

3 1761 07995538 1

PLUTARCHI

VITAE PARALLELAE.

GRACCHI

DEMOSTHENES

CICERO

ARTAXERXES

DEMETRIUS

ANTONIUS

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

MOFFATT ST. ANDREW WOODSIDE

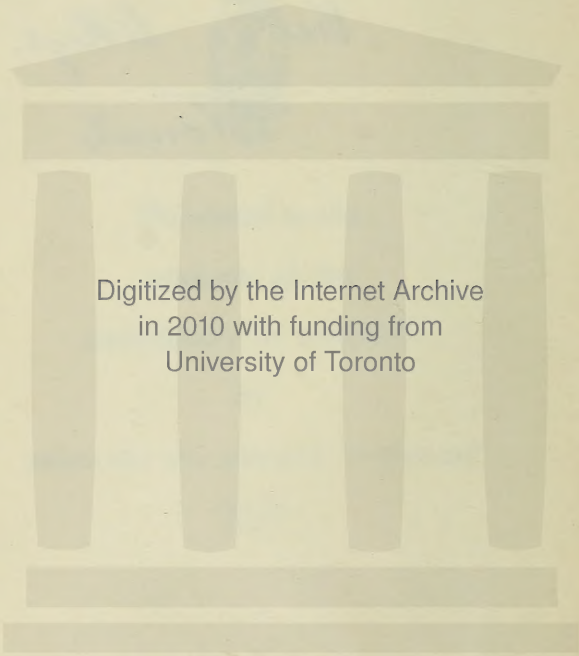
1970

Sep '35

M. G. A. Woodid

Victoria College.

Toronto

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ
ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ.

PLUTARCHI
VITAE PARALLELAE.

NOVA EDITIO STEREOTYPA C. TAUCHNITIANA.

TOMUS VII.

T. ET C. GRACCHI, DEMOSTHENES, CICERO,
ARTAXERXES, DEMETRIUS, ANTONIUS.

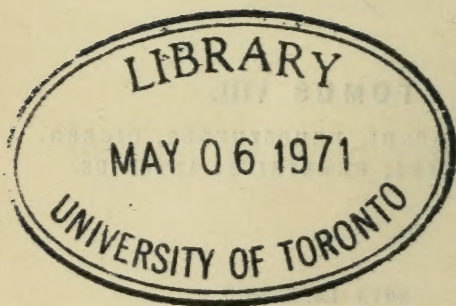
NOVA IMPRESSIO.

LIPSIAE
SUMPTIBUS OTTONIS HOLTZE.

1881.

PA
4369
A2
1881
L. S.

LIPSIAE.

Impresserunt Metzger & Wittig.

ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΚΑΙ ΓΑΙΟΣ ΓΡΑΚΧΟΙ.

Ἡμεῖς δὲ, τὴν πρώτην ἱστορίαν ἀποδεδωκότες, ἔχομεν οὐκ ἐλάττονα πάθη τούτων ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ συζυγίᾳ θεωρῆσαι, τὸν Τιβερίου καὶ Γαίου βίον ἀντιπαραβάλλοντες. Οὗτοι Τιβερίου Γράκχου παῖδες ἦσαν· ᾧ τιμητῇ τε Ῥωμαίων γενομένῳ, καὶ δις ὑπετεύσαντι, καὶ θριάμβους δύο καταγαγόντι, λαμπρότερον ἢ τὸ ἄξιό τῆς ἀρετῆς ἀξίωμα. Διὸ καὶ τὴν Σκηπίωνος, τοῦ καταπολεμήσαντος Ἀννίβαν, θυγατέρα, Κορνηλίαν, οὐκ ὢν φίλος, ἀλλὰ καὶ διάφορος τῷ ἀνδρὶ γεγονώς, λαβεῖν ἠξιώθη μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν. Λέγεται δὲ ποτε συλλαβεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης ζευγος δρακόντων· τοὺς δὲ μάντις σκεψαμένους τὸ τέρας; ἄμφω μὲν οὐκ εἶν ἀνελεῖν, οὐδ' ἀφεῖναι· περὶ δὲ θατέρον διαίρειν, ὡς ὁ μὲν ἀρόγη τῷ Τιβερίῳ φέροι θάνατον ἀναιρεθεὶς, ἡ δὲ θήλεια τῇ Κορνηλίᾳ. Τὸν οὖν Τιβέριον, καὶ φιλοῦντα τὴν γυναῖκα, καὶ μᾶλλον αὐτῷ προσήκειν, ὄντι πρεσβυτέρῳ, τελευτῶν ἡγούμενον, εἰ νέας οὐσης ἐκείνης, τὸν μὲν ἀρόγηρα κτεῖναι τῶν δρακόντων, ἀφεῖναι δὲ τὴν θήλειαν· εἶτα ὕστερον οὐ πολλῷ χρόνῳ τελευτῆσαι, δεκαδύο παῖδας ἐκ τῆς Κορνηλίας αὐτῷ γεγονότας καταλιπόντα. Κορνηλία

δ', ἀναλαβοῦσα τοὺς παῖδας καὶ τὸν οἶκον, οὕτω σώφρονα καὶ φιλότεκνον καὶ μεγαλόψυχον αὐτὴν παρέσχεν, ὥστε μὴ κακῶς δόξαι βεβουλευσθαι τὸν Τιβέριον, ἀντὶ τοιαύτης γυναικὸς ἀποθανεῖν ἐλόμενον· ἢ γε καὶ, Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως κοινουμένου τὸ διάδημα, καὶ μνωμένου τὸν γάμον αὐτῆς, ἠρνήσατο, καὶ χρηέουσα τοὺς μὲν ἄλλους ἀπέβαλε παῖδας, μίαν δὲ τῶν θυγατέρων, ἣ Σκηπίωνι τῷ νεωτέρῳ συνώκησε, καὶ δύο υἱούς, περὶ ὧν τάδε γέγραπται, Τιβέριον καὶ Γάϊον, διαγενομένους οὕτω φιλοτίμως ἐξέθρεψεν, ὥστε πάντων εὐφρεστάτους Ῥωμαίων ὁμολογουμένως γεγονότας, πεπαιδεῦσθαι δοκεῖν βέλτιον, ἢ πεφυκέναι, πρὸς ἀρετὴν.

II. Ἐπεὶ δ', ὥσπερ ἡ τῶν πλασσομένων καὶ γραφομένων Διοσκούρων ὁμοιότης ἔχει τινὰ τοῦ πικτικοῦ πρὸς τὸν δρομικὸν ἐπὶ τῆς μορφῆς διαφορὰν, οὕτω τῶν νεανίσκων ἐκείνων ἐν πολλῇ τῇ πρὸς ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην, ἔτι δ' ἐλευθεριότητα καὶ λογιότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἐμφερεία, μεγάλαι περὶ τὰ ἔργα καὶ τὰς πολιτείας οἷον ἐξήνθησαν καὶ διεφάνησαν ἀνομοιότητες· οὐ χεῖρον εἶναί μοι δοκεῖ ταύτας προεκθέσθαι. Πρῶτον μὲν οὖν ἰδέα προσώπου καὶ βλέμματι καὶ κινήματι πρῶτος καὶ καταστηματικὸς ἦν ὁ Τιβέριος, ἔντονος δὲ καὶ σφοδρὸς ὁ Γάϊος, ὥστε καὶ δημηγορεῖν τὸν μὲν ἐν μιᾷ χώρᾳ βεβηκότα κοσμίως, τὸν δὲ Ῥωμαίων πρῶτον ἐπὶ τοῦ βήματος περιπάτω τε χρήσασθαι, καὶ περισπάσαι τὴν τήβεννον ἐξ ὧμου λέγοντα, καθάπερ ἐὶ Κλέωνα τὸν Ἀθηναῖον ἰστόρηται λῦσαι τε τὴν περιβολὴν, καὶ τὸν μηρὸν πατάξαι πρῶτον τῶν δημηγορούντων. Ἐπειτα ὁ λόγος τοῦ μὲν Γάϊου φοβερός καὶ περιπαθῆς εἰς δεινώσιν, ἡδίων δ' ὁ τοῦ Τιβερίου, καὶ μᾶλλον ἐπαγωγὸς οἴκτου· τῇ δὲ

λέξει καθαρὸς καὶ διαπεπονημένος ἀκριβῶς ἐκεῖνος, ὁ δὲ Γαΐου πιθανὸς καὶ γεγανωμένος. Οὕτω δὲ καὶ περὶ τὴν διαίταν καὶ τράπεζαν εὐτελής καὶ ἀφελής ὁ Τιβέριος, ὁ δὲ Γαΐος, τοῖς μὲν ἄλλοις παραβαλεῖν, σάφρων καὶ ἀσσηρός, τῇ δὲ πρὸς τὸν ἀδελφὸν διαφορᾷ νεοπροπέτης καὶ περιέργος· ὡς οἱ περὶ Δροῦσον ἤλεγχον, ὅτι δελφίνας ἀργυροῦς ἐπρίατο τιμῆς εἰς ἐκάστην λίτραν δραχμῶν χιλίων καὶ διακοσίων πεντήκοντα. Τῷ δ' ἦθει, κατὰ τὴν τοῦ λόγου διαφορὰν, ὁ μὲν ἐπιεικὴς καὶ πρᾶος, ὁ δὲ τραχὺς καὶ θυμοειδής· ὥστε καὶ παρὰ γνώμην ἐν τῷ λέγειν ἐκφερόμενον πολλάκις ὑπ' ὀργῆς, τὴν τε φωνὴν ἀποξύνειν, καὶ βλασφημεῖν, καὶ συνταράττειν τὸν λόγον. Ὅθεν καὶ βοήθημα τῆς ἐκτροπῆς ταύτης ἐποίησατο τὸν Δικίνιον, οἰκέτην οὐκ ἀνόητον, ὃς ἔχων φωνασκικὸν ὄργανον, ᾧ τοὺς φθόγγους ἀναβιβάζουσιν, ὅπισθεν ἐστάς τοῦ Γαΐου λέγοντος, ὀπηρῖκα τραχυνόμενον αἰσθοίτο τῇ φωνῇ καὶ παραρῶσθηνύμενον δι' ὀργὴν, ἐνεδίδου τόνον μαλακὸν, ᾧ τὸ σφοδρὸν ἐκεῖνος εὐθύς ἅμα τοῦ πάθους καὶ τῆς φωνῆς ἀνιεὶς ἐπραΰνετο, καὶ παρῆγεν ἑαυτὸν εὐανάκλητον.

III. Αἱ μὲν οὖν διαφοραὶ τοιαῦταί τινες ἦσαν αὐτῶν· ἀνδραγαθία δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ πρὸς τοὺς ὑπηκόους δικαιοσύνη, καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐπιμέλεια, καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἐγκράτεια ἀπαράλλακτος. Ἦν δὲ πρεσβύτερος ἐναντιοῖς ἐννέα ὁ Τιβέριος· καὶ τοῦτο τὴν ἐκατέρου πολιτείαν ἀπρηστημένην τοῖς χρόνοις ἐποίησε, καὶ τὰς πράξεις οὐχ ἤκιστα διελυμήνατο, μὴ συνακμασάντων, μηδὲ συμβαλόντων εἰς τὸ αὐτὸ τὴν δύναμιν, μεγάλην ἂν ἐξ ἀμφοῖν ὁμοῦ καὶ ἀνυπέροβλητον γενομένην.

Λεκτίον οὖν ἰδίᾳ περὶ ἑκατέρου, καὶ περὶ τοῦ πρεσβυτέρου πρότερον.

IV. Ἐκεῖνος τοίνυν εὐθύς ἐκ παίδων γενόμενος, οὕτως ἦν περιβόητος, ὥστε τῆς τῶν Ἀνγούρων λεγομένης ἰερωσύνης ἀξιοθῆναι δι' ἀρετὴν μᾶλλον, ἢ διὰ τὴν εὐγένειαν. Ἐδήλωσε δ' Ἄππιος Κλαύδιος, ἀπὸ ὑπατικὸς καὶ τιμητικὸς καὶ προγεγραμμένος κατ' ἀξίωμα τῆς Ῥωμαίων βουλῆς, καὶ πολὺ φρονήματι τοὺς καθ' αὐτὸν ὑπεραίρων. Ἐστιωμένων γὰρ ἐν ταῦτῳ τῶν ἰερέων, προσαγορεύσας τὸν Τιβέριον, καὶ φιλοφρονηθεὶς, αὐτὸς ἐμνάτο τῇ θυγατρὶ νυμφίον. Δεξαμένου δ' ἀσμένως ἐκείνου, καὶ τῆς κατανέσεως οὕτω γενομένης, εἰσιῶν ὁ Ἄππιος οἶκαδε πρὸς αὐτὸν, ἀπὸ τῆς θύρας εὐθύς ἐκάλει τὴν γυναῖκα, μεγάλη τῇ φωνῇ βοῶν. „ὦ Ἀντιστία, τὴν Κλαυδίαν ἡμῶν ἀνδρὶ καθωμολόγηκα.“ Κακείνη θαυμάσασα, „Τίς, εἶπεν, ἡ σπουδὴ; ἢ τί τὸ τάχος, εἰ μὴ Τιβέριον αὐτῇ Γράκχον εὐρίσκεις νυμφίον;“ Οὐκ ἄγνοῶ δ', ὅτι τοῦτό τις ἐπὶ τὸν πατέρα τῶν Γράκχων, Τιβέριον, καὶ Σκηπίωνα τὸν Ἀφρικανὸν ἀναφέρουσιν. ἀλλ' οἱ πλείους, ὡς ἡμεῖς γράφομεν, ἱστοροῦσι, καὶ Πολύβιος, μετὰ τὴν Σκηπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ τελευταίην, τοὺς οἰκείους φησὶν ἐκ πάντων προκρίναντας τὸν Τιβέριον δοῦναι τὴν Κορηλίαν, ὡς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀνέκδοτον καὶ ἀνέγγυον ἀπολειφθεῖσαν. Ὁ δ' οὖν νεώτερος Τιβέριος, στρατευόμενος ἐν Λιβύῃ μετὰ τοῦ δευτέρου Σκηπίωνος, ἔχοντας αὐτοῦ τὴν ἀδελφὴν, ἐμοῦ συνδιατώμενος ὑπὸ σκηπῆν τῷ στρατηγῷ, ταχὺ μὲν αὐτοῦ τὴν φύσιν κατέμαθε, πολλὰ καὶ μεγάλα πρὸς ζῆλον ἀρετῆς καὶ μίμησιν ἐπὶ τῶν πράξεων ἐκφέρουσιν. ταχὺ δὲ τῶν νέων πάντων ἐπρώτερον εὐταξία καὶ ἀνδρεία· καὶ τοῦ γε τείχους ἐπέβη

τῶν πολεμίων πρῶτος, ὡς φησι Φάνιος, λέγων καὶ αὐτὸς τῷ Τιβερίῳ συνεπιβῆναι καὶ συμμετασχεῖν ἐκείνης τῆς ἀριστείας. Πολλὴν δὲ καὶ παρῶν εὐνοίαν εἶχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ πόθον ἀπαλλαττόμενος αὐτοῦ κατέλιπεν.

V. Μετὰ δὲ τὴν στρατείαν ἐκείνην αἰσθηθεὶς ταμίης, ἔλαχε τῶν ὑπάτων Γαίῳ Μαγκίνῳ συστρατεύειν ἐπὶ Νομαντίνους, ἀνθρώπῳ μὲν οὐ πονηρῷ, βαρυντομωιάτῳ δὲ Ῥωμαίων στρατηγῷ. Διὸ καὶ μᾶλλον ἐν τύχαις παραλόγοις καὶ πράγμασιν ἐναντίοις τοῦ Τιβερίου διέλαμπεν οὐ μόνον τὸ συνετὸν καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλ' ὁ θαυμάσιον ἦν, αἰδῶς τε πολλὴ καὶ τιμὴ τοῦ ἀρχοντος, ὑπὸ τῶν κακῶν οὐδ' ἑαυτὸν, εἰ στρατηγός ἐστιν, ἐπιγινώσκοντος. Πιτηθεὶς γὰρ μάχαις μεγάλαις, ἐπεχείρησε μὲν ἀναξυγνῖναι νυκτός, ἐκλιπὼν τὸ στρατόπεδον· αἰσθημένων δὲ τῶν Νομαντίνων, καὶ τὸ μὲν στρατόπεδον εὐθύς λαβόντων, τοῖς δ' ἀνθρώποις ἐπιπεσόντων φεύγουσι, καὶ τοὺς ἐσχάτους φονευόντων, τὸ δὲ πᾶν ἐγκυκλουμένων στρατεύμα, καὶ συνωθούντων εἰς τόπους χαλσποῦς καὶ διάφρευξιν οὐκ ἔχοντας, ἀπογνοὺς τὴν ἐκ τοῦ βιάζεσθαι σωτηρίαν ὁ Μαγκίνος, ἐπεκηρυκεύετο περὶ σπονδῶν καὶ διαλύσεων πρὸς αὐτούς· οἱ δὲ πιστεύειν ἔφασαν οὐδενί, πλὴν μόνῳ Τιβερίῳ, καὶ τοῦτον ἐκέλευον ἀποστέλλειν πρὸς αὐτούς. Ἐπεπόνθεσαν δὲ τοῦτο καὶ δι' αὐτὸν τὸν νσανίσκον· ἦν γὰρ αὐτοῦ πλεῖστος λόγος ἐπὶ στρατιᾶς· καὶ μεμνημένοι τοῦ πατρὸς Τιβερίου, ὃς πολεμήσας Ἰβηρσι, καὶ πολλοὺς καταστρεψάμενος, εἰρήνην ἔθετο πρὸς τοὺς Νομαντίνους, καὶ ταύτην ἐμπεδοῦντα τὸν δῆμον ὀρθῶς καὶ δικαίως ἀεὶ παρῆσθεν. Οὕτω δὲ πεμφθεὶς ὁ Τιβερῖος, καὶ συγγενόμενος τοῖς ἀνδράσι, καὶ τὰ μὲν πείσας, τὰ δὲ δεξάμενος ἐσπείσατο, καὶ δισμυροῦς ἔσωσε

περιφανῶς Ῥωμαίων πολίτας ἄνευ θεραπείας καὶ τῶν ἕξω τάξεως ἐπομένων.

VI. Τὰ δ' ἐν τῷ χάρακι ληφθέντα χρήματα πάντα κατέσχον οἱ Νομαντίνοι καὶ διεπόρθησαν. Ἐν δὲ τούτοις καὶ πινακίδες ἦσαν τοῦ Τιβερίου, γράμματα καὶ λόγους ἔχουσαι τῆς ταμειυτικῆς ἀρχῆς, ἃς περὶ πολλοῦ ποιούμενος ἀπολαβεῖν, ἤδη τοῦ στρατοῦ προκεχωρηκότος, ἀνέστρεψε πρὸς τὴν πόλιν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἢ τέταρτας ἐταίρους. Ἐκκαλέσας δὲ τῶν Νομαντίνων τοὺς ἀρχοντας, ἠξίου κομίσασθαι τὰς δέλτους, ὡς μὴ παράσχοι τοῖς ἐχθροῖς διαβολήν, οὐκ ἔχων ἀπολογίσασθαι περὶ τῶν ὠκονομημένων. Ἡσθέντες οὖν οἱ Νομαντίνοι τῇ συντηχίᾳ τῆς χρείας, παρεκάλουν αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν" ὡς δ' εἰστήκει βουλευόμενος, ἐγγὺς προσελθόντες ἐνεφύοντο ταῖς χερσὶ, καὶ λιπαρεῖς ἦσαν, δεόμενοι, μηκέτι νομίζειν αὐτοὺς πολεμίους, ἀλλ' ὡς φίλοις χρῆσθαι καὶ πιστεύειν. Ἐδοξεν οὖν τῷ Τιβερίῳ ταῦτα ποιεῖν, τῶν τε δέλτων περιεχομένῳ, καὶ δεδοικότη παροξύνειν, ὡς ἀπιστουμένους, τοὺς Νομαντίνους. Εἰσελθόντι δ' εἰς τὴν πόλιν πρῶτον μὲν ἀριστον παρέθεσαν, καὶ πᾶσαν ἐποίησαντο δέησιν ἐμφαγεῖν τι κοινῇ μετ' αὐτῶν καθήμενον· ἔπειτα τὰς δέλτους ἀπέδοσαν, καὶ τῶν ἄλλων, ἃ βούλοιο, χρημάτων λαβεῖν ἐκέλευον. Ὁ δ' οὐδὲν, ἢ τὸν λιβανωτὸν, ᾧ πρὸς τὰς δημοσίας ἐχρητο θυσίας, λαβὼν, ἀπῆλθεν ἀσπασάμενος καὶ φιλοφρονηθεὶς τοὺς ἀνδρας.

VII. Ἐπεὶ δ' εἰς Ῥώμην ἐπανῆλθεν, ἣ μὲν ὅλη πρᾶξις, ὡς δεινὴ καὶ κατασχύνουσα τὴν Ῥώμην, αἰτίαν εἶχε καὶ κατηγορίαν· οἱ δὲ τῶν στρατιωτῶν οἰκεῖοι καὶ φίλοι, μέγα μέρος ὄντες τοῦ δήμου, συνέτρεχον πρὸς τὸν Τιβε-

ριον, τὰ μὲν αἰσχροῖα τῶν γεγονότων ἀναφέροντες εἰς τὸν ἄρχοντα, δι' αὐτὸν δὲ σώζεσθαι τοσοῦτους πολίτας φάσκοντες. Οἱ μὲντοι δυσχεραίνοντες τὰ πεπραγμένα μιμῆσθαι τοὺς προγόνους ἐκέλευον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τοὺς ἀγαπήσαντας ὑπὸ Σαννιτῶν ἀφεθῆναι στρατηγούς, αὐτούς τε τοῖς πολεμίοις γυμνοὺς προσέροῦσαν, καὶ τοὺς ἐφαπαμένους καὶ μετασχόντας τῶν σπονδῶν, οἷον ταμίας καὶ χιλιάρχους, ὁμοίως προὔβαλον, εἰς ἐκείνους τὴν ἐπιτορκίαν καὶ τὴν διάλυσιν τῶν ὁμολογημένων τρέποντες. Ἐνθα δὴ καὶ μάλιστα τὴν πρὸς τὸν Τιβέριον εὐνοίαν καὶ σπονδὴν ἐξέφηρεν ὁ δῆμος. Τὸν μὲν γὰρ ὑπάτον ἐψηφίσαντο γυμνὸν καὶ δεδεμένον παραδοῦναι τοῖς Νομαντίνοις, τῶν δ' ἄλλων ἐφείσαντο πάντων διὰ Τιβέριον. Δοκεῖ δὲ καὶ Σκηπίων βοηθῆσαι, μέγιστος ὢν τότε, καὶ πλεῖστον δυνάμενος Ῥωμαίων· ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐν αἰτίαις ἦν, ὅτι τὸν Μαγκίνον οὐ περιέσωσεν, οὐδὲ τὰς σπονδὰς ἐμπειθῆναι τοῖς Νομαντίνοις ἐσπούδασε, δι' ἀνδρὸς οἰκείου καὶ φίλου, τοῦ Τιβερίου, γενομένης. Τὸ δὲ πλεῖστον ἔοικεν ἐκ φιλοτιμίας, καὶ τῶν ἐπαιρόντων τὸν Τιβέριον φίλων καὶ σοφιστῶν, ἐκγενέσθαι τὰ τῆς διαφορᾶς. Ἄλλ' αὐτὴ γε πρὸς οὐδὲν ἀνήκεστον, οὐδὲ φαῦλον ἐξέπεσε. Δοκεῖ δ' ἂν μοι μηδαμῶς περιπεσεῖν ὁ Τιβέριος, οἷς ἔπαθεν, εἰ παρῆν αὐτοῦ τοῖς πολιτεύμασι Σκηπίων ὁ Ἀφρικανός· νῦν δ' ἐκείνου περὶ Νομαντίαν ὄντος ἤδη καὶ πολεμοῦντος, ἤψατο τῆς περὶ τοὺς νόμους πολιτείας ἐκ τοιαύτης αἰτίας.

VIII. Ῥωμαῖοι τῆς τῶν ἀστυγειτόνων χώρας ὅσον ἀπετέμοντο πολέμῳ, τὴν μὲν ἐπίπρασκον, τὴν δὲ ποιούμενοι δημοσίαν, ἐδίδοσαν νέμεσθαι τοῖς ἀκτήμοσι καὶ ἀπόροις τῶν πολιτῶν, ἀποφορὰν οὐ πολλὴν εἰς τὸ δη-

μόσιον τελοῦσιν. Ἀρξαμένων δὲ τῶν πλουσίων ὑπερβάλ-
 λειν τὰς ἀποφορὰς, καὶ τοὺς πένητας ἐξελαυνόντων,
 ἐγράφη νόμος, οὐκ ἔων πλέθρα γῆς ἔχειν πλείονα πεν-
 τακοσίων. Καὶ βραχὺν μὲν χρόνον ἐπέσχε τὴν πλεονε-
 ξίαν τὸ γράμμα τοῦτο, καὶ τοῖς πένησιν ἐβοήθησε, κατὰ
 χώραν μένουσιν ἐπὶ τῶν μεμισθωμένων, καὶ νεμομένοις
 ἦν ἕκαστος ἐξ ἀρχῆς εἶχε μοῖραν. Ὑστερον δὲ, τῶν γει-
 νιώντων πλουσίων ὑποβλήτοις προσώποις μεταφερόντων
 τὰς μισθώσεις εἰς ἑαυτούς, τέλος δὲ φανερώς ἤδη δι'
 ἑαυτῶν τὰ πλεῖστα κατεχόντων, ἐξωσθέντες οἱ πένητες,
 οὔτε ταῖς στρατείαις ἔτι προθύμους παρεῖχον ἑαυτούς,
 ἡμέλουν τε παίδων ἀνατροφῆς, ὥστε ταχὺ τὴν Ἰταλίαν
 ἅπασαν ὀλιγανδρίας ἐλευθέρων αἰσθῆσθαι, δεσμοτηρίων
 δὲ βαρβαρικῶν ἐμπεπλῆσθαι, δι' ὧν ἐγεώργουν οἱ πλού-
 σιοι τὰ χωρία, τοὺς πολίτας ἐξελάσαντες. Ἐπεχείρησε
 μὲν οὖν τῇ διορθώσει Γαῖος Λαίλιος, ὁ Σκηπίωνος ἐταῖ-
 ρος· ἀντικρουσάντων δὲ τῶν δυνατῶν, φοβηθεὶς τὸν
 θόρυβον καὶ παυσάμενος, ἐπεκλήθη σοφός, ἢ φρόνιμος·
 ἕκαστερον γὰρ ἐδόκει σημαίνειν ὁ σάπιευσ. Ὁ Τιβέριος
 δὲ, δήμαρχος ἀποδειχθεὶς, εὐθύς ἐπ' αὐτὴν ὥρμησε τὴν
 προᾶξιν, ὡς μὲν οἱ πλεῖστοι λέγουσι, Διοφάνους τοῦ ῥή-
 τορος καὶ Βλοσσίου τοῦ φιλοσόφου παρορμησάντων αὐ-
 τόν· ὧν ὁ μὲν Διοφάνης φυγὰς ἦν Μιτυληναῖος, ὁ δ'
 αὐτόθεν ἐξ Ἰταλίας Κυμαῖος, Ἀντιπάτρον τοῦ Ταρσέως
 γεγονώς ἐν ἄστει συνήθης, καὶ τετιμημένος ὑπ' αὐτοῦ
 προσφωνήσσει γραμμάτων φιλοσόφων. Ἔνιοι δὲ καὶ
 Κορνηλίαν σηρεπαιτιῶνται, τὴν μητέρα, πολλάκις τοὺς
 υἱοὺς ὀνειδίζουσαν, ὅτι Ῥωμαῖοι Σκηπίωνος αὐτὴν ἔτι
 πενθερόν, οὔπω δὲ μητέρα Γράκχων προσαγορεύουσιν.
 Ἄλλοι δὲ Σπόριόν τινα Ποστούμιον λέγουσιν αἴτιον γε-

νέσθαι, ἡλικιώτην τοῦ Τιβερίου, καὶ πρὸς δόξαν ἐφάμιλλον αὐτῷ περὶ τὰς συνηγορίας· ὃν, ὡς ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς στρατείας, εὐρῶν πολὺ τῇ δόξῃ καὶ τῇ δυνάμει παρηλλαχότα καὶ θαυμαζόμενον, ἠθέλησεν, ὡς ἔοικεν, ὑπερβαλέσθαι, πολιτεύματος παραβόλου καὶ μεγάλην προσδοκίαν ἔχοντος ἀψάμενος. Ὁ δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ, Γάϊος, ἐν τινι βιβλίῳ γέγραπεν, εἰς Νομαντίαν πορευόμενον διὰ τῆς Τυρρήνιας τὸν Τιβέριον, καὶ τὴν ἐρημίαν τῆς χώρας ὄρωντα, καὶ τοὺς γεωργοῦντας, ἢ νέμοντας, οἰκείας ἐπεισάκτους καὶ βαρβάρους, τότε πρῶτον ἐπὶ νοῦν βαλέσθαι τὴν μυρίων κακῶν ἄρξασαν αὐτοῖς πολιτείαν. Τὴν δὲ πλείστην αὐτὸς ὁ δῆμος ὀρμὴν καὶ φιλοτιμίαν ἐξῆψε, προκαλούμενος διὰ γραμμμάτων αὐτὸν ἐν στοαῖς καὶ τοίχοις καὶ μνήμασι καταγεγραφομένων, ἀναλαβεῖν τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν χώραν.

IX. Οὐ μὴν ἐφ' αὐτοῦ γε συνέθηκε τὸν νόμον, τοῖς δὲ πρωτεύουσιν ἀρετῇ καὶ δόξῃ τῶν πολιτῶν συμβούλοις χρησάμενος· ὧν καὶ Κράσσος ἦν, ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ Μούκιος Σκαιουόλας, ὁ νομοδείκτης, ὑπατεῶν τότε, καὶ Κλαύδιος Ἀππιος, ὁ κηδεστὴς τοῦ Τιβερίου. Καὶ δοκεῖ νόμος εἰς ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν τοσαύτην μηδέποτε προῖότερος γραφῆναι καὶ μαλακώτερος. Οὓς γὰρ ἔδει δίκην τῆς ἀπειθείας δοῦναι, καὶ μετὰ ζημίας ἦν παρὰ τοὺς νόμους ἐκαρποῦντο χώραν ἀφείναι, τούτους ἐκέλευσε τιμὴν προσλαμβάνοντας ἐκβαίνειν ὧν ἀδίκως ἐκέκτηντο, καὶ παραδέχεσθαι τοὺς βοηθείας δεομένους τῶν πολιτῶν. Ἀλλὰ, καίπερ οὕτω τῆς ἐπανορθώσεως οὕσης εὐγνώμονος, ὁ μὲν δῆμος ἠγάπα, παρὲς τὰ γεγενημένα, παύσασθαι τὸ λοιπὸν ἀδικούμενος· οἱ δὲ πλούσιοι καὶ κτηματικοὶ πλεονεξία μὲν τὸν νόμον, ὀργῇ δὲ καὶ φιλο-

νικίᾳ τὸν νομοθέτην δι' ἔχθρους ἔχοντες, ἐπεχείρουν ἀποτρέπειν τὸν δῆμον, ὡς γῆς ἀναδασμὸν ἐπὶ συγχύσει τῆς πολιτείας εἰσάγοντος τοῦ Τιβερίου, καὶ πάντα πράγματα κινουῦντος. Ἄλλ' οὐδὲν ἐπέβαινον· ὁ γὰρ Τιβέριος, πρὸς καλὴν ὑπόθεσιν καὶ δικαίαν ἀγωνιζόμενος λόγῳ καὶ φανλότερα κοσμηῆσαι δυναμένῳ πράγματα, δεινὸς ἦν καὶ ἄμαχος, ὅποτε, τοῦ δήμου τῷ βήματι περιεκεχυμένου, καταστάς λέγει περὶ τῶν πενήτων, ὡς τὰ μὲν θηρία, τὰ τὴν Ἰταλίαν νεμόμενα, καὶ φῶλεόν ἔχει, καὶ κοιταῖόν ἐστὶν αὐτῶν ἐκάστη καὶ κατάδυσις, τοῖς δ' ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας μαχομένοις καὶ ἀποθνήσκουσιν ἀέρος καὶ φωτός, ἄλλου δ' οὐδενός, μέτεστιν, ἀλλ' αἰοικοὶ καὶ ἀνίδροτοι μετὰ τέκνων πλατῶνται καὶ γυναικῶν· οἱ δ' αὐτοκράτορες ψεύδονται, τοὺς στρατιώτας ἐν ταῖς μάχαις παρακαλοῦντες ὑπὲρ τάφων καὶ ἰερῶν ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους· οὐδενὶ γὰρ ἐστὶν οὐ βωμὸς πατρῶος, οὐκ ἠρίον προγονικὸν τῶν τοσοῦτων Ῥωμαίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἀλλοτρίας τροφῆς καὶ πλοῦτου πολεμοῦσι καὶ ἀποθνήσκουσι, κύριοι τῆς οἰκουμένης εἶναι λεγόμενοι, μίαν δὲ βῶλον ἰδίαν οὐκ ἔχοντες.

X. Τούτους ἀπὸ φρονήματος μεγάλου καὶ πάθους ἀληθινοῦ τοὺς λόγους κατιόντας εἰς τὸν δῆμον ἐνθουσιῶντα καὶ συνεξαριστάμενον οὐδαὶς ὑφίστατο τῶν ἐναντιῶν. Ἐάσαντες οὖν τὸ ἀντιλέγειν ἐπὶ Μάρκον Ὀκταοῦϊον τρέπονται, τῶν δημάρχων ἓνα, νεανίαν ἐμβριθῆ τὸ ἦθος καὶ κόσμιον, ἐταῖρον δὲ τοῦ Τιβερίου καὶ συνήθη. Διὸ τὸ μὲν πρῶτον αἰδούμενος ἐκείνον ἀνεδύετο· πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν δεομένων καὶ λιπαρύντων, ὥσπερ ἐκβιασθεῖς, ἀντικαθίστατο τῷ Τιβερίῳ, καὶ διεκρούετο τὸν νόμον. Ἔστι δὲ τοῦ κωλύοντος ἐν τοῖς δημάρχοις τὸ κράτος· οὐδὲν γὰρ οἱ πολλοὶ κελεύοντος περαινουσιν,

ένος ένισταμένον. Πρὸς τοῦτο παροξυνθεὶς ὁ Τιβέριος, τὸν μὲν φιλάνθρωπον ἐπανείλετο νόμον· τὸν δ' ἠδίω τε τοῖς πολλοῖς καὶ σφοδρότερον ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας εἰσέφερεν, ἠδὴ κελεύων ἐξίστασθαι τῆς χώρας, ἣν ἐκέκτηντο παρὰ τοὺς προτέρους νόμους. Ἦσαν οὖν ὁμοῦ τι καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀγῶνες αὐτῶ πρὸς τὸν Ὀκταοῦιον ἐπὶ τοῦ βήματος· ἐν οἷς καίπερ ἐξ ἄκρας σπουδῆς καὶ φιλονεικίας ἀντρεΐδοντες, οὐδὲν εἰπεῖν λέγοντι περὶ ἀλλήλων φανῶλον, οὐδὲ ῥῆμα προπσεῖν θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον δι' ὀργὴν ἀνεπιτήδειον. Οὐ γὰρ μόνον ἐν βακχεύμασιν, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ ἐν φιλοτιμίαις καὶ ὄργαις, τὸ πεφυκένα καλῶς καὶ πεπαιδεῦσθαι σωφρόνως ἐφίστησι καὶ κατακοσμεῖ τὴν διάνοιαν. Ἐπεὶ δ' ἑώρα τὸν Ὀκταοῦιον ἐνεχόμενον τῷ νόμῳ καὶ κατέχοντα τῆς δημοσίας χώραν συγχὴν ὁ Τιβέριος, ἐδεῖτο παρεῖναι τὴν φιλονεικίαν, ὑπιστάμενος αὐτῷ τὴν τιμὴν ἀποδώσειν ἐκ τῶν ἰδίων, καίπερ οὐ λαμπρῶν ὄντων. Οὐκ ἀνασχομένου δὲ τοῦ Ὀκταοῦιου, διαγράμματι τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἀπάσας ἐκώλυσε χρηματίζειν, ἄχρις ἂν ἦ περὶ τοῦ νόμου διενεχθῆ ᾤψηφος· τῷ δὲ τοῦ Κρόνου ναῶ σφραγίδας ἰδίας ἐπέβαλεν, ὅπως οἱ ταμίαι μηδὲν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνοιεν, μηδ' εἰσφέροιεν· καὶ τοῖς ἀπειθήσασιν τῶν στρατηγῶν ζημίαν ἐπεκέρουξεν, ὥστε πάντας ὑποδείσαντας ἀφεῖναι τὴν ἐκάστω προσήκουσαν οἰκονομίαν. Ἐντεῦθεν οἱ κτηματικοὶ τὰς μὲν ἐσθῆτας μειέβαλον, καὶ περιήεσαν οἰκτροὶ καὶ ταπεινοὶ κατὰ τὴν ἀγοράν· ἐπεβούλενον δὲ τῷ Τιβερίῳ κρύφα, καὶ συνίστασαν ἐπ' αὐτὸν τοὺς ἀναιρήσοντας· ὥστε κάκεινον, οὐδενὸς ἀγροοῦντος, ὑποζώνυσθαι ξιφίδιον ληστρικόν, ὃ δόλωνα καλοῦσιν.

XI. Ἐνστάσης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν δῆμον αὐτοῦ

καλοῦντος ἐπὶ τὴν ψῆφον, ἠρπιάσθησαν ὑπὸ τῶν πλουσίων αἱ ὑδρίαι, καὶ τὰ γινόμενα πολλὴν εἶχε σύγχυσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν περὶ τὸν Τιβέριον πλήθει βιάσασθαι δυναμένων, καὶ συστρεφομένων ἐπὶ τοῦτο, Μάλλιος καὶ Φούλβιος, ἄνδρες ὑπατικοὶ, προσπεσόντες τῷ Τιβερίῳ, καὶ χειρῶν ἀπτόμενοι καὶ δακρύνοντες ἐδέοντο παύσασθαι. Τοῦ δὲ καὶ τὸ μέλλον ὅσον οὐπω δεινὸν ἤδη συμφρονοῦντος, καὶ δι' αἰδῶ τῶν ἀνδρῶν πνυθομένου, τί κελεύουσι πράττειν αὐτὸν, οὐκ ἔφασαν ἀξιόρχρω εἶναι πρὸς τηλικαύτην συμβουλίαν, ἐπιτρέψαι δὲ τῇ βουλῇ κελεύοντες καὶ δεόμενοι συνέπεισαν. Ὡς δ' οὐδὲν ἐπέβαιεν ἡ βουλή συνελθούσα διὰ τοὺς πλουσίους ἰσχύοντας ἐν αὐτῇ, τρέπεται πρὸς ἔργον οὐ νόμιμον, οὐδ' ἐπιεικὲς, ἀφελῆσθαι τῆς ἀρχῆς τὸν Ὀκταοῦιον, ἀμηχανῶν ἄλλως ἐπαγαγεῖν τῷ νόμῳ τὴν ψῆφον. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδεῖτο φανερώς αὐτοῦ, λόγους δὲ προσφέρων φιλανθρωπούς, καὶ χειρῶν ἀπτόμενος, ἐνδοῦναι καὶ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ δίκαια μὲν ἀξιοῦντι, μικρὰ δ' ἀντὶ μεγάλων πόνων καὶ κινδύνων ληψομένῳ. Διωθουμένου δὲ τοῦ Ὀκταοῦίου τὴν ἔντευξιν, ὑπειπὼν ὁ Τιβέριος, ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχύοντας ἀμφοτέρους, καὶ περὶ πραγμάτων μεγάλων ἀπ' ἴσης ἐξουσίας διαφερομένους, ἄνευ πολέμου διεξελθεῖν τὸν χρόνον, ἐν ἴαμα τούτου μόνον ὄραν ἔφη, τὸ παύσασθαι τῆς ἀρχῆς τὸν ἕτερον. Καὶ περὶ αὐτοῦ γε προτέρου τὸν Ὀκταοῦιον ἐκέλευσε τῷ δήμῳ ψῆφον ἀναδοῦναι· καταβήσασθαι γὰρ εὐθύς ἰδιώτης γενόμενος, ἂν τοῦτο δόξη τοῖς πολίταις· τοῦ δ' Ὀκταοῦίου μὴ θέλοντος, αὐτὸς ἔφη περὶ ἐκείνου ψῆφον ἀναδώσειν, εἰ μὴ μεταγνῶ βουλευσάμενος.

XII. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διέλυσε τὴν ἐκκλη-

σίαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοῦ δήμου συνελθόντος, ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα, πάλιν ἐπειρᾶτο πείθειν τὸν Ὀκταούϊον· ὡς δ' ἦν ἀμετάπιστος, εἰσήνεγκε νόμον ἀφαιρούμενον αὐτοῦ τὴν δημορχίαν, καὶ τοὺς πολίτας εὐθύς ἐκάλει τὴν ψῆφον ἐπιφέροντας. Οὕτων δὲ πέντε καὶ τριάκοντα φυλῶν, ὡς αἱ δεκαεπτὰ τὴν ψῆφον ἐπηνηνόχρισαν, καὶ μιᾶς ἔτι προσγενομένης, ἔδει τὸν Ὀκταούϊον ἰδιώτην γενέσθαι, κελύσας ἐπισχεῖν, αὐθις ἐδέϊτο τοῦ Ὀκταούϊου, καὶ περιέβαλλεν αὐτὸν ἐν ὄψει τοῦ δήμου καὶ κατησπάζετο, λιπαρῶν καὶ δεόμενος, μήθ' ἑαυτὸν ἄτιμον περιϊδεῖν γενόμενον, μήτ' ἐκείνῳ βαρέος οὕτω καὶ σκυθρωποῦ πολιτεύματος αἰτίαν προσάψαι. Τούτων τῶν δεήσεων οὐ παντελῶς ἀτεγκτιον οὐδ' ἀτενῆ λέγουσιν ἀκροᾶσθαι τὸν Ὀκταούϊον, ἀλλὰ καὶ δακρυῶν ὑποπίμπλασθαι τὰ ὄμματα, καὶ σιωπῆν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ὡς μέντοι πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς κτηματικούς συνεσιῶτας ἀπέβλεψεν, αἰδεσθεῖς δοκεῖ καὶ φοβηθεῖς τὴν παρ' ἐκείνοις ἀδοξίαν ὑποστῆναι καὶ πᾶν δεινὸν οὐκ ἀγεννῶς, καὶ κελυῦσαι πράπτειν, ὃ βούλεται, τὸν Τιβέριον. Οὕτω δὴ τοῦ νόμου κυρωθέντος, ὃ μὲν Τιβέριος τῶν ἀπελευθέρων τινὲ προσέταξεν ἀπὸ τοῦ βήματος ἐλκύσαι τὸν Ὀκταούϊον· ἐχρητο δ' ὑπηρεταῖς ἀπελευθέροις ἰδίοις· καὶ τοῦτο τὴν ὄψιν οἰκτροτέραν τοῦ Ὀκταούϊου παρέσχεν, ἐλκομένου πρὸς ὕβριν. Ὁ δὲ δῆμος ἐφόρμησεν αὐτῷ, καὶ τῶν πλουσίων συνδραμόντων, καὶ διασχόντων τὰς χεῖρας, ὃ μὲν Ὀκταούϊος ἐσώθη μόλις ἐξαρπαγείς καὶ διαφυγῶν τὸν ὄχλον, οἰκέτην δ' αὐτοῦ πιστὸν ἔμπροσθεν ἐσιῶτα καὶ προτεταγμένον ἐξετύφλωσαν, ἄκοιτος τοῦ Τιβερίου, καὶ πρὸς τὸν θόρουβον, ὡς ἦσθετο τὰ γινόμενα, πολλῇ σπουδῇ καταδραμόντος.

XIII. Ἐκ τούτου κυροῦται μὲν ὁ περὶ τῆς χώρας νόμος, αἰροῦνται δὲ τρεῖς ἄνδρες ἐπὶ τὴν διάκρισιν καὶ διανομὴν, αὐτὸς Τιβερίος, καὶ Κλαύδιος Ἀππίος, ὁ πενθερός, καὶ Γάιος Γράκχος, ὁ ἀδελφός, οὐ παρῶν οὗτος, ἀλλ' ὑπὸ Σκηπίωνι πρὸς Νομαντίαν στρατευόμενος. Ταῦτα τοῦ Τιβερίου διαπραξαμένου καθ' ἡσυχίαν, μηδενὸς ἐνισταμένου, καὶ πρὸς τούτοις δήμαρχον ἀντικαταστήσαντος οὐδένα τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλὰ Μούκιόν τινα, πελάτην αὐτοῦ, πρὸς πάντα δυσχεραίνοντες οἱ δυνατοὶ, καὶ φοβούμενοι τοῦ Τιβερίου τὴν αὔξησιν, ἐν τῇ βουλῇ προεπηλάκιζον αὐτὸν, αἰτουμένῳ μὲν, ὡς ἔθος ἐστίν, ἐκ δημοσίου σκηπὴν, ὅπως ἔχοι διανεμῶν τὴν χώραν, οὐ δόντες, ἐτέρων ἐπ' ἐλάττωσι χρεῖαις πολλάκις λαβόντων, ἀνάλωμα δ' εἰς ἐκάστην ἡμέραν ἐννέα ὀβολοὺς τάξαντες· εἰσηγομένου ταῦτα Ποπλίου Νασικᾶ, καὶ δεδωκότος ἑαυτὸν εἰς τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἔχθραν ἀφειδῶς· πλείστην γὰρ ἐκέκτητο γῆν δημοσίαν, καὶ χαλεπῶς ἔφραθεν ἐκβαίνειν αὐτῆς ἀναγκαζόμενος. Ὁ δὲ δῆμος ἔτι μᾶλλον ἐξεκάετο· καὶ φίλου τινὸς τῶ Τιβερίῳ τελευτήσαντος αἰφνιδίως, καὶ σημείων τῶ νεκρῶ μοχθηρῶν ἐπιδραμόντων, βοῶντες, ὑπὸ φαρμάκων ἀνησῆσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ τὴν ἐκφορὰν συνέδραμον, καὶ τὸ λέχος ἦσαντο, καὶ θαπτομένῳ παρέστησαν, οὐ φαύλως ὑπονοῆσαι τὴν φαρμακίαν δόξαντες. Ἐρῆσάγη γὰρ ὁ νεκρὸς, καὶ διεφθορότων ὑγρῶν πλήθος ἐξέβλυσεν, ὥστ' ἀποσβέσαι τὴν φλόγα· καὶ φερόντων ἄλλην, αὐτίς οὐκ ἐκάετο, πρὶν εἰς ἕτερον τόπον μετακομισθῆναι, καὶ πολλὰ πραγματευσαμένων, μόλις ἤψατο τὸ πῦρ αὐτοῦ. Πρὸς ταῦτα τοὺς πολλοὺς ἔτι μᾶλλον ὁ Τιβερίος παροξύνων, μετέβαλε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τοὺς παῖδας προαγαγὼν, ἐδεῖτο τοῦ δήμου

τούτων κήδεσθαι καὶ τῆς μητρὸς, ὡς αὐτὸς ἀπεγνώκως ἑαυτὸν.

XIV. Ἐπεὶ δὲ, τοῦ Φιλομήτορος Ἀττάλου τελευταίου, Εὐδήμος ὁ Περγαμενὸς ἀνήνεγκε διαθήκην, ἐν ἣ κληρονόμος ἐγγράπτο τοῦ βασιλέως ὁ Ῥωμαίων δῆμος· εὐθύς ὁ Τιβέριος δημαγωγῶν εἰσήνεγκε νόμον, ὅπως τὰ βασιλικὰ χρήματα κομισθέντα τοῖς τὴν χώραν διαλαγχάνουσι τῶν πολιτῶν ὑπάρχοι πρὸς κατασκευῆς καὶ γεωργίας ἀφορμῆν. Περὶ δὲ τῶν πόλεων, ὅσαι τῆς Ἀττάλου βασιλείας ἦσαν, οὐδὲν ἔφη τῇ συγκλήτῳ βουλευέσθαι προσήκειν, ἀλλὰ τῷ δήμῳ γνώμην αὐτὸς προθήσειν. Ἐκ τούτου μάλιστα προσέειπον τῇ βουλῇ· καὶ Πομπηῖος μὲν ἀναστάς ἔφη γειννῆν τῷ Τιβερίῳ, καὶ διὰ τοῦτο γινώσκειν Εὐδήμον αὐτῷ τὸν Περγαμενὸν τῶν βασιλικῶν διάδημα δεδωκότα καὶ πορφύραν, ὡς μέλλοντι βασιλεύειν ἐν Ῥώμῃ· Κόϊντος δὲ Μέτελλος ὠνειδίσει τὸν Τιβέριον, ὅτι, τοῦ μὲν πατρὸς αὐτοῦ τιμητέοντος, ὅσάκις ἀναλῦοι μετὰ δείπνον οἴκαδε, τὰ φῶτα κατεσβέννυσαν οἱ πολῖται, φοβούμενοι, μὴ πορρώτερον τοῦ μετρίου δόξωσιν ἐν συνοσίαις εἶναι καὶ πότοις, τούτῳ δὲ παραγαίνουσι νυκτὸς οἱ θρασύτατοι καὶ ἀπορώτατοι τῶν δημοτῶν· Τίτος δ' Ἄννιος, οὐκ ἐπεικῆς μὲν, οὐδὲ σώφρων ἄνθρωπος, ἐν δὲ λόγῳ περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις ἄμαχος εἶναι δοκῶν, εἰς ὄρισμόν τινα προὐκαλεῖτο τὸν Τιβέριον, ἢ μὴν ἱερὸν ὄντα καὶ ἄσυλον ἐκ τῶν νόμων ἠτιμωκέναι τὸν συνάρχοντα. Θορυβούντων δὲ πολλῶν, ἐκπηδήσας ὁ Τιβέριος τὸν τε δῆμον συνεκάλει, καὶ τὸν Ἄννιον ἀχθῆναι κελεύσας ἐβούλετο κατηγορεῖν. Ὁ δὲ, καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῇ δόξῃ πολὺ λειπόμενος, εἰς τὴν ἑαυτοῦ δεινότητα κατεδύετο, καὶ παρεκάλει μικρὰ πρὸ τῶν

λόγων ἀποκρίνασθαι τὸν Τιβέριον. Συγχωροῦντος δ' ἐρωτῶν ἐκεῖνον, καὶ σιωπῆς γενομένης, εἶπεν ὁ Ἄννιος· „Ἄν σὺ μὲν ἀτιμοῦν με βούλη καὶ προπηλακίζεις, ἐγὼ δέ τινα τῶν σῶν ἐπικαλέσωμαι συναρχόντων, ὃ δ' ἀναβῆ βοηθήσω, σὺ δ' ὀργισθῆς· ἅρα γ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρήσῃ;“ Πρὸς ταύτην λέγεται τὴν ἐρώτησιν οὕτω διαπορηθῆναι τὸν Τιβέριον, ὥστε, πάντων ὄντα καὶ τῷ λέγειν ἐτοιμώτατον, καὶ τῷ θαρσύνειν ἰταμώτατον, ἀποσιωπήσαι.

XV. Τότε μὲν οὖν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. Αἰσθανόμενος δὲ τῶν πολιτευμάτων τὸ περὶ τὸν Ὀκταοῦιον οὐ τοῖς δυνατοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐκπαθέστερον, (μέγα γὰρ τι καὶ καλὸν ἐδόκει τὸ τῶν δημάρχων ἀξίωμα μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης διατετηρημένον ἀνηρῆσθαι καὶ καθυβρίσθαι) λόγον ἐν τῷ δήμῳ διεξῆλθεν, οὗ μικρὰ παραθέσθαι τῶν ἐπιχειρημάτων οὐκ ἄτοπον ἦν, ὥστε ὑπονοηθῆναι τὴν πιθανότητα καὶ πικρότητα τοῦ ἀνδρός. Ἐφη γὰρ, ἱερὸν τὸν δήμαρχον εἶναι καὶ ἄσυλον, ὅτι τῷ δήμῳ καθωσίομαι, καὶ τοῦ δήμου προέστηκεν. Ἄν οὖν μεταβαλλόμενος τὸν δήμον ἀδικῆ, καὶ τὴν ἰσχὺν κολούῃ, καὶ παραιρῆται τὴν ψῆφον, αὐτὸς ἑαυτοῦ ἀπεστέρηκε τῆς τιμῆς, ἐφ' οἷς ἔλαβεν, οὐ ποιωῶν· ἐπεὶ καὶ τὸ Καπετώλιον κατασκάπτοντα, καὶ τὸ νεώριον ἐμπιπράντα δήμαρχον εἶναι δεήσει. Καὶ ταῦτα μὲν ποιωῶν δήμαρχός ἐστι πονηρός· εἰ δὲ καταλύῃ τὸν δήμον, οὐδὲ δήμαρχός ἐστι. Πῶς οὖν οὐ δεινὸν, εἰ τὸν μὲν ὑπάτου ὁ δήμαρχος ἄξει, τὸν δὲ δήμαρχον οὐκ ἀφαιρήσεται τὴν ἐξουσίαν ὁ δήμος, ὅταν αὐτῇ κατὰ τοῦ δεδωκότος χρῆται; καὶ γὰρ ὑπάτου καὶ δήμαρχον ὁμοίως ὁ δήμος αἰρεῖται. Καὶ μὴν ἢ γε βασιλεία, πρὸς τῷ πᾶσαν ἀρχὴν

ἔχειν ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα, καὶ ταῖς μεγίσταις ἱεροου-
 γίαις καθωσίωται πρὸς τὸ θεῖον· ἀλλὰ Ταρκύνιον ἐξέ-
 βαλεν ἢ πόλις ἀδικοῦντα, καὶ δι' ἐνὸς ἀνδρός ὕβριν ἢ πά-
 τριος ἀρχὴ καὶ κτίσασα τὴν Ῥώμην κατελύθη. Τί δ' οὐ-
 τως ἅγιον ἐν Ῥώμῃ καὶ σεμνόν, ὡς αἱ περιέπονσαι παρ-
 θένοι καὶ φυλάττουσαι τὸ ἄφθιτον πῦρ; ἀλλ' εἴ τις ἂν
 ἀμάρτη αὐτῶν, ζῶσα κατορύσσεται· τὸ γὰρ ἄσυλον οὐ φυ-
 λάττουσιν ἀσεβοῦσαι εἰς τοὺς θεοὺς, ὃ διὰ τοὺς θεοὺς
 ἔχουσιν. Οὐκ οὐδὲ δήμαρχος, ἀδικῶν δῆμον, ἔχειν τὴν
 διὰ τὸν δῆμον ἀσυλίαν δίκαιός ἐστιν· ἢ γὰρ ἰσχύει δυνάμει,
 ταύτην ἀναιρεῖ. Καὶ μὴν εἰ δικαίως ἔλαβε τὴν δημορχίαν,
 τῶν πλείστων φυλῶν ψηφισαμένων, πῶς οὐχὶ καὶ ἀφαιρε-
 θεῖη δικαιότερον, πασῶν ἀποψηφισαμένων; Ἰερὸν δὲ καὶ
 ἄσυλον οὐδὲν οὕτως ἐστίν, ὡς τὰ τῶν θεῶν ἀναθήματα·
 χρῆσθαι δὲ τούτοις, καὶ κινεῖν καὶ μεταφέρειν, ὡς βούλε-
 ται, τὸν δῆμον οὐδεὶς κεκώλυκεν. Ἐξῆν οὖν αὐτῷ καὶ
 τὴν δημορχίαν ὡς ἀνάθημα μειτενεγκεῖν εἰς ἕτερον. Ὅτι
 δ' οὐκ ἄσυλον, οὐδ' ἀναφαιρέτον ἢ ἀρχὴ, δῆλόν ἐστι τῷ
 πολλάκις ἔχοντας τινὰς ἀρχὴν ἐξόμνησθαι καὶ παραιτεῖ-
 σθαι δι' αὐτῶν.

XVI. Τοιαῦτα μὲν ἦν τὰ κεφάλαια τῆς τοῦ Τιβε-
 ρίου δικαιολογίας. Ἐπεὶ δὲ συνορῶντες οἱ φίλοι τὰς
 ἀπειλὰς καὶ τὴν σύστασιν, ὥοντο δεῖν ἐτέρας περιέχε-
 σθαι δημορχίας εἰς τὸ μέλλον, αὐθις ἄλλοις νόμοις ἀνε-
 λάμβανε τὸ πλῆθος, τοὺς τε χρόνους τῶν στρατειῶν
 ἀφαιρῶν, καὶ διδούς ἐπικαλεῖσθαι τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν
 δικαστῶν, καὶ τοῖς κρίνουσι τότε, συγκλητικοῖς οὖσι, κα-
 ταμιγνὺς ἐκ τῶν ἰππέων τὸν ἴσον ἀριθμὸν, καὶ πάντα
 τρόπον ἤδη τῆς βουλῆς τὴν ἰσχὴν κολούων, πρὸς ὀργὴν
 καὶ φιλονεικίαν μᾶλλον, ἢ τὸν τοῦ δικαίου καὶ συμφέρον-

τος λογισμὸν. Ἐπεὶ δὲ, τῆς ψήφου φερομένης ἦσθοντο τοὺς ἐναντίους κρατοῦντας, (οὐ γὰρ παρῆν ἅπας ὁ δῆμος) πρῶτον μὲν εἰς βλασφημίας τροπόμενοι τῶν συναρχόντων, εἶλκον τὸν χρόνον· ἔπειτα τὴν ἐκκλησίαν ἀφῆκαν, εἰς τὴν ὑστεραίαν ἀπαντᾶν κελεύσαντες. Καὶ πρῶτον μὲν εἰς τὴν ἀγορὰν καταβας ὁ Τιβέριος, ἰκέτευε τοὺς ἀνθρώπους ταπεινὸς καὶ δεδακρυμένος, ἔπειτα δεδοικέναι γήσας, μὴ νυκτὸς ἐκκόψωσι τὴν οἰκίαν οἱ ἐχθροὶ, καὶ διαφθείρωσιν αὐτὸν, οὕτως τοὺς ἀνθρώπους διέθηκεν, ὥστε περὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παμπόλλους τινὰς ἀύλισασθαι καὶ διανυκτερεῦσαι παραφυλάττοντας.

XVII. Ἄμα δ' ἡμέρα παρῆν ὁ τὰς ὄρνιθας, αἷς διαμαντεύονται, κομίζων, καὶ προσέβαλε τροφήν αὐταῖς. Αἱ δ' οὐ προῆλθον, εἰ μὴ μία μόνη, διασείσαντος εὐμάλα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἀγγεῖον· οὐδ' αὐτὴ γε τῆς τροφῆς ἔθιγεν, ἀλλ' ἐπάρασα τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, καὶ παρατρίνασα τὸ σκέλος, πάλιν εἰς τὸ ἀγγεῖον κατέφυγε. Τοῦτο καὶ τοῦ προτέρου σημείου τὸν Τιβέριον ἀνέμνησεν. Ἦν γὰρ αὐτῷ κράνος, ᾧ πρὸς τὰς μάχας ἐχρήτο, κεκοσμημένον ἐκπρεπῶς καὶ διάσημον· εἰς τοῦτο καταδύντες ὄφεις, ἔλαθον ἐντεκόντες ὡὰ, καὶ ταῦτα ἐξεγλύψαντο. Διὸ καὶ μᾶλλον ὁ Τιβέριος τοῖς περὶ τὰς ὄρνιθας ἐταράττετο. Προῆει δ' ὁμῶς ἄνω, τὸν δῆμον ἠθροῖσθαι περὶ τὸ Καπετώλιον πυνθανόμενος· καὶ πρὶν ἐξελθεῖν, προσέπειαισε πρὸς τὸν οὐδὸν, σφοδρᾶς οὕτω πληγῆς γενομένης, ὥστε τὸν μὲν ὄνυχά τοῦ μεγάλου δακτύλου ῥαγῆναι, τὸ δ' αἷμα διὰ τοῦ ὑποδήματος ἔξω φέρεσθαι. Μικρὸν δ' αὐτοῦ προσελθόντος, ὤφθησαν ὑπὲρ κεράμιον μαχόμενοι κόρακες ἐν ἀριστερᾷ· καὶ πολλῶν, ὡς εἰκὸς, ἀνθρώπων παρερχομένων, κατ' αὐτὸν τὸν Τιβέριον λίθος

ἀπωσθεὶς ὑπὸ θατέρου τῶν κοράκιων ἔπεσε παρὰ τὸν πόδα. Τοῦτο καὶ τοὺς θρασυτάτους τῶν περὶ αὐτὸν ἐπίστησεν· ἀλλὰ Βλόσσιος ὁ Κυμαῖος παρῶν, αἰσχίνην ἔφη καὶ κατήφειαν παρεῖναι πολλήν, εἰ Τιβέριος, Γράκχου μὲν υἱὸς, Ἀφρικανοῦ δὲ Σκηπίωνος θυγατροῦς, προστάτης δὲ τοῦ Ῥωμαίων δήμου, κόρακα δείσας, οὐχ ὑπακούσβιε τοῖς πολίταις καλοῦσι· τοῦτο μέντοι τὸ αἰσχρὸν οὐκ ἐν γέλωτι θήσεσθαι τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' ὡς τυραννοῦντος καὶ τρυφῶντος ἤδη καταβοήσεσθαι πρὸς τὸν δῆμον. Ἄμα δὲ καὶ προσέθεον πολλοὶ τῷ Τιβερίῳ παρὰ τῶν ἐν Καπειωλίῳ φίλων, ἐπείγεσθαι κελεύοντες, ὡς τῶν ἐκεῖ καλῶς ἐχόντων. Καὶ τὰ γε πρῶτα λαμπρῶς ἀπήντα τῷ Τιβερίῳ, φανέντι μὲν εὐθύς ἀραμένων βεῖην φίλιον, ἀναβαίνοντα δὲ προθύμως δεχομένων, καὶ περὶ αὐτὸν, ὡς μηδεὶς πελάσειεν ἀγνώως, ταραττομένων.

XVIII. Ἀρξαμένου δὲ πάλιν τοῦ Μονκίου τὰς φυλάς ἀναγορεύειν, οὐδὲν ἐπεραίνετο τῶν εἰωθύτων διὰ τὸν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων θόρυβον, ὠθουμένων καὶ ὠθόντων τοὺς ἐναντίους εἰσβιαζομένους καὶ ἀναμιγνυμένους. Ἐν δὲ τούτῳ Φλάβιος Φλάκκος, ἀπὸ βουλῆς ἀνῆρ, εἰς ἐμφανὲς καταστάς, ὡς οὐκ ἦν φθεγγόμενον ἐφικέσθαι, διεσήμηνε τῇ χειρὶ φράσαι τι βουλόμενον αὐτὸν ἰδίᾳ τῷ Τιβερίῳ. Καὶ κελεύσαντος ἐκείνου διασχεῖν τὸ πλῆθος, ἀναβὰς μόλις καὶ προσελθὼν, ἀπήγγειλεν, ὅτι, τῆς βουλῆς συγκαθεζομένης, οἱ πλούσιοι, τὸν ὑπάτον μὴ πείθοντες, αὐτοὶ διανοοῦνται καθ' αὐτοὺς ἀποκτινῦναι τὸν Τιβέριον, πολλοὺς ἐπὶ τοῦτο δούλους καὶ φίλους ὀπλισμένους ἔχοντες.

XIX. Ὡς οὖν ταῦτα τοῖς περὶ αὐτὸν ἐξήγγειλεν ὁ Τιβέριος, οὗτοι μὲν εὐθύς τὰς τε τηρένους περιεζών-

νντο, καὶ τὰ τῶν ὑπηρετῶν δόρατα συγκλῶντες, οἷς ἀνείργουσι τὸν ὄχλον, διελάμβανον, ὡς ἀμννούμενοι τοῖς κλάσμασι τοὺς ἐπερχομένους. Τῶν δ' ἀπωτέρω θαυμαζόντων τὰ γινόμενα, καὶ πινθανομένων, ὁ Τιβερίος ἤψατο τῇ χειρὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνδεικνύμενος τῇ ὄψει τὸν κίνδυνον, ἐπεὶ τῆς φωνῆς οὐκ ἐπήκουον. Οἱ δ' ἐναντίοι τοῦτ' ἰδόντες, ἔθεον πρὸς τὴν βουλήν, ἀπαγγέλλοντες αἰτεῖν διάδημα τὸν Τιβερίον· καὶ τούτου σημεῖον εἶναι τὸ τῆς κεφαλῆς ἐπιθιγγάνειν. Πάντες μὲν οὖν ἐθορυβήθησαν· ὁ δὲ Νασικῆς ἠξίου τὸν ὑπάτον τῇ πόλει βοηθεῖν, καὶ καταλῦειν τὸν τύραννον. Ἀποκρινάμενου δὲ πρῶτως ἐκείνου, βίας μὲν οὐδεμιᾶς ὑπάρξειν, οὐδ' ἀναιρήσειν οὐδένα τῶν πολιτῶν ἀκριτον· εἰ μέντοι ψηφίσαιτό τι τῶν παρανόμων ὁ δῆμος ὑπὸ τοῦ Τιβερίου πεισθεῖς, ἢ βιασθεῖς, τοῦτο κύριον μὴ φυλάξειν· ἀναπηδήσας ὁ Νασικῆς, „Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη, προδίδωσιν ὁ ἄρχων τὴν πόλιν, οἱ βουλόμενοι τοῖς νόμοις βοηθεῖν ἀκολουθεῖτε.“ Καὶ ταῦτα λέγων ἅμα, καὶ τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου θέμενος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐχώρει πρὸς τὸ Καπετώλιον. Ἐκαστος δὲ τῶν ἐπομένων αὐτῷ, τῇ χειρὶ τὴν τήβεννον περιελίξας, ἐώθει τοὺς ἐμποδῶν, οὐδενὸς ἐνισταμένου πρὸς τὸ ἀξίωμα τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ φευγόντων καὶ πατούντων ἀλλήλους. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐτοὺς ῥόπαλα καὶ σκυτάλας ἐκόμιζον οἰκοθεν· αὐτοὶ δὲ τῶν δίφρων, καταγνυμένων ὑπὸ τοῦ φεύγοντος ὄχλου, τὰ κλάσματα καὶ τοὺς πόδας λαμβάνοντες, ἀνέβαινον ἐπὶ τὸν Τιβερίον, ἅμα παίοντες τοὺς προτεταγμένους. Καὶ τούτων μὲν ἦν τροπὴ καὶ φόνος· αὐτοῦ δὲ τοῦ Τιβερίου φεύγοντος ἀντελάβετό τις τῶν ἱματίων. Ὁ δὲ τὴν τήβεννον ἄφεις, καὶ φεύγων ἐν τοῖς χιτῶσιν, ἐσφάλη, καὶ κατηνέχθη περὶ τινος τῶν πρὸ αὐτοῦ

πεπτωκότας. Δριστάμενον δ' αὐτὸν ὁ μὲν ἐμφανῶς καὶ
 πρῶτος εἰς τὴν κεφαλὴν πατάξας ποδὶ δίφρου Πόπλιος
 ἦν Σατυρηῖος, εἰς τῶν συναρχόντων· τῆς δὲ δευτέρας
 ἀντεποιεῖτο πληγῆς Δεύκιος Ροῦφος, ὡς ἐπὶ καλῶ τιμ
 σεμνυνόμενος. Τῶν δ' ἄλλων ἀπέθανον ὑπὲρ τριακο-
 σίους ξύλοις καὶ λίθοις συγκοπέντες, σιδήρῳ δ' οὐδεῖς.

XX. Ταύτην πρώτην ιστοροῦσιν ἐν Ῥώμῃ στάσιν,
 ἀφ' οὗ τὸ βασιλεύεσθαι κατέλυσαν, αἵματι καὶ φόνοι
 πολιτῶν διακριθῆναι· τὰς δ' ἄλλας, οὔτε μικρὰς, οὔτε
 περὶ μικρῶν γενομένας, ἀνθυπέικοντες ἀλλήλοις, φόβῳ
 μὲν οἱ δυνατοὶ τῶν πολλῶν, αἰδούμενοι δὲ τὴν βουλήν ὁ
 δῆμος, ἔπανον. Δοκεῖ δὲ καὶ τότε μὴ χαλεπῶς ἂν ἐν-
 δοῦναι παρηγορηθεῖς ὁ Τιβερίος· ἔτι δὲ ῥᾶον εἶξαι δίχα
 φόνον καὶ τραυμάτων ἐπιούσιν· οὐ γὰρ πλείονες, ἢ τρισ-
 χίλιοι, περὶ αὐτὸν ἦσαν. Ἄλλ' ἔοικεν ὄργῃ τῶν πλουσίων
 καὶ μίσει πλέον, ἢ δι' ἃς ἐσκήπτοντο προφάσεις, ἢ σύ-
 στασις ἐπ' αὐτὸν γενέσθαι· καὶ τούτου μέγα τεκμήριον
 ὡμῶς καὶ παρανόμως ὑβρισθεῖς ὁ νεκρός. Οὐ γὰρ ἐπέτρε-
 ψαν ἀνελέσθαι τὸ σῶμα τῷ ἀδελφῷ δεομένῳ, καὶ θάψαι
 νυκτός, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων νεκρῶν εἰς τὸν ποταμὸν
 ἐρῶσαν. Καὶ τοῦτο πέρας οὐκ ἦν, ἀλλὰ καὶ τῶν φίλων
 αὐτοῦ τοὺς μὲν ἐξεκέρυττον ἀκρίτους, τοὺς δὲ συλλαμ-
 βάνοντες ἀπεκίρυσσαν· ἐν οἷς καὶ Διοφάνης, ὁ ῥήτωρ,
 ἀπώλετο. Γάϊον δὲ τινα Βίλλιον εἰς ἀγγεῖον καθείρ-
 ξαντες, καὶ συνεμβalόντες ἐχίδνας καὶ δράκοντας, οὕτω
 διέφθειραν. Ὁ δὲ Κυμαῖος Βλόσσιος ἀνήχθη μὲν ἐπὶ
 τοὺς ὑπάτους, ἐρωτώμενος δὲ περὶ τῶν γεγονότων, ὡμο-
 λόγει πεποικημένοι πάντα Τιβερίου κελεύοντος. Εἰπόν-
 τος δὲ τοῦ Νασικᾶ πρὸς αὐτόν· „Τί οὖν, εἴ σε Τιβερίος
 ἐκέλευσεν ἐμπρῆσαι τὸ Καπιτώλιον;“ τὸ μὲν πρῶτον

ἀντέλεγεν, ὡς οὐκ ἂν τοῦτο Τιβερίου κελεύσαντος· πολλάκις δὲ καὶ πολλῶν τὸ αὐτὸ πυνθανομένων, „Ἄλλ’ ἐκείνου γε προστάσσοντος,“ ἔφη, „καλῶς καὶ μοι τοῦτο προᾶξαι εἶχεν· οὐ γὰρ ἂν Τιβέριος τοῦτο προσέταξεν, εἰ μὴ τῷ δήμῳ συνέφερον.“ Οὗτος μὲν οὖν διαφυγών, ὕστερον ὄχστρο πρὸς Ἀριστόνικον εἰς Ἀσίαν· καὶ τῶν ἐκείνου πραγμάτων διαφθαρέντων, ἑαυτὸν ἀνεῖλεν.

XXI. Ἡ δὲ βουλή, θεραπεύουσα τὸν δῆμον ἐκ τῶν παρόντων, οὔτε πρὸς τὴν διανομὴν ἔτι τῆς χώρας ἠναντιοῦτο, καὶ ἕτερον ἀντὶ τοῦ Τιβερίου προῦθῆκε τοῖς πολλοῖς ὀριστὴν ἐλέσθαι. Λαβόντες δὲ τὰς ψήφους, εἶλοντο Μόπλιον Κράσσον, οἰκεῖον ὄντα Γράκῳ· θυγάτηρ γὰρ αὐτοῦ, Λικινία, Γαίῳ Γράκῳ συνώκει. Καίτοι Νέπωσ ὁ Κορινθίος φησὶν, οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ τοῦ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιπυρίων, θυγατέρα γῆμαι Γαίον· ἀλλ’ οἱ πλείους, ὡς ἡμεῖς γράφομεν, ἱστοροῦσιν. Ἐπεὶ δὲ χαλεπῶς μὲν ὁ δῆμος εἶχε τῷ θανάτῳ τοῦ Τιβερίου, καὶ φανερός ἦν ἀμύνης περιμένων καιρὸν, ἤδη δὲ καὶ δίκαι τῷ Νασικῷ προσανεσείοντο, δεισασα περὶ τοῦ ἀνδρός ἢ βουλή, ψηφίζεται μηδὲν δεομένη, πέμπειν αὐτὸν εἰς Ἀσίαν. Οὐ γὰρ ἀπεκρύνοντο κατὰ τὰς ἀπαντήσεις οἱ ἄνθρωποι τὴν δυσμενείαν, ἀλλ’ ἐξηγριάζοντο, καὶ κατεβόων, ὅπου προστύχοιεν, ἐναγῆ καὶ τύραννον καὶ μεμιαγκότα φόνῳ σώματος ἀσύλου καὶ ἱεροῦ ἀγιώτατον καὶ φοικωδέστατον ἐν τῇ πόλει τῶν ἱερῶν ἀποκαλοῦντες. Οὕτω μὲν οὖν ὑπεξῆλθε τῆς Ἰταλίας ὁ Νασικῆς, καίπερ ἐνδεδεμένος ταῖς μεγίσταις ἱερουργίαις· ἦν γὰρ ὁ μέγιστος καὶ πρῶτος τῶν ἱερέων. Ἐξω δ’ ἀλλῶν καὶ πλανώμενος ἀδόξως, οὐ μετὰ πολὺν χρόνον κατέστρεψε περὶ Πέργαμον. Οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν, εἰ Να-

σικᾶν μεμίσηκεν οὕτως ὁ δῆμος, ὅπου καὶ Σκηπίων ὁ Ἄφρικανός, οὗ δοκοῦσι Ῥωμαῖοι ἀηδένα δικαιοτέρον μηδὲ μᾶλλον ἀγαπῆσαι, παρὰ μικρὸν ἦλθεν ἐκπσεῖν καὶ στέρεσθαι τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας, ὅτι πρῶτον μὲν ἐν Νομαντίᾳ τὴν τελευταίην τοῦ Τιβερίου πνθόμενος, ἀνεφώνησεν ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν·

Ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος, ὃ τις τοιαῦτά γε ῥέξοι,
 ἔπειτα τῶν περὶ Γάϊον καὶ Φούλβιον αὐτοῦ δι' ἐκκλη-
 σίας πνθανομένων, τί φρονοίη περὶ τῆς Τιβερίου τελευ-
 τῆς, οὐκ ἀρεσκομένην τοῖς ὑπ' ἐκείνον πεπολιτευμένοις
 ἀπόκρισιν ἔδωκεν. Ἐκ τούτου γὰρ ὁ μὲν δῆμος ἀντέ-
 κρουσεν αὐτῷ λέγοντι, μηδέπω τουτὶ ποιήσας πρότερον·
 αὐτὸς δὲ τὸν δῆμον εἰπεῖν κακῶς προήχθη. Περὶ μὲν
 οὖν τούτων ἐν τῷ Σκηπίωνος βίῳ τὰ καθ' ἕκαστα γέ-
 γραπται.

Γ. Γ Ρ Α Κ Χ Ο Σ.

Γάϊος δὲ Γράκχος, ἐν ἀρχῇ μὲν, ἢ δεδιώς τοὺς ἐχθρούς, ἢ φθόρον συνάγων ἐπ' αὐτοὺς, ὑπεξέστη τῆς ἀγορᾶς, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἡσυχίαν ἔχων διέτριβεν, ὡς ἂν τις τῷ παρόντι ταπεινά πράττων, καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἀπραγμόνως βιωσόμενος· ὥστε καὶ λόγον τισὶ καθ' αὐτοῦ παρασχεῖν, ὡς δυσχεραίνοντος καὶ προβεβλημένου τὴν τοῦ Τιβερίου πολιτείαν. Ἦν δὲ καὶ μειράκιον παντάπασιν· ἐννέα γὰρ ἐνιαυτοῖς ἐλείπετο τᾶδελφοῦ καθ' ἡλικίαν· ἐκεῖνος δ' οὐπω τριάκοντα γεγονώς ἀπέθανεν. Ἐπεὶ δὲ, προϊόντος τοῦ χρόνου, τὸν τε τρόπον ἡσυχῇ διέφαινε, ἀργίας καὶ μαλακίας καὶ πότων καὶ χρηματισμῶν ἀλλότριον ὄντα, καὶ τὸν λόγον, ὥσπερ ἀκύνπετρα, κατασκευαζόμενος ἐπὶ τὴν πολιτείαν, δῆλος ἦν οὐκ ἡρεμήσων, δίκην τε τινὲ τῶν φίλων φεύγοντι, Βεττίῳ, συνειπῶν, τοῦ δήμου συνενθουσιῶντος ὑφ' ἡδονῆς καὶ βακχεύοντος περὶ αὐτὸν, ἀπέδειξε τοὺς ἄλλους ῥήτορας παίδων μηδὲν διαφέροντας· εἰς φόβον αὐθις οἱ δυνατοὶ καθίσταντο, καὶ πολὺς ἦν ἐν αὐτοῖς λόγος, ὡς οὐκ εἴασουσιν ἐπὶ δημορχίαν τὸν Γάϊον προσελθεῖν. Συντηγχάνει δ' ἀπὸ ταυτομάτου λαχεῖν αὐτῷ εἰς Σαρδῶν ταμίαν Ὀρέ-

στη, τῷ ὑπάτῳ· καὶ τοῦτο τοῖς μὲν ἐχθροῖς καθ' ἡδο-
γὴν ἐγεγόνει, τὸν δὲ Γάϊον οὐκ ἐλύπησεν. Ἄτε γὰρ ὢν
πολεμικός, καὶ χεῖρον οὐδὲν πρὸς στρατείας ἡσκημένος,
ἢ δίκας, ἔτι δὲ τὴν πολιτείαν καὶ τὸ βῆμα φρόιτων, ἀντέ-
χειν δὲ καλοῦντι τῷ δήμῳ καὶ τοῖς φίλοις οὐ δυνάμενος,
παντάπασι τὴν ἀποδημίαν ἐκείνην ἠγάπησεν. Καίτοι
κρατεῖ δόξα πολλή, τοῦτον ἄκρατον γενέσθαι δημαγω-
γόν, καὶ πολὺ τοῦ Τιβερίου λαμπρότερον πρὸς τὴν ἀπό-
τῶν ὄχλων δόξαν. Οὐκ ἔχει δ' οὕτω τὸ ἀληθές· ἀλλ'
ἔοικεν ὑπὲρ ἀνάγκης τινὸς μᾶλλον οὗτος, ἢ προαιρέσεως,
ἐμπεσεῖν εἰς τὴν πολιτείαν. Ἱστορεῖ δὲ καὶ Κικέρων, ὁ
ῥήτωρ, ὡς ἄρα φεύγοντι πᾶσαν ἀρχὴν τῷ Γάϊῳ, καὶ μεθ'
ἡσυχίας ἡρημένῳ ζῆν, ὁ ἀδελφὸς ὄναρ φανείς, καὶ προσ-
αγορεύσας, „Τί δήτα,“ φαίη, „Γάϊε, βραδύνεις; Οὐκ
ἔστιν ἀπόδρασις, ἀλλ' εἷς μὲν ἡμῖν ἀμφοτέροις βίος, εἷς
δὲ θάνατος, ὑπὲρ τοῦ δήμου πεπολιτευμένοι, πέπρωται.“

II. Γενόμενος οὖν ὁ Γάϊος ἐν Σαρδόνι, πᾶσαν ἀρε-
τῆς ἀπόδειξεν ἐδίδου, καὶ πολὺ πάντων διέφερε τῶν νέων
ἐν τοῖς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγῶσι, καὶ ἐν τοῖς πρὸς
τοὺς ὑπηκόους δικαίους, καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν στρατηγὸν
εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ· σωφροσύνη δὲ καὶ λιτότητι καὶ φιλο-
πονίᾳ παρήλλαττε καὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Ἰσχυροῦ δὲ
καὶ νοσώδους ἅμα χειμῶνος ἐν Σαρδόνι γενομένου, καὶ
τοῦ στρατηγοῦ τὰς πόλεις ἐσθῆτα τοῖς στρατιώταις αἰ-
τοῦντος, ἐπεμψαν εἰς Ῥώμην παραιτούμενοι. Δεξαμέ-
νης δὲ τῆς βουλῆς τὴν παραίτησιν αὐτῶν, καὶ τὸν στρα-
τηγὸν ἄλλοθεν ἀμφιέζειν τοὺς στρατιώτας κελουούσης,
ἀποροῦντος δ' ἐκείνου, καὶ τῶν στρατιωτῶν κακοπα-
θούτων, ἐπελθὼν τὰς πόλεις ὁ Γάϊος, αὐτοὺς ἀφ' ἑαυ-
τῶν ἐποίησεν ἐσθῆτα πέμψαι, καὶ βοηθῆσαι τοῖς Ῥω-

μαίοις. Ταῦτα πάλιν εἰς Ῥώμην ἀπαγγελλόμενα, καὶ δοκοῦντα δημαγωγίας προάγωνες εἶναι, διετάραττε τὴν βουλὴν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκ Λιβύης παρὰ Μικιπᾶ, τοῦ βασιλέως, πρόσβεις παραγενομένους, καὶ λέγοντας, ὡς ὁ βασιλεὺς χάριτι Γαίου Γράκχου πέμψειεν εἰς Σαρδόνα σῖτον τῷ στρατηγῷ, δυσχεραίνοντες ἐξέβαλον· ἔπειτα δόγμα ποιοῦνται, τοῖς μὲν στρατιώταις διαδοχὴν ἀποσταλῆναι, τὸν δ' Ὀρέστιν ἐπιμένειν, ὡς δὴ καὶ τοῦ Γαίου διὰ τὴν ἀρχὴν παραμενοῦντος. Ὁ δὲ, τούτων αὐτῷ προσπεσόντων, εὐθύς ἐξέπλευσε πρὸς ὄρηγν, καὶ φανεῖς ἐν Ῥώμῃ παρ' ἐλπίδας, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰτίαν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἀλλόκοτον ἐδόκει, τὸ ταμίαν ὄντα προαποσιῆναι τοῦ ἀρχοντος. Οὐ μὴν ἀλλὰ κατηγορίας αὐτῷ γενομένης ἐπὶ τῶν τιμητῶν, αἰτησάμενος λόγον, οὕτω μετέστησε τὰς γνώμας τῶν ἀκουσάντων, ὥστ' ἀπελθεῖν ἠδικῆσθαι τὰ μέγιστα δόξας. Ἐστρατευθεῖν μὲν γὰρ ἔφη δώδεκα ἔτη, τῶν ἄλλων δέκα στρατευομένων ἐν ἀνάγκαις· ταμιεύων δὲ τῷ στρατηγῷ παραμεμενηκέναι τριστίαν, τοῦ νόμου μετ' ἐνιαυτὸν ἐπανελθεῖν διδόντος· μόνος δὲ τῶν στρατευσαμένων πλήρης τὸ βαλλάντιον εἰσηρηχῶς κενὸν ἐξενηροχέαι, τοὺς δ' ἄλλους ἐκπιόντας ὃν εἰσήνεγκαν οἶνον, ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ μεστοὺς δεῦρο τοὺς ἀμφορεῖς ἤκειν κομίζοντας.

III. Ἐκ τούτου πάλιν ἄλλας αἰτίας αὐτῷ καὶ δίκας ἐπῆγον, ὡς τοὺς συμμάχους ἀφιστάντι καὶ κεκοινωνηκότι τῆς περὶ Φρέγελλαν ἐνδειχθείσης συνωμοσίας. Ὁ δὲ πᾶσαν ὑποψίαν ἀπολυσάμενος, καὶ φανεῖς καθαρὸς εὐθύς ἐπὶ δημαρχίαν ὤρμησε, τῶν μὲν γνωρίμων ἀνδρῶν ὁμαλῶς ἀπάντων ἐναντιουμένων πρὸς αὐτὸν, ὄχλου δὲ τοσοῦτου συρρέοντος εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς Ἰταλίας, καὶ συναρ-

χαιρεσιάζοντος, ὡς πολλοῖς μὲν οἰκῆσεις ἐπιλιπεῖν, τοῦ δὲ πεδίου μὴ δεξαμένου τὸ πλῆθος, ἀπὸ τῶν τεγῶν καὶ τῶν κεράμων τὰς φωνὰς συνηχεῖν. Τοσοῦτον δ' οὖν ἐξεβιάσαντο τὸν δῆμον οἱ δυνατοὶ, καὶ τῆς ἐλπίδος τοῦ Γαΐου καθεῖλον, ὅσον οὐχ, ὡς προσεδόκησε, πρῶτον, ἀλλὰ τέταρτον ἀναγορευθῆναι. Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν, εὐθύς ἦν ἀπάντων πρῶτος, ἰσχύων τε τῷ λέγειν, ὡς ἄλλος οὐδεὶς, καὶ τοῦ πάθους αὐτῷ παρόρησίαν πολλὴν διδόντος ἀνακλαιομένῳ τὸν ἀδελφόν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐξ ἀπάσης προφάσεως περιῆγε τὸν δῆμον, ἀναμιμνήσκων τῶν γεγονότων, καὶ παρατιθεὶς τὰ τῶν προγόνων, ὡς ἐκεῖνοι μὲν καὶ Φαλίσκοις ἐπολέμησαν ὑπὲρ Γενικίου τινὸς δημάρχου, λαιδορηθέντος, καὶ Γαΐου Βουττουρίου θάνατον κατέγνωσαν, ὅτι δημάρχῳ πορευομένῳ δι' ἀγορᾶς οὐχ ὑπεξέστη μόνος. „Υμῶν δ' ὀρώντων, ἔφη, Τιβέριον ξύλοις συνέκοπτον οὗτοι, καὶ διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐσύρετο νεκρὸς ἐκ Καπετωλίου, ῥιφησόμενος εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δ' ἄλισκόμενοι τῶν φίλων ἀπέθνησκον ἄκριτοι. Καίτοι πάτριόν ἐστιν ἡμῖν, εἴ τις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακούει, τούτου πρὸς τὰς θύρας ἕωθεν ἐλθόντα σαλπικτὴν, ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφέρειν ψῆφον αὐτῷ τοὺς δικαστὰς. Οὕτως εὐλαβεῖς καὶ πεφυλαγμένοι περὶ τὰς κρίσεις ἦσαν.“

IV. Τοιούτοις λόγοις προανασεισας τὸν δῆμον, (ἦν δὲ καὶ μεγαλοφωνότατος καὶ ῥωμαλεώτατος ἐν τῷ λέγειν) δύο νόμους εἰσέφερε, τὸν μὲν, εἴ τις ἀρχοντας ἀφῆρητο τὴν ἀρχὴν ὁ δῆμος, οὐκ ἔωντα τούτῳ δευτέρας ἀρχῆς μετουσίαν εἶναι· τὸν δ', εἴ τις ἀρχῶν ἄκριτον ἐκκεκησῆχοι πολίτην, κατὰ τούτου κρίσιν διδόντα τῷ δήμῳ. Τούτων τῶν νόμων ἀντικρὺς ὁ μὲν Μάρκον Ὀκταούϊον ἠτίμου,

τὸν ὑπὸ Τιβερίου τῆς δημαρχίας ἐκπεσόντα, τῷ δ' ἐνέ-
 χετο Ποπίλλιος· οὗτος γὰρ στρατηγῶν τοὺς τοῦ Τιβε-
 ρίου φίλους ἐξεκέρυξε. Καὶ Ποπίλλιος μὲν οὐχ ὑπο-
 στάς τὴν κρίσιν, ἔφυγεν ἐξ Ἰταλίας· τὸν δ' ἕτερον νό-
 μον Γάιος αὐτὸς ἐπαναίλετο, φήσας, τῇ μητρὶ Κορνηλία
 δεηθεῖσθαι χαρίζεσθαι τὸν Ὀκταοῦϊον. Καὶ ὁ δῆμος
 ἠγάσθη καὶ συνεχώρησε, τιμῶν τὴν Κορνηλίαν οὐδὲν ἤτ-
 τον ἀπὸ τῶν παίδων, ἢ τοῦ πατρός· ἧς γε καὶ χαλκῆν
 εἰκόνα στήσας ὕστερον, ἐπέγραψε Κορνηλίαν, μητέρα
 Γράκκων. Ἀπομνημονεύεται δὲ καὶ τοῦ Γαίου πολλὰ
 ῥητορικῶς καὶ ἀγοραίως ὑπὲρ αὐτῆς εἰρημένα πρὸς τινα
 τῶν ἐχθρῶν· „Σὺ γὰρ, ἔφη, Κορνηλίαν λοιδορεῖς, τὴν
 Τιβερίον τεκοῦσαν;“ Ἐπεὶ δὲ διαβεβλημένος ἦν εἰς μα-
 λακίαν ὁ λοιδορηθεὶς· „Τίνα δ', εἶπεν, ἔχων παρῶρησιαν,
 συγκρίνεις Κορνηλίαν σεαυτόν; Ἔτερες γὰρ, ὡς ἐκείνη;
 Καὶ μὴν πάντες ἴσασι Ῥωμαῖοι πλείω χρόνον ἐκείνην
 ἀπ' ἀνδρός οὔσαν, ἢ σέ, τὸν ἄνδρα.“ Τοιαύτη μὲν ἡ
 πικρία τῶν λόγων ἦν αὐτοῦ, καὶ πολλὰ λαβεῖν ἐκ τῶν γυ-
 γραμμένων ἐστὶν ὅμοια.

V. Τῶν δὲ νόμων, οὓς εἰσέφερε τῷ δήμῳ χαριζόμε-
 νος καὶ καταλύων τὴν σύγκλητον, ὁ μὲν ἦν κληρουχικός,
 ἅμα νέμων τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν· ὁ δὲ στρατιωτι-
 κός, ἐσθῆτά τε κελεύων δημοσίᾳ χορηγεῖσθαι, καὶ μηδὲν
 εἰς τοῦτο τῆς μισθοφορᾶς ὑφαιρεῖσθαι τῶν στρατευομέ-
 νων, καὶ νεώτερον ἐπὶ ἐτῶν καὶ δέκα μὴ καταλέγεσθαι
 στρατιώτην· ὁ δὲ συμμαχικός, ἰσοψήφους ποιῶν τοῖς
 πολίταις τοὺς Ἰταλιώτας· ὁ δὲ σιτικός, ἐπευωνίζων τοῖς
 πένησι τὴν ἀγοράν· ὁ δὲ δικαστικός, ᾧ τὸ πλεῖστον
 ἀπέκοψε τῆς τῶν συγκλητικῶν δυνάμεως. Μόνοι γὰρ
 ἔκρινον τὰς δίκας, καὶ διὰ τοῦτο φοβεροὶ τῷ τε δήμῳ καὶ

τοῖς ἰππεῦσιν ἦσαν· ὁ δὲ τριακοσίους τῶν ἰππέων προσκατέλεξεν αὐτοῖς, οὔσι τριακοσίοις, καὶ τὰς κρίσεις κοινὰς τῶν ἑξακοσίων ἐποίησε. Τοῦτον τὸν νόμον εἰσφέρων, τὰ τ' ἄλλα λέγεται σπουδάσαι διαφερόντως καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων δημαγωγῶν πρὸς τὴν σύγκλητον ἀφορώντων καὶ τὸ καλούμενον κομίτιον, πρῶτος τότε στραφεὶς ἔξω πρὸς τὴν ἀγορὰν δημηγορῆσαι, καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω ποιεῖν ἔξ' ἐκείνου, μικρᾷ παρεγκλίσει καὶ μεταθέσει σχήματος μέγα πρᾶγμα κινήσας, καὶ μετενεγκῶν τρόπον τινὰ τὴν πολιτείαν ἐκ τῆς ἀριστοκρατίας εἰς τὴν δημοκρατίαν, ὡς τῶν πολλῶν δέον, οὐ τῆς βουλῆς, στοχάζεσθαι τοὺς λέγοντας.

VI. Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἐδέξατο τὸν νόμον τοῦτον ὁ δῆμος, ἀλλὰ κακείνῳ τοὺς κρίνοντας ἐκ τῶν ἰππέων ἔδωκε καταλέξαι, μοναρχικὴ τις ἰσχὺς ἐγεγόνει περὶ αὐτόν· ὥστε καὶ τὴν σύγκλητον ἀνέχεσθαι συμβουλευόντος αὐτοῦ. Συνεβούλευε δ' αἰεὶ τι τῶν ἐκείνῃ προπόντων εἰσηγούμενος· οἷον ἦν καὶ τὸ περὶ τοῦ σίτου δόγμα μετριώτατον καὶ κάλλιστον, ὃν ἔπεμπε μὲν ἔξ' Ἰβηρίας Φάβιος ἀντιστράτηγος· ἐκεῖνος δ' ἔπεισε τὴν βουλὴν ἀποδομένην τὸν σῖτον, ἀναπέμψαι ταῖς πόλεσι τὸ ἀργύριον, καὶ προσεπαιτιάσασθαι τὸν Φάβιον, ὡς ἐπαχθῆ καὶ ἀφόρητον ποιούντια τὴν ἀρχὴν τοῖς ἀνθρώποις· ἐφ' ᾧ μεγάλην ἔσχε δόξαν μετ' εὐνοίας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Ἐγραψε δὲ καὶ πόλεις ἀποικίδας ἐπέμπεσθαι, καὶ τὰς ὁδοὺς ποιῆσθαι, καὶ κατασκευάζεσθαι σιτοβόλια· τούτοις ἅπασι πραττομένοις αὐτὸν ἀρχοντα καὶ διοικητὴν ἐφίστας, καὶ πρὸς οὐδὲν ἀποτρύμενος τῶν τοσοῦτων καὶ τηλικούτων, ἀλλὰ καὶ θαυμασιῶν τινι τάχει καὶ πόνῳ τῶν γινομένων, ὡς μόνον ἕκαστον ἐξεργαζόμενος· ὥστε καὶ

τούς πάνυ μισοῦντας αὐτὸν καὶ δεδοικότας ἐκπλήττεσθαι τὸ διὰ πάντων ἀνύσιμον καὶ τελεσιουργόν. Οἱ δὲ πολλοὶ καὶ τὴν ὄψιν αὐτὴν ἐθαύμαζον, ἐξηρημένον ὄρωντες αὐτοῦ πλήθος ἐργολάβων, τεχνιτῶν, πρεσβευτῶν, ἀρχόντων, στρατιωτῶν, φιλολόγων· οἷς πᾶσιν ἐντυγχάνων μετ' εὐκολίας, καὶ τὸ σεμνὸν ἐν τῷ φιλανθρώπῳ διαφυλάπτων, καὶ νέμων αὐτοῦ τὸ ἀρμότιον οἰκείως ἐκάστω, χαλεπούς ἀπεδείκνυε συνοφάντας τοὺς φοβερὸν αὐτὸν, ἢ φορτικὸν ὄλας, ἢ βίαιον ἀποκαλοῦντας. Οὕτω δεινότερος ἦν ἐν ταῖς ὀμιλίαις καὶ ταῖς πράξεσιν, ἢ τοῖς ἀπὸ τοῦ βήματος λόγοις δημαγωγός.

VII. Ἐσπούδασε δὲ μάλιστα περὶ τὴν ὁδοποιίαν, τῆς τε χρείας ἅμα καὶ τοῦ πρὸς χάριν καὶ κάλλος ἐπιμεληθεῖς. Εὐθείαι γὰρ ἤγοντο διὰ τῶν χωρίων ἀτρεμεῖς· καὶ τὸ μὲν ἐστόρνυτο πέτρα ξεστῆ, τὸ δ' ἄμμου χώμασι συνακτοῖς ἐπυκνοῦτο. Πυμπλαμένων δὲ τῶν κοίλων, καὶ ζευγνυμένων γεφύραις, ὅσα χεῖμαρφοὶ διέκοπτον, ἢ φάραγγες, ὕψος τε τῶν ἐκατέρωθεν ἴσον καὶ παράλληλον λαμβανόντων, ὁμαλὴν καὶ καλὴν ὄψιν εἶχε δι' ὅλου τὸ ἔργον. Πρὸς δὲ τούτοις διαμετρήσας κατὰ μίλιον ὁδὸν πᾶσαν, (τὸ δὲ μίλιον ὀκτώ σταδίων ὀλίγον ἀποδεῖ) κίονας λιθίνους σημεῖα τοῦ μέτρου κατέστησεν. Ἄλλους δὲ λίθους ἔλαττον ἀπέχοντας ἀλλήλων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ διέθηκεν, ὡς εἶη ὁμαδίως τοῖς ἵππους ἔχουσιν ἐπιβαίνειν ἀπ' αὐτῶν, ἀναβολέως μὴ δεομένοις.

VIII. Ἐπὶ τούτοις τοῦ δήμου μεγαλύνοντος αὐτὸν, καὶ πᾶν ὄτιοῦν ἐτοιμῶς ἔχοντος ἐνδείκνυσθαι πρὸς εὐνοίαν, ἔφη ποτὲ δημηγορῶν αὐτὸς αἰτήσιν χάριν, ἣν λαβῶν μὲν, ἀπὸ παντός ἔξεν· εἰ δ' ἀποτύχοι, μηδὲν ἐκείνοις μεμψιμοιρήσειν. Τοῦτο ὡς ἔδοξεν αἰτήσις ὑπα-

τρίης εἶναι, καὶ προσδοκίαν πᾶσιν, ὡς ἅμα μὲν ὑπατείαν, ἅμα δὲ δημαρχίαν μετιῶν, παρέσχεν. Ἐνστάτων δὲ τῶν ὑπατικῶν ἀρχαιρεσίων, καὶ μετεώρων ὄντων ἀπάντων, ὤφθη Γαῖον Φάννιον κατάγων εἰς πεδίον, καὶ συναρχαιρεσιάζων ἐκείνῳ μετὰ τῶν φίλων. Τοῦτο ἔροπῃ ἤνεγκε τῷ Φαννίῳ μεγάλην. Κακῆϊνος μὲν ὑπάτος, Γαῖος δὲ δήμαρχος ἀπεδείχθη τὸ δεύτερον, οὐ παραγγέλλων, οὐδὲ μετιῶν, ἀλλὰ τοῦ δήμου σπουδάσαντος. Ἐπεὶ δ' ἑώρα τὴν μὲν σύγκλητον ἐχθρὰν ἀντικρυς, ἀμβλὴν δὲ τῇ πρὸς αὐτὸν εὐνοίᾳ τὸν Φάννιον, αὐτίς ἐτέροις νόμοις ἀπήρτησε τὸ πλῆθος· ἀποικίας μὲν εἰς Τάραντα καὶ Καπύην πέμπεσθαι γράφων, καλῶν δ' ἐπὶ κοινωνίᾳ πολιτείας τοὺς Λατίνους. Ἡ δὲ βουλή, δεύσασα, μὴ παντάπασι ἀμαχος γένηται, καινὴν καὶ ἀσυνήθη πείραν ἐπῆγε τοῖς πολλοῖς ἀποτροπῆς, ἀντιδημαγωγοῦσα καὶ χαριζομένη παρὰ τὸ βέλτιστον. Ἦν γὰρ εἰς τῶν τοῦ Γαῖου συναρχόντων Λίβιος Δροῦσος, ἀνὴρ οὔτε γεγωνὸς τινὸς Ῥωμαίων, οὔτε τεθραμμένος χεῖρον· ἦθει δὲ καὶ λόγῳ καὶ πλούτῳ ἐν τοῖς μάλιστα τιμωμένοις καὶ δυναμένοις ἀπὸ τούτων ἐνάμιλλος. Ἐπὶ τοῦτον μὲν οὖν οἱ γνωριμώτατοι τρέπονται· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἀφασθαι τοῦ Γαῖου, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὸν ἄνδρα συστήναι, μὴ βιαζόμενον, μηδ' ἀντικρούοντα τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ πρὸς ἡδονὴν ἀρχοντα, καὶ χαριζόμενον, ὑπὲρ ὧν καὶ ἀπεχθάνεσθαι καλῶς εἶχεν.

IX. Ἐπιδούς οὖν ὁ Λίβιος εἰς ταῦτα τῇ βουλῇ τὴν ἑαυτοῦ δημαρχίαν, νόμους ἔγραψεν, οὔτε τῶν καλῶν τινας, οὔτε τῶν λυσιτελῶν ἐχομένους, ἀλλ' ἐν μόνον, ὑπερβαλέσθαι τὸν Γαῖον ἡδονῇ καὶ χάριτι τῶν πολλῶν, ὥσπερ ἐν κωμῳδίᾳ, σπεύδων καὶ διαμιλλώμενος. Ὡς καὶ

καταφανεστάτην ἐποίησεν ἑαυτὴν ἢ σύγκλιτος, οὐ δυσχεραίνουσα τοῖς τοῦ Γαίου πολιτεύμασιν, ἀλλ' αὐτὸν ἐκείνον ἀνελεῖν, ἢ ταπεινῶσαι παντάπασι βουλομένη. Τὸν μὲν γὰρ ἀποικίας δύο γράψαντα, καὶ τοὺς χαρισιστάτους τῶν πολιτῶν εἰσάγοντα, δημοκοπεῖν ἤτιῶντο. Λίβιος δὲ, δώδεκα κατοικίζοντι, καὶ τρισχιλίους εἰς ἑκάστην ἀποστέλλοντι τῶν ἀπόρων, συναλαμβάνοντο. Κακείνῳ μὲν, ὅτι χώραν διένειμε τοῖς πένησι, προστάξας ἑκάστῳ τελεῖν ἀποφορὰν εἰς τὸ δημόσιον, ὡς κολακεύοντι τοὺς πολλοὺς ἀπηχθάνοντο. Λίβιος δὲ καὶ τὴν ἀποφορὰν ταύτην τῶν νειμαμένων ἀφαιρῶν, ἤρθεσκεν αὐτοῖς. Ἐτι δ', ὁ μὲν τοῖς Λατίνοις ἰσοψηφίαν διδοὺς ἐλύπει τοῦ δ', ὅπως μὴδ' ἐπὶ στρατείας ἐξῆ τινα Λατίνων ῥάβδοις αἰκίσασθαι, γράψαντος, ἐβρόθουν τῷ νόμῳ. Καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ Λίβιος ἀεὶ δημηγορῶν ἔλεγεν, ὡς γράφοι ταῦτα τῇ βουλῇ δοκοῦντα κηδομένη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ καὶ μόνον ἀπὸ τῶν πολιτευμάτων αὐτοῦ χρήσιμον ὑπῆρχεν. Ἡμερώτερον γὰρ ἔσχε πρὸς τὴν βουλήν ὁ δῆμος· καὶ τοὺς γνωριμωτάτους αὐτοῦ πρότερον ὑφορωμένον καὶ μισοῦντος, ἐξέλυσε καὶ κατεπράυνε τὴν μνησικακίαν καὶ χαλεπότητα ταύτην ὁ Λίβιος, ὡς ἐκ τῆς ἐκείνων ὀρμώμενος γνώμης ἐπὶ τὸ δημαγωγεῖν καὶ χαρίζεσθαι τοῖς πολλοῖς.

X. Μεγίστη δὲ τῷ Δρούσῳ πίστις εὐνοίας πρὸς τὸν δῆμον ἐγένετο καὶ δικαιοσύνης, τὸ μηδὲν αὐτῷ, μὴδ' ὑπὲρ ἑαυτοῦ, φαίνεσθαι γράφοντα. Καὶ γὰρ οἰκιστὰς ἑτέρους ἐξέπεμπε τῶν πόλεων, καὶ διοικήσεσι χρημάτων οὐ προσήει, τοῦ Γαίου τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν τοιούτων αὐτῷ προστιθέντος. Ἐπεὶ δὲ, Ρουβρίου, τῶν συναρχόντων ἐνός, οἰκίζεσθαι Καρχηδόνα γράψαντος, ἀνη-

ρημένην ὑπὸ Σκηπίωνος, κλήρω λαχὼν ὁ Γαῖος ἐξέπλευσεν εἰς Λιβύην ἐπὶ τὸν κατοικισμὸν, ἔτι μᾶλλον ἐπιβὰς ὁ Ἀφρούσος ἀπόντος αὐτοῦ, τὸν δῆμον ὑπελάμβανε καὶ προσήγχιτο, μάλιστα ταῖς κατὰ τοῦ Φούλβιου διαβολαῖς. Ὁ δὲ Φούλβιος οὗτος ἦν τοῦ Γαίου φίλος, καὶ συνάρχων ἐπὶ τὴν διανομὴν τῆς χώρας ἡρημένος· ἦν δε Θουρβώδης, καὶ μισούμενος μὲν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἀντικρυς, ὑποπιτος δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὡς τὰ συμμαχικὰ διακινῶν, καὶ παροξύνων κρούφα τοὺς Ἰταλιώτας πρὸς ἀπόστασιν. Οἷς ἀναποδείκτως καὶ ἀνελέγκτως λεγομένοις αὐτὸς προσετίθει πίστιν ὁ Φούλβιος, οὐχ ὑγιαινούσης οὐδ' εἰρηρικῆς ὢν προαιρέσεως. Τοῦτο μάλιστα κατέλυε τὸν Γαίον, ἀπολαύοντα τοῦ μίσους. Καὶ ὅτε Σκηπίων Ἀφρικανὸς ἐξ οὐδενὸς αἰτίου προφανοῦς ἐτελεύτησε, καὶ σημεῖα τινα τῷ νεκρῷ πληγῶν καὶ βίας ἐπιδραμεῖν ἔδοξεν, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται· τὸ μὲν πλεῖστον ἐπὶ τὸν Φούλβιον ἤλθε τῆς διαβολῆς, ἐχθρὸν ὄντα, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ βήματος τῷ Σκηπίωνι λελοιδωρημένον· ἤψατο δὲ καὶ τοῦ Γαίου ὑπόνοια. Καὶ δεινὸν οὕτως ἔργον, ἐπ' ἀνδρὶ τῷ πρώτῳ καὶ μεγίστῳ Ῥωμαίων τολμηθὲν, οὐκ ἔτυχε δίκης, οὐδ' εἰς ἔλεγχον προήλθεν. Ἐνέστησαν γὰρ οἱ πολλοὶ, καὶ κατέλυσαν τὴν κρίσιν, ὑπὲρ τοῦ Γαίου φοβηθέντες, μὴ περιπειτῆς τῇ αἰτίᾳ τοῦ φόνου ζητουμένῳ γένηται. Ταῦτα μὲν οὖν ἐγεγόνει πρότερον.

XI. Ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ περὶ τὸν τῆς Καρχηδόνας κατοικισμὸν, ἦν ὁ Γαῖος Ἰωνωνίαν, ὅπερ ἐστὶν Ἡραΐαν, ἀνόμασε, πολλὰ κωλύματα γενέσθαι παρὰ τοῦ δαιμονίου λέγουσιν. Ἡ τε γὰρ πρώτη σημαία, πνεύματος ἀφαρπαξόντος αὐτήν, τοῦ δὲ φέροντος ἐγκρατῶς ἀντεχο-

μένων, συνειρίβη· καὶ τὰ ἰσρὰ τοῖς βωμοῖς ἐπικείμενα
 διεσκέδασεν ἀνέμου θύελλα, καὶ διεόρουν ὑπὲρ τοὺς
 ὄρους τῆς γεγενημένης ὑπογραφῆς· αὐτοὺς δὲ τοὺς ὄρους
 ἀνέσπασαν ἐπελθόντες λίκιοι, καὶ μακρὰν ὄχοντο φέρον-
 τες. Οὐ μὴν ἀλλὰ πάντα συντάξας καὶ διακοσμήσας ὁ
 Γαῖος ἡμέραις ἐβδομήκοντα ταῖς πάσαις, ἐπανῆλθεν εἰς
 Ῥώμην, πιέζεσθαι τὸν Φούλβιον ὑπὸ τοῦ Δρούσου πυν-
 θανόμενος, καὶ τῶν πραγμάτων τῆς αὐτοῦ παρουσίας
 δεομένων. Λεύκιος γὰρ Ὀπίμιος, ἀγὴρ ὀλιγαρχικὸς καὶ
 δυνατὸς ἐν τῇ βουλῇ, πρότερον μὲν ἐξέπεσεν, ὑπατεῖαν
 παραγγέλλων, τοῦ Γαίου τὸν Φάννιον προαγαγόντος,
 ἐκείνον δὲ καταρχαιρεσιάσαντος· τότε δὲ πολλῶν βοη-
 θούντων, ἐπίδοξος ἦν ὑπατεύσειν, ὑπατεύων δὲ, κατα-
 λύσειν τὸν Γαῖον, ἥδη τρόπον τινὰ τῆς δυνάμεως αὐ-
 τοῦ μαραινόμενης, καὶ τοῦ δήμου μυστοῦ γεγονότος
 τῶν τοιούτων πολιτευμάτων, διὰ τὸ πολλοὺς τοὺς πρὸς
 χάριν δημαγωγοῦντας εἶναι, καὶ τὴν βουλήν ὑπείκειν
 ἐκοῦσαν.

XII. Ἐπανελθὼν δὲ, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ Παλατίου
 μετόκησεν εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ἀγορὰν τόπον, ὡς δημοτικώ-
 τερον, ὅπου πλείστους τῶν ταπεινῶν καὶ πενήτων συνέ-
 βαινεν οἰκεῖν· ἔπειτα τῶν νόμων ἐξέθηκε τοὺς λοιποὺς,
 ὡς ἐπάξων τὴν ψῆφον αὐτοῖς. Ὀχλον δὲ πανταχόθεν
 αὐτῷ συνιόντος, ἔπεισεν ἡ βουλή τὸν ὑπάτον, Φάννιον,
 ἐκβαλεῖν τοὺς ἄλλους, πλὴν Ῥωμαίων, ἅπαντας. Γενο-
 μένου δὲ κηρύγματος ἀήθους καὶ ἀλλοκότου, μηδένα
 τῶν συμμάχων, μηδὲ τῶν φίλων, ἐν Ῥώμῃ φανῆναι περὶ
 τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἀντεξέθηκεν ὁ Γαῖος διάγραμμα,
 κατηγορῶν τοῦ ὑπάτου, καὶ τοῖς συμμάχοις, ἂν μένωσι,
 βοηθήσειν ἐπαγγελόμενος. Οὐ μὴν ἐβροήθησεν, ἀλλ'

ὄρων ἓνα τῶν ξένων αὐτοῦ καὶ συνήθων ἐλκόμενον ὑπὸ τῶν ὑπερητῶν τῶν τοῦ Φαννίου, παρῆλθε, καὶ οὐ προσήμνησεν, εἴτε τὴν ἰσχὺν, ἐπιλείπουσαν ἤδη, δεδιώς ἐλέγχειν, εἴτε μὴ βουλόμενος, ὡς ἔλεγεν, ἀψιμαχίας αὐτὸς καὶ συμπλοκῆς ἀρχὰς ζητοῦσι τοῖς ἐχθροῖς παρασχεῖν. Συνέτυχε δ' αὐτῷ καὶ πρὸς τοὺς συνάρχοντας ἐν ὀργῇ γενέσθαι διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἐμελλεν ὁ δῆμος θεᾶσθαι μονομάχους ἐν ἀγορᾷ, καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ πλεῖστοι θεωρητήρια κύκλῳ κατασκευάσαντες ἐξεμίσθουν. Ταῦτα ὁ Γάϊος ἐκέλευεν αὐτοὺς καθαιρεῖν, ὅπως οἱ πένητες ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων ἀμισθὶ θεάσασθαι δύνωνται. Μηδενὸς δὲ προσέχοντος, ἀναμείνας τὴν πρὸ τῆς θείας νύκτα, καὶ τῶν τεχνιτῶν, ὅσους εἶχεν ἐργολάβους ὑφ' ἑαυτῷ, παραλαβὼν, τὰ θεωρητήρια καθεῖλε, καὶ τῷ δήμῳ σχολάζοντα μεθ' ἡμέραν ἀπέδειξε τὸν τόπον· ἐφ' ᾧ τοῖς μὲν πολλοῖς ἀνὴρ ἔδοξεν εἶναι, τοὺς δὲ συνάρχοντας, ὡς ἰταμὸς καὶ βίαιος, ἐλύπησεν. Ἐκ τούτου καὶ τὴν τρίτην ἔδοξε δημαρχίαν ἀφηρηθῆσθαι, ψήφων μὲν αὐτῷ πλείστων γενομένων, ἀδίκως δὲ καὶ κακούργως τῶν συναρχόντων ποιησαμένων τὴν ἀναγόρευσιν καὶ ἀνάδειξιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀμφισβήτησιν εἶχεν. Ἦνεγκε δ' οὐ μετρίως ἀποτυχῶν, καὶ πρὸς γε τοὺς ἐχθροὺς ἐπεγγελῶντας αὐτῷ λέγεται θρασύτερον τοῦ δέοντος εἰπεῖν, ὡς Σαρδόνιον γέλωτα γελῶσιν, οὐ γινώσκοντες, ὅσον αὐτοῖς σκότος ἐκ τῶν αὐτοῦ περικέχυται πολιτευμάτων.

XIII. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν Ὀπίμιον καταστήσαντες ἔπατον, τῶν νόμων πολλοὺς διέγραφον, καὶ τὴν Καρχηδόνος ἐκίνουν διάταξιν, ἐρῶθίζοντες τὸν Γάϊον, ὡς ἂν αἰτίαν ὀργῆς παρασχῶν ἀναιρεθεῖν, τὸν μὲν πρῶτον χρόνον

ἐκατέρωθεν, τῶν δὲ φίλων, καὶ μάλιστα τοῦ Φουλβίου παροξύνοντος, ὥρμησε πάλιν συνάγειν τοὺς ἀντιταξομένους πρὸς τὸν ὑπάτον. Ἐνταῦθα καὶ τὴν μητέρα λέγουσιν αὐτῷ συστασιάσαι, μισθουμένην ἀπὸ τῆς ξένης κρύφα καὶ πέμπουσαν εἰς Ῥώμην ἄνδρας, ὡς δὴ θεριστίας· ταῦτα γὰρ ἐν τοῖς ἐπιστολίοις αὐτῆς ἠνιγμένα γεγραμμένα εἶναι πρὸς τὸν υἱόν. Ἔτεροι δὲ, καὶ πάντῃ τῆς Κορηλίας δυσχεραίνουσης, ταῦτα πράττεσθαι λέγουσιν. Ἡ δ' οὖν ἔμελλον ἡμέρα τοὺς νόμους λύσειν οἱ περὶ τὸν Ὀπίμιον, κατείληπτο μὲν ὑπ' ἀμφοτέρων ἕωθεν εὐθύς τὸ Καπετώλιον· θύσαντος δὲ τοῦ ὑπάτου, τῶν ὑψηλῶν τις αὐτοῦ, Κόϊντος Ἀντύλλιος, διαφέρων ἐτέρωσε τὰ σπλάγχνα, πρὸς τοὺς περὶ τὸν Φούλβιον εἶπε· „Δότε τόπον ἀγαθοῖς, κακοὶ πολῖται.“ Τινὲς δὲ φασιν, ἅμα τῇ φωνῇ ταύτῃ καὶ τὸν βραχίονα γυμνὸν οἷον ἐφ' ὕβρει σχηματίζοντα παρενεγκεῖν. Ἀποθνήσκει γοῦν εὐθύς ὁ Ἀντύλλιος ἐκεῖ, μεγάλοις γραφείοις κεντούμενος, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεποιῆσθαι λεγομένοις. Καὶ τὸ μὲν πλῆθος διεταράχθη πρὸς τὸν νόμον, ἐναντία δὲ τοὺς ἡγεμόνας ἔσχε διάθεσις. Ὁ μὲν γὰρ Γάϊος ἤχθετο, καὶ κακῶς ἔλεγε τοὺς περὶ αὐτὸν, ὡς αἰτίαν δεομένοις πάλαι καθ' ἑαυτῶν τοῖς ἐχθροῖς δεδωκότας· ὁ δ' Ὀπίμιος, ὡσπερ ἐνδόσιμον λαβάν, ἐπήρητο, καὶ παρώξυνε τὸν δῆμον ἐπὶ τὴν ἄμνηναν.

XIV. Καὶ τότε μὲν ὄμβρον γενομένου, διελύθησαν· ἅμα δ' ἡμέρα τὴν μὲν βουλὴν ὁ ὑπάτος συναγαγὼν, ἐνδον ἐχρημάτιζεν, ἕτεροι δὲ τὸ τοῦ Ἀντύλλίου σῶμα γυμνὸν ἐπὶ κλίνης προθέμενοι, δι' ἀγορᾶς παρὰ τὸ βουλευτήριο ἐπιτήδεις παρεκόμεζον, οἰμωγῇ χρώμενοι καὶ θρήνοι, γινώσκοντες μὲν τοῦ Ὀπίμιου τὰ πρατιόμενα,

προσποιουμένον δὲ θαναμάζειν· ὥστε καὶ τοὺς βουλευ-
 τὰς προσελθεῖν. Κατατεθείσης δὲ τῆς κλίνης εἰς μέσον,
 οἱ μὲν ἐσχετλιάζον, ὡς ἐπὶ δεινῶ καὶ μεγάλῳ πάθει· τοῖς
 δὲ πολλοῖς ἐπῆει μισεῖν καὶ προβάλλεσθαι τοὺς ὀλιγαρ-
 χικοὺς, ὡς Τιβέριον μὲν Γράκχον ἐν Καπετωλίῳ φονεύ-
 σαντες αὐτοὶ, δήμαρχον ὄντα, καὶ τὸν νεκρὸν προσεξέ-
 βαλον· ὁ δ' ὑπηρέτης, Ἀντύλλιος, οὐ δίκαια μὲν ἴσως
 πεπονθῶς, τὴν δὲ πλείστην αἰτίαν εἰς τὸ παθεῖν αὐτῷ
 παρασχῶν, ἐν ἀγορᾷ πρόκειται, καὶ περιέστηκεν ἡ Ῥω-
 μαίων βουλή θρηνοῦσα, καὶ συνεκκομίζουσα, μισθωτὸν
 ἄνθρωπον ἐπὶ τῷ τὸν ἔτι λειπόμενον ἀνελεῖν τῶν τοῦ
 δήμου κηδομένων. Ἐκ τούτου πάλιν εἰς τὸ βουλευτή-
 ριον ἀπελθόντες, ἐψηφίσαντο καὶ προσέταξαν Ὀπιμῖω,
 τῷ ὑπάτῳ, σώζειν τὴν πόλιν, ὅπως δύναιτο, καὶ κατα-
 λυεῖν τοὺς τυράννους. Ἐκείνου δὲ προειπόντος, ἐπὶ τὰ
 ὅπλα χωρεῖν τοὺς συγκλητικούς, καὶ τῶν ἱππέων ἐκάστῳ
 παράγγελμα δόντος, ἄγειν ἕωθεν οἰκέτας δύο καθωπι-
 σμένους, ὁ μὲν Φούλβιος ἀντιπαρεσκευάζετο, καὶ συνῆ-
 γεν ὄχλον· ὁ δὲ Γάϊος, ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπερχόμενος,
 ἔστη κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς ἀνδριάντα, καὶ πολὺν χρόνον
 ἐμβλέψας εἰς αὐτὸν, οὐδὲν ἐφθέγγετο, δακρύσας δὲ καὶ
 στενάξας ἀπῆει. Τοῦτο πολλοῖς τῶν ἰδόντων οἰκτεῖραι
 τὸν Γάϊον ἐπῆλθε· καὶ κακίσαντες αὐτούς, ὡς ἐγκατα-
 λείποντες τὸν ἄνδρα καὶ προδιδόντες, ἤκον ἐπὶ τὴν οἰ-
 κίαν, καὶ παρεννεκτέρευον ἐπὶ τῶν θυρῶν, οὐχ ὁμοίως τοῖς
 τὸν Φούλβιον φυλάττουσιν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐν κρότοις
 καὶ ἀλαλαγμοῖς πίνοντες καὶ θρασυνομένοι διπέτευσαν,
 αὐτοῦ τοῦ Φουλβίου πρῶτον μεθυσκομένου, καὶ πολλὰ
 φορτικῶς παρ' ἡλικίαν φθεγγομένου καὶ πρᾶττοντος·
 οἱ δὲ περὶ τὸν Γάϊον ὡς ἐπὶ συμφορᾷ κοινῇ τῆς πατρί-

δος ἡσυχίαν ἄγοντες, καὶ περισκοπούμενοι τὸ μέλλον, ἐν μέρει φυλάττοντες καὶ ἀναπαυόμενοι διῆγον.

XV. Ἄμα δ' ἡμέρα τὸν μὲν Φούλβιον, ἐκ τοῦ πότου καθείδοντα, μόλις ἐπεγείραντες, ὠπλίζοντο τοῖς περὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ λαφύροις, ἃ Γαλάτας νενικηκῶς, ὅτε ὑπάτευσεν, εἰλήφει, καὶ μετὰ πολλῆς ἀπειλῆς καὶ κραυγῆς ἐχώρον καταληψόμενοι τὸν Ἀβεντίνον λόφον. Ὁ δὲ Γάιος ὀπλίσασθαι μὲν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ', ὥσπερ εἰς ἀγορὰν, ἐν τηβένῳ προῆει, μικρὸν ἐπεξωσμένος ἐγχειρίδιον. Ἐξίοντι δ' αὐτῷ περὶ τὰς θύρας ἡ γυνὴ προσπεσοῦσα, καὶ περιπτύξασα τῶν χειρῶν τῇ μὲν αὐτὸν ἐκείνον, τῇ δὲ τὸ παιδίον, „Οὐκ ἐπὶ τὸ βῆμά σε, εἶπεν, ὦ Γάιε, προπέμπω δῆμαρχον, ὡς πρότερον, καὶ νομοθέτην, οὐδ' ἐπὶ πόλεμον ἔνδοξον, ἵνα μοι καὶ παθῶν τι τῶν κοινῶν ἀπολίπης τιμώμενον γοῦν πένθος· ἀλλὰ τοῖς Τιβερίου φονεῦσιν ὑποβάλλεις σεαυτὸν, ἄνοπλον μὲν καλῶς, ἵνα πάθῃς τι μᾶλλον, ἢ δράσῃς, πρὸς οὐδέν δὲ τοῖς κοινοῖς ὄφελος ἀπολῆ. Κεκρατήκεν ἤδη τὰ χεῖρω βία καὶ σιδήρῳ τὰς δίκας πράττουσιν. Εἰ περὶ Νομαντίαν ὁ σὸς ἀδελφὸς ἔπεσεν, ὑπόσπονδος ἂν ἡμῖν ἀπεδόθη νεκρός· νῦν δ' ἴσως ἀγῶ ποταμοῦ τινος ἢ θαλάσσης ἰκέτις ἔσομαι, φῆναί ποτε τὸ σὸν σῶμα φρουρούμενον. Τί γὰρ ἢ νόμοις ἔτι πιστὸν, ἢ θεοῖς, μετὰ τὸν Τιβερίου φόνον;“ Τοιαῦτα τῆς Λικιννίας ὀδυρομένης, ἀτρέμα τὰς περιβολὰς ἀπολυσάμενος αὐτῆς ὁ Γάιος, ἐχώρει σιωπῇ μετὰ τῶν φίλων. Ἡ δὲ τοῦ ἱματίου λαβέσθαι γλιχομένη, καταρῶνεῖσα πρὸς τοῦδαφος, ἔκειτο πολὺν χρόνον ἀναυδος· ἄχρις οὗ λειποθυμήσασαν αὐτὴν οἱ θεράποντες ἀράμενοι, πρὸς Κράσσον ὤχοντο, τὸν ἀδελφόν, κομίζοντες.

XVI. Ὁ δὲ Φούλβιος, ὡς ἐγένοντο πάντες ἀθρόοι, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Γαΐου, πέμπει τῶν υἱῶν τὸν νεώτερον, ἔχοντα κηρύκιον, εἰς ἀγοράν. Ἦν δὲ κάλλιστος ὁ νεανίσκος ὄφθῆναι· καὶ τότε καταστάς κοσμίως καὶ μετ' αἰδοῦς δεδακρυμένος, ἐποίησατο συμβατικούς λόγους πρὸς τὸν ὑπατον καὶ τὴν σύγκλητον. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν παρόντων οὐκ ἀηδῶς πρὸς τὰς διαλύσεις εἶχον· ὁ δ' Ὀπίμιος οὐ δι' ἀγγέλων ἔφη χρῆναι πείθειν τὴν σύγκλητον, ἀλλὰ καταβάντας, ὡς ὑπευθύνους πολίτας, ἐπὶ κρίσιν, καὶ παραδόντας αὐτοὺς οὕτως παραιτεῖσθαι τὴν ὀργήν· τῶ δὲ μειρακίῳ καὶ διηγόρευσεν ἐπὶ τούτοις κατιέναι ἅλιν, ἢ μὴ κατιέναι. Γαΐος μὲν οὖν, ὡς φασιν, ἐβούλετο βαδίζειν καὶ πείθειν τὴν σύγκλητον· οὐδενὸς δὲ τῶν ἄλλων συγχωροῦντος, αὐθις ἔπεμψεν ὁ Φούλβιος τὸν παῖδα διαλεξόμενον ὑπὲρ αὐτῶν ὅμοια τοῖς προτέροις. Ὁ δ' Ὀπίμιος σπεύδων μάχην συνάψαι, τὸ μὲν μειράκιον εὐθύς συνέλαβε καὶ παρέδωκεν εἰς φυλακὴν· τοῖς δὲ περὶ τὸν Φούλβιον ἐπήει μετὰ πολλῶν ὀπλιτῶν καὶ τοξοτῶν Κρητῶν, οἱ μάλιστα βάλλοντες αὐτοὺς καὶ κατατραυματίζοντες συνετάραξαν. Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς, ὁ μὲν Φούλβιος, εἰς τι βαλανεῖον ἡμελημένον καταφυγών, καὶ μετὰ μικρὸν ἀνευρεθεὶς, κατεσφάγη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου παιδός· ὁ δὲ Γαΐος ὄφθῃ μὲν ὑπ' οὐδενὸς μαχόμενος, ἀλλὰ δυσανασχιστῶν τοῖς γινομένοις, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερόν· ἐκεῖ δὲ βουλούμενος ἑαυτὸν ἀνβλεῖν, ὑπὸ τῶν πιστοτάτων ἐταίρων ἐκωλύθη, Πομπωνίου καὶ Λικιννίου· παρόντες γὰρ οὗτοι τό τε ξίφος ἀφείλοντο, καὶ πάλιν φεύγειν ἐπήραν αὐτόν. Ἐνθα δὴ λέγεται καθεσθεὶς εἰς γόνυ, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας πρὸς τὴν θεὸν, ἐπέυξασθαι, τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἀντὶ τῆς ἀχαρι-

στίας ἐκείνης καὶ προδοσίας μηδέποτε πάσασθαι δουλεύοντα. Φανερώς γὰρ οἱ πλεῖστοι μετεβάλοντο, κηρύγματι δοθείσης ἀδείας.

XVII. Φεύγοντι γοῦν τῷ Γαίῳ τῶν ἐχθρῶν ἐπιφερομένων, καὶ καταλαμβανόντων περὶ τὴν ξυλίην γέφυραν, οἱ μὲν δύο φίλοι προχωρεῖν αὐτὸν κελεύσαντες, αὐτοὶ τοὺς διώκοντας ὑπέστησαν, καὶ μαχόμενοι πρὸ τῆς γεφύρας, οὐδένα παρήκαν, ἕως ἀπέθανον. Τῷ δὲ Γαίῳ συνέφευγεν εἰς οἰκίτης, ὄνομα Φιλοκράτης· πάντων μὲν, ὡσπερ ἐν ἀμίλλῃ, παρακελευομένων, οὐδενὸς δὲ βοηθοῦντος, οὐδ' ἵππον αἰτουμένῳ παρασχεῖν ἐθέλησαντος· ἐπέκειντο γὰρ ἐγγὺς οἱ διώκοντες. Ὁ δὲ φθάνει μικρὸν εἰς ἱερὸν ἄλσος Ἐριννύων καταφυγῶν, κακεῖ διαφθείρεται, τοῦ Φιλοκράτους ἀνελόντος ἐκείνον, εἶτα ἑαυτὸν ἐπισφάζαντος. Ὡς δ' ἔνιοι φασίν, ἀμφοτέρω μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων κατελήφθησαν ζῶντες· τοῦ δὲ θεράποντος τὸν δεσπότην περιβαλόντος, οὐδεὶς ἐκείνον ἠδυνήθη πατάξαι πρότερον, ἢ τοῦτον ὑπὸ πολλῶν παιόμενον ἀναιρεθῆναι. Τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Γαίου λέγουσιν ἄλλον μὲν ἀποκόψαι καὶ κομίζειν, ἀφελῆσθαι δὲ τούτου φίλον Ὀπιμίον τινα, Σεπτουμουλήϊον· ἦν γὰρ προκεκηρυγμένον ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης ἰσοστάσιον χρυσίον τοῖς ἀνενεγκοῦσι τὴν Γαίου καὶ Φουλβίου κεφαλὴν. Ἀνηρέχθη δὲ ὑπὸ τοῦ Σεπτουμουλήϊου περιπεπαρμένη δόρατι πρὸς τὸν Ὀπίμιον, καὶ ζυγοῦ κομισθέντος ἐντεθεῖσα λίτρας ἑπτακαίδεκα καὶ διμοιρον εἴλκυσε, τοῦ Σεπτουμουλήϊου καὶ περὶ τοῦτο μικρολόγου γενομένου καὶ κακουργήσαντος· ἐξελὼν γὰρ τὸν ἐγκέφαλον, ἐνέτηξε μόλιβδον. Οἱ δὲ τοῦ Φουλβίου τὴν κεφαλὴν κομίσαντες (ἦσαν γὰρ τῶν ἀσημοτέρων) οὐδὲν ἔλαβον. Τὰ δὲ σώματα καὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων

εἰς τὸν ποταμὸν ἐξήφι, τρισχιλίων ἀναιρεθέντων· καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀπέδοντο πρὸς τὸ δημόσιον. Ἀπειπαν δὲ πενθεῖν ταῖς γυναῖξι, τὴν δὲ Γαίου Λικιννίαν καὶ τῆς προικὸς ἀπεστέρησαν. Ὠμότατα δὲ προσβιγάζαντο τοῦ Φουλβίου τὸν νεώτερον υἱόν, οὔτε χεῖρας ἀνταράμενον, οὔτ' ἐν τοῖς μαχομένοις γενόμενον, ἀλλ' ἐπὶ σπονδὰς ἐλθόντα πρὸ τῆς μάχης συλλαβόντες, καὶ μετὰ τὴν μάχην ἀνελόντες. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτον καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων μᾶλλον ἠγίασε τοὺς πολλοὺς τὸ κατασκευασθὲν Ὀμονοίας ἱερὸν ὑπὸ τοῦ Ὀπιμίου· σεμνύνεσθαι γὰρ ἐδόκει καὶ μέγα φρονεῖν, καὶ τρόπον τινὰ θριαμβεύειν ἐπὶ φόνοις τοσούτοις πολιτῶν. Διὸ καὶ νικτὸς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ νεῶ παρενέγραψάν τινες τὸν στίχον τοῦτον·

Ἔργον ἀπονοίας ναὸν Ὀμονοίας ποιεῖ.

XVIII. Οὗτος μέντοι πρῶτος ἐξουσίᾳ δικτάτωρος ἐν ὑπατείᾳ χρησάμενος, καὶ κατακρίνας ἀκρίτους ἐπὶ τρισχιλίοις πολίταις Γαίον Γράκχον καὶ Φούλβιον Φλάκκον, ὧν ὁ μὲν ἦν ὑπατικός καὶ θριαμβικός, ὁ δὲ τῆς καθ' αὐτὸν ἡλικίας ἀρετῇ καὶ δόξῃ πεπρωτενκῶς, οὐκ ἀπέσχετο κλοπῆς, ἀλλὰ πεμφθεὶς ὡς Ἴουγούρθαν τὸν Νομάδα πρεσβευτῆς, διεφθάρη χρήμασιν ὑπ' αὐτοῦ· καὶ δίκην ὄφλων αἰσχίστην δωροδοκίας, ἐν ἀτιμίᾳ κατεγῆρασε, μισούμενος καὶ προπηλακίζόμενος ὑπὸ τοῦ δήμου, παρ' αὐτὰ μὲν τὰ πραχθέντα ταπεινοῦ γενομένου καὶ συσταλέντος, ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἐκφήσαντος, ὅσον εἶχεν ἡμέρου καὶ πόθου τῶν Γράκχων. Εἰκόνας τε γὰρ αὐτῶν ἀναδεδίξαντες, ἐν φανερωῇ προὔτιθεντο, καὶ τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἐφρονεύθησαν, ἀφιερῶσαντες, ἀπήρχοντο μὲν, ὧν ὥραι

φέρουσι, πάντων· ἔθνον δὲ καθ' ἡμέραν πολλοὶ καὶ προσέπιπτον, ὡς περὶ θεῶν ἱεροῖς ἐπιφοιτῶντες.

XIX. Καὶ μέντοι καὶ ἡ Κορνηλία λέγεται τὰ τ' ἄλλα τῆς συμφορᾶς εὐγενῶς καὶ μεγαλοψύχως ἐνεγκεῖν, καὶ περὶ τῶν ἱερῶν, ἐν οἷς ἀνηρέθησαν, εἰπεῖν, ὡς ἀξίους οἱ νεκροὶ τάφους ἔχουσιν. Αὕτη δὲ περὶ τοὺς καλουμένους Μισηρονὺς διέτριβεν, οὐδὲν μεταλλάξασα τῆς συνήθους διαίτης. Ἦν δὲ καὶ πολύφιλος, καὶ διὰ φιλοξενίαν εὐτράπεζος, αἰὲ μὲν Ἑλλήνων καὶ φιλολόγων περὶ αὐτὴν ὄντων, ἀπάντων δὲ τῶν βασιλέων καὶ δεχομένων παρ' αὐτῆς δῶρα καὶ πεμπόντων. Ἠδίστη μὲν οὖν ἦν αὕτη τοῖς ἀφικνουμένοις καὶ συνοῦσι διηγουμένη τὸν τοῦ πατρὸς Ἀφρικανοῦ βίον καὶ διαίταν, θαυμασιωτάτη δὲ τῶν παιδῶν ἀπενθήσκει καὶ ἀδάκρυτος μνημονεύουσα, καὶ πάθη καὶ πράξεις αὐτῶν, ὡς περὶ ἀρχαίων τιῶν, ἐξηγουμένη τοῖς πυνθανομένοις. Ὅθεν ἔδοξεν ἐνίοις ἔκτους ὑπὸ γῆρας ἢ μεγέθους κακῶν γεγονέναι, καὶ τῶν ἀτυχημάτων ἀναισθητος· αὐτοῖς ὡς ἀληθῶς ἀναισθητοῖς οὖσιν, ὅσον ἐξ εὐφύϊας καὶ τοῦ γεγονέναι καὶ τετράφθαι καλῶς ὀφελός ἐστι πρὸς ἀλμπίαν ἀνθρώποις, καὶ ὅτι τῆς ἀρετῆς ἢ τύχῃ φυλαττομένης μὲν τὰ κακὰ πολλάκις περίεστιν, ἐν δὲ τῷ πταῖσθαι τὸ φέρειν εὐλογίσιως οὐ παραιρεῖται.

COMPARATIO AGIDIS ET CLEOMENIS
CUM GRACCHIS.

Ἡμῖν δὲ καὶ ταύτης πέρας ἐχοῦσης τῆς διηγήσεως, ὑπολείπεται λαβεῖν ἐκ παραλλήλων τῶν βίων τὴν ἀποθεώρησιν. Τοὺς μὲν οὖν Γράκχους οὐδ' οἱ πάντ' ἄλλα κακῶς λέγοντες καὶ μισοῦντες ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ὡς οὐκ εὐφρέστατοι πρὸς ἀρετὴν ἐγένοντο Ῥωμαίων ἀπάντων, καὶ τροφῆς τε καὶ παιδείσεως ἐκπρεποῦς ἔτυχον· ἢ δ' Ἄγιδος καὶ Κλεομένους φύσις ἐρῶμενστέρα φαίνεται τῆς ἐκείνων γενομένη, παρ' ὅσον οὔτε παιδείας μεταλαβόντες ὀρθῆς, ἔθεςί τε καὶ διαίταις ἐντραφέντες, ὑφ' ὧν οἱ πρεσβύτεροι πάλαι διεφθάρεισαν, αὐτοὺς ἡγεμόνας εὐτελείας καὶ σωφροσύνης παρέσχον. Ἐπι δ' οἱ μὲν, ὅτε λαμπρότατον εἶχεν ἡ Ῥώμη καὶ μέγιστον ἀξίωμα, καὶ καλῶν ἔργων ζῆλον, ὡσπερ διαδοχὴν ἀρετῆς πατρῴας καὶ προγονικῆς ἡσχύνθησαν ἐγκαταλιπεῖν· οἱ δὲ καὶ πατέρων τᾶναντία προηρημένων γεγονότες, καὶ τὴν πατρίδα μοχθηρὰ πράττουσαν καὶ νοσοῦσαν παραλαβόντες, οὐδέν τι διὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸ καλὸν ἀπήμβλυναν ὁρμὴν. Καὶ μὴν τῆς γε Γράκχων ἀφιλοχρηματίας καὶ

πρὸς ἀργύριον ἐγκρατείας μέγιστόν ἐστιν, ὅτι λημμάτων ἀδίκων καθαρὸς ἐν ἀρχαῖς καὶ πολιτείαις διεφύλαξαν ἑαυτούς. Ἄγεις δὲ κὰν διηγανάκτησεν ἐπὶ τῷ μηδὲν ἀλλότριον λαβεῖν ἐπαινούμενος, ὅς τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτοῦ τοῖς πολίταις ἐπέδωκεν, ἄνευ τῶν ἄλλων κτημάτων, ἑξακόσια τάλαντα νομίσματος ἔχουσαν. Πηλίκον οὖν ἐνόμιζε κακὸν εἶναι τὸ κερδαίνειν ἀδίκως ὁ καὶ δικαίως πλέον ἔχειν ἐτέρον πλεονεξίαν ἠγούμενος;

II. Ἡ γε μὴν ἐπιβολὴ καὶ τόλμα τῶν καινοτομουμένων πολὺ τῷ μεγέθει παρήλλαττεν. Ἐπολιτεύοντο γὰρ ὁ μὲν ὁδῶν κατασκευὰς καὶ πόλεων κτίσεις· καὶ τὸ πάντων νεανικώτατον ἦν Τιβερίῳ μὲν ἀνασῶσαι δημοσίους ἀγρούς, Γαίῳ δὲ μίξαι τὰ δικαστήρια, προσεμβalόντι τῶν ἵππικῶν τριακοσίους· ὁ δ' Ἄγιδος καὶ Κλεομένους νεωτερισμὸς, τὸ μικρὰ καὶ κατὰ μέρος τῶν ἡμαρτημένων ἰᾶσθαι καὶ ἀποκόπτειν, ὕδραν τινὰ τέμνοντος, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, ἠγησάμενος εἶναι, τὴν ἅμα πάντα ἀπαλλάξαι κακὰ καὶ μετασκευάσαι δυναμένην μεταβολὴν ἐπῆγε τοῖς πράγμασιν. Ἀληθέστερον δ' ἴσως εἰπεῖν ἐστιν, ὅτι τὴν πάντα ἀπεργασαμένην κακὰ μεταβολὴν ἐξήλανεν, ἀπάγων καὶ καθιστὰς εἰς τὸ οἰκεῖον σχῆμα τὴν πόλιν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἂν τις εἴποι, τῇ μὲν Γράκχων πολιτείᾳ τοὺς μέγιστους ἐνίστασθαι Ῥωμαίων, οἷς δ' Ἄγεις ἐνεχείρησε, Κλεομένης δὲ τὸ ἔργον ἐπέθηκε, τῶν παραδειγμάτων τὸ κάλλιστον ὑπέκειτο καὶ μεγαλοπρεπέστατον, αἱ πάτριαι ὄητραι περὶ σωφροσύνης καὶ ἰσότητος· ὧν τούτοις μὲν ὁ Δυκοῦργος, ἐκείνοις δὲ ὁ Πύθιος βεβαιωτής. Ὁ δὲ μέγιστον, ὅτι τοῖς μὲν ἐκείνων πολιτεύμασιν εἰς οὐδὲν ἢ Ῥώμῃ μεῖζον ἐπέδωκε τῶν ὑπαρχόντων· ἐκ δ' ὧν ὁ Κλεομένης ἔπραξεν, ὀλίγου χρόνου τὴν Σπάρτην τῆς Πελο

πονήσου κρατοῦσαν ἢ Ἑλλάς ἐπέϊδε, καὶ τοῖς τότε μέγιστον δυναμένοις διαγωνιζομένην ἀγῶνα τὸν περὶ τῆς ἡγεμονίας· οὗ τέλος ἦν, ἀπαλλαγεῖσαν Ἰλλυρικῶν ὀπλων καὶ Γαλατικῶν τὴν Ἑλλάδα, κοσμεῖσθαι πάλιν ὑφ' Ἡρακλείδαις.

III. Οἴμαι δὲ καὶ τὰς τελευταῖας τῶν ἀνδρῶν ἐμφαίνειν τινὰ τῆς ἀρετῆς διαφορὰν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ μαχόμενοι πρὸς τοὺς πολίτας, εἴτα φεύγοντες ἐτελεύτησαν· τούτων δ' Ἄγρις μὲν ὑπὲρ τοῦ μηδένα κτεῖναι τῶν πολιτῶν ὀλίγου δεῖν ἐκὼν ἀπέθανε, Κλεομένης δὲ προπηλακισθεὶς καὶ ἀδικηθεὶς, ὠρμηθεὶς μὲν ἀμύνασθαι, τοῦ δὲ καιροῦ μὴ παρασχόντος, αὐτὸν εὐτόλμως ἀνείλε. Πάλιν δὲ τὰναντία σκοποῦσιν, Ἄγρις μὲν οὐδὲν ἀπεδείξατο στρατηγίας ἔργον, ἀλλὰ προανηρέθη· ταῖς δὲ Κλεομένους νίκαις, πολλαῖς καὶ καλάῖς γενομέναις, παραβαλεῖν ἐστὶ Τιβερίου τὴν ἐν Καρχηδόνι τοῦ τεύχους κατάληψιν, οὐ μικρὸν ἔργον, καὶ τὰς ἐν Νομαντία σπονδὰς, αἷς δισμυρίους στρατιώτας Ῥωμαίων, οὐκ ἔχοντας ἄλλην ἐλπίδα σωτηρίας, περιεποίησε· καὶ Γάϊος δὲ πολλὴν μὲν αὐτόθι, πολλὴν δ' ἐν Σαρδόνι στρατενόμενος ἀνδραγαθίαν ἔφηνεν· ὥστε τοῖς πρώτοις ἐναμίλλους Ῥωμαίων γενέσθαι ἂν στρατηγοῖς, εἰ μὴ προανηρέθησαν.

IV. Τῆς δὲ πολιτείας ὁ μὲν Ἄγρις ἔοικεν ἀψασθαι μαλακώτερον, ἐκκρουσθεὶς ὑπ' Ἀγησιλάου, καὶ ψευδόμενος τὸν ἀναδασμὸν τοῖς πολίταις, καὶ ὅλως ἔλλειπῆς καὶ ἀτελεῆς, ὣν προεἶλετο καὶ κατήγγειλεν, ὑπ' ἀτολμίας διὰ τὴν ἡλικίαν γενόμενος· ὁ δὲ Κλεομένης τούναντίον θρασύτερον καὶ βιαϊότερον ἐπὶ τὴν μεταβολὴν ἦλθε τῆς πολιτείας, ἀποκτείνας τοὺς ἐφόρους παρανόμως, οὓς καὶ προσαγαγέσθαι τοῖς ὀπλοῖς κρατοῦντα, καὶ μεταστῆσαι

ῥάδιον ἦν, ὥσπερ οὐκ ὀλίγους ἄλλους μετέστησεν ἐκ τῆς πόλεως. Τὸ γὰρ ἄνευ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης ἐπιφέρειν σίδηρον, οὐτ' ἰατρικόν, οὔτε πολιτικόν, ἀλλ' ἀτεχνίας μὲν ἀμφοτέρα· τούτῳ δὲ καὶ τὸ ἀδικεῖν μετ' ὁμότητος πρόσ-εστι. Τῶν δὲ Γράκων οὐδέτερος μὲν ἤρξατο σφαγῆς ἐμφυλίου· Γαῖος δὲ λέγεται μηδὲ βαλλόμενος ὀρμῆσαι πρὸς ἄμυναν, ἀλλὰ λαμπρότατος ὢν ἐν τοῖς πολεμικοῖς, ἀργότατος ἐν τῇ στάσει γενέσθαι. Καὶ γὰρ προῆλθεν ἀνοπλος, καὶ μαχομένων ἀνεχώρησε, καὶ ὅλως πλείονα τοῦ μὴ τι δρᾶσαι πρόνοιαν, ἢ τοῦ μὴ παθεῖν, ἔχων ἐω-ρᾶτο. Διὸ καὶ τὴν φυγὴν αὐτῶν οὐκ ἀτολμίας σημεῖον, ἀλλ' εὐλαβείας, ποιητέον. Ἔδει γὰρ ὑπεῖξαι τοῖς ἐπιφε-ρομένοις, ἢ μένοντας ὑπὲρ τοῦ μὴ παθεῖν τῷ δρᾶν ἀμύ-νασθαι.

V. Τῶν τοίνυν ἐγκλημάτων τῶν κατὰ Τιβερίου μέγι-στόν ἐστιν, ὅτι τὸν συνάρχοντα τῆς δημαρχίας ἐξέβαλε, καὶ δευτέραν αὐτὸς τῷ Γαίῳ δημαρχίαν μειήει· Γαίῳ δὲ τὸν Ἀντυλλίου φόνον οὐδ' ἀδικαίως οὐδ' ἀληθῶς προσε-τρίβοντο· διεφθάρη γὰρ, ἄκοντος αὐτοῦ καὶ ἀγανα-κτοῦντος. Κλεομένης δ', ἵνα τὰς σφαγὰς τῶν ἐφόρων ἐάσωμεν, ἠλευθέρωσε μὲν ἅπαντας τοὺς οἰκέτας, ἐβασί-λευσε δὲ τῷ μὲν ἔργῳ μόνος, τῷ δ' ὀνόματι δεύτερος, Εὐκλείδαν, τὸν ἀδελφόν, ἐκ μιᾶς οἰκίας αὐτῷ προσελόμε-νος· Ἀρχίδαμον δ', ὃν προσῆκον ἦν, ἀπὸ τῆς ἐτέρας οἰ-κίας ὄντι, συμβασιλεύειν, ἔπεισε μὲν ἐκ Μεσσηνίας κατελ-θεῖν, ἀποθανόντος δὲ τὸν φόνον οὐκ ἐπεξελεθῶν, ἐβεβαί-ωσε τὴν αἰτίαν καθ' αὐτοῦ τῆς ἀναιρέσεως. Καίτοι Λυκούργος, ὃν προσεποιεῖτο μιμεῖσθαι, τὴν μὲν βασι-λείαν ἐκὼν ἀπέδωκε τῷ παιδὶ τοῦ ἀδελφοῦ, Χαρίλλῳ· φο-βούμενος δὲ, μὴ, κὰν ἄλλως ἀποθάνῃ τὸ μισθόκιον, αἰ-

τία τις ἐπ' αὐτὸν ἔλθῃ, πολὺν χρόνον ἔξω πλανηθεὶς, οὐ πρότερον ἐπανῆλθεν, ἢ παῖδα τῷ Χαρίλλῳ γενέσθαι, διάδοχον τῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ Λυκούργῳ μὲν οὐδ' ἄλλος τις Ἑλλήνων παραβλητὸς οὐδεὶς. Ὅτι δὲ τοῖς Κλεομένους πολιτεύμασι καινοτομίαι καὶ παρανομίαι μερίζονες ἔνεισι, δεδήλωται. Καὶ μὴν οἱ γὰρ τὸν τρόπον αὐτῶν ψέγοντες, τούτοις μὲν ἐξ ἀρχῆς τυραννικὸν καὶ πολεμοποιὸν αἰτιῶνται γενέσθαι· τῇ δ' ἐκείνων φύσει φιλοτιμίας ἀμειρίαν, ἄλλο δ' οὐδὲν οἱ φθοροῦντες ἐπικαλεῖν εἶχον· ἐκριπισθέντας δὲ τῷ πρὸς τοὺς ἐνισταμένους ἀγῶνι καὶ θυμῷ παρὰ τὴν αὐτῶν φύσιν, ὥσπερ προαῖς ἐφείναι περὶ τὰ ἔσχατα τὴν πολιτείαν ὠμολόγουν. Ἐπεὶ τῆς γὰρ πρώτης ὑποθέσεως τί κάλλιον ἢ δικαιοτέρον ἦν, εἰ μὴ κατὰ βίαν καὶ δυναστυαίαν ἐπιχειρήσαντες ἐξῶσαι τὸν νόμον οἱ πλούσιοι, περιέστησαν ἀμφοτέροις ἀγῶνας, τῷ μὲν φοβουμένῳ ὑπὲρ αὐτοῦ, τῷ δ' ἐκδικοῦντι τὸν ἀδελφὸν ἄνευ δίκης καὶ δόγματος, οὐδ' ὑπ' ἀρχοντος ἀναιρεθέντα; Συνοραῖς μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν διαφορὰν. Εἰ δὲ δεῖ καὶ καθ' ἕκαστον ἀποφῆνασθαι, Τιβέριον μὲν ἀρετῇ πεπρωτευκέναι τίθῃμι πάντων, ἐλάχιστα δὲ τὸ μειράκιον ἡμαρτηκέναι Ἄγιν, πράξει δὲ καὶ τόλμῃ Γάϊον οὐκ ὀλίγῳ Κλεομένους ὑστερον γεγονέναι.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ.

Ὁ μὲν γράψας τὸ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς Ὀλυμπιάσιν ἱποδρομίας εἰς Ἀλκιβιάδην ἐγκώμιον, εἴτ' Εὐριπίδης, (ὡς ὁ πολὺς κρατεῖ λόγος) εἶθ' ἕτερός τις ἦν, Σόσσιε, φησὶ χρῆναι τῷ εὐδαιμόνι πρῶτον ὑπάρξαι τὴν πόλιν εὐδόκιμον· ἐγὼ δὲ τῷ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλοντι τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν, ἧς ἐν ἡθρῇ καὶ διαθήσει τὸ πλεῖστόν ἐστιν, οὐδὲν διαφέρειν ἡγοῦμαι, ἀδόξον καὶ ταπεινῆς πατρίδος, ἢ μητρὸς ἀμόρφου καὶ μικρᾶς γενέσθαι. Γελοῖον γὰρ, εἴ τις οἴοιτο, τὴν Ἰουλίδα, μέρος μικρὸν οὔσαν οὐ μεγάλης νήσου, τῆς Κέω, καὶ τὴν Αἴγιαν, ἦν τῶν Ἀττικῶν τις ἐκέλευεν ὡς λήμην ἀφαιρεῖν τοῦ Πειραιῶς, ὑποκριτὰς μὲν ἀγαθούς τρέφειν καὶ ποιητὰς, ἄνδρα δ' οὐκ ἂν ποτε δύνασθαι δίκαιον καὶ αὐτάρκη καὶ νοῦν ἔχοντα καὶ μεγαλόψυχον προενεγκεῖν. Τὰς γὰρ ἄλλας τέχνας εἰκὸς ἐστί, πρὸς ἐργασίαν ἢ δόξαν σπουδαίμενας, ἐν ταῖς ἀδόξοις καὶ ταπειναῖς πόλεσιν ἀπομαραίνεσθαι, τὴν δ' ἀρετὴν, ὡσπερ ἰσχυρὸν καὶ διαρκὲς φυτὸν, ἐν ἅπαντι ῥιζοῦσθαι τόπῳ, φύσεώς τε χρηστῆς καὶ φιλοπόνου ψυχῆς ἐπιλαμβανομένην. Ὅθεν οὐδ' ἡμεῖς, εἰ τοῦ φρο-

νεῖν, ὡς δεῖ, καὶ βιοῦν ἐλλείπομεν, τοῦτο τῇ σμικρότητι τῆς πατρίδος, ἀλλ' αὐτοῖς δικαίως ἀναθήσομεν.

II. Τῷ μέντοι σύνταξιν ὑποβεβλημένῳ καὶ ἱστορίαν ἐξ οὗ προχείρων, οὐδ' οἰκείων, ἀλλὰ ξένων τε τῶν πολλῶν καὶ διεσπαρμένων ἐν ἑτέροις συνιοῦσαν ἀναγνωσμάτων, τῷ ὄντι χρῆ πρῶτον ὑπάρχειν καὶ μάλιστα τὴν πόλιν εὐδόκιμον καὶ φιλόκαλον καὶ πολυάνθρωπον, ὡς βιβλίων τε παντοδαπῶν ὀφθονίαν ἔχων, καὶ ὅσα τοὺς γράφοντας διαφεύγοντα σωτηρία μνήμης ἐπιφανεστέρην εἴληφε πίστιν, ὑπολαμβάνων ἀκοῆ καὶ διαπυνθανόμενος, μὴ πολλῶν, μηδ' ἀναγκαίων ἐνδρῆς ἀποδιδόη τὸ ἔργον. Ἡμεῖς δὲ μικρὰν οἰκοῦντες πόλιν, καὶ, ἵνα μὴ μικροτέρη γένηται, φιλοχωροῦντες, ἐν δὲ Ῥώμῃ καὶ ταῖς περὶ τὴν Ἰταλίαν διατριβαῖς οὐ σχολῆς οὔσης γυμνάζεσθαι περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον ὑπὸ χρεῶν πολιτικῶν καὶ τῶν διὰ φιλοσοφίαν πλησιαζόντων, ὅπῃ ποτε καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας ἠρξάμεθα Ῥωμαϊκοῖς γράμμασιν ἐντυγχάνειν. Καὶ πρᾶγμα θαυμαστὸν μὲν, ἀλλ' ἀληθὲς ἐπάσχομεν. Οὐ γὰρ οὕτως ἐκ τῶν ὀνομάτων τὰ πράγματα συνιέναι καὶ γνωρίζειν συνέβαινεν ἡμῖν, ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων, ὧν ἀμωσγέντως εἶχομεν ἐμπειρίαν, ἐπακολουθεῖν διὰ ταῦτα καὶ τοῖς ὀνόμασι. Κάλλους δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας καὶ τάχους αἰσθάνεσθαι, καὶ μεταφορᾶς ὀνομάτων καὶ ἁρμονίας, καὶ τῶν ἄλλων, οἷς ὁ λόγος ἀγάλλεται, χάριεν μὲν ἠγοῦμεθα καὶ οὐκ ἀτερπές· ἢ δὲ πρὸς τοῦτο μελέτη καὶ ἀσκήσις οὐκ εὐχερῆς, ἀλλ' οἷς τισι πλείων τε σχολῆ καὶ τὰ τῆς ὥρας ἔτι πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιχωρεῖ φιλοτιμίας.

III. Διὸ καὶ γράφοντες ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, τῶν παραλλήλων ὄντι πέμπτοι, περὶ Δημοσθένους καὶ Κικέρ-

ρωνος, ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῶν πολιτειῶν τὰς φύσεις αὐτῶν καὶ τὰς διαθέσεις πρὸς ἀλλήλας ἐπισκεψόμεθα· τὸ δὲ τοὺς λόγους ἀντεξετάξω, καὶ ἀποφαίνεσθαι, πότερος ἡδίων, ἢ δεινότερος εἶπειν, εἶσομεν. Κακῆ γὰρ, ὡς φασιν ὁ Ἴων, δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία· ἦν ὁ περιττός ἐν ἅπασι Καικίλιος ἀγνοήσας, ἐνεανιεύσατο σύγκρισιν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος ἐξευγχεῖν. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως, εἰ παντός ἦν τὸ Γνώθι σταντὸν ἔχειν πρόχειρον, οὐκ ἂν ἐδόκει πρόσταγμα θεῖον εἶναι. Δημοσθένη γὰρ καὶ Κικέρωνα τὸν αὐτὸν ἔοικε πλάττων ἀπ' ἀρχῆς ὁ δαίμων, πολλὰς μὲν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν ὁμοιοτήτων, ὡσπερ τὸ φιλότιμον καὶ φιλελεύθερον ἐν τῇ πολιτείᾳ, πρὸς δὲ κινδύνους καὶ πολέμους ἄτολμον· πολλὰ δ' ἀναμίξαι καὶ τῶν τυχηρῶν. Δύο γὰρ ἑτέρους οὐκ ἂν εὔρεθῆναι δοκῶ ῥήτορας, ἐκ μὲν ἀδόξων καὶ μικρῶν ἰσχυροὺς καὶ μεγάλους γενομένους, προσκρούσαντας δὲ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις, θυγατέρας δ' ἀποβαλόντας, ἐκπεσόντας δὲ τῆς πατρίδος, κατελθόντας δὲ μετὰ τιμῆς, ἀποδράντας δ' αὐθις, καὶ ληφθέντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἅμα δὲ παυσαμένη τῇ τῶν πολιτῶν ἐλευθερία τὸν βίον συγκαταστρέψαντας· ὥστ', εἰ γένοιτο τῇ φύσει καὶ τῇ τύχῃ, καθάπερ τεχνίταις, ἅμιλλα, χαλεπῶς μὲν ἂν διακριθῆναι, πότερον αὐτῆ τοῖς τρόποις, ἢ τοῖς πράγμασιν ἐκείνῃ, τοὺς ἄνδρας ὁμοιοτέρους ἀπείργασται. Λεκτέον δὲ περὶ τοῦ πρεσβυτέρου πρότερον.

IV. Δημοσθένης, ὁ πατὴρ Δημοσθένους, ἦν μὲν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος· ἐπεκαλεῖτο δὲ μαχαιοποιός, ἐργαστήριον ἔχων μέγα, καὶ δούλους τεχνίτας τοῦτο πράττοντας. Ἄ δ' Αἰσχίνης, ὁ ῥήτωρ, εἶρηκε περὶ τῆς μητρὸς, ὡς ἐκ Γύλωνός τινος, ἐπ'

αἰτία προδοσίας φυγόντος ἐξ ἄστεος, γεγόνοι, καὶ βαρ-
 βάρου γυναικός, οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν, εἴτ' ἀληθῶς εἴρηκεν,
 εἴτε βλασφημῶν καὶ καταψευδόμενος. Ἀπολειφθεὶς δ'
 ὁ Δημοσθένης ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπταετίας ἐν εὐπορίᾳ (μι-
 κρὸν γὰρ ἀπέλιπεν ἢ σύμπασα τμήσεις αὐτοῦ τῆς οὐσίας
 πεντεκαίδεκα ταλάντων) ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων ἠδικήθη, τὰ
 μὲν νοσφισαμένων, τὰ δ' ἀμελησάντων· ὥστε καὶ τῶν
 διδασκάλων αὐτοῦ τὸν μισθὸν ἀποστρωθῆσαι. Διὰ τε
 δὴ τοῦτο τῶν ἐμμελῶν καὶ προσηκόντων ἐλευθέρῳ παιδί
 μαθημάτων ἀπαίδευτος δοκεῖ γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν τοῦ
 σώματος ἀσθένειαν καὶ θρήνην, οὐ προἰεμένης τοῖς πό-
 νοις τῆς μητρὸς αὐτὸν, οὐδὲ προσβιαζομένων τῶν παιδα-
 γωγῶν. Ἦν γὰρ ἐξ ἀρχῆς κάτισχνος καὶ νοσώδης, καὶ
 τὴν λοιδορομένην ἐπωνυμίαν, τὸν Βάταλον, εἰς τὸ σῶμα
 λέγεται σκωπτόμενος ὑπὸ τῶν παιδῶν λαβεῖν. Ἦν δ'
 ὁ Βάταλος, ὡς μὲν ἔτιοι φασὶν, ἀγλήτης τῶν καταγό-
 των· καὶ δραμάτιον, εἰς τοῦτο κωμῶδων αὐτὸν, Ἀντιφά-
 νης πεποίηκεν. Ἐτιοι δέ τινες ὡς ποιητοῦ τρυφεροῦ καὶ
 παροΐνια γράφοντος τοῦ Βατάλου μέμνηται. Δοκεῖ δὲ
 καὶ τῶν οὐκ εὐπρεπῶν τι λεχθῆναι τοῦ σώματος μορίων
 παρὰ τοῖς Ἀτικοῖς τότε καλεῖσθαι βάταλος. Ὁ δ'
 Ἄργας (καὶ τοῦτο γὰρ φασὶ τῷ Δημοσθένει γενέσθαι
 παρώνυμον) ἢ πρὸς τὸν τρόπον, ὡς θηριώδη καὶ πικρὸν,
 ἐτέθη· τὸν γὰρ ὄφιν ἔτιοι τῶν ποιητῶν ἄργαν ὀνομά-
 ζουσιν· ἢ πρὸς τὸν λόγον, ὡς ἀνιῶντα τοὺς ἀκροωμέ-
 νους· καὶ γὰρ Ἄργας τοῦνομα ποιητῆς ἦν νόμων πο-
 νηρῶν καὶ ἀργαλείων. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ, κατὰ
 Πλάτωνα.

V. Τῆς δὲ πρὸς τοὺς λόγους ὀρυμῆς ἀρχὴν αὐτῷ φα-
 σι τοιαύτην γενέσθαι. Καλλιστράτου, τοῦ ἤγχιτος,

ἀγωνίζεσθαι τὴν περὶ Ὠρωποῦ κρίσιν ἐν τῷ δικαστηρίῳ μέλλοντος, ἦν προσδοκία τῆς δίκης μεγάλη, διὰ τε τὴν τοῦ ῥήτορος δύναμιν, ἀνθούντος τότε μάλιστα τῇ δόξῃ, καὶ διὰ τὴν πράξιν, οὔσαν περιβόητον. Ἀκούσας οὖν ὁ Δημοσθένης τῶν διδασκάλων καὶ τῶν παιδαγωγῶν συντιθεμένων τῇ δίκῃ παρατυχεῖν, ἔπεισε τὸν ἑαυτοῦ παιδαγωγὸν δεόμενος καὶ προθυμούμενος, ὅπως αὐτὸν ἀγάγοι πρὸς τὴν ἀκρόασιν. Ὁ δ', ἔχων πρὸς τοὺς ἀνοίγοντας τὰ δικαστήρια δημοσίους συνήθειαν, εὐπόρησε χώρας, ἐν ἧ καθήμενος ὁ πᾶσι ἀδήλως ἀκούσεται τῶν λεγομένων. Ἐνημερήσαντος δὲ τοῦ Καλλιστράτου, καὶ θαυμασθέντος ὑπερφυῶς, ἐκείνου μὲν ἐξήλωσε τὴν δόξαν, ὄρῶν προπεμπόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ μακαριζόμενον· τοῦ δὲ λόγου μᾶλλον ἐθαύμασε τὴν ἰσχὺν, πάντα χειροῦσθαι καὶ τιθασσεύειν πεφνκόςτος. Ὅθεν ἑάσας τὰ λοιπὰ μαθήματα, καὶ τὰς παιδικὰς διατριβὰς, αὐτὸς αὐτὸν ἤσκει καὶ διεπίνει ταῖς μελέταις, ὡς τῶν λεγόντων ἐσόμενος. Ἐχρήσατο δ' Ἰσαίῳ πρὸς τὸν λόγον ὑφηγητῆ, καίπερ Ἰσοκράτους τότε σχολάζοντος, εἴτε, ὡς τινες λέγουσι, τὸν ὠρισμένον μισθὸν Ἰσοκράτει τελέσαι μὴ δυνάμενος, τὰς δέκα μνᾶς, διὰ τὴν ὀρφανίαν· εἴτε μᾶλλον τοῦ Ἰσαίου τὸν λόγον, ὡς δραστήριον καὶ πανούργον ἐπὶ τὴν χρεῖαν, ἀποδεχόμενος. Ἐρμιππος δὲ φησιν ἀδεσπότοις ὑπομνήμασιν ἐντυχεῖν, ἐν οἷς ἐγγέγραπτο, τὸν Δημοσθένη συνεσχολακέναι Πλάτῳ, καὶ πλεῖστον εἰς τοὺς λόγους ὠφελῆσθαι. Κτησιβίου δὲ μέμνηται λέγοντος, παρὰ Καλλίου τοῦ Συρακουσίου καὶ τινῶν ἄλλων τὰς Ἰσοκράτους τέχνας καὶ τὰς Ἀλκιδάμαντος κρούφα λαβόντα τὸν Δημοσθένη καταμαθεῖν.

VI. Ὡς γοῦν ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος τοῖς ἐπιτρόποις

ἤρξατο δικάζεσθαι, καὶ λογογραφεῖν ἐπ' αὐτοὺς, πολλὰς διαδύσεις καὶ παλινδικίας εὐρίσκοντας, ἐγγυμασάμενος, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ταῖς μελέταις, οὐκ ἀκινδύνως, οὐδ' ἀργῶς, κατενυχήσας, ἐκπρᾶξαι μὲν οὐδὲ πολλοστὸν ἡδυνήθη μέρος τῶν πατρῶων· τόλμαν δὲ πρὸς τὸ λέγειν καὶ συνήθειαν ἱκανὴν λαβῶν, καὶ γενεσάμενος τῆς περὶ τοὺς ἀγῶνας φιλοτιμίας καὶ δυνάμεως, ἐπεχείρησεν εἰς μέσον παριέναι, καὶ τὰ κοινὰ πράττειν. Καὶ καθάπερ Δαομέδοντα τὸν Ὀρχομένιον λέγουσι καχεξίαν τινὰ σπληνὸς ἀμυνόμενον δρόμοις μακροῖς χρῆσθαι, τῶν ἰατρῶν κελευσάντων, εἶθ' οὕτως διαπονήσαντα τὴν ἕξιν ἐπιθέσθαι τοῖς στεφανίταις ἀγῶσι, καὶ τῶν ἄκρων γενέσθαι δολιχοδρόμων· οὕτως τῷ Δημοσθένει συνέβη, τὸ πρῶτον ἐπανορθώσεως ἕνεκα τῶν ἰδίων ἀποδύντι πρὸς τὸ λέγειν, ἐκ δὲ τούτου κησαμένῳ δεινότητα καὶ δύναμιν, ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἤδη, καθάπερ στεφανίταις, ἀγῶσι πρωτεύειν τῶν ἀπὸ τοῦ βήματος ἀγωνιζομένων πολιτῶν. Καίτοι τὸ πρῶτον ἐντυγχάνων τῷ δήμῳ θορύβοις περιέπιπτε, καὶ κατεγελάτο δι' ἀήθειαν τοῦ λόγου, συγκεχύσθαι ταῖς περιόδοις καὶ βεβασανίσθαι τοῖς ἐνθυμήμασι πικρῶς ἄγαν, καὶ κατακόρως δοκοῦντος. Ἦν δέ τις, ὡς ἔοικε, καὶ φωνῆς ἀσθένεια, καὶ γλώττης ἀσάφεια, καὶ πνεύματος κολοβότης, ἐπιταράττουσα τὸν νοῦν τῶν λεγομένων τῷ διασπᾶσθαι τὰς περιόδους. Τέλος δ' ἀποσιάντα τοῦ δήμου, καὶ ὀρεμβόμενον ἐν Πειραιεῖ δι' ἀθυμίαν, Εὐνομος ὁ Θριάσιος, ἤδη πᾶν γέρον, θεασάμενος ἐπέμιησεν, ὅτι τὸν λόγον ἔχων ὁμοιότατον τῷ Περικλέους, προδίδωσιν ὑπ' ἀτολμίας καὶ μαλακίας ἑαντιόν, οὔτε τοὺς ὄχλους ὑφιστάμενος εὐθαρσῶς, οὔτε τὸ σῶμα πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐξαστνόμενος, ἀλλὰ τρυφῇ περιορῶν μαραινόμενον.

VII. Πάλιν δέ ποτε φασὶν ἐκπεσότος αὐτοῦ, καὶ ἀπίοντος οἴκαδε συγκεκαλυμμένου καὶ βαρέως φέροντος, ὑπακολουθῆσαι Σάτυρον, τὸν ὑποκριτὴν ἐπιτήδειον ὄντα, καὶ συνελθεῖν. Ὀδυρομένου δὲ τοῦ Δημοσθένους πρὸς αὐτὸν, ὅτι πάντων φιλοπονώτατος ὢν τῶν λεγόντων, καὶ μικροῦ δέων καταναλωκέναι τὴν τοῦ σώματος ἀκμὴν εἰς τοῦτο, χάριν οὐκ ἔχει πρὸς τὸν δῆμον, ἀλλὰ κραιπαλῶντες ἄνθρωποι ναῦται καὶ ἀμαθεῖς ἀκούονται καὶ κατέχουσι τὸ βῆμα, παροραῖται δ' αὐτός· „Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Δημόσθενες,“ φάναι τὸν Σάτυρον· „ἀλλ' ἐγὼ τὸ αἴτιον ἰάσομαι ταχέως, ἂν μοι τῶν Εὐριπίδου τινὰ ρήσεων, ἢ Σοφοκλέους, ἐθελήσης εἰπεῖν ἀπὸ στόματος.“ Εἰπόντος δὲ τοῦ Δημοσθένους, μεταλαβόντα τὸν Σάτυρον, οὕτω πλάσαι καὶ διεξελεθεῖν ἐν ἧθει πρέποντι καὶ διαθέσει τὴν αὐτὴν ρῆσιν, ὥσθ' ὅπως ἐτέραν τῷ Δημοσθένει φανῆναι. Πισθέντα δ', ὅσον ἐκ τῆς ὑποκρισεως τῷ λόγῳ κόσμον καὶ χάριτος πρόσσει, μικρὸν ἠγήσασθαι καὶ τὸ μηδὲν εἶναι τὴν ἀσκησιν, ἀμελοῦντι τῆς προφορᾶς καὶ διαθέσεως τῶν λεγομένων. Ἐκ τούτου κατάγειον μὲν οἰκοδομῆσαι μελετητήριον, ὃ δὴ δισώζειο καὶ καθ' ἡμᾶς· ἐνταῦθα δὲ πάντως μὲν ἐκάστης ἡμέρας προσιόντα πλάττειν τὴν ὑπόκρισιν, καὶ διαπονεῖν τὴν φωνήν· πολλάκις δὲ καὶ μῆνας ἑξῆς δύο καὶ τρεῖς συνάπτειν, ξυρούμενον τῆς κεφαλῆς θάτερον μέρος, ὑπὲρ τοῦ μηδὲ βουλομένῳ πάνυ προελθεῖν ἐνδέχεσθαι δι' αἰσχύνην.

VIII. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἐντεύξεις καὶ λόγους καὶ ἀσχολίας ὑποθέσεις ἐποιεῖτο καὶ ἀφορμὰς τοῦ φιλοπονεῖν. Ἀπαλλαγῆς γὰρ αὐτῶν, τάχιστα κατέβαινον εἰς τὸ μελετητήριον, καὶ διεξήει τὰς τε

πράξεις ἐφεξῆς καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογισμούς. Ἔτι δὲ τοὺς λόγους, οἷς παρέτυχε λεγομένοις, ἀναλαμβάνων εἰς ἑαυτὸν, εἰς γνώμας ἀνήγε καὶ περιόδους· ἐπαγορεύσεις τε παντοδαπὰς καὶ μεταφράσεις ἐκαινοτόμει τῶν εἰρημένων ὑφ' ἑτέρου πρὸς αὐτὸν, ἢ ὑφ' αὐτοῦ πάλιν πρὸς ἄλλον. Ἐκ τούτου δόξαν εἶχεν ὡς οὐκ εὐφυῆς ὢν, ἀλλ' ἐκ πόνου συγκειμένη δεινότητι καὶ δυνάμει χρώμενος. Ἐδόκει τε τούτου σημεῖον εἶναι μέγα, τὸ μὴ ἑαδίως ἀκοῦσαί τινα Δημοσθένους ἐπὶ καιροῦ λέγοντος, ἀλλὰ καὶ καθήμενον ἐν ἐκκλησίᾳ πολλάκις τοῦ δήμου καλοῦντος ὀνομασιῖ, μὴ παρελθεῖν, εἰ μὴ τύχοι πεφρονηκῶς καὶ παρεσκευασμένος. Εἰς τοῦτο ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν δημαγωγῶν ἐχλεύαζον αὐτὸν, καὶ Πυθίας ἐπισκώπτων ἑλληχνίων ἔφησεν ὅξειν αὐτοῦ τὰ ἐνθυμήματα. Τοῦτον μὲν οὖν ἠμείψατο πικρῶς ὁ Δημοσθένης. „Οὐ ταῦτά γάρ,“ εἶπεν, „ἐμοὶ καὶ σοὶ, ὦ Πυθία, ὁ λύχνος σίνουιδε.“ Πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐ παντάπασιν ἦν ἔξαρκος, ἀλλ' οὔτε γράψας, οὔτ' ἄγραφα κομιδῇ λέγειν ὠμολόγει. Καὶ μέντοι δημοτικὸν ἀπέφαινε ἀνδρα, τὸν λέγειν μελετῶντα· θεραπείας γὰρ εἶναι τοῦτο δήμου παρασκευήν· τὸ δ', ὅπως ἔξουσιν οἱ πολλοὶ πρὸς τὸν λόγον, ἀφροντιστεῖν, ὀλιγαρχικοῦ, καὶ βίᾳ μᾶλλον, ἢ πειθοῖ, προσέχοντος. Τῆς δὲ πρὸς καιρὸν ἀτολμίας αὐτοῦ καὶ τοῦτο ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι Δημάδης μὲν ἐκείνῳ θορυβηθέντι πολλάκις ἀναστάς ἐκ προχείρου συνεῖπεν, ἐκείνος δ' οὐδέποτε Δημάδη.

ΙΧ. Πόθεν οὖν, φαίη τις ἂν, ὁ Αἰσχίνης πρὸς τὴν ἐν τοῖς λόγοις τόλμαν θαυμασιώτατον ἀπεκάλει τὸν ἄνδρα; πῶς δὲ Πύθωνι, τῷ Βυζαντίῳ, θρασυνομένῳ καὶ ῥέοντι πολλῷ κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀναστάς μόνος ἀντι-

πεν; ἢ Λαμάχου τοῦ Μυρόνηναιου γεγραφότος ἐγκώμιον Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου, τῶν βασιλέων, ἐν ᾧ πολλὰ Θηβαίους καὶ Ὀλυνθίους εἰρήκει κακῶς, καὶ ἀναγινώσκοντος Ὀλυμπιάσι, παραναστίας, καὶ διεξελθῶν μεθ' ἱστορίας καὶ ἀποδείξεως, ὅσα Θηβαίοις καὶ Χαλκιδεῦσιν ὑπάρχει καλὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πάλιν, ὅσων αἴτιοι κακῶν γεγόνασιν οἱ κολακεύοντες Μακεδόνας, οὕτως ἐπέστρεψε τοὺς παρόντας, ὥστε δεῖσαντα τῷ Θορύβῳ τὸν σοφιστὴν ὑπεκδῦναι τῆς πανηγύρεως; Ἄλλ' ἔοικεν ὁ ἀνὴρ τοῦ Περικλέους τὰ μὲν ἄλλα μὴ πρὸς αὐτὸν ἠγήσασθαι, τὸ δὲ πλάσμα καὶ τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ μὴ ταχέως, μηδὲ περὶ παντός, ἐκ τοῦ παρισταμένου λέγειν, ὡσπερ ἐκ τούτων μεγάλου γεγονότος, ζηλῶν καὶ μιμούμενος, οὐ πᾶν προΐεσθαι τὴν ἐν τῷ καιρῷ δόξαν, οὐδ' ἐπὶ τύχῃ πολλάκις ἐκὼν εἶναι ποιεῖσθαι τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ τόλμαν γε καὶ θάρσος οἱ λεχθέντες ὑπ' αὐτοῦ λόγοι τῶν γραφέντων μᾶλλον εἶχον, εἴ τι δεῖ πιστεύειν Ἐρατοσθένει, καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ, καὶ τοῖς κωμικοῖς. Ἵν' Ἐρατοσθένης μὲν φησιν αὐτὸν ἐν τοῖς λόγοις πολλαχοῦ γεγονέναι παράβακχον· ὁ δὲ Φαληρεὺς τὸν ἔμμετρον ἐκείνον ὄρκον ὁμόσαι ποτὲ πρὸς τὸν δῆμον, ὡσπερ ἐνθουσιῶντα·

Μὰ γῆν, μὰ κρήνας, μὰ ποταμούς, μὰ νάματα.
τῶν δὲ κωμικῶν ὁ μὲν τις αὐτὸν ἀποκαλεῖ ὄρωποπερπερήθραν· ὁ δὲ παρασκώπτων, ὡς χρώμενον τῷ ἀντιθέτῳ, φησὶν οὕτως·

Ἀπέλαβεν, ὡσπερ ἔλαβεν. ἠγάπησε γὰρ
τὸ ῥῆμα τοῦτο παραλαβῶν Δημοσθένης.
ἐκτός εἰ μὴ νῆ Δία πρὸς τὸν ὑπὲρ Ἀλονήσου λόγον ὁ Ἀντιφάνης καὶ τουτὶ πέπαιχεν, ἦν Ἀθηναίοις Δημοσθένης

συνεβούλευε μὴ λαμβάνειν, ἀλλ' ἀπολαμβάνειν παρὰ Φιλίππου.

X. Πλὴν τὸν γε Δημάδιον πάντες ὁμολόγουν τῇ φύσει χρώμενον ἀνίκητον εἶναι, καὶ παραφέρειν αὐτοσχεδιάζοντα τὰς τοῦ Δημοσθένους σκέψεις καὶ παρασκευάς. Ἀρίστων δ', ὁ Χίος, καὶ Θεοφράστου τινὰ δόξαν ἱστορήκε περὶ τῶν ῥητόρων. Ἐρωτηθέντα γὰρ, ὁποῖός τις αὐτῷ φαίνεται ῥήτωρ ὁ Δημοσθένης, εἶπεν· „Ἄξιός τῆς πόλεως.“ ὁποῖός δὲ Δημάδης· „Ὑπὲρ τὴν πόλιν.“ Ὁ δ' αὐτὸς φιλόσοφος Πολύευκτον ἱστορεῖ τὸν Σφήτιον, ἓνα τῶν τότε πολιτευομένων Ἀθηνησιν, ἀποφαινεσθαι, μέγιστον μὲν εἶναι ῥήτορα Δημοσθένη, δυνατώτατον δ' εἶπεν Φωκίωνα· πλεῖστον γὰρ ἐν βραχυτάτῃ λέξει νοῦν ἐκφέρειν. Καὶ μέντοι καὶ τὸν Δημοσθένη φασὶν αὐτὸν, ὅσάκις ἀντερῶν αὐτῷ Φωκίων ἀναβαίνοι, λέγειν πρὸς τοὺς συνήθεις· „Ἡ τῶν ἐμῶν λόγων κοπίς ἀνίσταται. Τοῦτο μὲν οὖν ἄδηλον εἴτε πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἀνδρός ὁ Δημοσθένης, εἴτε πρὸς τὸν βίον καὶ τὴν δόξαν ἐπεπόνθει, πολλῶν πάνυ καὶ μακρῶν περιόδων ἐν ῥῆμα καὶ νεῦμα πίστιν ἔχοντος ἀνθρώπου κυριώτερον ἠγούμενος.

XI. Τοῖς δὲ σωματικοῖς ἐλαττώμασι τοιαύτην ἐπιτηγεν ἄσκησιν, ὡς ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἱστορεῖ, λέγων αὐτοῦ Δημοσθένους ἀκούειν προσβύτου γεγονότος· τὴν μὲν ἀσάφειαν καὶ τραυλότητα τῆς γλώττης ἐκβιάζεσθαι καὶ διαρθροῦν εἰς τὸ στόμα ψήφους λαμβάνοντα, καὶ ῥήσεις ἅμα λέγοντα· τὴν δὲ φωνὴν ἐν τοῖς δρόμοις γυμνάζεσθαι καὶ ταῖς πρὸς τὰ σιμὰ προσβάσει, διαλεγόμενον, καὶ λόγους τινὰς, ἢ στίχους, ἅμα τῷ πνεύματι πυκνουμένῳ προφερόμενον· εἶναι δ' αὐτῷ μέγα κάτο-

πτρον οἴκοι, καὶ πρὸς τοῦτο τὰς μελέτας ἐξ ἐναντίας
 ἰστάμενον περαίνειν. Λέγεται δ', ἀνθρώπου προσελ-
 θόντος, δεομένου συνηγορίας, καὶ διεξιόντος, ὡς ὑπὸ του
 λάβοι πληγᾶς· „Ἄλλὰ σύ γε,“ φάναι τὸν Δημοσθένην,
 „τούτων, ὧν λέγεις, οὐδὲν πέπονθας.“ Ἐπιτείναντος δὲ
 τὴν φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βοῶντος· „Ἐγὼ, Δημό-
 σθενες, οὐδὲν πέπονθα;“ „Νῆ Δία,“ φάναι, „νῦν
 ἀκούω φωνὴν ἀδικουμένου καὶ πεπονθότος.“ Οὕτως
 ὄρετο μέγα πρὸς πίστιν εἶναι τὸν τόνον, καὶ τὴν ὑπόκρι-
 σιν τῶν λεγόντων. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ὑποκρινόμενος
 ἤρεσκε θαυμαστῶς· οἱ δὲ χαριέντες ταπεινὸν ἠγοῦντο
 καὶ ἀγεννὲς αὐτοῦ τὸ πλάσμα καὶ μαλακὸν, ὧν καὶ Δη-
 μήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐστιν. Αἰσίωνα δὲ φησιν Ἐρμιπ-
 πος, ἐρωτηθέντα περὶ τῶν πάλαι ρητόρων καὶ τῶν καθ'
 αὐτὸν, εἰπεῖν, ὡς ἀκούων μὲν ἂν τις ἐθαύμασεν ἐκείνους
 εὐκόσμως καὶ μεγαλοπρεπῶς τῷ δήμῳ διαλεγομένους·
 ἀναγινωσκόμενοι δ' οἱ Δημοσθένους λόγοι πολὺ τῇ κα-
 τασκευῇ καὶ δυνάμει διαφέρουσιν. Οἱ μὲν οὖν γεγραμ-
 μένοι τῶν λόγων ὅτι τὸ αὐστηρὸν πολὺ καὶ πικρὸν ἔχου-
 σι, τί ἂν λέγοι τις; ἐν δὲ ταῖς ἀπαντήσεσι ταῖς παρὰ
 τὸν καιρὸν ἐχοῆτο καὶ τῷ γελοίῳ. Δημάδου μὲν γὰρ εἰ-
 πόντος· „Ἐμὲ Δημοσθένης, ἢ ὅς τὴν Ἀθηναίαν.“ „Αὐτή,
 εἶπεν, ἢ Ἀθηναίαν πρῶην ἐν Κολυτιῷ μοιχεύουσα ἐλήφθη.“
 Πρὸς δὲ τὸν κλέπτην, ὃς ἐπεκαλεῖτο Χαλκοῦς, καὶ αὐτὸν
 εἰς τὰς ἀγροπνίας αὐτοῦ καὶ νυκτογραφίας πειρώμενόν
 τι λέγειν· „Οἶδα, εἶπεν, ὅτι σε λυπῶ λύχνον καίων.
 Ὑμεῖς δὲ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θαυμάζετε τὰς γενο-
 μένας κλοπὰς, ὅταν τοὺς μὲν κλέπτας χαλκοῦς, τοὺς δὲ
 τοίχους πηλίνους ἔχωμεν.“ Ἄλλὰ περὶ μὲν τούτων καί-
 περ ἔτι πλείω λέγειν ἔχοντες ἐνταῦθα πανσόμεθα· τὸν

δ' ἄλλον αὐτοῦ τρόπον, καὶ τὸ ἦθος, ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῆς πολιτείας θεωρεῖσθαι δίκαιόν ἐστιν.

XII. Ὄρμησε μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πράττειν τὰ κοινὰ, τοῦ Φωκικοῦ πολέμου συνβοτῶτος, ὡς αὐτός τε φησὶ, καὶ λαβεῖν ἐστὶν ἀπὸ τῶν Φιλιππικῶν δημηγοριῶν. Αἱ μὲν γάρ, ἤδη διαπεπραγμένων ἐκείνων, γεγόνασιν, αἱ δὲ πρᾶξιματα τῶν ἔγγιστα πραγμάτων ἀπτονται. Δῆλος δ' ἐστὶ καὶ τὴν κατὰ Μειδίου παρασκευασάμενος εἰπεῖν δίκην, δύο μὲν ἐπὶ τοῖς τριάκοντα γεγονώς ἔτη, μηδέπω δ' ἔχων ἰσχὺν ἐν τῇ πολιτείᾳ, μηδὲ δόξαν. Ὁ καὶ μάλιστα μοι δοκεῖ δεῖσας, ἐπ' ἀργυρίῳ καταθέσθαι τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔχθραν.

Οὐ γάρ τι γλυκύθυμος ἀνὴρ ἦν, οὐδ' ἀγανόφρων, ἀλλ' ἔντονος καὶ βίαιος περὶ τὰς ἀμύνας. Ὅρων δ' οὐ φαῦλον, οὐδὲ τῆς αὐτοῦ δυνάμειος ἔργον, ἄνδρα καὶ πλούτῳ, καὶ λόγῳ, καὶ φίλοις πῦ πεπραγμένον καθελεῖν, τὸν Μειδίαν, ἐνέδωκε τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένοις. Αἱ δὲ τρισχίλια καθ' ἑαυτὰς οὐκ ἂν μοι δοκοῦσι τὴν Δημοσθένους ἀμβλύνει πικρίαν, ἐλπίζοντος καὶ δυναμένου περιγενέσθαι. Λαβῶν δὲ τῆς πολιτείας καλὴν ὑπόθεσιν, τὴν πρὸς Φίλιππον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων δικαιολογίαν, καὶ πρὸς ταύτην ἀγωνιζόμενος ἀξίως, ταχὺ δόξαν ἔσχε, καὶ περίβλεπτος ὑπὸ τῶν λόγων ἦρθη καὶ τῆς παρρησίας ὥστε θαυμάζεσθαι μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι, θεραπεύεσθαι δ' ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως, πλεῖστον δ' αὐτοῦ λόγον εἶναι παρὰ τῷ Φιλίππῳ τῶν δημαγωγούντων, ὁμολογεῖν δὲ καὶ τοὺς ἀπεχθανομένους, ὅτι πρὸς ἔνδοξον αὐτοῖς ἄνθρωπον ὁ ἀγὼν ἐστὶ. Καὶ γὰρ Αἰσχίνης καὶ Ὑπερίδης τοιαῦτα ὑπὲρ αὐτοῦ καιηγοροῦντες εἰρήκασιν.

XIII. Ὅθεν οὐκ οἶδ', ὅπως παρέστη Θεοπόμπῳ λέ-

γειν, αὐτὸν ἀβέβαιον τῷ τρόπῳ γεγονέναι, καὶ μήτε πράγμασι, μήτ' ἀνθρώποις, πολὺν χρόνον τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν δυνάμενον. Φαίνεται γάρ, εἰς ἣν ἀπ' ἀρχῆς τῶν πραγμάτων μερίδα καὶ τάξιν αὐτὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ κατέστησε, ταύτην ἄχρι τέλους διαφυλάξας, καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ βίῳ μὴ μεταβαλόμενος, ἀλλὰ καὶ τὸν βίον ἐν τῷ μὴ μεταβαλέσθαι προέμενος. Οὐ γάρ, ὡς Δημάδης, ἀπολογούμενος διὰ τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ μεταβολὴν, ἔλεγεν· αὐτῷ μὲν αὐτὸν τάναντία πολλάκις εἰρηκέναι, τῇ δὲ πόλει μηδέποτε· καὶ Μελάνωπος, ἀντιπολιτευόμενος Καλλιστρατῷ, καὶ πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ χρήμασι μετατιθέμενος, εἰώθει λέγειν πρὸς τὸν δῆμον· „Ὁ μὲν ἀνὴρ ἐχθρὸς, τὸ δὲ τῆς πόλεως νικάτω συμφέρον.“ Νικόδημος δ' ὁ Μεσσήσιος, Κασάνδρῳ προστιθέμενος πρότερον, εἶτ' αὖθις ὑπὲρ τοῦ Δημητρίου πολιτευόμενος, οὐκ ἔφη τάναντία λέγειν· ἀεὶ γάρ εἶναι συμφέρον ἀκροᾶσθαι τῶν κρατούντων· οὕτω καὶ περὶ Δημοσθένους ἔχομεν εἰπεῖν, οἷον ἐκτροπομένου καὶ πλαγιάζοντος, ἢ φωνῆν, ἢ πράξιν, ἀλλ' ὡσπερ ἐφ' ἐνὸς καὶ ἀμεταβλήτου διαγράμματος τῆς πολιτείας ἓνα τόνον ἔχων ἐν τοῖς πράγμασιν ἀεὶ διετέλεσε. Παναίτιος δ' ὁ φιλόσοφος, καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ φησὶν οὕτω γεγράφθαι τοὺς πλείστους, ὡς μόνου τοῦ καλοῦ δι' αὐτὸ αἰρετοῦ ὄντος, τὸν περὶ τοῦ στεφάνου, τὸν κατ' Ἀριστοκράτους, τὸν ὑπὲρ τῶν ἀτελειῶν, τοὺς Φιλιππικούς· ἐν οἷς πᾶσιν οὐ πρὸς τὸ ἥδιστον, ἢ ῥᾶστον, ἢ λυσιτελέστατον, ἄγει τοὺς πολίτας, ἀλλὰ πολλαχοῦ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν σωτηρίαν οἶεται δεῖν ἐν δευτέρᾳ τάξει τοῦ καλοῦ ποιεῖσθαι καὶ τοῦ πρέποντος· ὡς, εἴγε τῇ περὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ φιλοτιμία καὶ τῇ τῶν λόγων εὐγενεῖα παρῆν ἀνδρεία τε πολεμιστήριος, καὶ τὸ καθά-

ὥς ἕκαστα πράττειν, οὐκ ἐν τῷ κατὰ Μοιροκλία, καὶ Πολύενκτον, καὶ Ὑπερίδην, ἀριθμῶ τῶν ῥητόρων, ἀλλ' ἄνω μετὰ Κίμωνος, καὶ Θουκυδίδου, καὶ Περικλέους, ἄξιός ἦν τίθεσθαι.

XIV. Τῶν γοῦν κατ' αὐτὸν ὁ Φωκίων, οὐκ ἐπαινούμενης προϊστάμενος πολιτείας, ἀλλὰ δοκῶν μακεδονίζειν, ὅμως δι' ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην οὐδὲν οὐδαμοῦ χείρων ἔδοξεν Ἐφιάλτου, καὶ Ἀριστείδου, καὶ Κίμωνος, ἀνὴρ γενέσθαι. Δημοσθένης δ', οὐκ ὢν ἐν τοῖς ὅπλοις ἀξιόπιστος, ὡς φησιν ὁ Δημήτριος, οὐδὲ πρὸς τὸ λαμβάνειν παντάπασιν ἀπωχρωμένος, ἀλλὰ τῷ μὲν παρὰ Φιλίππου καὶ Μακεδονίας ἀνάλωτος ὢν, τῷ δ' ἄνωθεν ἐκ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων ἐπιβατὸς χρυσίῳ γεγωνῶς καὶ κατακεκλυσμένος, ἐπαινέσαι μὲν ἰκανώτατος ἦν τὰ τῶν προγόνων καλὰ, μιμήσασθαι δ' οὐχ ὁμοίως. Ἐπεὶ τούς γε κατ' αὐτὸν ῥήτορας, (ἔξω δὲ λόγου τίθεμαι Φωκίωνα,) καὶ τῷ βίῳ παρῆλθε. Φαίνεται δὲ καὶ μετὰ παρῶρησίας μάλιστα τῷ δήμῳ διαλεγόμενος, καὶ πρὸς τὰς ἐπιθυμίας τῶν πολλῶν ἀντιτείνων, καὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν ἐπιφνόμενος, ὡς ἐκ τῶν λόγων λαβεῖν ἔστιν. Ἱστορεῖ δὲ καὶ Θεόπομπος, ὅτι, τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τινα προβαλλομένων αὐτὸν κατηγορίαν, ὡς οὐχ ὑπήκουε, θορυβούντων ἀναστάς εἶπεν· „Ὑμεῖς ἐμοὶ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, συμβούλῳ μὲν, κἂν μὴ θέλητε, χρήσεσθε· συκοφάντη δ', οὐδὲ ἐὰν θέλητε.“ Σφόδρα δ' ἀριστοκρατικὸν αὐτοῦ πολίτευμα καὶ τὸ περὶ Ἀντιφῶντος· ὃν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀφεθέντα συλλαβῶν, ἐπὶ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν παρήγαγε, καὶ παρ' οὐδὲν τὸ προσκροῦσαι τῷ δήμῳ θέμενος, ἤλεγξεν ὑπεσχημένον Φιλίππῳ τὰ νεώρια ἐμπρήσειν· καὶ παραδοθεὶς ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς βου-

λῆς ἀπέθανε. Κατηγόρησε δὲ καὶ τῆς ἰσρείας Θεωρίδος, ὡς ἄλλα τε ῥαδιουργούσης πολλά, καὶ τοὺς δούλους ἐξαπατῶν διδασκούσης· καὶ θανάτου τιμησάμενος ἀπέκτεινε.

XV. Λέγεται δὲ καὶ τὸν κατὰ Τιμοθέου, τοῦ στρατηγοῦ, λόγον, χρησάμενος Ἀπολλόδωρος εἶλε τὸν ἄνδρα τοῦ ὀφλήματος, Δημοσθένης γράψαι τῷ Ἀπολλοδώρῳ καθάπερ καὶ τοὺς πρὸς Φορμίωνα καὶ Στέφανον, ἐφ' οἷς εἰκότως ἠδόξεσε. Καὶ γὰρ Φορμίων ἠγωνίζετο λόγω Δημοσθένους πρὸς τὸν Ἀπολλόδωρον, ἀτεχνῶς, καθάπερ ἐξ ἑνὸς μαχαιροπωλίου, τὰ κατ' ἀλλήλων ἐγχειρίδια πωλοῦντος αὐτοῦ τοῖς ἀντιδίκοις. Τῶν δὲ δημοσίων, ὁ μὲν κατ' Ἀνδροτίωνος, καὶ Τιμοκράτους, καὶ Ἀριστοκράτους, ἑτέροις ἐγράφησαν, οὐπω τῇ πολιτείᾳ προσεληλυθότος· δοκεῖ γὰρ δυοῖν ἢ τριῶν θέοντα ἔτη τριάκοντα γεγονώς ἐξενεγκεῖν τοὺς λόγους ἐκείνους· τὸν δὲ κατ' Ἀριστογείτονος αὐτὸς ἠγωνίσαστο, καὶ τὸν περὶ τῶν ἀτελειῶν, διὰ τὸν Χαβρίου παῖδα, Κτήσιππον, ὡς φησιν αὐτός· ὡς δ' ἔνιοι λέγουσι, τὴν μητέρα τοῦ νεανίσκου μνώμενος. Οὐ μὴν ἔγημε ταύτην, ἀλλὰ Σαμία τινὲ συνώκησεν, ὡς ἱστορεῖ Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς περὶ συνωνύμων. Ὁ δὲ κατ' Αἰσχίνου τῆς παραπροσβείας, ἄδηλον εἰ λέλεκται. Καίτοι φησὶν Ἰδομενεὺς, παρὰ τριάκοντα μόνας τὸν Αἰσχίνην ἀποφυγεῖν. Ἄλλ' οὐκ ἔοικεν οὕτως ἔχειν τὰληθές, εἰ δεῖ τοῖς περὶ στεφάνου γεγραμμένοις ἐκατέρων λόγοις τεκμαίρεσθαι. Μέννηται γὰρ οὐδέτερος αὐτοῦ ἐναργῶς, οὐδὲ τρανῶς, ἐκείνου τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἄχρι δίκης προσελθόντος. Ταυτὶ μὲν οὖν ἕτεροι διακρινούσι μᾶλλον.

XVI. Ἡ δὲ τοῦ Δημοσθένους πολιτεία φανερά μὲν

ἦν, ἔτι καὶ τῆς εἰρήνης ὑπαρχούσης οὐδὲν ἑῶντος ἀνεπι-
 τίμητον τῶν πρατιομένων ὑπὸ τοῦ Μακεδόνοσ, ἀλλ' ἐφ'
 ἐκάστω ταράττοντο τοὺς Ἀθηναίους, καὶ διακαιοντος
 ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον. Διὸ καὶ παρὰ Φιλίππῳ πλεῖστος
 ἦν λόγος αὐτοῦ, καὶ ὅτε προσβεύων δέκατος ἦκεν εἰς Μα-
 κεδονίαν, ἤκουσε μὲν πάντων Φίλιππος, ἀντεῖπε δὲ μετὰ
 πλεῖστης ἐπιμελείας πρὸς τὸν ἐκείνου λόγον. Οὐ μὴν ἔν-
 γε ταῖς ἄλλαις τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις ὅμοιον αὐτὸν
 τῷ Δημοσθένει παρῆιχεν, ἀλλὰ προσήγετο τοὺς περὶ Αἰ-
 σχίνην καὶ Φιλοκράτην μᾶλλον. Ὄθεν ἐπαινούντων ἐκεί-
 νων τὸν Φίλιππον, ὡς καὶ λέγειν δυνατώτατον, καὶ κάλ-
 λιστον ὀφθῆναι, καὶ νῆ Δία συμπιεῖν ἰκανώτατον, ἠναγ-
 κάζετο βασκαίνων ἐπισκώπτειν, ὡς τὸ μὲν σοφιστοῦ, τὸ
 δὲ γυναικὸς, τὸ δὲ σπογγιᾶς εἶη, βασιλίως δ' οὐδὲν
 ἐγκώμιον.

XVII. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πολεμεῖν ἔρρεπε τὰ πράγματα,
 τοῦ μὲν Φιλίππου μὴ δυναμένου τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, τῶν δ'
 Ἀθηναίων ἐγειρομένων ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, πρῶτον
 μὲν εἰς Εὐβοίαν ἐξώρμησε τοὺς Ἀθηναίους καταδεδουλω-
 μένην ὑπὸ τῶν τυράννων Φιλίππῳ· καὶ διαβάντες, ἐκεί-
 νου τὸ ψήφισμα γράψαντος ἐξήλασαν τοὺς Μακεδόνας.
 Δεύτερον δὲ Βυζαντίοις ἐβοήθησε καὶ Περινθίοις ὑπὸ
 τοῦ Μακεδόνοσ πολεμουμένοις, πείσας τὸν δῆμον, ἀφέν-
 τα τὴν ἔχθραν, καὶ τὸ μεμῆσθαι τῶν περὶ τὸν συμμα-
 χικὸν ἡμαρτημένων ἑκατέροις πόλεμον, ἀποστεῖλαι δύνα-
 μιν αὐτοῖς, ὑφ' ἧς ἐσώθησαν. Ἐπειτα προσβεύων καὶ
 διαλεγόμενος τοῖς Ἑλλήσι, καὶ παροξύνων, συνέστησε,
 πλὴν ὀλίγων, ἅπαντας ἐπὶ τὸν Φίλιππον· ὥστε σύντα-
 ξιν γενέσθαι πεζῶν μὲν μυρίων καὶ πεντακισχιλίων, ἱπ-
 πέων δὲ δισχιλίων, ἄνευ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων, χρή-

ματα δὲ καὶ μισθούς τοῖς ξένοις εἰσφέρεισθαι προθύμως. Ὅτε καὶ φησι Θεόφραστος, ἀξιούντων τῶν συμμάχων ὀρισθῆναι τὰς εἰσφοράς, εἰπεῖν Κρωβύλον, τὸν δημαγωγόν, ὡς οὐ τεταγμένα σιτεῖται πόλεμος. Ἐπηρεμένης δὲ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ μέλλον, καὶ συνισταμένων κατ' ἔθνη καὶ πόλεις Εὐβοέων, Ἀχαιῶν, Κορινθίων, Μεγαρέων, Λευκαδίων, Κερκυραίων, ὁ μέγιστος ὑπελείπετο τῷ Δημοσθένει τῶν ἀγῶνων, Θηβαίους προσαγαγέσθαι τῇ συμμαχίᾳ, χώραν τε σύνορον τῆς Ἀττικῆς καὶ δύναμιν ἐναγώνιον ἔχοντας, καὶ μάλιστα τότε τῶν Ἑλλήνων εὐδοκιμοῦντας ἐν τοῖς ὅπλοις. Ἦν δ' οὐ ῥάδιον ἐπὶ προσφάτοις εὐεργετήμασι τοῖς περὶ τὸν Φωκικὸν πόλεμον τετιθασσευμένους ὑπὸ τοῦ Φιλίππου μεταστῆσαι τοὺς Θηβαίους, καὶ μάλιστα ταῖς διὰ τὴν γειτνίασιν ἀψιμαχίαις ἀναξαινομένων ἐκάστοτε τῶν πολεμικῶν πρὸς ἀλλήλας διαφορῶν ταῖς πόλεσιν.

XVIII. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ Φίλιππος, ὑπὸ τῆς περὶ τὴν Ἀμφισσαν εὐτυχίας ἐπαιρούμενος, εἰς τὴν Ἐλάτειαν ἐξαίφνης ἐνέπεσε, καὶ τὴν Φωκίδα κατέσχευεν, ἐκπεπληγμένων τῶν Ἀθηναίων καὶ μηδενὸς τολμῶντος ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸ βῆμα, μηδ' ἔχοντος ὅτι χρὴ λέγειν, ἀλλ' ἀπορίας οὔσης ἐν μέσῳ καὶ σιωπῆς, παρελθὼν μόνος ὁ Δημοσθένης, συνεβούλευε τῶν Θηβαίων ἔχεσθαι· καὶ ἄλλα παραθάρσυνας καὶ μετεωρίσας, ὥσπερ εἰώθει, τὸν δῆμον ταῖς ἐλπίσιν, ἀπεστάλη πρεσβευτῆς μεθ' ἑτέρων εἰς Θήβας. Ἐπεμψε δὲ καὶ Φίλιππος, ὡς Μαρσύας φησὶν, Ἀμύνταν μὲν καὶ Κλέαρχον, Μακεδόνας, Δάοχον καὶ Θρασυδαῖον, Θεσσαλοὺς, ἀντεροῦντας. Τὸ μὲν οὖν συμφέρον οὐ διέφυγε τοὺς τῶν Θηβαίων λογισμοὺς, ἀλλ' ἐν ὁμίμασιν ἕκαστος εἶχε τὰ τοῦ πολέμου δεινὰ, ἔτι τῶν

Φωκικῶν τραυμάτων νεαρῶν παραμενόντων. Ἡ δὲ τοῦ ῥήτορος δύναμις, ὡς φησι Θεόπομπος, ἐκριπίζουσα τὸν θυμὸν αὐτῶν, καὶ διακαίονσα τὴν φιλοτιμίαν, ἐπεσκότησε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν· ὥστ' εἰς φόβον καὶ λογισμὸν καὶ χάριν ἐκβαλεῖν αὐτοὺς, ἐνθουσιῶντας ὑπὸ τοῦ λόγου πρὸς τὸ καλόν. Οὕτω δὲ μέγα καὶ λαμπρὸν ἐφάνη τὸ τοῦ ῥήτορος ἔργον, ὥστε τὸν μὲν Φίλιππον εὐθύς ἐπικηρυκεύεσθαι, δεόμενον εἰρήνης, ὀρθὴν δὲ τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι, καὶ συνεξαναστήναι πρὸς τὸ μέλλον, ὑπηρετεῖν δὲ μὴ μόνον τοὺς στρατηγούς τῷ Δημοσθένει ποιούντας τὸ προστατιτόμενον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Βοιωτάρχας, καὶ διοικεῖσθαι τὰς ἐκκλησίας ἅπασας οὐδὲν ἥτιον ὑπ' ἐκείνου τότε τὰς Θηβαίων, ἢ τὰς Ἀθηναίων, ἀγαπιωμένου παρ' ἀμφοτέροις καὶ δυναστεύοντος, οὐκ ἀδίκως, οὐδὲ παρ' ἀξίαν, ὡσπερ ἀποφαίνεται Θεόπομπος, ἀλλὰ καὶ πάνυ προσηκόντως.

XIX. Τύχη δὲ τις ἔοικε δαιμόνιος, ἐν περιφορᾷ πραγμάτων εἰς ἐκείνο καιροῦ συμπεραίνουσα τὴν ἔλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐναντιοῦσθαι τοῖς πραττομένοις, καὶ πολλὰ σημεῖα τοῦ μέλλοντος ἀναφαίνειν, ἐν οἷς ἢ τε Πυθία δεινὰ προῦφαινε μαντεύματα, καὶ χρησμός ἦδετο παλαιός ἐκ τῶν Σιβυλλείων·

Τῆς ἐπὶ Θερωμόδοντι μάχης ἀπάνευθε γενοίμην,
αἰετὸς ἐν νεφέεσσι καὶ ἤερι θηήσασθαι.

Κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν.

Τὸν δὲ Θερωμόδοντα φασὶν εἶναι παρ' ἡμῖν ἐν Χαιρωνείᾳ ποτάμιον μικρὸν εἰς τὸν Κηφισὸν ἐμβάλλον. Ἡμεῖς δὲ νῦν μὲν οὐδὲν ἴσμεν οὕτω τῶν θρυμάτων ὀνομαζόμενον, εἰκάζομεν δὲ, τὸν καλούμενον Αἴμωνα Θερωμόδοντα λέγεσθαι τότε· καὶ παραρῶεῖ παρὰ τὸ Ἡράκλειον, ὅπου

κατεστρατοπέδενον οἱ Ἕλληνες· καὶ τεκμαιρόμεθα, τῆς μάχης γενομένης, αἵματος ἐμπλησθέντα καὶ νεκρῶν τὸν ποταμὸν, ταυτῆϊ διαλλάξαι τὴν προσηγορίαν. Ὁ δὲ Δοῦρις οὐ ποταμὸν εἶναί φησι Θερμῶδοντα, ἀλλ' ἰστώντας τινὰς σκηρὴν καὶ περιορύττοντας, ἀνδριαντίσκον εἶρεῖν λίθινον ὑπὸ γραμμῶν τινῶν διασημαινόμενον, ὡς εἴη Θερμῶδων, ἐν ταῖς ἀγκάλαις Ἀμαζόνα φέρων τετραμήνην. Ἐπὶ δὲ τούτῳ χρησμὸν ἄλλον ἄδεσθαι, λέγοντα·

Τὴν ἐπὶ Θερμῶδοντι μάχην μένε, παμμέλαν ὄρνι.

Τηρεῖ τοι κρέα πολλὰ παρέσσειται ἀνθρώπεια.

XX. Ταῦτα μὲν οὖν ὅπως ἔχει, διαιτῆσαι χαλεπὸν. Ὁ δὲ Δημοσθένης λέγεται, τοῖς τῶν Ἑλλήνων ὅπλοις ἐκτεθαρόσῃως, καὶ λαμπρῶς ὑπὸ θόμης καὶ προθυμίας ἀνδρῶν τοσοῦτων προκαλουμένων τοὺς πολεμίους αἰρόμενος, οὔτε χρησμοῖς ἔαν προσέχειν, οὔτε μαντείας ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ τὴν Πυθίαν ὑπονοεῖν ὡς φιλιππίζουσαν, ἀναμιμνήσκων Ἐπαμινώνδου τοὺς Θηβαίους, καὶ Περικλέους τοὺς Ἀθηναίους, ὡς ἐκεῖνοι, τὰ τοιαῦτα δειλίας ἠγούμενοι προφάσεις, ἐχρῶντο τοῖς λογισμοῖς. Μέχρι μὲν οὖν τούτων ἀνὴρ ἦν ἀγαθός· ἐν δὲ τῇ μάχῃ καλὸν οὐδὲν οὐδ' ὁμολογούμενον ἔργον οἷς εἶπεν ἀποδειξάμενος, ὅχρητο τὴν τάξιν ἀποδράς αἰσχιστα, καὶ τὰ ὅπλα θίψας, οὐδὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀσπίδος, ὡς ἔλεγε Πυθίας, αἰσχυνθεὶς ἐπιγεγραμμένης γράμμασι χρυσοῖς· ἀγαθῆ τύχῃ. Παραντίκα μὲν οὖν ὁ Φίλιππος ἐπὶ τῇ νίκῃ διὰ τὴν χαρὰν ἐξυβρίσας, καὶ κωμάσας ἐπὶ τοὺς νεκροὺς μεθύων, ἦδε τὴν ἀρχὴν τοῦ Δημοσθένους ψηφίσματος πρὸς πόδα διαιρῶν καὶ ὑποκρούων·

Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεὺς τάδ' εἶπεν.

ἐνήμας δὲ, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ περιστάντος αὐτὸν ἀγῶ-
νος ἐν νῶ λαβῶν, ἔφριπτε τὴν δεινότητα καὶ τὴν δύναμιν
τοῦ ῥήτορος, ἐν μέρει μικρῶ μιᾶς ἡμέρας τὸν ὑπὲρ τῆς
ἡγεμονίας καὶ τοῦ σώματος ἀναρῶναι κίνδυνον ἀναγκα-
σθῆις ὑπ' αὐτοῦ. Δίίκτο δ' ἡ δόξα μέχρι τοῦ Περσῶν
βασιλέως· κακῆνος ἔπεμψε τοῖς σατράπαις ἐπὶ θάλασ-
σαν χρήματα, Δημοσθένει δίδοναι κελεύων καὶ προσέχειν
ἐκείνῳ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ὡς περισπάσαι δυναμένῳ
καὶ κατασχεῖν ταῖς Ἑλληνικαῖς ταραχαῖς τὸν Μακεδόνα.
Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐφώρασεν Ἀλέξανδρος, ἐν Σάρ-
δεσιν ἐπιστολάς τινας ἀνευρὼν τοῦ Δημοσθένους, καὶ
γράμματα τῶν βασιλέως στρατηγῶν, δηλοῦντα τὸ πλῆθος
τῶν δοθέντων αὐτῷ χρημάτων.

XXI. Τότε δὲ τῆς ἀτυχίας τοῖς Ἑλλήσι γενομένης,
οἱ μὲν ἀντιπολιτευόμενοι ῥήτορες ἐπεμβαίνοντες τῷ Δη-
μοσθένει κατεσκεύαζον εὐθύνας καὶ γραφὰς ἐπ' αὐτόν·
ὁ δὲ δῆμος οὐ μόνον τούτων ἀπέλυεν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν
μετέλει, καὶ προσκαλούμενος αὐθις, ὡς εὖνουν, εἰς τὴν
πολιτείαν· ὥστε καὶ τῶν ὀστέων ἐκ Χαιρωνείας κομι-
θέντων, καὶ θραπτομένων, τὸν ἐπὶ τοῖς ἀνδράσιν ἔπαι-
ον εἰπεῖν ἀπέδωκεν, οὐ ταπεινῶς, οὐδ' ἀγεννῶς φέρων
ὁ συμβεβηκός, ὡς γράφει καὶ τραγωδῆ Θεόπομπος, ἀλ-
λὰ τῷ τιμῶν μάλιστα καὶ κοσμεῖν τὸν σύμβουλον ἀπο-
εικνύμενος τὸ μὴ μεταμέλεσθαι τοῖς βεβουλευμένοις.
Ὁν μὲν οὖν λόγον εἶπεν ὁ Δημοσθένης, τοῖς δὲ ψηφί-
μασιν οὐχ ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐν μέρει τῶν φίλων ἕκαστον
πέγραψεν, ἐξοικωνίζομενος τὸν ἴδιον δαίμονα καὶ τὴν
τύχην, ἕως αὐθις ἀνεθάρσθησε, Φιλίππου τελευτήσαντος.
Ἐτελεύτησε δὲ τῇ περὶ Χαιρωνείαν εὐτυχίᾳ χρόνον οὐ πο-

λὴν ἐπιβιώσας. Καὶ τοῦτο δοκεῖ τῷ τελευταίῳ τῶν ἐπῶν ὁ χρησμός ἀποθεσπίσαι·

Κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν.

XXII. Ἐγὼ μὲν οὖν κρύφα τὴν τοῦ Φιλίππου τελευτήν ὁ Δημοσθένης. Προκαταλαμβάνων δὲ τὸ θαρσύνειν ἐπὶ τὰ μέλλοντα τοὺς Ἀθηναίους, προῆλθε φαιδρὸς εἰς τὴν βουλὴν, ὡς ὄναρ ἑωρακῶς, ἀφ' οὗ τι μέγα προσδοκᾶν Ἀθηναίους ἀγαθόν· καὶ μετ' οὐ πολὺ παρήσαν οἱ τὸν Φιλίππου θάνατον ἀπαγγέλλοντες. Εὐθύς οὖν ἔθνον εὐαγγέλια, καὶ στεφανοῦν ἐψηφίσαντο Πανσανίαν. Καὶ προῆλθεν ὁ Δημοσθένης ἔχων λαμπρὸν ἱμάτιον ἐστεφανωμένος, ἐβδόμην ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τεθνηκυίας, ὡς Αἰσχίνης φησὶ, λοιδορῶν ἐπὶ τούτῳ, καὶ κατηγορῶν αὐτοῦ μισοτεκνίαν, αὐτὸς ὢν ἀγεννῆς καὶ μαλακὸς, εἰ τὰ πένθη καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἡμέρου καὶ φιλοστόργου ψυχῆς ἐποιεῖτο σημεῖα, τὸ δ' ἀλύπως φέρειν ταῦτα καὶ πράως ἀπεδοκίμαζεν. Ἐγὼ δ', ὡς μὲν ἐπὶ θανάτῳ βασιλέως ἡμέρας οὕτω καὶ φιλανθρώπως ἐν οἷς ἠτύχησε χρησαμένου πταίσασιν αὐτοῖς, στεφανηφορεῖν καλῶς εἶχε καὶ θύειν, οὐκ ἂν εἶπομι· πρὸς γὰρ τῷ νεμεσητῷ καὶ ἀγεννῆς, ζῶντα μὲν τιμᾶν καὶ ποιεῖσθαι πολίτην, πεσόντος δ' ὑφ' ἑτέρου, μὴ φέρειν τὴν χαρὰν μετρίως, ἀλλ' ἐπισκιοτᾶν τῷ νεκρῷ καὶ παιωνίσειν, ὥσπερ αὐτοὺς ἀνδραγαθήσαντας· ὅτι μέντοι τὰς οἴκοι τύχαι καὶ δάκρυα καὶ ὀδυρμοὺς ἀπολιπὼν ταῖς γυναῖξιν ὁ Δημοσθένης, ἢ τῇ πόλει συμφέρειν ὤπειο, ταῦτ' ἔπραττεν ἐπαινω, καὶ τίθεμαι πολιτικῆς καὶ ἀνδρώδους ψυχῆς. ἅε πρὸς τὸ κοινὸν ἰστάμενον, καὶ τὰ οἰκεῖα πάθη καὶ πράγματα τοῖς δημοσίοις ἐπανέχοντα, τηρεῖν τὸ ἀξίωμα πολὺ μᾶλλον, ἢ τοὺς ὑποκριτὰς τῶν βασιλικῶν καὶ τυραν-

νικῶν προσώπων· οὓς ὀρῶμεν οὔτε κλαίοντας, οὔτε γε-
 λῶντας, ἐν τοῖς θεάτροις, ὡς αὐτοὶ θέλουσιν, ἀλλ' ὡς ὁ
 ἄγων ἀπαιτεῖ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ
 δεῖ τὸν ἀτυχήσαντα μὴ περιορᾶν ἀπαρηγόρητον ἐν τῷ
 πάθει κείμενον, ἀλλὰ καὶ λόγοις χρῆσθαι κουφίζουσι,
 καὶ πρὸς ἰδίῳ πράγματα τρέπειν τὴν διάνοιαν, ὥσπερ οἱ
 τοὺς ὀφθαλμιῶνας ἀπὸ τῶν λαμπρῶν καὶ ἀντιτύπων
 ἐπὶ τὰ χλωρὰ καὶ μαλακὰ χρώματα τὴν ὄψιν ἀπάγειν
 κελεύοντες· πόθεν ἂν τις ἐπαγάγοιτο βελτίῳ παρηγο-
 ρίαν ἢ πατριδος εὐτυχοῦσης ἐκ τῶν κοινῶν παθῶν ἐπὶ τὰ
 οἰκεῖα σύγκρασιν ποριζόμενος, τοῖς βελτίοσιν ἀφανίζου-
 σαν τὰ χεῖρω; Ταῦτα μὲν οὖν εἰπεῖν προήχθημεν, ὀρῶν-
 τες ἐπικλῶντα πολλοὺς καὶ ἀποθελύνοντα τὸν Δίσχίνην
 τῷ λόγῳ τούτῳ πρὸς οἶκτον.

XXIII. Αἱ δὲ πόλεις, πάλιν τοῦ Δημοσθένους ἀναρ-
 ζιπίζοντος αὐτάς, συνίσταντο. Καὶ Θεβαῖοι μὲν ἀπέ-
 θευτο τῇ φρουρᾷ, καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον, ὅπλα τοῦ Δημο-
 σθένους αὐτοῖς παρασκευάσαντος· Ἀθηναῖοι δ' ὡς πο-
 λεμήσοντες μετ' αὐτῶν παρεσκευάζοντο. Καὶ τὸ βῆμα
 κατεῖχεν ὁ Δημοσθένης, καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ στρατη-
 γοὺς τοῦ βασιλέως ἔγραφε, τὸν ἐκεῖθεν ἐπεγεύρων πόλε-
 μον Ἀλεξάνδρῳ, παῖδα καὶ Μαργίτην ἀποκαλῶν αὐτόν.
 Ἐπεὶ μέντοι τὰ περὶ τὴν χώραν θέμενος, παρῆν αὐτὸς
 μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐξεκέκοπτο μὲν ἡ
 θρασύτης τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ Δημοσθένης ἀπεσβή-
 κει· Θεβαῖοι δὲ, προδοθέντες ὑπ' ἐκείνων, ἠγωνίσαντο
 καθ' αὐτοὺς, καὶ τὴν πόλιν ἀπέβαλον. Θορύβον δὲ
 μεγάλου τοὺς Ἀθηναίους περιεσιῶτος ἀπεστάλη μὲν ὁ
 Δημοσθένης αἰρεθεὶς μεθ' ἐτέρων πρεσβευτῆς πρὸς
 Ἀλεξάνδρον, δέσας δὲ τὴν ὀργὴν, ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος

ἀνεχώρησεν ὀπίσω, καὶ τὴν προσβείαν ἀφῆκεν. Εὐθύς δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐξήτει πέμπτων τῶν δημιουργῶν δέκα μὲν, ὡς Ἰδομενεὺς καὶ Δοῦρις εἰρήκασιν· ὀκτώ δ' ὡς οἱ πλεῖστοι καὶ δοκιμώτατοι τῶν συγγραφέων, τούτους Δημοσθένην Πολύευκτον, Ἐφιάλτην, Ἀνκοῦργον, Μοιροκλέα, Δάμωνα, Καλλισθένην, Χαρίδημον. Ὅτε καὶ τὸν περὶ τῶν προβάτων λόγον ὁ Δημοσθένης ὡς τοῖς λύκοις τοὺς κύνας ἐξέδωκε, διηγησάμενος, αὐτὸν μὲν εἶκασε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κυσὶν ὑπὲρ τοῦ δήμου μαχομένοις, Ἀλέξανδρον δὲ, τὸν Μακεδόνα, μονόλυκον προσηγόρευσε. Ἔτι δ' ὡς, ἔφη, τοὺς ἐμπόρους ὀρθῶμεν, ὅταν ἐν τρυβλίῳ δείγμα περιφέρωσι, δι' ὀλίγων πυρῶν τοὺς πολλοὺς πιπράσκοντας, οὕτως ἐν ἡμῖν λανθάνει πάντα αὐτοὺς συνεκιδιδόντες. Ταῦτα μὲν οὖν Ἀριστόβουλος, ὁ Κασανδρεὺς, ἰστόρηκε. Βουλευομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ διαπορούντων, ὁ Δημάδης λαβὼν πέντε τάλαντα παρὰ τῶν ἀνδρῶν, ὡμολόγησε προσβεῦσειν καὶ δεήσεσθαι τοῦ βασιλέως ὑπὲρ αὐτῶν, εἴτε τῇ φιλίᾳ πιστεύων, εἴτε προσδοκῶν μεστὸν εὐρήσειν, ὥσπερ λέοντα φόνου κεκορημένον. Ἐπεισε δ' οὖν καὶ παρητήσατο τοὺς ἀνδρας ὁ Δημάδης, καὶ διήλλαξεν αὐτῷ τὴν πόλιν.

XXIV. Ἀπελθόντος δ' Ἀλεξάνδρου, μεγάλοι μὲν ἦσαν οὗτοι, ταπεινά δὲ ἔπραττεν ὁ Δημοσθένης. Κινουμένῳ δ' Ἄγιδι τῷ Σπαρτιάτῃ βραχεία φανεκινήθη πάλιν, εἴτ' ἔπηξε, τῶν μὲν Ἀθηναίων οὐ συνεξαναστάντων· τοῦ δ' Ἄγιδος πεσότος, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων συντριβέντων. Εἰσῆχθη δὲ τότε καὶ ἡ περὶ τοῦ στεφάνου γραφή κατὰ Κτησιφῶντος, γραφεῖσα μὲν ἐπὶ Χαιρώνδου ἄρχοντος, μικρὸν ἐπάνω τῶν Χαιρωνικῶν, κριθεῖσα δ' ἕσπερον ἔτεσι δέκα ἐπ' Ἀριστοφῶντος, γενομένη δὲ, ὡ

οὐδεμία τῶν δημοσίων, περιβόητος, διὰ τὴν δόξαν τῶν λεγόντων, καὶ τὴν τῶν δικαζόντων εὐγένειαν· οἱ τοῖς ἐλαύνουσι τὸν Δημοσθένη, τότε πλείστον δυναμένοις καὶ μακεδονίζουσιν, οὐ προήκαντο τὴν κατ' αὐτοῦ ψήφον, ἀλλ' οὕτω λαμπρῶς ἀπέλυσαν, ὥστε τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων Αἰσχίνην μὴ μεταλαβεῖν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐθύς ἐκ τῆς πόλεως ὤχει ἀπιῶν, καὶ περὶ Ῥόδον καὶ Ἰωνίαν σαφιστεύων κατεβίωσεν.

XXV. Μετ' οὐ πολὺ δ' Ἀρπαλος ἦκεν ἐξ Ἀσίας εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀποδράς Ἀλέξανδρον, αὐτῷ τε τὰ πράγματα συνειδῶς πονηρὰ δι' ἀσωτίαν, κάκεινον ἤδη χαλεπὸν ὄντα τοῖς φίλοις δεδοικῶς. Καταφυγόντος δὲ πρὸς τὸν δῆμον αὐτοῦ, καὶ μετὰ τῶν χρημάτων καὶ τῶν νεῶν αὐτὸν παραδιδόντος, οἱ μὲν ἄλλοι ῥήτορες εὐθύς ἐποφθαλμιάσαντες πρὸς τὸν πλοῦτον, ἐβροήθουν, καὶ συνέπειθον τοὺς Ἀθηναίους δέχεσθαι καὶ σῶζειν τὸν ἰκέτην. Ὁ δὲ Δημοσθένης πρῶτον μὲν ἀπελαύνειν συνεβούλευεν τὸν Ἀρπαλον, καὶ φυλάττεσθαι, μὴ τὴν πόλιν ἐμβάλωσιν εἰς πόλεμον ἐξ οὐκ ἀναγκαίας καὶ ἀδίκου προφάσεως· ἡμέραις δ' ὀλίγαις ὕστερον ἐξεταζομένων τῶν χρημάτων, ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἀρπαλος ἡσθέντα βασιλικῇ κύλικι, καὶ καταμανθάνοντα τὴν πορείαν καὶ τὸ εἶδος, ἐκέλευεν διαβαστάσαντα, τὴν ὀλκὴν τοῦ χρυσίου σκέψασθαι. Θαυμάσαντος δὲ τοῦ Δημοσθένους τὸ βάρος, καὶ πνυθόμενον, πόσον ἄγει, μειδιάσας ὁ Ἀρπαλος· „Ἄξει σοι,“ φησὶν, „εἴκοσι τάλαντα.“ καὶ γενομένης τάχιστα τῆς νυκτός, ἔπεμψεν αὐτῷ τὴν κύλικα μετὰ τῶν εἴκοσι τάλαντων. Ἦν δ' ἄρα δεινὸς ὁ Ἀρπαλος ἐρωτικοῦ πρὸς χρυσίον ἀνδρὸς ὄψεως διαχύσει καὶ βολαῖς ὀμμάτων ἀνευρεῖν ἠθός. Οὐ γὰρ ἀντέσχεν ὁ Δημοσθένης, ἀλλὰ πλη-

γείς ὑπὸ τῆς δωροδοκίας, ὥσπερ παραδεδεγμενος φρουράν, προσκεχωρήκει τῷ Ἀρπάλῳ. Καὶ μεθ' ἡμέραν εὖ καὶ καλῶς ἐρίοις καὶ ταινίαις κατὰ τοῦ τραχήλου καθελιζάμενος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν προῆλθε· καὶ κελυόντων ἀνίστασθαι καὶ λέγειν, διένευεν, ὡς ἀποκεκομμένης αὐτῷ τῆς φωνῆς. Οἱ δ' εὐφρεῖς χλευάζοντες, οὐχ ὑπὸ συνάγχης ἔφραζον, ἀλλ' ὑπ' ἀργυράγχης εἰλήφθαι νύκτωρ τὸν δημαγωγόν. Ὑστερον δὲ τοῦ δήμου παντός αἰσθόμενου τὴν δωροδοκίαν, καὶ βουλόμενον ἀπολογεῖσθαι καὶ πείθειν οὐκ ἔωτος, ἀλλὰ χαλεπαίνοντος καὶ θορυβούντος, ἀναστάς τις ἔσκωπεν, εἰπών· „Οὐκ ἀκούσεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦ τὴν κύλικα ἔχοντος;“ Τότε μὲν οὖν ἀπέπεμψαν ἐκ τῆς πόλεως τὸν Ἀρπαλον· δεδιότες δὲ, μὴ λόγον ἀπαιτῶνται χρημάτων, ὧν διησπάκεσαν οἱ ῥήτορες, ζήτησιν ἐποιοῦντο νεανικῆν, καὶ τὰς οἰκίας ἐπιόντες ἠρεύνων, πλὴν τῆς Καλλιμαλέους τοῦ Ἀρρηνίδου. Μόνην γὰρ τὴν τούτου νεωστὶ γεγαμηκόςτος οὐκ εἴασαν ἐλεγχθῆναι, νύμφης ἔνδον οὔσης, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος.

XXVI. Ὁ δὲ Δημοσθένης ὁμοίσε χωρῶν, εἰσήνεγκε ψήφισμα, τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἐξετάσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ τοὺς ἐκεῖνη δόξαντας ἀδικεῖν δοῦναι δίκην. Ἐν δὲ πρώτοις αὐτοῦ τῆς βουλῆς ἐκείνου καταψηφισαμένης, εἰσῆλθε μὲν εἰς τὸ δικαστήριον, ὄφλων δὲ πεντήκοντα ταλάντων δίκην, καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸ δεσμοτήριον, αἰσχύνῃ τῆς αἰτίας, φασὶ, καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ σώματος, οὐ δυναμένου φέρειν τὸν εἰργμὸν, ἀποδρᾶναι, τοὺς μὲν λαθόντα, τῶν δὲ λαθεῖν ἐξουσίαν δόντων. Λέγεται γοῦν, ὡς οὐ μακρὰν τοῦ ἄστεος φεύγων, αἰσθοιτό τινας τῶν διαφόρων αὐτῷ πολιτῶν ἐπιδιώκοντας, καὶ βούλοιο

μὲν αὐτὸν ἀποκρύπτειν· ὡς δ' ἐκεῖνοι φθρεγξάμενοι τοῦ νομα, καὶ προσελθόντες ἐγγύς, ἐδέοντο λαβεῖν ἐφόδια παρ' αὐτῶν, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο κομίζοντες ἀργύριον οἰκοφθεν, καὶ τούτου χάριν ἐπιδιώξαντες αὐτὸν, ἅμα δὲ θαρσύνειν παρεκάλουν, καὶ μὴ φέρειν ἀνιαρῶς τὸ συμβεβηκός· ἔτι μᾶλλον ἀνακλάσασθαι τὸν Δημοσθένη, καὶ εἰπεῖν· „Πῶς δ' οὐ μέλλω φέρειν βαρέως, ἀπολιπὼν πόλιν ἐχθρόνους τοιοῦτους ἔχουσαν, οἷους ἐν ἑτέρῳ φίλους εὐρεῖν οὐ ῥᾴδιόν ἐστιν;“ Ἦνεγκε δὲ τὴν φυγὴν μαλακῶς, ἐν Αἰγίῃ καὶ Τροίῃσι καθεζόμενος τὰ πολλὰ, καὶ πρὸς τὴν Αἰτικὴν ἀποβλέπων δεδακρυμένος, ὥστε φωνᾶς οὐκ εἰγνώμονας οὐδ' ὁμολογούσας τοῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ νεανισμασιν ἀπομνημονεύεσθαι. Λέγεται γὰρ ἐκ τοῦ ἄστυος ἀπαλλατιτόμενος, καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰπεῖν· „ὦ δέσποινα πολιᾶς, τί δὴ τρισὶ τοῖς χαλεπωτάτοις χαιρεῖς θηρίοις, γλαυκῇ, καὶ δράκοντι, καὶ δήμῳ;“ Τούτους δὲ προσιόντας αὐτῷ καὶ συνδιατριβόντας νεανίσκους ἀπέτρεπε τῆς πολιτείας, λέγων, ὡς, εἰ, δυοῖν προκειμένων ὁδῶν ἀπ' ἀρχῆς, τῆς μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δ' ἀντικρὺς εἰς τὸν ὄλεθρον, ἐτύγγανεν προειδῶς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν κακὰ, φόβους, καὶ φθόνους, καὶ διαβολὰς, καὶ ἀγῶνας, ἐπὶ ταύτην ἀν ὀρμηῆσαι τὴν εὐθὺν τοῦ θανάτου τείνουσαν.

XXVII. Ἀλλὰ γὰρ, ἔτι φεύγοντος αὐτοῦ τὴν εἰρημένην φυγὴν, Ἀλέξανδρος μὲν ἐτελεύτησε, τὰ δ' Ἑλληνικὰ συνίσταντο πάλιν, Δεωσθένους ἀνδραγαθοῦντος, καὶ περιτειχίζοντος Ἀντίπατρον ἐν Λαμία πολιορκούμενον. Πυθίας μὲν οὖν, ὁ ἡγήτωρ, καὶ Καλλιμέδων, ὁ Κάραβος, ἐξ Ἀθηνῶν φεύγοντες, Ἀντιπάτρῳ προσεγένοντο, καὶ μετὰ τῶν ἐκείνου φίλων καὶ πρέσβρων περιϋόν-

τες οὐκ εἶω ἀφίστασθαι τοὺς Ἕλληνας, οὐδὲ προσέχειν
 τοῖς Ἀθηναίοις. Δημοσθένης δὲ, τοῖς ἐξ ἄστεος προ-
 σβεύουσι προσμιξίας ἑαυτὸν, ἠγωνίζετο καὶ συνέπρατιεν,
 ὅπως αἱ πόλεις συνεπιθήσονται τοῖς Μακεδόσι, καὶ
 συνεκβαλοῦσιν αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν δ' Ἀρκαδίᾳ
 καὶ λοιδορίαν τοῦ Πυθέου καὶ τοῦ Δημοσθένους γενέ-
 σθαι πρὸς ἀλλήλους εἶρηκεν ὁ Φύλαρχος ἐν ἐκκλησίᾳ,
 τοῦ μὲν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, τοῦ δ' ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων
 λέγοντος. Λέγεται δὲ, τὸν μὲν Πυθέαν εἰπεῖν, ὅτι, κα-
 θάπερ οἰκίαν, εἰς ἣν ὄνειον εἰσφέρεται γάλα, κακὸν τι
 πάντως ἔχειν νομίζομεν, οὕτω καὶ πόλιν ἀνάγκη νοσεῖν,
 εἰς ἣν Ἀθηναίων προσβεία παραγίνεται· τὸν δὲ Δημο-
 σθένη στρέψαι τὸ παράδειγμα, φήσαντα, καὶ τὸ γάλα
 τὸ ὄνειον ἐφ' ὑγείᾳ, καὶ τοὺς Ἀθηναίους παραγίνεσθαι
 ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν νοσοῦντων. Ἐφ' οἷς ἦσθεῖς ὁ τῶν
 Ἀθηναίων δῆμος, ψηφίζεται τῷ Δημοσθένει κάθοδον.
 Τὸ μὲν οὖν ψήφισμα Δήμων, ὁ Παιανιεὺς, ἀνεπιὸς ὢν
 Δημοσθένους, εἰσήνεγκεν· ἐπέμφθη δὲ τριήρης ἐπ' αὐ-
 τὸν εἰς Αἴγιαν. Ἐκ δὲ Πειραιῶς ἀνέβαινεν οὐτ' ἀρ-
 χοντος, οὔτε ἰερέως, ἀπολειφθέντος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων
 πολιτῶν ὁμοῦ πάντων ἀπαντῶντων καὶ δεχομένων προ-
 θύμως. Ὅτι καὶ φασιν αὐτὸν ὁ Μάγνης Δημήτριος
 ἀναστίναντα τὰς χεῖρας μακαρίσαι τῆς ἡμέρας ἐκαίνης
 αὐτὸν, ὡς βέλτιον Ἀλκιβιάδου κατιόντα· πεπεισμένους
 γὰρ, οὐ βεβιασμένους, ὑπ' αὐτοῦ δέχεσθαι τοὺς πολίτας.
 Τῆς δὲ χρηματικῆς ζημίας αὐτῷ μενούσης, (αὐτὸς γὰρ ἐξῆν
 χάριτι λῦσαι καταδίκην) ἐσοφίσαντο πρὸς τὸν νόμον.
 Εἰωθότες γὰρ ἐν τῇ θυσίᾳ τοῦ Διὸς τοῦ σωτήρος ἀρ-
 γύριον τελεῖν τοῖς κατασκευάζουσι καὶ κοσμοῦσι τὸν
 βωμὸν, ἐκείνῳ τότε ταῦτα ποιῆσαι καὶ παρασχεῖν πεν-

τήκοντα ταλάντων ἐξέδωκαν, ὅπερ ἦν τίμημα τῆς καταδίκης.

XXVIII. Οὐ μὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπέλαυσε τῆς πατριδος καταβθῶν, ἀλλὰ ταχὺ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων συντριβέντων, Μεταγεινιῶνος μὲν ἢ περὶ Κρανῶνα μάχῃ συνέπεσε, Βοιδρομιῶνος δὲ παρῆλθεν εἰς Μουνυχίαν ἢ φρουρὰ, Πυανεψιῶνος δὲ Δημοσθένης ἀπέθανε τόνδε τὸν τρόπον. Ὡς Ἀντίπατρος καὶ Κρατερός ἤγγέλλοντο προσιόντες ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, οἱ μὲν περὶ τὸν Δημοσθένη φθάσαντες ὑπεξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, ὁ δὲ δῆμος αὐτῶν θάνατον κατέγνω, Δημάδου γράψαντος. Ἄλλων δ' ἄλλαχού διασπαρέντων, ὁ Ἀντίπατρος περιέπεμψε τοὺς συλλαμβάνοντας, ὧν ἡγεμῶν ἦν Ἀρχίας, ὁ κληθεὶς Φυγαδοθήρας. Τοῦτον δὲ, Θούριον ὄντα τῷ γένει, λόγος ἔχει τραγωδίας ὑποκρίνεσθαι ποτε, καὶ τὸν Αἰγινήτην Πῶλον, τὸν ὑπερβαλόντα τῇ τέχνῃ πάντας, ἐκείνου γεγονέναι μαθητὴν ἱστοροῦσιν. Ἐρμιππος δὲ τὸν Ἀρχίαν ἐν τοῖς Δακρύτου τοῦ ῥήτορος μαθητὴν ἀναγράφει. Δημήτριος δὲ τῆς Ἀναξιμένους διατριβῆς μετεσχηκέναι φησὶν αὐτόν. Οὗτος οὖν ὁ Ἀρχίας, Ὑπερίδην μὲν, τὸν ῥήτορα, καὶ Ἀριστόνικον, τὸν Μαραθῶνιον, καὶ τὸν Δημητρίου, τοῦ Φαληρέως, ἀδελφόν, Ἰμεραῖον, ἐν Αἰγίνῃ καταφυγόντας ἐπὶ τὸ Αἰάκειον, ἀποσπάσας, ἔπεμψε εἰς Κλεωνὰς πρὸς Ἀντίπατρον· κακῆ διεφθάρησαν. Ὑπερίδου δὲ καὶ τὴν γλῶτταν ἐκμηθῆναι λέγουσι.

XXIX. Τὸν δὲ Δημοσθένη πνθόμενος ἰκέτην ἐν Καλαυρίῃ ἐν τῷ ἱερῷ Ποσειδῶνος καθέζεσθαι, διαπλεύσας ὑπηρετικοῖς, καὶ ἀποβάς μετὰ Θρακῶν δορυφόρων,

ἔπειθεν ἀναστάντα βραδίξειν μετ' αὐτοῦ πρὸς Ἀντίπατρον, ὡς δυσχερῆς πεισόμενον οὐδέν. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἐτύγχανεν ὄψιν ἐωρακῶς κατὰ τοὺς ὕπνους ἐκείνης τῆς νυκτὸς ἀλλόκοτον. Ἐδόκει γὰρ ἀνταγωνίζεσθαι τῷ Ἀρχίᾳ τραγωδίαν ὑποκρινόμενος· εὐημερῶν δὲ καὶ κατέχων τὸ θέατρον, ἐνδεία παρασκευῆς καὶ χορηγίας κρατεῖσθαι. Διὸ τοῦ Ἀρχίου πολλὰ φιλάνθρωπα διαλεχθέντος, ἀναβλέψας πρὸς αὐτὸν, ὡσπερ ἐτύχχανε καθήμενος· „ὦ Ἀρχία,“ εἶπεν, „οὔτε ὑποκρινόμενός με ἔπεισας πάποτε, οὔτε νῦν πείσεις ἐπαγγελλόμενος.“ Ἀρξάμενου δ' ἀπειλεῖν τοῦ Ἀρχίου μετ' ὀργῆς· „Νῦν,“ ἔφη, „λέγεις τὰ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ τρίποδος, ἄρτι δ' ὑπεκρίνου. Μικρὸν οὖν ἐπίσχεε, ὅπως ἐπιστείλω τι τοῖς οἴκοι.“ Καὶ ταῦτ' εἰπὼν, ἐντὸς ἀνεχώρησε τοῦ ναοῦ· καὶ λαβὼν βιβλίον, ὡς γράφειν μέλλων, προσήνεγκε τῷ στόματι τὸν κάλαμον, καὶ δακῶν, ὡσπερ ἐν τῷ διανοεῖσθαι καὶ γράφειν εἰώθει, χρόνον τινὰ κατέσχευεν, εἶτα συγκαλυψάμενος ἀπέκλινε τὴν κεφαλὴν. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὰς θύρας ἐστῶτες δορυφόροι κατεγέλων ὡς ἀποδειλιῶντος αὐτοῦ καὶ μαλακὸν ἐκάλουν καὶ ἀνανδρον· ὁ δ' Ἀρχίας προσελθὼν ἀνίστασθαι παρεκάλει, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνακυκλῶν λόγους, αὐθις ἐπηγγέλλετο διαλλαγῆς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Ἦδη δὲ συνησθημένος ὁ Δημοσθένης ἐμπεφυκότες αὐτῷ τοῦ φαρμάκου καὶ κρατουίντος, ἐξεκαλύψατο· καὶ διαβλέψας πρὸς τὸν Ἀρχίαν· „Οὐκ ἂν φθάνοις, εἶπεν, ἤδη τὸν ἐκ τῆς τραγωδίας ὑποκρινόμενος Κρέοντα, καὶ τὸ σῶμα τοῦτο ὀπίπτων ἄταφον. Ἐγὼ δ', ὦ φίλε Πόσειδον, ἔτι ζῶν ἐξανίσταμαι τοῦ ἱεροῦ· τῷ δὲ Ἀντιπάτρῳ καὶ Μακεδόσιν οὐδ' ὁ σὸς ναὸς καθαρὸς ἀπολέλειπται.“ Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ κελεύσας ὑπο-

λαβεῖν αὐτὸν ἤδη τρέμοντα καὶ σφαλλόμενον, ἅμα τῷ προσελθεῖν καὶ παραλλάξαι τὸν βωμὸν ἔπεσε, καὶ στενάξας ἀφῆκε τὴν ψυχὴν.

XXX. Τὸ δὲ φάρμακον Ἀρίστων μὲν ἐκ τοῦ καλάμου λαβεῖν φησὶν αὐτὸν, ὡς εἴρηται· Πάππος δὲ τις, οὗ τὴν ἱστορίαν Ἐρμιππος ἀνείληφε, φησὶ, πεσόntος αὐτοῦ παρὰ τὸν βωμὸν, ἐν μὲν τῷ βιβλίῳ γεγραμμένην ἐπιστολῆς ἀρχὴν εὑρεθῆναι, „Δημοσθένης Ἀντιπάτορι,“ καὶ μηδὲν ἄλλο· θαυμάζομένης δὲ τῆς περὶ τὸν θάνατον ὀξύτητος, διηγεῖσθαι τοὺς παρὰ ταῖς θύραις Θούρκας, ὡς ἐκ τινος ὑακίου λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα, προσθοῖτο τῷ στόματι καὶ καταπίοι τὸ φάρμακον· αὐτοὶ δ' ἄρα χρυσὸν ᾗθησαν εἶναι τὸ καταπινόμενον· ἢ δ' ὑπηρετοῦσα παιδίσκη, πυνθανομένων τῶν περὶ τὸν Ἀρχίαν, φαίη, πολὺν εἶναι χρόνον, ἐξ οὗ φοροίη τὸν ἀπόδεσμον ἐκείνον ὁ Δημοσθένης, ὡς φυλακτήριον· Ἐρατοσθένης δὲ καὶ αὐτὸς ἐν κρίκῳ φησὶ κοίλῳ τὸ φάρμακον φυλάσσειν· τὸν δὲ κρίκον εἶναι τοῦτον αὐτῷ φόρημα περιβραχιόμιον· Τῶν δ' ἄλλων, ὅσοι γεγράφασι περὶ αὐτοῦ, πάντες πολλοὶ δὲ εἰσι, τὰς διαφορὰς οὐκ ἀναγκαῖον ἐπεξελεθεῖν· πλὴν ὅτι Δημοχάρης, ὁ τοῦ Δημοσθένους οἰκεῖος, οἶσθαι φησὶν, αὐτὸν οὐχ ὑπὸ φαρμάκου, θεῶν δὲ τιμῇ καὶ προνοίᾳ τῆς Μακεδόνων ἀμότητος ἐξαρπαγῆναι, συντόμως καταστρέψαντα καὶ ἀλύπως· Κατέστρεψε δ' ἔκτη ἐπὶ δέκα τοῦ Πυανεσιῶνος μηνός, ἐν ἣ τὴν σκυθρωποτάτην τῶν Θεσμοφορίων ἡμέραν ἄγουσαι παρὰ τῇ θεῷ νηστεύουσιν αἱ γυναῖκες· Τούτῳ μὲν ὀλίγον ὕστερον ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἀξίαν ἀποδιδούς τιμῆν, εἰκόνα τε χαλκῆν ἀνέστησε, καὶ τὸν πρεσβύτατον ἐψηφίσατο τῶν ἀπὸ τοῦ γένους ἐν Πρωτανείῳ σίτησιν ἔχειν.

Καὶ τὸ ἐπίγραμμα τὸ θρυλούμενον ἐπεγράφη τῇ βάσει τοῦ ἀνδριάντος·

Εἴπερ ἴσῃν ῥώμην γνώμη, Δημοσθένες, εἶχες,
οὔποτ' ἂν Ἑλλήνων ἤρξεν Ἄρης Μακεδῶν.

Οἱ γὰρ αὐτὸν τὸν Δημοσθένη τοῦτο ποιῆσαι λέγοντες ἐν Καλαυρία, μέλλοντα τὸ φάρμακον προσφέρεσθαι, κομιδῇ φλυαροῦσι.

XXXI. Μικρὸν δὲ πρόσθεν, ἢ παραβαλεῖν ἡμᾶς Ἀθήναζε, λέγεται τι τοιοῦτον συμβῆναι. Στρατιώτης, ἐπὶ κρίσιν τινὰ καλούμενος ὑφ' ἡγεμόνος, ὅσον εἶχε χρυσίδιον, εἰς τὰς χεῖρας ἐπέθηκε τοῦ ἀνδριάντος. Ἔστηκε δὲ τοὺς δακτύλους συνέχων δι' ἀλλήλων, καὶ παραπέφυκεν οὐ μεγάλη πλάτανος. Ἀπὸ ταύτης πολλὰ τῶν φύλλων, εἴτε πνεύματος ἐκ τύχης καταβαλόντος, εἴτ' αὐτὸς οὗτος ὁ θεὸς ἐκάλυψε, περικείμενα καὶ συμπεσόντα λαθεῖν ἐποίησε τὸ χρυσίον οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ὡς δ' ὁ ἄνθρωπος ἐπανελθὼν ἀνεῦρε, καὶ διεδόθη λόγος ὑπὲρ τούτου, πολλοὶ τῶν εὐφυῶν ὑπόθεσιν λαβόντες, εἰς τὸ ἀδωροδόκητον τοῦ Δημοσθένους διημιλλῶντο τοῖς ἐπιγράμμασι. Δημάδην δὲ, χρόνον οὐ πολὺν ἀπολαύσαντα τῆς φουμένης δόξης, ἢ Δημοσθένους δίκη κατήγαγεν εἰς Μακεδονίαν, οὗς ἐκολάκευεν αἰσχροῦς, ὑπὸ τούτων ἐξολούμενον δικαίως· ἐπαχθῆ μὲν ὄντα καὶ πρότερον αὐτοῖς, τότε δ' εἰς αἰτίαν ἄφικτον ἐμπεσόντα. Γράμματα γὰρ ἐξέπεσεν αὐτοῦ, δι' ὧν παρεκάλει Περδικαν ἐπιχειρεῖν Μακεδονία, καὶ σώζειν τοὺς Ἕλληνας, ὡς ἀπὸ σαπροῦ καὶ παλαιοῦ στήμονος (λέγων τὸν Ἀντίπατρον) ἠρτημένους. Ἐφ' οἷς Δεινάρχου τοῦ Κορινθίου κατηγορήσαντος, παροξυνθεὶς ὁ Κάσανδρος

ἐγκατέσφαξεν αὐτοῦ τῷ κόλπῳ τὸν υἱόν, εἶτα οὕτως ἐκεῖνον ἀνελεῖν προσέταξεν, τοῖς μεγίστοις διδασκόμενον ἀτυχήμασιν, ὅτι πρότους ἑαυτοὺς οἱ προδοῖται πωλοῦσιν· ὁ πολλάκις Δημοσθένους προαγορεύοντος, οὐκ ἐπίστευσε. Τὸν μὲν οὖν Δημοσθένους ἀπέχεις, Σόσσις, βίον, ἐξ ὧν ἡμεῖς ἀνέγνωμεν ἢ διηκούσαμεν.

Κ Ι Κ Ε Ρ Ω Ν.

Κικέρωνος δὲ τὴν μὲν μητέρα λέγουσιν Ἑλβίαν καὶ γεγονέναι καλῶς καὶ βεβιωκέναι· περὶ δὲ τοῦ πατρὸς οὐδὲν ἦν πυθέσθαι μέτριον. Οἱ μὲν γὰρ ἐν κναφείῳ τινὶ καὶ γενέσθαι καὶ τραφῆναι τὸν ἄνδρα λέγουσιν· οἱ δ' εἰς Τύλλον Ἀττιον ἀνάγουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους, βασιλεύσαντα λαμπρῶς ἐν Οὐολούσκοις. Ὁ μέντοι πρῶτος ἐκ τοῦ γένους Κικέρων ἐπονομασθεὶς ἄξιός λόγου δοκεῖ γενέσθαι· διὸ τὴν ἐπίκλησιν οὐκ ἀνέξοιψαν οἱ μετ' αὐτὸν, ἀλλ' ἠσπίασαντο, καίπερ ὑπὸ πολλῶν χλευαζομένην. Κικεο γὰρ οἱ Λατῖνοι τὸν ἐρεβίνθον καλοῦσι· κακείνος ἐν τῷ πέρατι τῆς θινὸς διαστολὴν ἀμβλεῖαν εἶχεν, ὥσπερ ἐρεβίνθου διαφνήν, ἀφ' ἧς ἐκτίσαστο τὴν ἐπωνυμίαν. Αὐτὸς γε μὴν Κικέρων, ὑπὲρ οὗ τάδε γέγραπται, τῶν φίλων αὐτὸν οἰομένων δεῖν, ὅτε πρῶτον ἀρχὴν μετήει καὶ πολιτείας ἤπτετο, φυγεῖν τοῦνομα καὶ μεταθέσθαι, λέγεται νεανιευσάμενος εἰπεῖν, ὡς ἀγωνιεῖται τὸν Κικέρωνα τῶν Σκαύρων καὶ τῶν Κάτιων ἐνδοξότερον ἀποδείξαι. Ταμιεύων δ' ἐν Σικελίᾳ, καὶ τοῖς θεοῖς ἀνάθημα ποιούμενος ἀργυροῦν, τὰ μὲν πρῶτα δύο τῶν ὀνομάτων ἐπέγραψε, τὸν τε Μάρκον καὶ τὸν Τύλλιον· ἀντὶ δὲ τοῦ τρίτου

σκώπτων ἐρέβινθον ἐκέλευσε παρὰ τὰ γράμματα τὸν τεχνίτην ἐντορεῦσαι. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ ὀνόματος ἱστοροῦται.

II. Τεχθῆναι δὲ Κικέρωνα λέγουσιν, ἀνωδύνως καὶ ἀπόνως λοχευθείσης αὐτοῦ τῆς μητρὸς, ἡμέρᾳ τρίτῃ τῶν νέων Καλανδῶν· ἐν ἣ ἤ νῦν οἱ ἄρχοντες εὐχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. Τῇ δὲ τίτθῃ φάσμα δοκεῖ γενέσθαι, καὶ προειπεῖν, ὡς ὄφελος μέγα πᾶσι Ῥωμαίοις ἐκτροφεύσῃ. Ταῦτα δ', ἄλλως ὄνειράτα καὶ φλύαροι εἶναι δοκοῦντα, ταχέως αὐτὸς ἀπέδειξε μαντείαν ἀληθινήν, ἐν ἡλικίᾳ τοῦ μανθάνειν γενόμενος, δι' εὐφύϊαν ἐκλάμψας, καὶ λαβὼν ὄνομα καὶ δόξαν ἐν τοῖς παισίν, ὥσπερ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐπιφοιτᾶν τοῖς διδασκαλείοις, ὅψει τε βουλομένους ἰδεῖν τὸν Κικέρωνα, καὶ τὴν ἡμιονομένην αὐτοῦ περὶ τὰς μαθήσεις ὀξύτητα καὶ σύνεσιν ἱστοροῦσαι· τοὺς δ' ἀγροικοτέρους ὀργίζεσθαι τοῖς νιέσιν, ὁρῶντας ἐν ταῖς ὁδοῖς τὸν Κικέρωνα μέσον αὐτῶν ἐπὶ τιμῇ λαμβάνοντας. Γενόμενος δ', ὥσπερ ὁ Πλάτων ἀξιῶ τὴν φιλομαθῆ καὶ φιλόσοφον φύσιν, οἷος ἀσπάζεσθαι πᾶν μάθημα, καὶ μηδὲν λόγον, μηδὲ παιδείας, ἀτιμάζειν εἶδος, ἐρόνῃ πως προθυμότερον ἐπὶ ποιητικῇν. Καί τι ποιημάτιον ἔτι παιδὸς αὐτοῦ διασώζεται, Πόντιος Γλαῦκος, ἐν τετραμέτρῳ πεποιημένον. Προϊὼν δὲ τῷ χρόνῳ, καὶ ποικιλώτερον ἀπτόμενος τῆς περὶ ταῦτα μούσης, ἔδοξεν οὐ μόνον ῥήτωρ, ἀλλὰ καὶ ποιητὴς ἀριστος εἶναι Ῥωμαίων. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ῥητορικῇ δόξα μέχρι νῦν διαμένει, καίπερ οὐ μικρᾶς γεγενημένης περὶ τοὺς λόγους καινοτομίας· τὴν δὲ ποιητικῇν αὐτοῦ, πολλῶν εὐφυνῶν ἐπιγενομένων, παντάπασιν ἀκλεῆ καὶ ἄτιμον ἐρόειν συμβέβηκεν.

III. Ἀπαλλαγείς δὲ τῶν ἐν παιῶν διατριβῶν, Φίλωνος ἤκουσε τοῦ ἐξ Ἀκαδημίας, ὃν μάλιστα Ῥωμαῖοι τῶν Κλειτομάχου συνήθων καὶ διὰ τὸν λόγον ἐθαύμασαν, καὶ διὰ τὸν τρόπον ἠγάπησαν. Ἄμα δὲ τοῖς περὶ Μούκιον, ἀνδράσι συνῶν πολιτικοῖς καὶ πρωτεύουσι τῆς βουλῆς, εἰς ἐμπειρίαν τῶν νόμων ὠφελεῖτο· καὶ τινα χρόνον καὶ στρατείας μετέσχεν ὑπὸ Σύλλα περὶ τὸν Μαρκικὸν πόλεμον. Εἶθ' ὄρων εἰς στίαςιν, ἐκ δὲ τῆς στίαςεως εἰς ἀκρατον ἐμπίπτοντα τὰ πράγματα μοναρχίαν, ἐπὶ τὸν σχολαστὴν καὶ θεωρητικὸν ἐλθὼν βίον, Ἑλλησι συνῆν φιλολόγοις, καὶ προσεῖχε τοῖς μαθήμασιν· ἄχρῃ οὐ Σύλλας ἐκράτησε, καὶ κατὰστασίν τινα λαμβάνειν ἔδοξεν ἢ πόλις. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ Χρυσόγονος, ἀπελευθερὸς Σύλλα, προσαγγεῖλαντός τινος οὐσίαν ὡς ἐκ προγραφῆς ἀναιρεθέντος, αὐτὸς ἐωνήσατο δισχιλίῳν δραχμῶν· ἐπεὶ δὲ Ῥώσκιος, ὁ υἱὸς καὶ κληρονόμος τοῦ τεθνηκότος, ἠγανάκτει, καὶ τὴν οὐσίαν ἀπεδείκνυε πενήκοντα καὶ διακοσίῳν ταλάντων οὐσαν ἀξίαν, ὃ τε Σύλλας ἐλεγχόμενος ἐχαλέπαινε, καὶ δίκην πατροκτονίας ἐπῆγε τῷ Ῥωσκίῳ, τοῦ Χρυσογόνου κατασκευάσαντος, ἐβροθήθει δ' οὐδεὶς, ἀλλ' ἀπειρέποντο, τοῦ Σύλλα τὴν χαλεπότητα δεδοικότες. Οὕτω δὴ δι' ἐρημίαν τοῦ μειρακίου τῷ Κικέρωνι προσφηνόντος, οἱ φίλοι συμπαρῳρμων, ὡς οὐκ ἂν αὐτῷ λαμπροτέραν αὐθις ἀρχὴν πρὸς δοξάν ἐτέραν οὐδὲ καλλίω γενησομένην. Ἀναδεξάμενος οὖν τὴν συνηγορίαν, καὶ κατορθώσας, ἐθανμάσθη· δεδιώς δὲ τὸν Σύλλαν, ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διασπείρας λόγον, ὡς τοῦ σώματος αὐτῷ θεραπείας δεόμενον. Καὶ γὰρ ἦν ὄντως ἰσχνὸς καὶ ἄσαρκος, ἀσφῶστίμῃ στομάχοι μικρὰ καὶ γλίσχροα μόγις ὄψε τῆς ὥρας προσφερόμενος

Ἡ δὲ φωνή, πολλή μὲν καὶ ἀγαθή, σκληρὰ δὲ καὶ ἀπλαστος· ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου, σφοδρότητα καὶ πάθος ἔχοντος αἰεὶ διὰ τῶν ἄνω τόνων ἐλαυνομένη, φόβον παρεῖχεν ὑπὲρ τοῦ σώματος.

IV. Ἀμικόμενος δ' εἰς Ἀθήνας Ἀντιόχου τοῦ Ἀσκάλανίτου διήκουσε, τῇ μὲν εὐροία τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ χάριτι κηλούμενος, ἃ δ' ἐν τοῖς δόγμασιν ἐνεωτέριζεν, οὐκ ἐπαινῶν. Ἦδη γὰρ ἐξίστατο τῆς νέας λεγομένης Ἀκαδημίας ὁ Ἀντίοχος, καὶ τὴν Καρνεάδου στήσιν ἐγκατέλειπε, εἴτε καμπτόμενος ὑπὸ τῆς ἐναργείας καὶ τῶν αἰσθήσεων, εἴτε, ὡς φασιν ἔνιοι, φιλοτιμίᾳ τινὶ καὶ διαφορᾷ πρὸς τοὺς Κλειτομάχου καὶ Φίλωνος συνήθεις τὸν Στωϊκὸν ἐκ μεταβολῆς Θεραπέυων λόγον ἐν τοῖς πλείστοις. Ὁ δὲ Κικέρων ἐκείνα ἠγάπα, κακείνοις προσεῖχε μᾶλλον, διανοούμενος, εἰ παντάπασιν ἐκπέσοι τοῦ τὰ κοινὰ πράσσειν, δεῦρο μετενεγκάμενος τὸν βίον ἐκ τῆς ἀγαθῆς καὶ τῆς πολιτείας, ἐν ἡσυχίᾳ μετὰ φιλοσοφίας καταζῆν. Ἐπεὶ δ' αὐτῷ Σύλλας τε προσηγγέληθη τεθνηκῶς, καὶ τὸ σῶμα τοῖς γυμνασίοις ἀναρῶνόμενον εἰς ἕξιν ἐβάδιζε νεανικῆν, ἢ τε φωνὴ λαμβάνουσα πλάσιν, ἠδεῖα μὲν πρὸς ἀκοήν ἐτέθραπτο καὶ πολλή, μετρίως δὲ πρὸς τὴν ἕξιν ἤρμωστο τοῦ σώματος, πολλὰ μὲν τῶν ἀπὸ Ῥώμης φίλων γραφόντων καὶ δεομένων, πολλὰ δ' Ἀντιόχου παρακελευομένου, τοῖς κοινοῖς ἐπιβαλεῖν πράγμασιν, αὐθις ὡσπερ ἄργανον, ἐξήρτυε τὸν ῥητορικὸν λόγον, καὶ ἀνεκίνει τὴν πολιτικὴν δύναμιν, αὐτόν τε ταῖς μελέταις διαπονῶν, καὶ τοὺς ἐπαινουμένους μετιῶν ῥήτορας. Ὄθεν εἰς Ἀσίαν καὶ Ῥόδον ἔπλευσε, καὶ τῶν μὲν Ἀσιανῶν ῥητόρων Ξενοκλεῖ τῷ Ἀδραμυττηνῷ, καὶ Διονυσίῳ τῷ Μάγνητι, καὶ Μενίπῳ τῷ Καρὶ συνσχολάσεν· ἐν

δὲ Ῥόδῳ, ῥήτορι μὲν Ἀπολλωνίῳ τῷ Μόλωνι, φιλοσόφῳ δὲ Ποσειδωνίῳ. Λέγεται δὲ τὸν Ἀπολλώνιον, οὐ συνιέντα τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον, δεηθῆναι τοῦ Κικέρωνος Ἑλληνιστὶ μελετῆσαι· τὸν δ' ὑπακοῦσαι προθύμως, οἴομενον, οὕτως ἔσεσθαι βελτίονα τὴν ἐπανόρθωσιν· ἐπεὶ δ' ἐμελέτησε, τοὺς μὲν ἄλλους ἐκπεπλήχθαι καὶ διαμιλλᾶσθαι πρὸς ἀλλήλους τοῖς ἐπαίνοις, τὸν δ' Ἀπολλώνιον οὐτ' ἀκροώμενον αὐτοῦ διαχυθῆναι, καὶ παυσάμενου σύννον καθέξεσθαι πολὺν χρόνον· ἀχθομένου δὲ τοῦ Κικέρωνος, εἶπεν· „Σὲ μὲν, ὦ Κικέρων, ἐπαινοῶ καὶ θαυμάζω, τῆς δ' Ἑλλάδος οἰκτείρω τὴν τύχην, ὄρων, ἃ μόνον τῶν καλῶν ἡμῖν ὑπελείπετο, καὶ ταῦτα Ῥωμαίοις διὰ σοῦ προσγεγόμενα, παιδείαν τε καὶ λόγον.“

V. Ὁ γοῦν Κικέρων ἐλπίδων μεστὸς ἐπὶ τὴν πολιτείαν φερόμενος, ὑπὸ χρησιμοῦ τινος ἀπημβλύνθη τὴν ὁρμήν. Ἐρομένῳ γὰρ αὐτῷ τὸν ἐν Δελφοῖς θεόν, ὅπως ἂν ἐνδοξότατος γένοιτο, προσέταξεν ἡ Πυθία, τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἀλλὰ μὴ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν, ἡγεμόνα ποιῆσθαι τοῦ βίου. Καὶ τὸν τε πρῶτον ἐν Ῥώμῃ χρόνον εὐλαβῶς διῆγε, καὶ ταῖς ἀρχαῖς ὀκνηρῶς προσῆει, καὶ παρημελεῖτο, ταῦτα δὲ τὰ Ῥωμαίων τοῖς βαναυσωτάτοις πρόχειρα καὶ συνήθη ῥήματα, Γραικὸς καὶ σχολαστικὸς, ἀκούων. Ἐπεὶ δὲ, φύσει φιλότιμος ὢν, καὶ παροξυνόμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων, ἐπέδωκεν εἰς τὸ συνηγορεῖν ἑαυτὸν, οὐκ ἠρέμα τῷ πρωτείῳ προσῆγεν, ἀλλ' εὐθὺς ἐξέλαμψε τῇ δόξῃ, καὶ διέφερε πολὺ τῶν ἀγωνιζομένων ἐπ' ἀγορᾶς. Λέγεται δὲ καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἥτιον νοσήσας τοῦ Δημοσθένους πρὸς τὴν ὑπόκρισιν, τοῦτο μὲν Ῥωσικῶ, τῷ κωμῳδῷ, τοῦτο δ' Αἰσώπῳ, τῷ τραγῳδῷ, προσέχειν ἐπιμελῶς. Τὸν δ' Αἰ-

σωπον τοῦτον ἱστοροῦσιν ὑποκρινόμενον ἐν θεάτρῳ τὸν περὶ τῆς τιμωρίας τοῦ Θυέστου βουλευόμενον Ἀτρεία, τῶν ὑψηροῦν τινος ἄφνω παραδραμόντος, ἔξω τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν διὰ τὸ πάθος ὄντα, τῷ σκήπτρῳ πατάξαι καὶ ἀνελεῖν. Οὐ μικρὰ δὲ πρὸς τὸ πείθειν ὑπῆρχεν ἐκ τοῦ ὑποκρίνεσθαι ἕσπῃ τῷ Κικέρωνι. Καὶ τοὺς γε τῷ βοῶν μεγάλα χρωμένους ῥήτορας ἐπισκώπτων, ἔλεγε, δι' ἀσθένειαν ἐπὶ τὴν κραυγὴν, ὡσπερ χωλούς ἐφ' ἵππον, πηδᾶν. Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα καὶ τὴν παιδιὰν ταύτην εὐτραπελία δικανικὸν μὲν ἐδόκει καὶ γλαφυρόν· χρώμενος δ' αὐτῇ κατακόρως πολλοὺς ἐλύπει, καὶ κακοηθείας ἐλάμβανε δόξαν.

VI. Ἀποδειχθεὶς δὲ ταμίας ἐν σιτοδείᾳ, καὶ λαχὼν Σικελίαν, ἠνώκλησε τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἀρχῇ, σῖτον εἰς Ρώμην ἀποστέλλειν ἀναγκαζόμενος. Ὑστερον δὲ τῆς ἐπιμελείας καὶ δικαιοσύνης καὶ πραότητος αὐτοῦ πείραν λαμβάνοντες, ὡς οὐδένα τῶν πάποθ' ἠγεμόνων ἐτίμησαν. Ἐπεὶ δὲ πολλοὶ τῶν ἀπὸ Ρώμης νέων ἔνδοξοι καὶ νεγονότες καλῶς, αἰτίαν ἔχοντες ἀταξίας καὶ μαλακίας περὶ τὸν πόλεμον, ἀνεπέμφθησαν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν τῆς Σικελίας, συνέειπεν αὐτοῖς ὁ Κικέρων ἐπιφανῶς, καὶ περιποίησεν. Ἐπὶ τούτοις οὖν μέγα φρονῶν, εἰς Ρώμην βαδίζων γελοῖόν τι παθεῖν φησι. Συντυχὼν γὰρ ἀνδρὶ τῶν ἐπιφανῶν, φίλῳ δοκοῦντι, περὶ Καμπανίαν, ἔρεσθαι, τίνα δὴ τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ λόγον ἔχουσι Ρωμαῖοι, καὶ τί φρονοῦσιν, ὡς ὀνόματος καὶ δόξης τῶν πεπραγμένων αὐτῷ τὴν πόλιν ἅπασαν ἐμπεπληκώς· τὸν δ' εἶπεῖν. „Ποῦ γὰρ ἦς, ὦ Κικέρων, τὸν χρόνον τοῦτον;“ Τότε μὲν οὖν ἐξαθυμῆσαι παντάπασιν, εἰ, καθάπερ εἰς τέλαγος ἄχανές τὴν πόλιν ἐμπεσῶν ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος,

οὐδὲν εἰς δόξαν ἐπίδηλον πεποίηκεν· ὕστερον δὲ λογισμὸν ἑαυτῷ διδούς, πολὺ τῆς φιλοτιμίας ὑπεῖλεν, ὡς πρὸς ἀόριστον πρᾶγμα τὴν δόξαν ἀμιλλώμενος, καὶ πέρασ οὐκ ἐφικτὸν ἔχουσαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τό γε χαίρειν ἐπαινούμενον διαφερόντως, καὶ πρὸς δόξαν ἐμπαθέστερον ἔχειν, ἄχρῃ παντὸς αὐτῷ παρέμεινε, καὶ πολλοὺς πολλὰκις τῶν ὀρθῶν ἐπετάραξε λογισμῶν.

VII. Ἀπτόμενος δὲ τῆς πολιτείας προθυμότερον, αἰσχρὸν ἠγεῖτο, τοὺς μὲν βαναύσους, ὀργάνοις χρωμένους καὶ σκεύεσιν ἀψύχοις, μηδενὸς ἀγνοεῖν ὄνομα, μηδὲ χώραν, ἢ δύναμιν αὐτῶν, τὸν δὲ πολιτικόν, ᾧ δι' ἀνθρώπων αἱ κοινὰ πράξεις περαίνονται, ὁραθύμως καὶ ἀμελῶς ἔχειν περὶ τὴν τῶν πολιτῶν γνῶσιν. Ὅθεν οὐ μόνον τῶν ὀνομάτων εἰθίξε μνημονεύειν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τῶν γνωρίμων ἕκαστος οἰκεῖ, καὶ χωρίον, ὃ κέκτηται, καὶ φίλους, οἷστισι χρῆται, καὶ γείτονας ἐγίνωσκε· καὶ πᾶσαν ὁδὸν Ἰταλίας διαπορευομένῳ Κικέρωνι πρόχειρον ἦν εἰπεῖν καὶ ἐπιδειῖναι τοὺς τῶν φίλων ἀγρούς καὶ τὰς ἐπαύλεις. Οὐσίαν δὲ μικρὰν μὲν, ἱκανὴν δὲ καὶ ταῖς δαπάναις ἐπαρκῆ κекτημένος, ἐθαυμάζετο μήτε μισθοὺς, μήτε δῶρα, προσιέμενος ἀπὸ τῆς συνηγορίας· μάλιστα δ', ὅτε τὴν κατὰ Βερόδου δίκην ἀνέλαβε. Τοῦτον γὰρ, στρατηγὸν γεγονότα τῆς Σικελίας, καὶ πολλὰ πεπονηθεμένον, τῶν Σικελιωτῶν διακόντων, εἶλεν, οὐκ εἰπῶν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τρόπον τινὰ τοῦ μὴ εἰπεῖν. Τῶν γὰρ στρατηγῶν τῷ Βερόδῳ χαρίζομένων, καὶ τὴν δίκην ὑπερθέσει πολλὰς εἰς τὴν ὑστάτην ἐκβαλλόντων, ὡς ἦν πρόδηλον, ὅτι τοῖς λόγοις ὁ τῆς ἡμέρας οὐκ ἐξαρκέσει χρόνος, οὐδὲ λήψεται πέρασ ἢ κρίσις, ἀναστὰς ὁ Κικέρων ἔφη, μὴ δεῖσθαι λόγων, ἀλλ' ἐπαγαγῶν τοῦ

μάρτυρας καὶ ἐπικρίνας, ἐκέλευσε φέρειν τὴν ψῆφον τοὺς δικαστάς. Ὅμως δὲ πολλὰ χαρίεντα διαμνημονεύεται καὶ περὶ ἐκείνην αὐτοῦ τὴν δίκην. Βερόρη γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετμημένον χοῖρον καλοῦσιν. Ὡς οὖν ἀπελευθερικός ἀνθρώπος, ἔνοχος τῷ Ἰουδαΐζειν, ὄνομα Καϊκίλιος, ἐβούλετο, παρωσάμενος τοὺς Σικελιώτας, κατηγορεῖν τοῦ Βερόρου. „Τί Ἰουδαῖω πρὸς χοῖρον;“ ἔφη ὁ Κικέρων. Ἦν δὲ τῷ Βερόρῃ ἀντίπαις υἱός, οὐκ ἐλευθερίως δοκῶν προϊστασθαι τῆς ὥρας. Λοιδορηθεὶς οὖν ὁ Κικέρων εἰς μαλακίαν ὑπὸ τοῦ Βερόρου. „Τοῖς υἱοῖς,“ εἶπεν, „ἐντὸς θυρῶν δεῖ λοιδορεῖσθαι.“ Τοῦ δὲ ῥήτορος Ὀρτησίου τὴν μὲν εὐθεΐαν τῷ Βερόρῃ συνεπιεῖν μὴ τολμήσαντος, ἐν δὲ τῷ τιμήματι πεισθέντος παραγενέσθαι, καὶ λαβόντος ἐλεφαντίνην Σφίγγα μισθόν, εἶπέ τι πλαγίως ὁ Κικέρων πρὸς αὐτόν· τοῦ δὲ φήσαντος, αἰνιγματῶν λύσεως ἀπειρώς ἔχειν. „Καὶ μὴν ἐπὶ τῆς οἰκίας τὴν Σφίγγα ἔχεις.“

VIII. Οὕτω δὲ τοῦ Βερόρου καταδικασθέντος, ἑβδομήκοντα πέντε μυριάδων τιμησάμενος τὴν δίκην ὁ Κικέρων, διαβολὴν ἔσχεν, ὡς ἐπ' ἀργυρίῳ τὸ τίμημα καθυφμιμένος. Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ Σικελιώται χάριν βιδότες, ἀγορανομοῦντος αὐτοῦ, πολλὰ μὲν ἄγοντες ἀπὸ τῆς νήσου, πολλὰ δὲ φέροντες ἦμον· ὧν οὐδὲν ἐποίησατο κέρδος, ἀλλ' ὅσον ἐπευωνίσαι τὴν ἀγορὰν, ἀπεχρήσατο τῇ φιλοτιμίᾳ τῶν ἀνθρώπων. Ἐκέκτιτο δὲ χωρίον κυλὸν ἐν Ἀρποῖς, καὶ περὶ Νέαν πόλιν ἦν ἀγρός, καὶ περὶ Πομπηΐους ἕτερος, οὐ μεγάλοι· φερνὴ τε Τερεντίας, τῆς γυναικὸς, προσεγένετο μυριάδων δώδεκα, καὶ κληρονομία τις εἰς ἐννέα δηναρίων συναχθεῖσα μυριάδας. Ἀπὸ τούτων ἐλευθερίως ἅμα καὶ σωφρόνως διῆγε μετὰ τῶν συμ-

βιούντων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων φιλολόγων· σπάνιον, εἴ ποτε, πρὸ δυσμῶν ἡλίου κατακλινόμενος, οὐχ οὕτω δι' ἀσχολίαν, ὡς διὰ τὸ σῶμα τῷ στομάχῳ μοχθηρῶς διακείμενον. Ἦν δὲ καὶ τὴν ἄλλην περὶ τὸ σῶμα θεραπείαν ἀκριβῆς καὶ περιττός, ὥστε καὶ τρίψεσι καὶ περιπάτοις ἀριθμῶν τεταγμένοις χρῆσθαι. Τοῦτον τὸν τρόπον διαπαιδαγωγῶν τὴν ἕξιν, ἄνοσον καὶ διαρκῆ πρὸς πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας καὶ πόνους συνέειχεν. Οἰκίαν δὲ τὴν μὲν πατρῴαν τῷ ἀδελφῷ παρεχώρησεν, αὐτὸς δ' ὄκει περὶ τὸ Παλάτιον, ὑπὲρ τοῦ μὴ μακρὰν βαδίζοντας ἐνοχλεῖσθαι τοὺς θεραπεύοντας αὐτόν. Ἐθεράπευον δὲ καθ' ἡμέραν ἐπὶ θύρας φοιτῶντες οὐκ ἐλάττονες, ἢ Κράσσον ἐπὶ πλούτῳ, καὶ Πομπήϊον διὰ τὴν ἐν τοῖς στρατεύμασι δύναμιν, θαυματούμενους μάλιστα Ῥωμαίων καὶ μεγίστους ὄντας. Πομπήϊος δὲ καὶ Κικέρωνα ἐθεράπευε, καὶ μεγάλα πρὸς δύναμιν αὐτῷ καὶ δόξαν ἢ Κικέρωνος συνέπραξε πολιτεία.

ΙΧ. Στρατηγίαν δὲ μετιόντων ἅμα σὺν αὐτῷ πολλῶν καὶ μεγάλων, πρῶτος ἀπάντων ἀνηγορεύθη· καὶ τὰς κρίσεις ἔδοξε καθαρῶς καὶ καλῶς βραβεῦσαι. Λέγεται δὲ καὶ Λικίνιος Μάκερ, ἀνὴρ καὶ καθ' αὐτόν ἰσχύων ἐν τῇ πόλει μέγα, καὶ Κράσσῳ χρώμενος βοηθῷ, κρινόμενος κλοπῆς ὑπ' αὐτοῦ, τῇ δυνάμει καὶ σπουδῇ πεποιθῶς, ἔτι τὴν ψῆφον τῶν κριτῶν διαφερόντων ἀπαλλαγείς οἴκαδε, κείρασθαί τε τὴν κεφαλὴν κατὰ τάχος, καὶ καθαρὸν ἱμάτιον, ὡς νενικηκῶς, λαβὼν, αὐθις εἰς ἀγορὰν προῖέναι· τοῦ δὲ Κράσσου περὶ τὴν αὐλεῖον ἀπαντήσαντος αὐτῷ, καὶ φράσαντος, ὅτι πάσαις ἐάλωκε ταῖς ψήφοις, ἀναστρέψας καὶ κατακλιθεὶς ἀποθανεῖν. Τὸ δὲ πρᾶγμα τῷ Κικέρωνι δόξαν ἤνεγκεν, ὡς ἐπιμελῶς

βραβεύσαντι τὸ δικαστήριον. Ἐπεὶ δὲ Οὐατίνιος, ἀνὴρ ἔχων τι τραχὺ καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ὀλίγωρον ἐν ταῖς συνηγορίαις, χοιράδων δὲ τὸν τράχηλον περίπλεως, ἤτεϊτό τι καταστίας παρὰ τοῦ Κικέρωνος, καὶ μὴ διδόντος, ἀλλὰ βουλευομένου πολλὸν χρόνον, εἶπεν, ὡς οὐκ ἂν αὐτὸς διαστάσεις περὶ τούτου στρατηγῶν· ἐπιστραφεὶς ὁ Κικέρων, „Ἄλλ' ἐγώ,“ εἶπεν, „οὐκ ἔχω τηλικούτον τράχηλον.“ Ἔτι δ' ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς ἔχοντι τῆς ἀρχῆς αὐτῷ προσήγαγέ τις Μανίλιον, εὐθύνων κλοπῆς. Ὁ δὲ Μανίλιος οὗτος εὐνοίαν εἶχε καὶ σπουδὴν ὑπὸ τοῦ δήμου, δοκῶν ἐλαύνεσθαι διὰ Πομπήϊον· ἐκείνου γὰρ ἦν φίλος. Αἰτουμένου δ' ἡμέρας αὐτοῦ, μίαν ὁ Κικέρων μόνην τὴν ἐπιούσαν ἔδωκε· καὶ ὁ δῆμος ἠγανάκτησεν, εἰδικισμένων τῶν στρατηγῶν δέκα τοῦλάχιστον ἡμέρας διδόναι τοῖς κινδυνεύουσι. Τῶν δὲ δημάρχων αὐτὸν διαγαγόντων ἐπὶ τὸ βῆμα, καλούντων, καὶ κατηγορούντων, ἀκουσθῆναι δεηθεῖς, εἶπεν, ὅτι τοῖς κινδυνεύουσιν αἰεὶ, καθ' ὅσον οἱ νόμοι παρβαίνουσι, κεχρημένος ἐπιεικῶς καὶ φιλανθρωπῶς, δεινὸν ἠγεῖτο τῷ Μανιλίῳ ταῦτα μὴ παρσχεῖν· ἧς οὖν ἔτι μόνης κύριος ἦν ἡμέρας στρατηγῶν, ταύτην ἐπίτηδες ὀρίσαι· τὸ γὰρ εἰς ἄλλον ἄρχοντα τὴν κρίσιν ἐκβαλεῖν, οὐκ εἶναι βουλομένου βοηθεῖν. Ταῦτα λεχθέντα θαυμαστὴν ἐποίησε τοῦ δήμου μεταβολήν· καὶ πολλὰ κατευφημοῦντες αὐτὸν, ἐδέοντο τὴν ὑπὲρ τοῦ Μανιλίου συνηγορίαν ἀναλαβεῖν. Ὁ δ' ὑπέστη προθύμως, οὐχ ἠκιστα διὰ Πομπήϊον ἀπόντα· καὶ καταστίας πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἐδημηγόρησε, νευανικῶς τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν Πομπήϊῳ φθονούντων καθαρπτόμενος.

X. Ἐπὶ δὲ τὴν ὑπατείαν οὐχ ἦιτον ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἢ τῶν πολλῶν, προήχθη διὰ τὴν πόλιν, ἐξ αἰ-

τίας αὐτῷ τοιαύτης συναγωνισαμένων. Τῆς ὑπὸ Σύλλα γενομένης μεταβολῆς περὶ τὴν πολιτείαν, ἐν ἀρχῇ μὲν αἰόπου φανεύσῃς, τότε δὲ τοῖς πολλοῖς ὑπὸ χρόνου καὶ συνηθείας ἤδη τινὰ κατάστασιν ἔχειν οὐ φαύλην δοκούσης, ἦσαν οἱ τὰ παρόντα διασεῖσαι καὶ μεταθεῖναι ζητούντες, ἰδίων ἕνεκα πλεονεξιῶν, οὐ πρὸς τὸ βέλτιστον. Πομπηίου μὲν ἔτι τοῖς βασιλεῦσιν ἐν Πόντῳ καὶ Ἀρμενίᾳ πολεμοῦντος; ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ μηδεμιᾶς ὑπεστρώσεως πρὸς τοὺς νεωτερίζοντας ἀξιωμαχὸν δυνάμεως. Οὗτοι κορυφαῖον εἶχον ἄνδρα τολμητὴν καὶ μεγαλοπράγμονα καὶ ποικίλον τὸ ἦθος, Λεύκιον Κατιλίαν· ὃς αἰτίαν ποτὲ πρὸς ἄλλοις ἀδικήμασι μεγάλοις ἔλαβε παρθένω συγγεγονέναι θυγατρὶ, κτεῖναι δ' ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ δίκη ἐπὶ τούτῳ φοβούμενος, ἔπεισε Σύλλαν, ὥς ἔτι ζῶντα, τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς ἀποθανουμένοις προγράψαι. Τοῦτον οὖν προστάτην οἱ πονηροὶ λαβόντες, ἄλλας τε πίστις ἀλλήλοις ἔδοσαν, καὶ καταθύσαντες ἄνθρωπον, ἐγείσαντο τῶν σαρκῶν. Διέφθαρτο δ' ὑπ' αὐτοῦ πολὺ μέρος τῆς ἐν τῇ πόλει νεότητος, ἡδονὰς καὶ πότους καὶ γυναικῶν ἔρωτας ἀεὶ προξενούντος ἐκάστη, καὶ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην ἀφειδῶς παρασκευάζοντος. Ἐπῆρτο δ' ἢ τε Τυρρῆνία πρὸς ἀπόστασιν ὅλη, καὶ τὰ πολλὰ τῆς ἐντὸς Ἀλπεων Γαλατίας. Ἐπισφαλέστατα δ' ἢ Ῥώμη πρὸς μεταβολὴν εἶχε διὰ τὴν ἐν ταῖς οὐσίαις ἀνωμαλίαν, τῶν μὲν ἐν δόξῃ μάλιστα καὶ φρονήματι κατεπτωχευμένων εἰς θέατρα καὶ δεῖπνα καὶ φιλαρχίας καὶ οἰκοδομίας, τῶν δὲ πλούτων εἰς ἀγενεῖς καὶ ταπεινὸς συνερῶντικῶν ἀνθρώπους· ὥστε μικρᾶς ἔσπης δεῖσθαι τὰ πράγματα, καὶ παντὸς εἶναι τοῦ τολμήσαντος ἐκστῆσαι τὴν πολιτείαν, αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς νοσοῦσαν.

XI. Οὐ μὴν ἀλλὰ βουλόμενος ὁ Κατιλίνας ἰσχυρόν τι προκαταλαβεῖν ὀρηγήτηριον, ὑπατεῖαν μετήξει· καὶ λαμπρὸς ἦν ταῖς ἐλπίσιν, ὡς Γαίῳ Ἀντωνίῳ συνυπατεύσων, ἀνδρὶ καθ' αὐτὸν μὲν οὔτε πρὸς τὸ βέλτιον, οὔτε πρὸς τὸ χεῖρον, ἡγεμονικῶ, προσθήκη δ' ἄγοντος ἐτέρου δυνάμεως ἰσομένῳ. Ταῦτα δὴ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν οἱ πλεῖστοι προαισθόμενοι, τὸν Κικέρωνα προῆγον ἐπὶ τὴν ὑπατεῖαν· καὶ τοῦ δήμου δεξαμένου προθύμως, ὁ μὲν Κατιλίνας ἐξέπεσε, Κικέρων δὲ καὶ Γαῖος Ἀντώνιος ἠρέθησαν. Καίτοι τῶν μειόντων ὁ Κικέρων μόνος ἦν ἐξ ἰππικοῦ πατρὸς, οὐ βουλευτοῦ, γεγονώς.

XII. Καὶ τὰ μὲν περὶ Κατιλίνας ἔμενεν ἔτι τοὺς πολλοὺς λανθάνοντα· προάγωνες δὲ μεγάλοι τὴν Κικέρωνος ὑπατεῖαν ἐξεδέξαντο. Τοῦτο μὲν γὰρ, οἱ κεκωλυμένοι κατὰ τοὺς Σύλλα νόμους ἄρχειν, οὔτ' ἀσθενεῖς ὄντες, οὔτ' ὀλίγοι, μειόντες ἀρχὰς ἐδημαγῶγον, πολλὰ τῆς Σύλλα τυραννίδος ἀληθῆ μὲν καὶ δίκαια κατηγοροῦντες, οὐ μὴν ἐν δέοντι τὴν πολιτείαν, οὐδὲ σὺν καιρῷ κινουῦντες, τοῦτο δὲ, νόμους εἰσῆγον οἱ δήμαρχοι πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, δεκαδαρχίαν καθιστάντες αὐτοκρατόρων ἀνδρῶν, οἷς ἐφεῖτο, πάσης μὲν Ἰταλίας, πάσης δὲ Συρίας, καὶ ὅσα διὰ Πομπηίου νεωστὶ προσώριστο, κυρίους ὄντας, πωλεῖν τὰ δημόσια, κρίνειν, οὓς δοκοίη, φυγάδας ἐκβάλλειν, συνοικίξειν πόλεις, χρήματα λαμβάνειν ἐκ τοῦ ταμείου, στρατιώτας τρέφειν καὶ καταλέγειν, ὅπως δέοντο. Διὸ καὶ τῶ νόμῳ προσεῖχον ἄλλοι τε τῶν ἐπιφανῶν, καὶ πρῶτος Ἀντώνιος, ὁ τοῦ Κικέρωνος συνάρχων, ὡς τῶν δέκα γενησόμενος. Ἐδόκει δὲ καὶ τὸν Κατιλίνα νεωτερισμὸν εἰδὼς οὐ δυσχεραίνειν ὑπὸ πλήθους δανειῶν· ὁ μάλιστα τοῖς ἀρίστοις φόβον παρεῖχε.

Καὶ τοῦτο πρῶτον Θεραπέων ὁ Κικέρων, ἐκείνῳ μὲν ἐψηφίσατο τῶν ἐπαρχιῶν Μακεδονίαν, αὐτῷ δὲ τὴν Γαλατίαν διδομένην παρητήσατο, καὶ κατειργάσατο τῇ χάριτι ταύτῃ τὸν Ἀντώνιον, ὡσπερ ὑποκριτὴν ἔμμισθον, αὐτῷ τὰ δεύτερα λέγειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ὡς δ' οὗτος ἐαλώκει καὶ χειροθήτης ἐγεγόνει, μᾶλλον ἤδη Θαρρύων ὁ Κικέρων ἐνίστατο πρὸς τοὺς καινοτομοῦντας. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ κατηγορίαν τινὰ τοῦ νόμου διατιθέμενος, οὕτως ἐξέπληξεν αὐτοὺς τοὺς εἰσφέροντας, ὥστε μηδὲν ἀντιλέγειν. Ἐπεὶ δ' αὐθις ἐπεχείρουν, καὶ παρεσκευασμένοι προεκαλοῦντο τοὺς ὑπάτους ἐπὶ τὸν δῆμον, οὐδὲν ὑποδείσας ὁ Κικέρων, ἀλλὰ τὴν βουλήν ἐπεσθαι κελεύσας καὶ προελθὼν, οὐ μόνον ἐξέβαλε τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπογνῶναι τοὺς δημάρχους ἐποίησε, παρὰ τοσοῦτον τῷ λόγῳ κρατηθέντας ὑπ' αὐτοῦ.

XIII. Μάλιστα γὰρ οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐπέδειξε Ῥωμαίοις, ὅσον ἡδονῆς λόγος τῷ καλῷ προστίθῃσι, καὶ οἷ τοῦ δίκαιον ἀήτητόν ἐστιν, ἂν ὀρθῶς λέγηται· καὶ δεῖν τὸν ἐμμελῶς πολιτευόμενον αἰεὶ τῷ μὲν ἔργῳ τὸ καλὸν ἀντὶ τοῦ κολακεύοντος αἰρεῖσθαι, τῷ δὲ λόγῳ τὸ λυποῦν ἀφαιρεῖν τοῦ συμφέροντος. Δεῖγμα δ' αὐτοῦ τῆς περὶ τὸν λόγον χάριτος, καὶ τὸ περὶ τὰς θέας ἐν τῇ ὑπατείᾳ γενόμενον. Τῶν γὰρ ἵππικῶν πρότερον ἐν τοῖς θεάτροις ἀναμειγμένων τοῖς πολλοῖς, καὶ μετὰ τοῦ δήμου θεωμένων, ὡς ἔτυχε, πρῶτος διέκρινεν ἐπὶ τιμῇ τοὺς ἵππείας ἀπὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν Μάρκος Ὀθων στρατηγῶν, καὶ διένειμεν ἰδίαν ἐκείνοις θέαν, ἣν ἔτι καὶ νῦν ἐξαίρετον ἔχουσι. Τοῦτο πρὸς ἀτιμίαν ὁ δῆμος ἔλαβε, καὶ φανέντος ἐν θεάτρῳ τοῦ Ὀθωνος, ἐφρυβρίζων ἐσύριπτεν, οἱ δ'

ἵππεῖς ὑπέλαβον κρότω τὸν ἄνδρα λαμπρῶς. Αὐθις δ' ὁ δῆμος ἐπέτεινε τὸν συριγμὸν, εἴτ' ἐκείνοι τὸν κρότιον. Ἐκ δὲ τούτου τραπόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἐχρῶντο λοιδορίας, καὶ τὸ θέατρον ἀκοσμία κατεῖχεν. Ἐπεὶ δ' ὁ Κικέρων ἦκε πυθόμενος, καὶ τὸν δῆμον ἐκκαλέσας πρὸς τὸ τῆς Ἐννοῦς ἱερόν, ἐπετίμησε καὶ παρήνευσε, ἀπελθόντες αὐθις εἰς τὸ θέατρον ἐκρότου τὸν Ὀθωνα λαμπρῶς, καὶ πρὸς τοὺς ἵππείας ἀμίλλαν ἐποιοῦντο περὶ τιμῶν καὶ δόξης τοῦ ἀνδρός.

XIV. Ἡ δὲ περὶ τὸν Κατιλίαν συνωμοσία, πτήξασα καὶ καταδείσασα τὴν ἀρχὴν, αὐθις ἀνθ' ἀόρει, καὶ συνῆγον ἀλλήλους, καὶ παρεκάλουν εὐτολμότερον ἀπτεσθαι τῶν πραγμάτων, πρὶν ἐπανελθεῖν Πομπηῖον, ἡδη λεγόμενον ὑποστρέφειν μετὰ τῆς δυνάμεως. Μάλιστα δὲ τὸν Κατιλίαν ἐξηρέθιζον οἱ Σύλλα πάλαι στρατιῶται, διαπεφηνότες μὲν ὅλης τῆς Ἰταλίας, πλεῖστοι δὲ καὶ μαχιμώτατοι ταῖς Τυρρῶνικαῖς ἐγκατεσπαρμένοι πόλεσιν, ἀρπαγὰς πάλιν καὶ διαφορήσεις πλοῦτων ἐτοιμῶν ὄνειροπολοῦντες. Οὗτοι γὰρ ἡγεμόνα Μάλλιον ἔχοντες, ἄνδρα τῶν ἐπιφανῶς ὑπὸ Σύλλα στρατευσασμένων, συνίσταντο τῷ Κατιλίᾳ, καὶ παρήσαν εἰς Ῥώμην συναρχαιρεσιάζοντες. Ὑπατίαν γὰρ αὐθις μετήει, βεβουλευμένος ἀνελεῖν τὸν Κικέρωνα περὶ αὐτὸν τῶν ἀρχαιρεσιῶν τὸν Θόρυβον. Ἐδόκει δὲ καὶ τὸ δαιμόνιον προσημαίνειν τὰ πρασσόμενα σειρμοῖς καὶ κερανοῖς καὶ φάσμασιν. Αἶ ἀπ' ἀνθρώπων μηνύσεις ἀληθεῖς μὲν ἦσαν, οὕτω δ' εἰς ἔλεγχον ἀποχρῶσαι κατ' ἀνδρός ἐνδόξου καὶ δυναμένου μέγα, τοῦ Κατιλίνα. Διὸ τὴν ἡμέραν τῶν ἀρχαιρεσιῶν ὑπερθέμενος ὁ Κικέρων, ἐκάλει τὸν Κατιλίαν εἰς τὴν σύγκλητον, καὶ περὶ τῶν λεγομένων ἀνέκριεν. Ὁ δὲ

πολλοὺς οἰόμενος εἶναι τοὺς πραγμάτων καινῶν ἐφιεμένους ἐν τῇ βουλῇ, καὶ ἅμα τοῖς συνωμόταις ἐνδεικνύμενος, ἀπεκρίνατο τῷ Κικέρωνι ματικὴν ἀπόκρισιν. „Τί γάρ,“ ἔφη, „πράττω δεινόν, εἰ, δυοῖν σωμάτων ὄντων, τοῦ μὲν ἰσχυροῦ καὶ κατεφθινηκότος, ἔχοντος δὲ κεφαλὴν, τοῦ δ' ἀκεφάλου μὲν, ἰσχυροῦ δὲ καὶ μεγάλου, τούτῳ κεφαλὴν αὐτὸς ἐπιτίθῃμι;“ Τούτων εἰς τὴν βουλήν καὶ τὸν δῆμον ἠγιγμένων ὑπ' αὐτοῦ, μᾶλλον ὁ Κικέρων ἔδεισε, καὶ τεθωρακισμένον αὐτὸν οἱ τε δυνατοὶ πάντες ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ τῶν νέων πολλοὶ κατήγαγον εἰς τὸ πεδῖον. Τοῦ δὲ Θώρακος ἐπίτηδες ὑπέφαινε τι παραλύσας ἐκ τῶν ὤμων τοῦ χιτῶνος, ἐνδεικνύμενος τοῖς ὄρωσι τὸν κίνδυνον. Οἱ δ' ἠγανάκτουν καὶ συνεστρέφοντο περὶ αὐτόν· καὶ τέλος ἐν ταῖς ψήφοις τὸν μὲν Κατιλίαν αὐθις ἐξέβαλον, εἶλοντο δὲ Σιλανὸν ὑπάτον, καὶ Μουρήναν.

XV. Οὐ πολλῶ δ' ὕστερον τούτων ἤδη τῷ Κατιλίαν τῶν ἐν Τυρρῶνιᾳ συνεροχόμενων καὶ καταλοχιζομένων, καὶ τῆς ὠρισμένης πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ἡμέρας ἐγγὺς οὔσης, ἦγον ἐπὶ τὴν Κικέρωνος οἰκίαν περὶ μέσας νύκτας ἄνδρες οἱ πρῶτοι καὶ δυνατώτατοι Ῥωμαίων, Μάρκος τε Κράσσοσ, καὶ Μάρκος Μάρκελλος, καὶ Σκηπίων Μέτελλος· κόψαντες δὲ τὰς θύρας, καὶ καλέσαντες τὸν θυρωρὸν, ἐκέλευον ἐπεγεῖραι, καὶ φράσαι Κικέρωνι τὴν παρουσίαν αὐτῶν. Ἦν δὲ τοιόνδε· τῷ Κράσσῳ μετὰ δεῖπνον ἐπιστολὰς ἀποδίδωσιν ὁ θυρωρὸς ὑπὸ δῆ τινος ἀνθρώπου κομισθεῖσας ἀγνώστου, ἄλλας ἄλλοις ἐπιγεγραμμένας, αὐτῷ δὲ Κράσσῳ μίαν ἀδέσποτον. Ἦν μόνῃ ἀναγνοῦς ὁ Κράσσοσ, ὡς ἔφραζε τὰ γράμματα φόνον γερνησόμενον πολὺν διὰ Κατιλίαν, καὶ παρήνει τῆς πόλεως ὑπεξελ-

θεῖν, τὰς ἄλλας οὐκ ἔλυσεν, ἀλλ' ἦκεν εὐθύς πρὸς τὸν Κικέρωνα, πληγεὶς ὑπὸ τοῦ δεινοῦ, καὶ τι τῆς αἰτίας ἀποδύμενος, ἣν ἔσχε διὰ φιλίαν τοῦ Κατιλίνα. Βουλευσάμενος οὖν ὁ Κικέρων, ἅμ' ἡμέρα βουλὴν συνήγαγε, καὶ τὰς ἐπιστολάς κομίσας, ἀπέδωκεν, οἷς ἦσαν ἐπισταλμένα, κεύσας φανερώς ἀναγνῶναι. Πᾶσαι δ' ἦσαν ὁμοίως ἐπιβουλὴν φράζουσαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ Κοῖντος Ἄρξιος, ἀνὴρ στρατηγικός, ἀπήγγειλε τοὺς ἐν Τυρρηνίᾳ καταλοχισμοὺς, καὶ Μάλλιος ἀπηγγέλλετο σὺν χειρὶ μεγάλῃ περὶ τὰς πόλεις ἐκεῖνας αἰωρούμενος ἀεὶ τι προσδοκῶν καιρὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, γίνεται δόγμα τῆς βουλῆς, παρακατατίθεσθαι τοῖς ὑπάτοις τὰ πράγματα· δεξαμένους δ' ἐκείνους, ὡς ἐπίσταται, διοικεῖν καὶ σώζειν τὴν πόλιν. Τοῦτο δ' οὐ πολλάκις, ἀλλ' ὅταν τι μέγα δαίση, ποιεῖν εἴωθεν ἡ σύγκλητος.

XVI. Ἐπεὶ δὲ ταύτην λαβὼν τὴν ἐξουσίαν ὁ Κικέρων τὰ μὲν ἔξω πράγματα Κοῖντῳ Μειέλλῳ διεπίστευσε, τὴν δὲ πόλιν εἶχε διὰ χειρὸς, καὶ καθ' ἡμέραν προῆει δορυφορούμενος ὑπ' ἀνδρῶν τοσοῦτων τὸ πλῆθος, ὥστε τῆς ἀγορᾶς πολὺ μέρος κατέχειν, ἐμβάλλοντος αὐτοῦ τοὺς παραπέμποντας· οὐκέτι καρτερῶν τὴν μέλλεσιν ὁ Κατιλίνας, αὐτὸς μὲν ἐκπηδᾶν ἔγνω πρὸς τὸν Μάλλιον ἐπὶ τὸ σπράτευμα· καὶ Μάρκιον δὲ καὶ Κέθηγον ἐκέλευσε ξίφη λαβόντας εἰσελθεῖν ἐπὶ τὰς θύρας εἴωθεν, ὡς ἀσπασομένους τὸν Κικέρωνα, καὶ διαχορήσασθαι προσπεσόντας. Τοῦτο Φουλβία, γυνὴ τῶν ἐπιφανῶν, ἐξαγγέλλει τῷ Κικέρωνι, πυκτὸς ἐλθοῦσα, καὶ διακελευσαμένη φυλάττεσθαι τοὺς περὶ τὸν Κέθηγον. Οἱ δ' ἦσαν ἅμ' ἡμέρα, καὶ κωλυθέντες εἰσελθεῖν, ἠγανάκτου, καὶ κατεβῶων ἐπὶ θύραις, ὥστε ὑποπτότεροι γενέσθαι. Προελθῶν δ'

ὁ Κικέρων, ἐκάλει τὴν σύγκλητον εἰς τὸ τοῦ Στησίου Διὸς ἱερὸν, ὃν Στάτωρα Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἰδρυνμένον ἐν ἀρχῇ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, πρὸς τὸ Παλάτιον ἀνιόντων. Ἐνταῦθα καὶ τοῦ Κατιλίνα μετὰ τῶν ἄλλων ἐλθόντος, ὡς ἀπολογησομένου, συγκαθίσαι μὲν οὐδεὶς ὑπέμεινε τῶν συγκλητικῶν, ἀλλὰ πάντες ἀπὸ τοῦ βιάθρου μετήλθον. Ἀρξάμενος δὲ λέγειν ἐθορυβεῖτο, καὶ τέλος ἀναστίας ὁ Κικέρων, προσέταξεν αὐτῷ τῆς πόλεως ἀπαλλάττεσθαι· δεῖν γάρ, αὐτοῦ μὲν λόγοις, ἐκείνου δ' ὄπλοις πολιτευομένου, μέσον εἶναι τὸ τεῖχος. Ὁ μὲν σὺν Κατιλίνας εὐθύς ἐξελθὼν μετὰ τριακοσίων ὀπλοφόρων, καὶ περιστησάμενος αὐτῷ ῥαβδουχίας, ὡς ἄρχοντι, καὶ πελέκεις, καὶ σημαίας ἐπαράμενος, πρὸς τὸν Μάλλιον ἐχώρει· καὶ δισμυρίων ὁμοῦ τι συνηθροισμένων, ἐπήγει τὰς πόλεις ἀναπείθων καὶ ἀριστίας· ὥστε, τοῦ πολέμου φανεροῦ γεγονότος, τὸν Ἀντώνιον ἀποσταλῆναι διαμαχούμενον.

XVII. Τοὺς δ' ὑπολειφθέντας ἐν τῇ πόλει τῶν διφθαρμένων ὑπὸ τοῦ Κατιλίνα συνηγες καὶ παρεθάρρυνε Κορνῆλιος Λέντιος, Σούρας ἐπίκλησιν, ἀνὴρ γένους μὲν ἐνδόξου, βεβιωκῶς δὲ φαύλως, καὶ δι' ἀσέλγειαν ἐξεληλαμένος τῆς βουλῆς πρότερον· τότε δὲ στρατηγῶν τὸ δεύτερον, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἐξ ὑπαρχῆς ἀνακτωμένοις τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα. Λέγεται δὲ καὶ τὴν ἐπίκλησιν αὐτῷ γενέσθαι τὸν Σούραν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ἐν τοῖς κατὰ Σύλλα χρόνοις ταμιεύων, συχνὰ τῶν δημοσίων χρημάτων ἀπώλεσε καὶ διέφθειρεν. Ἀγανακτιῶντος δὲ τοῦ Σύλλα, καὶ λόγον ἀπαιτοῦντος ἐν τῇ συγκλήτῳ, προελθὼν ὀλιγώρως πάνυ καὶ καταφρονητικῶς, λόγον μὲν οὐκ ἔφη διδόναι, παρέχειν δὲ τὴν κνήμην, ὥσπερ εἰώθεισαν οἱ παῖδες, ὅταν ἐν τῷ σφαιρίζειν ἀμάρισιν. Ἐκ

τούτου Σούρας παρωνομάσθη· σούραν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν κνήμην λέγουσι. Πάλιν δὲ δίκην ἔχων, καὶ διαφθειρας ἐπίουσι τῶν δικαστῶν, ἐπεὶ δυοὶ μόναίς ἀπέφυγε ψήφοις, ἔφη, παρανάλωμα γεγονέναι τὸ θάτερον κριτῆ δοθέν· ἀρκεῖν γὰρ, εἰ μιᾷ ψήφῳ μόνον ἀπελύθη. Τοῦτον ὄντα τῆ φύσει τοιοῦτον, κεκνημένον ὑπὸ τοῦ Κατιλίνα, προσδιέφθειραν ἐλπίσι κεναῖς ψευδομάντις καὶ γόητες, ἔπη πεπλασμένα καὶ χρησιμὸς ἴδοντες, ὡς ἐκ τῶν Σιβυλλείων προδηλοῦντας, εἰμαρμένους εἶναι τῆ Ῥώμῃ Κορηγίους τρεῖς μονάρχους· ὧν δύο μὲν ἤδη πεπληρωμένοι τὸ χρεῶν, Κίνναν τε καὶ Σύλλαν, τρίτῳ δὲ λοιπῷ Κορηγίῳ, ἐκείνῳ, φέροντα τὴν μοναρχίαν ἤκειν τὸν δαίμονα, καὶ δεῖν πάντως δέχσθαι, καὶ μὴ διαφθεῖρῃν μέλλοντα τοὺς καιροὺς, ὡσπερ Κατιλίνας.

XVIII. Οὐδὲν οὖν ἐπενόει μικρὸν ὁ Λέντιος, ἢ ἄσημον, ἀλλ' ἐδέδοκτο τὴν βουλὴν ἅπασαν ἀναρθεῖν, τῶν τ' ἄλλων πολιτῶν ὅσους δύναίτο, τὴν πόλιν δ' αὐτὴν καταπιμπράναι, φεῖδασθαι τε μηδενὸς, ἢ τῶν Πομπηίου τέκνων· ταῦτα δ' ἐξαρπασαμένους ἔχειν ὑφ' αὐτοῖς, καὶ φυλάττειν, ὄμηρα τῶν πρὸς Πομπηίου διαλύσεων· ἤδη γὰρ ἐφοῖτα πολὺς λόγος καὶ βέβαιος ὑπὲρ αὐτοῦ καιόντος ἀπὸ τῆς μεγάλης στρατείας. Καὶ νῦν μὲν ὠριστο πρὸς τὴν ἐπίθεσιν μία τῶν Κροναίων· ξίφη δὲ καὶ στυπεία καὶ θεῖον εἰς τὴν Κεθήγου φέροντες οἰκίαν ἀπέκρησαν. Ἄνδρας δὲ τάξαντες ἑκατὸν, καὶ μέρη τοσαῦτα τῆς Ῥώμης, ἕκαστον ἐφ' ἑκάστῳ διεκλήρωσαν, ὡς δι' ὀλίγου, πολλῶν ἀψάντων, φλέγοιτο πανταχόθεν ἡ πόλις. Ἄλλοι δὲ τοὺς ὄχετοὺς ἔμελλον ἐμφράξαντες ἀποσφάττειν τοὺς ὑδρευομένους. Πραττομένων δὲ τούτων, ἔτυχον ἐπιδημοῦντες Ἀλλοβρίγων δύο πρέσβεις,

ἔθνους μάλιστα δὴ τότε πονηρὰ πρόπιτος, καὶ βαρνομένου τὴν ἡγεμονίαν. Τούτους οἱ περὶ Λέντλον ὠφελίμους ἡγούμενοι πρὸς τὸ κινῆσαι καὶ μεταβαλεῖν τὴν Γαλατίαν, ἐποίησαντο συνωμότης. Καὶ γράμματα μὲν αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐκεῖ βουλὴν, γράμματα δὲ πρὸς Κατιλίναν ἔδωσαν, τῇ μὲν ὑπισχνούμενοι τὴν ἐλευθερίαν, τὸν δὲ Κατιλίναν παρακαλοῦντες ἐλευθερώσαντα τοὺς δούλους ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν. Συναπέστελλον δὲ μετ' αὐτῶν πρὸς τὸν Κατιλίαν Τίτον τινα Κροτωνιάτην, κομίζοντα τὰς ἐπιστολάς. Οἷα δ' ἀνθρώπων ἀσταθμῆτων, καὶ μετ' οἴνου τὰ πολλὰ καὶ γυναικῶν ἀλλήλοις ἐντυγχανόντων, βουλευμάτων πόνο καὶ λογισμῶν νήφοντι καὶ συνέσει περιπιτῆ διώκων ὁ Κικέρων, καὶ πολλοὺς μὲν ἔχων ἔξωθεν ἐπισκοποῦντας τὰ πραιτόμενα καὶ συνεξιχνεύοντας αὐτῷ, πολλοῖς δὲ τῶν μετέχειν δοκούντων τῆς συνωμοσίας διαλεγόμενος κρύφα, καὶ πιστεύων, ἔγνω τὴν πρὸς τοὺς ξένους κοινολογίαν· καὶ νυκτὸς ἐνεδρεύσας, ἔλαβε τὸν Κροτωνιάτην καὶ τὰ γράμματα, συνεργούντων ἀδήλως τῶν Ἀλλοβρίγων.

XIX. Ἄμα δ' ἡμέρα βουλὴν ἀθροίσας εἰς τὸ τῆς Ὀμονοίας ἱερὸν, ἔξανέγνω τὰ γράμματα, καὶ τῶν μηνυτῶν διήκουσεν. Ἔφη δὲ καὶ Σιλανὸς Ἰούνιος, ἀκηκοέναι τινὰς Κεθήγου λέγοντος, ὡς ὑπατοὶ τε τρεῖς καὶ στρατηγοὶ τέτταρες ἀναιρεῖσθαι μέλλουσι. Τοιαῦτα δ' ἕτερα καὶ Πείσων, ἀνὴρ ὑπατικός, εἰσήγγελε. Γάϊος δὲ Σουλπίκιος, εἰς τῶν στρατηγῶν, ἐπὶ τὴν οἰκίαν πεμφθεὶς τοῦ Κεθήγου, πολλὰ μὲν ἐν αὐτῇ βέλη καὶ ὅπλα, πλείστα δὲ ξίφη καὶ μαχαίρας εὔρε, νεοθήμτους ἀπάσας. Τέλος δὲ τῷ Κροτωνιάτῃ ψηφισαμένης ἀδειαν ἐπὶ μηνύσει τῆς βουλῆς, ἐξελεγχθεὶς ὁ Λέντλος ἀπωμόσατο τὴν

ἀρχὴν, (στρατηγῶν γὰρ εὐύγχανε) καὶ τὴν περιπόρευ-
 ρον ἐν τῇ βουλῇ καταθέμενος, διήλλαξεν ἐσθῆτα τῇ
 συμφορᾷ πρέπουσαν. Οὗτος μὲν οὖν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ
 παρεδόθησαν εἰς ἄδελμον φυλακὴν τοῖς στρατηγοῖς.
 Ἴδῃ δ' ἐσπέρας οὔσης, καὶ τοῦ δήμου περιμένοντος
 ἀθρόου, προελθὼν ὁ Κικέρων, καὶ φράσας τὸ πρᾶγμα
 τοῖς πολίταις, καὶ προπεμφθεὶς, παρῆλθεν εἰς οἰκίαν
 φίλου γεινιῶντος· ἐπεὶ τὴν ἐκείνου γυναῖκες κατεῖχον,
 ἰεροῖς ἀπορόητοις ὀργιάζουσαι θεὸν, ἣν Ῥωμαῖοι μὲν
 Ἄγαθὴν, Ἕλληνας δὲ Γυναικείαν ὀνομάζουσι. Θύειαι δ'
 αὐτῇ καὶ ἐνιαυτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὑπάτου διὰ γυναικὸς
 ἢ μητρὸς αὐτοῦ, τῶν Ἑστιάδων παρθένων παρουσῶν.
 Εἰσελθὼν οὖν ὁ Κικέρων, καθ' αὐτὸν, ὀλίγων παντάπα-
 σιν αὐτῷ παρόντων, ἐφρόντιζεν, ὅπως χρῆσοιτο τοῖς ἄν-
 δράσι. Τὴν τε γὰρ ἄκραν καὶ προσήκουσαν ἀδικήμασι
 τηλικούτοις τιμωρίαν ἐξευλαβεῖτο καὶ κατώκει, δι' ἐπισί-
 κειαν ἠθους ἅμα, καὶ ὡς μὴ δοκοίη τῆς ἐξουσίας ἄγαν
 ἐμφορεῖσθαι, καὶ πικρῶς ἐπεμβαίνειν ἀνδράσι γένει τε
 πρώτοις, καὶ φίλους δυνατοῦς ἐν τῇ πόλει κεκτημένοις·
 μαλακώτερόν τε χρησάμενος, ὠρῶσθε τὸν ἀπ' αὐτῶν κίν-
 δυνον. Οὐ γὰρ ἀγαπήσειν μειριώτερόν τι θανάτου πα-
 θόντας, ἀλλ' εἰς ἅπαν ἀναρῶσθαι τὸ λῆμα, τῇ πα-
 λαιᾷ κακίᾳ νέαν ὀργὴν προσλαβόντας· αὐτὸς τε δόξειν
 ἄνθρωπος καὶ μαλακός, οὐδ' ἄλλως δοκῶν εὐτολμότητος
 εἶναι τοῖς πολλοῖς.

XX. Ταῦτα τοῦ Κικέρωνος διαποροῦντος, γίνεται
 τι ταῖς γυναῖξιν σημεῖον θνούσας. Ὁ γὰρ βωμὸς, ἦδη
 τοῦ πυρὸς κατακεκοιμησθαι δοκῶντος, ἐκ τῆς τέφρας
 καὶ τῶν κακαυμένων φλοιῶν φλόγα πολλὴν ἀνῆκε καὶ
 λαμπράν. Ὑφ' ἧς αἱ μὲν ἄλλαι διεπιοθήθησαν, αἱ δ'

ἱερὰ παρθένοι τὴν τοῦ Κικέρωνος γυναῖκα, Τερεντίαν, ἐκέλευσαν ἢ τάχος χωρεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ κελεύειν οἷς ἔγνωκεν ἐγχειρεῖν ὑπὲρ τῆς πατρῴδος, ὡς μέγα πρὸς τε σωτηρίαν καὶ δόξαν αὐτῷ τῆς θεοῦ φῶς διδούσης. Ἡ δὲ Τερεντία (καὶ γὰρ οὐδ' ἄλλως ἢν πραεῖά τις, οὐδ' αἰτολμος τὴν φύσιν, ἀλλὰ φιλότιμος γυνή, καὶ μᾶλλον, ὡς αὐτὸς φησὶν ὁ Κικέρων, τῶν πολιτικῶν μεταλαμβάνουσα παρ' ἐκείνου φροντίδων, ἢ μεταδιδούσα τῶν οἰκιακῶν ἐκείνῳ) ταῦτά τε πρὸς αὐτὸν ἔφρασε, καὶ παρώξυνεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας· ὁμοίως δὲ καὶ Κοῖντος, ὁ ἀδελφός, καὶ τῶν ἀπὸ φιλοσοφίας εἰαίρων Πόπλιος Νιγίδιος, ὃ τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα παρὰ τὰς πολιτικὰς ἐσχόητο πράξεις. Τῇ δ' ὑστεραία γενομένων ἐν συγκλήτῳ λόγων περὶ τιμωρίας τῶν ἀνδρῶν, ὁ πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην Σιλανός, εἶπε, τὴν ἐσχάτην δίκην δοῦναι προσήκειν, ἀχθέντας εἰς τὸ δεσμωτήριον. Καὶ προσετίθεντο τούτῳ πάντες ἐφεξῆς, μέχρι Γαίου Καίσαρος, τοῦ μετὰ ταῦτα δικτάτωρος γενομένου. Τότε δὲ νέος ὢν ἔτι, καὶ τὰς πρώτας ἔχων τῆς ἀυξήσεως ἀρχάς, ἤδη δὲ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς ἐλπίσιν εἰς ἐκείνην τὴν ὁδὸν ἐμβεβηκώς, ἢ τὰ Ῥωμαίων εἰς μοναρχίαν μετέστησε πράγματα, τοὺς μὲν ἄλλους ἐλάττανε, τῷ δὲ Κικέρωνι πολλὰς μὲν ὑποψίας, λαβὴν δ' οὐδεμίαν εἰς ἔλεγχον παρέδωκεν, ἀλλὰ καὶ λεγόντων ἢ ἐνίων ἀκούειν, ὡς ἐγγὺς ἐλθὼν ἀλῶναι, διεκφύγοι τὸν ἄνδρα. Τινὲς δὲ φασὶ, παριδεῖν ἐκόντα καὶ παραλιπεῖν τὴν κατ' ἐκείνου μήνυσιν, φόβῳ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως· παρὶ γὰρ εἶναι πρόδηλον, ὅτι μᾶλλον ἂν ἐκεῖνοι γένοιτο προσθήκη Καίσαρι σωτηρίας, ἢ Καῖσαρ ἐκείνοις κολάσεως.

XXI. Ἐπεὶ δ' οὖν ἡ γνώμη περιήλθεν εἰς αὐτὸν,

ἀναστίας ἀπεφώνητο μὴ θανατοῦν τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ τὰς οὐσίας εἶναι δημοσίας, αὐτοὺς δ' ἀπαχθέντας εἰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ὥς ἂν δοκῇ Κικέρωνι, τηρεῖσθαι δεδμεμένους, ἄχρις ἂν οὗ καταπολεμηθῇ Κατιλίνας. Οὕσης δὲ τῆς γνώμης ἐπεικοῦς, καὶ τοῦ λέγοντος εἰπεῖν δυνατωτάτου, ῥοπήν ὃ Κικέρων προσέθηκεν οὐ μικράν. Αὐτός τε γὰρ ἀναστίας ἐνεχείρησεν εἰς ἑκάτερον, τὰ μὲν τῇ προτέρᾳ, τὰ δὲ τῇ γνώμῃ Καίσαρος συνειπών· οἱ τε φίλοι πάντες, οἴομενοι, τῷ Κικέρωνι συμφέρειν τὴν Καίσαρος γνώμην, (ἦτιον γὰρ ἐν αἰτίαις ἔσεσθαι μὴ θανατώσαντα τοὺς ἄνδρας) ἤροῦντο τὴν δευτέραν μᾶλλον γνώμην, ὥστε καὶ τὸν Σιλανὸν αὐτῆς μεταβαλλόμενον παραιτεῖσθαι, καὶ λέγειν, ὡς οὐδ' αὐτὸς εἴποι θανατικὴν γνώμην· ἐσχάτην γὰρ ἀνδρὶ βουλευτῇ Ῥωμαίων εἶναι δίκην τὸ δεσμωτήριον. Εἰσημένης δὲ τῆς γνώμης, πρῶτος ἀντέκρουσεν αὐτῇ Κάτλος Δουτάτιος· εἶτα δεξιόμενος Κάτων, καὶ τῷ λόγῳ σφοδρῶς συναπερείσας ἐπὶ τὸν Καίσαρα τὴν ὑπόνοιαν, ἐπέπλησεν θυμοῦ καὶ φρονήματος τὴν σύγκλητον, ὥστε θάνατον καταψηφίσασθαι τῶν ἀνδρῶν. Περὶ δὲ δημεύσεως χρημάτων ἐνίστατο Καῖσαρ, οὐκ ἄξιῶν, τὰ φιλάνθρωπα τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἐκβαλόντας, ἐνὶ χρῆσασθαι τῷ σκνυθροποτάτῳ. Βιαζομένων δὲ πολλῶν, ἐπεκαλεῖτο τοὺς δημάρχους. Οἱ δ' οὐχ ὑπήκουον, ἀλλὰ Κικέρων αὐτοὺς ἐνδούς ἀνῆκε τὴν περὶ δημεύσεως γνώμην.

XXII. Ἐχώρει δὲ μετὰ τῆς βουλῆς ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Οὐκ ἐν ταῦτῳ δὲ πάντες ἦσαν, ἄλλος δ' ἄλλον ἐφύλαττε τῶν στρατηγῶν. Καὶ πρῶτον ἐκ Παλατίου παραλαβὼν τὸν Λέντιλον, ἦγε διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ καὶ τῆς ἀγορᾶς μέσης, τῶν μὲν ἡγεμονικωτάτων ἀνδρῶν κύκλῳ περιεσπει-

ραμένων καὶ δορυφορούντων, τοῦ δὲ δήμου φρίπτοτος τὰ δρώμενα, καὶ παριόντος σιωπῇ· μάλιστα δὲ τῶν νέων, ὡσπερ ἱεροῖς τισι πατρίοις ἀριστοκρατικῆς τινος ἐξουσίας, τελεῖσθαι μετὰ φόβου καὶ θάμβους δοκούντων Διελθῶν δὲ τὴν ἀγορὰν, καὶ γενόμενος πρὸς τῷ δεσμοτηρίῳ, παρέδωκε τὸν Λέντλον τῷ δημίῳ, καὶ προσέταξεν ἀνελεῖν· εἴθ' ἐξῆς τὸν Κέθηγον, καὶ οὕτω τῶν ἄλλων ἕκαστον καταγαγὼν ἀπέκτεινεν. Ὅρων δὲ πολλοὺς ἔτι τῆς συνωμοσίας ἐν ἀγορᾷ συνεσιῶτας ἀθρόους, καὶ τὴν μὲν πρᾶξιν ἀγνοούντας, τὴν δὲ νύκτια προσμένοντας, ὡς ἔτι ζώντων τῶν ἀνδρῶν καὶ δυναμένων ἐξαρπασθῆναι, φθεγγόμενος μέγα πρὸς αὐτοὺς, „Ἐξῆσαν,“ εἶπεν. Οὕτω δὲ Ῥωμαίων οἱ δυσφημεῖν μὴ βουλόμενοι τὸ τεθνάναι σημαίνουσιν. Ἦδη δ' ἦν ἑσπέρα, καὶ δι' ἀγορᾶς ἀνεβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκέτι σιωπῇ τῶν πολιτῶν, οὐδὲ τάξει προπεμπόντων αὐτὸν, ἀλλὰ φωναῖς καὶ κρότοις δεχομένων, καθ' οὓς γένοιτο, σιωτῆρα καὶ κτίστην ἀνακαλούντων τῆς πατρίδος. Τὰ δὲ φῶτα πολλὰ κατέλαμπε τοὺς στενωπούς, λαμπάδια καὶ δῆδας ἰστώντων ἐπὶ ταῖς θύραις. Αἱ δὲ γυναῖκες ἐκ τῶν τεγῶν προῦφαινον ἐπὶ τιμῇ καὶ θεᾷ τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ πομπῇ τῶν ἀρίστων μάλα σεμνῶς ἀνιόντος· ὧν οἱ πλεῖστοι πολέμους τε κατειργασμένοι μεγάλους, καὶ διὰ θριάμβων εἰσεληλακότες, καὶ προσκεκτημένοι γῆν καὶ θάλατταν οὐκ ὀλίγην, ἐβιάδιζον ἀνομολογούμενοι πρὸς ἀλλήλους, πολλοῖς μὲν τῶν τότε ἡγεμόνων καὶ στρατηγῶν πλοῦτου καὶ λαφύρων καὶ δυνάμεως χάριν ὀφείλειν τὸν Ῥωμαίων δῆμον, ἀσφαλείας δὲ καὶ σωτηρίας ἐνὶ μόνῳ Κικέρωνι, τηλικούτον ἀφελόντι καὶ τοσοῦτον αὐτοῦ κίνδυνον. Οὐ γὰρ τὸ κωλύσαι τὰ πραττόμενα, καὶ κολάσαι τοὺς πράττοντας, ἔδοκει θαν-

μαστόν· ἀλλ' ὅτι μέγιστον τῶν πῶποτε νεωτερισμῶν οὗτος ἐλαχίστοις κακοῖς ἄνευ στίαςσεως καὶ ταραχῆς κατέσβεσθ. Καὶ γὰρ τὸν Κατιλίαν οἱ πλεῖστοι τῶν συν-ἑρόνηκῶτων πρὸς αὐτὸν, ἅμα τῷ πυθέσθαι τὰ περὶ Λέντιλον καὶ Κέθηγον, ἐγκαταλιπόντες ὄχοντο· καὶ μετὰ τῶν συμμαμενηκῶτων αὐτῷ διαγωνισάμενος πρὸς Ἀντώνιον, αὐτὸς τε διεφθάρη καὶ τὸ στρατόπεδον.

XXIII. Οὐ μὴν ἀλλ' ἦσαν οἱ τὸν Κικέρωνα παρεσκευασμένοι καὶ λέγειν ἐπὶ τούτοις καὶ ποιεῖν κακῶς, ἔχοντες ἡμεμόνας τῶν εἰς τὸ μέλλον ἀρχόντων, Καίσαρα μὲν στρατηγοῦντα, Μέτελλον δὲ καὶ Βηστίαν δημαρχοῦντας. Οἱ τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες, ἔτι τοῦ Κικέρωνος ἡμέρας ὀλίγας ἀρχοντος, οὐκ εἶων δημηγορεῖν αὐτὸν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων βάθρα θέντες, οὐ παρέισαν, οὐδ' ἐπέτρεπον λέγειν· ἀλλ' ἐκέλευον, εἰ βούλοιτο, μόνον περὶ τῆς ἀρχῆς ἀπομόσασθαι καὶ καταβαίνειν. Κακέϊνος ἐπὶ τούτοις, ὡς ὁμόσων, προῆλθε· καὶ γενομένης αὐτῷ σιωπῆς, ὤμνουν οὐ τὸν πάτριον, ἀλλ' ἰδίον τινα καὶ καινὸν ὄρκον, ἧ μὴν σεσωκίναί τὴν πατρίδα, καὶ διατετηρηκίναί τὴν ἡγεμονίαν. Ἐπώμνυν δὲ τὸν ὄρκον αὐτῷ σύμπας ὁ δῆμος. Ἐφ' οἷς ἔτι μᾶλλον ὁ τε Καίσαρ, οἱ τε δῆμαρχοι χαλεπαίνοντες, ἄλλας τε τῷ Κικέρωνι ταραχὰς ἐμηχανῶντο, καὶ νόμος ὑπ' αὐτῶν εἰσήγετο, καλεῖν Πομπήϊον μετὰ τῆς στρατιᾶς, ὡς δὴ καταλύσοντα τὴν Κικέρωνος δυναστείαν. Ἄλλ' ἦν ὄφελος μέγα τῷ Κικέρωνι καὶ πάσῃ τῇ πόλει δημαρχῶν τότε Κάτων, καὶ τοῖς ἐκείνων πολιτεύμασιν ἀπ' ἴσης μὲν ἐξουσίας, μείζονος δὲ δόξης ἀντιτασσόμενος. Τὰ τε γὰρ ἄλλα ῥαδίως ἔλυσεν, καὶ τὴν Κικέρωνος ὑπατείαν οὕτως ἦρε τῷ λόγῳ μεγάλην δημηγορήσας, ὥστε τιμὰς αὐτῷ τῶν πῶποτε μεγίστας

ψηφίσασθαι, καὶ προσαγορευῆσαι πατέρα πατρίδος. Πρώτῳ γὰρ ἐκείνῳ δοκεῖ τοῦτο καθυπάρξαι, Κάτωνος αὐτὸν οὕτως ἐν τῷ δήμῳ προσαγορευσάντος.

XXIV. Καὶ μέγιστον μὲν ἴσχυσεν ἐν τῇ πόλει τότε, πολλοῖς δ' ἐπίφθορον ἑαυτὸν ἐποίησεν, ἀπ' οὐδενὸς ἔργου πονηροῦ, τῷ δ' ἐπαινεῖν ἀεὶ καὶ μεγαλύνειν αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπὸ πολλῶν δυσχεραίνόμενος. Οὔτε γὰρ βουλήν, οὔτε δῆμον, οὔτε δικαστήριον ἦν συνελθεῖν, ἐν ᾧ μὴ Κατιλίαν ἔδει θρυσλούμενον ἀκοῦσαι καὶ Λέντλον. Ἀλλὰ καὶ τὰ βιβλία τελευτῶν κατέπλησε καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἐγκωμίων· καὶ τὸν λόγον, ἥδιστον ὄντα, καὶ χάριν ἔχοντα πλείστην ἐπαχθῆ καὶ φορτικὸν ἐποίησε τοῖς ἀκρωμένοις, ὥσπερ τινὸς ἀεὶ κηρὸς αὐτῷ τῆς ἀηδίας ταύτης προσούσης. Ὅμως δὲ, καίπερ οὕτως ἀκράτῳ φιλοτιμίᾳ συνῶν, ἀπήλλακτο τοῦ φθονεῖν ἑτέροις, ἀφθονώτατος ὢν ἐν τῷ τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ τοὺς καθ' αὐτὸν ἄνδρας ἐγκωμιάζειν, ὡς ἐκ τῶν συγγραμμάτων λαβεῖν ἔστι. Πολλὰ δ' αὐτοῦ καὶ ἀπομνημονεύουσιν· οἷον περὶ Ἀριστοτέλους, ὅτι χρυσίου ποταμὸς εἶη ἕξοντος· καὶ περὶ τῶν Πλάτωνος διαλόγων, ὡς τοῦ Διὸς, εἰ λόγῳ χρησθαι πέφυκεν, οὕτω διολεγομένου. Τὸν δὲ Θεόφραστον εἰώθει τρυφήν ἰδίαν ἀποκαλεῖν. Περὶ δὲ τῶν Δημοσθένους λόγων ἐρωτηθεὶς, τίνα δοκοῖη κάλλιστον εἶναι, τὸν μήκιστον εἶπε. Καίτοι τινὲς τῶν προσποιουμένων δημοσθενίζειν ἐπιφύονται φωνῇ τοῦ Κικέρωνος, ἣν πρὸς τινὰ τῶν ἐταίρων ἔθηκεν ἐν ἐπιστολῇ γράψας, ἐνιαχοῦ τῶν λόγων ἀπονυσιάζειν τὸν Δημοσθένην· τῶν δὲ μεγάλων καὶ θαυμαστῶν ἐπαίνων, οἷς πολλαχοῦ χρηταὶ περὶ τοῦ ἀνδρός, καὶ ὅτι, περὶ οὓς μάλιστα τῶν ἰδίων ἐσπούδασε λόγων, τοὺς κατ' Ἀντωνίου Φιλιππικοῦς ἐπέ-

γραφειν, ἀμνημονοῦσι. Τῶν δὲ καὶ αὐτὸν ἐνδόξων ἀπὸ λόγου καὶ σοφίας οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, ὃν οὐκ ἐποίησεν ἐνδοξότερον, ἢ λέγων, ἢ γράφων εὐμενῶς περὶ ἐκάστου. Κρατίπῳ δὲ, τῷ Περιπατητικῷ, διεπράξατο μὲν Ῥωμαίῳ γενέσθαι παρὰ Καίσαρος ἄρχοντος ἤδη· διεπράξατο δὲ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ψηφίσασθαι καὶ δεηθῆναι μένειν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις, καὶ διαλέγεσθαι τοῖς νέοις, ὡς κοσμοῦντα τὴν πόλιν. Ἐπιστολαὶ δὲ παρὰ τοῦ Κικέρωνος εἰςὶ πρὸς Ἡρώδιον, ἕτεροι δὲ πρὸς τὸν υἱὸν, ἐγκελευομένου συμφιλοσοφεῖν Κρατίπῳ. Γοργίαν δὲ, τὸν ῥήτορα, αἰτιώμενος εἰς ἡδονὰς καὶ πότους προάγειν τὸ μειράκιον, ἀπελαύνει τῆς συνοουσίας αὐτοῦ. Καὶ σχεδὸν αὕτη τε τῶν Ἑλληνικῶν μία, καὶ δευτέρα πρὸς Πέλοπα, τὸν Βυζάντιον, ἐν ὀργῇ τινι γέγραπται, τὸν μὲν Γοργίαν αὐτοῦ προσηκόντως ἐπισκώπτοντος, εἴπερ ἦν φαῦλος καὶ ἀκόλαστος, ἥπερ εἶδοκει· πρὸς δὲ τὸν Πέλοπα μικρολογουμένου καὶ μεμψιμοιροῦντος, ὥσπερ ἀμελήσαντα τιμὰς τινὰς αὐτῷ καὶ ψηφίσματα παρὰ Βυζαντίων γενέσθαι.

XXV. Ταῦτά τε δὴ φιλότιμα, καὶ τὸ πολλάκις ἐπαιρόμενοι τοῦ λόγου τῇ δεινότητι τὸ πρέπον προῖεσθαι. Μουνατίῳ μὲν γὰρ ποτε συνηγορήσας, ὡς ἀποφυγὸν τὴν δίκην ἐκεῖνος ἐδίωκεν ἐταῖρον αὐτοῦ, Σαβῖνον, οὕτω λέγεται προσπεσεῖν ὑπ' ὀργῆς ὁ Κικέρων, ὥστ' εἰπεῖν· „Σὺ γὰρ ἐκείνην, ὦ Μουνάτιε, τὴν δίκην ἀπέφυγες διὰ ταυτὸν, οὐκ ἐμοῦ πολὺ σκότος ἐν φωτὶ τῷ δικαστηρίῳ περιχέαντος;“ Μάρκον δὲ Κράσσον ἐγκωμιάζων ἀπὸ τοῦ βήματος εὐημέρησας, καὶ μεθ' ἡμέρας αὐτίς ὀλίγας λαιδορῶν αὐτὸν, ὡς ἐκεῖνος εἶπεν· „Οὐ γὰρ ἐνταῦθα τρώην αὐτὸς ἡμᾶς ἐπῆνεῖς;“ „Ναὶ,“ φησὶ, „μελέτης

ἔνεκεν γυμνάζων τὸν λόγον εἰς φαύλην ὑπόθεσιν.“ Εἰπόντος δὲ ποτε τοῦ Κράσσου, μηδένα Κράσσων ἐν Ῥώμῃ βεβιωκέναι μακρότερον ἐξηκονταετίας, εἶθ' ὕστερον ἀρνούμενου, καὶ λέγοντος· „Τί δ' ἂν ἐγὼ παθῶν τοῦτ' εἶπον;“ „Ἥιδεις;“ ἔφη, „Ῥωμαίους ἠδέως ἀκουσομένους, καὶ διὰ τοῦτ' ἐδημαγώγεις.“ Ἀρέσκεισθαι δὲ τοῦ Κράσσου τοῖς Σταϊκοῖς φήσαντος, ὅτι πλούσιον εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἀποφαίνουσιν· „Ὅρα, μὴ μᾶλλον;“ εἶπεν, „ὅτι πάντα τοῦ σοφοῦ λέγουσιν εἶναι.“ Διεβάλλετο δ' εἰς φιλαργυρίαν ὁ Κράσσος. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Κράσσου τῶν παιδῶν ὁ ἕτερος, Ἀξίῳ τινὶ δοκῶν ὁμοῖος εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο τῇ μητρὶ προστριβόμενος αἰσχροῦν ἐπὶ τῷ Ἀξίῳ διαβολὴν, εὐδοκίμησε λόγον ἐν βουλῇ διελθῶν, ἐρωτηθεὶς ὁ Κικέρων, τί φαίνεται αὐτῷ· „Ἀξίος;“ εἶπε, „Κράσσου.“

XXVI. Μέλλων δὲ Κράσσος εἰς Συρίαν ἀπαίρειν, ἐβούλετο τὸν Κικέρωνα μᾶλλον αὐτῷ φίλον, ἢ ἐχθρὸν, εἶναι· καὶ φιλοφρονούμενος ἔφη, βούλεσθαι δειπνήσαι παρ' αὐτοῦ· κακέῖνος ὑπεδέξατο προθύμως. Ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις περὶ Βατινίου φίλων τινῶν ἐντυγχανόντων, ὡς μνωμένου διαλύσεις καὶ φιλίαν· ἦν γὰρ ἐχθρός· „Οὐδ' ἄρα καὶ Βατίνιος;“ εἶπε, „δειπνήσαι παρ' ἐμοὶ βούλεται;“ Πρὸς μὲν οὖν Κράσσον τοιοῦτος. Αὐτὸν δὲ τὸν Βατίνιον, ἔχοντα χοιράδας ἐν τῇ τραχήλῳ, καὶ λέγοντα δίκην, οἰδοῦντα ῥήτορα προσεῖπεν. Ἀκούσας δ', ὅτι τέθνηκεν, εἶτα μετὰ μικρὸν πυθόμενος σαφῶς, ὅτι ζῆ· „Κακὸς τοίνυν ἀπόλοιτο κακῶς ὁ ψευσάμενος.“ Ἐπεὶ δὲ Καίσαρι ψηφισαμένῳ τὴν ἐν Καμπανίᾳ χώραν κατανεμηθῆναι τοῖς στρατιώταις, πολλοὶ μὲν ἐδυσχέραινον ἐν τῇ βουλῇ· Λεύκιος δὲ Γέλλιος, ὁμοῦ

τι προσβήτατος ὢν, εἶπεν, ὡς οὐ γενήσεται τοῦτο, ζῶν-
 τος αὐτοῦ. „Περιμείνωμεν,“ εἶπεν ὁ Κικέρων. „μα-
 κρὰν γὰρ οὐκ αἰτεῖται Γέλλιος ὑπέρθεσιν.“ Ἦν δὲ τις
 Ὀκταούσιος, αἰτίαν ἔχων ἐκ Λιβύης γεγονέναι· πρὸς τοῦ-
 τον ἐν τινι δίκῃ λέγοντα τοῦ Κικέρωνος μὴ ἑξακούειν·
 „Καὶ μὴν οὐκ ἔχεις,“ εἶπε, „τὸ οὖς ἀτύπητον.“ Με-
 τέλλου δὲ Νέπωτος εἰπόντος, ὅτι πλείονας καταμαρτυ-
 ρῶν ἀνήρηκεν, ἢ συνηγορῶν σέσωκεν. „Ὁμολογῶ γάρ,“
 ἔφη, „πίστεως ἐν ἐμοὶ πλέον, ἢ δεινότητος, εἶναι.“ Νεα-
 νίσκου δὲ τινος, αἰτίαν ἔχοντος ἐν πλακοῦντι φάρμακον
 τῷ πατρὶ δεδωκέναι, θρασυνομένου, καὶ λέγοντος, ὅτι
 λαιδορήσει τὸν Κικέρωνα. „Τοῦτο,“ ἔφη, „παρὰ σοῦ
 βούλομαι μᾶλλον, ἢ πλακοῦντα.“ Ποπλίον δὲ Σησιτίου
 συνήγορον μὲν αὐτὸν ἐν τινι δίκῃ παραλαβόντος μεθ’
 ἐτέρων, αὐτοῦ δὲ πάντα βουλομένου λέγειν, καὶ μηδενὶ
 παριέντος εἰπεῖν, ὡς δῆλος ἦν ἀφιέμενος ὑπὸ τῶν δικα-
 στῶν, ἡδὴ τῆς ψήφου φερομένης. „Χρῶ σήμερον,“ ἔφη,
 „τῷ καιρῷ, Σήσιτι· μέλλεις γὰρ αὔριον ἰδιώτης εἶναι.“
 Πόπλιον δὲ Κώνσταν, νομικὸν εἶναι βουλόμενον, ὄντα δ’
 ἀμαθῆ καὶ ἀφνῆ, πρὸς τινὰ δίκην ἐκάλεσε μάρτυρα.
 Τοῦ δὲ μηδὲν εἰδέναι φάσκοντος. „Ἴσως,“ ἔφη, „δοκεῖς
 περὶ τῶν νομικῶν ἐρωτᾶσθαι.“ Μετέλλου δὲ Νέπωτος
 ἐν διαφορᾷ τινι πολλάκις λέγοντος. „Τίς σοῦ πατήρ
 ἐστίν, ὦ Κικέρων;“ „Σοὶ ταύτην τὴν ἀπόκρισιν,“ ἔφη,
 „ἢ μήτηρ χαλεπωτέραν ἐποίησεν.“ Ἐδόκει δ’ ἀκόλα-
 στος ἢ μήτηρ εἶναι τοῦ Νέπωτος, αὐτὸς δὲ τις εὐμετά-
 βολος. Καί ποτε τὴν δημαρχίαν ἀπολιπὼν ἀφνω, πρὸς
 Πουπήϊον ἐξέπλευσεν εἰς Συρίαν, εἶτ’ ἐκεῖθεν ἐπανῆλ-
 θεν ἀλογώτερον. Θάψας δὲ Φίλαχρον, τὸν καθηγητήν,
 ἐπιμελέστερον, ἐπέστησεν αὐτοῦ τῷ τάφῳ κόρακα λίθι.

νον. Καὶ ὁ Κικέρων· „Τοῦτ’“, ἔφη, „σοφώτερον ἐποίησας· πέτεσθαι γάρ σε μᾶλλον, ἢ λέγειν, ἐδίδαξεν.“ Ἐπεὶ δὲ Μάρκος Ἀππίος ἐν τινι δίκῃ προοιμιαζόμενος εἶπε, φίλον αὐτοῦ δεδεῆσθαι παρασχεῖν ἐπιμέλειαν καὶ λογιότητα καὶ πίστιν· „Εἶθ’ οὕτως“, ἔφη, „σιδηροῦς γέγονας ἄνθρωπος, ὥστε μηδὲν ἐκ τοσοῦτων, ὧν ἠτήσατο ὁ φίλος, παρασχεῖν;“

XXVII. Τὸ μὲν οὖν πρὸς ἐχθροὺς ἢ ἀντιδίκους σκώμασι χρῆσθαι πικροτέροις, δοκεῖ ῥητορικὸν εἶναι· τὸ δ’ οἷς ἔτυχε προσκρούειν ἔνεκα τοῦ γελοίου, πολὺ συνῆγε μῖσος αὐτῶ. Γράψω δὲ καὶ τούτων ὀλίγα. Μάρκον Ἀκύνιον, ἔχοντα δύο γαμβροὺς φυγάδας, Ἀδραστον ἐκάλει. Δευκίου δὲ Κόττα τιμητικὴν ἔχοντος ἀρχὴν, φιλονοτάτου δ’ ὄντος, ὑπατείαν μειῶν ὁ Κικέρων ἐδίψησε, καὶ τῶν φίλων κίνησι περιστάτων, ὡς ἔπινεν· „Ορθῶς φοβεῖσθε“, εἶπε, „μή μοι γένοιτο χαλεπὸς ὁ τιμητῆς, ὅτι ὕδωρ πίνω.“ Βωκωνίῳ δ’ ἀπαντήσας, ἄγοντι μεθ’ ἑαυτοῦ τρεῖς ἀμορφοτάτας θυγατέρας, ἀνεφθέξατο·

„Φοίβου ποτ’ οὐκ ἔωντος ἔσπειρεν τέκνα.“

Μάρκον δὲ Γελλίου δοκοῦντος οὐκ ἐξ ἐλευθέρων γεγονέναι, λαμπρᾷ δὲ τῇ φωνῇ καὶ μεγάλῃ γραμματα πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξαναγνόντος· „Μὴ θαυμάζετε“, εἶπε, „καὶ αὐτὸς εἷς ἐστὶ τῶν ἀναπεφρονηκότων.“ Ἐπεὶ δὲ Φαῦστος ὁ Σύλλα, τοῦ μοναρχήσαντος ἐν Ῥώμῃ, καὶ πολλοὺς ἐπὶ θανάτῳ προογράψαντος, ἐν δανείοις γενόμενος, καὶ πολλὰ τῆς οὐσίας διασπαθήσας, ἀπαρτίαν προέγραψε, ταύτην ἔφη μᾶλλον αὐτῶ τὴν προογραφὴν ἀρέσκειν, ἢ τὴν πατρούαν.

XXVIII. Ἐκ τούτων ἐγένετο πολλοῖς ἐπιχειρήσι· καὶ

οἱ μετὰ Κλωδίου συνίστησαν ἐπ' αὐτὸν, ἀρχὴν τοιαύτην λαβόντες. Ἦν Κλώδιος ἀνὴρ εὐγενῆς, τῇ μὲν ἡλικίᾳ νέος, τῷ δὲ φρονήματι θρασὺς καὶ αὐθάδης. Οὗτος ἐρῶν Πομπηίᾳς, τῆς Καίσαρος γυναικὸς, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παρεισῆλθε κρύφα, λαβὼν ἐσθῆτα καὶ σκευὴν ψαλτρίας· ἔθνον γὰρ αἱ γυναῖκες τὴν ἀπόρρητον ἐκείνην καὶ ἀθέατον ἀνδράσι θυσίαν ἐν τῇ τοῦ Καίσαρος οἰκίᾳ, καὶ παρῆν ἀνὴρ οὐδεὶς· ἀλλὰ μειράκιον ὧν ἔτι καὶ μήπω γενειῶν ὁ Κλώδιος, ἤλπιζε λήσεσθαι διαδύς πρὸς τὴν Πομπηίαν μετὰ τῶν γυναικῶν. Ὡς δ' εἰσῆλθε νυκτὸς εἰς οἰκίαν μεγάλην, ἠπορεῖτο τῶν διόδων· καὶ πλανώμενον αὐτὸν ἰδοῦσα Ἀνρηκίας θεραπαινὶς, τῆς Καίσαρος μητρὸς, ἤτησεν ὄνομα. Φθέγγασθαι δ' ἀναγκασθέντος ἐκείνου, καὶ φήσαντος, ἀκόλουθον Πομπηίᾳς ζῆτεῖν, Ἄβραν τοῦνομα, συνεῖσα τὴν φωνὴν οὐ γυναικίαν οὔσαν, ἀνέκραγε καὶ συνεκάλει τὰς γυναῖκας. Αἱ δ' ἀποκλείσασαι τὰς θύρας, καὶ πάντα διερευνώμεναι, λαμβάνουσι τὸν Κλώδιον εἰς οἴκημα παιδίσκης, ἣ συνεισῆλθε, καταπεφευγότα. Τοῦ δὲ πράγματος περιβόητου γενομένου, Καῖσαρ τε τὴν Πομπηίαν ἀφήκε, καὶ δίκην ἀσεβείας ἀπεγράψατο τῷ Κλωδίῳ.

XXIX. Κικέρων δ' ἦν μὲν αὐτοῦ φίλος, καὶ τῶν περὶ Κατιλίαν πραττομένων ἐχρῆτο προθυμοτάτῳ συνεργῷ καὶ φύλακι τοῦ σώματος· ἰσχυριζομένου δὲ πρὸς τὸ ἔγκλημα, τῷ μηδὲ γεγονέναι κατ' ἐκείνον ἐν Ῥώμῃ τὸν χρόνον, ἀλλ' ἐν τοῖς προύωιτάτῳ χωρίοις διατρίβειν, κατεμαρτύρησεν, ὡς ἀφιγμένον πρὸς αὐτὸν οἴκαδε, καὶ διειλεγμένον περὶ τινῶν· ὅπερ ἦν ἀληθές. Οὐ μὴν ἐδόκει μαρτυρεῖν ὁ Κικέρων διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ γυναῖκα, Τερεντίαν, ἀπολογούμενος. Ἦν γὰρ

αὐτῇ πρὸς τὸν Κλώδιον ἀπέχθεια διὰ τὴν ἀδελφὴν τὴν ἐκείνου, Κλωδιαν, ὡς τῷ Κικέρωνι βουλομένην γαμηθῆναι, καὶ τοῦτο διὰ Τύλλου τινὸς πράττουσαν, ὃς ἐταῖρος μὲν ἦν καὶ συνήθης ἐν τοῖς μάλιστα Κικέρωνος, ἀεὶ δὲ πρὸς τὴν Κλωδιαν φοιτῶν, καὶ θεραπεύων ἐγγὺς οἰκοῦσαν, ὑποψίαν τῇ Τερεντία παρέσχε. Χαλεπὴ δὲ τὸν τρόπον οὔσα, καὶ τοῦ Κικέρωνος ἄρχουσα, παρώξυνε τῷ Κλωδίῳ συνεπιθέσθαι καὶ καταμαρτυροῦσθαι. Κατεμαρτύρουν δὲ τοῦ Κλωδίου πολλοὶ τῶν καλῶν καγαθῶν ἀνδρῶν ἐπιουρκίας, ῥαδιουρκίας, ὄχλων δεκασμούς, φθορὰς γυναικῶν. Λεύκουλλος δὲ καὶ Θεραπεινίδας παρεῖχεν, ὡς συγγένοιτο τῇ νεωτάτῃ τῶν ἀδελφῶν ὁ Κλώδιος, ὅτε Λευκούλλῳ συνόκει. Πολλὴ δ' ἦν δόξα καὶ ταῖς ἄλλαις δυσὶν ἀδελφαῖς πλησιάζειν τὸν Κλώδιον, ὧν Τερεντίαν μὲν Μάρκιος Ῥήξ, Κλωδιαν δὲ Μέτελλος ὁ Κέλερ εἶχεν· ἦν Κουαδραντίαν ἐκάλουν, ὅτι τῶν ἐραστῶν τις αὐτῇ χαλκοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάντιον, ὡς ἀργύριον εἰσέπεμψε· τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νομίσματος κουαδράντην ἐκάλουν. Ἐπὶ ταύτῃ μάλιστα τῶν ἀδελφῶν κακῶς ἤκουσεν ὁ Κλώδιος. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε τοῦ δήμου πρὸς τοὺς καταμαρτυροῦντας αὐτοῦ καὶ συνεστῶτας ἀντιπατιομένου, φοβηθέντες οἱ δικασταὶ φυλακὴν περιεστήσαντο, καὶ τὰς δέλτους οἱ πλείστοι συγκεχυμένας τοῖς γράμμασιν ἤνεγκαν. Ὅμως δὲ πλείονες ἔδοξαν οἱ ἀπολύοντες γενέσθαι· καὶ τις ἐλέχθη καὶ δεκασμὸς διελθεῖν. Ὄθεν ὁ μὲν Κάτλος ἀπαντήσας τοῖς κριταῖς· „Ὑμεῖς,“ εἶπεν, „ὡς ἀληθῶς ὑπὲρ ἀσφαλείας ἠτήσασθε τὴν φυλακὴν· φοβούμενοι, μὴ τις ὑμῶν ἀφέληται τὸ ἀργύριον.“ Κικέρων δὲ, τοῦ Κλωδίου πρὸς αὐτὸν λέγοντος, ὅτι μαρτυρῶν οὐκ ἔσχε πίστιν παρὰ τοῖς δικασταῖς· „Ἄλλ' ἔμο

μὲν,“ εἶπεν, „οἱ πάντες καὶ εἴκοσι τῶν δικαστῶν ἐπίστευσαν· τοσοῦτοι γὰρ σου κατεψηφίσαντο· σοὶ δὲ τριάκοντα οὐκ ἐπίστευσαν· οὐ γὰρ πρότερον ἀπέλυσαν ἢ ἔλαβον τὸ ἀργύριον.“ Ὁ μὲντοι Καῖσαρ οὐ κατεμαρτύρησε κληθεὶς ἐπὶ τὸν Κλώδιον, οὐδ’ ἔφη μοιχείαν κατεγνωκέναι τῆς γυναικός· ἀφεικέναι δ’ αὐτὴν, ὅτι τὸν Καῖσαρος ἔδει γάμον οὐ πράξεως αἰσχρᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ φήμης καθαρὸν εἶναι.

XXX. Διαφυγῶν δὲ τὸν κίνδυνον ὁ Κλώδιος, καὶ δήμαρχος αἰρεθεὶς, εὐθύς εἶχετο τοῦ Κικέρωνος, πάνθ’ ὁμοῦ πράγματα καὶ πάντας ἀνθρώπους συνάγων καὶ ταράττων ἐπ’ αὐτόν. Τὸν τε γὰρ δῆμον ὠκειώσατο νόμοις φιλανθρώποις, καὶ τῶν ὑπάτων ἑκατέρῳ μεγάλας ἐπαρχίας ἐψηφίσατο, Πείσωνι μὲν Μακεδονίαν, Γαβινίῳ δὲ Συρίαν· πολλοὺς δὲ τῶν ἀπόρων συνέτασσεν εἰς τὸ πολίτευμα, καὶ δούλους ὠπλισμένους περὶ αὐτόν εἶχε. Τῶν δὲ πλεῖστον δυναμένων τότε τριῶν ἀνδρῶν, Κράσσου μὲν ἀντικρὺς Κικέρωνι πολεμοῦντος, Πομπηίου δὲ θρονυτομένου πρὸς ἀμφοτέρους, Καῖσαρος δὲ μέλλοντος εἰς Γαλατίαν ἐξίεναι μετὰ στρατεύματος, ὑπὸ τοῦτον ὑποδύς ὁ Κικέρων, καίπερ οὐκ ὄντα φίλον, ἀλλ’ ὑποπιον ἐκ τῶν περὶ Κατιλίαν, ἠξίωσε πρεσβευτῆς αὐτῷ συστρατεύειν. Δεξαμένου δὲ τοῦ Καῖσαρος, ὁ Κλώδιος ὄρων ἐκφραζόμενος τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ τὸν Κικέρωνα, προσποιεῖτο συμβατικῶς ἔχειν, καὶ τῇ Τερεντίᾳ τὴν πλείστην ἀνατιθεὶς αἰτίαν, ἐκείνου δὲ μεμνημένος ἐπιεικῶς ἀεὶ, καὶ λόγους εὐγνωμόνας ἐνδιδούς, ὡς ἂν τις οὐ μισῶν, οὐδὲ χαλεπαίνων, ἀλλ’ ἐγκαλῶν μέτρια καὶ φιλικὰ, παντάπασιν αὐτοῦ τὸν φόβον ἀνῆκεν· ὥστ’ ἀπειπεῖν τῷ Καίσαρι τὴν πρεσβείαν, καὶ πάλιν ἔχουσθαι τῆς πολιτείας. Ἐφ’

ὃ παροξυνθεὶς ὁ Καῖσαρ, τὸν τε Κλώδιον ἐπέρρωσε, καὶ Πομπήϊον ἀπέστρεψε κομιδῇ τοῦ Κικέρωνος· αὐτὸς τε κατεμαρτύρησεν ἐν τῷ δήμῳ, μὴ δοκεῖν αὐτῷ καλῶς, μηδὲ νομίμως, ἄνδρας ἀκρίτους ἀνηρῆσθαι τοὺς περὶ Δέντλον καὶ Κέθηγον. Αὕτη γὰρ ἦν ἡ κατηγορία, καὶ ἐπὶ τοῦθ' ὁ Κικέρων ἐκαλεῖτο. Κινδυνεύων οὖν καὶ διωκόμενος, ἐσθῆτα μετέλλαξε, καὶ κόμης ἀνάπλεως περιῶν ἰκέτευε τὸν δῆμον. Πανταχοῦ δ' ὁ Κλώδιος ἀπῆντα κατὰ τοὺς στενωπούς, ἀνθρώπους ἔχων ὑβριστὰς περὶ αὐτὸν καὶ θρασεῖς, οἱ πολλὰ μὲν χλευάζοντες ἀκολάστως εἰς τὴν μεταβολὴν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ Κικέρωνος, πολλαχοῦ δὲ πηλοῦ καὶ λίθοις βάλλοντες, ἐνίσταντο ταῖς ἰκεσίαις.

XXXI. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῷ Κικέρωνι πρῶτον μὲν ὀλίγου δεῖν σύμπαν τὸ τῶν ἱππικῶν πλῆθος συμμετέβαλε τὴν ἐσθῆτα, καὶ δισμυρίων οὐκ ἐλάττους νέων παρηκολούθουν κομῶντες καὶ συνικετεύοντες. Ἐπειτα, τῆς βουλῆς συνελθούσης, ὅπως ψηφίσαιτο, τὸν δῆμον, ὡς ἐπὶ πένθεσι, μεταβαλεῖν τὰ ἱμάτια, καὶ τῶν ὑπάτων ἐναντιωθέντων, Κλωδίου δὲ σιδηροφορομένου περὶ τὸ βουλευτήριον, ἐξέδραμον οὐκ ὀλίγοι τῶν βουλευτικῶν καταρῶν ἠγνύμενοι τοὺς χιτῶνας, καὶ βοῶντες. Ὡς δ' οὖν οὐτὶ οἶκος, οὔτε τις αἰδῶς πρὸς τὴν ὄψιν ἦν, ἀλλ' ἔδει τὸν Κικέρωνα φεύγειν, ἢ βία καὶ σιδήρῳ κριθῆναι πρὸς τὸν Κλώδιον, ἔδειτο Πομπήϊου βοηθεῖν, ἐπίτηδες ἐκποδῶν γεγονότος, καὶ διατρίβοντος ἐν ἀγροῖς περὶ τὸν Ἀλβανόν. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπεμψε Πείσωνα, τὸν γαμβρὸν, δεησόμενον· ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἀνέβη. Πυθόμενος δ' ὁ Πομπήϊος, οὐχ ὑπέμεινεν εἰς ὄψιν ἔλθειν· δεινὴ γὰρ αὐτὸν αἰδῶς εἶχε πρὸς τὸν ἄνδρα, μεγάλους ἠγωνισμένον ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ πολλὰ πρὸς χάριν ἐκείνῳ πεπολιτευ-

μείνον· ἀλλὰ Καίσαρι γαμβρὸς ὢν δεομένοι προὔδωκε τὰς παλαιὰς χάριτας, καὶ κατὰ θύρας ἄλλας ὑπεξελθὼν, ἀπεδίδρασκε τὴν ἔντευξιν. Οὕτω δὴ προδοθεὶς ὁ Κικέρων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ γεγονῶς ἔρημος, ἐπὶ τοὺς ὑπάτους κατέφυγε. Καὶ Γαβίνιος μὲν ἦν χαλεπὸς αἰεὶ· Πείσιων δὲ διελέχθη πρότερον, αὐτὸν παραινῶν ἐκστῆναι, καὶ ὑποχωρῆσαι τῇ τοῦ Κλωδίου θύμῃ, καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν καιρῶν ἐνεγκεῖν, καὶ γενέσθαι πάλιν σωτῆρα τῆς πατριδος ἐν στάσεσι καὶ κακοῖς δι' ἐκείνον οὔσης. Τοιαύτης τυχῶν ἀποκρίσθως ὁ Κικέρων, ἐβουλεύετο σὺν τοῖς φίλοις· καὶ Λεύκουλλος μὲν ἐκέλευε μένειν, ὡς περισσόμενον, ἄλλοι δὲ φεύγειν, ὡς ταχὺ τοῦ δήμου ποθήσοντος αὐτόν, ὅταν ἐμπλησθῇ τῆς Κλωδίου μανίας καὶ ἀπονοίας. Ταῦτ' ἔδοξε Κικέρωνι· καὶ τὸ μὲν ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ὃ πολὺν χρόνον ἔχων ἐπὶ τῆς οἰκίας ἰδρυσμένον, ἐτίμα διαφερόντως, εἰς τὸ Καπετώλιον κομίσας ἀνέθηκεν, ἐπιγράψας· Ἀθηνᾶ, Ῥώμης φύλακι· πομπὸς δὲ παρὰ τῶν φίλων λαβῶν, περὶ μέσας νύκτας ὑπεξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ περὶ διὰ Λευκανίας ἐπορεύετο, λαβέσθαι Σικελίας βουλόμενος.

XXXII. Ὡς δ' ἦν φανερός ἤδη πεφευγῶς, ἐπήγαγεν αὐτῷ φυγῆς ψῆφον ὁ Κλώδιος, καὶ διάγραμμα προὔθηκεν, εἶσθαι πυρὸς καὶ ὕδατος τὸν ἄνδρα, καὶ μὴ παρέχειν στέγην ἐντὸς μυλίων πεντακοσίων Ἰταλίας. Τοῖς μὲν σὺν ἄλλοις ἐλάχιστος ἦν τοῦ διαγράμματος τούτου λόγος, αἰδουμένοις τὸν Κικέρωνα, καὶ πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι φιλοφροσύνην, παρέπεμπον αὐτόν· ἐν δ' Ἰππωνίῳ, πόλει τῆς Λευκανίας, ἦν Οὐιβῶνα νῦν καλοῦσιν, Οὐίβιος, Σικελὸς ἀνὴρ, ἄλλα τε πολλὰ τῆς Κικέρωνος φιλίας ἀπολελευκῶς, καὶ γεγονῶς, ὑπατεύοντος αὐτοῦ, τε-

κτόνων ἔπαρχος, οἰκία μὲν οὐκ ἐδέξατο, τὸ χωρίον δὲ καταγράψειν ἐπηγγέλλετο, καὶ Γαῖος Οὐεργίλιος, ὁ τῆς Σικελίας στρατηγός, ἐν τοῖς μάλιστα Κικέρωνι κεχωρημένος, ἔγραψεν ἀπέχεσθαι τῆς Σικελίας. Ἐφ' οἷς ἀθυμίας, ὠρμησεν ἐπὶ Βρεντέσιον, κακεῖθεν εἰς Λυρόάχιον ἀνέμῳ φορῶν περαιούμενος, ἀντιπνεύσαντος πελαγίου, μεθ' ἡμέραν ἐπαλινδρόμησεν, εἴτ' ἀνθις ἀνήχθη. Λέγεται δὲ καὶ, καταπλεύσαντος εἰς Λυρόάχιον αὐτοῦ, καὶ μέλλοντος ἀποβαίνειν, σεισμόν τε τῆς γῆς καὶ σπασμόν ἅμα γενέσθαι τῆς θαλάττης. Ἀφ' ὧν συνέβαλλον οἰμαντικοὶ, μὴ μόνιμον αὐτῷ τὴν φυγὴν ἔσσεσθαι· μεταβολῆς γὰρ εἶναι ταῦτα σημεῖα. Πολλῶν δὲ φοιτῶντων ἀνδρῶν ὑπ' εὐνοίας, καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων διαμιλλωμένων πρὸς αὐτάς ταῖς προσβείαις, ὅμως ἀθυμῶν καὶ περιλυπὸς διῆγε, τὰ πολλὰ πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ οἱ δυσέρωτες, ἀφορῶν, καὶ τῷ φρονήματι μικρὸς ἄγαν καὶ ταπεινὸς ὑπὸ τῆς συμφορᾶς γεγονῶς καὶ συνεσταλμένος, ὡς οὐκ ἂν τις ἀνδρῶν παιδεία συμβεβιωκότα τοσαύτῃ προσεδόκησε. Καίτοι πολλάκις αὐτὸς ἤξιον τοὺς φίλους μὴ ῥήτορα καλεῖν αὐτὸν, ἀλλὰ φιλόσοφον· φιλοσοφίαν γὰρ, ὡς ἔργον, ἤρῃσθαι, ῥητορικῇ δ' ὀργάνῳ χρῆσθαι πολιτευόμενος ἐπὶ τὰς χρείας. Ἄλλ' ἢ δόξα δευρὴ τὸν λόγον, ὥσπερ βαφὴν, ἀποκλύσαι τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ τῶν πολλῶν ἐνομόρξασθαι πάθη δι' ὁμιλίαν καὶ συνήθειαν τοῖς πολιτευομένοις, ἂν μὴ τις εὖ μάλα φυλαττόμενος, οὕτω συμφέρηται τοῖς ἐκτός, ὡς τῶν πραγμάτων αὐτῶν, οὐ τῶν ἐπὶ τοῖς πράγμασι παθῶν συμμεθέξω.

XXXIII. Ὁ δὲ Κλώδιος ἐξελάσας τὸν Κικέρωνα, κατέπρησε μὲν αὐτοῦ τὰς ἐπαύλεις, κατέπρησε δὲ τὴν οἰκίαν, καὶ τῷ τόπῳ ναὸν Ἐλευθερίας ἐπωκοδόμησε· τὴν

δ' ἄλλην οὐσίαν ἐπώλει καὶ διεκήρυσσε καθ' ἡμέραν, μηδὲν ὠνούμενου μηδενός. Ἐκ δὲ τούτου φοβερὸς ὦν τοῖς ἀριστοκρατικοῖς, καὶ τὸν δῆμον ἀνειμένον εἰς ὕβριν πολλήν καὶ θρασύτητα συνεφελκόμενος, ἐπεχείρει τῷ Πομπηίῳ, τῶν διωκημένων ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν στρατείαν ἕνα σπαράττων. Ἐφ' οἷς ὁ Πομπηῖος ἀδοξῶν, ἐκάκιζεν αὐτὸς αὐτὸν, προέμενος τὸν Κικέρωνα· καὶ πάλιν ἐκ μεταβολῆς παντοῖος ἐγένετο, πράττων κάθοδον αὐτῷ μετὰ τῶν φίλων. Ἐνισταμένου δὲ τοῦ Κλωδίου, συνέδοξε τῇ βουλῇ μηδὲν διὰ μέσου πράγμα κρυοῦν, μηδὲ πράττειν δημόσιον, εἰ μὴ Κικέρωνι κάθοδος γένοιτο. Τῶν δὲ περὶ Λέντιλον ὑπατεύοντων, καὶ τῆς στάσεως πρόσωβαδιζούσης, ὥστε τρωθῆναι μὲν ἐν ἀγορᾷ δημάρχους, Κόϊντιον δὲ τὸν Κικέρωνος ἀδελφόν, ἐν τοῖς νεκροῖς ὡς τεθνηκότα κείμενον, διαλαθεῖν, ὃ τε δῆμος ἤρχετο τρέπεσθαι τῇ γνώμῃ, καὶ τῶν δημάρχων Ἄνιος Μίλων πρῶτος ἐτόλμησε τὸν Κλώδιον εἰς δίκην ἀπάγειν βιαίῳ, καὶ Πομπηίῳ πολλοὶ συνῆλθον ἕκ τε τοῦ δήμου καὶ τῶν πέριξ πόλεων. Μεθ' ὧν προελθῶν, καὶ τὸν Κλώδιον ἀναστήσας ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ἐπὶ τὴν ψῆφον ἐκάλεσε τοὺς πολίτας. Καὶ λέγεται μηδέποτε μηδὲν ἐκ τοσαύτης ὁμοφροσύνης ἐπιψηφίσασθαι τὸν δῆμον. Ἡ δὲ σύγκλητος ἀμιλλωμένη πρὸς τὸν δῆμον, ἔγραψεν ἐπαινεθῆναι τὰς πόλεις, ὅσαι τὸν Κικέρωνα παρὰ τὴν φυγὴν ἐθεράπευσαν, καὶ τὴν οἰκίαν αὐτῷ καὶ τὰς ἐπαύλεις, ἃς Κλώδιος διεφθάρκει, τέλεσι δημοσίοις ἀνασταθῆναι. Κατῆρει δὲ Κικέρων ἐκκαιδεκάτῳ μηνὶ μετὰ τὴν φυγὴν· καὶ τοσαύτη τὰς πόλεις χαρὰ καὶ σπουδὴ τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὴν ἀπάντησιν εἶχεν, ὥστε τὸ ἦρθέν ὑπὸ Κικέρωνος ὕστερον ἐνδεέστερον εἶναι τῆς ἀληθείας. Ἐφη γὰρ αὐ-

τὸν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν Ἰταλίαν φέρουσαν, εἰς τὴν Ῥώμην εἰσενεγκεῖν. Ὅπου καὶ Κράσσος, ἐχθρὸς ὢν αὐτῷ πρὸ τῆς φυγῆς, τότε προθύμως ἀπήντα καὶ διελύετο, τῷ παιδὶ Ποπλίῳ χαριζόμενος, ὡς ἔλεγε, ζηλωτῇ Κικέρωνος ὄντι.

XXXIV. Χρόνον δ' οὐ πολὺν διαλιπὼν, καὶ παραφυλάξας ἀποδημοῖντα τὸν Κλώδιον, ἐπῆλθε μετὰ πολλῶν τῷ Καπετωλίῳ, καὶ τὰς δημοκρατικὰς δέλτους, ἐν αἷς ἀναγραφαὶ τῶν διωκομένων ἦσαν, ἀπέσπασε καὶ διέφθειρεν. Ἐγκαλοῦντος δὲ περὶ τούτου τοῦ Κλωδίου, τοῦ δὲ Κικέρωνος λέγοντος, ὡς παρανόμως ἐκ πατρικίων εἰς δημοκρατίαν παρελθοί, καὶ κύριον οὐδὲν εἶναι τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ. Κάτων ἠγανάκτησε καὶ ἀντεῖπε, τὸν μὲν Κλώδιον οὐκ ἐπαινῶν, ἀλλὰ καὶ δυσχεραίνων τοῖς πεπολιτευμένοις, δεινὸν δὲ καὶ βίαιον ἀποφαίνων, ἀναίρεσιν ψηφίσασθαι δογμάτων καὶ πράξεων τοσοῦτων τὴν σύγκλητον· ἐν αἷς εἶναι καὶ τὴν ἑαυτοῦ τῶν περὶ Κύπρον καὶ Βυζάντιον διοικήσιν. Ἐκ τούτου προσέκρουσεν ὁ Κικέρων αὐτῷ πρόσκρουσιν εἰς οὐδὲν ἐμφανὲς προσελθοῦσαν, ἀλλ' ὥσπερ τῇ φιλοφροσύνῃ χρησθαι πρὸς ἀλλήλους ἀμανρότερον.

XXXV. Μετὰ ταῦτα Κλώδιον μὲν ἀποκίννυσι Μίλων· καὶ διωκόμενος φόνον, Κικέρωνα παρεστήσατο συνήγορον. Ἡ δὲ βουλή, φοβηθεῖσα, μὴ κινδυνεύοντος ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ θυμοειδοῦς, τοῦ Μίλωνος, ταραχὴ γένηται περὶ τὴν πόλιν, ἐπέτρεψε Πομπηῖῳ ταύτην τε καὶ τὰς ἄλλας κρίσεις βραβεῦσαι, παρέχοντα τῇ πόλει καὶ τοῖς δικαστηρίοις ἀσφάλειαν. Ἐκείνου δὲ τὴν ἀγορίαν ἔτι νυκτὸς ἀπὸ τῶν ἄκρων περιλαβόντος τοῖς στρατιώταις, ὁ Μίλων τὸν Κικέρωνα δεῖσας, μὴ πρὸς τὴν

ὄψιν ἀηθείᾳ διαταραχθεὶς χεῖρον διαγωνίσηται, συνέπει-
 σεν ἐν φορείῳ κομισθέντα πρὸς τὴν ἀγορὰν ἠσυχάζειν,
 ἄχρῃς οὐ συνέιασιν οἱ κριταὶ, καὶ πληροῦται τὸ δικαστή-
 ριον. Ὁ δ' οὐ μόνον ἦν, ὡς ἔοικεν, ἐν ὄπλοις ἀθαρσῆς,
 ἀλλὰ καὶ τῷ λέγειν μετὰ φόβου προσήει, καὶ μόλις ἐπαύ-
 σατο παλλόμενος καὶ τρέμων ἐπὶ πολλῶν ἀγώνων, ἀκμὴν
 τοῦ λόγου καὶ στάσιν λαβόντος. Δικιννίῳ δὲ Μουρήνῃ,
 φεύγοντι δίκην ὑπὸ Κάτωνος βοηθῶν, καὶ φιλοτιμούμε-
 νος Ὀρτήσιον ὑπερβάλλειν εὐημερήσαντα, μέρος οὐδὲν
 ἀνεπαύσατο τῆς νυκτὸς ὡς ὑπὸ τοῦ σφόδρα φροντίσαι
 καὶ διαγρυπνήσαι κακωθεὶς, ἐνδεέστερος αὐτοῦ φανῆ-
 ναι. Τότε δ' οὖν ἐπὶ τὴν τοῦ Μίλωνος δίκην ἐκ τοῦ
 φορείου προελθὼν, καὶ θρασάμενος τὸν Πομπηϊὸν ἄνω
 καθεζόμενον, ὡσπερ ἐν στρατοπέδῳ, καὶ κύκλῳ τὰ ὅπλα
 περιλάμποντα τὴν ἀγορὰν, συνεχύθη, καὶ μόλις ἐνήρξα-
 το τοῦ λόγου, κραδαινόμενος τὸ σῶμα, καὶ τὴν φωνὴν
 ἐνισχόμενος, αὐτοῦ τοῦ Μίλωνος εὐθαρσῶς καὶ ἀνδρείως
 παρισταμένον τῷ ἀγῶνι, καὶ κόμην θρέψαι καὶ μεταβα-
 λεῖν ἐσθῆτα φαιὰν ἀπαξιώσαντος· ὅπερ οὐχ ἥκιστα
 δοκεῖ συναίτιον αὐτῷ γενέσθαι τῆς καταδίκης. Ἄλλ' ὅ-
 γε Κικέρων διὰ ταῦτα φιλέταιρος μᾶλλον, ἢ δειλός, ἔδο-
 ξεν εἶναι.

XXXVI. Γίνεται δὲ καὶ τῶν ἱερῶν, οὓς Ἀγγουρις
 Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἀντὶ Κράσσου, τοῦ νέου, μετὰ τὴν ἐν
 Πάρθοις αὐτοῦ τελευτήν. Εἶτα κλήρω λαχὼν τῶν
 ἐπαρχιῶν Κιλικίαν, καὶ στρατὸν ὀπλιτῶν μυρίων καὶ
 δισχιλίων, ἰππέων δὲ δισχιλίων ἑξακοσίων, ἔπλευσε, προσ-
 ταχθεὲν αὐτῷ, καὶ τὰ περὶ Καππαδοκίαν Ἀρισβουζάνη,
 τῷ βασιλεῖ, φίλα καὶ πειθήνια παρασχεῖν. Ταῦτά τε
 δὴ παρεστήσατο καὶ συνήρμοσεν ἀμέμπτως ἕτερη πολέ-

μου· τούς τε Κίλικας ὄρων πρὸς τὸ Παρθικὸν πταῖσμα Ῥωμαίων καὶ τὸν ἐν Συρίᾳ νεωτερισμὸν ἐπηρμένους, κατεπράυνεν ἡμέρως ἄρχων. Καὶ δῶρα μὲν οὐδὲ τῶν βασιλέων διδόντων ἔλαβε, δείπνων δὲ τοὺς ἐπαρχικοὺς ἀνῆκεν· αὐτὸς δὲ καθ' ἡμέραν τοὺς χαριέντας ἀνελάμβανεν ἐστιάσειν, οὐ πολυτελῶς, ἀλλ' ἐλευθερίως. ἼΙ δ' οἰκία θυρωρὸν οὐκ εἶχεν, οὐδ' αὐτὸς ὤφθη κατακείμενος ὑπ' οὐδενός, ἀλλ' ἔωθεν ἐστῶς, ἢ περιπατῶν πρὸ τοῦ δωματίου, τοὺς ἀσπασζομένους ἐδεξιοῦτο. Λέγεται δὲ μήτε ῥάβδοις αἰκίσασθαι τινα, μήτ' ἐσθῆτα περισχίσει, μήτε βλασφημίαν ὑπ' ὀργῆς ἢ ζημίας προσβαλεῖν μεθ' ὕβρεων. Ἄνευρών δὲ πολλὰ τῶν δημοσίων κεκλεμμένα, τάς τε πόλεις εὐπόρους ἐποίησε, καὶ τοὺς ἀποτίνοντας, οὐδὲν τούτου πλεῖον παθόντας, ἐπιτίμους διεφύλαξεν. Ἰψατο δὲ καὶ πολέμον, ληστίας τῶν περὶ τὸν Ἄμανον οἰκούντων τροψάμενος· ἐφ' ᾧ καὶ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀνηγορεύθη. Καιλίου δὲ, τοῦ ῥήτορος, δεομένου παρδάλεις αὐτῷ πρὸς τινα θεῖαν εἰς Ῥώμην ἐκ Κιλικίας ἀποστεῖλαι, καλλωπιζόμενος ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, γράφει πρὸς αὐτὸν, οὐκ εἶναι παρδάλεις ἐν Κιλικίᾳ· πεφευγέναι γὰρ εἰς Καρίαν, ἀγανακτούσας, ὅτι μόναι πολεμοῦνται, πάντων εἰρήνην ἐχόντων. Πλέων δ' ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας, τοῦτο μὲν Ῥόδῳ προσέσχε, τοῦτο δ' Ἀθήναις ἐνδιέτριψεν ἄσμενος, πόθῳ τῶν πάλαι διατριβῶν. Ἄνδράσι δὲ τοῖς πρώτοις ἀπὸ παιδείας συγγενόμενος, καὶ τοὺς τότε φίλους καὶ συνήθεις ἀσπασάμενος καὶ τὰ πρόποντα θαυμασθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν πόλιν ἐπανῆλθεν, ἡδὴ τῶν πραγμάτων, ὡσπερ ὑπὸ φλεγμοῦνης, ἀφισταμένων ἐπὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

XXXVII. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ ψηφισομένων αὐτῷ

θρίαμβον, ἥδιον ἂν ἔφη παρακολουθῆσαι Καίσαρι θρίαμβεύοντι, συμβάσεων γενομένων. Ἰδίᾳ δὲ συνεβούλευε, πολλὰ μὲν Καίσαρι γράφων, πολλὰ δ' αὐτοῦ Πομπηίου δεόμενος, πρᾶντων ἐκάτερον καὶ παραμυθούμενος. Ὡς δ' ἦν ἀνήκιστα, καὶ, Καίσαρος ἐπερχομένου, Πομπηῖος οὐκ ἔμεινεν, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν τὴν πόλιν ἐξέλιπε, ταύτης μὲν ἀπελείφθη τῆς φυγῆς ὁ Κικέρων, ἔδοξε δὲ Καίσαρι προστίθεσθαι. Καὶ δηλὸς ἐστὶ τῇ γνώμῃ πολλὰ ῥιπιασθεῖς ἐπ' ἀμφοτέρω καὶ δυσπαθήσας. Γράφει γὰρ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς διαπορεῖν, ποτέρωσθε χρὴ τρέπεσθαι, Πομπηίου μὲν ἔνδοξον καὶ καλὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὸν πόλεμον ἔχοντος, Καίσαρος δ' ἄμεινον τοῖς πράγμασι χρωμένον, καὶ μᾶλλον ἑαυτὸν καὶ τοὺς φίλους σώζοντος· ὥστ' ἔχειν μὲν, ὃν φύγη, μὴ ἔχειν δὲ, πρὸς ὃν φύγη. Τρεβηατίου δὲ, τινὸς τῶν Καίσαρος ἐταίρων, γράψαντος ἐπιστολὴν, ὅτι Καῖσαρ οἶσται δεῖν μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐξετάζεσθαι μεθ' αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐλπίδων μετέχειν· εἰ δ' ἀναδύεται διὰ γῆρας, εἰς τὴν Ἑλλάδα βαδίζειν, κακεῖ καθήμενον ἡσυχίαν ἄγειν, ἐκποδῶν ἀμφοτέροις γενόμενον· θαυμάσας ὁ Κικέρων, ὅτι Καῖσαρ αὐτὸς οὐκ ἔγραψεν, ἀπεκρίνατο πρὸς ὀργήν, ὡς οὐδὲν ἀνάξιον πράξει τῶν πεπολιτευμένων. Τὰ μὲν οὖν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς γεγραμμένα τοιαῦτά ἐστι.

XXXVIII. Τοῦ δὲ Καίσαρος εἰς Ἰβηρίαν ἀπάραντος, εὐθύς ὡς Πομπηῖον ἔπλευσε· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἄσμενος ὤφθη, Κάτων δ' αὐτὸν ἰδὼν, ἰδίᾳ πολλὰ κατεμέμφετο Πομπηῖῳ προσθέμενον· αὐτῷ μὲν γὰρ οὐχὶ καλῶς ἔχειν ἐγκαταλιπεῖν, ἣν ἀπ' ἀρχῆς εἴλετο τῆς πολιτείας τάξιν, ἐκεῖνον δὲ χρησιμώτερον οἶτα τῇ πατρίδι καὶ

τοῖς φίλοις, εἰ μὲνων ἴσος ἐκεῖ πρὸς τὸ ἀποβαῖνον ἡρμό-
 ζετο, κατ' οὐδένα λογισμόν οὐδ' ἐξ ἀνάγκης πολέμιον
 γεγονέναι Καίσαρι, καὶ τοσούτου μεθέξοντα κινδύνου
 δεῦρ' ἦκειν. Οὗτοι δὲ δὴ τοῦ Κικέρωνος ἀνέστρεφον οἱ
 λόγοι τὴν γνώμην, καὶ τὸ μέγα μηδὲν αὐτῷ χρῆσθαι
 Πομπηίου. Αἴτιος δ' ἦν αὐτός, οὐκ ἀρνούμενος μετα-
 μέλεσθαι, φλαυρίζων δὲ τοῦ Πομπηίου τὴν παρασκευὴν,
 καὶ πρὸς τὰ βουλευόμενα δυσκολαίνων ὑπούλως, καὶ τοῦ
 παρασκώπτειν τι καὶ λέγειν χάριεν εἰς τοὺς συμμάχους
 οὐκ ἀπεχόμενος, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἀγέλαστος ἀεὶ περιῶν
 ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ σκυθρωπὸς ἐτέροις δὲ παρέχων
 γέλωτα μηδὲν δεομένοις. Βέλτιον δὲ καὶ τούτων ὀλίγα
 παραθέσθαι. Δομιτίου τοίνυν ἀνθρώπου εἰς τάξιν
 ἡγεμονικὴν ἄγοντος οὐ πολεμικόν, καὶ λέγοντος, ὡς ἐπιει-
 κῆς τὸν τρόπον ἐστὶ καὶ σώφρων· „Τί οὖν,“ εἶπεν, „οὐκ
 ἐπίτροπον αὐτὸν τοῖς τέκνοις φυλάσσεις;“ Ἐπαινούτων
 δὲ τινῶν Θεοφάνην, τὸν Δέσβιον, ὃς ἦν ἐν τῷ στρατοπέ-
 δῳ τεκτόνων ἑπαρχος, ὡς εὖ παραμυθήσασαι Ροδίους
 τὸν στόλον ἀποβαλόντας· „Ἡλίον,“ εἶπεν, „ἀγαθόν
 ἐστὶ, τὸ Γραικὸν ἔχειν ἑπαρχόν!“ Καίσαρος δὲ κατορ-
 θούντος τὰ πλεῖστα, καὶ τρόπον τινὰ πολιορκούντος αυ-
 τοὺς, Δέντλῳ μὲν εἰπόντι πυνθάνεσθαι, στυγνὸς εἶναι
 τοὺς Καίσαρος φίλους, ἀπεκρίνατο· „Λέγεις αὐτοὺς
 δυσνοεῖν Καίσαρι.“ Μαρκίου δὲ τινος ἤκοντος ἐξ Ἰτα-
 λίας νεωστὶ, καὶ λέγοντος, ἐν Ῥώμῃ φήμην ἐπικρατεῖν,
 ὡς πολιορκοῖτο Πομπηίος· „Εἴτ' ἐξέπλευσας,“ εἶπεν,
 „ἵνα τοῦτο πιστεύσῃς αὐτὸς θεασάμενος;“ Μετὰ δὲ
 τὴν ἥτις Νοννίου μὲν εἰπόντος, ὅτι δεῖ χρηστὰς ἐλπί-
 δας ἔχειν, ἐπὶ γὰρ ἀστὸς ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Πομ-
 τηίου λελεῖφθαι· „Καλῶς ἂν,“ ἔφη, „παρήμεις, εἰ κο-

λοιοῖς ἐπολεμοῦμεν.“ Λαβρινῶν δὲ μαντείαις τισὶν ἰσχυριζομένου, καὶ λέγοντος, ὡς δεῖ περιγενέσθαι *Πομπήϊον* „*Οὐκοῦν*,” ἔφη, „στρατηγήματι τούτῳ χρώμενοι νῦν ἀποβεβλήκαμεν τὸ στρατόπεδον.“

XXXIX. Ἀλλὰ γὰρ, γενομένης τῆς κατὰ *Φάρσαλον* μάχης, ἧς οὐ μετέσχε δι' ἀρρώστίαν, καὶ *Πομπήϊου* φυγόντος, ὁ μὲν *Κάτων*, καὶ στρατεύμα συχνὸν ἐν *Δυρράχῳ*, καὶ στόλον ἔχων μέγαν, ἐκείνον ἠξίου στρατηγεῖν κατὰ νόμον, καὶ τὸ τῆς ὑπατείας ἀξίωμα προὔχοντα. Διωθόμενος δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ *Κικέρων*, καὶ ὅλως φεύγων τὸ συστρατεύεσθαι, παρ' οὐδέν ἦλθεν ἀνααιρεθῆναι, *Πομπήϊον* τοῦ νέου καὶ τῶν φίλων προδότην ἀποκαλούντων, καὶ τὰ ξίφη σπασαμένων, εἰ μὴ *Κάτων* ἐνστάς μόλις ἀφείλετο καὶ διῆκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Κατασχὼν δ' εἰς *Βρεντέσιον*, ἐνταῦθα διέτριβε, *Καῖσαρα* περιμένων βραδύνοντα διὰ τὰς ἐν *Ἀσίᾳ* καὶ περὶ *Αἴγυπτον* ἀσχολίας. Ἐπεὶ δ' εἰς *Τάραντα* καθωρμισμένος ἀπηγγέλλετο, καὶ περὶ περὶ ἐκεῖθεν εἰς *Βρεντέσιον*, ὥρμησε πρὸς αὐτὸν, οὐ πάνυ μὲν ὦν δύσελπις, αἰδούμενος δὲ, πολλῶν παρόντων, ἀνδρὸς ἐχθροῦ καὶ κρατοῦντος λαμβάνειν πείραν. Οὐ μὴν ἐδέησεν αὐτῷ πράξαι τι παρ' ἀξίαν, ἢ εἰπεῖν. Ὁ γὰρ *Καῖσαρ*, ὡς εἶδεν αὐτὸν πολὺν πρὸ τῶν ἄλλων ἀπαντῶντα, κατέβη καὶ ἠσπάσατο, καὶ διαλεγόμενος μόνῳ συχνῶν σταδίων ὁδὸν προῆλθεν. Ἐκ δὲ τούτου διετέλει τιμῶν καὶ φιλοφρονούμενος, ὥστε καὶ γράψαντι λόγον ἐγκώμιον *Κάτωνος* ἀντιγράφων, τὸν τε λόγον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον, ὡς μάλιστα τῷ *Περικλέους* εἰκότα καὶ *Θηραμένους*, ἐπαινεῖν. Ὁ μὲν οὖν *Κικέρωνος* λόγος, *Κάτων*, ὁ δὲ *Καῖσαρος*, *Ἀντικάτων* ἐπιγέγραπται. Λέγεται δὲ καὶ, *Κοῖντου Διγαρίου* δίκην φείγον-

τος, ὅτι τῶν Καίσαρος πολεμίων εἰς ἐγεγόνει, καὶ Κικέρωνος αὐτῷ βοηθούντος, εἰπεῖν τὸν Καίσαρα πρὸς τοὺς φίλους· „Τί κωλύει διὰ χρόνου Κικέρωνος ἀκοῦσαι λέγοντος, ἐπεὶ πάλαί κέκριται πονηρὸς ὁ ἀνὴρ καὶ πολέμιος;“ ἐπεὶ δ' ἀρξάμενος λέγειν ὁ Κικέρων ὑπερφυνῶς ἐκίνε, καὶ προὔβαιεν αὐτῷ πάθει τε ποικίλος καὶ χάριτι θαυμαστός ὁ λόγος, πολλὰς μὲν εἶναι χρόας ἐπὶ τοῦ προσώπου τὸν Καίσαρα, πάσας δὲ τῆς ψυχῆς τρεπόμενον τροπὰς κατάδηλον εἶναι· τέλος δὲ τῶν κατὰ Φάρσαλον ἀψαμένου τοῦ ῥήτορος ἀγώνων, ἐκπαθῆ γενόμενον τιναχθῆναι τῷ σώματι, καὶ τῆς χειρὸς ἐκβαλεῖν ἕνια τῶν γραμματίων. Τὸν γοῦν ἀνθρώπον ἀπέλυσε τῆς αἰτίας βεβιασμένος.

XL. Ἐκ τούτου Κικέρων, εἰς μοναρχίαν τῆς πολιτείας μεθεστῶσης, ἀφέμενος τοῦ τὰ κοινὰ πράττειν, ἐσχόλαζε τοῖς βουλομένοις φιλοσοφεῖν τῶν νέων, καὶ σχεδὸν ἐκ τῆς πρὸς τούτους σννηθείας, εὐγενεστάτους καὶ πρώτους ὄντας, αὐθις ἴσχυεν ἐν τῇ πόλει μέγιστον. Αὐτῷ δ' ἔργον μὲν ἦν τὸ τοὺς φιλοσόφους συντελεῖν διαλόγους καὶ μεταφράζειν τινὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν διαλεκτικῶν ἢ φυσικῶν ὀνομάτων ἕκαστον εἰς Ῥωμαϊκὴν μεταβάλλειν διάλεκτον. Ἐκεῖνος γάρ ἐστιν, ὡς φασιν, ὁ καὶ τὴν φαντασίαν, καὶ τὴν συγκατάθεσιν, καὶ τὴν ἐποχὴν, καὶ τὴν κατάληψιν, ἔτι δὲ τὸ ἄτομον, τὸ ἀμερῆς, τὸ κενόν, ἄλλα τε πολλὰ τῶν τοιούτων, ἐξονομάσας πρῶτος ἢ μάλιστα Ῥωμαίοις, τὰ μὲν μεταφοραῖς, τὰ δ' οἰκειότησιν ἄλλαις γνώριμα καὶ προσήγορα μηχανησάμενος. Τῇ δὲ πρὸς τὴν ποιήσιν εὐκολίᾳ παίζων ἐχρηῖτο. Λέγεται γάρ, ὅτι νύκτα ὄνειρ πρὸς τὸ τοιοῦτον, τῆς νυκτὸς ἔπη ποιεῖν πεντακόσια. Τὸ μὲν οὖν πλεῖστον τοῦ χρόνου τούτου περὶ Τοῦσκλον ἐν χωρίοις αὐτοῦ διάγων, ἔγραφε πρὸς τοὺς

φίλους, Δαίριου βίον ζῆν, εἴτε παίζων, ὡς ἔθος εἶχεν, εἶθ' ὑπὸ φιλοτιμίας σπαργῶν πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ ἀθυμῶν τοῖς καθεστῶσι. Σπανίως δ' εἰς ἄστυ θεραπείας ἕνεκα τοῦ Καίσαρος κατῆει, καὶ πρῶτος ἦν τῶν συναγορευόντων ταῖς τιμαῖς, καὶ λέγειν ἀσὶ τι καινὸν εἰς τὸν ἄνδρα καὶ τὰ πραττόμενα φιλοτιμουμένων. Οὐδὲν ἔστι καὶ τὸ περὶ τῶν Πομπηίου λεχθὲν εἰκόνων, ἃς ἀνηρημένας καὶ καταβεβλημένας ὁ Καῖσαρ ἐκέλευσεν ἀνασταθῆναι· καὶ ἀνεστάθησαν. Ἔφη γὰρ ὁ Κικέρων, ὅτι ταύτῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ Καῖσαρ τοὺς μὲν Πομπηίουῖσθισι, τοὺς δ' αὐτοῦ πήγνυσιν ἀνδριάντας.

XLI. Διανοούμενος δ', ὡς λέγεται, τὴν πάτριον ἱστορίαν γραφῇ περιλαβεῖν, καὶ πολλὰ συμμίζει τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ ὅλους τοὺς εἰρημένους λόγους αὐτῶν καὶ μύθους ἐνταῦθα γράψαι, πολλοῖς μὲν δημοσίοις, πολλοῖς δ' ἰδίῳις κατελήφθη πράγμασιν ἀβουλήτοις καὶ πάθεισιν, ὧν αὐθαίρετα δοκεῖ πλεῖστα συμβῆναι. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀπεπέμψατο τὴν γυναῖκα, Τερεντίαν, ἀμεληθεὶς ὑπ' αὐτῆς παρὰ τὸν πόλεμον, ὥστε καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐφοδίων ἐνδεὴς ἀποσταλῆναι, καὶ μηδ', ὅτι κατῆγεν αὐθις εἰς Ἰταλίαν, τυχεῖν εὐγνώμονος. Αὕτη μὲν γὰρ οὐκ ἤλθεν, ἐν Βρεντεσίῳ διατρίβοντος αὐτοῦ πολὺν χρόνον· ἐρχομένη δὲ τῇ θυγατρὶ, παιδίσκῃ νέᾳ, τοσαύτην ὁδὸν, οὐ πομπὴν πρόεπουσαν, οὐ χορηγίαν παρέσχεν, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν τῷ Κικέρωνι πάντων ἔρημον καὶ κενὴν ἀπέδειξεν ἐπὶ πολλοῖς ὀφλήμασι καὶ μεγάλοις. Αὐταὶ γὰρ εἰσιν αἱ λεγόμεναι τῆς διαστάσεως εὐπροπέσταται προφάσεις. Τῇ δὲ Τερεντίᾳ καὶ ταύτας ἀγνομένη λαμπρὰν ἐποίησε τὴν ἀπολογίαν αὐτὸς ἐκεῖνος, μετ' οὐ πολὺν χρόνον γήμας παρθένον, ὡς μὲν ἡ Τερεντία καταφῆμιξεν, ἔρωτι τῆς

ώρας, ὡς δὲ Τύρων, ὁ τοῦ Κικέρωνος ἀπελεύθερος, γέγραπται, εὐπορίας ἔνεκεν πρὸς διάλυσιν δανείων. Ἦν γὰρ ἡ παῖς σφόδρα πλουσία, καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς ὁ Κικέρων ἐν πίστει κληρονόμος ἀπολειφθεὶς διεφύλαττεν. Ὀφείλων δὲ πολλὰς μυριάδας, ὑπὸ τῶν φίλων καὶ οἰκείων ἐπέισθη τὴν παῖδα γῆμαι παρ' ἡλικίαν, καὶ τοὺς δανειστὰς ἀπαλλάξαι, τοῖς ἐκείνης χρησάμενον. Ἀντώνιος δὲ, τοῦ γάμου μνησθεὶς ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Φιλιππικὸν ἀντιγραφαῖς, ἐκβαλεῖν αὐτὸν φησι γυναῖκα, παρ' ἣ ἐγήρασε· χαριέντως ἅμα τὴν οἰκουρίαν ὡς ἀπράκτου καὶ ἀστρατεύτου παρασκώπτων τοῦ Κικέρωνος. Γῆμαντι δ' αὐτῷ μετ' οὐ πολλὸν χρόνον ἡ θυγάτηρ ἀπέθανε τίκτουσα παρὰ Λέντῳ· τούτῳ γὰρ ἐγαμήθη μετὰ τὴν Πείσωνος, τοῦ προτέρου ἀνδρός, τελευτήν. Καὶ συνῆλθον μὲν ἐπὶ τὴν παραμυθίαν τῷ Κικέρωνι πανταχόθεν οἱ φιλόσοφοι· βαρέως δ' ἄγαν ἤνεγκε τὸ συμβεβηκός, ὥστε καὶ τὴν γαμηθεῖσαν ἀποπέμψασθαι δόξασαν ἡσθῆναι τῇ τελευτῇ τῆς Τυλλίας.

XLII. Τὰ μὲν οὖν κατ' οἶκον οὕτως εἶχε τῷ Κικέρωνι. Τῆς δ' ἐπὶ Καίσαρα συνισταμένης πράξεως οὐ μετέσχε, καίπερ ὢν ἐταῖρος ἐν τοῖς μάλιστα Βρούτου, καὶ βαρύνεσθαι τὰ παρόντα καὶ τὰ πάλαι ποθεῖν πράγματα δοκῶν, ὡς ἕτερος οὐδεὶς. Ἄλλ' ἔδεισαν οἱ ἄνδρες αὐτοῦ τὴν τε φύσιν, ὡς ἐνδεᾶ τόλμης, τὸν τε χρόνον, ἐν ᾧ καὶ ταῖς ἐρόωμενεστάταις φύσεσιν ἐπιλείπει τὸ θαρρόειν. Ὡς δ' οὖν ἐπέπρακτο τοῖς περὶ Βρούτου καὶ Κάσσιον τὸ ἔργον, καὶ τῶν Καίσαρος φίλων συνισταμένων ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, αὐτῶν ἦν δέος ἐμφυλίοις πολέμοις περιπετῆ γενέσθαι τὴν πόλιν· Ἀντώνιος μὲν ὑπατεύων τὴν βουλήν συνήγαγε, καὶ βραχεία διελέχθη περὶ ὁμοιοῦς, Κικέρων

δὲ πολλὰ πρὸς τὸν καιρὸν οἰκείως διελθὼν, ἔπεισε τὴν σύγκλητον, Ἀθηναίους μιμησαμένην, ἀμνηστίαν τῶν ἐπὶ Καίσαρι ψηφίσασθαι, νεῖμαι δὲ τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Βροῦτον ἐπαρχίας. Ἔσχε δὲ τούτων τέλος οὐδέν. Ὁ γὰρ δῆμος, αὐτὸς μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς οἶκτον ἐξαχθεὶς, ὡς εἶδε τὸν νεκρὸν ἐκκομιζόμενον δι' ἀγορᾶς, Ἀντωνίου δὲ καὶ τὴν ἐσθῆτα δεῖξαντος αὐτοῖς αἵματος κατάπλεων, καὶ κεκομμένην πάντη τοῖς ξίφεσιν, ἐκμανέντες ὑπ' ὀργῆς, ἐν ἀγορᾷ ζήτησιν ἐποιοῦντο τῶν ἀνδρῶν, καὶ πῦρ ἔχοντες ἐπὶ τὰς οἰκίας ἔθεον, ὡς ἀνάποντες. Οἱ δὲ τοῦτον μὲν τῷ προπεφυλάχθαι διέφυγον τὸν κίνδυνον, ἐτέρους δὲ πολλοὺς καὶ μεγάλους προσδοκῶντες, ἐξέλιπον τὴν πόλιν.

XLIII. Εὐθύς ἂν ὁ Ἀντώνιος ἐπήρτο, καὶ πᾶσι μὲν ἦν φοβερός, ὡς μοναρχήσων, τῷ δὲ Κικέρωνι φοβερώτατος. Ἀναθρόωνμένην τε γὰρ αὐτῷ πάλιν ὄρων τὴν δύναμιν ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ τοῖς περὶ Βροῦτον ἐπιτήδειον εἰδώς, ἤχθετο παρόντι. Καὶ πού τι καὶ προὔπηρχεν ὑποψίας αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν τῶν βίων ἀνομοιότητα καὶ διαφοράν. Ταῦτα δεῖσας ὁ Κικέρων, πρῶτον μὲν ὥρμησε πρεσβευτῆς Δολοβέλλα συνεκπλεῦσαι εἰς Συρίαν. Ἐπεὶ δ' οἱ μέλλοντες ὑπατεύειν μετ' Ἀντωνίου, Ἰστιος καὶ Πάνσας, ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ζηλωταὶ τοῦ Κικέρωνος, ἐδέοντο μὴ σφᾶς καταλιπεῖν, ὑποδεχόμενοι καταλύσειν Ἀντωνίου, ἐκείνου παρόντος· ὁ δ' οὐτ' ἀπιστῶν παντάπασιν, οὔτε πιστεύων, Δολοβέλλαν μὲν εἶασε χαίρειν, ὁμολογήσας δὲ τοῖς περὶ τὸν Ἰστιον τὸ θέρος ἐν Ἀθήναις διάξειν, ὅταν δ' ἐκεῖνοι παραλάβωσι τὴν ἀρχὴν, ἀφίξασθαι πάλιν, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐξέπλευσε· γενομένης δὲ περὶ τὸν πλοῦν διατριβῆς, καὶ λόγων ἀπὸ Ῥώμης, οἷα φιλεῖ, καινῶν προσπεσόντων, μεταβε-

βλῆσθαι μὲν Ἀντώνιον θαυμαστὴν μεταβολὴν, καὶ πάντα πράττειν καὶ πολιτεύεσθαι πρὸς τὴν σύγκλητον, ἐνδεῖν δὲ τῆς ἐκείνου παρουσίας τὰ πράγματα, μὴ τὴν ἀρίστην ἔχειν διάθεσιν· καταμεμψάμενος αὐτὸς αὐτοῦ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν, ἀνέστρεφεν αὐτῆς εἰς Ῥώμην. Καὶ τῶν πρώτων οὐ διημάριζαν ἐλπίδων· τοσοῦτον πλῆθος ὑπὸ χαρᾶς καὶ πόθου πρὸς τὴν ἀπάντησιν ἐξεχύθη, καὶ σχεδὸν ἡμερησίον ἀνήλωσαν χρόνον αἱ περὶ τὰς πύλας καὶ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ δεξιώσεις καὶ φιλοφροσύναι. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ βουλῇ συναγαγόντος Ἀντωνίου, καὶ καλοῦντος αὐτὸν, οὐκ ἦλθεν, ἀλλὰ κατέκειτο, μαλακῶς ἔχειν ἐκ τοῦ κόπου σκηπιόμενος. Ἐδόκει δὲ τάληθές ἐπιβουλῆς εἶναι φόβος, ἐκ τινος ὑποψίας καὶ μηνύσεως καθ' ὁδὸν αὐτῶ προσπεσούσης. Ἀντώνιος δὲ χαλεπῶς μὲν εἶχεν ἐπὶ τῇ διαβολῇ, καὶ στρατιώτας ἐπέμψεν ἄγειν αὐτὸν, ἢ καταπρῆσαι τὴν οἰκίαν κελεύσας· ἐνστάτων δὲ πολλῶν καὶ δεηθέντων, ἐνέχυρα λαβὼν μόνον, ἐπαύσατο. Καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἀντιπαρεξίοντες ἀτρέμα καὶ φυλατιόμενοι διετέλουν· ἄχρις οὗ Καῖσαρ ὁ νέος ἐξ Ἀπολλωνίας παραγενόμενος, τὸν τε κλῆρον ἀνεδέξατο τοῦ Καίσαρος ἐκείνου, καὶ περὶ τῶν δισχιλίων πεντακοσίων μυριάδων, ἃς Ἀντώνιος ἐκ τῆς οὐσίας κατεῖχεν, εἰς διαφορὰν κατέστη πρὸς αὐτόν.

XLIV. Ἐκ δὲ τούτου Φίλιππος, ὁ τὴν μητέρα τοῦ νέου Καίσαρος ἔχων, καὶ Μάρκελλος, ὁ τὴν ἀδελφὴν, ἀφικόμενοι μετὰ τοῦ νεανίσκου πρὸς τὸν Κικέρωνα, συνέθεντο, Κικέρωνα μὲν ἐκείνῳ τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τῆς πολιτείας δύναμιν ἐν τε τῇ βουλῇ καὶ τῶ δήμῳ παρέχειν, ἐκείνον δὲ Κικέρωνι τὴν ἀπὸ τῶν χρημάτων καὶ τῶν ὀπλιῶν ἀσφάλειαν. Ἦδη γάρ οὐκ ὀλίγους τῶν ὑπὸ Καίσαρι

στρατευσαμένων περὶ αὐτὸν εἶχε τὸ μεριόκιον. Ἐδόκει δὲ καὶ μείζων τις αἰτία γηγονέναι τοῦ τὸν Κικέρωνα ἀναδεξασθαι προθύμως τὴν Καίσαρος φιλίαν. Ἐτι γὰρ, ὡς ἔοικε, Πομπηίου ζῶντος καὶ Καίσαρος, ἔδοξε κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ Κικέρων καλεῖν τινα τοὺς τῶν συγκλητικῶν παῖδας εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὡς μέλλοντος ἐξ αὐτῶν ἓνα τοῦ Διὸς ἀποδεικνύειν τῆς Ῥώμης ἡγεμόνα· τοὺς δὲ πολίτας ὑπὸ σπουδῆς θέοντας ἴστασθαι περὶ τὸν νεῶν· καὶ τοὺς παῖδας ἐν τοῖς περιπορφύροις καθέζεσθαι σιωπὴν ἔχοντας. Ἐξαίφνης δὲ τῶν θυρῶν ἀνοιχθευσῶν, καθ' ἓνα τῶν παιδῶν ἀνισταμένων, κύκλον παρὰ τὸν θεὸν παραπορεύεσθαι· τὸν δὲ πάντας ἐπισκοπεῖν καὶ ἀποπέμπειν ἄχθομένους. Ὡς δ' οὗτος ἦν προσίων κατ' αὐτὸν, ἐκτεῖναι τὴν δεξιάν, καὶ εἰπεῖν· „Ὡ Ῥωμαῖοι, πέρας ὑμῖν ἐμφυλίων πολέμων οὗτος ἡγεμὼν γενόμενος.“ Τοιοῦτόν φασιν ἐνύπνιον ἰδόντα τὸν Κικέρωνα, τὴν μὲν ἰδέαν τοῦ παιδὸς ἐκμεμάχθαι καὶ κατέχειν ἐναργῶς, αὐτὸν δ' οὐκ ἐπίστασθαι. Μεθ' ἡμέραν δὲ καταβαίνοντος εἰς τὸ πεδίον τὸ Ἄρβιον αὐτοῦ, τοὺς παῖδας ἤδη γεγυμνασμένους ἀπέρχεσθαι, κακῆϊνον ὄφθῆναι τῷ Κικέρωνι πρῶτον, οἷος ὠφθῆ καθ' ὕπνον· ἐκπλαγέντα δὲ, πνυθάνεσθαι, τίνων εἴη γονέων. Ἦν δὲ πατὴρ Ὀκταουΐου τῶν οὐκ ἄγαν ἐπιφανῶν, Ἀττίας δὲ μητρός, ἀδελφιδῆς Καίσαρος. Ὄθεν Καῖσαρ αὐτῷ, παῖδας οὐκ ἔχων ἰδίους, τὴν οὐσίαν ἑαυτοῦ καὶ τὸν οἶκον ἐν ταῖς διαθήκαις ἔδωκεν. Ἐκ τούτου φασὶ τὸν Κικέρωνα τῷ παιδί κατὰ τὰς ἀπαντήσεις ἐντυχάνειν ἐπιμελῶς, κακῆϊνον οἰκείως δέχεσθαι τὰς φιλοφροσύνας· καὶ γὰρ ἐκ τύχης αὐτῷ γεγονέναι συμβεβήκει, Κικέρωνος ὑπατεύοντος.

XI.V. Αὐταὶ μὲν οὖν προφάσεις ἦσαν αἱ λεγόμεναι·

τὸ δὲ πρὸς Ἀντώνιον μῖσος Κικέρωνα πρῶτον, εἶτα ἡ φύσις, ἥτις οὐσα τῆς τιμῆς, προσεποίησε Καίσαρι, νομίζοντα προσλαμβάνειν τῇ πολιτείᾳ τὴν ἐκείνου δύναμιν. Οὕτω γὰρ ὑπῆει τὸ μειράκιον αὐτὸν, ὥστε καὶ πατέρα προσαγορεύειν. Ἐφ' ᾧ σφόδρα Βροῦτος ἀγανακτῶν, ἐν ταῖς πρὸς Ἀπικὸν ἐπιστολαῖς καθήψατο τοῦ Κικέρωνος, ὅτι διὰ φόβον Ἀντωνίου θεραπεύων Καίσαρα, δηλὸς ἐστὶν οὐκ ἐλευθερίαν τῇ πατρίδι πράττων, ἀλλὰ δεσπότην φιλάνθρωπον αὐτῷ μνῶμενος. Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸν γε παῖδα τοῦ Κικέρωνος ὁ Βροῦτος, ἐν Ἀθήναις διατρέβοντα παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, ἀναλαβὼν, ἔσχεν ἐφ' ἡγεμονίας, καὶ πολλὰ χρώμενος αὐτῷ κατώρθου. Τοῦ δὲ Κικέρωνος ἀκμὴν ἔσχεν ἡ δύναμις ἐν τῇ πόλει τότε μεγίστην, καὶ κρατῶν, ὅσων ἐβούλετο, τὸν μὲν Ἀντώνιον ἐξέκρουσε καὶ κατεστασίασε, καὶ πολεμήσοντας αὐτῷ τοὺς δύο ὑπάτους, Ἰρτιον καὶ Πάνσαν, ἐξέπεμψε. Καίσαρι δὲ ῥαβδούχους καὶ στρατηγικὸν κόσμον, ὡς δὴ προπολεμοῦντι τῆς πατρίδος, ἔπεισε ψηφίσασθαι τὴν σύγκλητον. Ἐπεὶ δ' Ἀντώνιος μὲν ἤττητο, τῶν δ' ὑπάτων ἀμφοτέρων ἀποθανόντων, ἐκ τῆς μάχης πρὸς Καίσαρα συνέστησαν αἱ δυνάμεις, δεύσασα ἡ βουλὴ νέον ἄνδρα, καὶ τύχῃ λαμπρῶ κεκορημένον, ἐπειρᾶτο τιμαῖς καὶ δωρεαῖς ἀποκαλεῖν αὐτοῦ τὰ στρατεύματα, καὶ περισπᾶν τὴν δύναμιν, ὡς μὴ δεομένη τῶν προπολεμούντων, Ἀντωνίου πεφευγῶτος. Οὕτως ὁ Καῖσαρ φοβηθεὶς, ὑπέπεμπε τῷ Κικέρωνι τοὺς δεομένους καὶ πείθοντας ὑπατεῖαν μὲν ἀμφοτέροις ὁμοῦ πράττειν, χρῆσθαι δὲ τοῖς πράγμασιν, ὅπως αὐτὸς ἔγνωκε, παραλαμβάνοντα τὴν ἀρχήν, καὶ τὸ μειράκιον διδικεῖν ὀνόματος καὶ δόξης γλιχόμενον. Ὡμολόγει δὲ Καῖσαρ αὐτὸς, ὡς δεδιὼς κατάλυσιν, καὶ κινδυνεύων ἔρημος

γενέσθαι, χρήσαιο τῇ Κικέρωνος ἐν δέοντι φιλαρχίᾳ, προτροπεύαμενος αὐτὸν ὑπατείαν μετιέναι, συμπράττοντος αὐτοῦ καὶ συναρχαιρεσιάζοντος.

XLVI. Ἐνταῦθα μέντοι μάλιστα Κικέρων ἐπαφθεὶς ὑπὸ νέου γέρον, καὶ φενακισθεὶς, καὶ συναρχαιρεσιάζσας, καὶ παρασχῶν αὐτῷ τὴν σύγκλητον, εὐθύς μὲν ὑπὸ τῶν φίλων αἰτίαν εἶχεν, ὀλίγῳ δ' ὕστερον αὐτὸν ἀπολωλεκῶς ἦσθετο, καὶ τοῦ δήμου προἰέμενος τὴν ἐλευθερίαν. Αὐξηθεὶς γὰρ ὁ νεανίας, καὶ τὴν ὑπατείαν λαβὼν, Κικέρωνα μὲν εἶασε χαίρειν, Ἀντωνίῳ δὲ καὶ Λεπίδῳ φίλος γενόμενος, καὶ τὴν δύναμιν εἰς ταῦτο συνενεγκῶν, ὥσπερ ἄλλο τι κτήμα τὴν ἡγεμονίαν ἐνειμάτο πρὸς αὐτούς. Καὶ κατεγράφησαν ἄνδρες, οὓς ἔδει θνήσκειν, ὑπὲρ διακοσίους. Πλείστην δὲ τῶν ἀμφισβητημάτων αὐτοῖς ἔρις ἢ Κικέρωνος προγραφή παρέσχεν, Ἀντωνίου μὲν ἀσυμβάτως ἔχοντος, εἰ μὴ πρῶτος ἐκείνος ἀποθνήσκῃ, Λεπίδου δ' Ἀντωνίῳ προστιθεμένου, Καίσαρος δὲ πρὸς ἀμφοτέρους ἀντέχοντος. Ἐγίνοντο δ' αἱ σύνοδοι μόνους ἀπόρρητοι περὶ πόλιν Βονωνίαν ἐφ' ἡμέρας τρεῖς, καὶ συνήεσαν εἰς τόπον τινὰ πρόσω τῶν στρατοπέδων ποταμῷ περιφύεσθαι. Λέγεται δὲ τὰς πρώτας ἡμέρας διαγωνισάμενος ὑπὲρ τοῦ Κικέρωνος ὁ Καῖσαρ, ἐνδοῦναι τῇ τρίτῃ, καὶ προέσθαι τὸν ἄνδρα. Τὰ δὲ τῆς ἀντιδόσεως οὕτως εἶχεν. Ἔδει Κικέρωνος ἐκστῆναι Καίσαρα, Παύλου δὲ, τὰδελφοῦ, Λέπιδον, Λευκίου δὲ Καίσαρος Ἀντωνίον, ὃς ἦν θεῖος αὐτῷ πρὸς μητρός. Οὕτως ἐξέπεσαν ὑπὸ θυμοῦ καὶ λύσσης τῶν ἀνθρώπων λογισμῶν, μᾶλλον δ' ἀπέδειξεν, ὡς οὐδὲν ἀνθρώπου θηρίον ἐστὶν ἀγριώτερον, ἐξουσίαν πάθει προσλαβόντος.

XLVII. Πραττομένων δὲ τούτων, ὁ Κικέρων ἦν μὲν

ἐν ἀγροῖς ἰδίῳις περὶ Τοῦσκλον, ἔχων τὸν ἀδελφὸν μεθ' αὐτοῦ· πυθόμενοι δὲ τὰς προγραφάς, ἔγνωσαν εἰς Ἄστυρα μεταβῆναι, χωρίον πάραλον τοῦ Κικέρωνος· ἐκεῖθεν δὲ πλεῖν εἰς Μακεδονίαν πρὸς Βροῦτον. Ἦδη γὰρ ὑπὲρ αὐτοῦ λόγος ἐφοῖτα κρατοῦντος. Ἐκομίζοντο δ' ἐν φορείοις, ἀπειρηκότες ὑπὸ λύπης· καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐφιστάμενοι, καὶ τὰ φορεῖα παραβάλλοντες, ἀλλήλοισι προσωλοφύροντο. Μᾶλλον δ' ὁ Κόϊντος ἠθύμει, καὶ λογισμὸς αὐτὸν εἰσήει τῆς ἀπορίας· οὐδὲν γὰρ ἔφη λαβεῖν οἴκοθεν. Ἀλλὰ καὶ τῷ Κικέρωνι γλίσχρον ἦν ἐφόδιον. Ἄμεινον οὖν εἶναι, τὸν μὲν Κικέρωνα προλαμβάνειν τῇ φυγῇ, αὐτὸν δὲ μεταθεῖν, οἴκοθεν συσκευασάμενον. Ταῦτ' ἔδοξε· καὶ περιβαλόντες ἀλλήλους καὶ ἀνακλαυσάμενοι διελύθησαν. Ὁ μὲν οὖν Κόϊντος πολλαῖς ὕστερον ἡμέραις ὑπὸ τῶν οἰκετῶν προδοθεὶς τοῖς ζητοῦσιν, ἀνῆρέθη μετὰ τοῦ παιδός. Ὁ δὲ Κικέρων εἰς Ἄστυρα κομισθεὶς, καὶ πλοῖον εὐρών, εὐθύς ἐνέβη, καὶ παρέπλευσεν ἄχρι Κιρκαίου, πνεύματι χρώμενος. Ἐκεῖθεν δὲ βουλομένων εὐθύς αἶρειν τῶν κυβερνητῶν, εἴτε δεισας τὴν θάλασσαν, εἴτ' οὐπω παντάπασι τὴν Καίσαρος ἀπεγνωκῶς πίστιν, ἀπέβη καὶ παρηλθε πεζῇ σταδίους ἑκατὸν, ὡς εἰς Ῥώμην πορευόμενος. Ἀνθις δ' ἀλύων καὶ μεταβαλλόμενος κατῆει πρὸς θάλασσαν. Κακεῖ διενυκτέρευσε ἐπὶ δεινῶν καὶ ἀπόρων λογισμῶν· ὥστε καὶ παρελθεῖν εἰς τὴν Καίσαρος οἰκίαν διενोधῆη κρύφα, καὶ σφάξας ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς ἐστίας ἀλάστορα προσβάλειν. Ἀλλὰ καὶ ταύτης αὐτὸν ἀπέκρουσε τῆς ὁδοῦ δέος βασάνων. Καὶ τᾶλλα ταραχώδη πάλιν προβουλεύματα τῆς γνώμης μεταλαμβάνων παρέδωκε τοῖς οἰκέταις ἑαυτὸν εἰς Καπίτας κατὰ πλοῦν κομίζειν, ἔχων ἐκεῖ χωρία

καὶ καταφυγὴν ὥρα θέρους φιλάνθρωπον, ὅταν ἡδιστον οἱ ἐτησίαι καταπνέωσιν. Ἔχει δ' ὁ τόπος καὶ ναὸν Ἀπόλλωνος μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης. Ἐντεῦθεν ἀρθίντες ἀθρόοι κόρακες, ὑπὸ κλαγγῆς προσεφέροντο τῷ πλοίῳ τοῦ Κικέρωνος ἐπὶ γῆν ἐρεσσομένῳ· καὶ καθίσαντες ἐπὶ τὴν κεραίαν ἐκατέρωθεν, οἱ μὲν ἐβόων, οἱ δ' ἔκοπτον τὰς τῶν μηνυμάτων ἀρχάς· καὶ πᾶσιν ἐδόκει τὸ σημεῖον εἶναι πονηρόν. Ἀπέβη δ' οὖν ὁ Κικέρων, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν ἔπαυλιν, ὡς ἀναπαυσόμενος κατεκλίθη. Τῶν δὲ κοράκων οἱ πολλοὶ μὲν ἐπὶ τῆς θυρίδος διεκάθηντο φθεγγόμενοι θορυβῶδες· εἷς δὲ καταβάς ἐπὶ τὸ κλινίδιον, ἐγκεκαλυμμένου τοῦ Κικέρωνος ἀπῆγε τῷ στόματι κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ προσώπου τὸ ἱμάτιον. Οἱ δ' οἰκείται ταῦθ' ὀρώντες, καὶ κακίσαντες ἑαυτοὺς, εἰ περιμένουσι τοῦ δεσπότηου φρονεομένου θεαταὶ γενέσθαι, θηρία δ' αὐτῷ βοηθεῖ καὶ προκίδεται παρ' ἀξίαν πράιτοντος, αὐτοὶ δ' οὐκ ἀμύνουσι, τὰ μὲν δεόμενοι, τὰ δὲ βίμ λαβρόντες, ἐκόμιζον ἐν τῷ φορείῳ πρὸς τὴν θάλασσαν.

XLVIII. Ἐν τούτῳ δ' οἱ σφαγεῖς ἐπῆλθον, ἑκατοντάρχης Ἡρόνιος καὶ Ποπίλλιος χιλίαρχος, ᾧ πατροκτονίας ποτὲ δίκην αεὺγοντι συνεῖπεν ὁ Κικέρων, ἔχοντες ὑπηρέτας. Ἐπεὶ δὲ τὰς θύρας κεκλεισμένας εὐρόντες ἐξέκοψαν, οὐ φαινομένου τοῦ Κικέρωνος, οὐδὲ τῶν ἔνδον εἰδέναι φασκόντων, λέγεται, νεανίσκον τινα, τεθραμμένον μὲν ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν γράμμασιν ἐλευθερίοις καὶ μαθήμασιν, ἀπελεύθερον δὲ Κοίντου, τοῦ ἀδελφοῦ, Φιλόλογον τούνομα, φράσαι τῷ χιλιάρχῳ τὸ φορεῖον κομιζόμενον διὰ τῶν καταφύτων καὶ σινοσκίων περιπάτων ἐπὶ τὴν θάλατταν. Ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος, ὀλίγους ἀνα-

λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ, περιέθει πρὸς τὴν ἔξοδον. Τοῦ δ' Ἑρηνίου δρόμῳ φερομένου διὰ τῶν περιπάτων ὁ Κικέρων ἤσθετο, καὶ τοὺς οἰκέτας ἐκέλευσεν ἐνταῦθα καταθέσθαι τὸ φορεῖον. Αὐτὸς δ', ὡσπερ εἰώθει, τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τῶν γενεῖων ἀπιόμενος, ἀτενὲς ἐνεώρα τοῖς σφαγεῦσιν, ἀνχοῦ καὶ κόμης ἀνάπλευς, καὶ συντετηκῶς ὑπὸ φροντίδων τὸ πρόσωπον· ὥστε τοὺς πλείστους ἐγκαλῦπασθαι, τοῦ Ἑρηνίου σφάζοντος αὐτόν. Ἐσφάγη δὲ τὸν τράχηλον ἐκ τοῦ φορείου προτεινάς, ἔτος ἐκεῖνο γεγονώς ἑξηκοστὸν καὶ τέταρτον. Τὴν δὲ κεφαλὴν ἀπέκοψεν αὐτοῦ καὶ τὴν χεῖρα, Ἀντωνίου κελεύσαντος, ἣ τοὺς Φιλιππικοὺς ἔγραψεν. Αὐτὸς τε γὰρ ὁ Κικέρων τοὺς κατ' Ἀντωνίου λόγους Φιλιππικοὺς ἐπέγραψε, καὶ μέχρι νῦν τὰ βιβλία Φιλιππικοὶ καλοῦνται.

XLIX. Τῶν δ' ἀκρωτηρίων εἰς Ῥώμην κομισθέντων, ἔτυχε μὲν ἀρχαιρεσίας τελῶν ὁ Ἀντώνιος, ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ἀνεβόησεν, ὡς νῦν αἱ προγραφαὶ τέλος ἔχουσιν. Τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἐκέλευσεν ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων ἐπὶ τοῦ βήματος θεῖναι, θεάμα Ῥωμαίοις φοικτόν, οὗ τὸ Κικέρωνος ὄραϊν πρόσωπον οἰομένοις, ἀλλὰ τῆς Ἀντωνίου ψυχῆς εἰκόνα. Πλὴν ἐν γέ τι φρονήσας μέτριον ἐν τούτοις, Πομπωνίᾳ, τῇ Κοῖντου γυναικί, τὸν Φιλολόγον παρέδωκεν. Ἡ δὲ, καθὶα γενομένη τοῦ σώματος, ἄλλαις τε δειναῖς ἐχρήσατο τιμωρίαις, καὶ τὰς σάρκας ἀποτέμνοντα τὰς αὐτοῦ κατὰ μικρὸν, ὀπτῶν, εἴτ' ἐσθίειν ἠγάγκασεν. Οὕτω γὰρ ἔνοιι τῶν συγγραφέων ἱστορήκασιν· ὁ δ' αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος ἀπελεύθερος, Τίρων, τοπαράπαν οὐδὲ μέμνηται τῆς τοῦ Φιλολόγου προδοσίας. Πηνθάνομαι δὲ, Καίσαρα χρόνοις πολλοῖς ὕστερον εἰσελθεῖν πρὸς ἓνα τῶν θρυγατριδῶν· τὸν δὲ, βιβλίον

ἔχοντα Κικέρωνος ἐν ταῖς χερσὶν, ἐκπλαγέντα τῷ ἱματίῳ περικαλύπτειν· ἰδόντα δὲ Καίσαρα, λαβεῖν καὶ διελθεῖν ἐστῶτα μέρος πολὺ τοῦ βιβλίου, πάλιν δ' ἀποδιδόντα τῷ μαιρακίῳ, φάναι· „Λόγιος ἀνὴρ, ᾧ παῖ, λόγιος καὶ φιλόπατρις.“ Ἐπεὶ μέντοι τάχιστα κατεπολέμησεν Ἀντωνιον, ὑπατεύων αὐτὸς εἴλετο συνάρχοντα τοῦ Κικέρωνος τὸν υἱόν, ἐφ' οὗ τὰς τ' εἰκόνας ἢ βουλή ἀνεῖλεν Ἀντωνίου, καὶ τὰς ἄλλας ἠκύρωσε τιμὰς, καὶ προσεψηφίσατο, μηδεὶ τῶν Ἀντωνίων ὄνομα Μάρκον εἶναι. Οὕτω τὸ δαιμόνιον εἰς τὸν Κικέρωνος οἶκον ἐπανήνεγκε τὸ τέλος τῆς Ἀντωνίου κολάσεως.

COMPARATIO DEMOSTHENIS
CUM CICERONE.

Ἄ μὲν οὖν ἄξια μνήμης τῶν περὶ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος ἱστορουμένων εἰς τὴν ἡμετέραν ἀφίχται γνώσιν, ταῦτ' ἐστίν. Ἀφεικῶς δὲ τὸ συγκρίνειν τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἕξιν αὐτῶν, ἐκεῖνό μοι δοκῶ μὴ παρήσειν ἀρῶρητον, ὅτι Δημοσθένης μὲν εἰς τὸ ῥητορικὸν ἐνέτεινε πᾶν, ὅσον εἶχεν ἐκ φύσεως ἢ ἀσκήσεως λόγιον, ὑπερβαλλόμενος ἐναργεῖα μὲν καὶ δεινότητι τοὺς ἐπὶ τῶν ἀγῶνων καὶ τῶν δικῶν συνεξεταζομένους, ὄγκῳ δὲ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ τοὺς ἐπιδεικτικούς, ἀκριβείᾳ δὲ καὶ τέχνῃ τοὺς σοφιστάς· Κι-

κέρων δέ, καὶ πολυμαθῆς καὶ ποικίλος τῇ περὶ τοὺς λόγους σπουδῇ γενόμενος, συντάξεις μὲν ἰδίας φιλοσόφους ἀπολέλοιπεν οὐκ ὀλίγας εἰς τὸν Ἀκαδημαϊκὸν τρόπον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πρὸς τὰς δίκας καὶ τοὺς ἀγῶνας γραφομένων λόγων δῆλός ἐστιν ἐμπειρίαν τινὰ γραμμάτων παρεπιδείκνυσθαι βουλόμενος. Ἔστι δέ τις καὶ τοῦ ἡθους ἐν τοῖς λόγοις ἐκατέρου δίωψις. Ὁ μὲν γὰρ Δημοσθενικὸς ἔξω παντὸς ὠραϊσμοῦ καὶ παιδιᾶς εἰς δεινότητα καὶ σπουδῆν συνηγμένος, οὐκ ἔλλυχνίων ὄδωδεν, ὥσπερ ὁ Πυθίας ἔσκωπεν, ἀλλ' ὑδροποσίας καὶ φροντίδων, καὶ τῆς λεγομένης πικρίας τοῦ τρόπου καὶ στυγνότητος. Κικέρων δὲ πολλαχοῦ τῷ σκωπτικῷ πρὸς τὸ βωμολόχον ἐκφερόμενος, καὶ πράγματα σπουδῆς ἄξια γέλωτι καὶ παιδιᾷ κατειρωνευόμενος ἐν ταῖς δίκαις εἰς τὸ χρειώδεις, ἠφείδει τοῦ πρόποντος. ὥσπερ ἐν τῇ Κελίου συνηγορίᾳ μηδὲν ἄτοπον ποιεῖν αὐτὸν ἐν τῷσαύτῃ πολυτελείᾳ καὶ τρυφῇ ταῖς ἡδοναῖς χρώμενον. τὸ γὰρ, ὡν ἔξεστι, μὴ μετέχειν, μακρικὸν εἶναι, καὶ ταῦτα ἐν ἡδονῇ τὸ εὐδαιμον τῶν ἐπιφανεστάτων φιλοσόφων τιθεμένων. Λέγεται δέ, Κάτωνος Μουρήναν διώκοντος, ὑπατεύων ἀπολογεῖσθαι, καὶ πολλὰ διὰ τὸν Κάτωνα κωμωδεῖν τὴν Στωϊκὴν αἴρεσιν ἐπὶ ταῖς ἀτοπίαις τῶν παραδόξων λεγομένων δογμάτων. γέλωτος δὲ λαμπροῦ κατιόντος ἐκ τῶν περιεστώτων πρὸς τοὺς δικαστὰς, ἡσυχῇ διαμειδιάσας ὁ Κάτων πρὸς τοὺς καθημένους εἶπεῖν. „Ὡς γελοῖον, ὦ ἄνδρες, ἔχομεν ὑπατον!“ Δοκεῖ δὲ καὶ γέλωτος οἰκεῖος ὁ Κικέρων γεγονέναι καὶ φιλοσκώπτης. τό τε πρόσωπον αὐτοῦ μειδίαμα καὶ γαλήνην παρεῖχε. Τῷ δὲ Δημοσθένους ἀεὶ τις ἐπὶ σπουδῇ, καὶ τὸ πεφροντικὸς τοῦτο καὶ σύντρον οὐ ῥαδίως ἀπέλιπεν. Ὅθεν καὶ δύσ-

κολον αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ καὶ δύστροπον, ὡς αὐτὸς φησιν, ἀπεκάλουν.

II. Ἐτι τοίνυν ἐν τοῖς συγγράμμασι κατιδεῖν ἐστι, τὸν μὲν ἐμμελῶς καὶ ἀνεπαχθῶς τῶν εἰς αὐτὸν ἀπιόμενον ἐγκωμίων, ὅτε τούτου δεῆσαι πρὸς ἕτερόν τι μεῖζον, τὰλλα δ' εὐλαβῆ καὶ μέτριον· ἢ δὲ Κικέρωνος ἐν τοῖς λόγοις ἀμετρία τῆς περιαντολογίας ἀκρασίαν τινὰ κατηγόρει πρὸς δόξαν, βοῶντος, ὡς τὰ ὄπλα ἔδει τῇ τηβένῳ καὶ τῇ γλώττῃ τὴν θριαμβικὴν ὑκίειν δάφνην. Τελευτῶν δ' οὐ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους ἐπαινεῖ τοὺς εἰρημένους ὑπ' αὐτοῦ καὶ γεγραμμένους, ὡσπερ Ἰσοκράτει καὶ Ἀναξιμένει, τοῖς σοφισταῖς, διαμειρακενόμενος, οὐ τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἄγειν ἀξιῶν καὶ ὀρθοῦν,

βριθὴν, ὀπλιτοπάλαν, δαίιον ἀντιπάλοις.

Ἰσχύειν μὲν γὰρ διὰ λόγου τὸν πολιτευόμενον ἀναγκαῖον, ἀγαπᾶν δ' ἀγεννές καὶ λιχνεύειν τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δόξαν. Ὅθεν ἐμβριθεύστερος ταύτῃ καὶ μεγαλοπρεπέστερος ὁ Δημοσθένης, τὴν μὲν αὐτοῦ δύναμιν ἐμπειρίαν τινὰ πολλῆς δεομένην τῆς παρὰ τῶν ἀκροωμένων εὐνοίας ἀποφαινόμενος, ἀνελευθέρους δὲ καὶ βαναύσους, ὡσπερ εἰσὶ, τοὺς ἐπὶ τούτῳ φρωμένους ἡγούμενος.

III. Ἡ μὲν οὖν ἐν τῷ δημηγορεῖν καὶ πολιτεύεσθαι δύναμις ὁμαλῶς ἀμφοτέροις ὑπῆρξεν, ὥστε καὶ τοὺς τῶν ὀπλων καὶ στρατοπέδων κυρίους δεῖσθαι· Δημοσθένους μὲν Χάρητα καὶ Διοπείδην καὶ Λεωσθένην· Κικέρωνος δὲ, Πομπήϊον καὶ Καῖσαρα τὸν νέον, ὡς αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐν τοῖς πρὸς Ἀγρίππαν καὶ Μαικίηναν ὑπομνήμασιν εἶρηκεν. Ὁ δὲ δοκεῖ μάλιστα καὶ λέγεται τρόπον ἀνδρὸς ἐπιδεικνύναι καὶ βασανίζειν, ἐξουσία καὶ ἀρχή, πᾶν πά-

θος κινούσα, καὶ πᾶσαν ἀποκαλύπτουσα κακίαν, Δημοσθένει μὲν οὐχ ὑπῆρξεν, οὐδ' ἔδωκε τοιαύτην διάπειραν ἑαυτοῦ, μηδεμίαν ἀρχὴν τῶν ἐπιφανῶν ἀρχας, ὅς οὐδὲ τῆς ὑφ' ἑαυτοῦ συντεταγμένης ἐπὶ Φίλιππον ἐστρατήγησε δυνάμεως. Κικέρων δὲ, ταμίης εἰς Σικελίαν, καὶ ἀνθύπατος εἰς Κιλικίαν καὶ Καππαδοκίαν ἀποσταλαίς, ἐν ᾧ καιρῷ, τῆς φιλοπλουτίας ἀκμαζούσης, καὶ τῶν πεμπομένων στρατηγῶν καὶ ἡγεμόνων, ὡς τοῦ κλέπτειν ἀγεννοῦς ὄντος, ἐπὶ τὸ ἀρπάζειν τρεπομένων, οὐ τὸ λαμβάνειν ἐδόκει δεινόν, ἀλλ' ὁ μειρίως τοῦτο ποιεῖν ἡγαπᾶτο, πολλὴν μὲν ἐπίδειξιν ὑπεροψίας χρημάτων ἐποιήσατο, πολλὴν δὲ φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ, λόγῳ μὲν ἀποδειχθεὶς ὑπάτος, ἐξουσίαν δὲ λαβὼν αὐτοκράτορος καὶ δικτάτορος ἐπὶ τοὺς περὶ Κατιλίαν, ἐμαρτύρησεν ἅμα τῷ Πλάτωνι, μαντενομένῳ παῦλαν ἔξειν κακῶν τὰς πόλεις, ὅταν εἰς ταῦτό δύναιμις τε μεγάλη καὶ φρόνησις ἔκ τινος τύχης χρηστῆς ἀπαντήσῃ μετὰ δικαιοσύνης. Χρηματίσασθαι τοίνυν ἐπὶ τῷ λόγῳ Δημοσθένει μὲν ἐπιψόγως λέγεται, λογογραφῶν κρύφα τοῖς περὶ Φορμίωνα καὶ Ἀπολλόδωρον ἀντιδίκους, καὶ διαβληθεὶς μὲν ἐπὶ τοῖς βασιλικοῖς χρήμασιν, ὄφλων δὲ τῶν Ἀρπαλείων. Εἰ δὲ ταῦτα τοὺς γράφοντας (οὐκ ὀλίγοι δ' εἰσὶν οὗτοι) ψεύδεσθαι φαίμεν, ἀλλ' ὅτι γε πρὸς δωρεὰς βασιλέων σὺν χάριτι καὶ τιμῇ διδομένας ἀντιβλέπει Δημοσθένης οὐκ ἂν ἐτόλμησεν, οὐδ' ἦν τοῦτο τὸ ἔργον ἀνθρώπου δανεῖζοντος ἐπὶ ναυτικοῖς, ἀμήχανον ἀντεπιεῖν. Περὶ δὲ Κικέρωνος, ὅτι καὶ Σικελιωτῶν ἀγορανομοῦντι, καὶ βασιλέως τοῦ Καππαδοκῶν ἀνθυπατεύοντι, καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ φίλων, οἳ ἐξέπιπτε τῆς πόλεως, δωρουμένων πολλὰ καὶ δεομένων λαβεῖν, ἀντέσχευ, εἴρηται.

IV. Καὶ μὴν ἢ γε φυγὴ τῶ μὲν αἰσχροῦ, κλοπῆς ἀλόν-
τι, συνέπεσε, τῶ δὲ, κάλλιστον ἔργον, ἀνθρώπους ἀλιη-
ρίους ἐκκόπαντι τῆς πατρίδος. Διὸ τοῦ μὲν οὐδεὶς λόγος
ἐκπίπτοντος, ἐφ' ᾧ δ' ἢ σύγκλητος ἐσθῆτά τε διήλλαξε,
καὶ πένθος ἔσχε, καὶ γνώμην ὑπὲρ οὐδενὸς εἶπεῖν ἐπί-
σθη πρότερον, ἢ Κικέρωνι κάθοδον ψηφίσασθαι. Τὴν
μέντοι φυγὴν ἀργῶς ὁ Κικέρων διήνεγκεν ἐν Μακεδονίᾳ
καθήμενος· τῶ δὲ Δημοσθένει καὶ ἡ φυγὴ μέγα μέρος
τῆς πολιτείας γέγονε. Συναγωνιζόμενος γάρ, ὡσπερ εἴ-
ρηται, τοῖς Ἑλλησι, καὶ τοὺς Μακεδόνων πρέσβεις ἐξελεύ-
ων, ἐπήρατο τὰς πόλεις, πολὺ βελτίων Θεμιστοκλέους
καὶ Ἀλκιβιάδου παρὰ τὰς αὐτὰς τύχας φανεὶς πολίτης·
καὶ μέντοι κατελθὼν αὐτῆς ἑαυτὸν ἐπέδωκεν εἰς τὴν αὐ-
τὴν ταύτην πολιτείαν, καὶ διετέλει πολεμῶν πρὸς Ἀντί-
πατρον καὶ Μακεδόνας. Κικέρωνα δ' ὠνείδισεν ἐν τῇ
βουλῇ Αἰάλιος, αἰτουμένου Καίσαρος ὑπατείαν μετιέναι
παρὰ νόμον, οὐπω γενειῶντος, σιωπῆ καθήμενον. Ἐγρα-
φε δὲ καὶ Βρούτος, ἐγκαλῶν ὡς μείζονα καὶ βαρύτεραν
πεπαιδοτριβηκότι τυραννίδα τῆς ὑπ' αὐτῶν καταλυθείσης.

V. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τῆς τελευτῆς τὸν μὲν ἂν οἰκτεῖραι
τις, ἄνδρα πρεσβύτην δι' ἀγένειαν ὑπ' οἰκειῶν ἄνω καὶ
κάτω περιφερόμενον καὶ περιφεύγοντα τὸν θάνατον καὶ
ἀποκρυπτόμενον τοὺς οὐ πολὺ πρὸ τῆς φύσεως ἦκοντας
ἐπ' αὐτὸν, εἴτ' ἀποσφαγέντα· τοῦ δ', εἰ καὶ μικρὰ πρὸς τὴν
ἰκετείαν ἐπέδωκεν, ἀγαστή μὲν ἢ παρασκευὴ τοῦ φαρμάκου
καὶ τήρησις, ἀγαστή δ' ἢ χρῆσις· ὅτι, τοῦ Θεοῦ μὴ πα-
ρασχόντος αὐτῷ τὴν ἀσυλίαν, ὡσπερ ἐπὶ μείζονα βωμὸν
καταφυγῶν, ἐκ τῶν ὀπλων καὶ τῶν δορυφόρων λαβὼν ἑαυτὸν
ᾤχετο, τῆς Ἀντιπάτρου καταγελάσας ὁμότητος.

Α Ρ Τ Ο Ξ Ε Ρ Ξ Η Σ.

Ο μὲν πρῶτος Ἀρτοξέρξης, τῶν ἐν Πέρσαις βασιλέων προμότητι καὶ μεγαλοψυχίᾳ πρωτεύσας, Μακρόχειρ ἐπεκαλεῖτο, τὴν δεξιὰν μείζονα τῆς ἐτέρας ἔχων· Ξέρξου δ' ἦν υἱός. Ὁ δὲ δεύτερος, περὶ οὗ τάδε γράφεται, Μνήμων ἐπικληθεὶς, ἐκ θυγατρὸς ἦν ἐκείνου. Δαρείου γὰρ καὶ Παρυσάτιδος παῖδες ἐγένοντο τέσσαρες, πρεσβύτατος μὲν Ἀρτοξέρξης, μετ' ἐκείνον δὲ Κῦρος· νεώτεροι δὲ τούτων Ὀσιάνης καὶ Ὀξάθρης. Ὁ μὲν οὖν Κῦρος ἀπὸ Κύρου τοῦ παλαιοῦ τὸννομα ἔσχεν, ἐκείνῳ δ' ἀπὸ τοῦ ἡλίου γενέσθαι φασί· Κῦρον γὰρ καλεῖν Πέρσας τὸν ἡλίον. Ὁ δ' Ἀρτοξέρξης Ἀρσίκας πρότερον ἐκαλεῖτο· καίτοι Δείνων φησὶν, ὅτι Ὀάστης. Ἀλλὰ τὸν Κτησίαν, εἰ καὶ τὰλλα μύθων ἀπιθάνων καὶ παραφύρων ἐμβέβληκεν εἰς τὰ βιβλία παντοδαπὴν πυλαίαν, οὐκ εἰκός ἐστιν ἀγνοεῖν τὸννομα τοῦ βασιλέως, παρ' ᾧ διέτριβε, θεραπεύων αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ μητέρα καὶ παῖδας.

II. Ὁ μὲν οὖν Κῦρος ἔντονον τι καὶ σφοδρὸν εὐθύς ἐκ πρώτης ἡλικίας εἶχεν, ἄτερος δὲ προμότερος ἐδόκει περὶ πάντα, καὶ ταῖς ὁρμαῖς φύσει μαλακώτερος εἶναι. Γυναῖκα δὲ καλὴν καὶ ἀγαθὴν ἔλαβε μὲν, τῶν γονέων κλευνόντων, ἐφύλαξε δὲ, κωλύοντων. Τὸν γὰρ ἀδελφὸν αὐτῆς

ἀποκτείνας ὁ βασιλεὺς ἐβουλεύετο κάκεινην ἀνελεῖν. Ὁ δ' Ἀρσίκας, τῆς μητρὸς ἐκείνης γενόμενος, καὶ πολλὰ κατακλαύσας, μόλις ἔπεισε μὴτ' ἀποκτεῖναι, μὴτ' αὐτοῦ διαστήσαι τὴν ἀνθρώπων. Ἡ δὲ μήτηρ ὑπῆρχε μᾶλλον τὸν Κῦρον φιλοῦσα, καὶ βουλομένη βασιλεύειν ἐκείνον. Διὸ καὶ τοῦ πατρὸς νοσοῦντος ἤδη, μετὰπεμπτος ἀπὸ θαλάσσης γενόμενος, παντάπασιν ἀνέβαινεν εὐέλπις ὢν, ὡς κατειργασμένης ἐκείνης, διάδοχον αὐτὸν ἀποδειχθῆναι τῆς ἀρχῆς. Καὶ γὰρ εἶχεν εὐπρεπῆ λόγον ἢ Παρυσάτις, ᾧ καὶ Ξέρξης ὁ παλαιὸς ἐχρήσατο, Δημαράτου διδάξαντος, Ἀρσίκαν μὲν ἰδιώτη, Κῦρον δὲ βασιλεύοντι Δαρείῳ τεκεῖν. Οὐ μὴν ἔπεισεν, ἀλλ' ὁ πρεσβύτερος ἀπεδείχθη βασιλεὺς, Ἀρτοξέρξης μετονομασθεὶς. Κῦρος δὲ Ἀνδίας σατραπῆς καὶ τῶν ἐπὶ θαλάσσης στρατηγός.

III. Ὀλίγω δ' ὕστερον, ἢ τελευτῆσαι Δαρεῖον, ἐξήλασεν εἰς Πασαργάδας ὁ βασιλεὺς, ὅπως τελεσθῆι τὴν βασιλικὴν τελετὴν ὑπὸ τῶν ἐν Πέρσαις ἱερέων. Ἔστι δὲ θεᾶς πολεμικῆς ἱερόν, ἣν Ἀθηναῖοι ἂν τις εἰκάσειεν. Εἰς τοῦτο δεῖ τὸν τελούμενον παρελθόντα, τὴν μὲν ἰδίαν ἀποθέσθαι στολὴν, ἀναλαβεῖν δ', ἣν Κῦρος ὁ παλαιὸς ἐφόρει, πρὶν ἢ βασιλεὺς γενέσθαι, καὶ σύκου παλάθης ἐμφαγόντα, τερμίνθου κατατραγεῖν, καὶ ποτήριον ἐκπιεῖν ὀξυγάλακτος. Κι δὲ πρὸς τούτοις ἕτερο' ἄτια δρῶσιν, ἀδηλόν ἐστι τοῖς ἄλλοις. Ταῦτα δρᾶν Ἀρτοξέρξου μέλλοντος, ἀφίκειο Τισαφέρνης πρὸς αὐτὸν, ἄγων ἕνα τῶν ἱερέων, ὃς ἐν παισὶ Κύρου τῆς νομιζομένης ἀγωγῆς ἐπιστάτης γενόμενος, καὶ διδάξας μαγεύειν αὐτὸν, οὐδενὸς ἤτιον ἐδόκει Περσῶν ἀνιάσθαι, μὴ ἀποδειχθέντος ἐκείνου βασιλέως· διὸ καὶ πίστιν ἔσχε κατηγορῶν Κῦρον. Κατηγόρει δ', ὡς μέλλοντος ἐπεδρεύειν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ

ἐπειδὴν ἐκδύηται τὴν ἐσθῆτα ὁ βασιλεὺς, ἐπιτίθεσθαι καὶ διασθείρειν αὐτόν. Οἱ μὲν ἐκ ταύτης τῆς διαβολῆς τὴν σύλληψιν γενέσθαι φασίν, οἱ δὲ καὶ παρελθεῖν τὸν Κῦρον εἰς τὸ ἱερόν, καὶ προδοθῆναι κρυπτόμενον ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Μέλλοντα δ' αὐτὸν ἤδη ἀποθνήσκειν ἢ μήτηρ περισχοῦσα ταῖς ἀγκάλαις, καὶ τοῖς βροστῆχοις περιελίξασα, καὶ συλλαβοῦσα τὸν ἐκείνου τράχηλον πρὸς τὸν αὐτῆς, ὀδυρομένη πολλὰ καὶ ποτιωμένη παρητήσατο, καὶ κατέπεμψεν αὐθις ἐπὶ θάλασσαν οὐκ ἀγαπῶντα τὴν ἀρχὴν ἐκείνην, οὐδὲ μεμνημένον τῆς διέσεως, ἀλλὰ τῆς συλλήψεως, καὶ δι' ὀργὴν σπαργῶντα μᾶλλον, ἢ πρότερον, ἐπὶ τὴν βασιλείαν.

IV. Ἐνιοὶ δὲ φασίν, οὐκ ἀρκοῦμενον, οἷς ἐλάμβανεν εἰς τὸ καθ' ἡμέραν δεῖπνον, ἀποστῆναι βασιλείως· εὐήθη λέγοντες. Εἰ γὰρ ἄλλο μηδὲν, ἀλλ' ἢ μήτηρ ὑπῆρχε, χρῆσθαι καὶ λαμβάνειν, ὅσα βούλοιο, τῶν αὐτῆς παρέχουσα καὶ διδοῦσα. Μαρτυρεῖ δὲ τῷ πλούτῳ καὶ τὸ μισθοφορικὸν πολλαχόθι διὰ τῶν φίλων καὶ ξένων αὐτῷ παρατρεφόμενον, ὡς Ξενοφῶν εἶρηκεν. Ἀθρόους μὲν γὰρ οὐ συνῆγεν, ἔτι τὴν παρασκευὴν ἐπικρυπτόμενος, ἀλλαχόθι δι' ἄλλους ἐπὶ πολλαῖς προφάσεσι ξενολογοῦντας εἶχε. Βασιλείως δ' ἢ τε μήτηρ παροῦσα τὰς ὑποψίας ἀφήρει, καὶ Κῦρος αὐτὸς αἰεὶ θεραπευτικῶς ἔγραφε, τὰ μὲν αἰτούμενος παρ' αὐτοῦ, τὰ δὲ Τισαφέρονους ἀντικατηγορῶν, ὡς δὴ πρὸς ἐκείνον αὐτῷ ζήλου καὶ ἀγῶνος ὄντος. Ἦν δὲ τις καὶ μέλλησις ἐν τῇ φύσει τοῦ βασιλείως, ἐπιείκεια φαινομένη τοῖς πολλοῖς. Ἐν ἀρχῇ δὲ καὶ πάντῳ ζηλοῦν ἔδοξε τὴν Ἀρτοξέρξου τοῦ ὁμωνύμου προμότητα, ἠδίω τε ἑαυτὸν παρέχων ἐντυγχάνεσθαι, καὶ περὶ τὸ τιμᾶν καὶ χαρίζεσθαι τὸ κατ' ἀξίαν ὑπερβάλλον· κολάσεως δὲ

πάσης ἀφαιρῶν τὸ ὑβρίζον, καὶ ἠδόμενος ἐν τῷ δέχεσθαι χάριτας, οὐχ ἥτιον τοῖς διδοῦσιν, ἢ τοῖς λαμβάνουσιν· ἐν δὲ τῷ διδόναι φαινόμενος εὐχαρις καὶ φιλάνθρωπος. Οὐδὲν γὰρ ἦν οὕτω σμικρὸν τι τῶν διδομένων, ὃ μὴ προσεδέξατο προθύμως· ἀλλὰ καὶ ὅσῃ μίαν ὑπερψυῶν μεγέθει προσενέγκαντος Ἰωμίσου τινὸς αὐτῷ· „Νῆ τὸν Μίθραν,“ εἶπεν, „οὗτος ὁ ἀνὴρ καὶ πόλιν ἂν ἐκ μικρᾶς ταχὺ ποιήσῃε μεγάλην πιστευθεῖς.“

V. Ἐπεὶ δ' ἄλλων ἄλλα προσφερόντων καθ' ὁδὸν, αὐτουργὸς ἀνθρώπος οὐδὲν ἐπὶ καιροῦ φθάσας εὐρεῖν, τῷ ποταμῷ προσέδραμε, καὶ ταῖν χερσῶν ὑπολαβὼν τοῦ ὕδατος προσήνεγκεν, ἥσθεῖς ὁ Ἀρτοξέρξης γιᾶλην ἔπεμψεν αὐτῷ χρυσὴν καὶ χιλίους δαρεικούς. Ἐνκλειδίμῳ δὲ, τῷ Λάκωνι, πολλὰ παρόψησιαζομένῳ πρὸς αὐτὸν ἀνθαδῶς, ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὸν χιλίαρχον, ὅτι „Σοὶ μὲν ἔξεστιν εἰπεῖν, ἃ βασιλεῖ βούλει· ἐμοὶ δὲ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν.“ Ἐν δὲ θήρῃ τινὶ Τιριβάζου δεῖξαντος αὐτῷ τὸν κίνδυνον ἐσχισμένον, ἠρώτησεν, ὃ τι δεῖ ποιεῖν. Ἐκείνου δὲ εἰπόντος· „Ἄλλον αὐτὸς ἐνδύσαι, τοῦτον δ' ἐμοὶ δός.“ οὕτως ἐποίησεν, εἰπὼν· „Δίδωμι μὲν, ὃ Τιριβάζε, σοὶ τοῦτον, φορεῖν δ' ἀπαγορεύω.“ Τοῦ δὲ Τιριβάζου μὴ φροντίσαντος, (ἦν γὰρ οὐ πονηρὸς, ὑπόκουφος δὲ καὶ παράφορος) ἀλλὰ τὸν τε κίνδυνον εὐθύς ἐκείνον ἐνδύντος, καὶ δῶρα χρυσᾶ καὶ γυναικεῖα τῶν βασιλικῶν περιθεμένου, πάντες μὲν ἠγανάκτου· οὐ γὰρ ἐξῆν· ὃ μέντοι βασιλεὺς κατεγέλασε, καὶ εἶπε· „Δίδωμί σοι καὶ τα χρυσία φορεῖν, ὡς γυναικί, καὶ τὴν στολὴν, ὡς μαινομένῳ.“ Τραπεζῆς δὲ τῆς αὐτοῦ μηδενὸς μετέχοντος, ἀλλ' ἢ μητρὸς βασιλέως, ἢ γαμετῆς γυναικὸς, καθεζομένων τῆς μὲν ὑπ' αὐτὸν, τῆς δὲ μητρὸς ὑπὲρ αὐτὸν, Ἀρτοξέρξης καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἐπὶ

τὴν αὐτὴν ἐκάλει τράπεζαν, Ὅστανην καὶ Ὁξάθρην, νεωτέρους ὄντας. Ἐν δὲ τοῖς μάλιστα κεχαρισμένην ὄψιν παρεῖχε τοῖς Πέρσαις ἢ τῆς γυναικὸς Στατείρας ἀρμάμαξα, γυμνὴ τῶν παραπεισμάτων ἀεὶ προφερομένη, καὶ διδούσα ταῖς δημότισιν ἀσπάσασθαι αὐτήν, καὶ προσελθεῖν ὅθεν ἠγαπᾶτο τοῖς πολλοῖς ἢ βασιλεία.

VI. Τὸν μέντοι Κῦρον οἱ νεωτεριστὰὶ καὶ πολυπράγμονες, ὡς λαμπρὸν ἄνδρα τῇ ψυχῇ καὶ πολεμικὸν διαφερόντως καὶ φιλέταιρον, ὥοντο τὰ πράγματα ποθεῖν, καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἡγεμονίας βασιλείως δεῖσθαι φρόνημα καὶ φιλοτιμίαν ἔχοντας. Οὐχ ἦτιον οὖν τοῖς ἀνωπιστευῶν ὁ Κῦρος, ἢ τοῖς περὶ αὐτὸν, ἐπεχείρει τῷ πολέμῳ· καὶ Λακεδαιμονίοις ἔγραφε παρακαλῶν βοηθεῖν, καὶ συνεπέμπειν ἄνδρας, οἷς ἔφη δώσειν, ἂν μὲν πεζοὶ παρῶσιν, ἵππους, ἂν δὲ ἵππεῖς, συνωρίδας· ἐὰν δὲ ἀγρούς ἔχωσι, κόμας· ἐὰν δὲ κόμας, πόλεις· μισθοῦ δὲ τοῖς στρατευομένοις οὐκ ἀριθμὸν, ἀλλὰ μέτρον ἔσσεσθαι. Μεγαληγορῶν δὲ περὶ αὐτοῦ πολλὰ, καὶ καρδίαν ἔφη τοῦ ἀδελφοῦ φορεῖν βαρύτεραν, καὶ φιλοσοφεῖν μᾶλλον, καὶ μαγεύειν βέλτιον, οἶνον δὲ πλείονα πίνειν καὶ φέρειν· ἐκεῖνον δ' ὑπὸ δειλίας καὶ μαλακίας ἐν μὲν τοῖς κνηγεσίοις μηδ' ἔφ' ἵππον, ἐν δὲ τοῖς κινδύνοις μηδ' ἐπὶ τοῦ θρόνου καθῆσθαι. Λακεδαιμόνιοι μὲν οὖν σκυτάλην πρὸς Κλέαρχον ἀπέστειλαν, ὑπηρετεῖν Κύρῳ πάντα κελεύοντες. Ὁ δὲ Κῦρος ἀνέβαινεν ἐπὶ βασιλεία, βαρβαρικὴν τε πολλὴν ἔχων δύναμιν, καὶ μισθοφόρους Ἑλλήνας ὀλίγῳ τρισχιλίων καὶ μυριάων ἀποδέοντας, ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ποιούμενος προφάσεις τῆς στρατείας. Οὐ μὲν ἔλαθέ γ' εἰς πολὺν χρόνον, ἀλλ' ἦγε βασιλεῖ Τισαφέρους αὐτάγγελος· καὶ πολὺς θόρυβος εἶχε τὰ βασιλεία, τῆς τε Παρυσάτιδος τὴν πλεί-

στην αἰτίαν τοῦ πολέμου φερομένης, καὶ τῶν φίλων αὐ-
τῆς ἐν ὑποψία ὄντων καὶ διαβολαῖς. Μάλιστα δ' ἦν ἡ τὴν
Παρυσάτιν ἢ Στατίρα, τῷ πολέμῳ περιπαθοῦσα, καὶ
βοῶσα· „Ποῦ νῦν αἱ πίστεις ἐκεῖναι; ποῦ δὲ αἱ δεήσεις,
αἷς ἐξελομένη τὸν ἐπιβουλεύσαντα τῷ ἀδελφῷ, πολέμου
καὶ κακῶν ἐμπέπληκας ἡμᾶς;“ Ἐκ δὲ τούτων μισοῦσα τὴν
Στάτιραν ἢ Παρυσάτις, καὶ φύσει βαρῦθυμος οὔσα, καὶ
βάββαρος ἐν ὄργαις καὶ μνησικακίαις, ἐπεβούλευεν αὐτὴν
ἀνελεῖν. Ἐπεὶ δὲ Δείνων μὲν ἐν τῷ πολέμῳ συντελεσθῆ-
ναι τὴν ἐπιβουλὴν εἶρηκε, Κτησίας δ' ὕστερον, ὃν οὐτ'
ἀγνοεῖν τὸν χρόνον εἰκὸς ἐστι παρόντα ταῖς πράξεσιν,
οὔτε ἐκὼν αἰτίαν εἶχεν ἐκ τοῦ χρόνου μεταστῆσαι τὸ ἔρ-
γον, ὡς ἐπράχθη διηγούμενος, οἷα πάσχει πολλάκις ὁ
λόγος αὐτοῦ, πρὸς τὸ μυθῶδες καὶ δραματικὸν ἐκτροπέ-
μνος τῆς ἀληθείας· τοῦτο μὲν, ἦν ἐκεῖνος ἀπέδωκε, χώ-
ραν ἔξει.

VII. Κύροι δὲ προσιόντι φῆμαι καὶ λόγοι προσέπι-
πτον, ὡς οὐ μάχεσθαι βασιλέως εὐθύς ἐγνωκότος, οὐδὲ
συνδραμεῖν εἰς χεῖρας αὐτῷ σπεύδοντος, ἀλλ' ἐν Πέρσαις
ὑπομένειν, ἄχρις ἂν αἱ δυνάμεις ἐκεῖ πανταχόθεν συνέλ-
θωσι. Καὶ γὰρ τάφρον εὖρος ὄργυιῶν δέκα, καὶ βάθος
ἴσων, ἐπὶ σταδίου δια τῷ πεδίου τετρακοσίους ἐνέβαλε.
Καὶ ταύτης τε περιεῖθε τὸν Κύρον ἐντὸς παρελθόντα, καὶ
Βαβυλῶνος αὐτῆς οὐ μακρὰν γενόμενον. Τιριβάξου δ',
ὡς φασι, πρώτου τολμήσαντος εἰπεῖν, ὡς οὐ δεῖ φυγο-
μαχεῖν, οὐδὲ Μηδίας ἐκστάντα καὶ Βαβυλῶνος, ἀλλὰ καὶ
Σούσων, ἐνδύεσθαι τῇ Περσίδι, πολλαπλασίαν μὲν ἔχοντα
δύναμιν τῶν πολεμίων, μυρίους δὲ σατράπας καὶ στρατη-
γοὺς, Κύρου καὶ φρονεῖν καὶ μάχεσθαι βελτίονας, ὥρμη-
σε διαγωνίσασθαι τὴν ταχίστην. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον

ἐξαίφνης καταφανείς ἐνεθήκοντα μυριάσι στρατοῦ διακεκοσμημένου λαμπρῶς, τοὺς πολεμίους, ἀσυντάκτους καὶ ἀνόπλους διὰ τὸ θαρσύνειν καὶ καταφρονεῖν ὀδοιποροῦντας, ἐξέπλησσε καὶ συνετάραξεν, ὥστε σὺν Θορόβῳ καὶ βοῇ πολλῇ μόλις εἰς τάξιν κατασταθῆναι τὸν Κύρον· ἔπειτα σιγῇ καὶ σχέδην ἐπάγων, θαῦμα τοῖς Ἕλλησι τῆς εὐταξίας παρεῖχε, κραυγὰς ἀτάκτους καὶ σκισητήματα καὶ πολὺν τάραχον αὐτῶν καὶ διασπασμὸν ἐν πλήθει τοσούτῳ προσδεχομένοις. Ἐν δὲ καὶ κατὰ τοὺς Ἕλληνας ἀντέταξε τῶν δρεπανηφόρων τὰ ὀψιμαλεώτατα πρὸ τῆς ἑαυτοῦ φάλαγγος, ὡς, πρὶν ἐν χερσὶ γενέσθαι, διακόψαντα τὰς τάξεις βίᾳ τῆς εἰσελάσεως.

VIII. Τὴν δὲ μάχην ἐκείνην πολλῶν μὲν ἀπηγγελκόντων, Ξενοφῶντος δὲ μονονουχὶ δεικνύοντος ὄψει, καὶ τοῖς πράγμασιν, ὡς οὐ γεγενημένοις, ἀλλὰ γινομένοις, ἐφιστάντος αἰεὶ τὸν ἀκροατὴν ἐν πάθει καὶ συγκινδυνεύοντα διὰ τὴν ἐνάργειαν· οὐκ ἔστι νοῦν ἔχοντος ἐπεξηγεῖσθαι, πλὴν ὅσα τῶν ἀξίων λόγου παρηλθὲν εἰπεῖν ἐκεῖνον. Ὁ μὲν οὖν τόπος, ἐν ᾧ παρετάξαντο, Κούναξα καλεῖται, καὶ Βαβυλῶνος ἀπέχει σταδίου πεντακοσίου. Κύρον δὲ πρὸ τῆς μάχης Κλεάρχον παρακαλοῦντος ἐξόπισθεν τῶν Λακεδαιμονίων εἶναι, καὶ μὴ κινδυνεύειν αὐτὸν, εἰπεῖν φασί· „Τί λέγεις, ὦ Κλέαρχε; σὺ κελεύεις με, τὸν βασιλείας ὀρεγόμενον, ἀνάξιον εἶναι βασιλείας;“ Ἀμαρτόντος δὲ Κύρου μέγα τῷ δύναι προπετιῶς εἰς μέσα τὰ δεινὰ καὶ μὴ φυλάξασθαι τὸν κίνδυνον, οὐχ ἦττον ἤμαρτεν, εἰ καὶ μὴ μᾶλλον, Κλέαρχος, ἀντιτάξαι κατὰ τὸν βασιλέα μὴ θελήσας τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ προσμίξας τῷ ποταμῷ τὸ δεξιόν, ὡς μὴ κυκλωθῆι. Τὴν γὰρ ἀσφάλειαν ἐξ ἅπαντος διώκοντα, καὶ πλεῖστον λόγον ἔχοντα τοῦ μηδὲν

παθεῖν, οἴκοι μένειν ἢν κράτιστον. Ὁ δὲ μυρίους σταδί-
 ους ἀπὸ Θαλάσσης ἐν ὄπλοις ἀναβεβηκώς, μηδενὸς ἀναγ-
 κάζοντος, ἀλλ' ὅπως Κῦρον εἰς τὸν θρόνον καθίστη τὸν
 βασιλεῖον, εἶτα περισκοπῶν χώραν καὶ τάξιν, οὐκ ἀφ'
 ἧς σώσει τὸν ἡγεμόνα καὶ μισθοδοτήν, ἀλλ' ἐν τίνι θέ-
 μενος ἑαυτὸν ἀσφαλῶς μαχεῖται καθ' ἡσυχίαν, ὅμοιος
 ἦν ὑπὸ δέους τῶν παρόντων ἐκβεβληκότη τοὺς περὶ τῶν
 ὄλων λογισμοὺς, καὶ προῖεμένω τὴν τῆς στρατείας ὑπό-
 θεσιν. Ὅτι γὰρ οὐδεὶς ἂν ὑπέμεινε τῶν τετραγμένων περὶ
 βασιλέα τοὺς Ἕλληνας ἐμπεσόντας, ὡσθέντων δ' ἐκείνων,
 καὶ βασιλέως φηγόντος, ἢ πεσόντος, ὑπῆρχε Κύρου νικῶντι
 σώζεσθαι καὶ βασιλεύειν, ἐκ τῶν πεπραγμένων δηλὸν ἐστὶ.
 Διὸ τὴν Κλεάρχον μᾶλλον εὐλάβειαν, ἢ τὸ Κύρου θρά-
 σος, αἰτιατέον, ὡς τὰ πράγματα καὶ Κῦρον ἀπολέσασαν.
 Εἰ γὰρ αὐτὸς ἐσκόπει βασιλεὺς, ὅπου τάξας τοὺς Ἕλλη-
 νας ἀβλαβεστάτοις χρήσεται πολεμίοις, οὐκ ἂν ἐξεῦθρον
 ἐτέραν, ἢ τὴν ἀπωτάτω χώραν ἑαυτοῦ καὶ τῶν περὶ ἑαυ-
 τόν· ἀφ' ἧς οὔτε νικηθεὶς αὐτὸς ἦσθετο, καὶ Κῦρος
 ἔφθθη κατακοπεῖς, ἢ χρησάμενός τι τῇ Κλεάρχου νίκη.
 Καίτοι Κῦρος τὸ συμφέρον οὐκ ἠγνόησεν, ἀλλ' ἐκεῖ Κλε-
 ἀρχον ἐκέλευε τάττεσθαι, κατὰ μέσον. Ὁ δ' αὐτῷ μέλειν
 εἰπὼν, ὅπως ἔξει κάλλιστα, τὸ πᾶν διέφθειρεν.

IX. Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες, ὅσον ἐβούλοντο, τοὺς βαρ-
 βάρους ἐνίκων, καὶ διώκοντες ἐπὶ τὸ πλεῖστον προῆλθον·
 Κύρω δὲ γενναῖον ἵππον, ἄστομον δὲ καὶ ὑβριστήν, ἐλαύ-
 νοντι, Πασάκαν καλούμενον, ὡς Κτησίας φησὶν, ἀντεξή-
 λασεν ὁ Καδουσίαν ἄρχων, Ἀρταγέρσης, μέγα βροῶν· Ὡς
 τὸ κάλλιστον ἐν Πέρσαις ὄνομα Κύρου κατασχόντων,
 ἀδικώτατε ἀνδρῶν καὶ ἀφρονέστατε, κακοὺς μὲν Ἕλληνας
 ἔρχη κακὴν ὁδὸν ἄγων ἐπὶ τὰ Περσῶν ἀγαθὰ· δεσπότην

δὲ σσαντοῦ καὶ ἀδελφὸν ἐλπίζων ἀναιρήσειν, ὅς σοῦ μυριάκις μυρίους δούλους ἔχει κρείσσονας. Ἀντίκα δὲ πειράσῃ· πρότερον γὰρ ἀπολείς ἐνταῦθα τὴν σσαντοῦ κεφαλὴν, ἢ θεάσασθαι τὸ βασιλέως πρόσωπον.“ Ταῦτ' εἰπὼν, ἐξηκόντισεν ἐπ' αὐτόν. Ὁ δὲ θώραξ στερεῶς ἀντέσχε, καὶ οὐκ ἐτρώθη μὲν ὁ Κῦρος, ἐκραδάνθη δὲ, τῆς πληγῆς ἰσχυρᾶς προσπεσούσης. Αποστρέψαντος δὲ τὸν ἵππον τοῦ Ἀρταγέρσου, βαλὼν ὁ Κῦρος ἔτυχε, καὶ διήλασε παρὰ τὴν κλεῖδα διὰ τοῦ τραχήλου τὴν αἰχμὴν. Τὸν μὲν οὖν Ἀρταγέρσῃν ἀποθανεῖν ὑπὸ Κύρου σχεδὸν ἅπαντες ὁμολογοῦσι· περὶ δὲ τῆς αὐτοῦ Κύρου τελευτῆς ἐπεὶ Ξενοφῶν ἀπλῶς καὶ συντόμως, ἅτε δὴ μὴ παρὼν αὐτός, εἶπεν, οὐδὲν ἴσως κωλύει, τὰ Δεῖνωνος ἰδία, καὶ πάλιν τὰ Κτησίου διελθεῖν.

X. Φησὶν οὖν ὁ μὲν Δεῖνων, ὅτι τοῦ Ἀρταγέρσου πεσόντος, εἰσελάσας βιαίως ὁ Κῦρος εἰς τοὺς προτεταγμένους τοῦ βασιλέως, κατέτρωσεν αὐτοῦ τὸν ἵππον, ὁ δ' ἀπερόύη· Τιριβάζου δ' ἀναβαλόντος αὐτόν ἐπ' ἄλλον ἵππον ταχὺ, καὶ εἰπόντος αὐτῷ· „ὦ βασιλεῦ, μέμνησο τῆς ἡμέρας ταύτης· οὐ γὰρ ἀξία λήθης ἐστὶ.“ πάλιν ὁ Κῦρος ἐνσείσας τῷ ἵππῳ κατέλαβε τὸν Ἀρτοξέρεξην. Πρὸς δὲ τὴν τρίτην ἐπέλασιν δυσανασχετήσας ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰπὼν πρὸς τοὺς παρόντας, ὡς βέλτιόν ἐστι μὴ ζῆν, ἀντεξήλαντε τῷ Κύρῳ προπετῶς καὶ ἀπερισκέπτως εἰς ἐναντία βέλη φερομένῳ. Καὶ βάλλει μὲν αὐτὸς ἀκοντίῳ, βάλλουσι δ' οἱ περὶ αὐτόν. Πίπτει δ' ὁ Κῦρος, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσι, πληγεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως· ὡς δ' ἕτεροί τινες, Καρὸς ἀνθρώπου πατάξαντος, ᾧ γέρας ἔδωκε τῆς πράξεως ταύτης ὁ βασιλεὺς, ἀλεκτρονίονα χρυσοῦν ἐπὶ δόρατος ἀεὶ πρὸ τῆς τάξεως ἐν ταῖς στρατείαις κομίζειν.

Καὶ γὰρ αὐτοὺς τοὺς Κῆρας ἀλεκτριζόμενας οἱ Πέρσαι, διὰ τοὺς λόφους, οἷς κοσμοῦσι τὰ κράνη, προσηγόρευον.

XI. Ἡ δὲ Κτησίον διήγησις, ὡς ἐπιτεμόντι πολλὰ συντόμως ἀπαγγεῖλαι, τοιαύτη τις ἐστὶ. Κῦρος, ἀποκτείνας Ἀρταγέρσην, ἤλανεν εἰς αὐτὸν βασιλέα τὸν ἵππον, καὶ αὐτὸς εἰς ἐκείνον, ἀμφοτέρω σιωπῇ. Φθάσει δὲ βάλλων Ἀριαῖος, ὁ Κύρου φίλος, βασιλέα, καὶ οὐκ ἔτρωσε. Βασιλεὺς δ' ἄφεις τὸ δόρυ, Κύρου μὲν οὐκ ἔτυχε, Τισαφέρνην δὲ, πιστὸν ἄνδρα Κύρῳ καὶ γενναῖον, ἔβαλε καὶ κατέκτεινε. Κῦρος δ' ἐπ' αὐτὸν ἐξακοντίσας, διὰ τοῦ θώρακος ἔτρωσε τὸ στήθος, ὅσον ἐνδύσαι δύο δακτύλους τὸ ἀκόντιον, πεσεῖν δ' αὐτὸν ὑπὸ τῆς πληγῆς ἀπὸ τοῦ ἵππου. Φυγῆς δὲ καὶ ταραχῆς τῶν περὶ αὐτὸν γενομένης, ὁ μὲν ἀναστὰς μετ' ὀλίγων, ἐν οἷς καὶ Κτησίας ἦν, λόφον τινὰ πλησίον καταλαβὼν ἠσύχαζεν. Κῦρον δὲ τοῖς πολεμίοις ἐνειλούμενον ὁ ἵππος ἐξέφερεν ὑπὸ θυμοῦ μακρὰν, ἤδη σκότους ὄντος, ἀγνοούμενον ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ζητούμενον ὑπὸ τῶν φίλων. Ἐπαιρόμενος δὲ τῇ νίκῃ, καὶ μεστὸς ὦν ὀρμῆς καὶ θράσους, διαξήλωνε βοῶν. „Ἐξίστασθε, πενιχροί.“ Τοῦτο δὲ Περσιστὶ πολλάκις αὐτοῦ βοῶντος οἱ μὲν ἐξίσταντο προσκνηνοῦντες ἀποπίπτει δὲ τῆς κεφαλῆς ἢ τιάρα τοῦ Κύρου, καὶ παρατρέχων νεανίας Πέρσης, ὄνομα Μιθριδάτης, ἀκοντίῳ βάλλει τὸν κρόταφον αὐτοῦ παρὰ τὸν ὄφθαλμόν, ἀγνοῶν, ὅστις εἴη. Πολὺ δ' αἷμα τοῦ τραύματος ἐκβαλόντος, ἰλιγγιάσας καὶ καρωθεὶς ὁ Κῦρος ἔπεσε. Καὶ ὁ μὲν ἵππος ὑπεκφυγὼν ἐπλάζετο· τὸν δ' ἐφίππειον πῖλον ἀπορρόνεντα λαμβάνει τοῦ τὸν Κῦρον βαλόντος ἀκόλουθος, αἵματος περιπλεω. Τὸν δὲ Κῦρον, ἐκ τῆς πληγῆς ἀναφέροντα χαλεπῶς καὶ μόλις, εὐνοῦχοί τινες παρόντες

ὀλίγοι ἐπεχείρουν ἐπ' ἄλλον ἵππον ἀναθέσθαι καὶ σώζειν. Ἀδυνατῶς δ' ἔχοντα, καὶ δι' αὐτοῦ προθυμούμενον βαδίζειν, ὑπολαβόντες ἤγον· τῷ μὲν σώματι καρηβαροῦντα καὶ σφαλλόμενον, οἴομενον δὲ νικᾶν, ἀκούοντα τῶν φευγόντων ἀνακαλουμένων Κῦρον βασιλέα, καὶ φεῖδεσθαι δεομένων. Ἐν δὲ τούτῳ Καύνιοί τινες ἄνθρωποι κακόβιοι καὶ ἄποροι, καὶ ταπεινῶν ὑπουργημάτων ἔνεκα τῇ τοῦ βασιλέως στρατιᾷ παρακολουθοῦντες, ἔτυχον συναναμυχθέντες ὡς φίλοι τοῖς περὶ τὸν Κῦρον. Ὡς δὲ μόλις συνεῖδον τὰ ἐπιθωρακίδια φοινικᾶ, λευκοῖς χρωμένων τῶν βασιλικῶν ἀπάντων, ἔγνωσαν πολεμίους ὄντας. Εἷς οὖν ἐκείνων ἐτόλμησεν ἀγνοῶν ἐξόπισθεν βαλεῖν τὸν Κῦρον ἀκοντίῳ. Τῆς δὲ περὶ τὴν ἰγνύαν φλεβὸς ἀναρῶσθαι, πεσὼν ὁ Κῦρος, ἅμα παῖει πρὸς τινὶ λίθῳ τὸν τετρωμένον κρόταφον, καὶ ἀποθνήσκει. Τοιοῦτος μὲν ὁ Κτησιῶν λόγος, ᾧ, καθάπερ ἀμβλεῖ ξιφιδίῳ, μόλις ἀναιρῶν τὸν ἄνθρωπον ἀνήρηκεν.

XII. Ἴδῃ δ' αὐτοῦ τεθνηκότος, Ἀρτασύρας, ὁ βασιλέως ὀφθαλμὸς, ἔτυχεν ἵππῳ παρεξελαίνων. Γνωρίσας οὖν τοὺς εὐνούχους ὀλοφυρομένους, ἠρώτησε τὸν πιστότατον αὐτῶν· „Τίνα τοῦτον, ᾧ Παρίσκα, κλαίεις παρακαθήμενος;“ Ὁ δ' εἶπεν· „Οὐχ ὄρας, ᾧ Ἀρτασύρα, Κῦρον τεθνηκότα;“ Θαυμάσας οὖν ὁ Ἀρτασύρας, τῷ μὲν εὐνούχῳ θαρσύνειν παρεκελεύσατο καὶ φυλάττειν τὸν νεκρόν· αὐτὸς δὲ συντείνας πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην, ἀπεγνωκότα μὲν ἤδη τὰ πράγματα, κακῶς δὲ καὶ τὸ σῶμα διακείμενον ὑπὸ τε δάψης καὶ τοῦ τραύματος, χαίρων φράζει, ὡς αὐτὸς ἴδοι τεθνηκότα Κῦρον. Ὁ δὲ πρῶτον μὲν εὐθύς ὤρμησεν αὐτὸς ἵεναι, καὶ τὸν Ἀρτασύραν ἄγειν ἐκέλευσεν ἐπὶ τὸν τόπον· ἐπεὶ δὲ πολὺς ἦν λόγος

τῶν Ἑλλήνων καὶ φόβος, ὡς διωκόντων, καὶ πάντα νικόντων καὶ κρατούντων, ἔδοξε πλείονας πέμψαι τοὺς κατοπομένους· καὶ τριάκοντα, λαμπάδας ἔχοντες, ἐπέμφθησαν. Αὐτῷ δὲ, μικρὸν ἀπολείποντι τοῦ τεθνάναι διὰ τὸ διηρῆν, Σατιβαρζάνης, ὁ εὐνοῦχος, περιθέων ἐζήτη ποτόν· οὐ γὰρ εἶχε τὸ χωρίον ὕδωρ, καὶ οὐδ' ἦν ἐγγύς τὸ στρατόπεδον. Μόλις οὖν ἐπιτυχάνει τῶν Καννίων ἐκείνων τῶν κακοβίων ἑνός, ἐν ἀσκήῳ φαύλῳ διεφθαρμένον ὕδωρ καὶ πονηρὸν ἔχοντος, ὅσον ὀκτῶ κοτύλας· καὶ λαβῶν τοῦτο καὶ κομίσας βασιλεῖ δίδωσιν. Ἐκπιόντα δ' ἅπαν ἠρώτησεν, εἰ μὴ πάνυ δυσχεραῖνοι τὸ ποτόν. Ὁ δ' ἄωμοσε τοὺς θεοὺς, μήτ' οἶνον ἠδέως οὕτως πώποτε πεπωκέναι, μήτε ὕδωρ τὸ κουφότατον καὶ καθαρώτατον· „Ὡστε,“ ἔφη, „τὸν δόντα σοι τοῦτο ἄνθρωπον ἂν ἐγὼ μὴ δυνηθῶ ζητήσας ἀμείψασθαι, τοὺς θεοὺς εὐχομαι ποιῆσαι μακάριον καὶ πλούσιον.“

XIII. Ἐν δὲ τούτῳ προσήλανον οἱ τριάκοντα λαμπροὶ καὶ περιχαρεῖς, ἀναγγέλλοντες αὐτῷ τὴν ἀνέλπιστον εὐτυχίαν. Ἦδη δὲ καὶ πλήθει τῶν συντροχόντων πάλιν πρὸς αὐτὸν καὶ συνισταμένων ἐθάρόρει, καὶ κατέβαινον ἀπὸ τοῦ λόφου φωτὶ πολλῷ περιλαμπόμενος. Ὡς δ' ἐπέστη τῷ νεκρῷ, καὶ κατὰ δὴ τινα νόμον Περσῶν ἢ δεξιὰ χεῖρ ἀπεκόπη καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, ἐκέλευσεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κομισθῆναι· καὶ τῆς κόμης δραξάμενος οὔσης βαθείας καὶ λασίας, ἐπεδείκνυε τοῖς ἀμφιδοξοῦσιν ἔτι καὶ φεύγουσιν. Οἱ δ' ἐθαύμαζον καὶ προσεκίνουν· ὥστε ταχὺ μυριάδας ἑπτὰ περὶ αὐτὸν γενέσθαι, καὶ συνεισβλάσαι πάλιν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐξεληλάκει δ', ὡς ὁ Κτησίας φησὶν, ἐπὶ τὴν μάχην τεσσαράκοντα μυριάσιν. Οἱ δὲ περὶ Δεῖνωνα καὶ Ξενοφῶντα πολὺ πλείο-

νας γενέσθαι λέγουσι τὰς μεμαχημένας. Ἀριθμὸν δὲ νεκρῶν ὁ Κτησίας ἑννακισχιλίους ἀνευχθῆναι φησι πρὸς τὸν Ἀρτοξέρεν, αὐτῷ δὲ δισμυρίων οὐκ ἐλάττους φανῆναι τοὺς κειμένους. Ταῦτα μὲν οὖν ἔχει διαμφοισβήτησιν· ἐκείνο δὲ τοῦ Κτησίου λαμπρὸν ἤδη ψεῦσμα, τὸ πεμφθῆναι φάναι πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτὸν μετὰ Φαλήνου, τοῦ Ζακύνθιου, καὶ τινῶν ἄλλων. Ὁ γὰρ Ξενοφῶν ἠπίστατο συνδιατρίβοντα βασιλεῖ Κτησίαν· μέμνηται γὰρ αὐτοῦ, καὶ τοῖς βιβλίοις τούτοις ἐντετυχηκῶς δηλὸς ἐστιν. Οὐκ ἂν οὖν ἐλθόντα, καὶ λόγων τοσοῦτων ἐρμηγέα γενόμενον, παρῆκεν ἀνώνυμον, Φάληνον δὲ, τὸν Ζακύνθιον, ὠνόμαζεν. Ἀλλὰ δαιμονίως ὁ Κτησίας, ὡς ἔοικε, φιλότιμος ἦν, καὶ οὐχ ἦττον φιλολάκων καὶ φιλοκλέαρχος, αἰετινας ἐν τῇ διηγῆσει χώρας ἐαυτῷ δίδωσιν· ἐν αἷς γενόμενος πολλὰ καὶ καλὰ μινῆσκειται Κλεάρχου καὶ τῆς Λακεδαιμόνος.

XIV. Μετὰ δὲ τὴν μάχην δῶρα κάλλιστα μὲν ἐξέπεμψε καὶ μέγιστα τῷ Ἀρταγέρσῳ παιδί, τοῦ πεσόντος ὑπὸ Κύρου· καλῶς δὲ καὶ Κτησίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἐτίμησε. Τὸν δὲ Κάνιον ἐκείνον ἑξαευερῶν, ὃς ἐπέδωκε τὸ ἀσκίον, ἐξ ἀδόξου καὶ πένητος ἔντιμον καὶ πλούσιον ἐποίησεν. Ἦν δὲ τις ἐμμέλεια καὶ περὶ τὰς τῶν ἑξαμαρτόντων δικαιοῦσαι. Ἀρβάκην μὲν γὰρ τινα Μῆδον, ἐν τῇ μάχῃ πρὸς Κύρον φυγόντα, καὶ πάλιν, ἐκείνου πεσόντος, μεταστάντα, δειλίαν καὶ μαλακίαν καταγνοῦς, οὐ προδοσίαν, οὐδὲ κακόνοιαν, ἐκέλευσε γυμνὴν ἀναλαβόντα πόρνην περιβάδην ἐπὶ τοῦ τραχήλου δι' ἡμέρας ὅλης ἐν ἀγορᾷ περιφέρειν. Ἐτέρου δὲ πρὸς τῷ μεταστῆναι ψευσαμένου καταβαλεῖν δύο τῶν πολεμίων, προσέταξε διαπεῖραι τρισὶ βελόνας τὴν γλῶτταν. Οἰόμενος δὲ καὶ βουλόμενος δοκεῖν καὶ λέγειν πάντας ἀνθρώποις, ὡς αὐτὸς

ἀπεκτιόνου Κῦρον, Μιθριδάτη τε, τῷ βαλόντι πρώτῳ Κῦρον, ἐξέπεμψε δῶρα, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοὺς δίδοντας, ὡς „Τούτοις σε τιμᾷ ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὸν ἐφίππειον Κῦρου πῖλον εὐρῶν ἀνήνεγκας.“ τοῦ δὲ Καρῶς, ὑφ' οὗ τὴν ἰγνύαν πληγεῖς ὁ Κῦρος ἔπεσε, καὶ αὐτοῦ δωρεᾶν αἰτοῦντος, ἐκέλευσεν εἰπεῖν τοὺς δίδοντας, ὅτι „Σοὶ ταῦτα δίδωσι βασιλεὺς εὐαγγελίων δευτερεῖα· πρώτος γὰρ Ἀρτασύρας, μετ' ἐκείνου δὲ σὺ τὴν Κῦρον τελευταίην ἀπήγγειλας.“ Ὁ μὲν οὖν Μιθριδάτης ἀπῆλθε σιωπῇ λυπούμενος· τὸν δ' ἄθλιον Κᾶρα καινόν τι πάθος ἐξ ἀβελτερίας κατέσχε. Διαφθαρεῖς γὰρ ὑπὸ τῶν παρόντων, ὡς ἔοικεν, ἀγαθῶν, καὶ ἀναπεισθεῖς εὐθύς ἀντιποιεῖσθαι τῶν ὑπὲρ αὐτὸν, οὐκ ἤξιον τὰ δοθέντα μισθὸν εὐαγγελίων ἔχειν, ἀλλ' ἠγανάκτι μαρτυρούμενος καὶ βοῶν, ὅτι Κῦρον οὐδεὶς ἕτερος, ἀλλ' αὐτός, ἀπεκτιόνου, καὶ τὴν δόξαν οὐ δικαίως ἀποστεροῖτο. Ταῦτα δ' ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, σφόδρα παρωξύνθη, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐκέλευσεν ἀποτεμεῖν τοῦ ἀνθρώπου. Παρουσα δ' ἡ μήτηρ· „Μὴ σύ γ',“ εἶπεν, οὕτω τὸν Κᾶρα τοῦτον, ᾧ βασιλεῦ, τὸν ὄλεθρον ἀπαλλάξῃς, ἀλλὰ παρ' ἐμοῦ τὸν ἄξιον ἀπολήψεται μισθὸν, ὧν τολμᾷ λέγειν.“ Ἐπιτρέψαντος δὲ τοῦ βασιλέως, ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τῶν τιμωριῶν ἢ Παρυσάτις λαβόντας τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ἡμέρας δέκα στρεβλοῦν, εἶτα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξαντας, εἰς τὰ ὦτα θερμοῦν ἐντήκειν χαλκόν, ἕως ἀποθάνου.

XV. Κακῶς δ' ἀπώλετο καὶ Μιθριδάτης μετ' ὀλίγον χρόνον ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀβελτερίας. Κληθεῖς γὰρ ἐπὶ δεῖπνον, ἔνθα καὶ βασιλέως καὶ τῆς μητρὸς εἰνούχοι παρῆσαν, ἦκεν ἐσθῆτι καὶ χρυσῇ κεκοσμημένος, οἷς ἔλαβε παρὰ βασιλέως. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πίνειν ἀφίκοντο, λέγει

πρὸς αὐτὸν ὁ μέγιστον δυνάμενος τῶν Παρυσάτιδος εὐνούχων· „Ὡς καλὴν μὲν ἐσθῆτά σοι ταύτην, ᾧ Μιθριδάτα, ὁ βασιλεὺς δέδωκε, καλὰ δὲ στρεπτά καὶ ψέλλια· πολλοῦ δ' ἄξιος ὁ ἀκινάκης. Ἡ μακάριόν σε καὶ περιβλεπτον ἅπασι πεποίηκεν.“ Ἦδη δὲ μεθύων ὁ Μιθριδάτης· „Τί δὲ ταῦτ' ἐστίν,“ εἶπεν, „ᾧ Σπαραμίξης; μειζόνων γὰρ ἐγὼ καὶ καλλιόνων βασιλεῖ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἄξιον ἐμαυτὸν παρέσχον.“ Καὶ ὁ Σπαραμίξης ἐπιμειδιάσας· „Φθόνος μὲν οὐδεὶς, ᾧ Μιθριδάτα,“ εἶπεν· „ἐπεὶ δὲ φασιν Ἕλληνας, οἶνον καὶ ἀλήθειαν εἶναι, τί λαμπρόν, ᾧ τὰν, ἢ μέγα, πῖλον εὐρεῖν ἵππου περιόζουέντα, καὶ τοῦτον ἀνενεγκεῖν;“ Ταῦτα δ' οὐκ ἄγνων τὸ ἀληθές ἔλεγεν, ἀλλὰ βουλόμενος ἐκκαλύψαι πρὸς τοὺς παρόντας, ὑπεκίνει τὴν κουφότητα τοῦ ἀνθρώπου, λάλου καὶ ἀκρατοῦς γεγονότος διὰ τὸν οἶνον. Εἶπεν οὖν μὴ κατασχών· „ὑμεῖς μὲν, ὅ τι βούλεσθε, πῖλους λέγετε καὶ φλυάρους· ἐγὼ δ' ὑμῖν λέγω διαβροχῆν, ὑπὸ ταύτης ἀνηρησθαι Κῦρον τῆς χειρός. Οὐ γὰρ ὡς Ἀρταγέρσης, ἠκόντισα κενὸν καὶ μάταιον, ἀλλὰ τοῦ μὲν ὀφθαλμοῦ μικρὸν ἤμαρτον, τοῦ δὲ κροτάφου τυχῶν καὶ διελάσας, κατέβαλον τὸν ἄνδρα· καὶ τέθνηκεν ὑπ' ἐκείνου τοῦ τραύματος.“ Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τὸ τέλος ἤδη τοῦ Μιθριδάτου καὶ τὴν κακοδαιμονίαν ὁρῶντες, εἰς τὴν γῆν ἐκνῆσαν· ὁ δ' ἐστιῶν αὐτοῦς· „Ὡ τάν,“ ἔφη, „Μιθριδάτα, πίνωμεν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐσθίωμεν, τὸν βασιλέως δαίμονα προσκνυοῦντες, λόγους δὲ μείζους, ἢ καθ' ἡμᾶς, εἰσώμεν.“

XVI. Ἐκ τούτου τῇ μὲν Παρυσάτιδι φράζει τὸν λόγον ὁ εὐνοῦχος, ἐκείνη δὲ βασιλεῖ· βασιλεὺς δ' ἠγανάκτησεν, ὥσπερ ἐλεγχόμενος, καὶ τὸ κάλλιστον καὶ ἥδιστον ἀπολλύων τῆς νίκης. Ἐβούλετο γὰρ βαρβάρους ἅπαντας πρ-

πεισθαι καὶ Ἕλληνας, ὡς ἐν ταῖς ἐξελάσεσι καὶ συμπλοκαῖς δούς καὶ λαβῶν πληγὴν, ἐτρώθη μὲν αὐτὸς, ἔκτεινε δ' ἐκείνον. Ἐκέλευσε γοῦν τὸν Μιθριδάτην ἀποθανεῖν σκαφευθέντα. Τὸ δὲ σκαφευθῆναι τοιοῦτόν ἐστι· σκάφας δύο πεποιημένας ἐφαρμόζειν ἀλλήλαις λαβόντες, εἰς τὴν ἐτέραν κατακλίνουσι τὸν κολαζόμενον ὑπτιον· εἶτα τὴν ἐτέραν ἐπάγοντες καὶ συναρμόζοντες, ὥστε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας ἔξω καὶ τοὺς πόδας ἀπολαμβάνεσθαι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα πᾶν ἀποκεκρῦφθαι, διδύασιν ἐσθίειν τῷ ἀνθρώπῳ, κὰν μὴ θέλη, προσβιάζονται, κεντοῦντες τὰ ὄμματα· φαγόντι δὲ, πιεῖν μέλι καὶ γάλα συγκεκραμένον ἐγχεοῦσιν εἰς τὸ στόμα, καὶ κατὰ τοῦ προσώπου καταχέουσιν. Εἶτα πρὸς τὸν ἥλιον ἀεὶ στρέφουσιν ἐναντία τὰ ὄμματα, καὶ μυιῶν προσκαθημένων πλήθος πᾶν ἀποκρύπτεται τὸ πρόσωπον. Ἐντὸς δὲ ποιῶντος, ὅσα ποιεῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐσθιόντας ἀνθρώπους καὶ πίνοντας, εὐλαὶ καὶ σκώληκες ὑπὸ φθορᾶς καὶ σηπεδόνος ἐκ τοῦ περιτώματος ἀναξέουσιν, ὑφ' ὧν ἀναλίσκεται τὸ σῶμα διαδνομένων εἰς τὰ ἐντὸς. Ὅταν γὰρ ἤδη φανερῶς ἢ τεθνηκῶς ὁ ἀνθρώπος, ἀφαιρεθείσης τῆς ἐπάνω σκάφης, ὁρῶσι τὴν μὲν σάρκα κατεδηδεσμένην, περὶ δὲ τὰ σπλάγχνα τοιούτων θηρίων ἐσμούς ἐσθιόντων καὶ προσπεφυκότων. Οὕτως ὁ Μιθριδάτης ἑπτακαίδεκα ἡμέρας φθειρόμενος μόλις ἀπέθανε.

XVII. Λοιπὸς δ' ἦν τῇ Παρυσάτιδι σκοπὸς, ὃ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμῶν καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Κύρου Μασαβάτης, βωσιλέως εὐνοῦχος. Ὡς οὖν αὐτὸς οὐδεμίαν καθ' ἑαυτοῦ λαβὴν παρεδίδου, τοιοῦτον ἐπιβουλής τρόπον ἡ Παρυσάτις συνέθηκεν. Ἦν τὰ τ' ἄλλα θυμόσοφος γυνή

καὶ δεινὴ κυβεύειν· διὸ καὶ βασιλεῖ πρό τοῦ πολέμου πολλάκις συνεκύβευε· μετὰ δὲ τὸν πόλεμον διαλυθεῖσα πρὸς αὐτὸν, οὐκ ἔφευγε τὰς φιλοφροσύνας, ἀλλὰ καὶ συνεπαίξε, καὶ τῶν ἐρωτικῶν ἐκοινωνεῖ, συμπράττουσα καὶ παροῦσα, καὶ ὅλως μικρότατον αὐτῷ τῇ Στατείρᾳ μετεδίδου χρησθαι καὶ συνεῖναι, μισοῦσά τε μάλιστα πάντων ἐκείνην, καὶ μέγιστον αὐτῇ βουλομένη δύνασθαι. Λαβοῦσα δὴ ποτε τὸν Ἀρτοξέρξην ὠρημένον ἀλύειν, σχολῆς οὔσης, προῦκαλεῖτο περὶ χιλίων δαρκεῖων κυβεῦσαι· καὶ κυβεύοντα περιεῖδε νικῆσαι, καὶ τὸ χρυσίον ἀπέδωκε. Προσποιουμένη δ' ἀνιάσθαι καὶ φιλονεικεῖν, ἐκέλευσεν αὐτίς ἔξ ἀρχῆς περὶ εὐνούχου διακυβεῦσαι· κακείνος ὑπήκουσε. Ποιησάμενοι μὲν συνθήκας, πέντε μὲν ἐκάτερον ὑπέξελεσθαι τοὺς πιστοτάτους, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, ὃν ἂν ὁ νικῶν ἔληται, δοῦναι τὸν ἠττώμενον, ἐπὶ τούτοις ἐκύβευον. Σφόδρα δὲ γενομένη πρὸς τῷ πράγματι, καὶ σπονδάσασα περὶ τὴν παιδίαν, εὐ δὲ πῶς αὐτῇ καὶ τῶν κύβων πεσόντων, νικήσασα λαμβάνει τὸν Μασαβάτην· οὐ γὰρ ἦν ἐν τοῖς ὑπεξηρημένοις. Καὶ πρὶν ἐν ὑποψίᾳ βασιλέα γενέσθαι τοῦ πράγματος, ἐγχειρίσασα τοῖς ἐπὶ τῶν τιμωριῶν, προσέταξεν ἐκδεῖραι ζῶντα, καὶ τὸ μὲν σῶμα πλάγιον διὰ τριῶν σταυρῶν ἀναπῆξαι, τὸ δὲ δέρμα χωρὶς διαπατταλεῦσαι. Γενομένων δὲ τούτων, καὶ βασιλέως χαλεπῶς φέροντος, καὶ παροξυνομένου πρὸς αὐτήν, εἰρωνευομένη μετὰ γέλωτος, „Ὡς ἦδύς,“ ἔφασκεν, „εἰ καὶ μακάριος, εἰ χαλεπαίνεις διὰ γέροντα πονηρὸν εὐνούχον, ἐγὼ δὲ χιλίους ἐκκυβευθεῖσα δαρκεῖκούς σιωπῶ καὶ στέργω.“ Βασιλεὺς μὲν οὖν ἐφ' οἷς ἐξηπατήθη μεταμελόμενος, ἡσυχίαν ἤγεν· ἡ δὲ Στάτειρα καὶ πρὸς τὰλλα φανερῶς ἐναντιοῦτο, καὶ τούτοις ἐδυσχέραινεν, ὡς ἄνδρας

καὶ εὐνούχους πιστοὺς βασιλεῖ διὰ Κύρον ὡμῶς καὶ παρ-
 ρανόμως ἀπολλυούσης αὐτῆς.

XVIII. Ἐπεὶ δὲ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατη-
 γοὺς Τισαφέρνης ἐξηπάτησε καὶ παρεσπόνδησεν, ὄρκων
 γενομένων, καὶ συλλαβῶν ἀνέπεμψεν ἐν πέδαις δεδεμέ-
 νους, δεηθῆναί φησιν αὐτοῦ τὸν Κλέαρχον ὁ Κτησίας,
 ὅπως κτενὸς εὐπορήσει. Τυχόντα δὲ καὶ τημελίσαντα
 τὴν κεφαλὴν ἥσθηναί τε τῇ χρεία, καὶ τὸν δακτύλιον αὐ-
 τῷ δοῦναι, σύμβολον φιλίας πρὸς τοὺς ἐν Λακεδαιμόνι
 συγγενεῖς καὶ οἰκείους· εἶναι δὲ γλυφὴν ἐν τῇ σφραγίδι,
 Καρυάτιδας ὄρχουμένας. Τὰ δὲ πεμπόμενα σιτία τῷ
 Κλεάρχῳ τοὺς συνδεδεμένους στρατιώτας ἀφαιρεῖσθαι
 καὶ καταναλίσκειν, ὀλίγα τῷ Κλεάρχῳ διδόντας ἀπ' αὐ-
 τῶν. Ἰάσασθαι δὲ καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Κτησίας, πλείο-
 να τῷ Κλεάρχῳ πέμπεσθαι διαπραξάμενος, ἰδίᾳ δ' ἕτερα
 τοῖς στρατιώταις δίδοσθαι· καὶ ταῦτα μὲν ὑπουργῆσαι
 καὶ παρασχεῖν χάριτι καὶ γνώμῃ τῆς Παρυσάτιδος. Πем-
 πομένου δὲ καθ' ἡμέραν τῷ Κλεάρχῳ κωλῆνος ἐπὶ τοῖς
 σιτίοις, παρακαλεῖν αὐτὸν καὶ διδάσκειν, ὡς χρὴ μικρὸν
 εἰς τὸ κρέας ἐμβάλοντα μαχαίριον, ἀποκρῦψαντα πέμψαι,
 καὶ μὴ περιῦδειν ἐν τῇ βασιλέως ὡμότητι τὸ τέλος αὐτοῦ
 γεγόμενον· αὐτὸν δὲ φοβούμενον μὴ ἐθελῆσαι. Βασιλέα
 δὲ τῇ μὲν μητρὶ παραιτουμένη, μὴ κτεῖναι τὸν Κλέαρχον,
 ὁμολογῆσαι καὶ ὁμόσαι· πεισθέντα δ' αὐθις ὑπὸ τῆς
 Στατεΐρας, ἀποκτεῖναι πάντας πλὴν Μένωνος. Ἐκ δὲ
 τούτου τὴν Παρυσάτιν ἐπιβουλεύσαι τῇ Στατεΐρᾳ, καὶ
 συσκευάσασθαι τὴν φαρμακείαν κατ' αὐτῆς· οὐκ εἰκότα
 λέγων, ἀλλὰ πολλὴν ἀλογίαν ἔχοντα τῆς αἰτίας· εἰ δεινὸν
 ἔργον οὕτως ἔδρασεν καὶ παρεκινδύνευσεν ἡ Παρυσάτις,
 διὰ Κλέαρχον ἀνελεῖν τολμήσασα τὴν γνησίαν βασιλέως

γυναῖκα, καὶ τέκνων κοινωνὸν ἐπὶ βασιλείᾳ τρεφομένων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ ἄδηλον ὡς ἐπιτραγοῦδεῖται τῇ Κλεάρχου μνήμῃ. Καὶ γὰρ ἀναιρεθέντων φησὶ τῶν στρατηγῶν τοὺς μὲν ἄλλους ὑπὸ κινῶν σπαράττεσθαι καὶ ὀρνέων· τῷ δὲ Κλεάρχου νεκρῷ θύελλαν ἀνέμου, γῆς θύνα πολλὴν φέρουσαν, ἐπιχώσαι καὶ ἐπικρούσθαι τὸ σῶμα· φοινίκων δὲ τινων διασπαρέντων, ὀλίγῳ χρόνῳ θανάστον ἄλσος ἀναφῦναι καὶ κατασκιάσαι τὸν τόπον· ὥστε καὶ βασιλεῖ σφόδρα μεταμέλειν, ὡς ἄνδρα θεοῖς φίλον ἀνηρηκότι τὸν Κλεάρχον.

XIX. Ἡ δ' οὖν Παρυσάτις, μίσους τε πρὸς τὴν Στάτειραν ἐξ ἀρχῆς ὑποκειμένου καὶ ζηλοτυπίας, ὁρῶσα τὴν μὲν αὐτῆς δύναμιν αἰδουμένου βασιλέως καὶ τιμῶντος οὔσαν, τὴν δ' ἐκείνης ἔρωτι καὶ πίστει βέβαιον καὶ ἰσχυρὰν, ἐπεβούλευσεν ὑπὲρ τῶν μεγίστων, ὡς ἦετο, παραβαλλομένη. Θεράπαιναν εἶχε πιστὴν καὶ δυναμένην παρ' αὐτῇ μέγιστον, ὄνομα Γίγιν· ἦν ὁ μὲν Δείων ὑπουργῆσαι τῇ φαρμακείᾳ φησὶ, συγγνώμην δὲ μόνον ἄκουσαν ὁ Κτησίας. Τὸν δὲ δόντα τὸ φάρμακον οὗτος μὲν ὀνομάζει Βελιτάραν, ὁ δὲ Δείων Μελάνταν. Ἐκ δὲ τῆς πρόσθεν ὑποψίας καὶ διαφορᾶς ἀρξάμενοι πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ φοιτῶν καὶ συνδειπνεῖν ἀλλήλαις, ὅμως τῷ δεδιέναι καὶ φυλάττεσθαι, τοῖς αὐτοῖς σιτιοῖς καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐχρῶντο. Γίνεται δὲ μικρὸν ἐν Πέρσῃς ὀρνίθιον, ᾧ περιτώματος οὐδὲν ἐστίν, ἀλλ' ὅλον διάπλεων πιμελῆς τὰ ἐντός· ἢ καὶ νομίζουσιν ἀνέμου καὶ δρόσῳ τρέφεσθαι τὸ ζῶον· ὀνομάζεται δὲ ὄρνιθῆκος. Τοῦτο φησὶν ὁ Κτησίας μικρᾷ μαχαιρίδι κεχρισμένη τῷ φαρμάκῳ κατὰ θάτερα τὴν Παρυσάτιν διαιροῦσαν, ἐκμάξαι τῷ ἑτέρῳ μέρει τὸ φάρμακον· καὶ τὸ μὲν ἄχραντον καὶ καθαρὸν

εἰς τὸ στόμα βαλοῦσαν αὐτὴν ἐσθίειν, δοῦναι δὲ τῇ Στατεΐρᾳ τὸ πεφαρμαγμένον· ὁ δὲ Δείνων, οὐ τὴν Παρυσάτιν, ἀλλὰ τὸν Μελάνταν τέμνοντα τοῦ μαχαιρίῳ τὰ φαρμασσόμενα τῶν κρεῶν τιθέναι κατὰ τὴν Στατεΐραν. Ἀποθνήσκουσα γοῦν ἢ γυνὴ μετὰ πόνων μεγάλων καὶ σπαραγμῶν, αὐτὴ τε συνησθάνειο τοῦ κακοῦ, καὶ βασιλεῖ παρῆσχεν ὑποψίαν κατὰ τῆς μητρὸς, εἰδοτὶ τὸ θηριῶδες αὐτῆς καὶ δυσμελικτον. Ὄθεν εὐθύς ἐπὶ τὴν ζήτησιν ὁρμήσας, τοὺς μὲν ὑπηρέτας καὶ τραπεζοκόμους τῆς μητρὸς συνέλαβε καὶ κατεστρέβλωσε· τὴν δὲ Γίγιν ἢ Παρυσάτις πολὺν χρόνον εἶχεν οἴκοι μεθ' αὐτῆς, καὶ, βασιλέως ἐξαιτούντος, οὐκ ἔδωκεν· ἀλλ' ὕστερον αὐτῆς δεηθείσης εἰς τὸν οἶκον ἀφεθῆναι νυκτὸς, αἰσθόμενος καὶ λόχον ὑφεῖς συνήρπασε, καὶ κατέγνω θάνατον. Ἀποθνήσκουσι δ' οἱ φαρμακεῖς ἐν Πέρσαις κατὰ νόμον οὕτως· λίθος ἐστὶ πλατύς, ἐφ' οὗ τὴν κεφαλὴν καταθέντες αὐτῶν, ἐτέρῳ λίθῳ παίουσι καὶ πιέζουσιν, ἄχρις οὗ συνθλάσωσι τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν. Ἡ οὖν Γίγισ οὕτως ἀπέθανε. Τὴν δὲ Παρυσάτιν ὁ Ἄρτοξέρξης ἄλλο μὲν οὐδὲν οὐτ' εἶπε κακόν, οὐτ' ἐποίησεν, εἰς δὲ Βαβυλῶνα βουλομένην ἐξέπεμψεν, εἰπὼν ἕως ἐκείνη περιέστω, αὐτὸς οὐκ ὄψεσθαι Βαβυλῶνα. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν οἰκίαν οὕτως εἶχεν.

XX. Ἐπεὶ δὲ τοὺς Κύρω συναναβάντας Ἕλληνας σπουδάσας λαβεῖν ὁ βασιλεὺς οὐδὲν ἤτιον, ἢ Κύρου περιγενέσθαι, καὶ τὴν βασιλείαν κατασχεῖν, οὐκ ἔλαβεν, ἀλλὰ Κύρον, τὸν ἡγεμόνα, καὶ τοὺς αὐτῶν στρατηγούς ἀποβαλόντες ἐξ αὐτῶν μονονοχὶ τῶν βασιλέων ἐσώθησαν, ἐξελέγξαντες καὶ ἀποφήναντες τὰ Περσῶν καὶ βασιλέως πράγματα χρυσὸν ὄντα πολὺν καὶ τρυφήν καὶ γυ-

ναϊκας, τὰ δ' ἄλλα τῦφον καὶ ἀλαζονείαν· πᾶσα μὲν ἡ Ἑλλάς ἐξεθάρσθησε καὶ κατεφρόνησε τῶν βαρβάρων· Λακεδαιμονίοις δὲ καὶ δεινὸν ἐφαίνεται, μὴ νῦν γε δουλείας ἐξελεῖσθαι τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλληνας, μηδὲ παῦσαι προπηλακίζομένους ὑπ' αὐτῶν. Πρώτερον δὲ διὰ Θίμβρωνος, εἶτα διὰ Δερκυλίδου πολεμοῦντες, οὐδὲν δὲ πράττοντες ἀξιόλογον, Ἀγησιλάῳ, τῷ βασιλεῖ, τὸν πόλεμον ἐπέτρεψαν. Ὁ δὲ περαιωθεὶς ναυσὶν εἰς Ἀσίαν εὐθὺς ἦν ἐνεργὸς, καὶ δόξαν εἶχε μεγάλην· καὶ Τισαφέρην παραταξάμενος ἐνίκησε, καὶ τὰς πόλεις ἀπίστη. Τούτων δὲ γενομένων, συμφρονήσας ὁ Ἀρτοξέρξης, ὃν τρόπον αὐτοῖς ἐστὶ πολεμητέον, ἐπέμψεν Ἐρμοκράτην, τὸν Ῥόδιον, εἰς τὴν Ἑλλάδα, χρυσίον πολὺ κομίζοντα, διδόναι καὶ διαφθεῖρειν τοὺς πλεῖστον ἐν ταῖς πόλεσι δυναμένους κελεύσας, καὶ πόλεμον Ἑλληνικὸν κινεῖν ἐπὶ τὴν Λακεδαιμονα. Τοῦ δ' Ἐρμοκράτους ταῦτα πράττοντος, καὶ τῶν μεγίστων πόλεων συνισταμένων, καὶ τῆς Πελοποννήσου διαταραττομένης, μετεπέμποντο τὸν Ἀγησίλαον ἐκ τῆς Ἀσίας οἱ ἄρχοντες. Ὅτε δὴ καὶ φασιν αὐτὸν ἀπίοντα πρὸς τοὺς φίλους εἰπεῖν, ὡς τρισμυρίοις τοξόταις ἐξελάνοιτο τῆς Ἀσίας ὑπὸ βασιλείῳ· τὸ γὰρ Περσικὸν νόμισμα τοξότην ἐπίσημον εἶχεν.

XXI. Ἐξέβαλε δὲ καὶ τῆς θαλάσσης Λακεδαιμονίους Κόνωνι, τῷ Ἀθηναίῳ, μετὰ Φαρναβάζου στρατηγῷ χρησάμενος. Ὁ γὰρ Κόνων διέτριβε μὲν ἐν Κύπρῳ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν, οὐ τὴν ἀσφάλειαν ἀγαπῶν, ἀλλὰ τὴν τῶν πραγμάτων μεταβολὴν, ὥσπερ ἐν πελάγει τροπὴν, περιμένων. Ὅρῳν δὲ καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λογισμοὺς δυνάμεως, καὶ τὴν βασιλείῳ δύναμιν ἀνδρὸς ἔμφρονος δεομένην, ἐπέμψεν ἐπιστολὴν βασιλεῖ περὶ ὧν διανοεῖτο.

Καὶ ταύτην ἐκέλευσε τὸν κομίζοντα μάλιστα μὲν ἀποδοῦναι διὰ Ζήνωνος, τοῦ Κρητὸς, ἢ Πολυκρίτου, τοῦ Μενδαίου· τούτων δ' ἦν ὁ μὲν Ζήνων ὀρχηστὴς, ὁ δὲ Πολυκρίτος ἰατρός· ἂν δ' οὗτοι μὴ παρῶσι, διὰ Κτησίου, τοῦ ἰατροῦ. Λέγεται δ' ὁ Κτησίας τὴν ἐπιστολὴν λαβὼν παρεγγράφαι τοῖς ὑπὸ τοῦ Κόνωνος ἐπεσταλμένοις, ὅπως καὶ Κτησίαν ἀποστειλῆ πρὸς αὐτὸν, ὡς ὠφέλιμον ὄντα ταῖς ἐπὶ θαλάσση πράξεσιν. Ὁ δὲ Κτησίας αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ βασιλέα φησὶ προσθεῖναι τὴν λειτουργίαν αὐτῷ ταύτην. Ἄλλ' ἐπεὶ κρατήσας τῆ περὶ Κνίδον ναυμαχίᾳ διὰ Φαρναβάζου καὶ Κόνωνος, ἀφείλετο τὴν κατὰ θάλατταν ἀρχὴν Λακεδαιμονίους, ἐπέστρεψε πᾶσαν ὁμοῦ τὴν Ἑλλάδα πρὸς αὐτὸν, ὥστε καὶ τὴν περιβόητον εἰρήνην βραβεῦσαι τοῖς Ἕλλησι, τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου προσαγορευομένην. Ὁ δ' Ἀνταλκίδας Σπαρτιάτης ἦν, Λέοντος υἱός, καὶ σπονδάσας βασιλεῖ, διεπράξατο τὰς ἐν Ἀσίᾳ πόλεις Ἑλληνίδας ἀπάσας καὶ νήσους, ὅσαι προσκυροῦσιν Ἀσίᾳ, παρεῖναι Λακεδαιμονίους αὐτῷ κεκτῆσθαι φόρων ὑποτελεῖς, εἰρήνης γενομένης τοῖς Ἕλλησιν· εἰ δὲ τὴν τῆς Ἑλλάδος ὕβριν καὶ προδοσίαν εἰρήνην καλεῖν, ἧς πόλεμος οὐδεὶς ἀκλειέστερον ἤνεγκε τέλος τοῖς κρατηθεῖσι.

XXII. Διὸ καὶ τοὺς ἄλλους Σπαρτιάτας ἀεὶ βδελυτόμενος ὁ Ἀρτοξέρξης, καὶ νομίζων, ὡς φησι Δεῖνων, ἀνθρώπων ἀπάντων ἀναιδεστάτους εἶναι, τὸν Ἀνταλκίδα ὑπερηγάπησεν εἰς Πέρσας ἀναβάντα. Καὶ ποτε λαβὼν ἓνα τῶν ἀνθινῶν στεφάνων, καὶ βάψας εἰς μύρον τὸ πολυτελέστατον, ἀπὸ δείπνου ἔπεμψε τῷ Ἀνταλκίδᾳ· καὶ πάντες ἐθαύμασαν τὴν φιλοσοφροσύνην. Ἦν δ' ὡς ἔοικεν, οὗτος ἐπιτήδειος ἐντροφηθῆναι καὶ τοιοῦτον λαβεῖν στέφανον, ἐξορχησάμενος ἐν Πέρσῃ τὸν Λεωνίδα καὶ

τὸν Καλλικρατίδαν. Ὁ μὲν γὰρ Ἀγησίλαος, ὡς ἔοικε, πρὸς τὸν εἰπόντα· „Φεῦ τῆς Ἑλλάδος, ὅπου μηδίζουσιν ἡμῖν οἱ Λάκωνες.“ „Οὐ, μᾶλλον,“ εἶπεν, „οἱ Μῆδοι λακωνίζουσι.“ Τοῦ δὲ ῥήματος ἢ κομψότης τὴν τοῦ πράγματος αἰσχύνῃ οὐκ ἀφεῖλεν, ἀλλὰ τὴν μὲν ἡγεμονίαν ἀπώλεσαν, ἐν Δεύκτροις ἀγωνισάμενοι κακῶς· ἡ δὲ δόξα τῆς Σπάρτης προσαπώλετο ταῖς ὁμολογίαις ἐκείναις. Ἄχρι μὲν οὖν ἐπρώτευσεν ἡ Σπάρτη, ξένον ἐποιεῖτο καὶ φίλον ὠνόμαζεν ἑαυτοῦ τὸν Ἀνταλκίδαν· ἐπεὶ δ' ἠττήθησαν ἐν Δεύκτροις, ταπεινὰ πράττοντες, ἐδέοντο μὲν χρημάτων, καὶ τὸν Ἀγησίλαον εἰς Αἴγυπτον ἐξέπεμψαν· ὁ δ' Ἀνταλκίδας ἀνέβη πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην, παρακαλῶν ἐπαρκέσαι τοῖς Λακεδαιμονίοις. Ὁ δ' οὕτως ἐξημέλησε καὶ παρεῖδε καὶ ἀπέῤῥωπεν αὐτόν, ὥστε καταβάντα, καὶ χλευαζόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, φοβούμενον δὲ καὶ τοὺς ἐφόρους, ἀποκαρτερῆσαι. Ἀνέβη δὲ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ Ἰσμηνίας, Θηβαῖος, καὶ Πελοπίδας, ἡδὴ τὴν ἐν Δεύκτροις μάχην ρενικηῶς. Ἄλλ' οὗτος μὲν οὐδὲν αἰσχρὸν ἐποίησεν· Ἰσμηνίας δὲ, προσκυνῆσαι κελευόμενος, ἐξέβαλε πρὸ αὐτοῦ χαμάζε τὸν δακτύλιον, εἶτα κύψας ἀνείλετο, καὶ παρέσχε δόξαν προσκυνούντος. Τιμαγόρα δὲ, τῷ Ἀθηναίῳ, διὰ Βηλούριδος, τοῦ γραμματέως, εἰσπέμψαντι γραμματίδιον ἀπόῤῥητον, ἥσθεις, μυρίους τε δαρεικούς ἔδωκε, καὶ γάλακτος βοείου δεομένου δι' ἀσθένειαν, ὀγδοήκοντα βοῦς ἀμέλγεσθαι παρηκολούθουν· ἔτι δὲ κλίνην καὶ στρώματα καὶ τοὺς στρωννύντας ἐπέμψεν, ὡς οὐ μεμαθηκότων Ἑλλήνων ὑποστρωννύναι, καὶ φορεῖς τοὺς κομίζοντας αὐτὸν ἄχρι θαλάσσης μαλακῶς ἔχοντα. Παρόντι δὲ δεῖπνον ἐπέμπτο λαμπρότατον· ὥστε καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως, Ὀστάνην, „ὦ Τιμαγόρα,“ φάναι, „μέμνη-

σο ταύτης τῆς τραπέζης· οὐ γὰρ ἐπὶ σμικροῖς οὕτω σοι κεκοσμημένη παράκειται.“ Τοῦτο δ' ἦν ὄνειδισμὸς εἰς προδοσίαν μᾶλλον, ἢ χάριτος ὑπόμνησις. Τιμαγόρου μὲν οὖν διὰ τὴν δωροδοκίαν Ἀθηναῖοι θάνατον κατέγνωσαν.

XXIII. Ὁ δ' Ἀρτοξέρξης ἐν ἀντὶ πάντων, ὧν ἐλύπει, τοὺς Ἕλληνας ἠΰφρανε, Τισαφέρνην, τὸν ἔχθιστον αὐτοῖς καὶ δυσμενέστατον, ἀποκτείνας. Ἀπέκτεινε δὲ, ταῖς διαβολαῖς αὐτοῦ τῆς Παρυσάτιδος συνεπιθεμένης. Οὐ γὰρ ἐνέμεινε τῇ ὀργῇ πολὺν χρόνον ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ διηλλάγη τῇ μητρὶ, καὶ μετεπέμψατο, νοῦν μὲν ὀρῶν ἔχουσαν καὶ φρόνημα βασιλείας ἄξιον, αἰτίας δὲ μηδεμιάς ἐμποδῶν οὐσης ἔτι, δι' ἣν ὑπόψονται συνόντες ἀλλήλοις, ἢ λυπήσουσιν. Ἐκ δὲ τούτου πάντα πρὸς χάριν ὑπουργοῦσα βασιλεῖ, καὶ τῷ πρὸς μηδέν, ὧν ἐκεῖνος ἔπραττε, δυσκολαίνειν, ἔχουσα τὸ δύνασθαι παρ' αὐτῷ καὶ τυγχάνειν ἀπάντων, ἦσθετο τῆς ἐτέρας τῶν θυγατέρων, Ἀτίσσης, ἐρῶντος ἔρωτα δεινόν, ἐπικρουπτομένου δὲ δι' ἐκείνην οὐχ ἥκιστα, καὶ κολάζοντος τὸ πάθος, ὡς φασιν ἔνιοι, καίτοι γεγενημένης ἤδη πρὸς τὴν παρθένον ὀμιλίας αὐτῷ λαθραίας. Ὡς οὖν ὑπώπτευσεν ἡ Παρυσάτις, τὴν παῖδα μᾶλλον, ἢ πρότερον, ἠσπάζετο· καὶ πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην ἐπήνει τό τε κάλλος αὐτῆς καὶ τὸ ἦθος, ὡς βασιλικῆς καὶ μεγαλοπρεποῦς. Τέλος γοῦν γῆμαι τὴν κόρην ἔπεισε, καὶ γνησίαν ἀποδείξαι γυναῖκα, χαίρειν ἔασαντα δόξας Ἑλλήνων καὶ νόμους· Πέρσαις δὲ νόμον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ δικαιοτέρῳ αἰσχυρῶν καὶ καλῶν ἀποδεδειγμένον. Ἐνιοὶ μὲντοι λέγουσιν, ὧν ἔστι καὶ Ἡρακλείδης, ὁ Κυμαῖος, οὐ μίαν μόνον τῶν θυγατέρων, ἀλλὰ καὶ δευτέραν, Ἀμυστριν, γῆμαι τὸν Ἀρτοξέρξην, περὶ ἧς ὀλίγον ὕστερον ἀπαγγελοῦμεν. Τὴν δ' Ἀτίσσαν οὕτως

ἠγάπησεν ὁ πατήρ συνοικοῦσαν, ὥστ', ἄλφου κατανημηθέντος αὐτῆς τὸ σῶμα, δυσχερᾶναι μὲν ἐπὶ τούτῳ μηδ' ὀτιοῦν· εὐχόμενος δὲ περὶ αὐτῆς τῇ Ἥρᾳ, προσκνηῆσαι μόνην θεῶν ἐκείνην, ταῖς χερσὶ τῆς γῆς ἀπάμενος· δῶρά τε τῇ θεῷ τοσαῦτα πέμψαι τοὺς σατράπας καὶ φίλους, αὐτοῦ κελεύσαντος, ὥστε τὰ μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν βασιλείων ἑκαταεκα στάδια χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πορφύρας καὶ ἵππων ἐμπλησθῆναι.

XXIV. Πόλεμον δὲ πρὸς μὲν Αἰγυπτίους διὰ Φαρναβάζου καὶ Ἰφικράτους ἐξενεγκῶν ἀπέτυχε, στασιασάντων ἐκείνων· ἐπὶ δὲ Καδουσίους αὐτὸς ἐστράτευσε τριάκοντα μυριάσι πεζῶν καὶ μυρίοις ἵππευσιν. Ἐμβάλων δ' εἰς χώραν τραχύτητι χαλεπὴν καὶ ὀμιχλώδη, καὶ τῶν ἀπὸ σπόρου καὶ καρπῶν ἄγονον, ἀπίοις δὲ καὶ μήλοισι καὶ τοιοῦτοις ἄλλοις ἀκροδρύοις τρέφουσιν ἀνθρώπους πολεμικοὺς καὶ θυμοειδεῖς, ἔλαθε μεγάλας ἀπορίας καὶ κινδύνους περιπεσῶν. Οὐδὲν γὰρ ἐδώδιμον ἦν λαμβάνειν, οὐδ' ἔξωθεν ἐπεισάγεσθαι. Τὰ δ' ὑποζύγια μόνον κατέκοπτον, ὥστ' ὄνου κεφαλὴν μόλις δραχμῶν ἐξήκοντα ὄνιον εἶναι. Τὸ δὲ βασιλικὸν δεῖπνον ἐξελείφθη· καὶ τῶν ἵππων ὀλίγοι περιῆσαν ἔτι, τοὺς δ' ἄλλους ἐσθίοντες κατηναλώκεσαν. Ἐνταῦθα Τιρίβαζος, ἀνὴρ πολλάκις μὲν ἐν πρώτῃ δι' ἀνδραγαθίαν τάξει γενόμενος, πολλάκις δ' ἀπορῥήφεις διὰ κουφότητα, καὶ τότε ταπεινὰ πράττων καὶ περιορώμενος, ἔσωσε βασιλέα καὶ τὸν στρατόν. Ὄντιν γὰρ δυοῖν ἐν ταῖς Καδουσίαις βασιλείων, ἑκατέρου δὲ χωρὶς στρατοπεδεύοντος, ἐντυχῶν τῷ Ἀριοξέρῳ, καὶ φράσας περὶ ᾧν διενοεῖτο πράττειν, ἐβιάδιζεν αὐτὸς πρὸς τὸν ἕτερον τῶν Καδουσίων, καὶ πρὸς τὸν ἕτερον κρούφα τὸν νῖον ἔπεμπεν. Ἐξηπάτα δ' ἑκάτερον ἑκάτερος, λέγων

ὡς ἄτερος ἐπιπροσβένεται πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην, φιλιαν μόνῳ πρῶτων ἑαυτῷ καὶ συμμαχίαν· οὐκοῦν, εἰ σωφρονεῖ, χρῆναι πρότερον ἐντυγχάνειν ἐκείνῳ, αὐτὸν δὲ συμπράξειν ἅπαντα. Τούτοις ἐπίσθησαν ἀμφοτέροι, καὶ φθονεῖν ἀλλήλοις νομίζοντες, ὁ μὲν τῷ Τιριβάζῳ συνέπεμψε πρίσβεις, ὁ δὲ τῷ παιδί τοῦ Τιριβάζου. Διατριβῆς δὲ γενομένης, ὑποψίαί καὶ διαβολαὶ κατὰ τοῦ Τιριβάζου τῷ Ἀρτοξέρξῃ προσέπιπτον· αὐτὸς δὲ δυσθύμως εἶχε, καὶ μετνόει πιστεύσας τῷ Τιριβάζῳ, καὶ τοῖς φθονοῦσιν ἐγκαλεῖν παρεῖχεν. Ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Τιριβάζος, ἦκε δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τοὺς Καδουσίους ἄγοντες, ἐγένοντο δὲ σπονδαὶ πρὸς ἀμφοτέρους καὶ εἰρήνη· μέγας ὢν ὁ Τιριβάζος ἦδη καὶ λαμπρὸς ἀνεξέγγυνε μετὰ τοῦ βασιλέως, ἐπιδεικνυμένου πᾶσαν τὴν δειλίαν καὶ τὴν μαλακίαν, οὐ τροφῆς καὶ πολυτελείας, ὡσπερ οἱ πολλοὶ νομίζουσιν, ἔκγονον οὖσαν, ἀλλὰ μοχθηρᾶς φύσεως καὶ ἀγεννοῦς, καὶ δόξαις πονηραῖς ἐπομένης. Οὔτε γὰρ χρυσὸς, οὔτε κίνδυσ, οὔτε ὁ τῶν μυθίων καὶ δισχιλίων ταλάντων περικείμενος ἀεὶ τῷ βασιλέως σώματι κόσμος ἐκείνον ἀπεκάλυψε πονεῖν καὶ ταλαιπωρεῖν, ὡσπερ οἱ τυχόντες· ἀλλὰ τὴν τε φαρτέραν ἐνημμένος, καὶ τὴν πέλιτην φέρων αὐτὸς, ἐβάδιζε πρῶτος ὁδοῦς ὄρεινᾶς καὶ προσάντεις, ἀπολιπὼν τὸν ἵππον, ὥστις τοὺς ἄλλους πτεροῦσθαι καὶ συνεπικουφίζεσθαι, τὴν ἐκείνου προθυμίαν καὶ ῥώμην ὀρῶντας. Καὶ γὰρ διακοσίων καὶ πλειόνων σταδίων κατήνηεν ἡμέρας ἑκάστης πορείαν.

XXV. Ἐπεὶ δ' εἰς σταθμὸν κατέβη βασιλικὸν, παραδείσους ἔχοντα θαυμαστοὺς καὶ κεκοσμημένους διαπρεπῶς ἐν τῷ περίξ ἀδένδρῳ καὶ ψιλῷ χωρίῳ, κρούους ὄντος, ἐπέτρηνε τοῖς στρατιώταις ἐκ τοῦ παραδείσου ξυλί-

ζεσθαι, τὰ δένδρα κόπτοντας, μήτε πεύκης, μήτε κυπαρίττου φειδομένους. Ὀκνοῦντων δὲ καὶ φειδομένων διὰ τὰ κάλλη καὶ τὰ μεγέθη, λαβὼν πέλεκυν αὐτὸς, ὅπερ ἦν μέγιστον καὶ κάλλιστον τῶν φυτῶν ἔκοψεν. Ἐκ δὲ τούτου ξυλιζόμενοι, καὶ πολλὰ πυρὰ ποιοῦντες, εὐμαρῶς ἐννεκτέρευσαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀποβαλὼν ἄνδρας, ἵππους δ' ὁμοῦ τι πάντας, ἐπανῆλθε. Καὶ δόξας καταφρονεῖσθαι διὰ τὴν ἀτυχίαν καὶ τὴν ἀπότευξιν τῆς στρατείας, ἐν ὑποψίαις εἶχε τοὺς πρώτους· καὶ πολλοὺς μὲν ἀνήρει δι' ὀργήν, πλείονας δὲ φοβούμενος. Ἡ γὰρ δειλία φονικώτατόν ἐστιν ἐν ταῖς τυραννίσιν· ἴλεων δὲ καὶ πρᾶον καὶ ἀνύποπτον ἢ θαρσάλεότης. Διὸ καὶ τῶν θηρίων τὰ ἀτιθάσσευτα καὶ δυσεξημέρωτα, προφοδεῖ καὶ δειλιά· τὰ δὲ γενναῖα, πιστεύοντα μᾶλλον διὰ τὸ θαρσέειν, οὐ φεύγει τὰς φιλοφροσύνας.

XXVI. Ὁ δ' Ἀγοξέροξης, ἦδη πρεσβύτερος ὢν, ἤσθάνετο τοὺς υἱοὺς ἀγῶνα περὶ τῆς βασιλείας ἐν τοῖς φίλοις καὶ τοῖς δυνατοῖς ἔχοντας. Οἱ μὲν γὰρ εὐγνώμονες ἤξιον, ὡς ἔλαβεν αὐτὸς, οὕτως ἀπολιπεῖν πρεσβεῖα Δαρεῖω τὴν ἀρχήν. Ὁ δὲ νεώτερος, Ὡχος, ὄξυς ὢν καὶ βίαιος, εἶχε μὲν καὶ τῶν περὶ τὸ βασίλειον οὐκ ὀλίγους σπονδαστάς, ἠλπίζε δὲ μάλιστα κατεργάσεσθαι τὸν πατέρα διὰ τῆς Ἀτόσσης. Ἐκείνην γὰρ ἐθεράπευεν, ὡς γαμησομένην καὶ συμβασιλεύσουσαν αὐτῷ μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν. Ἦν δὲ λόγος, ὅτι καὶ ζῶντος ἐλάνθανεν αὐτῇ πλησιάζων. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἠγνόησεν ὁ Ἀγοξέροξης· ταχὺ δὲ βουλόμενος ἐκκροῦσαι τῆς ἐλπίδος τὸν Ὡχον, ὅπως μὴ, τὰ ἀντὰ Κύρῳ τολμήσαντος αὐτοῦ, πόλεμοι καὶ ἀγῶνες αὐτῆς καταλάβωσι τὴν βασιλείαν, ἀνέδειξε τὸν Δαρεῖον βασιλέα, πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος

γεγονότα, καὶ τὴν καλουμένην κίταριν ὀρθὴν φέρειν ἔδωκε. Νόμου δ' ὄντος ἐν Πέρσαις, δωρεὰν αἰτεῖν τὸν ἀναδειχθέντα, καὶ δίδομαι τὸν ἀναδείξαντα πᾶν τὸ αἰτηθὲν, ἄνπερ ἢ δυνατόν, ἤτησεν Ἀσπασίαν ὁ Δαρεῖος, τὴν μάλιστα σπουδασθεῖσαν ὑπὸ Κύρου, τότε δὲ βασιλεῖ παλλακευομένην. Ἦν δὲ Φωκαῖς τὸ γένος ἀπ' Ἰωνίας, ἐλευθέρων γονέων, καὶ τεθραμμένη κοσμίως. Ἐπεὶ δὲ, Κύρου δειπνοῦντος, εἰσήχθη μεθ' ἑτέρων γυναικῶν, αἱ μὲν ἄλλαι παρακαθεζόμεναι, προσπαίζοντος αὐτοῦ καὶ ὀπτομένου καὶ σκώπτοντος, οὐκ ἀηδῶς ἀνεδέχοντο τὰς φιλοφροσύνας, ἐκείνη δὲ παρὰ τὴν κλίνην εἰστήκει σιωπῇ, καὶ, Κύρου καλοῦντος, οὐχ ὑπήκουε· βουλομένων δὲ προσάγειν τῶν κατευναστῶν· „Οἰμώζεται μέντοι τούτων,“ εἶπεν, „ὅς ἂν ἐμοὶ προσαγάγῃ τὰς χεῖρας.“ Ἔδοξεν οὖν ἄχαρις τοῖς παροῦσιν εἶναι καὶ ἄγροικος. Ὁ δὲ Κύρος ἤσθεις ἐγέλασε, καὶ εἶπε πρὸς τὸν ἀγαγόντα τὰς γυναῖκας· „Ἄρα ἤδη συνορᾷς, ὅτι μοι μόνην ταύτην ἐλευθέραν καὶ ἀδιάφθορον ἠκεις κομίζων;“ Ἐκ δὲ τούτου προσεῖχεν ἀρξάμενος αὐτῇ, καὶ μάλιστα πασῶν ἔστερξε, καὶ σοφὴν προσηγόρευσεν. Ἐάλω δὲ, Κύρου πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ, καὶ διαρπαζομένου τοῦ στρατοπέδου.

XXVII. Ταύτην ὁ Δαρεῖος αἰτήσας, ἠρίασε τὸν πατέρα. Δύσζηλα γὰρ τὰ βαρβαρικά δεινῶς περὶ τὸ ἀκόλαστον, ὥστε μὴ μόνον τὸν προσελθόντα καὶ θιγόντα παλλακῆς βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν πορείᾳ προσελθόντα καὶ διεξέλασαντα τὰς ἀμάξας, ἐφ' αἷς κομίζονται, θανάτῳ κολάζεσθαι. Καί τοι τὴν μὲν Ἀτοσσαν εἶχεν ἔρωτι ποιησάμενος γυναῖκα παρὰ τὸν νόμον· ἐξήκοντα δὲ καὶ τριακόσiai παρετρέφοντο κάλλει διαφέρουσαι παλλακίδες. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αἰτηθεὶς ἐκείνην, ἐλευθέραν

ἔφησεν εἶναι, καὶ λαμβάνειν ἐκέλευσε βουλομένην, ἄκουσαν δὲ μὴ βιάζεσθαι. Μεταπεμφθείσης δὲ τῆς Ἀσπασίας, καὶ παρ' ἐλπίδας τοῦ βασιλέως ἐλομένης τὸν Δαρχειον, ἔδωκε μὲν ὑπ' ἀνάγκης τοῦ νόμου, δούς δ', ὀλίγον ὕστερον ἀφείλετο. Τῆς γὰρ Ἀρτέμιδος τῆς ἐν Ἐκβατάνοισι, ἣν Ἀνεΐτιν καλοῦσιν, ἱερωϊαν ἀνέδειξεν αὐτὴν, ὅπως ἀγνὴ διάγη τὸν ἐπίλοιπον βίον· οἴομενος, οὐ χαλεπὴν, ἀλλὰ μετριάν τινα καὶ παιδιᾶ μεμιγμένην ταύτην λήψασθαι δίκην παρὰ τοῦ παιδός. Ὁ δ' ἤνεγκεν οὐ μετριῶς, εἴτ' ἔρωτι τῆς Ἀσπασίας περιπαθῆς γεγονώς, εἴτε ὑβρίσθαι καὶ κεχλευᾶσθαι νομίζων ὑπὸ τοῦ πατρός. Δισσθόμενος δ' αὐτὸν οὕτως ἔχοντα Τιρίβαζος, ἔτι μᾶλλον ἐξεστράχυνεν, ἐν τοῖς ἐκείνου σπινθῶν τὰ καθ' αὐτόν. Ἦν δὲ τοιαῦτα. Πλειόνων οὐσῶν βασιλεῖ θυγατέρων, ὠμολόγησε Φαρναβάζω μὲν Ἀπάμαν δώσειν γυναῖκα, Ῥοδογούνην δ' Ὀροίτη, Τιριβάζω δ' Ἀμηστριν. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἔδωκε, Τιρίβαζον δ' ἐψεύσατο, γήμας αὐτὸς τὴν Ἀμηστριν. Ἄντ' ἐκείνης δὲ τῷ Τιριβάζω τὴν νεωτάτην, Ἄτιοσαν, ἐνηγγύησεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτην ἐρασθεὶς ἔγημεν, ὡς εἴρηται, παντάπασι δυσμενῶς πρὸς αὐτόν ὁ Τιρίβαζος ἔσχεν, οὐδ' ἄλλως σιάσιμος ὢν τὸ ἦθος, ἀλλ' ἀνώμαλος καὶ παράφορος. Διὸ καὶ νῦν μὲν εὐημερῶν ὅμοια τοῖς πρώτοις, νῦν δὲ προσκρούων καὶ σκορακίζόμενος, οὐδεμίαν ἔφερον ἐμμελῶς μεταβολήν· ἀλλὰ καὶ τιμώμενος, ἦν ἐπαχθῆς ὑπὸ χαννότητος, καὶ τὸ κολουόμενον, οὐ ταπεινόν, οὐδ' ἡσυχαιῶν, ἀλλὰ τραχὺ καὶ ἀγέρωχον εἶχε.

XXVIII. Πῦρ οὖν ἐπὶ πῦρ ἐγένετο τῷ νεανίσκῳ προσκειμένος ὁ Τιρίβαζος αἰεὶ, καὶ λέγων, ὡς οὐδὲν ὀνίγησιν ἢ κίταρις ἐστῶσα περὶ τῆ κεφαλῆ τούτους ὑπ' αὐτόν.

μη ζητούντος ὀρθοῦσθαι αὐτοῖς τὰ πράγματα· κακῆινον ἀβέλτερα φρονεῖν, εἰ, τοῦ μὲν ἀδελφοῦ διὰ τῆς γυναικωνίτιδος ἐνδουμένον τοῖς πράγμασι, τοῦ δὲ πατρὸς οὕτως ἔμπληκτον ἦθος καὶ ἀβέβαιον ἔχοντος, οἷται βέβαιον κῦτῳ τὴν διαδοχὴν ὑπάρχειν. Ὁ γὰρ Ἑλληνικοῦ χάριν ἑταίρου τὸν ἀπευστον ἐν Πέρσαις ψευδάμενος νόμον, ἢ δὴ που πιστός ἐστι τὰς περὶ τῶν μεγίστων ὁμολογίας ἐμπεδώσειν. Οὐ ταῦτο δ' εἶναι τὸ μὴ ταχεῖν Ἰλχῶ, κακῆινον τὸ στέρωσθαι τῆς βασιλείας. Ἰλχον μὲν γὰρ οὐδένα κωλύσειν ἰδιώτην βιοῦν μακαρίως, ἐκείνῳ δ' ἀποδεικνύμενῳ βασιλεῖ βασιλεύειν ἀνάγκη, ἢ μηδὲ ζῆν εἶναι. Καθόλου μὲν οὖν ἴσως τὸ Σοφόκλειον·

Ταχεῖα περὶ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ.

Λεῖα γὰρ τις ἢ πορεία καὶ κατάντης ἐπὶ τὸ βουλόμενον. Βούλονται δ' οἱ πλεῖστοι τὰ φαῦλα δι' ἀπειρίαν τῶν καλῶν καὶ ἄγνοϊαν. Οὐ μὲν ἀλλὰ τὸ μέγεθος τὸ τῆς ἀρχῆς, καὶ τὸ πρὸς τὸν Ἰλχον τοῦ Δαρείου δέος, ὑπόθεσιν τῷ Τιριβάζῳ παρεῖχε. Κυπρογένεια δ' οὐ πάμπαν ἀναίτιος, ἢ τῆς Ἀσπασίας ἀφαίρεσις.

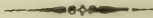
XXIX. Ἐπέδωκεν οὖν ἑαυτὸν τῷ Τιριβάζῳ, καὶ πολλῶν ἤδη συνισταμένων, εὐνοῦχος ἐδήλωσε τῷ βασιλεῖ τὴν ἐπιβουλήν καὶ τὸν τρόπον· εἰδὼς ἀκριβῶς, ὅτι νυκτὸς ἐγνώκασιν ἐν τῷ θαλάμῳ κατακείμενον ἀναρθεῖν αὐτὸν ἐπεισελθόντες. Ἀκούσαντι δὲ τῷ Ἀρτοξέρῳ, καὶ τὸ παριθεῖν κίνδυνον τηλικούτον, ἀμελήσαντα τῆς διαβολῆς, δεινὸν ἐδόκει, καὶ τὸ πιστεῦσαι, μηδενὸς ἐλέγχου γενομένου, δεινότερον. Οὕτως οὖν ἐποίησεν· τὸν μὲν εὐνοῦχον ἐκείνοις ἐκέλευσε παρῆναι καὶ παρακολουθεῖν· αὐτὸς δὲ τοῦ θαλάμου τὸν ὄπισθεν τῆς κλίνης τοῖχον ἐκκόψας καὶ θυρώσας, κατεκάλυψε ἀνταῖα τὰς θύρας. Ἐνστάσης

δὲ τῆς ὥρας, καὶ γράσαντος τοῦ ἐνούχου τὸν καιρὸν, ἐπὶ τῆς κλήης ὑπέμεινε, καὶ οὐκ ἐξανέστη πρότερον, ἢ τῶν ἐπ' αὐτὸν ἐρχομένων τὰ πρόσωπα κατιδεῖν, καὶ γνωρίσαι σαφῶς ἕκαστον. Ὡς δ' εἶδεν ἐσπασμένους τὰ ἐγχειρίδια καὶ προσφερομένους, ταχὺ τὴν αὐλαίαν ὑπολαβὼν ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ἐντὸς οἶκημα, καὶ τὰς θύρας ἐπήρῳαξε κράζων. Ὀφθέντες γοῦν οἱ σφαγεῖς ὑπ' αὐτοῦ, πράξαντες δὲ μηδὲν, ἀπεχώρουν φυγῇ διὰ θυρῶν· καὶ τοὺς περὶ τὸν Τιρίβαζον ἐκέλευον ἀποχωρεῖν, ὡς φανεροὺς γεγονότας. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διαλυθέντες ἔφυγον· ὁ δὲ Τιρίβαζος συλλαμβανόμενος, πολλοὺς ἀπέκτεινε τῶν βασιλέως δορυφόρων, καὶ μόγις ἀκοντιῶ πληγεὶς πόρῳωθεν ἔπεσε. Τῷ δὲ Δαρεῖῳ, μετὰ τῶν τέκνων ἀναχθέντι, καθίσας τοὺς βασιλείους δικαστὰς, οὐ παρῶν αὐτὸς, ἀλλ' ἐτέρων κατηγορησάντων, ἐκέλευσεν ὑπηρέτας τὴν ἐκάστου γραφάμενους ἀπόφασιν ὡς αὐτὸν ἐπαινεγχεῖν. Ἀποφηγαμένων δὲ πάντων ὁμοίως, καὶ καταγρόντων τοῦ Δαρεῖου θάνατον, οἱ μὲν ὑπηρέται συλλαβόντες αὐτὸν, εἰς οἶκημα πλησίον ἀπήγαγον· ὁ δὲ δῆμιος κληθεὶς ἦκε μὲν ξυρὸν ἔχων, ᾧ τὰς κεφαλὰς ἀποτέμνουσι τῶν κολαζομένων, ἰδὼν δὲ τὸν Δαρεῖον ἐξεπλάγη, καὶ ἀνεχώρει πρὸς τὰς θύρας ἀποβλέπων, ὡς οὐ δυνησόμενος οὐδὲ τολμήσων αὐτόχειρ γενέσθαι βασιλέως. Ἐξῳθεν δὲ τῶν δικαστῶν ἀπειλούντων καὶ διακελευομένων, ἀναστρέψας, καὶ τῇ ἐτέρᾳ χειρὶ δραξάμενος τῆς κόμης αὐτοῦ καὶ καταγαγὼν, ἀπέτεμε τῷ ξυρῷ τὸν τράχηλον. Ἔνιοι δὲ φασί, τὴν κρίσιν γενέσθαι, βασιλέως αὐτοῦ παρόντος, τὸν δὲ Δαρεῖον, ὡς καταλαμβάνετο τοῖς ἐλέγχοις, ἐπὶ στόμα πεσόντα, δεῖσθαι καὶ ἰκετεῦειν· τὸν δ' ὑπ' ὀργῆς ἀναστάντα καὶ σπασάμενον τὸν ἀκινάκην, τύπτειν, ἕως

ἀπέκτειναν· εἶτ' εἰς τὴν ἀγλὴν προελθόντα, τὸν Ἥλιον προσκυνῆσαι, καὶ εἰπεῖν· „Εὐφραίνεσθε ἀπίόντες, ὧ Πέρσαι, καὶ λέγετε τοῖς ἄλλοις, ὅτι τοῖς ἄθυσμα καὶ παράνομα διανοηθεῖσιν ὁ μέγας Ὀρωμάζης δίκην ἐπιπέθεικεν.“

XXX. Ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιοῦτον ἔσχε τέλος. Ὁ δ' Ὀρχος ἤδη μὲν ἦν ταῖς ἐλπίσι λαμπρὸς, ὑπὸ τῆς Ἀϊόσσης ἐπαιρούμενος· ἔτι δ' ἐφοβεῖτο τῶν μὲν γνησιῶν τὸν ὑπόλοιπον, Ἀριάσπην, τῶν δὲ νόθων Ἀρσάμην. Ὁ μὲν γὰρ Ἀριάσσης, οὐ διὰ τὸ πρῶτος εἶναι τοῦ Ὀρχου, πρῶτος δὲ καὶ ἀπλοῦς καὶ φιλόανθρωπος, ἠξιοῦτο βασιλεύειν ὑπὸ τῶν Περσῶν· ὁ δ' Ἀρσάμης καὶ νοῦν ἔχειν εἰδόκει, καὶ μάλιστα τῷ πατρὶ προσφιλεῖς ὣν οὐκ ἐλάνθανε τὸν Ὀρχον. Ἐπιβουλεύων οὖν ἀμφοτέροις, καὶ δολερὸς ὣν ὁμοῦ καὶ φονικὸς, ἐχρήσατο τῇ μὲν ὀμότητι τῆς φύσεως πρὸς τὸν Ἀρσάμην, τῇ δὲ κικουρογία καὶ δεινότητι πρὸς τὸν Ἀριάσπην. Ὑπέπεμψε γὰρ πρὸς αὐτὸν εὐνούχους καὶ φίλους βασιλέως, ἀπειλὰς τινὰς αἰεὶ καὶ λόγους φοβεροὺς ἀπαγγέλλοντας, ὡς τοῦ πατρὸς ἐγνωκότος ἀποκτινύνειν αὐτὸν ὠμῶς καὶ ἐφρυβρίστως. Οἱ δὲ ταῦτα καθ' ἡμέραν ἐκφέρουσιν δοκοῦντες ὡς ἀπόρρητα, καὶ τὰ μὲν μέλλειν, τὰ δ' ὅσον οὕτω πράσσειν βασιλέα λέγοντες, οὕτως ἐξέπληξαν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἰοσαύτην ἐνέβαλον πτοίαν αὐτῷ καὶ ταραχὴν καὶ δυσθυμίαν εἰς τοὺς λογισμοὺς, ὥστε φάρμακον σκευάσαντα τῶν θανασίμων καὶ πίνοντα τοῦ ζῆν ἀπαλλαγῆναι. Πυθόμενος δ' ὁ βασιλεὺς τὸν τρόπον τῆς τελευτῆς, ἐκεῖνον μὲν ἀπέκλαυσε, τὴν δ' αἰτίαν ὑπώπιθευεν. Ἐλέγχειν δὲ καὶ ζητεῖν ἐξαδυνατῶν διὰ τὸ γῆρας, ἔτι μᾶλλον ἠσπάζετο τὸν Ἀρσάμην, καὶ δηλὸς ἦν μάλιστα πιστεύων ἐκείνῳ καὶ παρρησιαζόμενος. Ὅθεν οἱ περὶ τὸν Ὀρχον οὐκ ἀνεβρά-

λοντο τὴν προᾶξιν, ἀλλ' Ἀρπάτην, υἷον Τιριβάζου, παρασκευάσαντες, ἀπέκτειναν δι' ἐκείνου τὸν ἄνθρωπον. Ἦν μὲν οὖν ἐπὶ ῥοπῆς μικρᾶς ὁ Ἀρτοξέρξης διὰ τὸ γῆρας ἤδη τότε προσπεσόντος δ' αὐτῷ τοῦ περὶ τὸν Ἀρσάμην πάθους, οὐδ' ὀλίγον ἀντίσχευ, ἀλλ' εὐθὺς ὑπὸ λύπης καὶ δυσθυμίας ἀπεσβέσθη, βιώσας μὲν ἐνενήκοντα καὶ τέσσαρα ἔτη, βασιλεύσας δὲ δύο καὶ ἐξήκοντα, δόξας δὲ προᾶος εἶναι καὶ φιλυπήκοος, οὐχ ἥμιστα διὰ τὸν υἷον Ὠχον, ὠμότητι καὶ μαιφονίᾳ πάντα ὑπερβαλλόμενον

Δ Η Μ Η Τ Ρ Ι Ο Σ.

Οἱ πρῶτοι τὰς τέχνας εἰκέναι ταῖς αἰσθήσεσιν ὑπολαβόντες, οὐχ ἥκιστα μοι δοκοῦσι τὴν περὶ τὰς κρίσεις αὐτῶν κατανοῆσαι δύναμιν, ἢ τῶν ἐναντίων ὁμοίως ἑκατέρῳ γένει πεφύκαμεν ἀντιλαμβάνεσθαι. Τοῦτο γὰρ αὐταῖς κοινόν ἐστι· τῇ δὲ πρὸς τὰ τέλη τῶν κρινομένων ἀναφορᾷ διαλλάττουσιν. Ἡ μὲν γὰρ αἰσθησις οὐδέν τι μᾶλλον ἐπὶ λευκῶν, ἢ μελάνων, διαγνώσει γέγονεν, οὐδὲ γλυκέων, ἢ πικρῶν, οὐδὲ μαλακῶν καὶ εἰκόντων, ἢ σκληρῶν καὶ ἀντιτύπων, ἀλλ' ἔργον αὐτῆς, ἐκάστοις ἐντυχάουσαν, ὑπὸ πάντων τε κινεῖσθαι, καὶ κινουμένην πρὸς τὸ φρονοῦν ἀναφέρειν, ὡς πέπονθεν. Αἱ δὲ τέχναι μετὰ λόγου συνεσιῶσαι πρὸς αἴρεσιν καὶ λῆψιν οἰκείου τινός, φυγὴν τε καὶ διάκρουσιν ἀλλοτρίου, τὰ μὲν ἀφ' αὐτῶν προηγουμένως, τὰ δ' ὑπὲρ τοῦ φυλάξασθαι κατὰ συμβεβηκός ἐπιθεωροῦσι· καὶ γὰρ ἰατρικῇ τὸ νοσηρὸν, καὶ ἀρμονικῇ τὸ ἐκμελές, ὅπως ἔχει, σκοπεῖν συμβέβηκε πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἀπεργασίαν. Αἱ τε πασῶν τελειόταται τεχνῶν, σωφροσύνη, καὶ δικαιοσύνη, καὶ φρόνησις, οὐ καλῶν μόνον καὶ δικαίων καὶ ὠφελίμων, ἀλλὰ καὶ βλα-

βερῶν καὶ αἰσχυρῶν καὶ ἀδίκων κρίσεις οὔσαι, τὴν ἀπειρία τῶν κακῶν καλλωπιζομένην ἀκακίαν οὐκ ἐπαινοῦσιν, ἀλλ' ἀβελτερίαν ἡγοῦνται, καὶ ἄγνοιαν, ὧν μάλιστα γινώσκειν προσήκει τοὺς ὀρθῶς βιωσομένους. Οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ Σπαρτιαῖται τοὺς Εἰλωτας ἐν ταῖς ἐορταῖς πολὺν ἀναγκάζοντες πίνειν ἄκρατον, εἰσῆγον εἰς τὰ συμπόσια, τοῖς νέοις, οἷόν ἐστι τὸ μεθύειν, ἐπιδεικνύντες. Ἡμεῖς δὲ τὴν ἐκ διαστροφῆς ἐτέρων ἐπανόρθωσιν οὐ πάνυ φιλάνθρωπον, οὐδὲ πολιτικὴν, ἡγούμεθα. Τῶν δὲ κεχημέρων ἀσκεπτότερον αὐτοῖς, καὶ γεγονότων ἐν ἐξουσίαις καὶ πράγμασι μεγάλοις ἐπιφανῶν εἰς κακίαν, οὐ χεῖρον ἴσως ἐστὶ συζυγίαν μίαν, ἢ δύο, παρεμβαλεῖν εἰς τὰ παραδείγματα τῶν βίων, οὐκ ἐφ' ἡδονῇ, μὰ Δία, καὶ διαγωγῇ τῶν ἐντυχανόντων ποικίλλοντας τὴν γραφὴν, ἀλλ' ὥσπερ Ἰσμηνίας ὁ Θηβαῖος, ἐπιδεικνύμενος τοῖς μαθηταῖς καὶ τοὺς εὐ καὶ τοὺς κακῶς ἀνλοῦντας, εἰώθει λέγειν· „Οὕτως ἀνλεῖν δεῖ.“ καὶ πάλιν· „Οὕτως ἀνλεῖν οὐ δεῖ.“ ὁ δ' Ἀντιγενίδας καὶ ἡδίων ἦετο τῶν ἀγαθῶν ἀκροᾶσθαι τοὺς νέους ἀνλητῶν, εἴαν τινα καὶ τῶν φαύλων πείραν λαμβάνωσιν· οὕτω μοι δοκοῦμεν καὶ ἡμεῖς προθυμότεροι τῶν βελτιόνων ἔσεσθαι καὶ θεαταὶ καὶ μιμηταὶ βίων, εἰ μὴδὲ τῶν φαύλων καὶ ψεγομένων ἀνιστορήτως ἔχομεν. Περιέξει δὲ τοῦτο τὸ βιβλίον τὸν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ βίον, καὶ Ἀντωνίου τοῦ αὐτοκράτορος, ἀνδρῶν μάλιστα δὴ τῷ Πλάτῳ μαρτυρησάντων, ὅτι καὶ κακίας μεγάλας, ὥσπερ ἀρετὰς, αἱ μεγάλαι φύσεις ἐκφέρουσι. Γεγόμενοι δ' ὁμοίως ἐρωτικοὶ, ποτικοὶ, στρατιωτικοὶ, μεγαλόδωροι, πολυτελεῖς, ὑβρισταί, καὶ τὰς κατὰ τύχην ὁμοιότητας ἀκολούθους ἔσχον. Οὐ γὰρ μόνον ἐν τῇ λοιπῇ βίῳ μεγάλα μὲν κατορθοῦντες, μεγάλα δὲ σφαλλόμενοι,

πλείστων δ' ἐπικρατοῦντες, πλεῖστα δ' ἀποβάλλοντες, ἀπροσδοκῆτως δὲ πταίοντες, ἀνελπίστως δὲ πάλιν ἀναφέροντες διστελέσαν· ἀλλὰ καὶ κατέστρεψαν, ὁ μὲν ἀλούς ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὁ δ' ἔγγιστα τοῦ παθεῖν τοῦτο γενόμενος.

II. Ἀντιγόνῳ τοίνυν δυοῖν υἱῶν ἐκ Στρατονίκης τῆς Κορροαίου γενομένων, τὸν μὲν ἐπὶ τὰδελφῶ Δημήτριον, τὸν δ' ἐπὶ τῷ πατρὶ Φίλιππον ὠνόμασεν. Οὗτός ἐστιν ὁ τῶν πλείστων λόγος. Ἐνιοὶ δὲ τὸν Δημήτριον, οὐχ υἱὸν, ἀλλ' ἀδελφιδοῦν γενέσθαι τοῦ Ἀντιγόνου λέγουσιν· ἐπὶ νηπίῳ γὰρ αὐτῷ παντάπασι τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος, εἴτα τῆς μητρὸς εὐθύς τῷ Ἀντιγόνῳ γαμηθείσης, υἱὸν ἐκείνου νομισθῆναι. Τὸν μὲν οὖν Φίλιππον, οὐ πολλοῖς ἔτεσι τοῦ Δημητρίου νεώτερον ὄντα, συνέβη τελευτῆσαι. Δημήτριος δὲ μεγέθει μὲν ἦν τοῦ πατρὸς ἐλάττων, καίπερ ὢν μέγας· ἰδέα δὲ καὶ κάλλει προσώπου θαυμαστός καὶ περσιτός· ὥστε τῶν πλατιόντων καὶ γραφόντων μηθένα τῆς ὁμοιότητος ἐφικέσθαι. Τὸ γὰρ αὐτὸ χάριν καὶ βάρος καὶ φόβον καὶ ὄραν εἶχε, καὶ συνεκράτο τῷ νεαρῷ καὶ ἰταμῷ δυσμίμητος ἠρωϊκὴ τις ἐπιφάνεια καὶ βασιλικὴ σεμνότης. Οὕτω δὲ πῶς καὶ τὸ ἦθος ἐπεφύκει πρὸς ἐκπληξιν ἀνθρώπων ἅμα καὶ χάριν. Ἠδίστος γὰρ ὢν συγγενέσθαι σχολάζοντι περὶ πότους καὶ τροφᾶς καὶ διαίτας ἀβροβιώτατος βασιλέων, ἐνεργότατον αὖ πάλιν καὶ σφοδρότατον τὸ περὶ τὰς πράξεις ἐνδεδεχῆς εἶχε καὶ δραστήριον· ἥ καὶ μάλιστα τῶν θεῶν ἐξήλου τὸν Διόνυσον, ὡς πολέμῳ τε χρῆσθαι δεινότατον, εἰρήνῃ τ' αὐθις ἐκ πολέμων τρέψαι, καὶ πρὸς εὐφροσύνην καὶ χάριν ἐμμελέστατον.

III. Ἦν μὲν οὖν καὶ φιλοπάτωρ διαφερόντως. Τῆ

δὲ περὶ τὴν μητέρα σπουδῇ καὶ τὸν πατέρα τιμῶν ἐφαινετο, δι' εὐνοίαν ἀληθινὴν μᾶλλον, ἢ Θεραπείαν τῆς δυνάμεως. Καὶ ποτε πρεσβεία τινὶ τοῦ Ἀντιγόνου σχολάζοντος, ἀπὸ Θήρας ὁ Δημήτριος ἐπέστη· καὶ προσελθὼν τῷ πατρὶ, καὶ φιλήσας, ὥσπερ εἶχε τὰς βολίδας, ἐκάθισε παρ' αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀπιόντας ἤδη τοὺς πρέσβεις, ἔχοντας ἀποκρίσεις, μεγάλη φωνῇ προσαγορεύσας· „Καὶ τοῦτ' „ εἶπεν, „ὦ ἄνδρες, ἀπαγγείλατε περὶ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἀλλήλους οὕτως ἔχομεν.“ ὡς ἰσχύν τινα πραγμάτων βασιλικῶν καὶ δυνάμεως ἐπίδειξιν οὔσαν τὴν πρὸς τὸν υἱὸν ὁμόνοιαν καὶ πίστιν. Οὕτως ἄρα πάντη δυσκοινώνητον ἢ ἀρχή, καὶ μεστὸν ἀπιστίας καὶ δυσνοίας, ὥστ' ἀγάλλεσθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων καὶ πρεσβύτατον, ὅτι μὴ φοβεῖται τὸν υἱὸν, ἀλλὰ προσίεται τὴν λόγχην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μόνος, ὡς εἶπεῖν, ὁ οἶκος οὗτος ἐπὶ πλείστας διαδοχὰς τῶν τοιούτων κακῶν ἐκαθάρευσε· μᾶλλον δ' εἰς μόνος τῶν ἀπ' Ἀντιγόνου Φίλιππος ἀνεῖλεν υἱόν. Αἱ δ' ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι διαδοχαὶ, πολλῶν μὲν ἔχουσι παίδων, πολλῶν δὲ μητέρων φόνους καὶ γυναικῶν. Τὸ μὲν γὰρ ἀδελφούς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν τι νομιζόμενον αἶτημα καὶ βασιλικὸν ὑπὲρ ἀσφαλείας.

IV. Τοῦ μέντοι καὶ φιλόανθρωπον φύσει καὶ φιλεταῖρον γεγονέναι τὸν Δημήτριον ἐν ἀρχῇ, παράδειγμα τοιοῦτόν ἐστιν εἶπεῖν. Μιθριδάτης, ὁ Ἀριοβαρζάνου παῖς, ἑταῖρος ἦν καθ' ἡλικίαν αὐτοῦ καὶ συνήθης, ἐθεράπευε δ' Ἀντίγονον, οὔτ' ὦν, οὔτε δοκῶν πονηρός· ἐκ δ' ἐνυπνίου τινὸς ὑποψίαν Ἀντιγόνῳ παρέσχεν. Ἐδόκει μέγα καὶ καλὸν πεδίον ἐπιῶν ὁ Ἀντίγονος, ψήγματα χρυσίου

κατασπίρειν· ἔξ αὐτοῦ δὲ πρῶτον μὲν ὑποφύεσθαι θέρους χρυσοῦν, ὀλίγω δ' ὕστερον ἐπανελθῶν, οὐδὲν ἰδεῖν, ἀλλ' ἢ τετμημένην καλάμην. Ἀνπούμενος δὲ καὶ περιπαθῶν, ἀκούσαι τινῶν λεγόντων, ὡς ἄρα ὁ Μιθριδάτης ἐς Πόντον Εὐξείνιον οἴχεται, τὸ χρυσοῦν θέρους ἑξαμησάμενος. Ἐκ τούτου ταραχθεὶς, καὶ τὸν υἱὸν ὀρκώσας σιωπήσειν, ἔφρασε τὴν ὄψιν αὐτῶ, καὶ ὅτι πάντως τὸν ἄνθρωπον ἐμποδῶν ποιῆσθαι καὶ διαφθεῖρειν ἔγνωκεν Ἀκούσας δ' ὁ Δημήτριος ἠχθέσθη σφόδρα καὶ τοῦ νεανίσκου, καθάπερ εἰώθει, γενομένου παρ' αὐτῶ καὶ συνόντος ἐπὶ σχολῇ, φθέγγασθαι μὲν οὐκ ἐτόλμησεν, οὐδὲ τῇ φωνῇ κατεπιπεῖν, διὰ τὸν ὄρκον· ὑπαγαγὼν δὲ κατὰ μικρὸν ἀπὸ τῶν φίλων, ὡς ἐγεγόνεισαν μόνοι καθ' αὐτούς, τῷ στύρακι τῆς λόγχης κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν, ὄρωντος αὐτοῦ· „Φεῦγε, Μιθριδάτα.“ Συνεὶς δ' ἐκεῖνος, ἀπέδρα νικτὸς εἰς Καππαδοκίαν. Καὶ ταχὺ τὴν Ἀντιγόνῳ γενομένην ὄψιν ὑπάρ αὐτοῦ συνετέλει τὸ χρεῶν. Πολλῆς γάρ καὶ ἀγαθῆς ἐκράτησε χώρας, καὶ τὸ τῶν Ποντικῶν βασιλείων γένος, ὀγδόῃ που διαδοχῇ πανσάμενον ὑπὸ Ῥωμαίων, ἐκεῖνος παρέσχε. Ταῦτα μὲν οὖν εὐφύϊας δείγματα τοῦ Δημητρίου πρὸς ἐπιβίειαν καὶ δικαιοσύνην.

V. Ἐπεὶ δ', ὥσπερ ἐν τοῖς Ἐμπειδοκλέους στοιχείοις, διὰ τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν ἔνεστι διαφορὰ πρὸς ἀλλήλα καὶ πόλεμος, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀλλήλων ἀπτομένοις καὶ πελλάζουσιν· οὕτω τὸν πᾶσι τοῖς Ἀλεξάνδρου διαδόχοις πρὸς ἀλλήλους ὄντα συνεχῇ πόλεμον αἱ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν τόπων συνάφειαί πρὸς ἐνίους ἐποίουν ἐπιφανέστερον, καὶ μᾶλλον ἐξέκμον, ὥσπερ Ἀντιγόνῳ τότε πρὸς Πτολεμαῖον. Αὐτὸς μὲν Ἀντίγονος ἐν Φρυγίᾳ διέτριβε· Πτολεμαῖον δ' ἀκούσας ἐκ Κύπρου διαβάντα προθῆν

Συρίαν, καὶ τὰς πόλεις ἀπαγεῖν καὶ βιάζεσθαι, κατέπεμψε τὸν υἱὸν Δημήτριον, δύο καὶ εἴκοσι ἐτῶν ὄντα, καὶ στρατείας τότε πρώτον ἀνυπερβύτου ἐπὶ πράγμασι μεγάλοις ἀπτόμενον. Οἷα δὲ νέος καὶ ἀπειρος ἀνδρὶ συμπεσῶν ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρου παλαιστρας, ἠθληκῶτι πολλοὺς καὶ μεγάλους κατ' αὐτὸν ἀγῶνας, ἐσφάλῃ περὶ πόλιν Γάζαν ἠττηθεὶς, ὀκτακισχιλίων ἀλόντων καὶ πεντακισχιλίων ἀποθάνοντων. Ἀπέβαλε δὲ καὶ σκηνὴν καὶ χρήματα, καὶ ὅλως σύμπασαν τὴν περὶ τὸ σῶμα θεραπείαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν αὐτῷ Πτολεμαῖος ἀπέπεμψε μετὰ τῶν φίλων, ἐγγνώμονα καὶ φιλόφρονον ἀνεμπῶν λόγον, ὡς οὐ περὶ πάντων ἅμα, περὶ δόξης δὲ καὶ ἀρχῆς πολεμητέον ἐστὶν αὐτοῖς. Δημήτριος δὲ δεξάμενος εὖξαστο τοῖς θεοῖς μὴ πολὺν χρόνον ὀφειλέτην γενέσθαι Πτολεμαίῳ τῆς χάριτος, ἀλλὰ ταχέως ἀμείψασθαι διὰ τῶν ὁμοίων. Καὶ πάθος οὐ μεираκίου παθῶν, ἐν ἀρχῇ πράξεων ἀνατραπέντος, ἀλλ' ἐμβριθοῦς στρατηγοῦ, κεχρημένου πραγμάτων μεταβολαῖς, ἀνδρῶν τε συλλογῆς καὶ κατασκευῆς ὀπλῶν ἐπεμελεῖτο, καὶ τὰς πόλεις διὰ χειρὸς εἶχε, καὶ τοὺς ἀθροιζομένους ἐγύμναζεν.

VI. Ἀντίγονος δὲ, τὴν μάχην πυθόμενος, Πτολεμαῖον μὲν ἀγενεῖους νενικηκότα ἔφη νῦν, αὐτὸς διαγωνιεῖσθαι πρὸς ἄνδρας· τοῦ δ' υἱοῦ τὸ φρόνημα καθελεῖν καὶ κολοῦσαι μὴ βουλόμενος, οὐκ ἐνέστη πάλιν αἰτουμένῳ μάχεσθαι κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ἀφῆκε. Καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀφῆκε Κίλλης, Πτολεμαίου στρατηγός, μετὰ λαμπρᾶς δυνάμεως, ὡς ἐξελάσων Συρίας Δημήτριον ἀπάσης, τῷ προητιῆσθαι καταφρονούμενον. Ὁ δ' ἐξαίφνης ἐπιπεσῶν οὐ προαισθημένῳ, καὶ φοβήσας, ἔλαβεν αὐτῷ στρατηγῷ τὸ στρατόπεδον· καὶ στρατιώτας

μὲν ἑπτακισχιλίους ζῶντας εἶλε, χρημάτων δὲ παμπόλλων ἐκυρίευσεν. Ἐχαιρος δὲ νικήσας, οὐχ οἷς ἔξειν, ἀλλ' οἷς ἀποδώσειν ἔμελλε· καὶ τῆς νίκης οὐ τὸν πλοῦτον οὕτως, οὐδὲ τὴν δόξαν, ὡς τὴν διάλυσιν τοῦ φιλανθρωπεύματος ἐκείνου καὶ τὴν χάριν ἠγάπησεν. Οὐ μὴν αὐτογνωμόνως ταῦτ' ἔπραξεν, ἀλλ' ἔγραψε τῷ πατρὶ. Δόντος δ' ἐκείνου καὶ κελεύσαντος ὃν βούλεται πᾶσι χρῆσθαι τρόπον, αὐτόν τε τὸν Κίλλην, καὶ φίλους αὐτῷ δωρησάμενος ἀφθόγως, ἀπέπεμψε. Τοῦτο τὸ πάθος Συρίας ἐξήλασε Πτολεμαῖον, Ἀντίγονον δὲ κατήγαγεν ἐκ Κελαινῶν, χαίροντα τῇ νικῇ, καὶ ποθοῦντα θεάσασθαι τὸν υἱόν.

VII. Ἐκ τούτου δὲ τῶν Ἀράβων τοὺς καλουμένους Ναβαταίους ὑπαγαγέσθαι πεμφθεὶς ὁ Δημήτριος, ἐκινδύνευσεν μὲν εἰς τόπους ἀνύδρους ἐμπεσών· τῷ δὲ μὴ διαταραχθῆναι, μηδ' ἐκπλαγῆναι καταπληξάμενος τοὺς βαρβάρους, λείαν τε λαβὼν πολλὴν καὶ καμήλους ἑπτακισίας παρ' αὐτῶν, ἀνεχώρησεν. Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος, ἐκπεσών μὲν ὑπ' Ἀντιγόνου τῆς Βαβυλωνίας πρότερον, ὕστερον δ' ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν δι' αὐτοῦ καὶ κρατῶν, ἀνέβη μετὰ δυνάμεως, τὰ συνοροῦντα τοῖς Ἰνδοῖς ἔθνη καὶ τὰς περὶ τὸν Κάνκασον ἐπαρχίας προσαξόμενος· ἐλπίζων Δημήτριος ἔρημον εὐρήσειν τὴν Μεσοποταμίαν, καὶ περάσας ἄφνω τὸν Εὐφράτην, εἰς τὴν Βαβυλωνίαν παρεισπεσὼν ἔφθη, καὶ τῆς εἰτέρας ἄκρας (δύο γὰρ ἦσαν) ἐκκρούσας τὴν τοῦ Σελεύκου φρουρὰν, καὶ κρατήσας, ἰδίους ἐγκατεστήσεν ἑπτακισχιλίους ἀνδρας. Ἐκ δὲ τῆς χώρας, ὅσα φέρειν ἢ ἄγειν ἠδύναντο, τοὺς στρατιώτας ὠφελῆσθαι καὶ λαμβάνειν κελεύσας, ἐπανῆλθεν ἐπὶ θάλασσαν, βεβαιότεραν Σελεύκῳ τὴν ἀρχὴν ἀπολιπών·

ἐξίστασθαι γὰρ ἐδόκει τῷ κακοῦν, ὡς μηκέτι προσήκουσαν αὐτοῖς. Πτολεμαίου μέντοι πολιορκουῦντος Ἀλικαρνασσόν, ὀξέως βοηθήσας ἐξήρασε τὴν πόλιν.

VIII. Ἐνδοξοῦ δὲ τῆς φιλοτιμίας ταύτης γενομένης, ὁρμὴ παρέστη Φαυμάσιος αὐτοῖς ἐλευθεροῦν τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, ὑπὸ Κασάνδρον καὶ Πτολεμαίου καταδεδουλωμένην. Τούτου πόλεμον οὐδεὶς ἐπολέμησε τῶν βασιλέων καλλίω καὶ δικαιοτέρῳ· ἄς γὰρ, ἅμα τοὺς βαρβάρους ταπεινοῦντες, εὐπορίας συνήγαγον, εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπὲρ εὐδοξίας καὶ τιμῆς ἀνήλυσκον. Ὡς δὲ πρῶτον ἐδόκει πλεῖν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, τῶν φίλων εἰπόντος τινὸς πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ὅτι δεῖ ταύτην τὴν πόλιν, ἂν ἔλωσι, κατέχειν δι' αὐτῶν, ἐπιβάθραν τῆς Ἑλλάδος οὔσαν, οὐ προσέσχεν ὁ Ἀντίγονος, ἀλλ' ἐπιβάθραν μὲν ἔφη καλὴν καὶ ἀσάλευτον εἶναι τὴν εὐνοίαν· τὰς δ' Ἀθήνας, ὡσπερ σκοπὸν τῆς οἰκουμένης, ταχὺ τῇ δόξῃ διαπυρσεύσειν εἰς ἅπαντας ἀνθρώπους τὰς πράξεις. Ἐπλεῖ δὲ Δημήτριος ἔχων ἀργυρίου πεντακισχίλια τάλαντα, καὶ στόλον νεῶν πεντήκοντα καὶ διακοσίων ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, τὸ μὲν ἄστυ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως Κασάνδρῳ διοικοῦντος, ἐν δὲ τῇ Μουνυχίᾳ φρουρᾶς καθεστῶσης. Εὐτυχία δ' ἅμα καὶ προνοία χρησάμενος, ἐπεφαίνετο τῷ Πειραιεῖ πέμπτη φθίνοντος Θαργηλιῶνος, προαισθημένου μὲν οὐδενός· ἐπεὶ δ' ὤφθη πλησίον ὁ στόλος, ἀπάντων ὡς Πτολεμαϊκὰς τὰς ναῦς ὑποδέχασθαι παρασκευαζομένων, ὁπρὲ συμφρονήσαντες ἐβοήθουν οἱ στρατηγοὶ, καὶ θόρυβος ἦν, οἷον εἰκὸς ἐν ἀπροσδοκίῳ πολεμίους ἀποβαίνοντας ἀναγκαζομένων ἀμύνεσθαι. Τοῖς γὰρ στόμασι τῶν λιμένων ἀκλείστοις ἐπιτυχῶν ὁ Δημήτριος, καὶ διεξελάσας ἐντὸς, ἦν ἤδη καταφανῆς πᾶσι, καὶ διεσήμενεν ἀπὸ τῆς νεῆς

αἴτησιν ἡσυχίας καὶ σιωπῆς. Γενομένου δὲ τούτου, κήρυκα παραστησάμενος, ἀνεῖπεν, ὅτι πέμψουσιν αὐτὸν ὁ πατήρ ἀγαθῆ τύχῃ Ἀθηναίους ἐλευθερώσοντα, καὶ τὴν φρουρὰν ἐκβαλοῦντα, καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν πατριὸν ἀποδώσοντα πολιτείαν.

ΙΧ. Ἀναρόρηθέντων δὲ τούτων, οἱ μὲν πολλοὶ τὰς ἀσπίδας παραχρῆμα θέμενοι πρὸ τῶν ποδῶν ἀνεκρότησαν, καὶ βοῶντες ἐκέλευον ἀποβαίνειν τὸν Δημήτριον, σωτήρα καὶ εὐσργέτην ἀναγορεύοντες· οἱ δὲ περὶ τὸν Φαληρέα πάντως μὲν ὤοντο δεῖν δέχεσθαι τὸν κρατοῦντα, καὶ οὐδὲν, ἂν ἐπαγγέλλεται, μέλλῃ βεβαιοῦν· ὅμως δὲ πρέσβεις δεομένους ἀπέστειλαν, οἷς ὁ Δημήτριος ἐντυχῶν φιλανθρώπως, συνέπεμψε παρ' ἑαυτοῦ τῶν πατριῶν φίλων τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον. Τοῦ δὲ Φαληρέως διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτείας μᾶλλον τοὺς πολίτας, ἢ τοὺς πολεμίους, φοβούμενου, οὐκ ἠμέλησεν ὁ Δημήτριος, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν αἰδεσθεῖς καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, εἰς Θήβας αὐτὸν, ὥσπερ ἠβούλετο, μετ' ἀσφαλείας συνεξέπεμψεν. Αὐτὸς δὲ τὴν μὲν πόλιν οὐκ ἂν ἔφη, καίπερ ἐπιθυμῶν, ἰδεῖν πρότερον, ἢ παντάπασιν ἐλευθερῶσαι, τῆς φρουρᾶς ἀπαλλάξας· τῇ δὲ Μουνυχίᾳ χαράκωμα καὶ τάφρον περιβαλὼν διὰ μέσου, Μεγάροις ἐπέπλευσεν ὑπὸ Κασάνδρου φρουρουμένοις. Πυθόμενος δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυπέρχοντος γενομένην γυναῖκα Κρατησίπολιν, ἐν Πάτραις διατρίβουσαν, οὐκ ἂν ἀηδῶς γενέσθαι μετ' αὐτοῦ, περιβόητον οὔσαν ἐπὶ κάλλει, καταλιπὼν τὴν δύναμιν ἐν τῇ Μεγαρικῇ, προῆλθεν εὐζῶνους τινὰς ἔχων σὺν αὐτῷ. Καὶ τούτων πάλιν ἀποστρέψας, ἀπωσκήνωσε χωρὶς, ὑπὲρ τοῦ λαθεῖν τὴν γυναῖκα συνελθοῦσαν αὐτῷ. Τοῦτο τινὲς αἰσθόμενοι τῶν

πολεμίων, ἐξαίφνης κατέδραμον ἐπ' αὐτόν. Ὁ δὲ φοβηθεὶς, καὶ λαβῶν χλαμύδιον εὐτελές, δρόμῳ φεύγων ἐξέφυγεν, ὀλίγου δεήσας αἰσχίστην ἄλωσιν ἐξ ἀκρασίας ἄλῶναι. Τὴν δὲ σκηνὴν μετὰ τῶν χρημάτων ὄχοντο λαβόντες οἱ πολέμιοι. Τῶν δὲ Μεγάρων ἀλόντων, καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐφ' ἄρπαγὴν τραπομένων, Ἀθηναῖοι παρητήσαντο πολλῇ δεήσει τοὺς Μεγαρεῖς· καὶ τὴν φρουρὰν ὁ Δημήτριος ἐκβαλὼν, ἤλευθέρωσε τὴν πόλιν. Ἔτι δὲ τοῦτο πράττων, τοῦ φιλοσόφου Στίλπωνος ἐμνήσθη, δόξαν ἔχοντος ἀνδρὸς ἡρημένου πως ἐν ἡσυχίᾳ καταβιῶναι. Μεταπεμψάμενος οὖν ἠρώτα, μή τις εἴληφέ τι τῶν ἐκείνου. Καὶ ὁ Στίλπων, „Οὐδεὶς,“ εἶπεν· „οὐδένα γὰρ εἶδον ἐπιστάμαν ἀποφέροντα.“ Τῶν δὲ θεραπεπόντων σχεδὸν ἀπάντων διακλαπέντων, ἐπεὶ πάλιν αὐτόν ὁ Δημήτριος ἐφιλοφρονεῖτο, καὶ τέλος ἀπαλλαττόμενος εἶπεν· „Ἐλευθέραν ὑμῶν, ὦ Στίλπων, ἀπολείπω τὴν πόλιν.“ „Ὅρθῶς,“ ἔφη, „λέγεις. Οὐδένα γὰρ ἡμῶν δοῦλον ἀπολέλοιπας.“

X. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἐπανελθὼν πρὸς τὴν Μουνυχίαν, καταστρατοπεδεύσας ἐξέκοψε τὴν φρουρὰν, καὶ κατέσκαψε τὸ φρούριον, οὕτως ἤδη τῶν Ἀθηναίων δεχομένων καὶ καλούντων, παρελθὼν εἰς τὸ ἄστυ, καὶ συναγαγὼν τὸν δῆμον, ἀπέδωκε τὴν πάτριον πολιτείαν· καὶ προσυπέσχετο παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῖς ἀφίξασθαι σίτου πεντεκαίδεκα μυριάδας μεδίμων, καὶ ξύλων ναυπηγησίμων πλῆθος εἰς ἑκατὸν τριήρεις. Ἀθηναῖοι δ' ἀπολαβόντες τὴν δημοκρατίαν ἔτει πεντεκαδεκάτῳ, τὸν δὲ μέσον χρόνον ἀπὸ τῶν Λαμιακῶν καὶ τῆς περὶ Κρανῶνα μάχης, λόγῳ μὲν ὀλιγαρχικῆς, ἔργῳ δὲ μοναρχικῆς καταστάσεως γενομένης, διὰ τὴν τοῦ Φαληρέως δύναμιν, οὕτω λαμπρὸν ἐν

ταῖς εὐεργεσίαις καὶ μέγαν φανέντα τὸν Δημήτριον, ἐπαχθῆ καὶ βαρὺν ἐποίησαν τῶν τιμῶν ταῖς ἀμετρίαις, ἃς ἐψηφίσαντο. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀπάντων τὸν Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον βασιλεῖς ἀνηγόρευσαν, ἄλλως ἀφοσιουμένους τοῦνομα, ὡς τοῦτο δὴ μόνον τῶν βασιλικῶν ἔτι τοῖς ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου περιεῖναι δοκοῦν ἄθικτον ἑτέροις καὶ ἀκοινώνητον. Μόνοι δὲ σωτήρας ἀνεγγραφαν θεοῦς, καὶ τὸν ἐπώνυμον καὶ πάτριον ἄρχοντα καταπαύσαντες, ἰσρέα σωτήρων ἐχειροτόνουσιν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν· καὶ τοῦτον ἐπὶ τῶν ψηφισμάτων καὶ τῶν συμβολαίων προσέγραφον. Ἐνυφαίνεσθαι δὲ τῷ πέπλω μετὰ τῶν θεῶν αὐτοὺς ἐψηφίσαντο· καὶ τὸν τόπον, ὅπου πρῶτον ἀπέβη τοῦ ἄρματος, καθιερώσαντες, καὶ βωμὸν ἐπιθέντες, Δημητρίου Καταιβάτου προσηγόρευσαν. Καὶ ταῖς φυλαῖς δύο προσέθεσαν, Δημητριάδα καὶ Ἀντιγονίδα· καὶ τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων πρῶτον, ἑξακοσίων ἐποίησαν, ἅτε δὴ φυλῆς ἐκάστης πεντήκοντα βουλευτὰς παρεχομένης.

XI. Τὸ δ' ὑπερφρέστατον ἐνθύμημα τοῦ Στρατοκλέους ἦν· οὗτος γὰρ, ὁ τῶν σοφῶν τούτων καὶ περιτῶν καινουργῶς ἀρεσκευμάτων, ἔγραψεν, ὅπως οἱ πεμπόμενοι κατὰ ψήφισμα δημοσίᾳ πρὸς Ἀντίγονον ἢ Δημήτριον ἀντὶ πρεσβευτῶν θεωροὶ λέγοιντο, καθάπερ οἱ Πυθοῖ καὶ Ὀλυμπιάς τὰς πατρίους θυσίας ὑπὲρ τῶν πόλεων ἀπάγοντες ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἑορταῖς. Ἦν δὲ καὶ τ' ἄλλα παράτολμος ὁ Στρατοκλῆς, καὶ βεβιωκῶς ἀσελγῶς, καὶ τῇ τοῦ παλαιοῦ Κλέωνος ἀπομιμῆσθαι δοκῶν βωμολοχία καὶ βδελυγία τὴν πρὸς τὸν δῆμον εὐχέρειαν. Ἔσχε δὲ τὴν ἐταίραν Φυλάκιον ἀνειληφῶς· καὶ ποτ' αὐτῷ πρὸς δεῖπνον ἐξ ἀγορᾶς προιαμένης ἐγκεφάλους καὶ τραχήλους

„Παπαί,“ εἶπε, „τοιαῦτά γ' ἠρώνηκας, οἷς σφαιρίζομεν οἱ πολυτευόμενοι.“ Τῆς δὲ περὶ Ἀμοργὸν ἤτις τῶν νεῶν συμβάσης τοῖς Ἀθηναίοις, φθάσας τοὺς ἀπαγγέλλοντας, εἰσῆλασεν ἐστεφανωμένος διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ, καὶ προσαγγεῖλας, ὅτι νενικήκασιν, εὐαγγέλια θύειν ἔγραψε, καὶ κρεωδαισίαν τινὰ κατὰ φυλὴν ἐποίησεν. Ὀλίγω δ' ὕστερον τῶν τὰ ναυάγια κομιζόντων ἀπὸ τῆς μάχης παραγενομένων, καὶ τοῦ δήμου πρὸς ὄργην καλοῦντος αὐτὸν, ἰταμῶς ὑποστὰς τὸν Θόρυβον, „Εἶτα,“ ἔφη, „τί πεπόνθατε δεινὸν, εἰ δύο ἡμέρας ἠδέως γεγόνατε;“ Τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ Στρατοκλέους θρασυτήης.

XII. Ἦν δ' ἄρα καὶ πνρὸς ἕτερα θερμοτέρα κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη. Γράφει γάρ τις ἄλλος, ὑπερβαλλόμενος ἀνελευθερία τὸν Στρατοκλέα, δέχεσθαι Δημήτριον, ὅσακις ἂν παραγένηται, τοῖς Δήμητρος καὶ Διονύσου ξενισμοῖς· τῷ δ' ὑπερβαλλομένῳ λαμπρότητι καὶ πολυτελείᾳ τὴν ὑποδοχὴν ἀργύριον εἰς ἀνάθημα δημοσίᾳ δίδουσθαι. Τέλος δὲ τῶν τε μηνῶν τὸν Μουνυχιῶνα Δημητριῶνα, καὶ τῶν ἡμερῶν τὴν ἔτην καὶ νέαν Δημητριάδα προσηγόρευσαν, καὶ τῶν ἑορτῶν τὰ Διονύσια μειωνόμασαν Δημήτρια. Ἐπεσήμεναι δὲ τοῖς πλείστοις τὸ θεῖον. Ὁ μὲν γὰρ πέπλος, ὡσπερ ἐψηφίσαντο, μετὰ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηναῖς προσενυφηνάμενων Δημήτριοι καὶ Ἀντίγονοι, πεμπόμενος διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ, μέσος ἐξῆγάγη, θυέλλης ἐμπεσοῦσης· περὶ δὲ τοὺς βωμοὺς τοὺς ἐκείνων ἐξήνθησεν ἡ γῆ κύκλῳ πολὺ κώνειον, ἄλλως μηδὲ τῆς χώρας πολλαχοῦ φύομενον. Τῇ δ' ἡμέρᾳ, ἣ τὰ Διονύσια ἐγίνετο, τὴν πομπὴν κατέλυσαν, ἰσχυρῶν πάγων γενομένων παρ' ὄραν, καὶ πάχνης βαθείας πεσοῦσης, ἥς οὐ

μόνον ἀμπέλους καὶ σικκᾶς ἀπάσας ἀπέκασε τὸ ψύχος, ἀλλὰ καὶ τοῦ σίτου τὸν πλεῖστον κατέφθιρεν ἐν χλόῃ. Διὸ καὶ Φιλιππίδης, ἐχθρὸς ὢν τοῦ Στρατοκλέους, ἐν κωμῳδίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐποίησε ταῦτα.

Δι' ὃν ἀπέκασεν ἡ πάχνη τὰς ἀμπέλους,
δι' ὃν ἀσεβοῦνθ' ὁ πέπλος ἐρύαγη μέσος,
τὰς τῶν θεῶν τιμὰς ποιοῦντ' ἀνθρωπίνας.
Ταῦτα καταλύει δῆμον, οὐ κωμῳδία.

Ἦν δ' ὁ Φιλιππίδης Λυσιμάχου φίλος, καὶ πολλὰ δι' αὐτὸν ὁ δῆμος εὖ ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐδόκει δὲ καὶ πρὸς πρᾶξιν αὐτῶ καὶ πρὸς στρατείαν εὐσύμβολος ἀπαντήσας εἶναι καὶ ὄφθεις. Ἄλλως δὲ καὶ διὰ τὸ ἦθος εὐδοκίμει, μηδὲν ἐνοχλῶν, μηδ' αὐλικῆς περιεργίας ἀναπιμπλάμενος. Φιλοφρονουμένου δὲ ποτε τοῦ Λυσιμάχου πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντος· ὦ Φιλιππίδη, τίνος σοι τῶν ἐμῶν μεταδῶ; „Μόνον,“ ἔφη, „βασιλεῦ, μὴ τῶν ἀπορρήτων.“ Τοῦτον μὲν οὖν ἐπίτηδες ἐκείνῳ παρεθήκαμεν, τῷ ἀπὸ τοῦ βήματος, τὸν ἀπὸ τῆς θυμέλης.

ΧΠΙ. Ὁ δὲ μάλιστα τῶν τιμῶν ὑπερφανὲς ἦν καὶ ἀλλόκοτον, ἔγραψε Δρομοκλείδης ὁ Σφήτιος, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀσπίδων ἀναθέσεως εἰς Δελφοὺς παρὰ Δημητρίου λαβεῖν χρησμόν. Αὐτὴν δὲ παραγράφῳ τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ψηφίσματος, οὕτως ἔχουσαν· „Ἀγαθῇ τύχῃ δεδοχθῶ τῷ δήμῳ, χειροτονῆσαι τὸν δῆμον ἓνα ἄνδρα ἐξ Ἀθηναίων, ὅστις ἀφικόμενος πρὸς τὸν Σωτῆρα, καὶ καλλιερησάμενος, ἐπερωτήσῃ Δημήτριον τὸν Σωτῆρα, πῶς εὐσεβέστατα καὶ κάλλιστα καὶ τὴν ταχίστην ὁ δῆμος τὴν ἀποκατάστασιν ποιήσαιο τῶν ἀναθημάτων· ὅ τι δ' ἂν χρήσῃ, ταῦτα πράττειν τὸν δῆμον.“ Οὕτω καταμωκώμενοι

τοῦ ἀνθρώπου, προσδιέφθειραν αὐτον, οὐδ' ἄλλως ὑγιαίνοντα τὴν διάνοιαν.

XIV. Ἄλλ' ἐν γε ταῖς Ἀθήναις τότε σχολάζων, ἡγάγετο χηρεύουσαν Εὐρυδίκην, ἣ Μιλτιάδου μὲν ἦν ἀπόγονος, τοῦ παλαιοῦ, συνοικήσασα δ' Ὀφέλιτα, τῷ Κυρήνης ἄρξαντι, μετὰ τὴν ἐκείνου τελευταίην ἀφίκετο πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι τὸν γάμον τοῦτον εἰς χάριν ἔθεντο καὶ τιμὴν τῆς πόλεως. Ἄλλως δ' ὁ Δημήτριος εὐχερῆς τις ἦν περὶ γάμους, καὶ πολλαῖς ἅμα συνῆν γυναῖξιν, ὧν ἀξίωμα μέγιστον εἶχε καὶ τιμὴν Φίλα, δι' Ἀντίπατρον τὸν πατέρα, καὶ διὰ τὸ προσυνοικήκειναι Κρατερῶ, τῷ πλείστην εὐνοίαν αὐτοῦ παρὰ Μακεδόσι τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἀπολιπόντι. Ταύτην, ὡς ἔοικε, κομιδῇ νέον ὄντα τὸν Δημήτριον ἐπέθεεν ὁ πατήρ, οὐκ οὔσαν αὐτῷ καθ' ὥραν, ἀλλὰ πρεσβυτέραν, λαβεῖν ἀπροθύμως δ' ἔχοντι, λέγεται πρὸς τὸ οὖς τὸ Εὐριπίδειον εἰπεῖν·

Ὅπου τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν γαμητέον,
ὁμοιόπτωτόν τι τῷ δουλευτέον εὐθυρόημονήσας. Τοιαύτη μὲν οὖν τις ἦν ἢ τοῦ Δημητρίου τιμὴ πρὸς τε Φίλαν καὶ τὰς ἄλλας γαμετὰς, ὥστε πολλαῖς μὲν ἀνέδην ἐταίραις, πολλαῖς δ' ἐλευθέραις συνεῖναι γυναῖξιν, καὶ μάλιστα δὴ περὶ τὴν ἡδονὴν ταύτην κακῶς ἀκοῦσαι τῶν τότε βασιλέων.

XV. Ἐπεὶ δ' ὁ πατήρ αὐτὸν ἐκάλει Πτολεμαίῳ περὶ Κύπρον πολεμήσοντα, πείθεσθαι μὲν ἦν ἀναγκαῖον· ἀχθόμενος δ', ὅτι τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον, ὄντα καλλίω καὶ λαμπρότερον, ἀπολείπει, προσέπεμψε Κλεωνίδην, τῷ Πτολεμαίου στρατηγῷ, φρουροῦντι Σικυῶνα καὶ Κόρινθον, χρήματα προτείνων, ὥστ' ἐλευθέρας ἀφεῖναι τὰς πόλεις. Οὐ προσδεξαμένου δ' ἐκείνου, διὰ ταχέων

ἀναχθεῖς καὶ προσλαβὼν δύναμιν, ἐπέπλευσε Κύπρον. Καὶ Μενέλαον μὲν, ἀδελφὸν Πτολεμαίου, μάχην συνάψας εὐθύς ἐνίκησεν· αὐτοῦ δὲ Πτολεμαίου μετὰ δυνάμεως πεζικῆς ἅμα καὶ ναυτικῆς μεγάλης ἐπιφανέντος, ἐγένοντο μὲν ἀπειλαὶ τινες κομπῶδεις καὶ διάλογοι, τοῦ μὲν ἀποπλεῖν Δημήτριον κελεύοντος, πρὶν ὑπὸ τῆς δυνάμεως πάσης ἀθροισθείσης καταπατηθῆναι, Δημητρίου δ' ἐκείνον ἀφεῖναι φάσκοντος, ἃν ὁμολογήσῃ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον ἀπαλλάξειν τῆς φρουρᾶς. Ὁ δ' ἄγων οὐ μόνον αὐτοῖς ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δυνάσταις, πολλὴν εἶχε προσδοκίαν τῆς ἐπικροταμένης ἀθλητότητος, ὡς οὐ Κύπρον, οὐδὲ Συρίαν, ἀλλὰ τὸ μέγιστον εὐθύς εἶναι πάντων, τῷ κρατοῦντι τῆς νίκης προστιθείσης.

XVI. Αὐτὸς μὲν οὖν Πτολεμαῖος ἐπέπλευ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ναῦς ἔχων· ἐκ δὲ Σαλαμῖνος ἐκέλευσε Μενέλαον ἐξήκοντα ναυσὶν, ὅταν μάλιστα σύστασιν ὁ ἄγων ἔχῃ, προσφερόμενον, τὰς Δημητρίου κόπτειν ἐξόπισθεν, καὶ διαταράττειν τὴν τάξιν. Δημήτριος δὲ ταῖς μὲν ἐξήκοντα ταύταις ἀντέταξεν δέκα ναῦς, (τοσαῦται γὰρ ἦρκουν στενὸν ὄντα τοῦ λιμένος ἐμφράξαι τὸν ἔκπλου) αὐτὸς δὲ τὸ πεζὸν ἐκτάξας καὶ τοῖς ἀνατείνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἀκρωτηριοῖς περιχεάμενος, οὕτως ἀνήχθη ναυσὶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· προσμίξας δὲ ὥμῃ καὶ βίᾳ πολλῇ, κατὰ κράτος ἐτρέπατο τὸν Πτολεμαῖον, αὐτὸν μὲν, ὡς ἐνίκηθη, διὰ ταχείων φεύγοντα ναυσὶν ὀκτὼ μόναις, (τοσαῦται γὰρ ἐκ πασῶν περιεσώθησαν, τῶν δ' ἄλλων αἱ μὲν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ διεφθάρησαν, ἑβδομήκοντα δ' ἤλωσαν αὐτανδροί,) τοῦ δ' ἐν ὀλκάσι παρορροῦντος ὄχλου θεραπεύοντων καὶ φίλων καὶ γυναικῶν, ἔτι δ' ὀπλων καὶ χρημάτων καὶ μηχανημάτων ἀπλῶς οὐδὲν ἐξέφυγε

τὸν Δημήτριον, ἀλλ' ἔλαβε πάντα καὶ κατήγαγεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐν δὲ τούτοις ἡ περιβόητος ἦν Λαμία, τὴν μὲν ἀρχὴν σπουδασθεῖσα διὰ τὴν τέχνην, (ἐδόκει γὰρ αὐλεῖν οὐκ εὐκαταφρονήτως) ὕστερον δὲ καὶ τοῖς ἐρωτικοῖς λαμπρὰ γενομένη. Τότε γοῦν ἤδη λήγουσα τῆς ὥρας, καὶ πολὺ νεώτερον ἑαυτῆς λαβοῦσα τὸν Δημήτριον, ἐκράτισε τῇ χάριτι καὶ κατέσχευεν, ὥστ' ἐκείνης εἶναι μόνης ἐραστὴν, τῶν δ' ἄλλων γυναικῶν ἐρώμενον. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οὐδ' ὁ Μενέλαος ἀντέσχευεν, ἀλλὰ τὴν τε Σαλαμίνα παρέδωκε τῷ Δημητρίῳ, καὶ τὰς ναῦς, καὶ τὸ πεζόν, ἵππεῖς τε χιλίους καὶ διακοσίους, καὶ μυρίους καὶ δισχιλίους ὀπλίτας.

XVII. Οὕτω δὲ λαμπρὰν καὶ καλὴν τὴν νίκην γενομένην ἔτι μᾶλλον ἐπικοσμῶν ὁ Δημήτριος εὐγνωμοσύνη καὶ φιλανθρωπία, τοὺς νεκροὺς τῶν πολεμίων ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀφῆκεν. Ἀθηναίοις δὲ χιλίας καὶ διακοσίας ἀπὸ τῶν λαφύρων ἐδώρησατο πανοπλίας. Αὐτάγγελον δὲ τῆς νίκης τῷ πατρὶ τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον ἔπεμψε, πρωτεύοντα κολακεία τῶν ἀνλικῶν ἀπάντων, καὶ τότε παρεσκευασμένον, ὡς ἔοικε, τῶν κολακευμάτων τὸ μέγιστον ἐπενεγκεῖν τοῖς πράγμασιν. Ὡς γὰρ ἐπέρασεν ἀπὸ τῆς Κύπρου, προσέχειν μὲν οὐκ εἶασε τῇ γῆ τὸ πλοῖον, ἀγκύρας δ' ἀφεῖναι κελεύσας, καὶ κατὰ ναῦν ἔχειν ἀτρέμα πάντα, αὐτὸς ἐμβὰς εἰς τὸ ἐφόλιον, ἐξῆλθε μόνος, καὶ πρὸς τὸν Ἀντίγονον ἀνέβαινε μετέωρον ὄντα τῇ προσδοκίᾳ τῆς μάχης, καὶ διακείμενον, ὡς εἰκὸς ἐστὶ διακεῖσθαι τοὺς περὶ πραγμάτων τηλικούτων ἀγωνιῶντας. Τότε γε μὴν ἀκούσας ἐκείνον ἤκειν, ἔτι μᾶλλον, ἢ πρότερον, ἔσχε τυραχωδῶς, καὶ μόλις μὲν αὐτὸν οἶκοι κατεῖχεν, ἄλλους δ' ἔπεμπεν ἐπ' ἄλ-

λοις ὑπηρέτας καὶ φίλους, πευσομένους παρὰ τοῦ Ἀριστοδήμου περὶ τῶν γεγονότων. Ἀποκρινάμενου δὲ μηδὲν αὐτοῦ μηδενί, βράδην δὲ καὶ συννεσιῶτι τῷ προσώπῳ μετὰ πολλῆς σιωπῆς προσιόντος, ἐκπλαγεὶς κομιδῇ, καὶ μηκέτι καρτερῶν ὁ Ἀντίγονος ἐπὶ τὰς θύρας ἀπήντησε, πολλοῦ παραπέμποντος ἤδη τὸν Ἀριστοδήμον ὄχλου, καὶ συντρέχοντος ἐπὶ τὸ βασιλεῖον. Ὡς οὖν ἐγγὺς ἦλθεν, ἐκτεινας τὴν δεξιὰν ἀνεβόησε μεγάλη τῇ φωνῇ· „Χαῖρε, βασιλεῦ Ἀντίγονε, νικῶμεν [βασιλέα] Πτολεμαῖον ναυμαχία, καὶ Κύπρον ἔχομεν, καὶ στρατιώτας αἰχμαλώτους μυρίους ἑξακισχιλίους ὀκτακοσίους.“ Ὁ δ' Ἀντίγονος· „Καὶ σὺ, νῆ Δία, χαῖρε,“ εἶπεν· „οὕτω δ' ἡμᾶς βασανίσας, δίκην ὑφέξεις· βράδιον γὰρ ἀπολήψῃ τὸ εὐαγγέλιον.“

XVIII. Ἐκ τούτου πρῶτον ἀνεφώνησε τὸ πλῆθος Ἀντίγονον καὶ Δημήτριον βασιλέας. Ἀντίγονον μὲν οὖν εὐθύς ἀνέδησαν οἱ φίλοι· Δημητρίῳ δ' ὁ πατὴρ ἔπεμπε διάδημα, καὶ γράφων ἐπιστολὴν, βασιλέα προσεῖπεν. Οἱ δ' ἐν Αἰγύπτῳ, τούτων ἀπαγγελλομένων, καὶ αὐτοὶ βασιλέα τὸν Πτολεμαῖον ἀνηγόρευσαν, ὡς μὴ δοκεῖν τοῦ φρονήματος ὑφίστασθαι διὰ τὴν ἥτιαν. Ἐπεινείματο δ' οὕτως τὸ πρᾶγμα τῷ ζήλῳ τοὺς διαδόχους. Καὶ γὰρ Λυσίμαχος ἤρξατο φορεῖν διάδημα, καὶ Σέλευκος ἐντυγχάνων τοῖς Ἕλλησιν· ἐπεὶ τοῖς γε βαρβάροις πρότερον οὕτως ὡς βασιλεὺς ἐχρημάτιζε. Κάσανδρος δὲ, τῶν ἄλλων αὐτὸν βασιλέα καὶ γραφόντων καὶ καλούντων, αὐτὸς, ὥσπερ πρότερον εἰώθει, τὰς ἐπιστολάς ἔγραψε. Τοῦτο δ' οὐ προσθήκην ὀνόματος καὶ σχήματος ἑξαλλαγὴν εἶχε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ φρονήματα τῶν ἀνδρῶν ἐκίνησε, καὶ τὰς γνώμας ἐπῆρε, καὶ τοῖς βίοις καὶ ταῖς ὁμιλίαις αὐτῶν ὄγκον ἐνεποίησε καὶ βαρύτητα, καθάπερ τραγικῶν ὑπο-

κριτῶν ἅμα τῇ σκευῇ συμμεταβαλλόντων καὶ βράδισμα, καὶ φωνῆν, καὶ κατάκλισιν, καὶ προσαγόρευσιν. Ἐκ δὲ τούτων ἐγένοντο καὶ περὶ τὰς δικαιοῦσεις βιαίότεροι, τὴν εἰς πολλὰ παρέχουσαν αὐτοὺς ἐλαφροτέρους καὶ μαλακωτέρους τοῖς ὑπηκόοις πρότερον εἰρωνεῖαν τῆς ἐξουσίας ἀφελόντες. Τοσοῦτον ἴσχυσε κόλακος φωνὴ μία, καὶ τοσαύτης ἐπέπλησε τὴν οἰκουμένην μεταβολῆς.

XIX. Ἀντίγονος δὲ, τοῖς πεπραγμένοις ὑπὸ Δημητρίου περὶ Κύπρον ἐπαρθεὶς, εὐθύς ἐστράτευσεν ἐπὶ Πτολεμαῖον, αὐτὸς μὲν ἄγων περὶ τὴν δύναμιν, Δημητρίου δὲ μεγάλῳ στόλῳ συμπαραπλέοντος. Ὁν δὲ τρόπον ἔμελλε κρίνεσθαι τὰ πράγματα, Μήδιος, Ἀντιγόνου φίλος, ὅψιν εἶδε κατὰ τοὺς ὕπνους. Ἐδόκει γὰρ αὐτὸν Ἀντίγονον ἀγωνίζεσθαι μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης δίαυλον, εὐρώστως καὶ ταχὺ τὸ πρῶτον, εἶτα κατὰ μικρὸν ἐνδιδόναι τὴν δύναμιν αὐτῷ· καὶ τέλος, ὡς ἔκαμψεν, ἀσθενῆ γενόμενον καὶ μεστὸν ἀσθματος, οὐ θάδιως ἀναφέρειν. Αὐτὸς τ' οὖν ἐντυχὼν κατὰ γῆν πολλαῖς ἀπορίαις, καὶ Δημητρίου χειμῶνι καὶ κλύδωνι μεγάλῳ κινδυνεύσαντος εἰς τόπους ἀλιμένους καὶ χαλεποὺς ἐκκριφῆναι, πολλὰς δὲ τῶν νεῶν ἀπολέσαντος ἐπανῆλθεν ἀπρακτος. Ἦν δὲ τότε μικρὸν ἀπολείποντα γεγονῶς ἔτη ὀγδοήκοντα, μεγέθει δὲ καὶ βαρύτητι σώματος μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ γῆρας, ἐπὶ τὰς στρατείας γεγονῶς δυσπαρακόμιστος, ἐχρῆτο τῷ παιδὶ καὶ δι' εὐτυχίαν, καὶ δι' ἐμπειρίαν ἤδη τὰ μέγιστα καλῶς διοικοῦντι, τρυφᾶς δὲ καὶ πολυτελείας καὶ πότους αὐτοῦ μὴ βαρυνόμενος. Εἰρήνης γὰρ οὔσης, ἀφύβριζεν εἰς ταῦτα καὶ σχολάζων ἐχρῆτο πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀνεμίνως αὐτῷ καὶ κατακόρως· ἐν δὲ τοῖς πολέμοις, ὡς οἱ φύσει σώφρονες, ἔτηφε. Λέγεται δὲ, τῆς Λαμίας

ἀναφανδὸν ἤδη κρατούσης, τὸν Ἀντίγονον, ὑπὸ τοῦ Δημητρίου καταφιλούμενον, ἤκουτος ἀπὸ ξένης, εἰπεῖν ἅμα γελῶντα· „Δοκεῖς Λαμίαν, ὧ παῖ, καταφιλεῖν;“ Πάλιν δὲ ποτε πλείονας ἡμέρας ἐν πότοις γενομένου, καὶ πρόφασιν λέγοντος, ὡς θεῦμά τι διοχλήσειεν αὐτόν· „Ἐπιθύμη,“ φάσαι τὸν Ἀντίγονον· „ἀλλὰ πότερον Θάσιον, ἢ Χῖον, ἦν τὸ θεῦμα;“ Πυθόμενος δ' αὐθις αἰσθενῶς ἔχειν αὐτόν, ἐβάδιζεν ὀψόμενος, καὶ τῶν καλῶν τιμι περὶ θύρας ἀπήντησεν· εἰσελθὼν δὲ καὶ καθίσας παρ' αὐτῶ, ἤψατο τῆς χειρός· ἐκείνου δ' εἰπόντος, ὅτι νῦν ὁ πυρετός ἀποκεχώρηκεν· „Ἀμέλει, παιδίον,“ ἔφη, „καὶ ἐμοὶ περὶ θύρας ἀπιὼν νῦν ἀπήντηκε.“ Ταῦτα δ' οὕτω πράως ἔφερε διὰ τὴν ἄλλην πράξιν τοῦ Δημητρίου. Οἱ μὲν γὰρ Σκύθαι πίνοντες καὶ μεθυσκόμενοι παραψάλλουσι τὰς νεύρας τῶν τόξων, οἷον ἐκλυόμενον ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ἀνακαλούμενοι τὸν θυμόν· ἐκείνος δὲ τὰ μὲν ἡδονῇ διδοὺς ἀπλῶς ἑαυτόν, τὰ δὲ σπουδῇ, καὶ θάτερα τῶν ἑτέρων ἄκρατα μεταχειριζόμενος, οὐχ ἦττον ἦν δεινός ἐν ταῖς τοῦ πολέμου παρασκευαῖς.

XX. Ἀλλὰ καὶ παρακενάσασθαι δύναμιν, ἢ χρῆσασθαι, βελτίων ἐδόκει στρατηγὸς εἶναι, πάντα μὲν ἐκ περιουσίας ὑπάρχειν βουλούμενος ἐπὶ τὰς χρείας, τῆς δὲ περὶ τὰς ναῦς καὶ τὰ μηχανικὰ μεγαλοουργίας καθ' ἡδονὴν τινα τοῦ θεωρεῖν ἀπλήστως ἔχων. Εὐφυνῆς γὰρ ὢν καὶ θεωρητικός, οὐκ εἰς παιδιάς οὐδ' εἰς διαγωγὰς ἀχρήστους ἔτρεψε τὸ φιλότεχνον, ὡσπερ βασιλεῖς ἄλλοι, ἀυλοῦντες καὶ ζωγραφοῦντες καὶ τορευόντες. Ἀέροπος δ' ὁ Μακεδῶν τραπέζια μικρὰ καὶ λυχνίδια τεκταινόμενος, ὅποτε σχολάζοι, διῆγεν. Ἄτταλος δ' ὁ Φιλομήτωρ ἐκήπευε τὰς φαρμακώδεις βοτάνας, οὐ μόνον ὑοσκύαμον καὶ ἐλλέβο-

ρον, ἀλλὰ καὶ κόνειον καὶ ἀκόνιτον καὶ δορύκνιον, αὐτὸς ἐν τοῖς βασιλικοῖς σπείρων καὶ φυτεύων, ὀπούς τε καὶ καρπὸν αὐτῶν ἔργον πεποιημένος εἰδέναι καὶ κομίζεσθαι καθ' ὥραν. Οἱ δὲ Πάρθων βασιλεῖς ἐσεμνύοντο τὰς ἀκίδας τῶν βελῶν χαράττοντες αὐτοὶ καὶ παραθήγοντες. Ἀλλὰ μὴν Δημητρίου καὶ τὸ βάνανσον ἦν βασιλικόν, καὶ μέγεθος ἢ μέθοδος εἶχεν, ἅμα τῷ περιττῷ καὶ φιλοτέχνῳ τῶν ἔργων ὕψος τι διανοίας καὶ φρονήματος συνεκφερόντων· ὥστε μὴ μόνον γνώμης καὶ περιουσίας, ἀλλὰ καὶ χειρὸς ἄξια φαίνεσθαι βασιλικῆς. Μεγέθει μὲν γὰρ ἐξέπληττε καὶ τοὺς φίλους, κάλλει δὲ καὶ τοὺς πολεμίους ἔτρεπε. Τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον ἀληθῶς, ἢ κομπῶς, εἴρηται. Καὶ τὰς μὲν ἐκκαιδεικῆρεις αὐτοῦ καὶ τὰς πεντεκαιδεικῆρεις ἐθαύμαζον ἐστῶτες οἱ πολέμοι παρὰ τὴν γῆν αὐτῶν πλεύσας· αἱ δ' ἐλεπόλεις ὡς θέαμα τοῖς πολιορκουμένοις ἦσαν, ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ. Ἀνσίμαχος μὲν γὰρ, ἔχθιστος ὢν Δημητρίῳ τῶν βασιλέων, καὶ πολιορκοῦντι Σόλους τοὺς Κιλικίους ἀντιτιταγμένος, ἔπεμψε παρακαλῶν ἐπιδεῖξαι τὰς μηχανὰς αὐτῷ, καὶ τὰς ναῦς πλεύσας· ἐπιδείξαντος δὲ, θαυμάσας ἀπῆλθε· Ῥόδιοι δὲ, πολὺν χρόνον ὑπ' αὐτοῦ πολιορκηθέντες, ἐπεὶ κατελύσατο τὸν πόλεμον, ἠτήσαντο τῶν μηχανῶν ἐνίας, ὅπως ὑπόμνημα τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἅμα καὶ τῆς αὐτῶν ἀνδραγαθίας ἔχωσιν.

XXI. Ἐπολέμησε δὲ Ῥοδίοις, Πτολεμαίου συμμάχοις οὔσι, καὶ τὴν μεγίστην ἐλέπολιν τοῖς τείχεσι προσήγαγεν· ὅς ἔδρα μὲν ἦν τριράγωνος, ἐκάστην ἔχουσα τοῦ κάτω πλαισίου πλευρὰν ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα πηχῶν, ἐξ δὲ καὶ ἐξήκοντα πηχῶν ὕψος εἶχεν εἰς κορυφὴν, συννεύουσαν ταῖς ἀνω πλευραῖς καὶ στενωτέραν τῆς βάσεως. Ἐν-

δοθεν μὲν οὖν στέγαις διεπέφρακτο καὶ χώραις πολλαῖς· τὸ δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους αὐτῆς μέτωπον ἀνέωκτο, καὶ καθ' ἑκάστην στέγην ἦν θυρὸς, καὶ διὰ τούτων ἐξέπιπτε βέλη παντοδαπά· μεστὴ γὰρ ἦν ἀνδρῶν μαχομένων πᾶσαν ἰδέαν μάχης· Καὶ τὸ μὴ κραδαινόμενον αὐτῆς, μηδὲ κλινόμενον ἐν ταῖς κινήσεσιν, ἀλλ' ὀρθὸν ἐν ἔδρῳ καὶ ἀσάλευτον ἰσορροπῶς ἅμα ῥοῖζω καὶ τόνῳ πολλῶ προσχωροῦν, θάμβος ἅμα τῇ ψυχῇ καὶ χάρις ὁμοῦ τινα τῇ ὄψει τῶν θεωμένων παρεῖχε. Πρὸς δὲ τούτον τὸν πόλεμον αὐτῷ καὶ θώρακες ἐκομίσθησαν ἐκ Κύπρου δύο σιδηροῖ, μινῶν ὀλκῆς ἑκάτερος τεσσαράκοντα. Δυσπάθειαν δ' αὐτῶν καὶ ῥώμην ἐπιδεικνύμενος ὁ τεχνίτης, Ζωῖλος, ἐκέλευσεν ἕξ εἴκοσι βημάτων ἀφεῖναι καταπελτικὸν βέλος· οὗ προσπεσόντος, ἀρῥαγῆς διέμεινεν ὁ σίδηρος, ἀμυχήν δὲ μόλις ἔσχεν ἀμβλεῖαν, οἷαν ἀπὸ γραφείου. Τούτον αὐτὸς ἐφόρει· τὸν δ' ἔτθρον Ἀλκιμος ὁ Ἡπειρώτης, ἀνὴρ πολεμικώτατος τῶν σὺν αὐτῷ καὶ ῥωμαλεώτατος, ὃς μόνος ἐχρῆτο διταλάντῳ πανοπλίῳ, τῶν ἄλλων χρωμένων ταλαντιαία· καὶ μαχόμενος ἐν Ρόδῳ, περὶ τὸ θέατρον ἔπεσεν.

XXII. Εὐρώστως δὲ καὶ τῶν Ῥοδίων ἀμνησμένων, οὐδὲν ἄξιον λόγου πράττων ὁ Δημήτριος, ὅμως ἐθνυμομάχει πρὸς αὐτοὺς, ὅτι, Φίλας, τῆς γυναικὸς, αὐτῷ γράμματα καὶ στρώματα καὶ ἱμάτια πεμψάσης, λαβόντες τὸ πλοῖον, ὥσπερ εἶχε, πρὸς Πτολεμαῖον ἀπέστειλαν, καὶ τὴν Ἀθηναίων οὐκ ἐμιμήσαντο φιλανθρωπίαν, οἱ Φιλίππου πολεμοῦντος αὐτοῖς γραμματοφόρους ἐλόντες, τὰς μὲν ἄλλας ἀνέγνωσαν ἐπιστολάς, μόνην δὲ τὴν Ὀλυμπιάδος οὐκ ἔλυσαν, ἀλλ', ὥσπερ ἦν κατασσεσημασμένη, πρὸς ἐκεῖνον ἀπέστειλαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καίπερ ἐπὶ τούτῳ σφόδρα δηχθεὶς ὁ Δημήτριος, εὐθύς παρασχόντας λαβὴν

οὐχ ὑπέμεινεν ἀντιληπῆσαι τοὺς Ῥοδίους. Ἐτυχε γὰρ αὐτοῖς ὁ Καίνιος Πρωτογένης γράφων τὴν περὶ τὸν Ἰά-
 λυσον διάθεσιν, καὶ τὸν πίνακα μικρὸν ἀπολείποντα τοῦ
 τέλους ἔχειν ἔν τινι τῶν προαστείων ἔλαβεν ὁ Δημήτριος.
 Περμύραντων δὲ κήρυκα τῶν Ῥοδίων, καὶ δεομένων φείσα-
 σθαι καὶ μὴ διαφθεῖραι τὸ ἔργον, ἀπεκρίνατο τὰς τοῦ
 πατρὸς εἰκόνας ἐμπροῆσαι μᾶλλον, ἢ τέχνης πόνον τοσοῦ-
 τον. Ἐπὶ γὰρ ἔτεσι συντελέσαι λέγεται τὴν γραφὴν ὁ
 Πρωτογένης. Καὶ φησιν ὁ Ἀπελλῆς οὕτως ἐκπλαγῆναι
 θεασάμενος τὸ ἔργον, ὥστε καὶ φωνὴν ἐπιλιπεῖν αὐτόν,
 ὅπερ δ' εἶπεν· „Μέγας ὁ πόνος, καὶ θαυμαστὸν τὸ ἔρ-
 γον· οὐ μὴν ἔχειν γε χάριτας, δι' ἃς οὐρανοῦ ψαύειν τὰ
 ὑπ' αὐτοῦ γραφόμενα.“ Ταύτην μὲν οὖν τὴν γραφὴν
 εἰς ταῦτο ταῖς ἄλλαις συνωσθεῖσαν ἐν Ῥώμῃ τὸ πῦρ ἐπε-
 νείματο. Τῶν δὲ Ῥοδίων κατεξανισταμένων τοῦ πολέ-
 μου, δεόμενον προφάσεως τὸν Δημήτριον Ἀθηναῖοι πα-
 ραγενόμενοι διήλλαξαν, ἐπὶ τῷ συμμαχεῖν Ῥοδίους Ἀντι-
 γόνῳ καὶ Δημητρίῳ, πλὴν ἐπὶ Πτολεμαῖον.

XXIII. Ἐκάλουν δὲ τὸν Δημήτριον Ἀθηναῖοι, Κα-
 σάνδρου τὸ ἄστυ πολιορκούντος. Ὁ δὲ ναυσὶν ἐπιπλεύ-
 σας τριακοσίαις τριάκοντα καὶ πολλοῖς ὀπλίταις, οὐ μόνον
 ἐξήλασε τῆς Ἀιτικῆς τὸν Κάσανδρον, ἀλλὰ φεύγοντα
 μέχρι Θερμοπυλῶν διώξας καὶ τρεψάμενος, Ἡράκλειαν
 ἔλαβεν, ἐκουσίως αὐτῷ προσθεμένην, καὶ τῶν Μακεδό-
 νων ἑξακισχιλίους μεταβαλλομένους πρὸς αὐτόν. Ἐπα-
 νιῶν δὲ, τοὺς ἐντὸς πυλῶν Ἑλλήνας ἠλευθέρον, καὶ Βοιω-
 τοὺς ἐποιήσατο συμμάχους, καὶ Κεγχραιᾶς εἶλε· καὶ Φυ-
 λῆν, καὶ Πάνακτον, ἐπιτειχίσματα τῆς Ἀιτικῆς ὑπὸ Κα-
 σάνδρου φρουρούμενα καταστρεφάμενος, ἀπέδωκε τοῖς
 Ἀθηναίοις. Οἱ δὲ καίπερ ἐκκεχυμένοι πρότερον πρὸς

αὐτὸν καὶ κατακεχρημένοι πᾶσαν φιλοτιμίαν, ἐξεῖπον ὁμοῦ καὶ τότε πρόσφατοι καὶ καινοὶ ταῖς κολακείαις φανῆναι. Τὸν γὰρ ὀπισθόδομον τοῦ Παρθενῶνος ἀπέδειξαν αὐτῷ κατάλυσιν· κακεῖ διαίταν εἶχε, τῆς Ἀθηνᾶς λεγομένης ὑποδέχσθαι καὶ ξενίζειν αὐτὸν, οὐ πάνυ κόσμιον ξένον, οὐδ' ὡς παρθένῳ πράως ἐπισταθμεύοντα. Καίτοι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Φίλιππον, αἰσθόμενός ποτε ὁ πατήρ καταλύοντα ἐν οἰκίᾳ τρεῖς ἐχούσῃ νέας γυναῖκας, πρὸς ἐκεῖνον μὲν οὐδὲν ἐφθέγγετο· παρόντος δ' ἐκείνου, τὸν σταθμοδότην μεταπεμψάμενος· „Οὗτος,“ εἶπεν, „οὐκ ἐξάξεις μου τὸν υἱὸν ἐκ τῆς στενοχωρίας;“

XXIV. Δημήτριος δὲ, τὴν Ἀθηνᾶν αὐτῷ προσῆκον, εἰ δι' ἄλλο μῆδὲν ὡς γε πρεσβυτέραν ἀδελφὴν αἰσχύνεσθαι, (τοῦτο γὰρ ἐβούλετο λέγεσθαι) τοσαύτην ὕβριν εἰς παῖδας ἐλευθέρους καὶ γυναῖκας ἀστὰς κατεσκεδάσατο τῆς ἀκροπόλεως, ὥστε δοκεῖν τότε μάλιστα καθαρεύειν τὸν τόπον, ὅτι Χρυσίδι, καὶ Λαμῖα, καὶ Δημοῦ, καὶ Ἀντικύρι, ταῖς πόρταις ἐκείναις συνακολασταῖνοι. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα σαφῶς ἀπαγγέλλειν οὐ πρέπει διὰ τὴν πόλιν· τὴν δὲ Δημοκλέους ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην ἄξιόν ἐστι μὴ παρελθεῖν. Ἐκεῖνος γὰρ ἦν ἔτι παῖς ἀνήβος, οὐκ ἔλαθε δὲ τὸν Δημήτριον, ἔχων τῆς εὐμορφίας τὴν ἐπωνυμίαν κατήγορον· ἐκαλεῖτο γὰρ Δημοκλῆς ὁ καλός. Ὡς δὲ πολλὰ διδόντων, καὶ πειρώντων, καὶ φοβούντων, ὑπ' οὐδενός ἤλίσκετο· τέλος δὲ, φεύγων τὰς παλαιίστρας καὶ τὸ γυμνάσιον, εἰς τι βαλανεῖον ἰδιωτικὸν ἐφοῖτα λουσόμενος· ἐπιτηρήσας τὸν καιρὸν ὁ Δημήτριος ἐπεισῆλθεν αὐτῷ μόνῳ. Ὁ δὲ παῖς, ὡς συνεῖδε τὴν περὶ αὐτὸν ἐρημίαν, καὶ τὴν ἀνάγκην, ἀφελὼν τὸ πῶμα τοῦ χαλκώματος, εἰς ζέον ὕδωρ ἐνήλατο, καὶ διέφθειρεν αὐτὸν, ἀνάξια μὲν πα-

θῶν, ἄξια δὲ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ κάλλους φρονήσας· οὐχ ὡς Κλεαίνετος ὁ Κλεομέδοντος, ὅς ὠφληκότεν τῷ πατρὶ πεντήκοντα τάλαντων δίκην ἀφεθῆναι διαπραξάμενος, καὶ γράμματα παρὰ Δημητρίου κομίσας πρὸς τὸν δῆμον, οὐ μόνον ἑαυτὸν κατήσχυνεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν συνετάρραξε. Τὸν μὲν γὰρ Κλεομέδοντα τῆς δίκης ἀφῆκαν, ἐγράφη δὲ ψήφισμα, μηδένα τῶν πολιτῶν ἐπιστολὴν παρὰ Δημητρίου κομίζειν. Ἐπεὶ δ' ἀκούσας ἐκείνος οὐκ ἤνεγκε μειρίως, ἀλλ' ἠγανάκτησε, δείσαντες αὐτῆς οὐ μόνον τὸ ψήφισμα καθεῖλον, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰσηγησαμένων καὶ συνειπόντων τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δ' ἐφυγάδευσαν· ἔτι δὲ προσεψηφίσαντο, δεδόχθαι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, πᾶν, ὃ τι ἂν ὁ βασιλεὺς Δημήτριος κελεύσῃ, τοῦτο καὶ πρὸς θεοὺς ὅσιον, καὶ πρὸς ἀνθρώπους εἶναι δίκαιον. Εἰπόντος δὲ τινος τῶν καλῶν κάγαθῶν ἀνδρῶν, μαίνεσθαι τὸν Στρατοκλέα τοιαῦτα γράφοντα, Δημοχάρης ὁ Λευκονοεὺς εἶπε· „Μαίνοιτο μὲν τ' ἂν, εἰ μὴ μαίνοιτο.“ Πολλὰ γὰρ ὁ Στρατοκλῆς ὠφελεῖτο διὰ τὴν κολακείαν. Ὁ δὲ Δημοχάρης ἐπὶ τούτῳ διαβληθεὶς ἐφυγαδέυθη. Τοιαῦτα ἔπραττον Ἀθηναῖοι, φρουρᾶς ἀπηλλάχθαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔχειν δοκοῦντες.

XXV. Δημήτριος δὲ παρελθὼν εἰς Πελοπόννησον, ὡς οὐδενὸς ὑφισταμένου τῶν ἐναντίων, ἀλλὰ φευγόντων, καὶ προεισμένων τὰς πόλεις, προσηγάγετο τὴν καλουμένην Ἀκτὴν καὶ Ἀρκαδίαν, πλὴν Μαντινείας· καὶ Ἄργος, καὶ Σικυῶνα, καὶ Κόρινθον ἐλύσατο, τάλαντα δούς ἑκατὸν τοῖς φρουροῦσιν. Ἐν Ἄργει μὲν οὖν τῆς τῶν Ἡραίων ἐορτῆς καθηκούσης, ἀγωνοθριῶν καὶ συμπανηγυρίων τοῖς Ἕλλησιν, ἔγημε τὴν Δίακίδου θυγατέρα, τοῦ Μολοιτῶν βασιλέως, ἀδελφὴν δὲ Πυρόρου, Δηϊδάμειαν. Σικυω-

ρίους δὲ φήσας παρὰ τὴν πόλιν οἰκεῖν, εἰς τὴν πόλιν ἔπει-
 σεν, οὗ νῦν οἰκοῦσι, μετοικίσασθαι· τῷ δὲ τόπῳ καὶ
 τοῦνομα τὴν πόλιν συμμεταβαλοῦσαν, ἀντὶ Σικυῶνος
 Δημητριάδα προσηγόρευσε. Ἐν δ' Ἰσθμῷ κοινοῦ συνε-
 δρίου γενομένου, καὶ πολλῶν ἀνθρώπων συνελθόντων, ἡγε-
 μῶν ἀνηγορεύθη τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρότερον οἱ περὶ Φίλιπ-
 πον καὶ Ἀλέξανδρον· ὧν ἐκεῖνος οὐ παρὰ μικρὸν ἐνόμιζεν
 ἑαυτὸν εἶναι βελτίονα, τῇ τύχῃ τῇ παρουσίῃ καὶ τῇ δυνά-
 μει τῶν πραγμάτων ἐπαιρόμενος. Ἀλέξανδρός γ' οὖν
 οὐδένα τῶν ἄλλων βασιλέων ἀπεστέρησε τῆς ἐπωνυμίας,
 οὐδ' αὐτὸν ἀνεῖπε βασιλέων βασιλέα, καίτοι πολλοῖς τὸ
 καλεῖσθαι καὶ εἶναι βασιλέας αὐτὸς δεδωκώς· ἐκεῖνος δὲ
 χλευάζων καὶ γελῶν τοὺς ἄλλον τινα, πλὴν τοῦ πατρὸς
 καὶ αὐτοῦ, βασιλέα προσαγορεύοντας, ἠδέως ἤκουε τῶν
 παρὰ πότον ἐπιχύσεις λαμβανόντων, Δημητρίου βασιλέως,
 Σελεύκου δ' ἑλεφαντάρχου, Πτολεμαίου δὲ ναυάρχου, Λυ-
 σιμάχου δὲ γαζοφύλακος, Ἀγαθοκλέους δὲ, τοῦ Σικελιώ-
 του, νησιάρχου. Τούτων δὲ πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐκφερο-
 μένων, οἱ μὲν ἄλλοι βασιλεῖς κατεγέλων, Λυσιμάχος δ'
 ἠγανάκτει μόνος, εἰ σπάδοντα νομίζει Δημήτριος αὐτόν·
 ἐπεικῶς γὰρ εἰώθεισαν ἐνούχους ἔχειν γαζοφύλακας.
 Ἦν δὲ καὶ πάντων ἀπεχθέστατος ὁ Λυσιμάχος αὐτῷ, καὶ
 λοιδορῶν εἰς τὸν ἔρωτα τῆς Λαμίας ἔλεγε, νῦν πρῶτον
 ἑώρακέναι πόρνην προερχομένην ἐκ τραγικῆς σκηνῆς· ὁ
 δὲ Δημήτριος ἔφη, σωφρονεστέραν εἶναι τὴν ἑαυτοῦ πόρ-
 την τῆς ἐκείνου Πηνελόπης.

XXVI. Τότε δ' οὖν ἀναξυγενῶν εἰς τὰς Ἀθήνας,
 ἔγραψεν, ὅτι βούλεται παραγενόμενος εὐθύς μνηθῆναι,
 καὶ τὴν τελετὴν ἅπασαν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄχοι τῶν ἐπο-
 πτικῶν παραλαβεῖν. Τοῦτο δ' οὐ θεμιτὸν ἦν, οὐδὲ γε-

γονός πρότερον, ἀλλὰ τὰ μικρὰ τοῦ Ἀνθεστηριῶνος ἐτελοῦντο, τὰ δὲ μεγάλα τοῦ Βοηδρομιῶνος· ἐπώπτενον δὲ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐνιαυτὸν διαλιπόντες. Ἀναγνωσθέντων δὲ τῶν γραμμάτων, μόνος ἐτόλμησεν ἀντειπεῖν Πυθόδωρος ὁ δαδοῦχος, ἐπέρανε δ' οὐδέν· ἀλλὰ Στρατοκλέους γνώμην εἰπόντος, Ἀνθεστηριῶνα τὸν Μουνυχιῶνα ψηφισαμένους καλεῖν καὶ νομίζειν, ἐτέλουν τῷ Δημητρίῳ τὰ πρὸς ἀγοράν· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐξ Ἀνθεστηριῶνος ὁ Μουνυχιῶν γενόμενος Βοηδρομιῶν, ἐδέξατο τὴν λοιπὴν τελετὴν, ἅμα καὶ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Δημητρίου προσεπιλαβόντος. Δι' ὃ καὶ Φιλιππίδης τὸν Στρατοκλέα λαιδορῶν ἐποίησεν·

‘Ὁ τὸν ἐνιαυτὸν συντιμῶν εἰς μῆν' ἕνα.

καὶ περὶ τῆς ἐν τῷ Παρθενῶνι κατασκηνώσεως·

‘Ὁ τὴν ἀκρόπολιν πανδοκεῖον ὑπολαβὼν,
καὶ τὰς εἰσόδους εἰσαγαγὼν τῇ Παρθενῶνι.

XXVII. Πολλῶν δὲ γενομένων ἐν τῇ πόλει τότε πλημμελημάτων καὶ παρανομημάτων, ἐκεῖνο μάλιστα λέγεται λυπῆσαι τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι διακόσια καὶ πεντήκοντα τάλαντα πορίσαι ταχὺ καὶ δοῦναι προσταχθὲν αὐτοῖς, καὶ τῆς εἰσπράξεως συντόμου καὶ ἀπαραιτήτου γενομένης, ἰδὼν ἠδροισμένον τὸ ἀργύριον, ἐκέλευσε Λαμία καὶ ταῖς περὶ αὐτὴν εἰσόδους εἰς σμῆγμα δοθῆναι. Ἡ γὰρ αἰσχύνη τῆς ζημίας, καὶ τὸ ὄνημα τοῦ πράγματος μᾶλλον ἠνώχλησε τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπιτοὶ δὲ τοῦτο Θεῖταλοις, οὐκ Ἀθηναίοις, ὑπ' αὐτοῦ συμβῆναι λέγουσι. Χωρὶς δὲ τούτων αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ Λαμία τῷ βασιλεῖ παρασκευάζουσα δεῖπνον, ἠργυρολόγησε πολλούς. Καὶ τὸ δεῖπνον οὕτως ἠνθῆσε τῇ δόξῃ διὰ τὴν πολυτέλειαν, ὥστε ὑπὸ Ἀυγέως τοῦ Σαμίου συγγεγράφθαι. Δι' ὃ

καὶ τῶν κωμικῶν τις οὐ φάυλως τὴν Λαμίαν Ἐλέπολιν ἀληθῶς προσεῖπε. Δημοχάρης δ' ὁ Σόλιος τὸν Δημήτριον αὐτὸν ἐκάλει Μῦθον· εἶναι γὰρ αὐτῷ καὶ Λαμίαν. Οὐ μόνον δὲ ταῖς γαμεταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς φίλοις τοῦ Δημητρίου ζῆλον καὶ φθόνον εὐημεροῦσα καὶ στεργομένη παρεῖχεν. Ἀφίκοντο γοῦν τινες παρ' αὐτοῦ κατὰ πρεσβείαν πρὸς Λυσίμαχον, οἷς ἐκεῖνος ἄγων σχολῆν ἐπέδειξεν ἔν τε τοῖς μηροῖς καὶ τοῖς βραχίουσιν ὠτειλᾶς βαθείας ὀνύχων λεοντείων· καὶ διηγέιτο τὴν γενομένην αὐτῷ μάχην πρὸς τὸ θηρίον, ὑπ' Ἀλεξάνδρου συγκαθειροχθέντι τοῦ βασιλέως. Οἱ δὲ γελῶντες ἔφασαν, καὶ τὸν αὐτῶν βασιλέα δεινοῦ θηρίου δῆγματα φέρειν ἐν τῷ τραχήλῳ, Λαμίας. Ἦν δὲ θαυμαστὸν, ὅτι τῆς Φίλας ἐν ἀρχῇ τὸ μὴ καθ' ἡλικίαν δυσχεραίνων, ἠττητο τῆς Λαμίας, καὶ τοσοῦτον ἦρα χρόνον ἤδη παρηκμακνίας. Δημῷ γ' οὖν, ἣ ἐπικαλουμένη Μανία, παρὰ δεῖπνον αὐλούσης τῆς Λαμίας, καὶ τοῦ Δημητρίου πυθομένου· „Τί σοι δοκεῖ;“ „Γραῦς,“ εἶπεν, „ὦ βασιλεῦ.“ Πάλιν δὲ τραγημάτων παρατεθέντων, κάκεινον πρὸς αὐτὴν εἰπόντος· „Ὅρᾶς, ὅσα μοι Λαμία πέμπει;“ „Πλείονα,“ ἔφη, „πεμφθήσεται σοι παρὰ τῆς ἐμῆς μητρὸς, ἐὰν θέλης καὶ μετ' αὐτῆς καθεύδειν.“ Απομνημονεύεται δὲ τῆς Λαμίας καὶ πρὸς τὴν λεγομένην Βοκχόρεως κρίσιν ἀντίρρησης. Ἐπεὶ γὰρ τις ἐρῶν ἐν Αἰγύπτῳ τῆς ἐταίρας Θωνίδος ἠτέτο συχνὸν χρυσίον, εἶτα κατὰ τοὺς ὕπνους δόξας αὐτῇ συγγενέσθαι τῆς ἐπιθυμίας ἐπαύσατο, δίκην ἔλαχεν ἢ Θωνίς αὐτῷ τοῦ μισθώματος. Ἀκούσας δὲ τὸν λόγον ὁ Βόκχορις, ἐκέλευσε τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ἠτήθη χρυσίον ἠριθμημένον ἐν τῷ ἀγγεῖῳ διαφέρειν δεῦρο καθεῖσε τῇ χειρὶ, τὴν δ' ἐταίραν ἔχεσθαι τῆς σκιᾶς, ὡς τὴν

δόξαν τῆς ἀληθείας σκιὰν οὖσαν. Οὐκ ᾔετο ταύτην εἶναι τὴν κρίσιν ἢ Λαμία δικαίαν· οὐ γὰρ ἀπέλυσεν ἡ σκιά τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀργυρίου τὴν ἑταίριαν, τὸ δ' ὄναρ ἔπαυσεν ἐρῶντα τὸν νεανίσκον. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ Λαμίας.

XXVIII. Τὴν δὲ διήγησιν, ὡσπερ ἐκ κωμικῆς σκηνῆς, πάλιν εἰς τραγικὴν μετάγουσιν αἱ τύχαι καὶ αἱ πράξεις τοῦ ἀνδρὸς, ὃν διηγούμεθα. Τῶν γὰρ ἄλλων βασιλείων ἀπάντων συνισταμένων ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον, καὶ συμφερόντων εἰς ταῦτὸ τὰς δυνάμεις, ἀπῆρεν ὁ Δημήτριος ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῷ πατρὶ συμμίζας φιλοτιμουμένῳ παρ' ἡλικίαν, πρὸς τὸν πόλεμον ἔτι μᾶλλον αὐτὸς ἐπερρώσθη. Καίτοι δοκεῖ γ' Ἀντίγονος, εἰ μικρῶν τινῶν ὑφείτο, καὶ τῆς ἄγαν φιλαρχίας ἐχάλασε, μέχρι παντὸς ἂν αὐτῷ διαφυλάξαι κακείνῳ καταλιπεῖν τὸ πρῶτον εἶναι. Φύσει δὲ βαρὺς ὢν καὶ ὑπερόπτης, καὶ τοῖς λόγοις οὐχ ἤτιον, ἢ τοῖς πράγμασι, τραχὺς, πολλοὺς καὶ νέους καὶ δυνατοὺς ἀνδρας ἐξηγρίαινε καὶ παρῶξυνε· καὶ τὴν γε τότε σύστασιν καὶ κοινωνίαν αὐτῶν ἔλεγεν, ὡσπερ ὀρνίθων σπερμολόγων συνδρομῆν, ἐνὶ λίθῳ καὶ ψόφῳ συνδιαταράξειν. Ἦγε δὲ πεζοὺς μὲν ἑπτακισμυρίων πλείους, ἵππεῖς δὲ μυρίους, ἐλέφαντας δ' ἑβδομήκοντα πέντε· τῶν ἐναντίων ἐχόντων πεζοὺς μὲν ἑξακισμυρίους καὶ τετρακισχιλίους, ἵππεῖς δὲ πεντακοσίους τῶν ἐκείνου πλείονας, ἐλέφαντας δὲ τετρακοσίους, ἄρματα δ' ἑκατὸν εἴκοσι. Γενομένων δ' ἐγγύς, αὐτῷ τροπὴν ἔσχεν ἢ διάνοια τῆς ἐλπίδος μᾶλλον, ἢ τῆς γνώμης. Ὑψηλὸς γὰρ εἶναι καὶ γαῦρος εἰωθὼς ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ χρώμενος φωνῇ τε μεγάλῃ καὶ λόγοις σοβαροῖς, πολλάκις δὲ καὶ τῷ παρασκῶψαι τι καὶ γελοῖον εἰπεῖν, τῶν πολεμίων ἐν χερσὶν ὄντων, ἐπιδεικνύμενος εὐστάθειαν καὶ καταφρόνησιν, τότε σύννους

ἔωρᾶτο καὶ σιωπηλὸς τὰ πολλὰ, καὶ τὸν υἱὸν ἀπέδειξε τῷ πλήθει καὶ συνέστησε διάδοχον. Ὁ δὲ μάλιστα πάντες ἐθαύμασαν, ἐν τῇ σκηνῇ μόνος διελέχθη πρὸς αὐτὸν, οὐκ εἰθισμένος ἔχειν οὐδὲ πρὸς ἐκείνον ἀπορόρητους κοινολογίας, ἀλλ' ἴδιος ὢν γνώμη, εἶτα προστάιτων φανερῶς καὶ χρώμενος οἷς βουλεύσαιο καθ' ἑαυτὸν. Λέγεται γοῶν, μειράκιον ἔτι ὄντα τὸν Δημήτριον αὐτοῦ πνυθίσθαι, πότε μέλλουσιν ἀναξενγύβειν· τὸν δ' εἰπεῖν πρὸς ὄρχην· „Ἀγωνίᾳς, μὴ μόνος σὺ τῆς σάλπιγγος οὐκ ἀκούσης;“

XXIX. Τότε μέντοι καὶ σημεῖα μοχθηρὰ κατεδουλοῦτο τὴν γνώμην αὐτῶν. Δημήτριος μὲν γὰρ ἔδοξε κατὰ τοὺς ὕπνους Ἀλέξανδρον ὠπλισμένον λαμπρῶς ἐρωτᾶν, ὁποῖόν τι σύνθημα διδόναι πρὸς τὴν μάχην μέλλουσιν· αὐτοῦ δὲ φήσαντος· „Δία καὶ Νίκην.“ „Ἀπειμι τοῖνυν,“ φάναι, „πρὸς τοὺς ἐναντίους· ἐκείνοι γὰρ με παραλαμβάνουσιν.“ Ἀντίγονος δὲ, παρατατιομένης ἤδη τῆς φάλαγγος, ἐξιὼν προσέπταισεν, ὥστε πεσεῖν ὅλος ἐπὶ στόμα, καὶ διατεθῆναι χαλεπῶς· ἀναστὰς δὲ καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας πρὸς τὸν οὐρανόν, ἤτησατο νίκην παρὰ τῶν θεῶν, ἢ θάνατον ἀναίσθητον πρὸ τῆς ἤτης. Γενομένης δὲ τῆς μάχης ἐν χερσὶ, Δημήτριος ἔχων τοὺς πλείστους καὶ κρατίστους τῶν ἰππέων, Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκον συνέπεσε, καὶ μέχρι τροπῆς τῶν πολεμίων λαμπρῶς ἀγωνισάμενος, ἐν τῇ διώξει σοβαρᾷ καὶ φιλοτίμῳ παρὰ καιρὸν γενομένη τὴν νίκην διέφθειρεν. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐκ ἔσχε πάλιν ἀναστρέψας συμμίξαι τοῖς πεζοῖς, τῶν ἐλεφάντων ἐν μέσῳ γενομένων· τὴν δὲ φάλαγγα γυμνὴν ἰππέων κατιδόντες οἱ περὶ Σέλευκον, οὐκ ἐνέβαλον μὲν, ὡς δ' ἐμβαλοῦντες ἐφόβον καὶ περιήλαννον, μεταβάλλεσθαι διδόντες αὐτοῖς· ὃ καὶ συνέβη· πολὺ γὰρ μέρος ἀπορῶα-

γέν ἐκουσίως μετεχώρησε πρὸς ἐκείνους, τὸ δὲ λοιπὸν ἐτράπη. Φερομένων δὲ πολλῶν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον, καί τινος τῶν περὶ αὐτὸν εἰπόντος· „Ἐπὶ σέ οὔτοι, βασιλεῦ.“ „Τίνα γάρ,“ εἶπεν, „πλὴν ἐμοῦ σκοπὸν ἔχουσιν; ἀλλὰ Δημήτριος ἀφίξεται βοηθῶν.“ Καὶ τοῦτο μέχρι παντός ἐλπίζων, καὶ περισκοπῶν τὸν υἱὸν, ἅμα πολλῶν ἀκοντισμάτων εἰς αὐτὸν ἀφεθέντων, ἔψεσθε καὶ τῶν ἄλλων ἀπολιπόντων ὀπαδῶν καὶ φίλων, μόνος παρέμεινε τῷ νεκρῷ Θώραξ ὁ Δαρισσαῖος.

XXX. Οὕτω δὲ κριθείσης τῆς μάχης, οἱ μὲν νενικηκότες βασιλεῖς τὴν ὑπ' Ἀντιγόνῳ καὶ Δημητρίῳ πᾶσαν ἀρχὴν, ὥσπερ μέγα σῶμα, κατακόπτοντες, ἐλάμβανον μερίδας καὶ προσδιενείμαντο τὰς ἐκείνων ἐπαρχίας, αἷς εἶχον αὐτοὶ πρότερον. Δημήτριος δὲ μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ τετρακισχιλίων ἰππέων φεύγων, καὶ συντόνως ἐλάσας εἰς Ἐφεσον, οἰομένων ἀπάντων, ἀποροῦντα χρημάτων αὐτὸν οὐκ ἀφέξεσθαι τοῦ ἱεροῦ, φοβηθεὶς τοὺς στρατιώτας, μὴ τοῦτο ποιήσωσιν, ἀνέστη διὰ ταχέων, καὶ τὸν πλοῦν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐποιεῖτο, τῶν λοιπῶν ἐλπίδων ἐν Ἀθηναίοις ἔχων τὰς μεγίστας. Καὶ γὰρ καὶ ναῦς ἐκεῖ καὶ χρήματα καὶ γυναῖκα Δηϊδάμειαν ἐτύγχανε καταλελοιπώς· καὶ βεβαιότεραν οὐκ ἐνόμιζε καταφυγὴν εἶναι τοῖς πράγμασι τῆς Ἀθηναίων εὐνοίας. Ὄθεν ἐπεὶ ἐπειγομένῳ περὶ τὰς Κυκλάδας αὐτῷ πρέσβεις Ἀθηναίων ἀπήνησαν, ἀπέχεσθαι τῆς πόλεως παρακαλοῦντες, ὡς ἐψηφισμένου τοῦ δήμου μηδένα δέχεσθαι τῇ πόλει τῶν βασιλέων, τὴν δὲ Δηϊδάμειαν εἰς Μέγαρα ἐξέπεμψαν μετὰ τιμῆς καὶ πομπῆς προεπούσης, τοῦ καθεστηκότος ἐξέστη δι' ὀργὴν αὐτοῦ, καίπερ ἐνηνοχῶς ῥᾶστα τὴν ἄλλην ἀτυχίαν, καὶ γηγονῶς ἐν τοιαύτῃ μεταβολῇ πραγμάτων

οὐ ταπεινός, οὐδ' ἀγεννής. Ἀλλὰ τὸ παρ' ἐλπίδα διεψεύσθαι τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὴν δοκοῦσαν εὐνοίαν ἐξεληλέγχθαι τοῖς πράγμασι κενὴν καὶ πεπλασμένην οὔσαν, ὀδυνηρόν ἦν αὐτῷ. Τὸ γὰρ φανυλότατον, ὡς ἔοικεν, εὐνοίας ὄχλων βασιλεῦσι καὶ δυνάσταις τεκμήριόν ἐστιν ὑπερβολὴ τιμῶν, ἧς ἐν τῇ προαιρέσει τῶν ἀποδιδόντων ἐχούσης τὸ καλόν, ἀφαιρεῖ τὴν πίστιν ὁ φόβος· τὰ γὰρ αὐτὰ καὶ δεδιότες ψηφίζονται καὶ φιλοῦντες. Διόπερ οἱ ροῦν ἔχοντες, οὐκ εἰς ἀνδριάντας, οὐδὲ γραφῆς, οὐδ' ἀποθεώσεις, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις τὰς ἑαυτῶν ἀποβλέποντες, ἢ πιστεύουσιν, ὡς τιμαῖς, ἢ ἀπιστοῦσιν, ὡς ἀνάγκαις· ὡς οἱ γε δῆμοι πολλάκις ἐν αὐταῖς μάλιστα ταῖς τιμαῖς μισοῦσι τοὺς ἀμέτρως καὶ ὑπερόγκως καὶ παρ' ἀκόντων λαμβάνοντας.

XXXI. Ὁ γοῦν Δημήτριος τότε δεινὰ μὲν ἠγούμενος πάσχειν, αὐδύνατος δ' ὦν ἀμύνασθαι, προσέπεμψε τοῖς Ἀθηναίοις ἐγκαλῶν μετριῶς, ἀξιῶν δὲ τὰς ναῦς ἀπολαβεῖν, ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ τρισκαίδεκῆρης. Κομισάμενος δὲ παρέπλευσεν εἰς Ἰσθμόν, καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κακῶς ἐχόντων, (ἐξέπιπτον γὰρ ἑκασταχόθεν αἱ φρουραὶ, καὶ πάντα μεθίστατο πρὸς τοὺς πολεμίους) ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος Πύρρον, αὐτὸς ἄρας ἐπὶ τὴν Χερσόνησον ἔπλευσε· καὶ κακῶς ἅμα ποιῶν Λυσίμαχον, ὠφέλει καὶ συνεῖχε τὴν περὶ αὐτὸν δύναμιν, ἀρχομένην ἀναλαμβάνειν, καὶ γίνεσθαι πάλιν οὐκ εὐκαταφρόνητον. Ὁ δὲ Λυσίμαχος ὑπὸ τῶν ἄλλων βασιλέων ἠμελεῖτο, μηδὲν ἐπιεικέστερος ἐκείνου δοκῶν εἶναι, τῷ δὲ μᾶλλον ἰσχύειν καὶ φοβρωτέρος. Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον Σέλευκος ἑμνάτο πέμπων τὴν Δημητρίου καὶ Φίλας θυγατέρα, Στρατονίκην, ἔχων μὲν ἐξ Ἀπάμας, τῆς Περσίδος, υἱὸν Ἀντίοχον,

οιόμενος δὲ, τὰ πράγματα καὶ διαδόχοις ἀρκεῖν πλείοσι, καὶ δεῖσθαι τῆς πρὸς ἐκεῖνον οἰκειότητος, ἐπεὶ καὶ Ανσίμαχον ἐώρα τῶν Πτολεμαίου θυγατέρων τὴν μὲν ἑαυτῶ, τὴν δ' Ἀγαθοκλεῖ τῷ υἱῷ λαμβάνοντα. Δημητρίῳ δ' ἦν ἀνέλπιστος εὐτυχία, κηδεῦσαι Σελεύκῳ. Καὶ τὴν κόρην ἀναλαβὼν ἔπλει ταῖς ναυσὶ πάσαις εἰς Συρίαν, τῇ τ' ἄλλῃ γῆ προσέχων ἀναγκαίως, καὶ τῆς Κιλικίας ἀπιόμενος, ἦν Πλείσταρχος εἶχε μετὰ τὴν πρὸς Ἀντίγονον μάχην, ἐξαιρέτων αὐτῷ δοθεῖσαν ὑπὸ τῶν βασιλέων· ἦν δὲ Κασάνδρου Πλείσταρχος ἀδελφός. Ἀδικεῖσθαι δὲ τὴν χώραν αὐτοῦ νομιζῶν ὑπὸ Δημητρίου κατὰ τὰς ἀποβάσεις, καὶ μέμψασθαι βουλόμενος τὸν Σέλευκον, ὅτι τῷ κοινῷ διαλλάττεται πολεμίῳ δίχα τῶν ἄλλων βασιλέων, ἀνέβη πρὸς αὐτόν.

XXXII. Αἰσθόμενος δὲ τοῦτο Δημήτριος, ὤρμησεν ἀπὸ Θαλάσσης ἐπὶ Κυίνδων, καὶ τῶν χρημάτων εὐρῶν ἔτι λοιπὰ χίλια διακόσια τάλαντα, ταῦτα συσκευασάμενος, καὶ φθάσας ἐμβάλεσθαι, διὰ ταχέων ἀνήχθη. Καὶ παρούσης ἤδη Φίλας τῆς γυναικὸς αὐτῷ, περὶ Ὀροσσὸν ἀπήντησε Σέλευκος. Καὶ τὴν ἔντευξιν εὐθύς ἄδολον καὶ ἀνύποπτον καὶ βασιλικὴν ἐποιοῦντο, πρότερον μὲν Σέλευκος ἐστιάσας ἐπὶ σκηνῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ Δημήτριον, αὐτίς δὲ Δημήτριος ἐκείνον ἐν τῇ τρισκαιδεκῆρσι δεξάμενος. Ἦσαν δὲ καὶ σχολαὶ καὶ κοινολογίαι καὶ συνδημερεύσεις ἀφρούρων καὶ ἀνόπλων· ἄχρις οὗ Σέλευκος τὴν Στρατονίκην ἀναλαβὼν, λαμπρῶς εἰς Ἀντιόχειαν ἀνέβη. Δημήτριος δὲ Κιλικίαν κατέσχε, καὶ Φίλαν τὴν γυναῖκα πρὸς Κασάνδρον ἔπεμψε τὸν ἀδελφόν, ἀπολυσομένην τὰς Πλείσταρχου κατηγορίας. Ἐν δὲ τούτῳ Δηϊδάμεια πλεύσασα πρὸς αὐτόν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, καὶ συγγενομένη

χρόνον οὐ πολὺν, ἐξ ἀρρώστιας τινὸς ἐτελεύτησε. Γενομένης δὲ φιλίας πρὸς Ἰπτολεμαῖον αὐτῷ διὰ Σελεύκου, ὠμολογήθη Ἰπτολεμαΐδα, τὴν Ἰπτολεμαίου θυγατέρα, λαβεῖν αὐτὸν γυναῖκα. Καὶ ταῦτα μὲν ἀστεῖα τοῦ Σελεύκου. Κιλικίαν δ' ἀξιῶν χρήματα λαβόντα παραδοῦναι Δημήτριον, ὡς οὐκ ἔπειθε, Σιδῶνα καὶ Τύρον ἀπαιτῶν πρὸς ὀργήν, ἐδόκει βίαιος εἶναι καὶ δεινὰ ποιεῖν, εἰ τὴν ἀπ' Ἰνδῶν ἄχρι τῆς κατὰ Συρίαν θαλάσσης ἅπασαν ὑφ' αὐτῷ πεποιημένος, οὕτως ἐνδεής ἐστιν ἔτι χρημάτων καὶ πτωχός, ὡς ὑπὲρ δυοῖν πόλεων ἀνδρα κηδεστὴν καὶ μεταβολῇ τύχης κεχρημένον ἐλάυνει· λαμπρὰν τῷ Πλάτῳ μαρτυρίαν διδούς, διακελευομένῳ, μὴ τὴν οὐσίαν πλειῶ, τὴν δ' ἀπληστίαν ποιεῖν ἐλάσσω, τὸν γε βουλόμενον ὡς ἀληθῶς εἶναι πλούσιον· ὡς ὁ γε μὴ παύων φιλοπλουτίαν, οὗτος οὔτε πενίας, οὔτ' ἀπορίας ἀπήλλακται.

XXXIII. Οὐ μὴν ὑπέπιηξε Δημήτριος, ἀλλὰ φήσας, οὐδ', ἂν μυριάκις ἠττηθῆ μάχας ἄλλας ἐν Ἴψῳ, γαμβρὸν ἀγαπήσειν ἐπὶ μισθῷ Σέλευκον, τὰς μὲν πόλεις ἐκρατύνατο φρουραῖς· αὐτὸς δὲ πυθόμενος, Λαχάρη στασιάζουσιν Ἀθηναίους ἐπιθέμενον τυραννεῖν, ἤλπισε θραδίως ἐπιφανεῖς λήψεσθαι τὴν πόλιν. Καὶ τὸ μὲν πέλαγος ἀσφαλῶς διεπεραιώθη μεγάλῳ στόλῳ· παρὰ δὲ τὴν Ἀττικὴν παραπλέων ἐχειμάσθη, καὶ τὰς πλείστας ἀπέβαλε τῶν νεῶν, καὶ συνδιεφθάρη πλήθος ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγον. Αὐτὸς δὲ σωθεὶς ἤψατο μὲν τινος πολέμου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὡς δ' οὐδὲν ἐπέβαινε, πέμψας ναυτικὸν ἀντίς ἀθροίσοντας, αὐτὸς εἰς Πελοπόννησον παρῆλθε, καὶ Μεσσήνην ἐπολιόρκει, καὶ προσμαχόμενος τοῖς τεύχεσιν ἐκινδύνευσε, καταπελτικοῦ βέλους εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῷ καὶ τὸ στόμα διὰ τῆς σιαγόνης ἐμπεσόντος.

Ἀναληφθεὶς δὲ, καὶ πόλεις τινὰς ἀφεστῶσας προσαγα-
γόμενος, πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐνέβαλε, καὶ κρατήσας
Ἐλευσῖνος καὶ Ῥαμνοῦντος, ἔφθειρε τὴν χώραν, καὶ ναῦν
τινα λαβῶν ἔχουσαν σῖτον, καὶ εἰσάγουσαν τοῖς Ἀθηναί-
οις, ἐκρέμασε τὸν ἔμπορον καὶ τὸν κυβερνήτην· ὥστε,
τῶν ἄλλων ἀποτρεπομένων διὰ φόβον, σύντονον λιμὸν ἐν
ἄστει γενέσθαι, πρὸς δὲ τῷ λιμῷ καὶ τῶν ἄλλων ἀπορίαν.
Ἄλῶν γοῦν μέδιμνον ὠνούντο τετραράκοντα δραχμῶν, ὁ
δὲ τῶν πυρῶν μόδιος ὠνίος ἦν τριακοσίων. Μικρὰν δὲ
τοῖς Ἀθηναίοις ἀναπνοὴν παρέσχον ἑκατὸν πενήκοντα
νῆες φανεῖσαι περὶ Αἴγιναν, ἃς ἔπεμψεν ἐπικούρους αὐ-
τοῖς Πτολεμαῖος. Εἶτα Δημήτριῳ πολλῶν μὲν ἐκ Πελο-
ποννήσου, πολλῶν δ' ἀπὸ Κύπρου νεῶν παραγενομένων,
ὥστε συμπάσας ἀθροισθῆναι τριακοσίας, ἔφυγον ἄραν-
τες οἱ Πτολεμαίου, καὶ Λαχάρης ὁ τύραννος ἀπέδρα
προέμενος τὴν πόλιν.

XXXIV. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, καίπερ ψηφισάμενοι θάνα-
τον, εἰ μνησθεῖη τις εἰρήνης καὶ διαλλαγῆς πρὸς Δημή-
τριον, εὐθύς ἀνεώγνυσαν τὰς ἐγγύς πύλας, καὶ πρέσβεις
ἔπεμπον, οὐδὲν μὲν ἀπ' ἐκείνου χρηστὸν προσδοκῶντες,
ἐκβιαζομένης δὲ τῆς ἀπορίας, ἐν ἧ, δυσχερῶν πολλῶν συν-
εμπεσόντων, λέγεται τι καὶ τοιοῦτον γενέσθαι· πατέρα
καὶ υἱὸν ἐν οἰκῆματι καθέζεσθαι τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀπε-
γνωκότας, ἐκ δὲ τῆς ὀροφῆς μῦν νεκρὸν ἐκπεσεῖν, τοὺς δ',
ὡς εἶδον, ἀναπηδήσαντας ἀμφοτέρους διαμάχεσθαι περὶ
αὐτοῦ. Τότε καὶ τὸν φιλόσοφον Ἐπίκουρον ἱστοροῦσι
διαθρέψαι τοὺς συνήθεις, κνάμους πρὸς ἀριθμὸν μετ'
αὐτῶν διανεμόμενον. Οὕτως οὖν τῆς πόλεως ἐχούσης,
εἰσελθὼν ὁ Δημήτριος, καὶ κελεύσας εἰς τὸ θέατρον
ἀθροισθῆναι πάντας, ὅπλοις μὲν συνέφραξε τὴν σκηνήν,

καὶ δορυφόροις τὸ λογεῖον περιέλαβεν, αὐτὸς δὲ καταβάς, ὥσπερ οἱ τραγωδοὶ, διὰ τῶν ἄνω παρόδων, ἔτι μᾶλλον ἐκπεπληγμένων τῶν Ἀθηναίων, τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου πέρας ἐποίησατο τοῦ θεοῦς αὐτῶν. Καὶ γὰρ τόνου φωνῆς καὶ ὀημάτων πικρίας φεισάμενος, ἑλαφρῶς δὲ καὶ φιλικῶς μεμψάμενος αὐτοῖς, διηλλάσσετο, καὶ δέκα μυριάδας σίτου μεδίμνων ἐπέδωκε, καὶ κατέστησεν ἀρχάς, αἱ μάλιστα τῷ δήμῳ προσφιλεῖς ἦσαν. Συνιδὼν δὲ Δρομοκλείδης ὁ ὄητωρ ὑπὸ χαρᾶς τὸν δῆμον ἐν τε φωναῖς ὄντα παντοδαπαῖς, καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος ἐπαίνους τῶν δημαγωγῶν ἀμιλλώμενον ὑπερβάλλεσθαι, γνώμην ἔγραψε, Δημητρίῳ τῷ βασιλεῖ τὸν Πειραιᾶ παραδοθῆναι καὶ τὴν Μουνυχίαν. Ἐπιψηφισθέντων δὲ τούτων, ὁ Δημήτριος αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ προσενέβαλε φρουρὰν εἰς τὸ Μουσεῖον, ὡς μὴ πάλιν ἀναχαιτίσαντα τὸν δῆμον ἀσχολίας αὐτῶν πραγμάτων ἐτέρων παρασχεῖν.

XXXV. Ἐχομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων, εὐθύς ἐπεβούλευε τῇ Λακεδαιμόνι. Καὶ περὶ Μαντίνειαν Ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως ἀπαντήσαντος αὐτῷ, νικήσας μάχῃ καὶ τροψάμενος, εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐνέβαλε. Καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ Σπάρτῃ πάλιν ἐκ παρατάξεως ἐλὼν πεντακοσίους, καὶ διαφθείρας διακοσίους, ὅσον οὐπω τὴν πόλιν ἔχειν ἐδόκει μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνάλωτον οὔσαν. Ἄλλ' ἢ τύχη περὶ οὐδένα τῶν βασιλέων ἔοικεν οὕτω τροπὰς λαβεῖν μεγάλας καὶ ταχείας, οὐδ' ἐν ἐτέροις πράγμασι τοσαύτης μικρὰ καὶ πάλιν μεγάλη, καὶ ταπεινὴ μὲν ἐκ λαμπρᾶς, ἰσχυρὰ δ' αὐτίς ἐκ φαύλης γενέσθαι. Διὸ καὶ φασιν αὐτὸν ἐν ταῖς χεῖροσι μεταβολαῖς πρὸς τὴν τύχην ἀναφθέγγεσθαι τὸ Αἰσχύλειον.

Σὺ τοί μ' ἔφυσας, σύ με καταίθειν μοι δοκεῖς.

Καὶ γὰρ τότε τῶν πραγμάτων οὕτως εὐπόρως αὐτῷ πρὸς ἀρχὴν καὶ δύναμιν ἐπιδιδόντων, ἀγγέλλεται Λυσίμαχος μὲν πρῶτος ἀφηρημένος αὐτοῦ τὰς ἐν Ἀσίᾳ πόλεις, Κύπρον δὲ Πτολεμαῖος ἡρηκῶς, ἄνευ μιᾶς πόλεως Σαλαμίνας, ἐν δὲ Σαλαμῖνι πολιορκῶν τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα κατελιημένους. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ τύχη, καθάπερ ἡ παρ' Ἀρχιλόχῳ γυνή

τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολόφρων χερσὶ, τῇ δ' ἐτίρη πῦρ, δεινοῖς αὐτὸν οὕτω καὶ φοβεροῖς ἀγγέλμασιν ἀποστήσασα τῆς Λακεδαιμόνος, εὐθύς ἐτέρας πραγμάτων καινῶν καὶ μεγάλων ἐπὶνεγκεν ἐλπίδας ἐκ τοιαύτης αἰτίας.

XXXVI. Ἐπεὶ, Κασάνδρου τελευτήσαντος, ὁ προσβύτατος αὐτοῦ τῶν παιδῶν, Φίλιππος, οὐ πολὺν χρόνον βασιλεύσας Μακεδόνων, ἀπέθανεν, οἱ λοιποὶ δύο πρὸς ἀλλήλους ἐστασίαζον. Θαστέρου δ' αὐτῶν, Ἀντιπάτρου, τὴν μητέρα Θεσσαλονίκην φονεύσαντος, ἄτερος ἐκάλει βοηθούς, ἐκ μὲν Ἠπείρου Πύρρῳ, ἐκ δὲ Πελοποννήσου Δημήτριον. Ἐφθασε δὲ Πύρρος ἐλθὼν, καὶ πολὺ μέρος Μακεδονίας ἀποτεμόμενος, τῆς βοηθείας μισθόν, φοβερός μὲν ἦν ἤδη παροικῶν Ἀλεξάνδρῳ· Δημητρίου δ', ὡς ἐδέξατο τὰ γράμματα, μετὰ τῆς δυνάμεως προσίοντος, ἔτι μᾶλλον ὁ νεανίας τοῦτον φοβηθεὶς διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν δόξαν, ἀπήνητησεν αὐτῷ περὶ Δίον, ἀσπαζόμενος μὲν καὶ φιλοφρονούμενος, οὐδὲν δὲ φάσκων ἔτι τῆς ἐκείνου δεῖσθαι τὰ πράγματα παρουσίας. Ἦσαν οὖν ἐκ τούτων ὑποψίαι πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς, καὶ βαδίζοντι Δημητρίῳ πρὸς δεῖπνον ὑπὸ τοῦ νεανίσκου παρακεκλιμένῳ μὴνύει τις ἐπιβουλήν, ὡς ἐν αὐτῷ τῷ πότῳ μελλόντων αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὁ δὲ, μηδὲν διαταραχθεὶς, ἀλλὰ μικρὸν ὑφεὶς τῆς πορείας, ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἡγεμόνας ἐν τοῖς ὅπλοις τὴν

στρατιάν ἔχειν, ἀκολούθους δὲ καὶ παῖδας, ὅσοι περὶ αὐτὸν ἦσαν (ἦσαν δὲ πολὺ πλείους τῶν Ἀλεξάνδρου) συνεισελθεῖν εἰς τὸν ἀνδρῶνα, καὶ παραμένειν, ἄχρῃς ἂν ἐξαναστῆ. Τοῦτο δεῖσαντες οἱ περὶ τὸν Ἀλεξάνδρον, οὐκ ἐτόλμησαν ἐπιχειρῆσαι. Καὶ ὁ μὲν Δημήτριος οὐκ ἔχειν αὐτῷ τὸ σῶμα ποτικῶς σκηψάμενος, ἀπῆλθε διὰ ταχέων· τῆ δ' ὑστεραίᾳ περὶ ἀναζυγῆν εἶχε, πράγματα νεώτερα προσπεπωκέναι φάμενος αὐτῷ, καὶ παρητεῖτο συγγνώμην ἔχειν τὸν Ἀλεξάνδρον, εἰ τάχιον ἀπαίρει· συνέσθαι γὰρ αὐτῷ μᾶλλον ἄλλοτε σχολάζων. Ἐχαιρεν οὖν Ἀλέξανδρος, ὡς οὐ πρὸς ἔχθραν, ἀλλ' ἐκουσίως, ἐκ τῆς χώρας ἀπαίροντος αὐτοῦ, καὶ προέπεμπεν ἄχρι Θεταλίας. Ἐπεὶ δ' εἰς Λάρισσαν ἦκον, αὐθις ἀλλήλοις ἐπήγγελον ἐστιάσεις ἀντεπιβουλεύοντες· ὁ δὴ μάλιστα τὸν Ἀλεξάνδρον ὑποχείριον ἐποίησε τῷ Δημητρίῳ. Φυλάττεσθαι γὰρ ὀκνῶν, ὡς μὴ κακῆινον ἀντιφυλάττεσθαι διδάξῃ, παθῶν ἔφθασε, δρῶν μέλλοντος αὐτοῦ, μὴ διαφυγεῖν ἐκείνον, ὃ ἐμηχανᾶτο. Κληθεὶς γὰρ ἐπὶ δεῖπνον ἦλθε πρὸς τὸν Δημήτριον. Ὡς δ' ἐκεῖνος ἐξανέστη μετὰξὺ δεῖπνων, φοβηθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος συνεξανέστη, καὶ κατὰ πόδας αὐτῷ πρὸς τὰς θύρας συνηκολούθει. Γενόμενος οὖν ὁ Δημήτριος πρὸς ταῖς θύραις κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ δορυφόρους, καὶ τοῦτο μόνον εἰπὼν· „Κόπιτε τὸν ἐπόμενον.“ αὐτὸς μὲν ὑπεξῆλθεν· ὁ δ' Ἀλέξανδρος ὑπ' ἐκείνων κατεκόπη, καὶ τῶν φίλων οἱ προσβοηθοῦντες, ὧν ἕνα λέγουσι σφατιτόμενον εἰπεῖν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ φθάσειεν αὐτούς ὁ Δημήτριος.

XXXVII. Ἡ μὲν οὖν νύξ, οἷον εἰκός, θόρυβον ἔσχεν. Ἄμα δ' ἡμέρᾳ ταρασσομένοις τοῖς Μακεδόσι, καὶ φοβουμένοις τὴν τοῦ Δημητρίου δύναμιν, ὡς ἐπῆει μὲν οὐδεὶς

φοβερός, ὁ δὲ Δημήτριος ἔπεμπε βουλόμενος ἐντυχεῖν, καὶ περὶ τῶν πεπραγμένων ἀπολογήσασθαι, θαρσύνει παρῆσθαι, καὶ δέχεσθαι φιλανθρωπῶς αὐτόν. Ὡς δ' ἦλθεν, οὐ μακρῶν ἐδέησεν αὐτῷ λόγων, ἀλλὰ τῷ μισεῖν μὲν Ἀντίπατρον, φονέα τῆς μητρὸς ὄντα, βελτίονος δ' ἀπορεῖν, ἐκείνον ἀνηγόρευσαν βασιλέα Μακεδόνων, καὶ παραλαβόντες αὐτὸν κατήγον εἰς Μακεδονίαν. Ἦν δὲ καὶ τοῖς οἴκοι Μακεδόσιν οὐκ ἀκούσιος ἢ μεταβολή, μεμνημένοις αἰεὶ καὶ μισοῦσιν, ἃ Κάσανδρος εἰς Ἀλέξανδρον τεθνηκότα παρηνόμησεν. Εἰ δέ τις ἔτι μνήμη τῆς Ἀντιπάτρου τοῦ παλαιοῦ μετριότητος ὑπελείπεται, καὶ ταύτην Δημήτριος ἐκαρπούτο Φίλιππῶν συνοικῶν, καὶ τὸν ἐξ ἐκείνης υἱὸν ἔχων διάδοχον τῆς ἀρχῆς, ἤδη τότε μειράκιον ὄντα καὶ τῷ πατρὶ συστρατευόμενον.

XXXVIII. Οὕτω δὲ λαμπρῶ κεκορημένος εὐτυχία, πυνθάνεται μὲν περὶ τῶν τέκνων καὶ τῆς μητρὸς, ὡς μεθεῖνται, δῶρα καὶ τιμὰς Πτολεμαίου προσθέντος αὐτοῖς· πυνθάνεται δὲ περὶ τῆς Σελεύκου γαμηθείσης θυγατρὸς, ὡς Ἀντιόχῃ τῷ Σελεύκου συνοικεῖ, καὶ βασίλισσα τῶν ἄνω βαρβάρων ἀνηγόρευται. Συνέβη γὰρ, ὡς ἔοικε, τὸν Ἀντιόχον, ἐρασθέντα τῆς Στρατονίκης, νέας οὔσης, ἤδη δὲ παιδίον ἐχούσης ἐκ τοῦ Σελεύκου, διακεῖσθαι κακῶς, καὶ πολλὰ ποιεῖν τῷ πάθει διαμαχόμενον· τέλος δ' αὐτοῦ καταγρόντα, δεινῶν μὲν ἐπιθυμεῖν, ἀνήκεστα δὲ νοσεῖν, κεκρατῆσθαι δὲ τῷ λογισμῷ, τρόπον ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου ζητεῖν, καὶ παραλύειν ἀτρέμα, καὶ θεραπείας ἀμελεία, καὶ τροφῆς ἀποχῆ τὸ σῶμα νοσεῖν τινα νόσον σκηπτόμενον. Ἐρασίστρατον δὲ τὸν ἰατρὸν αἰσθῆσθαι μὲν οὐ χαλεπῶς ἐρωῶντος αὐτοῦ· τὸ δ', οὔτινος ἐρᾶ, δυστόπαστον ὄν, ἐξανευρεῖν βουλόμενον, αἰεὶ μὲν

ἐν τῷ δωματίῳ διημερεύειν· εἰ δέ τις εἰσίοι τῶν ἐν ὧρᾳ
 μειρακίων, ἢ γυναικῶν, ἐγκαθορᾶν τριτῷ προσώπῳ τοῦ Ἀν-
 τίοχου, καὶ τὰ συμπάσχειν μάλιστα τῇ ψυχῇ τρεπομένη πε-
 φρυκτότα μέρη καὶ κινήματα τοῦ σώματος ἐπισκοπεῖν. Ὡς
 οὖν, τῶν μὲν ἄλλων εἰσιόντων, ὁμοίως εἶχε, τῆς δὲ Στρατο-
 νίκης, καὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ μετὰ τοῦ Σελεύκου φοιτώσης
 πολλάκις, ἐγίνετο τὰ τῆς Σαπφούς ἐκεῖνα περὶ αὐτὸν πάν-
 τα, φωνῆς ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὄψεων ὑποδεί-
 ξεις, ἰδρωῶτες ὄξεις, ἀταξία καὶ θόρυβος ἐν τοῖς σφυγ-
 μοῖς· τέλος δὲ, τῆς ψυχῆς κατὰ κράτος ἠττωμένης, ἀπο-
 ρία καὶ θάμβος, καὶ ὠχρίασις· ἐπὶ τούτοις προσλογιζό-
 μενον τὸν Ἐρασίστρατον κατὰ τὸ εἶκος, ὡς οὐκ ἂν ἐτέ-
 ρος ἔρῳν βασιλέως υἱὸς ἐνεκαρτέροι τῷ σιωπᾶν μέτροι
 θανάτου, χαλεπὸν μὲν ἠγεῖσθαι τὸ φράσαι ταῦτα καὶ
 κατεπιεῖν· οὐ μὴν ἀλλὰ πιστεύοντα τῇ πρὸς τὸν υἱὸν
 εὐνοίᾳ τοῦ Σελεύκου, παρακινδυνεῦσαι ποτὲ καὶ εἰπεῖν,
 ὡς ἔρως μὲν εἴη τοῦ νεανίσκου τὸ πάθος, ἔρως δ' ἀδύ-
 νατος καὶ ἀνιάτος. Ἐκπλαγέντος δ' ἐκείνου καὶ πυθο-
 μένου, πῶς ἀνιάτος· ὅτι νῆ Δία, φάναι τὸν Ἐρασίστρα-
 τον, ἔρᾳ τῆς ἐμῆς γυναικός. Εἴτ' οὐκ ἂν, εἰπεῖν τὸν Σέ-
 λευκον, ἐπιδοίης, Ἐρασίστρατε, τῷ ἐμῷ παιδί, φίλος ὢν,
 τὸν γάμον; καὶ ταῦτα, ὄρῳν ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ μόνῳ σα-
 λείοντας; Οὐδὲ γὰρ ἂν σὺ, φάναι, τοῦτο πατήρ ὢν
 ἐποίησας, εἰ Στρατονίκης Ἀντίοχος ἐπεθύμησε. Καὶ
 τὸν Σέλευκον· Εἴθε γὰρ, ὦ ἑταῖρε, εἰπεῖν, ταχὺ με-
 ταστρέψαι τις ἐπὶ ταῦτα καὶ μεταβάλοι θεῶν ἢ ἀν-
 θρώπων τὸ πάθος· ὡς ἐμοὶ καὶ τὴν βασιλείαν ἀφεῖναι
 καλὸν Ἀντίοχου περιεχομένῳ. Ταῦτ' ἐμπαθῶς σφό-
 δρα τοῦ Σελεύκου καὶ μετὰ πολλῶν δακρύων λέγοντος,
 ἐμβαλόντα τὴν δεξιὰν αὐτῷ τὸν Ἐρασίστρατον εἰπεῖν,

ὡς οὐδὲν Ἐρασιστράτου δέοιτο· καὶ γὰρ πατὴρ καὶ ἀνὴρ
ὦν καὶ βασιλεὺς αὐτός, ἅμα καὶ ἰατρός εἶη τῆς οἰκίας
ἄριστος. Ἐκ τούτου τὸν Σέλευκον ἐκκλησίαν ἀθροίσαν-
τα πάνδημον, εἶπεῦν, ὅτι βούλεται καὶ διέγνωκε, τῶν ἀνω
πάντων τόπων Ἀντίοχον ἀποδεῖξαι βασιλέα καὶ Στρατο-
νίκην βασιλίδα, ἀλλήλοις συνοικοῦντας· οἴεσθαι δὲ τὸν
μὲν υἱόν, εἰθισμένον ἅπαντα πείθεσθαι καὶ κατήκοον
ὄντα, μηθὲν ἀντερεῖν αὐτῷ πρὸς τὸν γάμον· εἰ δ' ἡ γυ-
νὴ τῷ μὴ νενομισμένῳ δυσκολαῖνοι, παρακαλεῖν τοὺς φί-
λους, ὅπως διδάσκωσιν αὐτὴν καὶ πείθωσι, καλὰ καὶ δί-
καια τὰ δοκοῦντα βασιλεῖ μετὰ τοῦ συμφέροντος ἡγεῖ-
σθαι. Τὸν μὲν οὖν Ἀντίοχου καὶ Στρατονίκης γάμον ἐκ-
τοιαύτης γενέσθαι προσφάσεως λέγουσι.

XXXIX. Δημήτριος δὲ μετὰ Μακεδονίαν καὶ Θετ-
ταλίαν ἦν παρειληφώς. Ἐχὼν δὲ καὶ τῆς Πελοποννήσου
τὰ πλεῖστα, καὶ τῶν ἐκτὸς Ἰσθμοῦ Μέγαρα καὶ Ἀθήνας,
ἐπὶ Βοιωτοὺς ἐστράτευσε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐγένοντο
συμβάσεις μέτριαι περὶ φιλίας πρὸς αὐτόν· ἔπειτα Κλεώ-
νιμου τοῦ Σπαρτιάτου παραβρόντος εἰς Θήβας μετὰ
στρατιᾶς ἐπαρθέντες οἱ Βοιωτοὶ, καὶ Πίσιδος ἅμα τοῦ
Θεσπιέως, ὃς ἐπρώτευε δόξῃ καὶ δυνάμει τότε, συμπαρο-
μῶντος αὐτούς, ἀπέστησαν. Ὡς δὲ ταῖς Θήβαις ἐπαγα-
γῶν τὰς μηχανὰς ὁ Δημήτριος ἐπολιόρκει, καὶ φοβηθεὶς
ὑπεξῆλθεν ὁ Κλεώννιμος, καταπλαγέντες οἱ Βοιωτοὶ πα-
ρέδωκαν ἑαυτούς. Ὁ δὲ ταῖς πόλεσιν ἐμβολῶν φρουράν,
καὶ πραξάμενος πολλὰ χρήματα, καὶ καταλιπὼν αὐτοῖς
ἐπιμελητὴν καὶ ἀρμοστήν, Ἰερώννιμον, τὸν ἱστορικόν, ἔδο-
ξεν ἡπίως κεχωρῆσθαι, καὶ μάλιστα διὰ Πίσιν. Ἐλὼν γὰρ
αὐτόν, οὐδὲν κακὸν ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ προσαγορευθείς
καὶ φιλοφρονηθεὶς, πολέμαρχον ἐν Θεσπιαῖς ἀπέδειξεν.

Οὐ πολλῶ δ' ὕστερον ἀλίσκεται Λυσίμαχος ὑπὸ Δρομιχαίτου, καὶ πρὸς τοῦτο κατὰ τάχος ἐξορηγήσαντος ἐπὶ Θράκην τοῦ Δημητρίου, ὥσπερ ἔρημα καταληγόμενον, πάλιν ἀπέστησαν οἱ Βοιωτοὶ, καὶ Λυσίμαχος ἅμα διειμένος ἀπηγγέλλετο. Ταχέως οὖν καὶ πρὸς ὄργην ἀναστρέψας ὁ Δημήτριος, εὗρεν ἠττημένους ὑπὸ τοῦ παιδὸς Ἀντιγόνου μάχη τοὺς Βοιωτοὺς, καὶ τὰς Θήβας αὐθις ἐπολιόρκει.

XL. Πύρρον δὲ Θεσσαλίαν κατατρέχοντος, καὶ μέγχι Θερμοπυλῶν παραφανέντος, Ἀντίγονον ἐπὶ τῆς πολιουρκίας καταλιπὼν, αὐτὸς ὥρμησεν ἐπ' ἐκεῖνον. Ὁξέως δὲ φυγόντος, ἐν Θεσσαλίᾳ καταστήσας μυρίους ὀπίτας καὶ χιλίους ἵππεῖς, αὐθις ἐνέκειτο ταῖς Θήβαις, καὶ προσῆγε τὴν λεγομένην ἐλέπολιν, πολυπόνως καὶ κατὰ μικρὸν ὑπὸ βρίθους καὶ μεγέθους μοχλευομένην, ὡς μόλις ἐν δυσὶ μῆσι δύο σταδίους προσελθεῖν. Τῶν δὲ Βοιωτῶν ἐξορώμενως ἀμυνομένων, καὶ τοῦ Δημητρίου πολλάκις φιλονεικίας ἕνεκα μᾶλλον, ἢ χρείας, μάχεσθαι καὶ κινδυνεύειν τοὺς στρατιώτας ἀναγκάζοντος, ὄρων ὁ Ἀντίγονος πίπτοντας οὐκ ὀλίγους, καὶ περιπαθῶν· Τί, ὦ πάτερ, ἔφη, παραναλισκομένους οὐκ ἀναγκαίως τούτους περιορῶμεν; Ὁ δὲ παροξυνθεὶς· Σὺ δέ, ἔφη, τί δυσχεραίνεις; ἢ διάμετρον ὀφείλεις τοῖς ἀποθνήκουσιν; Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βουλόμενός γε μὴ δοκεῖν ἐταίρων ἀφειδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ συγκακιδνεύειν τοῖς μαχομένοις, διελαύνεται τὸν τράχηλον ὀξεῖ βέλει. Καὶ δεινῶς μὲν ἔσχευ, οὐ μὴν ἀνῆκεν, ἀλλ' εἶλε τὰς Θήβας πάλιν. Καὶ παρελθὼν ἀνάτασιν μὲν καὶ φόβον ὡς τὰ δεινότατα πεισομένοις παρέσχευ· ἀνελὼν δὲ τρισκαίδεκα καὶ μεταστήσας τινὰς, ἀφῆκε τοὺς ἄλλους. Ταῖς μὲν οὖν Θήβαις οὕτω δέκατον οἰκοιμένας

ἔτος ἀλῶναι δις ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ συνέπεσε. Τῶν δὲ Πυθίων καθηκόντων, πρῶγμα καινότατον ἐπέτρεψεν αὐτῷ ποιεῖν ὁ Δημήτριος. Ἐπεὶ γὰρ Αἰτωλοὶ τὰ περὶ Δελφούς στενὰ κατεῖχον, ἐν Ἀθήναις αὐτὸς ἤγε τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πανήγυριν, ὡς ἂν προσῆκον αὐτόθι μάλιστα τιμᾶσθαι τὸν θεόν, ὃς δὴ καὶ πατρῷός ἐστι, καὶ λέγεται τοῦ γένους ἄρχηγός.

XLI. Ἐντεῦθεν ἐπανελθὼν εἰς Μακεδονίαν, καὶ μὴτ' αὐτὸς ἄγειν ἡσυχίαν πεφυκώς, τοὺς τ' ἄλλους ὄρων ἐν ταῖς στρατείαις μᾶλλον αὐτῷ προσέχοντας, οἴκοι δὲ ταρραχώδεις καὶ πολυπράγμονας ὄντας, ἐστράτευσεν ἐπ' Αἰτωλοὺς, καὶ τὴν χώραν κακώσας καὶ Πάνταρχον ἐν αὐτῇ, μέρος ἔχοντα τῆς δυνάμεως οὐκ ὀλίγον, ἀπολιπών, ἐπὶ Πύρρῳ αὐτὸς ἐχώρει, καὶ Πύρρος ἐπ' ἐκείνον· ἀλλήλων δὲ διαμαρτόντες, ὁ μὲν ἐπόρθει τὴν Ἥπειρον, ὁ δὲ, Πανταύχῳ περιπεσὼν καὶ μάχην συνάψας, αὐτὸν μὲν ἄχρι τοῦ δοῦναι καὶ λαβεῖν πληγὴν ἐν χερσὶ γενόμενον ἐτρέπατο, τῶν δ' ἄλλων πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινεν, ἐξώγησε δὲ πεντακισχιλίους. Καὶ τοῦτο μάλιστα Δημήτριον ἐκάκωσεν· οὐ γὰρ οὕτω μισηθεὶς ὁ Πύρρος, ἀφ' ὧν ἔπραξεν, ὡς θυμασθεὶς διὰ τὸ πλεῖστα τῇ χειρὶ κατεργάσασθαι, μέγα τε καὶ λαμπρὸν ἔσχεν ἀπὸ τῆς μάχης ἐκείνης ὄνομα παρὰ τοῖς Μακεδόσι· καὶ πολλοῖς ἐπήει λέγειν τῶν Μακεδόνων, ὡς ἐν μόνῳ τούτῳ τῶν βασιλέων εἰδῶλον ἐνορῶτο τῆς Ἀλεξάνδρου τόλμης· οἱ δ' ἄλλοι, καὶ μάλιστα Δημήτριος, ὡς ἐπὶ σκηρῆς, τὸ βάρος ὑποκρίνουντο καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ἀνδρός. Ἦν δ' ὡς ἀληθῶς τραγωδία μεγάλη περὶ τὸν Δημήτριον, οὐ μόνον ἀμπεχόμενον καὶ διαδόμενον περιπτῶς κανσῖαις διμήτροις, καὶ χρυσοπαρούροις ἀλουργίσι, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς ποσὶν ἐκ πορφύρας ἰκράτων

συμπεπιλημένης χρυσοβαφεῖς πεποιημένοι ἐμβάδας. Ἦν δέ τις ὑφαινομένη χλαμύς αὐτῷ πολὺν χρόνον, ἕξογον ὑπερήφανον, εἰκασμα τοῦ κόσμου καὶ τῶν καὶ οὐρανὸν φαινομένων· ὁκατελείφθη μὲν ἡμιτελὲς ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν πραγμάτων, οὐδεὶς δ' ἐτόλμησεν αὐτῇ χρῆσασθαι, καίπερ οὐκ ὀλίγων ὕστερον ἐν Μακεδονίᾳ σοβαρῶν γενομένων βασιλείων.

XLII. Οὐ μόνον δὲ τούτοις τοῖς θβάμασιν ἐλύπει τοὺς ἀνθρώπους ἀήθεις ὄντας, ἀλλὰ καὶ τρυφήν καὶ διαίταν ἐβαρύνοντο· καὶ μάλιστα δὴ τὸ δυσόμιλον αὐτοῦ καὶ δυσπρόσοδον. Ἡ γὰρ οὐ παρεῖχε καιρὸν ἐντυχεῖν, ἢ χαλεπὸς καὶ τραχὺς ἦν τοῖς ἐντυγχάνουσιν. Ἀθηναίων μὲν γὰρ, περὶ οὓς ἐσπουδάκει μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ἔτη δύο πρεσβείαν κατέσχεν· ἐκ Λακεδαιμόνος δ' ἐνὸς πρεσβευτοῦ παραγενομένου, καταφρονεῖσθαι δοκῶν ἠγανάκτησεν. Ἀστειῶς μὲντοι καὶ Λακωνικῶς ἐκεῖνος, εἰπόντος αὐτοῦ· Τί σὺ λέγεις; Ἐνα Λακεδαιμόνιοι πρεσβευτήν ἔπεμψαν; Ναί, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, πρὸς ἓνα. Δόξαντος δὲ αὐτοῦ ποτὲ δημοτικώτερον ἐξελαύνειν, καὶ πρὸς ἔντευξιν ἔχειν οὐκ ἀηθῶς, συνέδραμόν τινες ἐγγράφους ἀξιώσεις ἀναδιδόντες. Δεξαμένου δὲ πάσας καὶ τῇ χλαμύδι συλλαβόντος, ἤσθησαν οἱ ἀνθρώποι καὶ παρηκολούθουν· ὡς δ' ἦλθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ἀξίου γέφυραν, ἀναπτύξας τὴν χλαμύδα, πάσας εἰς τὸν ποταμὸν ἐξέξούπε. Καὶ τοῦτο δὴ δεινῶς ἠρίασε τοὺς Μακεδόνας, ὑβρίζεσθαι δοκοῦντας, οὐ βασιλεύεσθαι, καὶ Φιλίππου μνημονεύοντας, ἢ τῶν μνημονευόντων ἀκούοντας, ὡς μέτριος ἦν περὶ ταῦτα καὶ κοινός. Καί ποτε πρεσβυτέρου γυναιίου κόπτοντος αὐτὸν ἐν παρόδῳ τινὶ, καὶ δεομένου πολλάκις ἀκουσθῆναι, φήσας, μὴ σχολάζειν, ἐγκραγόντος ἐκεῖνου, καὶ, Μὴ βασιλεὺς, εἰπόντος· δηχθεὶς σφόδρα, καὶ πρὸς τούτῳ γενόμενος ἀνέστρεψεν

εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ πάντα ποιησάμενος ὕστερα, τοῖς ἐντυχῆν βουλομένοις, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς πρεσβύτιδος ἐκείνης, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐσχόλασεν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως τῷ βασιλεῖ προσῆκον, ὡς τὸ τῆς δίκης ἔργον. Ἄρης μὲν γὰρ τύραννος, ὡς φησι Τιμόθεος· νόμος δὲ πάντων βασιλεὺς κατὰ Πίνδαρον ἐστὶ· καὶ τοὺς βασιλεῖς Ὀμηρός φησιν, οὐχ ἐλεπόλεις, οὐδὲ ναῦς χαλκήρεις, ἀλλὰ θέμιστας παρὰ τοῦ Διὸς λαμβάνοντας ὄρεσθαι καὶ φυλάσσειν, καὶ τοῦ Διὸς, οὐ τὸν πολεμικώτατον, οὐδὲ τὸν ἀδικώτατον, καὶ φρονικώτατον τῶν βασιλέων, ἀλλὰ τὸν δικαιοτάτον, ὁριστὴν καὶ μαθητὴν προσηγόρευκεν. Ἀλλὰ Δημήτριος ἔχαιρε τῷ βασιλεῖ τῶν θεῶν ἀνομοιοτάτην ἐπιγραφόμενος προσωνμίαν. Ὁ μὲν γὰρ Πολιεύς καὶ Πολιουῆχος, ὁ δὲ Πολιορκητὴς ἐπέκλησιν ἔσχεν. Οὕτως ἐπὶ τὴν τοῦ καλοῦ χώραν τὸ αἰσχρὸν ὑπὸ δυνάμεως ἀμαθοῦς ἐπελθὼν, συνωκείωσε τῇ δόξῃ τὴν ἀδικίαν.

LXIII. Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἐπισφαλέστατα νοσήσας ἐν Πέλλῃ, μικροῦ τότε Μακεδονίαν ἀπέβαλε, καταδραμόντος ὀξείως Πύρρου, καὶ μέχρις Ἐδέσσης προελθόντος. Ἄμα δὲ τῷ κουφότερος γενέσθαι πάνυ ὀραδίως ἐξελάσας αὐτόν, ἐποίησατο τινὰς ὁμολογίας, οὐ βουλόμενος ἐμποδῶν ὄντι συνεχῶς προσπταίων καὶ τοπομαχῶν, ἥτιων εἶναι πρὸς οἷς διανοεῖτο. Διανοεῖτο δ' οὐθὲν ὀλίγον, ἀλλὰ πᾶσαν ἀναλαμβάνειν τὴν ὑπὸ τῷ πατρὶ γενομένην ἀρχήν. Καὶ τῆς ἐλπίδος ταύτης καὶ τῆς ἐπιβολῆς οὐκ ἀπελείπετο τὰ τῆς παρασκευῆς, ἀλλὰ στρατιᾶς μὲν ἤδη συνετέτακτο πεζῆς μυριάδας δέκα, δισχιλίων ἀνδρῶν ἀπεδεούσας, καὶ χωρὶς ἵππεας ὀλίγῳ δισχιλίων καὶ μυρίων ἐλάττους. Στόλον δὲ νεῶν ἅμα πεντακοσίων καταβαλλόμενος, τὰς μὲν ἐν Πειραιεῖ τρόπεις ἔθρετο, τὰς δ' ἐν Κορίνθῳ, τὰς δ' ἐν Χαλκίδι,

τάς δὲ περὶ Πέλλαν· αὐτὸς ἐπιὼν ἑκασταχόσσε, καὶ διδάσκων, ἃ χρῆ, καὶ συντεχνώμενος· ἐκπληττομένων ἀπάντων οὐ τὰ πλήθη μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἔργων. Οὐδεὶς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων οὔτε πεντεκαίδεκῆρη ναῦν πρότερον, οὔτε ἑκκαίδεκῆρη· ἀλλ' ὕστερον τεσσαρακοντήρη Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐναυπηγήσατο, μῆκος διακοσίων ὀγδοήκοντα πηχῶν, ὕψος δὲ ἕως ἀκροστολίου πεντήκοντα δυοῖν δεόντων· ναύταις δὲ, χωρὶς ἐρετῶν, ἐξηρητυμένην τετρακοσίαις, ἐρέταις δὲ τετρακισχιλίαις· χωρὶς δὲ τούτων, ὀπλίτας δεχομένην ἐπὶ τε τῶν παρόδων καὶ τοῦ καταστρώματος, ὀλίγα τρισχιλίων ἀποδέοντας. Ἀλλὰ θῆαν μόνην ἐκείνη παρέσχε· καὶ μικρὸν ὅσον διαφέρουσα τῶν μονίμων οἰκοδομημάτων, φανῆναι πρὸς ἐπίδειξιν, οὐ χρεῖαν, ἐπισφαλῶς καὶ δυσέργως ἐκινήθη. Τῶν δὲ Δημητρίου νεῶν οὐκ ἦν τὸ καλὸν ἀναγώνιστον, οὐδὲ τῷ περιττῷ τῆς κατασκευῆς ἀπεστεροῦντο τὴν χρεῖαν, ἀλλὰ τὸ τάχος καὶ τὸ ἔργον ἀξιοθεατότερον τοῦ μεγέθους παρεῖχον.

XLIV. Αἰρομένης οὖν τοσαύτης δυνάμεως ἐπὶ τὴν Ἀσίαν, ὅσῃ μετ' Ἀλέξανδρον οὐδεὶς ἔσχε πρότερον, οἱ τρεῖς συνέστησαν ἐπὶ Δημήτριον, Σέλευκος, Πτολεμαῖος, Ανσίμαχος· ἔπειτα κοινῇ πρὸς Πύρρον ἀποστείλαντες, ἐκέλευον ἐξάπτεσθαι Μακεδονίας, καὶ μὴ νομίζεω σπονδὰς, αἷς Δημήτριος οὐκ ἐκείνῳ τὸ μὴ πολεμεῖσθαι δέδωκεν, ἀλλ' εἴληφεν ἐαυτῷ τὸ πολεμεῖν οἷς βούλεται πρότερον. Δεξαμένου δὲ Πύρρον, πολὺς περιέστη πόλεμος ἔτι μέλλοντα Δημήτριον. Ἄμα γὰρ τὴν μὲν Ἑλλάδα πλεύσας σιόλω μεγάλῳ Πτολεμαῖος ἀφίστη, Μακεδονίαν δὲ Ανσίμαχος ἐκ Θράκης, ἐκ τὲ τῆς ὁμόρου Πύρρος, ἐμβαλόντες ἐλεηλάτου. Ὁ δὲ τὸν μὲν υἱὸν ἐπὶ τῆς Ἑλλά-

δος κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ βοηθῶν Μακεδονίᾳ, πρῶτον ὤρμησεν ἐπὶ Λυσιμάχον· ἀγγέλλεται δ' αὐτῷ Πύρρῳς ἤρηκώς πόλιν Βερόβοιαν. Καὶ τοῦ λόγου ταχέως εἰς τοὺς Μακεδόνας ἐμπροσόντος, οὐδὲν ἔτι τῷ Δημητρίῳ κατὰ κόσμον εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ὀδυρμῶν καὶ δακρύων καὶ πρὸς ἐκεῖνον ὀργῆς καὶ βλασφημιῶν μεστὸν ἦν τὸ στρατεύμα· καὶ συμμένειν οὐκ ἠθέλον, ἀλλ' ἀπιέναι, τῷ μὲν λόγῳ πρὸς τὰ οἴκοι, τῇ δ' ἀληθείᾳ πρὸς τὸν Λυσιμάχον. Ἐδοξεν οὖν τῷ Δημητρίῳ, Λυσιμάχου μὲν ἀποστῆναι πορρότάτῳ, πρὸς δὲ Πύρρῳν τραπέσθαι· τὸν μὲν γὰρ ὁμόφυλον εἶναι, καὶ πολλοῖς συνήθη δι' Ἀλέξανδρον· ἔπηλυν δὲ καὶ ξένον ἄνδρα, τὸν Πύρρῳν, οὐκ ἂν αὐτοῦ προτιμῆσαι Μακεδόνας. Τούτων μέντοι πολὺ διεψεύσθη τῶν λογισμῶν. Ὡς γὰρ ἐγγὺς ἐλθὼν τῷ Πύρρῳ παρεστρατοπέδευσεν, αἰεὶ μὲν αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις λαμπρότητα θαυμάζοντες, ἔκ τε τοῦ παλαιοτάτου βασιλικώτατον εἰθισμένοι νομίζειν τὸν ἐν τοῖς ὅπλοις κράτιστον, τότε δὲ καὶ πρῶτως κεχρησθαι τοῖς ἀλισκομένοις πυνθανόμενοι, πάντες δὲ καὶ πρὸς ἕτερον καὶ πρὸς τοῦτον ἀπαλλαγῆναι τοῦ Δημητρίου ζητοῦντες, ἀπεχώρουν λάθρα, καὶ κατ' ὀλίγους τό γε πρῶτον, εἶτα φανερῶς ἅπαν εἶχε κίνησιν καὶ ταραχὴν τὸ στρατόπεδον. Τέλος δὲ τῷ Δημητρίῳ τολμήσαντες τινὲς προσελθεῖν, ἐκέλευον ἀπιέναι καὶ σῶζειν αὐτόν· ἀπειρημένοι γὰρ ἤδη Μακεδόνας ὑπὲρ τῆς ἐκεῖνου τρυφῆς πολεμοῦντας. Οὗτοι μετριώτατοι τῶν λόγων ἐφαίνοντο τῷ Δημητρίῳ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων τραχύτητα· καὶ παρελθὼν ἐπὶ σκηνήν, ὥσπερ οὐ βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποκριτῆς, μεταμφιέννυται χλαμύδα φαιῖαν ἀντὶ τῆς τραγικῆς ἐκεῖνης, καὶ διαλαθὼν ὑπεχώρησεν. Ὀρμησάντων δὲ τῶν πλείστων εὐθύς ἐφ' ἄρπαγὴν, καὶ πρὸς ἀλλήλους

διαμαχομένων, καὶ τὴν σκηπὴν διασπώντων, ἐπιφανεῖς ὁ Πύρρος ἐκράτησεν αὐτοβοεὶ καὶ κατέσχε τὸ στρατόπεδον. Καὶ γίνεται πρὸς Ἀντίμαχον ἀντὶ συμπάσης Μακεδονίας νέμησις, ἑπταετίαν ὑπὸ Δημητρίου βεβαίως ἀρχθεΐσης.

XLV. Οὕτω δὲ τοῦ Δημητρίου τῶν πραγμάτων ἐκπεσόντος, καὶ καταφυγόντος εἰς Κασάνδρειαν, ἣ γυνὴ Φίλα περιπαθῆς γενομένη, προσιδεῖν μὲν οὐχ ὑπέμεινεν αὐθις ιδιώτην καὶ φηγάδα τὸν τλημονέστατον βασιλέων Δημήτριον, ἀπειταμένη δὲ πᾶσαν ἐλπίδα, καὶ μισήσασα τὴν τύχην αὐτοῦ, βεβαιοτέραν ἐν τοῖς κακοῖς οὔσαν, ἢ τοῖς ἀγαθοῖς, πιούσα φάρμακον ἀπέθανε. Δημήτριος δ' ἔτι τῶν λοιπῶν ναυαγίων ἔχουσθαι διανοηθεὶς, ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τοὺς ἐκεῖ στρατηγούς καὶ φίλους συνήγεν. Ἦν οὖν ὁ Σοφοκλέους Μενέλαος εἰκόνα ταῖς αὐτοῦ τύχαις παρατίθησιν·

Ἄλλ' οὐμός αἰεὶ πότμος ἐν πυκνῷ θεοῦ
τροχῷ κνκλεῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν·
ὥσπερ σελήνης δ' ὄψις εὐφρόναις δύο
στῆναι δύναται ἂν οὔ ποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,
ἀλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νέα,
πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη,
χῶτανπερ αὐτῆς εὐγενεστάτη φανῆ,
πάλιν διαρῥέει, κεῖς τὸ μηδὲν ἔρχεται.

ταύτη μᾶλλον ἂν τις ἀπεικᾶσαι τὰ Δημητρίου πράγματα καὶ τὰς περὶ αὐτὸν ἀξήσεις καὶ φθίσεις, καὶ ἀναπληρώσεις καὶ ταπεινότητας· οὗ γε καὶ τότε παντάπασιν ἀπολείπειν καὶ κατασβέννυσθαι δοκοῦντος, ἀνέλαμπεν αὐθις ἡ ἀρχή, καὶ δυνάμεις τινὲς ἐπιρῥέουσαι κατὰ μικρὸν ἀνεπλήρουσιν τὴν ἐλπίδα. Καὶ τότε πρῶτον ιδιώτης καὶ

τῶν βασιλικῶν κοσμίῳν ἔρημος ἐπεφοῖτα ταῖς πόλεσι.
Καί τις αὐτὸν ἐν Θήβαις τοιοῦτον θεασάμενος, ἐχρήσατο τοῖς Εὐριπίδου στίχοις οὐκ ἀηδῶς·

Μορφήν ἀμείψας ἐκ θεοῦ βροτησίαν,
πάρεστι Δίρκης νόματ' Ἰσμηνοῦ θ' ὕδωρ.

XLVI. Ἐπεὶ δ' ἅπαξ ὡσπερ εἰς ὁδὸν βασιλικὴν τὴν ἐλπίδα κατέστη, καὶ συνίστατο πάλιν σῶμα καὶ σχῆμα περὶ αὐτὸν ἀρχῆς, Θηβαίοις μὲν ἀπέδωκε τὴν πολιτείαν, Ἀθηναῖοι δ' ἀπέστησαν αὐτοῦ. Καὶ τὸν τε Δίφιλον, ὅς ἦν ἱερεὺς τῶν Σωτήρων ἀναγεγραμμένος, ἐκ τῶν ἐπώνυμων ἀνεῖλον, ἀρχοντας αἰρεῖσθαι πάλιν, ὡσπερ ἦν πάτριον, ψηφισάμενοι, τὸν τε Πύρρον ἐκ Μακεδονίας μετεπέμποντο, μᾶλλον, ἢ προσεδόκησαν, ἰσχύοντα τὸν Δημήτριον ὀρῶντες. Ὁ δ' ὀργῇ μὲν ἐπῆλθεν αὐτοῖς, καὶ πολιτορκίαν περὶ τὸ ἄστυ συνεστήσατο καρτεράν. Κράτητος δὲ, τοῦ φιλοσόφου, πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν, ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ δυνατοῦ, τὰ μὲν, οἷς ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ἐδεῖτο, πεισθεῖς, τὰ δ', ἐξ ὧν ἐδίδασκε περὶ τῶν ἐκείνῳ συμφερόντων, νοήσας, ἔλυσε τὴν πολιτορκίαν, καὶ συναγαγὼν, ὅσαι νῆες ἦσαν αὐτῷ, καὶ στρατιώτας μυρσίους καὶ χιλίους σὺν ἱππεῦσιν ἐμβιβάσας, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἔπλει, Λυσιμάχου Καρίαν καὶ Λυδίαν ἀποστήσων. Δέχεται δ' αὐτὸν Εὐρυδίκη περὶ Μίλητον, ἀδελφὴ Φίλας, ἄγουσα τῶν αὐτῆς καὶ Πτολεμαίου θυγατέρων Πτολεμαΐδα, καθωμολογημένην ἐκείνῳ πρότερον διὰ Σελεύκου. Ταύτην γαμειὶ Δημήτριος, Εὐρυδίκης ἐκδιούσης. Καὶ μετὰ τὸν γάμον εὐθύς ἐπὶ τὰς πόλεις τρέπεται, πολλῶν μὲν ἐκουσίως προστιθεμένων, πολλὰς δὲ καὶ βιαζόμενος. Ἐλαβε δὲ καὶ Σάρδεις· καὶ τινες τῶν Λυσιμάχου στρατηγῶν ἀπεχώρησαν πρὸς αὐτὸν, χρήματα καὶ στρατιάν

κομίζοντες. Ἐπερχομένου δ' Ἀγαθοκλέους, τοῦ Ἀνσιμάχου, μετὰ δυνάμεως, ἀνέβαινεν εἰς Φρυγίαν, ἐγνωκῶς, ἀνπερ Ἀρμενίας ἐπιλάβηται, Μηδίαν κινεῖν, καὶ τῶν ἄνω πραγμάτων ἔχεσθαι, πολλὰς ἐξωθουμένῳ περιφυγὰς καὶ ἀναχωρήσεις ἐχόντων. Ἐπομένου δ' Ἀγαθοκλέους, ἐν ταῖς συμπλοκαῖς περιῆν· ἐπισιτισμοῦ δὲ καὶ προνομῶν εἰσγόμενος, ἤπορεῖτο, καὶ τοῖς στρατιώταις δι' ὑποψίας ἦν ὡς ἐπ' Ἀρμενίαν καὶ Μηδίαν ἐκτοπίζων. Ἄμα δὲ μᾶλλον ὁ λιμὸς ἐπέτεινε, καὶ διαμαρτία τις γενομένη περὶ τὴν Λύκου διάβασιν πλῆθος ἀνθρώπων ἀρπασθὲν ὑπὸ τοῦ ρεύματος ἀπώλεσεν. Ὅμως δὲ τοῦ σκώπτειν οὐκ ἀπέιχοντο. Προγράφει δὲ τις αὐτοῦ πρὸ τῆς σκηνῆς τὴν τοῦ Οἰδίποδος ἀρχὴν, μικρὸν παραλλάξας·

Τέννον τυφλοῦ γέροντος Ἀντιγόνου, τῖνας
χώρους ἀφίγμεθα;

XLVII. Τέλος δὲ καὶ νόσον τῷ λιμῷ συνεπιτιθεμένης, ὡς περ εἶωθεν, ἐπὶ βρώσεις ἀναγκαίας τροπομένων, τοὺς πάντας οὐκ ἐλάσσονας ὀκτακισχιλίων ἀποβαλὼν, ἀπῆγεν ὀπίσω τοὺς λοιπούς· καὶ καταβάς εἰς Ταρσὸν, ἐβούλετο μὲν ἀπέχεσθαι τῆς χώρας, οὔσης ὑπὸ Σελεύκου τότε, καὶ πρόφασιν ἐκείνῳ μηδεμίαν παρασχεῖν· ὡς δ' ἦν ἀμήχανον, ἐν ταῖς ἐσχάταις ὄντων ἀπορίας τῶν στρατιωτῶν, καὶ τοῦ Ταύρου τὰς ὑπερβολὰς Ἀγαθοκλῆς ἀπειτήχισε, γράφει πρὸς Σελεύκον ἐπιστολὴν, μακρὰν τινὰ τῆς αὐτοῦ τύχης ὀδυρμόν, εἶτα πολλὴν ἰκεσίαν καὶ δέησιν ἔχουσαν, ἀνδρὸς οἰκείου λαβεῖν οἶκτον, ἄξια καὶ πολεμίοις συναληθῆσαι πεπονθότος. Ἐπικλασθέντος δὲ πῶς Σελεύκου, καὶ γράψαντος τοῖς ἐκεῖ στρατηγοῖς, ὅπως αὐτῷ τε τῷ Δημητρίῳ χορηγίαν βασιλικὴν καὶ τῇ δυνάμει τροφήν ἀφθονοὺν παρέχωσιν, ἐπελθὼν Πατροκλῆς, ἀνήνυ

συνειτός εἶναι δοκῶν καὶ Σελεύκῳ φίλος πιστός, οὐ τὸ τῆς δαπάνης ἔφη πλείστον εἶναι τῶν Δημητρίου στρατιωτῶν τρεφομένων, ἀλλ' ἐνδιατρίβοντα τῇ χώρᾳ Δημήτριον οὐ καλῶς περιορᾶν αὐτόν, ὅς αἰεὶ βιαιότατος ὢν καὶ μεγαλοπραγμονέστατος βασιλέων, νῦν ἐν τύχαις γέγονεν, αἱ καὶ τοὺς φύσει μειρίους ἐξάγουσι τολμῶν καὶ ἀδικεῖν. Ἐκ τούτου παροξυνθεὶς ὁ Σέλευκος ἐξώρμησεν εἰς Κιλικίαν μετὰ πολλῆς δυνάμεως. Ὁ δὲ Δημήτριος, ἐκπλαγεὶς τῇ δι' ὀλίγου μεταβολῇ τοῦ Σελεύκου, καὶ φοβηθεὶς, ὑπέστειλε τοῖς ὀχυροτάτοις τοῦ Ταύρου, καὶ διαπεμπόμενος, ἡξίου μάλιστα μὲν αὐτὸν περιῦδεῖν τῶν αὐτονόμων τινὰ βαρβάρων κτησάμενον ἀρχήν, ἐν ἧ καταβιώσεται πλάνης καὶ φυγῆς παυσάμενος· εἰ δὲ μὴ, τὸν χειμῶνα διαθρέψαι τὴν δύναμιν αὐτόθι, καὶ μὴ πάντων ἐνδεᾶ καὶ γυμνὸν ἐξελαύνειν, καὶ προβάλλειν τοῖς πολεμίσις.

XI.VIII. Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος, ταῦτα πάντα ὑποπτεύων, ἐκέλευσεν αὐτόν, εἰ βούλεται, δύο μῆνας ἐν τῇ Καταονίᾳ χειμάσαι, δόντα τοὺς πρώτους τῶν φίλων ὁμήρους, ἅμα δὲ τὰς εἰς Συρίαν ἀπειτείζων ἐκβολάς· ἐγκλειόμενος, ὡςπερ θηρίον, ὁ Δημήτριος κύκλῳ καὶ περιβαλλόμενος, ὑπ' ἀνάγκης τρέπεται πρὸς ἀλκὴν, καὶ τὴν τε χώραν κατέτρεχε, καὶ τῷ Σελεύκῳ προσβάλλοντι συμπλεκόμενος, αἰεὶ πλέον εἶχε. Καὶ ποτε τῶν δρεπανηφόρων εἰς αὐτὸν ἀφεθέντων, ὑπερβὰς τροπὴν ἐποίησατο, καὶ τῶν εἰς Συρίαν ὑπερβολῶν τοὺς ἀποτειχίζοντας ἐξελάσας ἐκράτησε. Καὶ ὅλως ἐπῆροτο τῇ γνώμῃ, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀνατεθαρόηκόςτας ὁρῶν, παρεσκευάζετο διαγωνίσασθαι πρὸς τὸν Σέλευκον ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἄθλοις, ἠπορημένον ἦδη καὶ αὐτόν. Ἀπέστρεψε μὲν γὰρ τὴν παρὰ Λυσιμάχου βοήθειαν, ἀπιστῶν καὶ φοβούμενος· αὐτὸς δὲ καθ' ἑαυ-

τὸν ὠκνεῖ τῷ Δημητρίῳ συνάψαι, δεδιὼς τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀεὶ μεταβολὴν, ἐκ τῶν ἐσχάτων ἀποριῶν τὰς μεγίστας εὐτυχίας ἐπιφέρουσαν. Νόσος μέντοι βαρεῖα τὸν Δημήτριον ἐν τούτῳ καταλαβοῦσα, τό τε σῶμα δεινῶς ἐκάκωσε, καὶ τὰ πράγματα παντάπασι διέφθειρεν. Οἱ μὲν γὰρ ἀπεχώρησαν πρὸς τοὺς πολεμίους, οἱ δὲ διεθρόύησαν αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν. Μόλις δ' ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα ῥαΐσας, καὶ τοὺς ὑπολοίπους ἀναλαβῶν, καὶ ὀρμήσας, ὅσον ἰδεῖν καὶ δοξάσαι τοὺς πολεμίους, ἐπὶ Κιλικίας, εἶτα νυκτὸς ἄνευ σάλπιγγος ἄρας ἐπὶ Θάτερα, καὶ τὸν Ἀμανὸν ὑπερβαλὼν, ἐπόρθει τὴν κάτω χώραν ἄχρι τῆς Κυθρήστικῆς.

XLIX. Ἐπιφανέντος δὲ τοῦ Σελεύκου, καὶ ποιουμένου τὰς καταλύσεις ἐγγύς, ἀναστήσας ὁ Δημήτριος τὸ στρατεύμα, νυκτὸς ἐβράδιζεν ἐπ' αὐτὸν, ἀγνοοῦντα μέχρι πολλοῦ καὶ κοιμώμενον. Ἄντομόλων δὲ τινῶν παραγενομένων καὶ φρασάντων τὸν κίνδυνον, ἐκπλαγεῖς καὶ ἀναπηδήσας, ἐκέλευσε σημαίνειν, ἅμα τὰς κρηπίδας ὑποδοῦμενος, καὶ βοᾶν πρὸς τοὺς ἐταίρους, ὡς θηρίῳ δεινῷ συμπλέκεται. Δημήτριος δὲ, τῷ θορύβῳ τῶν πολεμίων αἰσθόμενος, ὅτι μεμίνυται, κατὰ τάχος ἀπήγεν. Ἄμα δ' ἡμέρα προσκειμένον τοῦ Σελεύκου, πέμψας τινὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπὶ Θάτερον κέρας, ἐποίησε τινὰ τροπὴν τῶν ἐναντίων. Εἶτα μέντοι Σέλευκος αὐτὸς, ἀφείς τὸν ἵππον, καὶ τὸ κράνος ἀποθέμενος, καὶ λαβὼν πέλιτην, ἀπήντα τοῖς μισθοφόροις ἐπιδεικνύμενος αὐτὸν, καὶ μεταβάλλεσθαι παρακαλῶν, ἤδη ποτὲ συμφρονήσαντας, ὅτι φειδόμενος ἐκείνων, οὐ Δημητρίου, χρόνον πολὺν διατετέλεκεν. Ἐκ τούτου πάντες ἀσπασζόμενοι, καὶ βασιλέα προσγορεύοντες μεθίσταντο. Δημήτριος δὲ, πολλῶν μετα-

βολῶν αἰσθόμενος, ἐσχάτην ἐκείνην ἤμουσαν ἐπ' αὐτὸν ἐκκλίνας, ἐπὶ τὰς Ἀμανίδας ἔφυγε πύλας, καὶ καταλαβὼν ὕλην τινὰ σνηρεφῆ, μετὰ φίλων τιῶν καὶ ἀκολούθων ὀλίγων παντάπασιν ὄντων προσέμεινε τὴν νύκτα, βουλόμενος, εἰ δύναιτο, τῆς ἐπὶ Καῦνον ὁδοῦ λαβέσθαι, καὶ διεκπεσεῖν ἐπὶ τὴν ἐκεῖ θάλασσαν, οὗ τὸν ναύσταθμον εὐρήσειν ἠλπίζεν. Ὡς δ' ἔγνω μὴδ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐφόδιον ἔχοντας αὐτοὺς, ἐπ' ἄλλων ἐγένετο λογισμῶν. Εἶτα μέντοι Σωσιγένης ἐπῆλθεν, εἰαῖρος αὐτοῦ, χρυσοῦς τετρακοσίους ὑπεζωσμένος· καὶ ἀπὸ τούτων ἐλπίζοντες ἄχρι θαλάσσης διαγενήσεσθαι, πρὸς τὰς ὑπερβολὰς ἐχώρον σκοταῖοι. Πυρῶν δὲ καιομένων πρὸς αὐταῖς πολεμίων, ἀπογρόντες ἐκείνην τὴν ὁδὸν, αὐθις ἀνεχώρησαν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, οὔτε πάντες (ἔμοι γὰρ ἀπέδρασαν) οὔτε ὁμοίως οἱ παραμένοντες πρόθυμοι. Τολμήσαντος δὲ τινος εἰπεῖν τι, ὡς Σελεύκῳ χρητὸν τὸ σῶμα παραδοῦναι, Δημήτριος ὄρμησε μὲν τὸ ξίφος σπασάμενος ἀνελεῖν ἑαυτόν· οἱ δὲ φίλοι περιστάντες καὶ παραμυθούμενοι, συνέπεισαν οὕτω ποιῆσαι. Καὶ πέμπει πρὸς Σέλενον, ἐπιτρέπων ἐκεῖνῳ τὰ καθ' ἑαυτόν.

Γ. Ἀκούσας δὲ Σέλενος, οὐκ ἔφη τῇ Δημητρίου τύχῃ σῶζεσθαι Δημήτριον, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν αὐτῷ φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος ἐπίδειξιν διδοῦσθαι. Καλέσας δὲ τοὺς ἐπιμελητὰς, σκηρὴν τεπηγνύει βασιλικὴν ἐκέλευσε, καὶ πάντα τᾶλλα ποιεῖν καὶ παρασκευάζειν εἰς ὑποδοχὴν καὶ θεραπείαν μεγαλοπρεπῶς. Ἦν δὲ τις Ἀπολλωνίδης παρὰ τῷ Σελεύκῳ, τοῦ Δημητρίου γεγονώς συνήθης· τοῦτον εὐθύς ἐξέπεμψε πρὸς αὐτόν, ὅπως ἡδίων γένηται, καὶ θαρσύνῃ ὡς πρὸς οἰκεῖον ἄνδρα καὶ κηδεστὴν ἀπαντᾷ. Φανερᾶς δὲ τῆς γνώμης

αὐτοῦ γενομένης, ὀλίγοι τὸ πρῶτον, εἶτα οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων ἐξεπήδων παρὰ τὸν Δημήτριον, ἀμιλλώμενοι καὶ φθάνοντες ἀλλήλους· ἠλπίζετο γὰρ εὐθύς παρὰ τῷ Σελεύκῳ μέγιστος ἔσσεσθαι. Τοῦτο δ' ἐκείνῳ μὲν εἰς φθόνον μετέβαλλε τὸν ἔλεον, τοῖς δὲ κακοήθεσι καὶ βασικάνοις παρέσχεν ἀποτρέψαι καὶ διαφθεῖραι τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως, ἐκφοβήσασιν αὐτὸν, ὡς οὐκ εἰς ἀναβολὰς, ἀλλ' ἅμα τῷ πρῶτον ὀφθῆναι τὸν ἄνδρα, μεγάλων ἐσομένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νεωτερισμῶν. Ἄσπι δὴ τοῦ Ἀπολλωνίδου πρὸς τὸν Δημήτριον ἀφιγμένου περιχαροῦς, καὶ τῶν ἄλλων ἐπερχομένων, καὶ λόγους θαυμαστοὺς ἀπαγγελλόντων παρὰ τοῦ Σελεύκου, καὶ τοῦ Δημητρίου μετὰ τηλικαύτην δυστυχίαν καὶ κακοπραγίαν, εἰ καὶ πρότερον ἐδόκει τὴν παράδοσιν τοῦ σώματος αἰσχρὰν πεποιῆσθαι, τότε μετεγνωκότος διὰ τὸ θαρσύνειν καὶ πιστεύειν ταῖς ἐλπίσιν, ἦλθε Πανσανίας ἔχων στρατιώτας ὁμοῦ πεζοὺς καὶ ἵππεῖς περὶ χιλίους. Καὶ τούτοις περισχῶν τὸν Δημήτριον ἄφνω, τοὺς δ' ἄλλους ἀποστήσας, Σελεύκῳ μὲν αὐτὸν εἰς ὄψιν οὐ κατέστησεν, εἰς δὲ Χερσόνησον τὴν Συριακὴν ἀπήγαγεν· ὅπου τὸ λοιπὸν ἰσχυρὰς φυλακῆς ἐπισταθείσης, θεραπεία μὲν ἦκεν ἰκανὴ παρὰ Σελεύκου, καὶ χρήματα καὶ διαίτα παρεσκευάζετο καθ' ἡμέραν οὐ μεμπτή, δρόμοι δὲ καὶ περίπατοι βασιλικοὶ, καὶ παράδεισοι θήρας ἔχοντες ἀπεδείχθησαν· ἦν δὲ καὶ τῶν φίλων τῶν συμφυγόντων τῷ βουλομένῳ συνεῖναι· καὶ παρ' αὐτὸν τινὲς ὁμῶς ἐπιφοιτῶντες ἀπὸ τοῦ Σελεύκου ἦγον, κομίζοντες ἐπεικεῖς λόγους, καὶ θαρσύνει παρακαλοῦντες, ὡς, ὅταν πρῶτον Ἀντίοχος ἀφίκηται σὺν Στρατονίῃ, διαθησόμενον.

11. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐν τοιαύτῃ τύχῃ γεγονὼς ἀπέ-

στειλε πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοὺς περὶ Ἀθήνας καὶ Κόρινθον ἡγεμόνας καὶ φίλους, μήτε γράμμασιν αὐτοῦ, μήτε σφραγίδι, πιστεύειν, ἀλλ' ὡσπερ τεθνηκότος, Ἀντιγόνου τὰς πόλεις καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα διαφυλάττειν. Ἀντιγονος δὲ, τὴν τοῦ πατρὸς σύλληψιν πυθόμενος, καὶ βαρέως ἐνεγκῶν, καὶ πενθίμην ἀναλαβὼν ἐσθῆτα, πρὸς τοὺς ἄλλους βασιλεῖς ἔγραψε, καὶ πρὸς αὐτὸν Σέλευκον, δεόμενος, καὶ πᾶν, ὃ τι λοιπὸν ἦν αὐτοῖς, παραδιδούς, καὶ πρὸ παντὸς ὀμηρεύειν ἔτοιμος ὢν αὐτὸς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς. Καὶ συνεδέοντο ταῦτα πόλεις τε πολλαὶ καὶ δυνάσται, πλὴν Λυσιμάχου. Λυσιμάχος δὲ καὶ χρήματα πολλὰ πέμπων ὑπισχνεῖτο Σελεύκῳ κτείναντι Δημήτριον. Ὁ δ' ἐκεῖνον μὲν καὶ ἄλλως προβαλλόμενος, ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ μιαρὸν ἡγεῖτο καὶ βάρβαρον. Ἀντιόχῳ δὲ, τῷ παιδί, καὶ Στρατονίκη παραφυλάττων Δημήτριον, ὡς ἐκείνων ἢ χάρις γένοιτο, παρήγαγε τὸν χρόνον.

LII. Ὁ δὲ Δημήτριος, ὡς ἐν ἀρχῇ τὴν τύχην προσπεσοῦσαν ὑπέμεινε, καὶ ῥᾶον ἤδη φέρειν εἰθίζετο τὰ παρόντα, πρῶτον μὲν ἀμωσγέπως ἐκίνει τὸ σῶμα, θήρας, ἐφ' ὅσον ἦν, καὶ δρόμων ἀπιτόμενος, ἔπειτα κατὰ μικρὸν ὄγκον πρὸς αὐτὰ καὶ νωθείας ἐπίμπλατο, καὶ φέρων ἑαυτὸν εἰς πότους καὶ κύβους κατέβαλλε, καὶ τοῦ χρόνου τὸ πλεῖστον ἐν τούτοις διῆγεν· εἴτε τοὺς ἐν τῷ νήφειν ἀναλογισμοὺς τῶν παρόντων ἀποδιδράσκων, καὶ παρακαλυπτόμενος τῇ μέθῃ τὴν διάνοιαν, εἴτε συγγνοὺς ἑαυτοῦ, τοῦτον εἶναι τὸν βίον, ὃν ἔκπαλαι ποθῶν καὶ διώκων, ἄλλως ὑπ' ἀνοίας καὶ κενῆς δόξης ἐπλάζετο, καὶ πολλὰ μὲν ἑαυτοῦ, πολλὰ δ' ἐτέροις πράγματα παρεῖχεν, ἐν ὅπλοις καὶ στόλοις καὶ στρατοπέδοις τὸ ἀγαθὸν ζητῶν, ὃ νῦν ἐν ἀπραγμοσίῃ καὶ σχολῇ καὶ ἀναπαύσει μὴ προς-

δοκήσας ἀνεύρηκε. Τί γάρ ἄλλο τῶν πολέμων καὶ τῶν κινδύνων πέρας ἐστὶ τοῖς φάυλοις βασιλεῦσι, κακῶς καὶ ἀνοήτως διακειμένοις, οὐχ ὅτι μόνον τρυφήν καὶ ἡδονὴν ἀντὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καλοῦ διώκουσιν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἡδεσθαι, μηδὲ τρυφᾶν, ὡς ἀληθῶς ἴσασιν; Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἔτος τρίτον ἐν τῇ Χερσόνησῳ καθευργμένος, ὑπ' ἀργίας καὶ πλησμονῆς καὶ οἴνου νοσήσας ἀπέθανεν, ἔτη τέσσαρα καὶ πενήκοντα βεβιωκώς. Καὶ Σέλενος ἤκουσέ τε κακῶς, καὶ μετενόησεν οὐ μετρίως, ἐν ὑποψίᾳ τὸν Δημήτριον θέμενος τότε, καὶ μηδὲ Δρομιχαίτην, ἀνδρα βάροβαρον Θρᾷκα, μιμησάμενος, οὕτω φιλανθρωπῶς καὶ βασιλικῶς ἀλόντι Λυσιμάχῳ χρησάμενον.

LIII. Ἔσχε μέντοι καὶ τὰ περὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ τραγικὴν τινα καὶ θραυρικὴν διάθεσιν. Ὁ γὰρ υἱός, Ἀντίγονος, ὡς ἤσθετο τὰ λείψανα κομιζόμενα, πάσαις ἀναχθεῖς ταῖς ναυσὶν, ἐπὶ νήσων ἀπῆντησε· καὶ δεξάμενος εἰς τὴν μεγίστην τῶν ναυαρχίδων ἔθρετο τὴν ὑδρίαν χρυσήλατον οὔσαν. Αἱ δὲ πόλεις, αἷς προσεῖχον, τοῦτο μὲν στεφάνους ἐπέφερον τῇ ὑδρίᾳ, τοῦτο δ' ἄνδρας ἐν σχήματι πενθίμῳ συνθάψοντας καὶ συμπαραπέμψοντας ἀπέστελλον. Εἰς δὲ Κόρινθον τοῦ στόλου καταπλέοντος, ἢ τε κάλπιδι ἐκ πρῦμνης περιφανῆς ἐωρᾶτο, πορφύρῃ βασιλικῇ καὶ διαδήματι κεκοσμημένη, καὶ παρειστήκεισαν ἐν ὅπλοις νεανίσκοι δορυφοροῦντες. Ὁ δὲ τῶν τότε ἀυλιτῶν ἔλλογιμώτατος, Ξενοφάντος, ἐγγὺς καθεζόμενος προσήλκει τῶν μελῶν τὸ ἱερώτατον. Καὶ πρὸς τοῦτο τῆς εἰρᾶς ἀναφερομένης μετὰ ζήθμοῦ τινος ἀπῆντα ψόφος, ὡσπερ ἐν κοπετῷ, ταῖς τῶν αὐλημάτων περιόδοις. Τὸν δὲ πλεῖστον καὶ ὀλοφυρμὸν αὐτὸς ὁ Ἀντίγονος τοῖς ἡθροισμένοις ἐπὶ τὴν θάλατταν ὄφθεις ταπεινὸς καὶ δε-

δακρυμένος παρέσχεν. Ἐπενεχθεισῶν δὲ τιμῶν καὶ στεφάνων περὶ Κόρινθον, εἰς Δημητριάδα κομίσας ἔθηκε τὰ λείψανα, πόλιν ἐπάνυμον ἐκείνου, οἰκισθεῖσαν ἐκ μικρῶν τῶν περὶ τὸν Ἰωλκὸν πολιχνίων. Ἀπέλιπε δὲ γενεὰν Δημήτριος, Ἀντίγονον μὲν ἐκ Φίλας καὶ Στρατονίκην, δύο δὲ Δημητρίους, τὸν μὲν Λεπτὸν, ἐξ Ἰλλυρίδος γυναικὸς, τὸν δ' ἄρξαντα Κυρήνης, ἐκ Πτολεμαίδος· ἐκ δὲ Δηϊδαμείας Ἀλέξανδρον, ὃς ἐν Αἰγύπτῳ κατεβίωσεν. Λέγεται δὲ καὶ Κόρροαβον υἱὸν ἐξ Εὐριδίκης αὐτῷ γενέσθαι. Κατέβη δὲ ταῖς διαδοχαῖς τὸ γένος αὐτοῦ βασιλεῦον εἰς Περσέα τελευταῖον, ἐφ' οὗ Ῥωμαῖοι Μακεδονίαν ὑπηγάγοντο. Διηγωνισμένου δὲ τοῦ Μακεδονικοῦ δράματος, ὥρα τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπεισαγαγεῖν.

Α Ν Τ Ω Ν Ι Ο Σ

Ἀντωνίου πάππος μὲν ἦν ὁ ῥήτωρ Ἀντώνιος, ὃν τῆς Σύλλα γενόμενον στάσεως Μάριος ἀπέκτεινε· πατὴρ δὲ, ὁ Κρητικὸς ἐπικληθεὶς Ἀντώνιος, οὐχ οὕτω μὲν εὐδόκιμος ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀνὴρ, οὐδὲ λαμπρὸς, εὐγνώμων δὲ καὶ χρηστὸς, ἄλλως τε καὶ πρὸς τὰς μεταδόσεις ἐλευθέριος, ὡς ἀφ' ἐνὸς ἂν τις ἔργον καταμάθοι. Κεκτημένος γὰρ οὐ πολλὰ, καὶ διὰ τοῦτο τῇ φιλανθρωπίᾳ χρῆσθαι κωλυόμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ἐπεὶ τις ἀφίκετο τῶν συνήθων πρὸς αὐτὸν ἀργυρίου δεόμενος, ἀργύριον μὲν οὐκ εἶχε, παιδαρίῳ δὲ προσέταξεν εἰς ἀργυροῦν σκύφον ὕδωρ ἐμβαλόντι κομίσει· καὶ κομίσαντος, ὡς ξύρεσθαι μέλλων, κατέβραχε τὰ γένηα. Τοῦ δὲ παιδαρίου καθ' ἑτέραν πρόφασιν ἐκποδῶν γενομένου, τὸν μὲν σκύφον ἔδωκε τῇ φίλῳ, χρῆσθαι κελεύσας· ζητήσεως δὲ πολλῆς ἐν τοῖς οἰκέταις οὐσης, ὄρων χαλεπαίνουσαν τὴν γυναῖκα καὶ βουλομένην καθ' ἕκαστον ἐξετάζειν, ὠμολόγησε, συγγνώμην ἔχειν δεηθεῖς.

II. Ἦν δ' αὐτῷ γυνὴ Ἰουλία, τοῦ Καισάρων οἴκου, ταῖς ἀρίσταις τότε καὶ σωφρονεστάταις ἐνάμιλλος. Ὑπὸ ταύτης ὁ υἱὸς Ἀντώνιος ἐγράφη μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν, Κορνηλίῳ Λέντλῳ γαμηθείσης, ὃν Κικέρων ἀπέ-

κτεινε, τῶν Κατιλίνα συνωμοτῶν γενόμενον. Ἀυτὴ δοκεῖ τῆς σφοδρᾶς ἔχθρου Ἀντωνίῳ πρὸς Κικέρωνα πρόφασις καὶ ἀρχὴ γενέσθαι. Φησὶ γοῦν Ἀντώνιος, οὐδὲ τὸν νεκρὸν αὐτοῖς ἀποδοθῆναι τοῦ Λέντιλου πρότερον, ἢ τῆς γυναικὸς τοῦ Κικέρωνος τὴν μητέρα δεηθῆναι. Τοῦτο μὲν οὖν ὁμολογουμένως ψεῦδος ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ εἰρχθη ταφῆς τῶν τότε κολασθέντων ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος. Ἀντωνίῳ δὲ λαμπρῶ καθ' ὥραν γενομένῳ τὴν Κουρίωνος φιλίαν καὶ συνήθειαν, ὥσπερ τινὰ κῆρα, προσπεσεῖν λέγουσιν, αὐτοῦ τε περὶ τὰς ἡδονὰς ἀπαιδευτοῦ γενομένου, καὶ τὸν Ἀντώνιον, ὡς μᾶλλον εἶη χειροσῆθης, εἰς πότους καὶ γύναια καὶ δαπάνας πολυτελεῖς καὶ ἀκολάστους ἐμβάλοντος. Ἐξ ὧν ὄφλημα βαρὺ καὶ παρ' ἡλικίαν αὐτῷ συνήχθη πεντήκοντα καὶ διακοσίων ταλάντων. Τοῦτο πᾶν ἐγγησαμένου τοῦ Κουρίωνος, ὁ πατήρ αἰσθόμενος ἐξήλασε τὸν Ἀντώνιον ἐκ τῆς οἰκίας. Ὁ δὲ βραχύν μὲν τινα χρόνον τῇ Κλωδίῳ τοῦ Θραυστιάτου καὶ βδελυρωτάτου τῶν τότε δημαγωγῶν φορᾶ πάντα τὰ πράγματα ταραπτούση προσέμιξεν ἑαυτόν· ταχὺ δὲ τῆςμανίας ἐκείνου μεστὸς γενόμενος, καὶ φοβηθεὶς τοὺς συνισταμένους ἐπὶ τὸν Κλώδιον, ἀπῆρσεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διέτριβε τό τε σῶμα γυμνάζων πρὸς τοὺς στρατιωτικούς ἀγῶνας, καὶ λέγειν μελετῶν· ἐχορῆτο δὲ τῷ καλουμένῳ μὲν Ἀσιανῷ ζήλῳ τῶν λόγων, ἀνθοῦντι μάλιστα κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, ἔχοντι δὲ πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν βίον αὐτοῦ, κομπῶδη καὶ φροναγματίαν ὄντα, καὶ κενοῦ γανυοιάματος καὶ φιλοτιμίας ἀνωμάλου μεστόν.

III. Ἐπεὶ δὲ Γαβίνιος, ἀνὴρ ὑπατικός, εἰς Συρίαν πλέων, ἀνέπειθεν αὐτὸν ὁρμηῆσαι πρὸς τὴν στρατείαν, ἰδιώτης μὲν οὐκ ἂν ἔφη συνεξελεθεῖν· ἀποδειχθεὶς δ' ἰπ-

πέων ἄρχων, συνεστράτευσεν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπ' Ἀριστόβουλον Ἰουδαίους ἀφιστάντα πεμφθεὶς, αὐτὸς μὲν ἐπέβη τοῦ μεγίστου τῶν ἐρυμάτων πρῶτος, ἐκεῖνον δὲ πάντων ἐξήλασεν· εἶτα μάχην συνάψας, καὶ τρεψάμενος ὀλίγοις τοῖς σὺν αὐτῷ τοὺς ἐκεῖνον πολλαπλασίους ὄντας, ἀπέκτεινε, πλὴν ὀλίγων, ἅπαντας· αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ παιδὸς Ἀριστόβουλος ἦλθον. Μετὰ ταῦτα Γαβίνιον ἐπὶ μυρίοις ταλάντοις Πτολεμαίου πείθοντος, εἰς Αἴγυπτον ἅμα συνεμβάλλειν αὐτῷ, καὶ τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν, οἱ μὲν πλείστοι τῶν ἡγεμόνων ἠναντιοῦντο, καὶ Γαβίνιον δ' ὄγκος τις εἶχε τοῦ πολέμου, καίπερ ἐξηνδραποδισμένον κομιδῇ τοῖς μυρίοις ταλάντοις· Ἀντώνιος δὲ, πράξασιν μεγάλων ἀφιέμενος, καὶ τῷ Πτολεμαίῳ χαριζόμενος δεομένη, συνέπεισε μὲν καὶ συνεξώρησεν ἐπὶ τὴν στρατείαν τὸν Γαβίνιον. Ἐπεὶ δὲ τοῦ πολέμου μᾶλλον ἐφοβοῦντο τὴν ἐπὶ τὸ Πηλούσιον ὁδὸν, ἅτε δὴ διὰ ψάμμον βαθείας καὶ ἀνύδρου παρὰ τὸ Ἐκρηγμα καὶ τὰ τῆς Σερβωνίδος εἴλη γινομένης αὐτοῖς τῆς πορείας, ἃ Τυφῶνος μὲν ἐκπνοῆς Αἰγύπτιοι καλοῦσι, τῆς δ' ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὑπονόστησις εἶναι δοκεῖ καὶ διήθησις, ἣ βραχυτάτῳ διορίζεται πρὸς τὴν ἐντὸς θαλάσσαν ἰσθμῷ· πεμφθεὶς μετὰ τῶν ἱππέων ὁ Ἀντώνιος, οὐ μόνον τὰ στενὰ κατέσχευεν, ἀλλὰ καὶ Πηλούσιον ἐλὼν, πόλιν μεγάλην, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φρουρῶν κρατήσας, ἅμα καὶ τὴν ὁδὸν ἀσφαλῆ τῷ στρατεύματι, καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐποίησε τῷ στρατηγῷ βέβαιον. Ἀπέλαυσαν δὲ τῆς φιλοτιμίας αὐτοῦ καὶ οἱ πολέμιοι. Πτολεμαίου γὰρ, ἅμα τῷ παρελθεῖν εἰς τὸ Πηλούσιον, ὑπ' ὀργῆς καὶ μίσους ὠρημένον φονεῦεν τοὺς Αἰγυπτίους, ἐνέστη καὶ διεκώλυσεν. Ἐν δὲ ταῖς μάχαις καὶ τοῖς ἀγῶσι μεγάλοις καὶ συχνοῖς γενομένοις

πολλά καὶ τόλμης ἔργα καὶ προνοίας ἡγεμονικῆς ἀποδει-
 ξάμενος, ἐμφανέστατα δὲ τῷ κινώσασθαι καὶ περιβα-
 λεῖν κατόπιν τοὺς πολεμίους, τὴν νίκην τοῖς κατὰ στόμα
 παρασχὼν, ἀριστεῖα καὶ τιμὰς ἔλαβε προπούσας. Οὐ
 διέλαθε δὲ τοὺς πολλοὺς οὐδ' ἢ πρὸς Ἀρχέλαον αὐτοῦ
 τεθνηκότα φιλανθρωπία· γεγονώς γὰρ αὐτῷ συνήθης
 καὶ ξένος, ἐπολέμει μὲν ἀναγκαίως ζῶντι, τὸ δὲ σῶμα πε-
 σόντος ἐξευρῶν καὶ κοσμήσας βασιλικῶς ἐκήδευσεν. Ἐπὶ
 τούτοις Ἀλεξανδρεῦσι τε πλεῖστον αὐτοῦ λόγον κατέλιπε,
 καὶ Ῥωμαίων τοῖς στρατευομένοις ἀνὴρ ἔδοξε λαμπρότα-
 τος εἶναι.

IV. Προσῆν δὲ καὶ μορφῆς ἔλευθέριον ἀξίωμα, καὶ
 πάγων τις οὐκ ἀγεννῆς, καὶ πλάτος μετώπου, καὶ γρυ-
 πότης μυκτῆρος ἐδόκει τοῖς γραφομένοις καὶ πλαττομέ-
 νοις Ἡρακλέους προσώποις ἐμφερὲς ἔχειν τὸ ἀρῶναιπόν.
 Ἦν δὲ καὶ λόγος παλαιός, Ἡρακλείδας εἶναι τοὺς Ἀντι-
 νίους, ἀπ' Ἀντίωνος, παιδὸς Ἡρακλέους, γεγονότας.
 Καὶ τοῦτον ᾤετο τὸν λόγον τῇ τε μορφῇ τοῦ σώματος,
 ὡσπερ εἴρηται, καὶ τῇ στολῇ βεβαίου. Αἰεὶ γὰρ, ὅτε
 μέλλοι πλείοσιν ὄρασθαι, χιτῶνα εἰς μηρὸν ἔζωστο, καὶ
 μάχαιρα μεγάλη παρήρητο, καὶ σάγος περιέκειτο τῶν
 στερεῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις φορτικὰ δο-
 κοῦντα, μεγαλαυχία, καὶ σκῶμμα, καὶ κῶπων ἐμφανῆς,
 καὶ καθίσει παρὰ τὸν ἐσθίουντα, καὶ φαγεῖν ἐπιστάντα
 τραπέξῃ στρατιωτικῇ, θαυμαστὸν ὅσον εὐνοίας καὶ πό-
 θου πρὸς αὐτὸν ἐνεποίει τοῖς στρατιώταις. Ἦν δὲ πού
 καὶ τὸ ἐρωτικὸν οὐκ ἀναφρόδιτον, ἀλλὰ καὶ τούτω πολ-
 λούς ἐδημαγώγει, συμπράττων τε τοῖς ἐρῶσι, καὶ σκω-
 πτόμενος οὐκ ἀηδῶς εἰς τοὺς ἰδίους ἐρῶτας. Ἡ δ' ἔλευ-
 θεριότης, καὶ τὸ μηδὲν ὀλίγη χειρὶ, μηδὲν φειδομένη, χα-

ρίεσθαι στρατιώταις καὶ φίλοις, ἀρχὴν τε λαμπρὰν ἐπὶ τὴν ἰσχὴν αὐτῷ παρέσχε, καὶ μέγαν γενομένου τὴν δύναμιν ἐπὶ πλεῖον ἐπῆρεν, ἐκ μυριάων ἄλλων ἀμαρτημάτων ἀνατρεπομένην. Ἐν δὲ τι τοῦ μεγαλοδώρου παράδειγμα διηγήσομαι. Τῶν φίλων τινὲ μυριάδας ἐκέλευσε πέντε καὶ εἴκοσι δοθῆναι· τοῦτο Ῥωμαῖοι δεκίεσ καλοῦσι. Τοῦ δ' ἐπιτρόπου Θανμάσαντος, καὶ ἵνα δείξῃ τὸ πλῆθος αὐτῷ, καταβαλόντος ἐν μέσῳ τὸ ἀργύριον, ἠρώτησε παριῶν, ὅ τι δὴ τοῦτ' εἶη. Τοῦ δ' ἐπιτρόπου φήσαντος, ὡς ὁ κελεύσεισ δοθῆναι, συμβαλὼν αὐτοῦ τὴν κακοήθειαν ὁ Ἀντώνιος· Ἐγὼ πλεῖον ὤμην, ἔφη, τὸ δεκίεσ εἶναι· τοῦτο δὲ μικρὸν ἐστίν· ὥστ' ἄλλο πρόσθεσ αὐτῷ τοσοῦτον.

V. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον. Ἐπεὶ δὲ τὰ Ῥωμαίων πράγματα διέστη, τῶν μὲν ἀριστοκρατικῶν Πομπηίῳ παρόντι προσθεμένων, τῶν δὲ δημοτικῶν Καῖσαρα παρακαλούντων ἐκ Γαλατίας ἐν τοῖσ ὅπλοισ ὄντα, Κουρίαν, ὁ Ἀντωνίου φίλος, ἐκ μεταβολῆσ θεραπείων τὰ Καῖσαρος, Ἀντώνιον προσηγάγετο, καὶ μεγάλην μὲν ἀπὸ τοῦ λέγειν ἐν τοῖσ πολλοῖσ ἔχων ἰσχύν, χρώμενος δὲ καὶ δαπάναισ ἀφειδῶσ, ἀφ' ὧν Καῖσαρ ἐχορήγει, δήμαρχον ἀπέδειξε τὸν Ἀντώνιον· εἶτα τῶν ἐπὶ οἰωνοῖσ ἰσθῶν, οὓσ Ἀνγούρας καλοῦσιν. Ὁ δ' εὐθύσ εἰσ τὴν ἀρχὴν παρελθὼν, οὐ μικρὸν ἦν ὄφελοσ τοῖσ πολιτενομένοισ ὑπὲρ Καῖσαρος. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν Μαρκέλλου, τοῦ ὑπάτου, Πομπηίῳ τούσ τε συνειλεγμένουσ ἤδη στρατιώταισ παρεγγυῶντος, καὶ καταλέγειν ἑτέρουσ διδόντος, ἐμποδῶν ἔστη, διάταγμα γράψασ, ὅπως ἡ μὲν ἠθροισμένη δύναμισ εἰσ Συρίαν πλέῃ, καὶ Βίβλω βοηθῆ πολεμοῦντι Πάρθοισ, οὓσ δὲ Πομπηίῳσ καταλέγει, μὴ προσέχωσιν αὐτῷ· δεύ-

τερον, καὶ τὰς Καίσαρος ἐπιστολάς οὐ προσιεμένων, οὐδ' ἐόντων ἀναγινώσκεσθαι τῶν συγκλητικῶν, αὐτὸς ἰσχύων διὰ τὸ ἄρχειν ἀνέγνω, καὶ πολλοὺς μετέστησε τῇ γνώμῃ, δίκαια καὶ μέτρια Καίσαρος ἀξιῶν, ἀφ' ὧν ἔγραψε, δόξαντος. Τέλος δὲ, δυοῖν ἐρωτήσεων ἐν τῇ βουλῇ γενομένων, τῆς μὲν, εἰ δοκεῖ Πομπήϊον ἀφεῖναι τὰ στρατεύματα, τῆς δ' , εἰ Καίσαρα· καὶ Πομπήϊον μὲν ὀλίγων τὰ ὅπλα καταθέσθαι, Καίσαρα δὲ παρ' ὀλίγους πάντων κελυόντων· ἀναστὰς Ἀντώνιος ἠρώτησεν, εἰ δοκεῖ καὶ Πομπήϊον ὁμοῦ καὶ Καίσαρα τὰ ὅπλα καταθέσθαι καὶ τὰς δυνάμεις ἀφεῖναι. Ταύτην ἐδέξαντο λαμπρῶς τὴν γνώμην ἅπαντες, καὶ μετὰ βοῆς ἐπαινοῦντες τὸν Ἀντώνιον, ἠξίου ἐπιψηφίζεσθαι. Μὴ βουλομένων δὲ τῶν ὑπάτων, αὐτοῖς εἰτέρας οἱ Καίσαρος φίλοι προὔτειναν ἐπεικεῖς εἶναι δοκούσας ἀξιόσεις, αἷς ὃ τε Κάτων ἀντέπιπτε, καὶ Λέντιος ὑπατεύων ἐξέβαλε τῆς βουλῆς τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ πολλὰ μὲν αὐτοῖς ἐξῶν ἐπηρεάσατο, λαβὼν δὲ Θεράποντος ἐσθῆτα, καὶ μισθωσάμενος μετὰ Κασσίου Κόϊντου ζεύγος, ἐξώρμησε πρὸς Καίσαρα, καὶ κατεβόων εὐθύς ὀφθέντες, ὡς οὐδένα κόσμον ἔτι τῶν ἐν Ῥώμῃ πραγμάτων ἐχόντων, ὅτε μηδὲ δημάρχους παρῶν-σίας μέτεστιν, ἀλλ' ἐλαύνεται καὶ κινδυνεύει πᾶς ὁ φθεγγάμενος ὑπὲρ τῶν δικαίων.

VI. Ἐκ τούτου λαβὼν τὴν στρατιάν ὁ Καίσαρ, εἰς Ἰταλίαν ἐνέβαλε. Διὸ καὶ Κικέρων ἐν τοῖς Φιλιππικοῖς ἔγραψε, τοῦ μὲν Τρωϊκοῦ πολέμου τὴν Ἑλένην, τοῦ δ' ἐμφυλίου τὸν Ἀντώνιον ἀρχὴν γενέσθαι· περιφανῶς ψευδόμενος. Οὐ γὰρ οὕτως εὐχερῆς ἦν, οὐδὲ ῥάδιος ὑπ' ὀργῆς ἐκπεσεῖν τῶν λογισμῶν Γάϊος Καίσαρ, ὥστ' , εἰ μὴ ταῦτα πάλαι ἔγνωστο πράττειν, οὕτως ἂν ἐπὶ καιροῦ τὸν

κατὰ τῆς πατρίδος ἐξενεγκεῖν πόλεμον, ὅτι φαύλως ἠμ-
 φισμένον εἶδεν Ἀντώνιον καὶ Κάσσιον ἐπὶ ζεύγους μι-
 σθίου πεφευγότας πρὸς αὐτόν· ἀλλὰ ταῦτα πάσαι δεο-
 μένω προφάσεως, σχῆμα καὶ λόγον εὐπρεπῆ τοῦ πολέμου
 παρέσχεν. Ἦγε δ' αὐτόν ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους, ἃ
 καὶ πρότερον Ἀλέξανδρον, καὶ πάσαι Κῦρον, ἕως ἀπα-
 ρηγόρητος ἀρχῆς, καὶ περιμανῆς ἐπιθυμία τοῦ πρώτου
 εἶναι καὶ μέγιστον· ὧν τυχεῖν οὐκ ἦν, μὴ Πομπηίου κα-
 ταλυθέντος. Ὡς δ' οὖν ἐπελθὼν ἐκράτησε τῆς Ῥώμης,
 καὶ Πομπηίου ἐξήλασε τῆς Ἰταλίας, καὶ πρὸς τὰς ἐν
 Ἰβηρίᾳ Πομπηίου δυνάμεις ἐπιστρέφειν ἔγνω πρότερον,
 εἴτα οὕτως παρασκευασάμενος στόλον ἐπὶ Πομπηίου
 διαβαίνειν, Δελίδω μὲν στρατηγοῦντι τὴν Ῥώμην, Ἀντω-
 νίω δὲ δημαρχοῦντι τὰ στρατεύματα καὶ τὴν Ἰταλίαν
 ἐπέτροψεν. Ὁ δὲ τοῖς μὲν στρατιώταις εὐθύς προσφι-
 λῆς ἦν, συγγυμναζόμενος καὶ συνδιαιτώμενος τὰ πολλὰ,
 καὶ δωρούμενος ἐκ τῶν παρόντων· τοῖς δ' ἄλλοις ἐπα-
 χθῆς. Καὶ γὰρ ἀδικουμένων ὑπὸ ῥαθυμίας ὀλιγώρει,
 καὶ πρὸς ὀργὴν ἠκροῶτο τῶν ἐντυχανόντων, καὶ κακῶς
 ἐπὶ γυναιξὶν ἀλλοτρίαις ἤκουε. Καὶ ὅλως τὴν Καίσαρος
 ἀρχὴν, πάντα μᾶλλον, ἢ τυραννίδα, δι' αὐτόν ἐκείνον φα-
 νεῖσαν, οἱ φίλοι διεβαλλον· ὧν Ἀντώνιος, ἀπ' ἐξουσίας
 μεγίστης ἀμαρτάνειν μέγιστα δόξας, τὴν πλείστην αἰτίαν
 ἔλαβεν.

VII. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπανελθὼν ὁ Καίσαρ ἐκ τῆς Ἰβη-
 ρίας, τὰ μὲν ἐγκλήματα παρείδεν αὐτοῦ· πρὸς δὲ τὸν
 πόλεμον ὡς ἐνεργῶ καὶ ἀνδρείω καὶ ἡγεμονικῶ χρώμενος,
 οὐδαμῆ διήμαρτεν. Αὐτὸς μὲν οὖν μετ' ὀλίγων ἀπὸ
 Βοηνηθίου διαπεράσας τὸν Ἰόνιον, ἔπεμψεν ὀπίσω τὰ
 πλοῖα, Γαβινίω καὶ Ἀντωνίω τὰς δυνάμεις ἐμβιβάζειν καὶ

περαιούν κατὰ τάχος εἰς Μακεδονίαν ἐπιστιλάσας. Γαβρινίου δὲ πρὸς τὸν πλοῦν χαλεπὸν ὄντα χειμῶνος ὥρα καταδειλιάσαντος, καὶ πεζῇ μακρὰν ὁδὸν περιάγοντος τὸν στρατὸν, Ἀντώνιος ὑπὲρ Καίσαρος ἐν πολλοῖς ἀπειλημμένου πολεμίοις φοβηθεὶς, Λίβωνα μὲν ἐφορμοῦντα τῷ στόματι τοῦ λιμένος ἀπεκρούσατο, πολλὰ τῶν λεπτῶν ἀκατίων ταῖς τριήρεσιν αὐτοῦ περιστήσας· ἐμβιβάσας δὲ ταῖς ναυσὶν ἵππεῖς ὀκτακοσίους καὶ δισμυρίους ὀπλίτας, ἀνήχθη. Καὶ γενόμενος καταφανῆς τοῖς πολεμίοις καὶ διωκόμενος, τὸν μὲν ἐκ τούτων κίνδυνον διέφυγε, λαμπροῦ νότου κῦμα μέγα καὶ κοίλην θάλατταν ταῖς τριήρεσιν αὐτῶν περιστήσαντος· ἐκφερόμενος δὲ ταῖς ναυσὶ πρὸς κρημνούς καὶ φάραγγας ἀγχιβαθεῖς, οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν. Ἄφνω δὲ τοῦ κόλπου πολὺν ἐκπνεύσαντος λίβα, καὶ τοῦ κλύδωνος ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸ πέλαγος διαχωμένου, μεταβαλλόμενος ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πλέων σοβαρῶς, ὅρᾳ ναυαγίων περίπλεων τὸν αἰγιαλόν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐξέβαλε τὸ πνεῦμα τὰς διωκούσας αὐτὸν τριήρεις, καὶ διεφθάρησαν οὐκ ὀλίγαι· καὶ σωμάτων πολλῶν καὶ χρημάτων ἐκράτησεν Ἀντώνιος· καὶ Λίσσον εἶλε, καὶ μέγα Καίσαρι παρέσχε θάρσος, ἐν καιρῷ μετὰ τηλικαύτης ἀφικόμενος δυνάμεως.

VIII. Πολλῶν δὲ γινομένων καὶ συνεχῶν ἀγώνων, ἐν πᾶσι μὲν ἦν διαπρεπής· δις δὲ φεύγοντας προτροπάδην τοὺς Καίσαρος ἀπαντήσας ἀνέστρεψε, καὶ στήναι καὶ συμβαλεῖν αὐθις τοῖς διώκουσιν ἀναγκάσας, ἐνίκησεν. Ἦν οὖν αὐτοῦ μετὰ Καίσαρα πλεῖστος ἐν τῷ στρατοπέδῳ λόγος. Ἐδήλωσε δὲ Καῖσαρ, ἣν ἔχοι περὶ αὐτοῦ δόξαν. Ἐπεὶ γὰρ ἔμελλε τὴν τελευταίαν καὶ τὰ ὅλα κρίνασαν ἐν Φαρσάλῳ μάχην μάχεσθαι, τὸ μὲν δεξιὸν αὐτὸς

εἶχε κέρας, τοῦ δ' εὐωνύμου τὴν ἡγεμονίαν Ἀντωνίῳ παρέδωκεν, ὡς πολεμικωτάτῳ τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν νίκην δικιτάτωρ ἀναγορευθεὶς, αὐτὸς μὲν ἐδίωκε Πομπήιον, Ἀντώνιον δὲ ἵππαρχον ἐλόμενος εἰς Ῥώμην ἔπεμψεν. Ἔστι δ' ἡ ἀρχὴ δευτέρα, τοῦ δικιτάτωρος παρόντος· ἂν δὲ μὴ παρῆι, πρώτη καὶ μόνη σχεδόν. Ἡ γὰρ δημαρχία διαμένει, τὰς δ' ἄλλας καταλύουσι πάσας, δικιτάτωρος αἰρεθέντος.

IX. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε δημαρχῶν Δολοβέλλας, νέος ἀνὴρ καὶ νέων πραγμάτων ὀρεγόμενος, εἰσηγεῖτο χρῆσιν ἀποκοπᾶς, καὶ τὸν Ἀντώνιον, αὐτῷ τε φίλον ὄντα, καὶ βουλόμενον ἀεὶ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν, ἔπειθε συμπράττειν καὶ κοινωνεῖν τοῦ πολιτεύματος. Ἀσίνιου δὲ καὶ Τρεβελλίου τὰναντία παρακαλούντων, ὑπόνοια δεινὴ κατὰ τύχην τῷ Ἀντωνίῳ προσέπεσεν, ὡς ἀδικουμένῳ περὶ τὸν γάμον ὑπὸ τοῦ Δολοβέλλα. Καὶ τὸ πρᾶγμα βαρέως ἐνεγκῶν, τὴν τε γυναῖκα τῆς οἰκίας ἐξήλασεν, ἀνεπιὰν οὕσαν αὐτοῦ· θυγάτηρ γὰρ ἦν Γαίου Ἀντωνίου, τοῦ Κικέρωνι συνυπατεύσαντος· καὶ τοὺς περὶ Ἀσίνιον δεξάμενος ἐπολέμει τῷ Δολοβέλλα. Κατέλαβε γὰρ τὴν ἀγορὰν ἐκεῖνος, ὡς βία κυρώσων τὸν νόμον. Ἀντώνιος δὲ, καὶ τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, ὅπλων δεῖν ἐπὶ τὸν Δολοβέλλαν, ἐπελθῶν, καὶ μάχην συνάψας, ἀπέκτεινέ τε τινὰς τῶν ἐκείνου, καὶ τῶν ἰδίων ἀπέβαλε. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ἐκ τούτων ἀπηχθάνετο· τοῖς δὲ χρηστοῖς καὶ σώφροσι διὰ τὸν ἄλλον βίον οὐκ ἦν ἀρεστός, ὡς Κικέρων φησὶν, ἀλλ' ἐμισεῖτο, βδελυττομένων αὐτοῦ μέθας ἄωρους, καὶ δαπάνας ἐπαχθεῖς, καὶ κλυιδήσεις ἐν γυναῖκοις· καὶ μεθ' ἡμέραν μὲν ὑπνους καὶ περιπάτους ἀλύοντος καὶ κραιπαλῶντος, νύκτωρ δὲ κόμους, καὶ θεάτρα, |

καὶ διατριβας ἐν γάμοις μίμων καὶ γελωτοποιῶν. Λέγεται γοῦν, ὡς ἐν Ἰππίου ποτε, τοῦ μίμου, γάμοις ἐστιαθεῖς, καὶ πῶν διὰ νυκτός, εἶτα προῦ τοῦ δήμου καλοῦντος εἰς ἀγορὰν, προσελθὼν ἔτι τροφῆς μεστός ἐμέσειε, τῶν φίλων τινὸς ὑποσχόντος τὸ ἱμάτιον. Ἦν δὲ καὶ Σέργιος, ὁ μῖμος, τῶν μέγιστον παρ' αὐτῶ δυναμένων, καὶ Κύθηρις, ἀπὸ τῆς αὐτῆς παλαιστρας γύναιον, ἀγαπώμενον· ὁ δὲ, καὶ τὰς πόλεις ἐπιῶν, ἐν φορεῖῳ περιήγετο, καὶ τὸ φορεῖον οὐκ ἐλάττους, ἢ τὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, περιέποντες ἠκολούθουν. Ἐλπίουν δὲ καὶ χρυσῶν ἐκπωμάτων ὥσπερ ἐν πομπαῖς ταῖς ἀποδημίαις διαφερομένων ὄψεις, καὶ στάσεις ἐνόδιοι σκηρῶν, καὶ πρὸς ἄλσεσι καὶ ποταμοῖς ἀρίστων πολυτελῶν διαθέσεις, καὶ λέοντες ἄρμασιν ὑπεξευγμένοι, καὶ σωφρόνων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν οἰκίαι χαμαιτύπαις καὶ σαμβρκιστρίαις ἐπισταθμεύμεναι. Δεινὸν γὰρ ἐποίουντο, Καίσαρα μὲν αὐτὸν ἔξω τῆς Ἰταλίας θυραυλεῖν, τὰ περιόντα τοῦ μεγάλου πολέμου μεγάλοις πόνοις καὶ κινδύνοις ἀνακαθαιρόμενον, ἐτέρους δὲ δι' ἐκείνον τρυφᾶν τοῖς πολίταις ἐνυβρίζοντας.

X. Ταῦτα καὶ τὴν στάσιν ἀνῆξσαι δοκεῖ, καὶ τὸ στρατιωτικὸν εἰς ὕβρεις δεινὰς καὶ πλεονεξίας ἀνεῖναι. Διὸ καὶ Καῖσαρ ἐπανελθὼν Δολοβέλλα τε συγγνώμην ἔδωκε, καὶ τὸ τρίτον αἰρεθεῖς ὑπάτος, οὐκ Ἀντώνιον, ἀλλὰ Λέπιδον, εἴλετο συνάρχοντα. Τὴν δὲ Πομπηίου πωλουμένην οἰκίαν ᾠήσατο μὲν Ἀντώνιος, ἀπαιτούμενος δὲ τὴν τιμὴν ἠγανάκτει· καὶ φησιν αὐτός, διὰ τοῦτο μὴ μετασχεῖν Καίσαρι τῆς εἰς Λιβύην στρατείας, ἐπὶ τοῖς προτέροις κατορθώμασι μὴ τυχῶν ἀμοιβῆς. Ἔοικε μέντοι τὸ πολὺ τῆς ἀβελτερίας αὐτοῦ καὶ ἀσωτείας ἀφελεῖν ὁ Καῖσαρ, οὐκ ἀναισθήτως τὰ πλημμελήματα δεξάμενος.

Ἀπυλλαγεῖς γὰρ ἐκείνου τοῦ βίου, γάμῳ προσέσχε, Φουλβίαν ἀγαγόμενος, τὴν Κλωδίῳ, τῷ δημαγωγῷ, συνοικήσαν, οὐ ταλασίαν, οὐδ' οἰκουρίαν φρονούν γύναιον, οὐδ' ἀνδρὸς ιδιώτου κρατεῖν ἀξιοῦν, ἀλλ' ἀρχοντος ἀρχεῖν, καὶ στρατηγούντος στρατηγεῖν βουλόμενον· ὥστε Κλεοπάτραν διδασκάλια Φουλβίᾳ τῆς Ἀντωνίου γυναικοκρασίας ὀφείλειν, πάνυ χειροῆθη καὶ πεπαιδαγωγημένον ἀπ' ἀρχῆς ἀκροᾶσθαι γυναικῶν παραλαβοῦσαν αὐτόν. Οὐ μὴν ἀλλὰ κακείνην ἐπειράτο προσπαιῖζων καὶ μειρακιευόμενος ἰλαρωτέραν ποιεῖν ὁ Ἀντώνιος· οἷον ὅτε, Καίσαρι πολλῶν ἀπαντώντων μετὰ τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ νίκην, καὶ αὐτὸς ἐξῆλθεν· εἶτ' ἀφνω φήμης εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐμπεσοῦσης, ὡς ἐπίασιν οἱ πολέμιοι, Καίσαρος τεθνηκότος, ἀνέστρεψεν εἰς Ῥώμην. Λαβὼν δὲ θεράποντος ἐσθῆτα, νύκτωρ ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἦλθε, καὶ φήσας, ἐπιστολὴν Φουλβίᾳ παρ' Ἀντωνίου κομίζειν, εἰσήχθη πρὸς αὐτὴν ἐγκεκαλυμμένος. Εἶτα ἢ μὲν ἐκπαθῆς οὔσα, πρὶν ἢ τὰ γράμματα λαβεῖν, ἠρώτησεν, εἰ ζῆ ὁ Ἀντώνιος· ὁ δὲ τὴν ἐπιστολὴν σιωπῇ προτείνας, ἀρξαμένην λύειν καὶ ἀναγινώσκειν περιβαλὼν κατεφίλησε. Ταῦτα μὲν οὖν ὀλίγα, πολλῶν ὄντων, ἐνεκεν δείγματος ἐξενηρόχαμεν.

XI. Ἐκ δ' Ἰβηρίας ἐπανιόντι Καίσαρι πάντες μὲν οἱ πρῶτοι πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπήντων· ἐτιμήθη δ' Ἀντώνιος ἐκπρεπῶς ὑπ' αὐτοῦ. Κομιζόμενος γὰρ ἐπὶ ζεύγους διὰ τῆς Ἰταλίας Ἀντώνιον εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ συνοχούμενον, ὅπισθεν δὲ Βροῦτον Ἀλβῖνον, καὶ τὸν τῆς ἀδελφιδῆς υἱόν, Ὀκταουϊανόν, ὅς μετὰ ταῦτα Καῖσαρ ὠνομάσθη, καὶ Ῥωμαίων ἤρξεν πλεῖστον χρόνον. Ἐπεὶ δὲ τὸ πέμπτον ἀπεδείχθη Καῖσαρ ὑπάτος, προσεῖλετο μὲν εὐθύς συνάρχοντα τὸν Ἀντώνιον, ἐβούλετο δὲ τὴν ἀρχὴν

ἀπειπάμενος Δολοβέλλα παρεγγυῆσαι· καὶ τοῦτο πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξήνεγκεν. Ἀντωνίου δὲ τραχέως ἀντιπεσότος, καὶ πολλὰ μὲν εἰπόντος κατὰ Δολοβέλλαν, οὐκ ἐλάττονα δ' ἀκούσαντος, τότε μὲν αἰσχυνθεὶς τὴν ἀκοσμίαν ὁ Καῖσαρ ἀπηλλάγη. Μετὰ δὲ ταῦτα προελθὼν ἀναγορεῦσαι Δολοβέλλαν, Ἀντωνίου δὲ τοὺς οἰωνοὺς ἐναντιοῦσθαι βρωῶντος, εἶξε καὶ προήκατο Δολοβέλλαν ἀχθόμενον. Ἐδόκει δὲ κἀκεῖνον οὐδὲν ἤττον τοῦ Ἀντωνίου βδελύττεσθαι. Λέγεται γάρ, ὡς, ἀμφοτέρους τινὸς ὁμοῦ διαβάλλοντος πρὸς αὐτὸν, εἶποι, μὴ δεδιέναι τοὺς παχεῖς τούτους καὶ κομήτας, ἀλλὰ τοὺς ὠχρούς καὶ λεπτοὺς ἐκείνους, Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἀποδεικνύμενος, ὕφ' ὧν ἔμελλεν ἐπιβουλευθεὶς ἀναιρεῖσθαι.

XII. Κἀκεῖνοις δὲ τὴν εὐπροεπστατήν πρόφασιν ἄκων παρέσχεν Ἀντώνιος. Ἦν μὲν γὰρ ἡ τῶν Λυκαίων ἐορτὴ Ῥωμαίοις, ἣν Λουπερκάλια καλοῦσι· Καῖσαρ δὲ κεκοσμημένος ἐσθῆτι θριαμβικῇ, καὶ καθήμενος ὑπὲρ βήματος ἐν ἀγορᾷ, τοὺς διαθέοντας ἐθεᾶτο· διαθέουσι δὲ τῶν εὐγενῶν νέοι πολλοὶ, καὶ τῶν ἀρχόντων, ἀηλειμμένοι λίπα, σκύτεσι λασίοις καθικνούμενοι μετὰ παιδιᾶς τῶν ἐντυγχανόντων. Ἐν τούτοις ὁ Ἀντώνιος διαθέων τὰ μὲν πάτρια χαίρειν εἶασε, διάδημα δὲ δάφνης στεφάνῳ περιελίξας, προσέδραμε τῷ βήματι, καὶ συνεξαρθεὶς ὑπὸ τῶν συνθεόντων, ἐπέθηκε τῇ κεφαλῇ τοῦ Καίσαρος, ὡς δὴ βασιλεύειν αὐτῷ προσῆκον. Ἐκεῖνου δὲ θρυπιομένου καὶ διακλίνοντος, ἤσθεις ὁ δῆμος ἀνεκρότησε· καὶ πάλιν ὁ Ἀντώνιος ἐπήγε, καὶ πάλιν ἐκεῖνος ἀπετρίβετο. Καὶ πολὺν χρόνον οὕτω διαμαχομένων, Ἀντωνίῳ μὲν ὀλίγοι τῶν φίλων βιαζομένῳ, Καῖσαρι δ' ἀρνούμένῳ πᾶς ὁ δῆμος ἐπεκρότει μετὰ βοῆς· ὁ καὶ θαναμαστὸν ἦν, ὅτι τοῖς

ἔργοις τὰ τῶν βασιλευόντων ὑπομένοντες, τοῦνομα τοῦ βασιλέως, ὡς κατάλυσιν τῆς ἐλευθερίας, ἔφευγον. Ἀνέστη μὲν οὖν ὁ Καῖσαρ ἀχθθεσθεὶς ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ τὸ ἱμάτιον ἀπάγων ἀπὸ τοῦ τραχήλου, τῷ βουλομένῳ παρέχειν τὴν σφαγὴν ἐβόα. Τὸν δὲ στέφανον ἐνὶ τῶν ἀνδριάντων αὐτοῦ περιτεθέντα δήμαρχοί τινες κατέσπασαν, οὓς ὁ δῆμος εὐφημῶν μετὰ κρότου παρσίπετο· Καῖσαρ δὲ τῆς ἀρχῆς ἀπέστησεν.

XIII. Ταῦτα τοὺς περὶ Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἐπέφθωσε· καὶ τῶν φίλων τοὺς πιστοὺς καταλέγοντες ἐπὶ τὴν πράξιν, ἐσκέπτοντο περὶ Ἀντωνίου. Τῶν δ' ἄλλων προσιεμένων τὸν ἄνδρα, Τρεβόνιος ἀντεῖπεν· ἔφη γὰρ, ὑφ' ὃν χρόνον ἀπήντων ἐξ Ἰβηρίας ἐπανίοντι Καίσαρι, τοῦ Ἀντωνίου συσκηνοῦντος αὐτῷ καὶ συνοδεύοντος, ἀψασθαι τῆς γνώμης ἀτρέμα πῶς, καὶ μετ' εὐλαβείας· τὸν δὲ νοῆσαι μὲν, οὐδέξασθαι δὲ τὴν πείραν, οὐ μὴν οὐδὲ πρὸς Καίσαρα κατεπειν, ἀλλὰ πιστῶς κατασιωπῆσαι τὸν λόγον. Ἐκ τούτου πάλιν ἐβουλεύοντο Καίσαρα κτείναντες ἐπισφάττειν Ἀντώνιον· ἐκώλυσε δὲ Βροῦτος, ἀξιῶν τὴν ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῶν δικαίων τολμωμένην πράξιν εἰλικρινῆ καὶ καθαρὰν ἀδικίας εἶναι. Φοβούμενοι δὲ τὴν τε θώμην τοῦ Ἀντωνίου καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς ἀξίωμα, τάττουσιν ἐπ' αὐτὸν ἐπίουσι τῶν ἐκ τῆς συνωμοσίας, ὅπως, ὅταν εἰσὶν Καῖσαρ εἰς τὴν βουλὴν, καὶ μέλλῃ δραῖσθαι τὸ ἔργον, ἔξω διαλεγόμενοί τι καὶ σπουδάζοντες κατέχωσιν αὐτόν.

XIV. Τούτων δὲ πραττομένων, ὡς συνετέθη, καὶ πεισόντος ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Καίσαρος, εὐθύς μὲν ὁ Ἀντώνιος, ἐσθῆτα θεράποντος μεταλαβὼν, ἔκρηψεν αὐτόν. Ὡς δ' ἔγνω τοὺς ἄνδρας ἐπιχειροῦντας μὲν οὐδενί, συν-

ηθροισμένους δ' εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἔπεισε καταβῆναι, λαβόντας ὄμηρον παρ' αὐτοῦ τὸν υἱόν· καὶ Κάσσιον μὲν αὐτὸς ἐδείπνισε, Βροῦτον δὲ Λέπιδος. Συναγαγὼν δὲ βουλὴν, αὐτὸς μὲν ὑπὲρ ἀμνηστίας εἶπε καὶ διανομῆς ἐπαρχιῶν τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Βροῦτον· ἡ δὲ σύγκλητος ἐκύρωσε ταῦτα, καὶ τῶν ὑπὸ Καίσαρος γεγονότων ἐψηφίσατο μηδὲν ἀλλάττειν. Ἐξῆτι δὲ τῆς βουλῆς λαμπρότατος ἀνθρώπων ὁ Ἀντώνιος, ἀνηρηκέναι δοκῶν ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ πράγμασι δυσκολίας ἔχουσι καὶ ταρχαῖς οὐ τὰς τυχούσας ἐμφρονέστατα κερχῆσθαι καὶ πολιτικώτατα. Τούτων μέντοι ταχὺ τῶν λογισμῶν ἐξέσσεισεν αὐτὸν ἢ παρὰ τῶν ὄχλων δόξα, πρῶτον ἐλπίσαντα βεβαίως ἔσσεσθαι, Βρούτου καταλυθέντος. Ἐτυχε μὲν οὖν ἐκκομιζόμενον Καίσαρος, ὥσπερ ἔθος ἦν, ἐν ἀγορᾷ διεξιῶν ἐγκώμιον· ὁρῶν δὲ τὸν δῆμον ὑπερφνωῶς ἀγόμενον καὶ κηλούμενον, ἐπέμιξε τοῖς ἐπαινοῖς οἷτον ἅμα καὶ δεινῶσιν ἐπὶ τῷ πάθει· καὶ τῶν λόγων τελευτῶν, τοὺς τε χιτωνίσκους τοῦ τεθνηκότος ἤμαχμένους καὶ διακεκομμένους τοῖς ξίφεσιν ἀνασειῶν, καὶ τοὺς εἰργασμένους ταῦτα καλῶν παλαμναίους καὶ ἀνδροφόνους, τοσοῦτον ὀργῆς ἐνέβαλε τοῖς ἀνθρώποις, ὥστε τὸ μὲν σῶμα τοῦ Καίσαρος ἐν ἀγορᾷ καθαρῆσαι, συννεγκαμένους τὰ βᾶθρα καὶ τὰς τραπέζας, ἀρπάζοντας δὲ τοὺς ἀπὸ τῆς πυρᾶς δαλλοὺς, ἐπὶ τὰς οἰκίας θεῖν τῶν ἀπεκτονότων, καὶ προσμάχεσθαι.

XV. Διὰ ταῦτα τῶν περὶ Βροῦτον ἐκ τῆς πόλεως ἀπελθόντων, οἱ τε φίλοι τοῦ Καίσαρος συνίσταντο πρὸς τὸν Ἀντώνιον, ἡ τε γυνή, Καλπουρνία, πιστεύσασα τῶν χρημάτων τὰ πλεῖστα κατέθετο πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας, εἰς λόγον τὰ σύμπαντα τετρακισχιλίων ταλάντων.

Ἔλαβε δὲ καὶ τὰ βιβλία τὰ Καίσαρος, ἐν οἷς ὑπομνήματα τῶν κεκριμένων καὶ δεδογμένων ἦν ἀναγεγραμμένα· καὶ τούτοις παρεγγράφων, οὓς ἐβούλετο, πολλοὺς μὲν ἄρχοντας ἀπεδείκνυε, πολλοὺς δὲ βουλευτὰς, ἐπίους δὲ καὶ κατῆγε πεφυγαδευμένους, καὶ καθειργμένους ἔλυνε, ὡς δὴ ταῦτα τῷ Καίσαρι δόξαντα. Διὸ τούτους ἅπαντας ἐπισκώπιοντες οἱ Ῥωμαῖοι Χαρωνίτας ἐκάλον. Ἐλεγχόμενοι γὰρ εἰς τοὺς τοῦ νεκροῦ κατέφευγον ὑπομνηματισμούς. Καὶ τᾶλλα δ' ἔπραττεν αὐτοκρατορικῶς ὁ Ἀντώνιος, αὐτὸς μὲν ὑπάτεύων, τοὺς δ' ἀδελφοὺς ἔχων συνάρχοντας, Γαῖον μὲν στρατηγόν, Δεύκιον δὲ δήμαρχον.

XVI. Ἐνταῦθα δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, ὁ νέος ἀφικνεῖται Καῖσαρ εἰς Ῥώμην, ἀδελφιδῆς μὲν ὢν τοῦ τεθνηκότος υἱός, ὡς εἴρηται, κληρονόμος δὲ τῆς οὐσίας ἀπολελειμμένος· ἐν Ἀπολλωνίᾳ δὲ διατρίβων, ὕψ' ὄν χρόνον ἀνηρέϊτο Καῖσαρ. Οὗτος εὐθύς Ἀντώνιον, ὡς δὴ πατρῶον φίλον, ἀσπασάμενος, τῶν παρακαταθηκῶν ἐμέμνητο. Καὶ γὰρ ὄφειλε Ῥωμαίων ἐκάστῳ δραχμὰς ἑβδομήκοντα πέντε δοῦναι, Καῖσαρος ἐν ταῖς διαθήκαις γράψαντος. Ἀντώνιος δὲ, τὸ μὲν πρῶτον ὡς μεираκίου καταφρονῶν, ἔλεγεν, οὐχ ὑγιαίνειν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ φρενῶν ἀγαθῶν καὶ φίλων ἔρημον ὄντα, φορτίον ἀβάστακτον αἰρεῖσθαι τὴν Καῖσαρος διαδοχὴν. Μὴ πειθομένου δὲ τούτοις, ἀλλ' ἐπαιτοῦντος τὰ χρήματα, πολλὰ καὶ λέγων πρὸς ὕβριν αὐτοῦ καὶ πράττων διετέλει. Δημαγωγίαν τε γὰρ ἐνέστη μετιόντι, καὶ δίφρον χρυσοῦν τοῦ πατρὸς, ὡσπερ ἐψήφιστο, θέντος, ἠπέιλησεν εἰς φυλακὴν ἀπάξειν, εἰ μὴ παύσαιτο δημαγωγῶν. Ἐπεὶ μέντοι Κικέρωνι δοὺς ἑαυτὸν ὁ νεανίας, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τὸν Ἀντώνιον ἐμίσουν, δι' ἐκείνων μὲν ὠκιοῦτο τῇ βουλῇ,

αὐτὸς δὲ τὸν δῆμον ἀνελάμβανε, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀπὸ τῶν κατοικιῶν συνῆγε, δείσας ὁ Ἀντώνιος εἰς λόγους αὐτῷ συνῆλθεν ἐν Καπιτωλίῳ, καὶ διηλλάγησαν. Εἶτα κοιμώμενος ἐκείνης τῆς νυκτὸς ὄψιν εἶδεν ἄτοπον ὁ Ἀντώνιος. Ἐδόκει γὰρ αὐτοῦ τὴν δεξιὰν χεῖρα βεβλήσθαι κεραυνῷ. Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ἐπέπεσε λόγος, ὡς ἐπιβουλεύοι Καῖσαρ αὐτῷ. Καῖσαρ δ' ἀπελογεῖτο μὲν, οὐκ ἔπειθε δέ· καὶ πάλιν ἦν ἐνεργὸς ἢ ἔχθρα, καὶ περιθέοντες ἀμφοτέροι τὴν Ἰταλίαν, τὸ μὲν ἰδρυμένον ἐν ταῖς κατοικίαις ἤδη τοῦ στρατιωτικοῦ μέγαλοις ἀνίστασαν μισθοῖς, τὸ δ' ἐν ὀπλοῖς ἔτι τεταγμένον, ὑποφθάνοντες ἀλλήλους, προσήγοντο.

XVII. Τῶν δ' ἐν τῇ πόλει Κικέρων μέγιστον δυνάμενος, καὶ παροξύνων ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ἅπαντας ἀνθρώπους, τέλος ἔπεισε τὴν βουλὴν, ἐκείνον μὲν πολέμιον ψηφίσασθαι, Καῖσαρι δὲ ῥαβδονχίαν πέμψαι, καὶ στρατηγικὰ κόσμια, Πάνσαν δὲ καὶ Ἰορίτιον ἀποστέλλειν, ἐξελοῦντας Ἀντώνιον τῆς Ἰταλίας. Οὗτοι δ' ἦσαν ὑπάτοι τότε, καὶ συμβαλόντες Ἀντωνίῳ περὶ πόλιν Μυτινήν, Καῖσαρος παρόντος καὶ συμμαχομένου, τοὺς μὲν πολέμιους ἐνίκων, αὐτοὶ δ' ἀπέθανον. Φεύγοντι δ' Ἀντωνίῳ πολλὰ συνέπιπτε τῶν ἀπόρων· ὁ δὲ λιμὸς ἀπορώτατον. Ἀλλὰ φύσει παρὰ τὰς κακοπραγίας ἐγένετο βέλτιστος ἑαυτοῦ, καὶ δυστυχῶν ὁμοιότατος ἦν ἀγαθῷ· κοινῷ μὲν ὄντος τοῦ αἰσθάνεσθαι τῆς ἀρετῆς τοῖς δι' ἀπορίαν τινὰ σφαλλομένοις, οὐ μὴν ἀπάντων, ἃ ζηλοῦσι μιμῆσθαι, καὶ φεύγειν, ἃ δυσχεραίνουσιν, ἐξόσωμένων ἐν ταῖς μεταβολαῖς· ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐνίων τοῖς ἔθεσιν ἐνδιδόντων ὑπ' ἀσθενείας καὶ θραυνομένων τὸν λογισμόν. Ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος τότε θαυμαστὸν ἦν παράδειγμα τοῖς

στρατιώταις, ἀπό τρυφῆς τοσαύτης καὶ πολυτελείας ὕδωρ τε πίνων διεφθαρμένον εὐκόλως, καὶ καρπούς ἀγρίους καὶ ῥίζας προσφερόμενος. Ἐβρώθη δὲ καὶ φλοιός, ὡς λέγεται, καὶ ζώων ἀγεύστων πρότερον ἤψαντο, τὰς Ἄλπεις ὑπερβάλλοντες.

XVIII. Ἦν δ' ὁρμὴ τοῖς ἐπέκεινα στρατεύμασιν ἐν-
 τυχεῖν, ὧν Λέπιδος ἦρχε, φίλος εἶναι δοκῶν Ἀντώνιον,
 καὶ πολλὰ τῆς Καίσαρος φιλίας ἀπολελανκέναι δι' αὐτόν.
 Ἐλθὼν δὲ καὶ στρατοπεδεύσας πλησίον, ὡς οὐθὲν ἀπῆν-
 τα φιλάνθρωπον, ἔγνω παραβάλλεσθαι. καὶ κόμη μὲν
 ἀτημελής, καὶ βαθὺς πάγων μετὰ τὴν ἤτταν εὐθύς ἦν
 αὐτῷ καθεμιένος· λαβὼν δὲ φαιὸν ἱμάτιον, ἐγγὺς προσ-
 ἦγε τῷ χάρακι τοῦ Λεπίδου, καὶ λέγειν ἤρξατο. Πολ-
 λῶν δὲ καὶ πρὸς τὴν ὄψιν ἐπικλωμένων καὶ τοῖς λόγοις
 ἀγομένων, δεισας ὁ Λέπιδος, τὰς σάλπιγγας ἐκέλευε συν-
 ηχούσας ἀφαιρεῖσθαι τὸ κατακούεσθαι τὸν Ἀντώνιον.
 Οἱ δὲ στρατιῶται μᾶλλον ὤκτειρον καὶ διελέγοντο κρύφα,
 Λαίλιον καὶ Κλώδιον ἀποστείλαντες πρὸς αὐτόν, ἐσθῆ-
 τας λαβόντας ἐταιρευομένων γυναικῶν, οἱ τὸν Ἀντώνιον
 ἐκέλευον ἐπιχειρεῖν θαρρόντα τῷ χάρακι· πολλοὺς γὰρ
 εἶναι δεξομένους, καὶ τὸν Λέπιδον, εἰ βούλοιτο, κτενοῦν-
 τας. Ἀντώνιος δὲ Λεπίδου μὲν οὐκ εἶασεν ἰψασθαι,
 μεθ' ἡμέραν δὲ, τὸν στρατὸν ἔχων, ἀπεπειρᾶτο τοῦ πο-
 ταμοῦ. Καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐμβὰς ἐπορεύετο πρὸς τὴν
 ἀντιπέρας ὄχθην, ὄρων ἤδη πολλοὺς τῶν Λεπίδου στρα-
 τιωτῶν τὰς τε χεῖρας ὀρέγοντας αὐτῷ καὶ τὸν χάρακα
 διασπῶντας. Εἰσελθὼν δὲ καὶ κρατήσας ἀπάντων, ἡμε-
 ρώτατα Λεπίδῳ προσηνέχθη. Πατέρα γὰρ προσηγόρευσε
 αὐτὸν ἀσπασάμενος· καὶ τῷ μὲν ἔργῳ πάντων αὐτὸς ἦν
 κύριος, ἐκείνῳ δ' ὄνομα καὶ τιμὴν αὐτοκράτορος διετέλει

φυλάττων. Τοῦτο καὶ Πλάγκον αὐτῷ Μουνάτιον ἐποίησε προσθέσθαι, καθήμενον οὐ πρόσω μετὰ συχνῆς δυνάμεως. Οὕτω δὲ μέγας ἄρθεις, αὐθις ὑπερέβαλε τὰς Ἄλπεις εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἄγων ἑπτακαίδεκα τέλη πεζῶν σὺν αὐτῷ, καὶ μυρίους ἵππεῖς· χωρὶς δὲ, φρουρὰν Γαλατίας, ἕξ τάγματα ἐλελοίπει μετὰ Οὐαρίου τινὸς τῶν συνήθων καὶ συμποτῶν, ὃν Κοτύλωνα προσηγόρευον.

XIX. Καῖσαρ δὲ Κικέρωνι μὲν οὐκέτι προσεῖχε, τῆς ἐλευθερίας ὄρων περιεχόμενον, Ἀντώνιον δὲ προῦκαλεῖτο διὰ τῶν φίλων εἰς διαλύσεις. Καὶ συνελθόντες οἱ τρεῖς εἰς νησίδα ποταμῷ περιῶρομένην, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας συνήδρευσαν. Καὶ τᾶλλα μὲν ἐπιεικῶς ὠμολογεῖτο, καὶ διενείμαντο τὴν σύμπασαν ἀρχήν, ὥσπερ οὐσίαν πατρῶαν, ἐν ἀλλήλλοις. Ἡ δὲ περὶ τῶν ἀπολουμένων ἀνδρῶν ἀμφισβήτησις αὐτοῖς πλεῖστα πράγματα παρέσχε, τοὺς μὲν ἐχθροὺς ἀνελεῖν ἐκάστον, σῶσαι δὲ τοὺς προσήκοντας ἀξιούντος. Τέλος δὲ τῇ πρὸς τοὺς μισουμένους ὀργῇ καὶ συγγενῶν τιμῇ καὶ φίλων εὐνοίαν προέμενοι, Κικέρωνος μὲν Ἀντωνίῳ Καῖσαρ ἐξέστη, τούτῳ δ' Ἀντώνιος Λευκίου Καίσαρος, ὃς ἦν θεῖος αὐτῷ πρὸς μητρός· ἐδόθη δὲ καὶ Λεπίδῳ, Παῦλον ἀνελεῖν τὸν ἀδελφόν· οἱ δὲ φασιν ἐκοτῆναι τοῦ Παύλου τὸν Λέπιδον ἐκείνοισ, ἀποθανεῖν αὐτὸν αἰτησαμένοις. Οὐδὲν ὠμότερον, οὐδ' ἀγριώτερον τῆς διαμείψεως ταύτης δοκῶ γενέσθαι. Φόνων γὰρ ἀντικαταλασσόμενοι φόνους, ὁμοίως μὲν, οἷς ἐλάμβανον, ἀνήρουν, οὓς ἐδίδοσαν· ἀδικώτεροι δὲ περὶ τοὺς φίλους ἦσαν, οὓς ἀπεκτίνυσαν μηδὲ μισοῦντες.

XX. Ἐπὶ δ' οὖν ταῖς διαλλαγαῖς ταύταις οἱ στρατιῶται περιστάντες ἤξιον καὶ γάμῳ τινὲ τὴν φιλίαν συνάψαι Καίσαρα, λαβόντα τὴν Φουλβίας, τῆς Ἀντωνίου

γυναϊκός, θυγατέρα, Κλωδίαν. Ὁμολογηθέντος δὲ καὶ τούτου, τριακόσιοι μὲν ἐκ προγραφῆς ἐθανατώθησαν ὑπὸ αὐτῶν· Κικέρωνος δὲ σφαγέντος, ἐκέλευσεν Ἀντώνιος τὴν τε κεφαλὴν ἀποκοπῆναι καὶ τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν, ἣ τοὺς κατ' αὐτοῦ λόγους ἔγραψε. Καὶ κομισθέντων, ἐθεῖτο γεγηθῶς, καὶ ἀνακαγχάζων ὑπὸ χαρᾶς πολλάκις· εἴτ' ἐμπλησθεὶς, ἐκέλευσεν ὑπὲρ τοῦ βήματος ἐν ἀγορᾷ τεθῆναι, καθάπερ εἰς τὸν νεκρὸν ὑβρίζων, οὐχ αὐτὸν ἐν-υβρίζοντα τῇ τύχῃ καὶ καταισχύνοντα τὴν ἐξουσίαν ἐπι-δεικνύμενος. Ὁ δὲ θεῖος αὐτοῦ, Καῖσαρ, ζητούμενος καὶ διωκόμενος, κατέφυγε πρὸς τὴν ἀδελφὴν. Ἡ δὲ, τῶν σφαγέων ἐπιστάντων καὶ βιαζομένων εἰς τὸ δωμάτιον αὐτῆς, ἐν ταῖς θύραις στήσασα καὶ διασχούσασα τὰς χεῖρας, ἐβόα πολλάκις· „Οὐκ ἀποκτενεῖτε Καῖσαρα Λεύκιον, εἰ μὴ πρῶτον ἐμὲ ἀποκτείνητε, τὴν τὸν αὐτοκράτορα τεκούσαν.“ Ἐκείνη μὲν οὖν, τοιαύτη γενομένη, διέκλεψε καὶ διέσωσε τὸν ἀδελφόν.

XXI. Ἦν δὲ καὶ τὰ πολλὰ Ῥωμαίοις ἐπαχθῆς ἢ τῶν τριῶν ἀρχῆ· καὶ τὸ πλεῖστον ὁ Ἀντώνιος τῆς αἰτίας εἶχε, πρεσβύτερος μὲν ὢν Καῖσαρος, Δελίδου δὲ δυνατώτερος, εἰς δὲ τὸν βίον ἐκεῖνον αὐθις, τὸν ἠδυπαθῆ καὶ ἀκόλαστον, ὡς πρῶτον ἀνεχαίτισε τῶν πραγμάτων, ἐκκεχυμένος. Προσῆν δὲ τῇ κοινῇ κακοδοξία τὸ διὰ τὴν οἰκίαν οὐ μικρὸν μῖστος, ἣν ᾧκει, Πομπηίου τοῦ Μεγάλου γενομένην, ἀνδρὸς οὐχ ἥτιον ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ τῷ τεταγμένως καὶ δημοτικῶς διαιτᾶσθαι θανμασθέντος, ἢ διὰ τοὺς τρεῖς θριάμβους. Ἦχθοντο γὰρ ὁσῶντες αὐτὴν τὰ πολλὰ κεκλεισμένην μὲν ἡγεμόσι καὶ στρατηγοῖς καὶ πρέσβεσιν, ὠθουμένοις πρὸς ὑβρίν ἀπὸ τῶν θυρῶν, με-
στὴν δὲ μίμων καὶ θανματοποιῶν καὶ κολάκων κραυγα-

λώντων· εἰς οὓς τὰ πλεῖστα κατανηλισκετο τῶν χρημάτων, τῇ βιαιοτάτῳ καὶ χαλεπωτάτῳ τρόπῳ ποριζομένων. Οὐ γὰρ μόνον ἐπώλουν οὐσίας τῶν φονευομένων, ἐπισυκοφαντοῦντες οἰκίους καὶ γυναῖκας αὐτῶν, οὐδὲ τελῶν πᾶν ἐκίνησαν γένος· ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῖς Ἑστιάσι πυθόμενοι παρθένοις παρακαταθήκας τινὰς κείσθαι καὶ ξένων καὶ πολιτῶν, ἔλαβον ἐπελθόντες. Ὡς δ' οὐδὲν ἦν ἱκανὸν Ἀντωνίῳ, Καῖσαρ ἠξίωσε νείμασθαι τὰ χρήματα πρὸς αὐτόν. Ἐνείμαντο δὲ καὶ τὸν στρατὸν, ἐπὶ Βρούτου καὶ Κάσσιον εἰς Μακεδονίαν στρατεύοντες ἀμφοτέροι, Δελίδῳ δὲ τὴν Ῥώμην ἐπέτρεψαν.

XXII. Ὡς μέντοι διαβάντες ἤφρατο πολέμου, καὶ παρεστρατοπέδευσαν τοῖς πολεμίοις, Ἀντωνίου μὲν ἐπιτεταγμένου Κασσίου, Βρούτῳ δὲ Καῖσαρος, οὐδὲν ἔργον ἐφάνη μέγα τοῦ Καῖσαρος, ἀλλ' Ἀντώνιος ἦν ὁ νικῶν πάντα καὶ κατορθῶν. Τῇ μὲν γε προτιέρα μάχῃ Καῖσαρ ὑπὸ Βρούτου κατὰ κράτος ἠττηθεὶς, ἀπέβαλε τὸ στρατόπεδον, καὶ μικρὸν ἔφθη τοὺς διώκοντας ὑπεκφυγών. Ὡς δ' αὐτὸς ἐν τοῖς ὑπομνήμασι γέγραφε, τῶν φίλων τινὸς ὄναρ ἰδόντος, ἀνεχώρησε πρὸ τῆς μάχης. Ἀντώνιος δὲ Κάσσιον ἐκίνησε· καίτοι γεγραφασιν ἔνιοι, μὴ παραγενέσθαι τῇ μάχῃ τὸν Ἀντώνιον, ἀλλὰ προσγενέσθαι μετὰ τὴν μάχην ἤδη διώκουσι. Κάσσιον δὲ Πίνδαρος, τῶν πιστῶν τις ἀπελευθέρων, αὐτοῦ δεομένου καὶ κελεύοντος, ἔσφαξεν· οὐ γὰρ ἔγνω νενικηκότα Βρούτον. Ὀλίγων δ' ἡμερῶν διαγενομένων, πάλιν ἐμαχέσαντο· καὶ Βρούτος μὲν ἠττηθεὶς ἑαυτὸν ἀνεῖλεν, Ἀντώνιος δὲ τῆς νίκης ἠνέγκατο τῇ δόξῃ τὸ πλεῖστον, ἅτε δὴ καὶ νοσοῦντος τοῦ Καῖσαρος. Ἐπιστὰς δὲ τῷ Βρούτου νεκροῦ, μικρὰ μὲν ὠνείδισεν ὑπὲρ τοῦ Γαΐου τοῦ ἀδελφοῦ τελευ-

τῆς ἀνηρήκει γὰρ ἐκεῖνον ὁ Βροῦτος ἐν Μακεδονίᾳ, Κικέρωνι τιμωρῶν. Φήσας δὲ, μᾶλλον Ὀρθήσιον, ἢ Βροῦτον, αἰτιάσθαι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σφαγῆς, Ὀρθήσιον μὲν ἐκέλευσεν ἐπισφάζει τῷ μνήματι. Βρούτῳ δὲ τὴν αὐτοῦ φοινικίδα πολλῶν χρημάτων ἀξίαν οὔσαν ἐπέβρισε, καὶ τῶν ἀπελευθέρων τινῶν τῶν ἑαυτοῦ προσέταξε τῆς ταφῆς ἐπιμεληθῆναι. Τοῦτον ὕστερον γνοὺς οὐ συγκατακάυσαντα τὴν φοινικίδα τῷ νεκρῷ, καὶ πολλὰ τῆς εἰς τὴν τάφην δαπάνης ὑψηρομένον ἀπέκτεινεν.

XXIII. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν εἰς Ῥώμην ἐκομίζετο, δοκῶν οὐ περιέσεσθαι πολὺν χρόνον ἐκ τῆς ἀρρώστιας. Ἀντώνιος δὲ τὰς πρὸς ἑω πάσας ἐπαρχίας ἀργυρολόγησων, [καὶ] διέβαιεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλὴν στρατιάν ἄγων. ὑπεσχημένοι γὰρ ἐκάστῳ στρατιώτῃ δραχμὰς πεντακισχιλίας, ἐδέοντο συντονωτέρου χρηματισμοῦ καὶ δασμολογίας. Τοῖς μὲν οὖν Ἑλλήσιν οὐκ ἄτοπος, οὐδὲ φορτικὸς, συνηρέχθη τό γε πρῶτον, ἀλλὰ καὶ τὸ παῖζον αὐτοῦ πρὸς ἀκροάσεις φιλολόγων, καὶ θεῶν ἀγῶνων, καὶ μνήσεις ἔτρεπε, καὶ περὶ τὰς κρίσεις ἦν ἐπιεικής· καὶ φιλέλλην ἀκούων ἔχαιρεν, ἔτι δὲ μᾶλλον φιλαθήναιος προσαγορευόμενος, καὶ τῇ πόλει πλείστας δωρεὰς ἔδωκε. Βουλομένων δὲ τι καὶ Μεγαρέων καλὸν ἀντεπιδείξασθαι ταῖς Ἀθήναις, καὶ τὸ βουλευτήριον ἰδεῖν αὐτὸν ἀξιωσάντων, ἀναβὰς καὶ θεασάμενος, ὡς ἐπυνθάνοντο, τί δοκοίη· „Μικρὸν μὲν,“ ἔφη, „σαπρὸν δέ.“ Πρὸς δὲ, καὶ τὸν τοῦ Πυθίου νεῶν κατεμέτρησεν ὡς συντελέσων. Τοῦτο γὰρ ὑπέσχετο πρὸς τὴν σύγκλητον.

XXIV. Ἐπεὶ δὲ Λεύκιον Κηρισωρῶνον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καταλιπὼν εἰς Ἀσίαν διέβη, καὶ τῶν ἐκεῖ πλούτων ἤφατο, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ θύρας ἐφοίτων, καὶ βασιλέω

γυναῖκες, ἀμιλλώμεναι δωρεαῖς πρὸς ἀλλήλας καὶ κάλλεσιν, ἐφθείροντο πρὸς αὐτόν. Ἐν Ῥώμῃ δὲ Καίσαρος στάσσει καὶ πολέμοις ἀποτροχόμενον, πολλὴν αὐτὸς ἄγων σχολὴν καὶ εἰρήνην, ἀνεκνικεῖτο τοῖς πάθεσιν εἰς τὸν συνήθη βίον. Ἀναξήνορες δὲ μιθαρῶδοι, καὶ Ξουθοὶ χοραῦλαι, καὶ Μητροδώρος τις ὄρχηστὴς, καὶ τοιοῦτος ἄλλος Ἀσιανῶν ἀκροαμάτων θίασος, ὑπερβαλλόμενων λαμυρία καὶ βωμολογία τὰς ἀπὸ τῆς Ἰταλίας κῆρας, εἰσερόσῃ καὶ διώκει τὴν αὐλήν, οὐδὲν ἦν ἀνεκτόν, εἰς ταῦτα φορομένων ἀπάντων. Ἡ γὰρ Ἀσία πᾶσα, καθάπερ ἡ Σοφόκλειος ἐκείνη πόλις, ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων ἔγεμεν,

ὁμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων.

Εἰς γοῦν Ἐφεσον εἰσιόντος αὐτοῦ, γυναῖκες μὲν εἰς Βάκχας, ἄνδρες δὲ καὶ παῖδες εἰς Σατύρους καὶ Πᾶνας ἤγοῦντο διεσκευασμένοι. κιττοῦ δὲ καὶ θύρσων καὶ ψαλτηρίων καὶ συρίγγων καὶ αὐλῶν ἡ πόλις ἦν πλέα, Διόνυσον αὐτὸν ἀνακαλουμένων χαριδότην καὶ μελίχιον. Ἦν γὰρ ἀμέλει τοιοῦτος ἐνίοις, τοῖς δὲ πολλοῖς ὠμηστὴς καὶ ἀγριώσιος. Ἀφηρεῖτο γὰρ εὐγενεῖς ἀνθρώπους τὰ ὄντα, μαστιγίαις καὶ κόλαξι χαριζόμενος. Πολλῶν δὲ καὶ ζώντων, ὡς τεθνηκότων, αἰτησάμενοί τινες οὐσίας ἔλαβον. Ἄνδρὸς δὲ Μάγνητος οἶκον ἐδωρήσατο μαγεῖροι, περὶ ἓν, ὡς λέγεται, δεῖπνον εὐδοκιμήσαντι. Τέλος δὲ, ταῖς πόλεσι δεύτερον ἐπιβάλλοντος φόρον, ἐτόλμησεν Ὑβρέας, ὑπὲρ τῆς Ἀσίας λέγων, εἰπεῖν, ἀγοραίως μὲν ἐκεῖνα, καὶ πρὸς τὸν Ἀντωνίου ζῆλον οὐκ ἀηδῶς. „Εἰ δύνασαι δις λαβεῖν ἐνὸς ἐνιαυτοῦ φόρον, δύνασαι καὶ δις ἡμῖν ποιήσασθαι θέρος, καὶ δις ὀπώραν.“ Πρακτικῶς δὲ καὶ παραβόλως συναγαγὼν, ὅτι μυριάδας εἴκοσι τα-

λάντων ἢ Ἀσία δέδωκε, „ Ταῦτ' , εἶπεν, εἰ μὲν οὐκ εἴληφας, ἀπαίτει παρὰ τῶν λαβόντων· εἰ δὲ λαβὼν οὐκ ἔχεις, ἀπολώλαμεν.“ Ἐτρέψατο τούτῳ δεινῶς τὸν Ἀντώνιον ἠγνόει γὰρ τὰ πολλὰ τῶν γιγνομένων, οὐχ οὕτω θάρσυμος ὢν, ὡς δι' ἀπλότητα πιστεύων τοῖς περὶ αὐτόν. Ἐνὴν γὰρ ἀπλότης τῷ ἦθει, καὶ βραδεῖα μὲν αἰσθησις, αἰσθανομένῳ δὲ τῶν ἀμαρτανομένων ἰσχυρὰ μετάνοια, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐξομολόγησις τοὺς ἀγνωμονηθέντας, μέγεθος δὲ καὶ περὶ τὰς ἀμοιβὰς καὶ περὶ τὰς τιμωρίας. Μᾶλλον γε μὴν ἐδόκει χαριζόμενος, ἢ κολάζων, ὑπερβάλλειν τὸ μέτριον. Ἡ δὲ περὶ τὰς παιδιὰς καὶ τὰς ἐπισκώψεις ὕβρις ἐν αὐτῇ τὸ φάρμακον εἶχεν. Ἀντισκῶψαι γὰρ ἐξῆν καὶ ἀνθυβοῖσαι· καὶ γελώμενος οὐχ ἦτιον, ἢ γελῶν, ἔχαιε. Καὶ τοῦτο διελυμήνατο πολλὰ τῶν πραγμάτων. Τοὺς γὰρ ἐν τῷ παίζειν παρῳησιαζομένους οὐκ ἂν οἶθεῖς σπουδάζοντας κολακεύειν αὐτόν, ἠλίσκετο θὰδίως ὑπὸ τῶν ἐπαίνων· ἀγνοῶν, ὅτι τὴν παρῳησίαν τινὲς, ὡς ὑπόστιυφον ἠδυσμα, τῇ κολακείᾳ παραμιγνύντες, ἀφήρουν τὸ πλήσιμον, τῇ παρὰ τὴν κύλικα θρασύτητι καὶ λαλιᾷ διαμηχανώμενοι τὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὕφεισι καὶ συγκατάθεσιν, μὴ πρὸς χάριν ὁμιλούντων, ἀλλὰ τῷ φρονεῖν ἠτιωμένων φαίνεσθαι.

XXV. Τοιοῦτῳ δ' οὖν ὄντι τὴν φύσιν Ἀντωνίῳ τελευταῖον κακὸν ὁ Κλεοπάτρας ἔρωσ ἐπιγενόμενος, καὶ πολλὰ τῶν ἔτι κρυπτομένων ἐν αὐτῷ καὶ ἀτρεμοίντων παθῶν ἐγείρας καὶ ἀναβακχεύσας, εἴ τι χρηστόν καὶ σωτήριον ὅμως ἀντιῆχεν, ἠφάνισε καὶ προσδιέφθειρεν. Ἀλίσκεται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. Ἀπιόμενος τοῦ Παρθικοῦ πολέμου, ἔπεμψε πρὸς αὐτήν, κλεεύων εἰς Κιλικίαν ἀπαντῆσαι, λόγον ὑφέξουσας, ὧν ἐνεκαλεῖτο τοῖς περὶ

Κάσσιον δοῦναι πολλά καὶ συμβαλέσθαι πρὸς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ πεμφθεὶς Δέλλιος, ὡς εἶδε τὴν ὄψιν, καὶ κατέμαθε τὴν ἐν τοῖς λόγοις δεινότητα καὶ πανουργίαν, εὐθύς αἰσθόμενος, ὅτι κακὸν μὲν οὐδὲ μελλήσει τι ποιεῖν γυναῖκα τοιαύτην Ἀντώνιος, ἔσται δὲ μεγίστη παρ' αὐτῷ, τρέπεται πρὸς τὸ θεραπεύειν καὶ προτρέπεσθαι τὴν Αἰγυπτίαν, τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν, ἐλθεῖν εἰς Κιλικίαν, εὐ ἐντύνασαν ἑαυτὴν, καὶ μὴ φοβεῖσθαι τὸν Ἀντώνιον, ἡδιστον ἡγεμόνων ὄντα καὶ φιλανθρωπότατον. Ἡ δὲ καὶ Δελλίῳ πεισθεῖσα, καὶ τοῖς πρὸς Καίσαρα καὶ Γναῖον, τὸν Πομπηίου παῖδα, πρότερον αὐτῇ γεγενημένοις ἀφ' ὧρας συμβολαίοις τεκμαιρομένη, ὅῃον ἠέλιξεν ὑπάξεσθαι τὸν Ἀντώνιον. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ αὐτὴν ἔτι κόρην καὶ πραγμάτων ἀπειρον ἔγνωσαν, πρὸς δὲ τοῦτον ἔμελλε φοιτήσῃ, ἐν ᾧ μάλιστα καιροῦ γυναῖκες ὦραν τε λαμπροτάτην ἔχουσι καὶ τῷ φρονεῖν ἀκμάζουσι. Διὸ πολλὰ μὲν συνεσκευάσατο δῶρα καὶ χρήματα, καὶ κόσμον, οἷον εἰκὸς ἦν ἀπὸ πραγμάτων μεγάλων καὶ βασιλείας εὐδαίμονος κομίζεῖν· τὰς δὲ πλείστας ἐν ἑαυτῇ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν μαγεύμασι καὶ φίλτροις ἐλπίδας θεμένη παρεγένετο.

XXVI. Πολλὰ δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν φίλων δεχομένη γράμματα καλούντων, οὕτω κατεφρόνησε καὶ κατεγέλασε τοῦ ἀνδρός, ὥστε πλεῖν ἀνὰ τὸν Κύνδιον ποταμὸν ἐν πορθμῷ χρυσοπρόμνη, τῶν μὲν ἰστίων ἄλουργῶν ἐκπεπειασμένων, τῆς δ' εἰρεσίας ἀργυραῖς κόπαις ἀναφερομέναις πρὸς αὐτὸν ἅμα σύριγξι καὶ κιθάραις συνηρμοσμένον. Αὐτὴ δὲ κατέκειτο μὲν ὑπὸ σκιαδί χρυσοπάστῳ, κεκοσμημένη γραφικῶς, ὥσπερ Ἀφροδίτη· παῖδες δὲ τοῖς γραφικοῖς Ἔρωσιν εἰκασμένοι, παρ'

ἐκίτερον ἐστῶτες ἐρήπιζον. Ὅμοίως δὲ καὶ θεραπευί-
 δες αἱ καλλιστευούσαι, Νηρηίδων ἔχουσαι καὶ Χαρίτων
 στολάς, αἱ μὲν πρὸς οἶαξιν, αἱ δὲ πρὸς κάλοις ἦσαν.
 Ὀδμαὶ δὲ θαυμασταὶ τὰς ὄχθας ἀπὸ θυμιαμάτων πολ-
 λῶν κατεῖχον. Τῶν δ' ἀνθρώπων οἱ μὲν εὐθύς ἀπὸ
 τοῦ ποταμοῦ παρωμάριον ἐκατέρωθεν, οἱ δ' ἀπὸ τῆς
 πόλεως κατέβαινον ἐπὶ τὴν θείαν. Ἐκχεομένου δὲ τοῦ
 κατὰ τὴν ἀγορὰν ὄχλου, τέλος αὐτὸς ὁ Ἀντώνιος ἐπὶ βή-
 ματος καθεζόμενος, ἀπελείφθη μόνος. Καὶ τις λόγος
 ἐχώρει διὰ πάντων, ὡς ἡ Ἀφροδίτη κομμάζοι παρὰ τὸν
 Διόνυσον ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Ἀσίας. Ἐπεμψε μὲν οὖν κα-
 λῶν αὐτὴν ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἡ δὲ μᾶλλον ἐκεῖνον ἤξιον
 πρὸς ἑαυτὴν ἤκειν. Εὐθύς οὖν τινὰ βουλόμενος εὐκολίαν
 ἐπιδεικνυσθαι καὶ φιλοφροσύνην, ὑπήκουσε καὶ ἦλθεν.
 Ἐντυχῶν δὲ παρασκευῇ λόγου κρείττονι, μάλιστα τῶν
 φώτων τὸ πλῆθος ἐξεπλάγη. Τοσαῦτα γὰρ λέγεται κα-
 θίεσθαι καὶ ἀναφαίνεσθαι πανταχόθεν ἅμα, καὶ τοιαύ-
 ταις πρὸς ἄλληλα κλίσεσι καὶ θέσεσι διακεκοσμημένα καὶ
 συντεταγμένα πλαισίων καὶ περιφερειῶν τρόπον, ὥστε τῶν
 ἐν ὀλίγοις ἀξιοθεάτων καὶ καλῶν ἐκείνην γενέσθαι τὴν
 ὄψιν.

XXVII. Τῇ δ' ὑστεραία πάλιν ἀνθεστιῶν αὐτὴν,
 ἐφιλοτιμήθη μὲν ὑπερβαλέσθαι τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν
 ἐπιμέλειαν· ἀμφοῖν δὲ λειπόμενος, καὶ κρατούμενος ἐν
 αὐτοῖς ἐκείνοις, πρῶτος ἔσκωπτεν εἰς ἀνχμὸν καὶ ἀγροικίαν
 τὰ παρ' αὐτῶ. Πολὺν δ' ἡ Κλεοπάτρα καὶ τοῖς
 σκώμμασι τοῦ Ἀντωνίου τὸν στρατιώτην ἐνορῶσα καὶ
 βάνανσον, ἐχορηγοῦσα καὶ τούτῳ πρὸς αὐτὸν ἀνεμιμένως ἦδη
 καὶ κατατεθαρόκηκός τως. Καὶ γὰρ ἦν, ὡς λέγουσιν, αὐτὸ
 μὲν καθ' αὐτὸ τὸ κάλλος αὐτῆς οὐδὲ πᾶν δυσπαραβλήτον,

οὐδ' οἷον ἐκπλήξαι τοὺς ἰδόντας· ἀφὴν δ' εἶχεν ἡ συν-
 διαίτησις ἀφυκτον, ἢ τε μορφὴ, μετὰ τῆς ἐν τῷ διαλέγε-
 σθαι πιθανότητος, καὶ τοῦ παραθέοντος ἅμα πως περὶ
 τὴν ὁμιλίαν ἦθους, ἀνέφερε τι κέντρον. Ἡδονὴ δὲ καὶ
 φθεγγομένης ἐπὶ τῷ ἦχῳ, καὶ τὴν γλώσσαν, ὥσπερ ὄρ-
 γανόν τι πολύχορδον, εὐπετῶς τρέπουσα, καθ' ἣν βού-
 λοιτο διάλεκτον, ὀλίγοις παντάπασι δι' ἐρμηγνέως ἐνετύγ-
 χανε βαρβάροις· τοῖς δὲ πλείστοις αὐτὴ δι' αὐτῆς ἀπε-
 δίδου τὰς ἀποκρίσεις, οἷον Αἰθίοψι, Τρωγλοδύταις,
 Ἑβραίοις, Ἀραβί, Σύροις, Μήδοις, Παρθυαίοις. Πολ-
 λῶν δὲ λέγεται καὶ ἄλλων ἐκμαθεῖν γλώττιαν, τῶν πρὸ
 αὐτῆς βασιλείων οὐδὲ τὴν Αἰγυπτίων ἀνασχομένων περι-
 λαβεῖν διάλεκτον, ἐνίων δὲ καὶ τὸ μακεδονίζειν ἐκλιπόν-
 των.

XXVIII. Οὕτω δ' οὖν τὸν Ἀντώνιον ἤρπασεν, ὥστε,
 πολεμούσης μὲν ἐν Ῥώμῃ Καίσαρι Φουλβίας, τῆς γυναι-
 κός, ὑπὲρ τῶν ἐκείνου πραγμάτων, αἰωρουμένης δὲ Παρ-
 θικῆς στρατιᾶς περὶ τὴν Μεσοποταμίαν, ἧς Λαβηρὸν οἱ
 βασιλείως στρατηγοὶ Παρθικὸν ἀναγορεύσαντες αὐτο-
 κράτορα, Συρίας ἐπιβατεύσειν ἔμελλον, οἴχεσθαι φερό-
 μενον ὑπ' αὐτῆς εἰς Ἀλεξάνδρειαν· ἐκεῖ δὲ μεираκίου
 σχολὴν ἄγοντος διατριβαῖς καὶ παιδιαῖς χρώμενον, ἀνα-
 λίσκειν καὶ καθηδνπαθεῖν τὸ πολυτελέστατον, ὡς Ἀντι-
 φῶν εἶπεν, ἀνάλωμα, τὸν χρόνον. Ἦν γάρ τις αὐτοῖς
 σύνοδος ἀμμητοβλων λεγομένη· καὶ καθ' ἡμέραν εἰστίων
 ἀλλήλους, ἀπιστόν τινα ποιούμενοι τῶν ἀναλισκομένων
 ἀμετροίαν. Διηγεῖτο γοῦν ἡμῶν τῷ πάππῳ, Λαμπρία,
 Φιλώτας ὁ Ἀμφισσεύς, ἰατρός, εἶναι μὲν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
 τότε μανθάνων τὴν τέχνην· γενόμενος δὲ τιμὴ τῶν βασι-
 λικῶν ὀψοποιῶν συνήθης ἀναπεισθῆναι, νέος ὢν, ὑπ'

αὐτοῦ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ δείπνου θεάσασθαι. Παρειαχθεὶς οὖν εἰς τοῦπτανεῖον, ὡς τὰ ἑτέρα ἄλλα πάμπολλα ἑώρα καὶ σὺς ἀγρίους ὀπτωμένους ὀκτώ, θαυμάσαι τὸ πλῆθος τῶν δειπνούντων. Τὸν δ' ὀψοποιὸν γελάσαι, καὶ εἰπεῖν, ὅτι πολλοὶ μὲν οὐκ εἰσὶν οἱ δειπνοῦντες, ἀλλὰ περὶ δώδεκα· δεῖ δ' ἀκμὴν ἔχειν τῶν παρατιθεμένων ἕκαστον, ἣν ἀκαρὲς ὥρας μαραίνει. Καὶ γὰρ ἀντίκα γένοιτ' ἂν Ἀντώνιον δειπνον δεηθῆναι, καὶ μετὰ μικρὸν, ἂν δ' οὕτω τύχη, παραγαγεῖν, αἰτήσαντα ποτήριον, ἢ λόγου τινὸς ἐμπεσότος. Ὅθεν οὐχ ἔν, ἀλλὰ πολλὰ, φάναι, δεῖπνα δεῖ συντετάχθαι· δυσστόχαστος γὰρ ὁ καιρός. Ταῦτ' οὖν ὁ Φιλώτας ἔλεγε, καὶ χρόνον προϊόντος ἐν τοῖς θεραπεύουσι γενέσθαι τὸν πρεσβύτατον τῶν Ἀντωνίου παιδῶν, ὃν ἐκ Φουλβίας εἶχε· καὶ συνδειπνεῖν παρ' αὐτῶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐταίρων ἐπεικῶς, ὅποτε μὴ δειπνοίῃ μετὰ τοῦ πατρός. Ἰατρὸν οὖν ποτὲ θρασυόμενον, καὶ πράγματα πολλὰ παρέχοντα δειπνοῦσιν αὐτοῖς, ἐπιστομίσαι τοιοῦτω σοφίσματι· „Τῷ πως πυρέττοντι δοτέον ψυχρόν. Πᾶς δ' ὁ πυρέτιων πως πυρέττει· παντὶ ἄρα πυρέττοντι δοτέον ψυχρόν.“ Πληγέντος δὲ τοῦ ἀνθρώπου καὶ σιωπήσαντος, ἤσθιντα τὸν παῖδα γελάσαι, καὶ εἰπεῖν· „Ταῦτ', ὦ Φιλώτα, χαρίζομαι πάντα σοι.“ δεῖξαντα πολλῶν τινῶν καὶ μεγάλων ἐκπωμάτων μεστήν τράπεζαν. Αὐτοῦ δὲ τὴν μὲν προθυμίαν ἀποδεξαμένου, πόρρω δ' ὄντος τοῦ νομίζειν ἐξουσίαν εἶναι παιδὶ τηλικούτῳ δωρεῖσθαι τοσαῦτα, μετὰ μικρὸν ἀψάμενόν τινα τῶν παιδῶν, ἐν ἀγγελίῳ τὰ ἐκπώματα προσφέρειν καὶ σημήνασθαι κελεύειν. Ἀφοσιουμένου δ' αὐτοῦ καὶ δεδοικότος λαβεῖν, „Τί, ὦ πονηρὲς, φάναι τὸν ἄνθρωπον, ὀκνεῖς; Οὐκ οἶδας, ὡς ὁ διδοῦς

Ἀντωνίου παῖς ἐστίν, ᾧ τοσαῦτα πάρεστι χρυσᾶ χάρισασθαι; Ἐμοὶ μέντοι πειθόμενος, πάντα διάμειψαι πρὸς ἀργύριον ἡμῖν. Ἴσως γὰρ ἂν καὶ ποθήσειεν ὁ πατήρ ἓνα τῶν παλαιῶν ὄντα καὶ σπουδαζομένων κατὰ τὴν τέχνην ἔργων.“ Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἔλεγεν ὁ πάππος ἐκάστοτε διηγείσθαι τὸν Φιλώταν.

XXIX. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα τὴν κολακειάν, οὐχ, ὥσπερ ὁ Πλάτων φησὶ, τετραχῆ, πολλαχῆ δὲ διελοῦσα, καὶ σπουδῆς ἀπτομένῳ καὶ παιδιᾶς ἀεὶ τινα καινὴν ἠδονὴν ἐπιφέρουσα καὶ χάριν, διεπαιδαγώγει τὸν Ἀντώνιον, οὔτε νυκτός, οὔτε ἡμέρας ἀνειῖσα. Καὶ γὰρ συνεκίβευε, καὶ συνέπινε, καὶ συνεθήρευε, καὶ γυμναζόμενον ἐν ὄπλοις ἐθεᾶτο· καὶ νύκτωρ προσισταμένῳ θύραις καὶ θυρίσι δημοτῶν, καὶ σκώπτοντι τοὺς ἔνδον, συνεπλανᾶτο καὶ συνήλυε, θεραπευιδίου στολὴν λαμβάνουσα. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος οὕτως ἐπειρᾶτο σκευάζειν ἑαυτόν. Ὅθεν αἰεὶ σκωμμάτων, πολλάκις δὲ καὶ πληγῶν ἀπολαύσας ἐπανήρχετο· τοῖς δὲ πλείστοις ἦν δι' ὑπονοίας. Οὐ μὲν ἀλλὰ προσέχαιρον αὐτοῦ τῇ βωμολογίᾳ, καὶ συνέπαιζον οὐκ ἀρξούθμως, οὐδ' ἀμούσως, οἱ Ἀλεξανδρεῖς, ἀγαπῶντες καὶ λέγοντες, ὡς τῷ τραγικῷ πρὸς Ῥωμαίους χρῆται προσώπῳ, τῷ δὲ κωμικῷ πρὸς αὐτούς. Τὰ μὲν οὖν πολλὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ παιζομένων διηγείσθαι, πολὺς ἂν εἴη φλύαρος· ἐπεὶ δ' ἄλιεύων ποτὲ καὶ δυσαγρῶν ἤχθετο. παρούσης τῆς Κλεοπάτρας, ἐκέλευσε τοὺς ἀλιεῖς ὑπονηξαμένους κρούφα τῷ ἀγκίστρῳ περικαθάπτειν ἰχθύς τῶν προσαλωκότων, καὶ δις, ἢ τρίς, ἀνασπάσας, οὐκ ἔλαθε τὴν Αἴγυπτίαν. Προσποιομένη δὲ θαυμάζειν, τοῖς φίλοις διηγείτο, καὶ παρεκάλει τῇ ὑστεραία γενέσθαι θεατᾶς. Ἐμβάντων δὲ πολλῶν εἰς τὰς ἀλιάδας, καὶ τοῦ Ἀντωνίου τὴν ὄρμιαν

καθέντος, ἐκέλευσε τινὰ τῶν αὐτῆς ὑποφθάσαντα καὶ προσνηξάμενον τῷ ἀγκίστρῳ περιπέσει Ποντικὸν τάριχος. Ὡς δ' ἔχειν πεισθεὶς ὁ Ἀντώνιος ἀνείλκε, γέλωτος, οἷον εἰκός, γενομένου. „Παράδος ἡμῖν, ἔφη, τὸν κάλαμον, ἀντοκράτωρ, τοῖς Φαρίταις καὶ Κανωβίταις βασιλευσιν· ἢ δὲ σὴ θήρα πόλεις εἰσὶ, καὶ βασιλεῖς, καὶ ἡπειροί.“

XXX. Τοιαῦτα ληροῦντα καὶ μειρακιενόμενον τὸν Ἀντώνιον ἀγγελίαι δύο καταλαμβάνουσιν, ἣ μὲν ἀπὸ Ῥώμης, Δεύκιον, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ Φουλβίαν, τὴν γυναῖκα, πρῶτον ἀλλήλοις στασιάσαντας, εἶτα Καίσαρι πολεμήσαντας, ἀποβεβλημένοι τὰ πράγματα, καὶ φεύγειν ἐξ Ἰταλίας· εἰτέρα δὲ, ταύτης οὐδὲν ἐπιεικεστέρα, Λαβηνὸν ἐπάγοντα Πάρθους, τὴν ἀπ' Εὐφράτου καὶ Συρίας ἄχρι Ἀνδίας καὶ Ἰωνίας Ἀσίαν καταστρέψασθαι. Μόλις οὖν, ὥσπερ ἐξυπνισθεὶς καὶ ἀποκραιπαλήσας, ὥρμησε μὲν Πάρθοις ἐνίστασθαι, καὶ μέχρι Φοινίκης προῆλθε. Φουλβίας δὲ γράμματα θρήνων μεστὰ πεμπούσης, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἄγων ναῦς διακοσίας. Ἀναλαβῶν δὲ κατὰ πλοῦν τῶν φίλων τοὺς πεφευγότας, ἐπυνθάνετο, τοῦ πολέμου τὴν Φουλβίαν αἰτίαν γεγονέναι, φύσει μὲν οὖσαν πολυπράγμονα καὶ θρασεῖαν, ἐλπίζουσαν δὲ τῆς Κλεοπάτρας ἀπάξειν τὸν Ἀντώνιον, εἴ τι γένοιτο κίνημα περὶ τὴν Ἰταλίαν. Συμβαίνει δ' ἀπὸ τύχης καὶ Φουλβίαν πλέουσαν πρὸς αὐτὸν ἐν Σικυῶνι νόσῳ τελευτῆσαι· διὸ καὶ μᾶλλον αἰ πρὸς Καίσαρα διαλλαγῆαι καιρὸν ἔσχον. Ὡς γὰρ προσέμιξε τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ Καῖσαρ ἦν φανερός ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν ἐγκαλῶν, αὐτὸς δ' ὧν ἐνεκαλεῖτο τὰς αἰτίας τῇ Φουλβίᾳ προστριβόμενος, οὐκ εἶων ἐξελέγχειν οἱ φίλοι τὴν πρόφασιν, ἀλλὰ διέλκον ἀμ-

φοτέρους, καὶ διήρουν τὴν ἡγεμονίαν, ὅρον ποιούμενοι τὸν Ἴόνιον· καὶ τὰ μὲν ἑῶα νέμοντες Ἀντωνίῳ, τὰ δ' ἐσπέρια Καίσαρι, Λέπιδον δὲ Λιβύην ἔχειν ἑῶντες· ὑπατεύειν δὲ τάζαντες, ὅτε μὴ δόξειεν αὐτοῖς, φίλους ἐκατέρων παρὰ μέρος.

XXXI. Ταῦτ' ἔχειν καλῶς δοκοῦντα, πίστῳς ἐδέϊτο σφοδρότερας, ἢν ἡ τέχνη παρέσχεν. Ὀκταβία γὰρ ἦν ἀδελφὴ, πρεσβυτέρα μὲν, οὐχ ὁμομητορία δὲ Καίσαρι· ἐγγόνει γὰρ ἐξ Ἀγχαρίας, ὃ δ' ὕστερον ἐξ Ἀττίας. Ἔστεργε δ' ὑπερφυῶς τὴν ἀδελφὴν, χρῆμα θαυμαστόν, ὡς λέγεται, γυναικὸς γενομένην. Αὕτη, Γαίου Μαρκελλου, τοῦ γήμαντος αὐτὴν, οὐ πάλαι τεθνηκότος, ἐχίρσεν. Ἐδόκει δὲ καὶ Φουλβίας ἀποικομένης χηρεύειν Ἀντώνιος, ἔχειν μὲν οὐκ ἀγνούμενος Κλεοπάτραν, γάμῳ δ' οὐχ ὁμολογῶν, ἀλλ' ἔτι τῷ λόγῳ περὶ γε τούτου πρὸς τὸν ἔρωτα τῆς Αἰγυπτίας μαχόμενος. Τοῦτον ἅπαντες εἰσηγοῦντο τὸν γάμον, ἐλπίζοντες, τὴν Ὀκταβίαν, ἐπὶ κάλλει τοσοῦτω σεμνότητι καὶ νοῦν ἔχουσαν, εἰς ταῦτό τῷ Ἀντωνίῳ παραγενομένην, καὶ στερχθεῖσαν, ὡς εἰκὸς τοιαύτην γυναῖκα, πάντων πραγμάτων αὐτοῖς σωτηρίαν ἔσσεσθαι καὶ σύγκρασιν. Ὡς οὖν ἔδοξεν ἀμφοτέροις, ἀναβάντες εἰς Ῥώμην ἐπετέλουν τὸν Ὀκταβίας γάμον· οὐκ ἑῶντος μὲν νόμου πρὸ δέκα μηνῶν ἀνδρὸς τελευτήσαντος γαμῆσθαι, τῆς δὲ συγκλήτου δόγματι τὸν χρόνον ἐκείνη ἀνείσης.

XXXII. Σέξτον δὲ Πομπηίου Σικελίαν μὲν ἔχοντος, Ἰταλίαν δὲ πορθοῦντος, ληστιρίσι δὲ ναυσὶ πολλαῖς, ὧν Μηνᾶς, ὃ πειρατὴς, καὶ Μενεκράτης ἤρχον, ἄπλον τὴν θάλασσαν πεποικηκότος, Ἀντωνίῳ δὲ κεχρησθαι δοκοῦντος φιλανθρώπως, (ὑπεδέξατο γὰρ αὐτοῦ τὴν μητέρα τῆ

Φουλίβια συνεκπεσοῦσαν,) ἔδοξε καὶ πρὸς τοῦτον διαλυθῆναι. Καὶ συνῆλθον εἰς ταῦτό κατὰ τὴν ἐν Μισηνοῖς ἄκραν καὶ τὸ χῶμα, Πομπηίου μὲν τοῦ στόλου παρορμούντος, Ἀντωνίου δὲ καὶ Καίσαρι τῶν πεζῶν παρακεκριμένων. Ἐπεὶ δὲ συνέθεντο, Πομπηίου ἔχοντα Σαρδόνα καὶ Σικελίαν, καθαρὰν τε ληστηρίων παρέχειν τὴν θάλασσαν, καὶ σίτου τι τριταγμένον ἀποσιτέλλειν εἰς Ῥώμην, ἐκάλουν ἐπὶ δεῖπνον ἀλλήλους. Κληρουμένων δὲ, πρῶτος ἐστιᾶν αὐτοὺς ἔλαχε Πομπηῖος. Ἐρομένου δ' αὐτὸν Ἀντωνίου, ποῦ δειπνήσουσιν, „Ἐνταῦθα,“ ἔφη, δείξας τὴν στρατηγίδα ναῦν οὔσαν ἐξήση, „πατρῷος γὰρ οἶκος αὕτη Πομπηίου λέλειπται.“ Ταῦτα δ' εἰς τὸν Ἀντωνίου ὄνειδίζων ἔλεγεν, ἐπεὶ τὴν Πομπηίου τοῦ πατρὸς γενομένην οἰκίαν ἐκεῖνος εἶχεν. Ὁρμίσας δὲ τὴν ναῦν ἐπ' ἀγκυρῶν, καὶ διάβασίν τινα γεφυρώσας ἀπὸ τῆς ἄκρας, ἀνελάμβανεν αὐτοὺς προθύμως. Αἰμαξούσης δὲ τῆς συνοσίας, καὶ τῶν εἰς Κλεοπάτραν καὶ Ἀντωνίου ἀνθούτων σκωμμάτων, Μηνᾶς, ὁ πειρατῆς, Πομπηίου προσελθὼν, ὡς μὴ κατακούειν ἐκείνους, „Βούλει, φησὶ, τὰς ἀγκυρας τῆς νεῶς ὑποτέμω, καὶ ποιήσω σε μὴ Σικελίας καὶ Σαρδόνας, ἀλλὰ τῆς Ῥωμαίων κύριον ἡγεμονίας;“ Ὁ δὲ Πομπηῖος ἀκούσας, καὶ πρὸς αὐτῷ γενόμενος βραχὺν χρόνον, „Ἐδει σε, φησὶν, ὦ Μηνᾶ, τοῦτ' ἐμοὶ μὴ προεπιπόντα ποιῆσαι· νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργωμεν· ἐπιόκειν γὰρ οὐκ ἐμόν.“ Οὗτος μὲν οὖν πάλιν ἀνθροσθιαθεὶς ὑπ' ἀμφοτέρων, εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέπλευσεν.

XXXIII. Ἀντώνιος δὲ μετὰ τὰς διαλύσεις Οὐεντίδιον μὲν εἰς Ἀσίαν προὔπεμπε, Πάρθοις ἐμποδῶν ἐσόμενον τοῦ πρόσω χωρεῖν· αὐτὸς δὲ Καίσαρι χαριζόμενος, ἰσχυρὸς ἀπεδείχθη τοῦ προτέρου Καίσαρος· καὶ τὰλλα κοι-

νῶς καὶ φιλικῶς ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ μεγίστοις ἔπραττον. Αἰ δὲ περὶ τὰς παιδιάς ἀμίλλαι τὸν Ἀντώνιον ἐλύπον, αἰ τοῦ Καίσαρος ἔλαττον φερόμενον. Ἦν γάρ τις ἀνὴρ σὺν αὐτῷ μαντικὸς ἀπ' Αἰγύπτου, τῶν τὰς γενέσεις ἐπισκοποούντων, ὃς εἶτε Κλεοπάτρα χαριζόμενος, εἶτε χρώμενος ἀληθείᾳ, πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐπαθρόσηιάζετο, λέγων, τὴν τύχην αὐτοῦ, λαμπροτάτην οὔσαν καὶ μεγίστην, ὑπὸ τῆς Καίσαρος ἀμαυροῦσθαι, καὶ συνεβούλευε ποθρόωτάτῳ τοῦ νεανίσκου ποιεῖν ἑαυτόν. „Ὁ γὰρ σὸς, ἔφη, δαίμων τὸν τούτου φοβεῖται· καὶ γὰρ ὢν καὶ ὑψηλός, ὅταν ἧ καθ' αὐτόν, ὑπ' ἐκείνου γίνεται ταπεινότερος ἐγγίσαντος, καὶ ἀγεννέστερος.“ Καὶ μέντοι τὰ γινόμενα τῷ Αἰγυπτίῳ μαρτυροῦν ἐδόκει. Λέγεται γάρ, ὅτι, κληρουμένων μετὰ παιδιάς ἐφ' ὅτῳ τύχοιεν ἐκάστοτε καὶ κυβεύοντιν, ἔλαττον ἔχων Ἀντώνιος ἀπῆει. Πολλάκις δὲ συμβαλλόντων ἀλεκτρούνας, πολλάκις δὲ μαχίμους ὄρνυγας, ἐνίκων οἱ Καίσαρος. Ἐφ' οἷς ἀνιῶμενος ἀδήλως ὁ Ἀντώνιος, καὶ μᾶλλον τι τῷ Αἰγυπτίῳ προσέχων, ἀπῆρεν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐγχειρίσας Καίσαρι τὰ οἰκεῖα· τὴν δ' Ὀκταβίαν ἄχρι τῆς Ἑλλάδος ἐπήγετο, θυγατρίου γεγονότος αὐτοῖς. Διαχειμᾶζοντι δ' αὐτῷ περὶ Ἀθήνας ἐπαγγέλλεται τὰ πρῶτα τῶν Οὐεντιδίου κατορθωμάτων, ὅτι μάχη τοὺς Πάρθους κρατήσας Λαβηρόν ἀπεκτόνοι, καὶ Φαρναπάτην, ἡγεμονικώτατον τῶν Ἡρώδου βασιλέως στρατηγῶν. Ἐπὶ τούτοις εἰστία τοὺς Ἕλληνας, ἐγυμνασιάζοι δ' Ἀθηναίους, καὶ τὰ τῆς ἡγεμονίας παράσημα καταλιπὼν οἴκοι, μετὰ τῶν γυμνασιαρχικῶν ἐν ἱματίῳ καὶ φαικασίοις προῆει, καὶ διαλαμβάνων τοὺς νεανίσκους ἐτραχήλιζεν.

XXXIV. Ἐξίναι δὲ μέλλον ἐπὶ τὸν πόλεμον, ἀπὸ

τῆς ἱερᾶς ἐλαιίας στέφανον ἔλαβε, καὶ κατὰ τι λόγιον ἀπὸ τῆς Κλεψύδρας ὕδατος ἐμπλησάμενος ἀγγεῖον, ἐκόμιζεν. Ἐν τούτῳ δὲ Πάκορον, τὸν βασιλέως παῖδα, μέγαλον στρατῷ Πάρθων αὐθις ἐπὶ Συρίαν ἐλαύνοντα, συμπεσῶν Οὐεντίδιος ἐν τῇ Κυζόρησιτικῇ τρέπεται, καὶ διαφθείρει παμπόλλους, ἐν πρώτοις Πακόρου πεσόντος. Τοῦτο τὸ ἔργον ἐν τοῖς ἀοιδιμωτάτοις γενόμενον, Ῥωμαίοις τε τῶν κατὰ Κράσσον ἀτυχημάτων ἔκπλεω ποινήν παρέσχε, καὶ Πάρθους αὐθις εἰς τὴν Μηδίαν καὶ Μεσοποταμίας συνέστειλε, τρισὶ μάχαις ἐφεξῆς κατὰ κράτος ἠττημένους. Οὐεντίδιος δὲ Πάρθους μὲν προσωτέρω διώκειν ἀπέγνω, φθόνον Ἀντωνίου δείσας, τοὺς δ' ἀφαστῶτας ἐπιῶν κατεστρέφετο, καὶ τὸν Κομμαγηνὸν Ἀντίοχον ἐν πόλει Σαμοσάτοις ἐπολιόρκει. Λεομένου δὲ χίλια τάλαντα δοῦναι, καὶ ποιεῖν Ἀντωνίῳ τὸ προστατιόμενον, ἐκέλευε πέμπειν πρὸς Ἀντώνιον. Ἢδὴ γὰρ ἐγγὺς ἦν ἐπιῶν, καὶ τὸν Οὐεντίδιον οὐκ εἶα σπένδουσθαι τῷ Ἀντίοχῳ· βουλόμενος ἐν γὰρ τοῦτο τῶν ἔργων ἐπώνυμον αὐτοῦ γενέσθαι, καὶ μὴ πάντα διὰ Οὐεντιδίου κατορθοῦσθαι. Τῆς δὲ πολιορκίας μῆκος λαμβανούσης, καὶ τῶν ἔνδον, ὡς ἀπέγνωσαν τὰς διαλύσεις, πρὸς ἀλκὴν τραπομένων, πράττων οὐδὲν, ἐν αἰσχύνῃ δὲ καὶ μεταγνώσει γενόμενος, ἀγαπητῶς ἐπὶ τριακοσίοις σπένδεται τάλαντοις πρὸς τὸν Ἀντίοχον· καὶ μικρὰ τῶν ἐν Συρίᾳ καταστησάμενος, εἰς Ἀθήνας ἐπανῆλθε, καὶ τὸν Οὐεντίδιον, οἷς ἔπρεπε, τιμήσας, ἐπέμψεν ἐπὶ τὸν Θριάμβον. Οὗτος ἀπὸ Πάρθων ἄχρι δεῦρο τεθριάμβευκε μόνος, ἀνὴρ γενόμενος μὲν ἀφανής, ἀπολαύσας δὲ τῆς Ἀντωνίου φιλίας τὸ λαβεῖν ἀφορμὰς πράξεων μεγάλων· αἷς κάλλιστα χρησάμενος, ἐβεβαίωσε τὸν περὶ Ἀντωνίου λεγόμενον καὶ Καίσαρος λόγον, ὡς εὐτυ-

χέστεροι δι' ἐτέρων ἦσαν, ἢ δι' αὐτῶν στρατηγεῖν. Καὶ γὰρ Σόσσιος, Ἀντωνίου στρατηγός, ἐν Συρίᾳ πολλὰ διεπράττετο· καὶ Κανίδιος, ἀπολειφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἀρμενίαν, τούτους τε νικῶν καὶ τοὺς Ἰβήρων καὶ Ἀλβανῶν βασιλέας, ἄχρι τοῦ Κανκάσου προῆλθεν. Ἀφ' ὧν ἐν τοῖς βαρβάροις ὄνομα καὶ κλέος ἠΰξετο τῆς Ἀντωνίου δυνάμεως.

XXXV. Αὐτὸς δὲ πάλιν ἔκ τινων διαβολῶν παροξυνθεὶς πρὸς Καίσαρα, ναυσὶ τριακοσίαις ἔπλει πρὸς τὴν Ἰταλίαν· οὐ δεξαμένων δὲ τῶν Βορεντησσηνῶν, τὸν στόλον εἰς Τάραντα περιώρμισεν. Ἐνταῦθα τὴν Ὀκταβίαν (συνέπλει γὰρ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος αὐτῇ) δεθεῖσαν ἀποπέμπει πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἔγκνον μὲν οὔσαν, ἤδη δὲ καὶ δεύτερον ἐξ αὐτοῦ θυγάτριον ἔχουσαν. Ἡ δ' ἀπαντήσασα καθ' ὁδὸν Καίσαρι, καὶ παραλαβοῦσα τῶν ἐκείνου φίλων Ἀγρίππαν καὶ Μαικήραν ἐνετύγχανε, πολλὰ ποτιωμένη καὶ πολλὰ δεομένη μὴ περιῦδειν αὐτὴν ἐκ μακαριωτάτης γυναικὸς ἀθλιωτάτην γενομένην. Νῦν μὲν γὰρ ἅπαντας ἀνθρώπους εἰς αὐτὴν ἀποβλέπειν, αὐτοκρατόρων δυοῖν, τοῦ μὲν γυναῖκα, τοῦ δ' ἀδελφὴν οὔσαν· „εἰ δὲ τὰ χεῖρω κρατήσκειν, ἔφη, καὶ γένοιτο πόλεμος, ὑμῶν μὲν ἀδελφὸν ὅτι κρατεῖν, ἢ κρατεῖσθαι, πέπρωται, τὰ ἑμὰ δ' ἀμφοτέρως ἀθλία.“ Τούτοις ἐπικλασθεὶς ὁ Καῖσαρ, ἤκεν εἰρηνικῶς εἰς Τάραντα, καὶ θέαμα κάλλιστον οἱ παρόντες ἐθεῶντο, πολὺν μὲν ἐκ γῆς στρατὸν ἡσυχάζοντα, πολλὰς δὲ ναῦς ἀτρέμα πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς [ἐχούσας,] αὐτῶν δὲ καὶ φίλων ἀπαντήσεις καὶ φιλοφροσύνας. Εἰστία δ' Ἀντώνιος πρότερος, καὶ τοῦτο τῇ ἀδελφῇ Καίσαρος δόντος. Ἐπεὶ δ' ὁμολόγητο, Καίσαρα μὲν Ἀντωνίῳ δοῦναι δύο τάγματα πρὸς τὸν Παρθι-

κόν πόλεμον, Ἀντώνιον δὲ Καίσαρι χαλκεμβόλους ἑκατόν, Ὀκταβία, τῶν ὁμολογημένων χωρὶς, ἠτήσατο τῷ μὲν ἀδελφῷ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἴκοσι μυριάδας, τῷ δ' ἀνδρὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ στρατιώτας χιλίους. Οὕτω δ' ἀλλήλων διακριθέντες, ὁ μὲν εὐθύς εἶχετο τοῦ πρὸς Πομπήϊον πόλεμον, Σικελίας ἐφιέμενος, Ἀντώνιος δ' Ὀκταβίαν μετὰ τῶν ἐξ ἐκείνης, καὶ τοὺς ἐκ Φουλβίας παῖδας αὐτῷ πυρακαταθέμενος, εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπεπέρασαν.

XXXVI. Εὐδουσα δ' ἡ δεινὴ συμφορὰ χρόνον πολὺν, ὁ Κλεοπάτρας ἔρωσ, δοκῶν κατεννάσθαι καὶ κατακεκλήσθαι τοῖς βελτίοσι λογισμοῖς, αὐτὴς ἀνέλαμπε καὶ ἀνθ' αὐτοῦ, Συρίᾳ πλησιάζοντος αὐτοῦ. Καὶ τέλος, (ὡς περ φησὶν ὁ Πλάτων τὸ δυσπειθὲς καὶ ἀκόλαστον τῆς ψυχῆς ὑποζύγιον,) ἀπολακτίσας τὰ καλὰ καὶ σωτήρια πάντα, Καπίτωνα Φοντήϊον ἔπεμψεν ἄξοντα Κλεοπάτραν εἰς Συρίαν. Ἐλθούσῃ δὲ χαρίζεται καὶ προστίθησι μικρὸν οὐδὲν, οὐδ' ὀλίγον, ἀλλὰ Φοινίκην, κοίλην Συρίαν, Κύπρον, Κιλικίας πολλήν· ἔτι δὲ τῆς τ' Ἰουδαίας τὴν τὸ βάλαμον φέρουσαν, καὶ τῆς Ναβαταίων Ἀραβίας ὄση πρὸς τὴν ἐκτὸς ἀποκλίνει θάλασσαν. Αὐταὶ μάλιστα Ῥωμαίους ἠρίασαν αἱ δωρεαί. Καίτοι πολλοῖς ἐχαρίζετο τετραρχίας καὶ βασιλείας ἔθνῶν μεγάλων, ἰδιώταις οὖσι, πολλοὺς δ' ἀφηρεῖτο βασιλείας· ὡς Ἀντίγονον τὸν Ἰουδαῖον, ὃν καὶ προαγαγὼν ἐπελέκισεν, οὐδενὸς πρότερον ἑτέρου βασιλείως οὕτω κολασθέντος. Ἀλλὰ το αἰσχρὸν ἦν τῶν Κλεοπάτρας τιμῶν ἀνιαρότατον. Ἡὔξησε δὲ τὴν διαβολήν, παῖδας ἐξ αὐτῆς διδύμους ἀνελόμενος, καὶ προσαγορεύσας τὸν μὲν Ἀλέξανδρον, τὴν δὲ Κλεοπάτραν· ἐπίκλησιν δὲ, τὸν μὲν Ἥλιον, τὴν δὲ Σελήνην.

Οὐ μὴν ἀλλ' ἀγαθὸς ὢν ἐγκαλλωπίσασθαι τοῖς αἰσχροῖς, ἔλεγε, τῆς μὲν Ῥωμαίων ἡγεμονίας, οὐ δὲ ὢν λαμβάνου-
σιν, ἀλλ' ἐν οἷς χαρίζονται, φαίνεσθαι τὸ μέγεθος· δια-
δοχαῖς δὲ καὶ τεκνώσει πολλῶν βασιλέων πλατύνεσθαι
τὰς εὐγενείας. Οὕτω γοῦν ὑφ' Ἡρακλέους τεκνωθῆναι
τὸν αὐτοῦ πρόγονον, οὐκ ἐν μιᾷ γαστρὶ θεμένου τὴν δι-
αδοχὴν, οὐδὲ νόμους Σολωνεῖους καὶ κνήσεως εὐθύνας
δεδοικότος, ἀλλὰ τῇ φύσει πολλὰς γενῶν ἀρχὰς καὶ κα-
ταβολὰς ἀπολιπεῖν ἐφιέντος.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ, Φραόρτου κτείναντος Ἡρώδη,
τὸν πατέρα, καὶ τὴν βασιλείαν κατασχόντος, ἄλλοι τε
Πάρθων ἀπεδίδρασκον οὐκ ὀλίγοι, καὶ Μοναίσης, ἀνὴρ
ἐπιφανὴς καὶ δυνατὸς, ἤκε φεύγων πρὸς Ἀντώνιον, τὰς
μὲν ἐκείνου τύχας ταῖς Θεμιστοκλέους εἰκάσας, περιου-
σίαν δὲ τὴν ἑαυτοῦ καὶ μεγαλοφροσύνην τοῖς Περσῶν βα-
σιλεῦσι παραβαλὼν, ἐδώρῆσατο τρεῖς πόλεις αὐτῷ, Λά-
ρισσαν, καὶ Ἀρέθουσαν, καὶ Ἱερὰν πόλιν, ἣν Βαμβύκην
πρότερον ἐκάλουν. Τοῦ δὲ Πάρθων βασιλέως τῷ Μο-
ναίση δεξιὰν καταπέμψαντος, ἄσμενος αὐτὸν ἀπέστειλεν
ὁ Ἀντώνιος, ἔξαπατᾶν μὲν ἐγνωκὼς τὸν Φραόρτην, ὡς
εἰρήνης ἐσομένης, ἀξιῶν δὲ τὰς ἀλούσας ἐπὶ Κράσσου
σημαίας, καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀπολαβεῖν τοὺς περιόντας.
Αὐτὸς δὲ Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον ἀποπέμψας, ἐχώρει
δι' Ἀραβίας καὶ Ἀρμενίας, ὅπου, συνελθούσης αὐτῷ τῆς
δυνάμεως, καὶ τῶν συμμάχων βασιλέων (πάμπολλοι δ'
ἦσαν οὗτοι, μέγιστος δὲ πάντων ὁ τῆς Ἀρμενίας, Ἀρτα-
ουάσδης, ἑξακισχιλίους ἰππεῖς καὶ πεζοὺς ἑπτακισχιλίους
παρέχων) ἐξήτασε τὸν στρατόν. Ἦσαν δὲ Ῥωμαίων μὲν
αὐτῶν ἑξακισμῦριοι πῆσοι, καὶ τὸ Ῥωμαίοις συντεταγμέ-
νον ἰππικόν, Ἰβήρων καὶ Κελτῶν, μῦριοι· τῶν δ' ἄλλων

ἔθνων ἐγένοντο τρεῖς μυριάδες σὺν ἵππευσιν ὁμοῦ καὶ φιλοῖς. Τοσαύτην μέντοι παρασκευὴν καὶ δύναμιν, ἣ καὶ τοὺς πέραν Βάκτρων Ἰνδοὺς ἐφόβησε, καὶ πᾶσαν ἐκράδανε τὴν Ἀσίαν, ἀνόνητον αὐτῷ διὰ Κλεοπάτραν γενέσθαι λέγουσι. Σπεύδοντα γὰρ ἐκείνη συνδιαχειμάσαι, τὸν πόλεμον ἐξευγεῖν πρὸ καιροῦ, καὶ πᾶσι χρήσασθαι τετραραγμένως, οὐκ ὄντα τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν, ἀλλ' ὑπὸ φαρμάκων τινῶν, ἣ γοητείας, παπταίνοντα πρὸς ἐκείνην αἰεὶ, καὶ πρὸς τῷ τάχιον ἐπανελθεῖν μᾶλλον, ἢ πρὸς τῷ κρατῆσαι τῶν πολεμίων, γενόμενον.

XXXVIII. Πρῶτον μὲν αὐτοῦ δέον ἐν Ἀρμενίᾳ διαχειμάσαι, καὶ διαναπαῦσαι τὸν στρατὸν, ὀκτακισχιλίων σταδίων ἀποτετραχωμένον πορείᾳ, καὶ πρὶν, ἢ κινεῖν ἐκ τῶν χειμαδίων Πάρθους, ἕαρος ἀρχῇ Μηδίαν καταλαβεῖν, οὐκ ἠνέσχετο τὸν χρόνον, ἀλλ' εὐθύς ἤγεν, ἐν ἀριστερᾷ λαβὼν Ἀρμενίαν, καὶ τῆς Ἀτροπατηνῆς ἀψάμενος ἐπόρθει τὴν χώραν. Ἐπειτα μηχανημάτων αὐτῷ πρὸς πολιορκίαν ἀναγκαίων τριακοσίαις ἀμάξαις παραπεμπομένων, ἐν οἷς καὶ κριὸς ἦν ὀγδοήκοντα ποδῶν μῆκος, ὧν οὐδὲν ἐνεχώρει διαφθαρὲν ἐπὶ καιροῦ πάλιν γενέσθαι, διὰ τὸ τὴν ἄνω χώραν πᾶν ξύλον ἀγεννὲς εἰς μῆκος καὶ μαλθακὸν ἐκφέρειν· ἐπειγόμενος, ὡς ἐμπόδια τοῦ ταχύρειν ἀπέλιπε, φυλακὴν τινα καὶ Στατιανὸν ἡγεμόνα τῶν ἀμαξῶν ἐπιστήσας· αὐτὸς δὲ Φραόρτου μεγάλην πόλιν, ἐν ἣ καὶ τέκνα καὶ γυναῖκες ἦσαν τοῦ τῆς Μηδίας βασιλέως, ἐπολιόρκει. Τῆς δὲ χρείας εὐθύς, ὅσον ἡμαρτε τὰς μηχανὰς ἀπολιπῶν, ἐξελεγχούσης, ὁμόσε χωρῶν ἔχου πρὸς τὴν πόλιν χῶμα σχολῇ καὶ πολυπόνως ἀνιστάμενον. Ἐν τούτῳ δὲ καταβαίνων στρατιᾷ μεγάλη Φραόρτης, ὡς ἤκουσε τὴν ἀπόλειπιν τῶν μηχανοφόρων ἀμαξῶν, ἔπεμψε

τῶν ἰππέων πολλοὺς ἐπ' αὐτάς· ἄφ' ὧν περιληφθεὶς ὁ Στατιανὸς, ἀποθνήσκει μὲν αὐτὸς, ἀποθνήσκουσι δὲ μύριοι τῶν μετ' αὐτοῦ. Τὰς δὲ μηχανὰς ἐλόντες οἱ βάρβαροι διέφθειραν. Εἶλον δὲ παμπόλλους, ἐν οἷς καὶ Πολέμων ἦν, ὁ βασιλεὺς.

XXXIX. Τοῦτο πάντα μὲν, ὡς εἰκὸς, ἠρίασε τοὺς περὶ Ἀντώνιον, ἀνελπίστως ἐν ἀρχῇ πληγέντας· ὁ δὲ Ἀρμένιος Ἀρταουάσδης, ἀπογνούς τὰ Ῥωμαίων, ὄχετο τὴν αὐτοῦ στρατιάν ἀναλαβὼν, καίπερ αἰτιώτατος τοῦ πολέμου γενόμενος. Ἐπιφανέντων δὲ λαμπρῶς τοῖς πολιορκοῦσι τῶν Πάρθων, καὶ χρωμένων ἀπειλαῖς πρὸς ὕβριν, οὐ βουλόμενος Ἀντώνιος ἡσυχάζοντι τῷ στρατῷ τὸ δυσθυμοῦν καὶ καταπεπληγμένον ἐμμένειν καὶ αὐξέσθαι, δέκα τάγματα λαβὼν, καὶ τρεῖς στρατηγίδας σπείρας ὀπλιτῶν, τοὺς δ' ἰππεῖς ἅπαντας, ἐξήγαγε πρὸς σιιολογίαν· οἴομενος, οὕτως ἂν ἐπισπασθέντων μάλιστα τῶν πολεμίων ἐκ παρατάξεως μάχην γενέσθαι. Προελθὼν δὲ μιᾶς ὁδὸν ἡμέρας, ὡς ἑώρα τοὺς Πάρθους κύκλῳ περιχεομένους, καὶ προσπεσεῖν καθ' ὁδὸν αὐτῷ ζητοῦντας, ἐξέσθηκε μὲν τὸ τῆς μάχης σύμβολον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καθελὼν δὲ τὰς σκηνὰς, ὡς οὐ μαχησόμενος, ἀλλ' ἀπάξων, παρημείβετο τῶν βαρβάρων τὴν τάξιν, οὔσαν μηροειδῆ· κελύσας, ὅταν οἱ πρῶτοι τοῖς ὀπλίταις ἐν ἐφικτῷ δοκῶσιν εἶναι, τοὺς ἰππεῖς ἐναντίους εἰσελαύνειν. Τοῖς δὲ Πάρθοις παρακεκριμένοις λόγον κρείττων ἢ τάξις ἐφαίνετο τῶν Ῥωμαίων, καὶ κατεθεῶντο παρεξιόντας ἐν διαστήμασιν ἴσοις ἀθρούβως καὶ σιωπῇ τοὺς ὕσσοὺς κραδαίνοντας. Ὡς δὲ τὸ σημεῖον ἤρθη, καὶ προσεφέροντο μετὰ κραυγῆς, ἐπιστρέψαντες οἱ ἰππεῖς, τούτους μὲν ἠμύνοντο δεξάμενοι, καίπερ εὐθύς ἐντὸς τοξεύματος

γενομένους· τῶν δ' ὀπλιτῶν συναπτόντων ἅμα βοῆ καὶ πατάγῳ τῶν ὀπλῶν, οἱ τε ἵπποι τοῖς Πάρθοις ἐξίσταντο ταρβοῦντες, καὶ αὐτοὶ, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἔφευγον. Ὁ δ' Ἀντώνιος ἐνέκειτο τῇ διώξει, καὶ μεγάλας εἶχεν ἐλπίδας, ὡς τοῦ πολέμου τὸ σύμπαν, ἢ τὸ πλεῖστον, ἐκείνη τῇ μάχῃ διαπεπραγμένος. Ἐπεὶ δὲ, τῆς διώξεως γενομένης τοῖς μὲν πεζοῖς ἐπὶ πενήκοντα στάδια, τοῖς δ' ἵππευσιν ἐπὶ τρεῖς τοσαῦτα, τοὺς πεπτωκότας τῶν πολεμίων καὶ τοὺς ἠλωκότας ἐπισκοποῦντες, εὖρον αἰχμάλωτους μὲν τριάκοντα, νεκροὺς δὲ ὀγδοήκοντα μόνους, ἀπορία καὶ δυσθυμία πᾶσι παρέστη, δεινὸν εἶναι λογιζόμενοις, εἰ νικῶντες μὲν οὕτως ὀλίγους κτείνουσιν, ἠττώμενοι δὲ στερηθῶσιν τοσοῦτων, ὅσους ἀπέβαλον περὶ ταῖς ἀμάξαις. Τῇ δ' ὑστεραία συσκευασάμενοι, τὴν ἐπὶ Φραόρτου καὶ τοῦ στρατοπέδου προῆγον. Ἐντυχόντες δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν πρῶτον μὲν ὀλίγοις τῶν πολεμίων, ἔπειτα πλείοσι, τέλος δὲ πᾶσιν, ὡσπερ ἀητιήτοις καὶ νεαλέσι προκαλουμένοις καὶ προσβάλλουσι πανταχόθεν, μοχθηρῶς καὶ πολυπόνως ἀπεσώθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον. Τῶν δὲ Μήδων ἐκδρομὴν τινα ποιησαμένων ἐπὶ τὸ χῶμα, καὶ τοὺς προμαχομένους φοβησάντων, ὀργισθεῖς ὁ Ἀντώνιος ἐχρήσατο τῇ λεγομένῃ δεκατεία πρὸς τοὺς ἀποδειλιάσαντας. Διελὼν γὰρ εἰς δεκάδας τὸ πλῆθος, ἀφ' ἑκάστης ἓνα τὸν λαχόντα κλήρω διέφθειρε, τοῖς δ' ἄλλοις ἀντὶ πυρῶν ἐκέλευε κοιθᾶς μετρεῖσθαι.

XI. Χαλεπὸς δ' ἦν ἀμφοτέροις ὁ πόλεμος, καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ φοβερώτερον, Ἀντωνίῳ μὲν, προσδοκῶντι λιμόν· οὐκ ἐτι γὰρ ἦν ἄνευ τραυμάτων καὶ νεκρῶν πολλῶν ἐπισιτίσασθαι· Φραόρτης δὲ, τοὺς Πάρθους ἐπιστάμενος πάντα μᾶλλον, ἢ χειμῶνος ἔξω προσταλαιπωρεῖν καὶ

θυραυλεῖν δυναμένους, ἐφοβεῖτο, μὴ τῶν Ῥωμαίων ἐγκαρ-
 τεροῦντων καὶ παραμενόντων, ἀπολίπωσιν αὐτὸν, ἤδη τοῦ
 αἴερος συνισταμένου μετὰ φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν. Δό-
 λον οὖν τίθησι τοιούδε. Πάρθων οἱ γνωριμώτατοι πε-
 ρὶ τὰς σιτολογίας καὶ τὰς ἄλλας ἀπαντήσεις μαλακώτε-
 ρον τοῖς Ῥωμαίοις προσεφέροντο, λαμβάνειν τε παριέν-
 τες αὐτοῖς ἔνα, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦντες, ὡς πολεμι-
 κωτάτων ἀνδρῶν, καὶ θαυμαζομένων ὑπὸ τοῦ σφετέρου
 βασιλέως δικαίως. Ἐκ δὲ τούτου προσελάνοντες ἐγγυ-
 τέρω, καὶ τοὺς ἵππους ἀτρέμα παραβάλλοντες, ἐλοιδό-
 ρουν τὸν Ἀντώνιον, ὅτι βουλομένῳ Φραόρτῃ διαλλαγῆναι
 καὶ φείσασθαι τοιούτων ἀνδρῶν καὶ τοσούτων ἀφορμῆν
 οὐ δίδωσιν, ἀλλὰ τοὺς χαλεποὺς καὶ μεγάλους κάθηται
 πολεμίους ἀναμένων, λιμὸν καὶ χειμῶνα, δι' ὧν ἔργον
 ἐστὶ καὶ προπεμπομένους ὑπὸ Πάρθων ἀποφεύγειν.
 Πολλῶν δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀναφερόντων, μα-
 λασσόμενος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος, ὅμως οὐ πρότερον ἐπεκηρυ-
 κεύσατο πρὸς τὸν Πάρθον, ἢ πυθέσθαι τῶν φιλοφρο-
 νουμένων ἐκείνων βαρβάρων, εἰ τοῦ βασιλέως ταῦτα φρο-
 νοῦντος διαλέγοιντο. Φασκόντων δὲ, καὶ παρακαλούν-
 των μὴ δεδιέναι, μηδ' ἀπιστεῖν, ἔπεμπέ τινας τῶν ἐταί-
 ρων, πάλιν τὰς σημαίας ἀξιῶν ἀπολαβεῖν καὶ τοὺς αἰχ-
 μαλώτους, ὡς δὴ μὴ παντάπασιν ἀγαπᾶν τὸ σωθῆναι καὶ
 διαφυγεῖν νομισθεῖη. Τοῦ δὲ Πάρθου ταῦτα μὲν εἶν
 κελεύοντος, ἀπιόντι δ' εὐθύς εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν εἶναι
 φήσαντος, ὀλίγαις ἡμέραις συσκευασάμενος ἀνεξεύγνυνεν.
 Ὡν δὲ καὶ δῆμῳ πιθανὸς ἐντυχεῖν, καὶ στρατὸν ἄγειν διὰ
 λόγων παρ' ὄντινον τῶν τότε πεφυκώς, ἐξέλιπεν αὐτὸς
 αἰσχύνῃ καὶ κατηφεία τὸ παραθαρῶσῃναι τὸ πλῆθος, Δο-
 μίτιον δ' Αἰνόβαρβον ἐκέλευσε τοῦτο ποιῆσαι. Καί τι-

νες μὲν ἠγανάκτησαν, ὡς ὑπερορώμενοι, τὸ δὲ πλεῖστον ἐπεκλάσθη, καὶ συνεφρόνησε τὴν αἰτίαν· διὸ καὶ μᾶλλον ὄντο δεῖν ἀνταιδεῖσθαι, καὶ πείθεσθαι τῷ στρατηγῷ.

XLI. Μέλλοντος δ' αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄγειν ὀπίσω, πεδινὴν καὶ ἄδενδρον οὖσαν, ἀνὴρ τῷ γένει Μάρδος, πολλὰ τοῖς Πάρθων ἠθεσιν ἐνωμιλικῶς, ἤδη δὲ Ῥωμαίοις πιστὸς ἐν τῇ μάχῃ τῇ περὶ τὰς μηχανὰς γεγονώς, Ἀντωνίῳ προσελθὼν, ἐκέλευε φεύγειν ἐν δεξιᾷ, τῶν ὄρῶν ἐπιλαβόμενον, καὶ μὴ στρατὸν ὀπλίτην καὶ βαρὴν ἐν δρόμοις γυμνοῖς καὶ ἀναπεπταμένοις ὑποβαλεῖν ἵππων τοσαύτη καὶ τοξεύμασιν· ὁ δὲ τεχνώμενον τὸν φραόστιν, ἀναστήσαι τῆς πολιορκίας αὐτὸν ὁμολογίαις φιλανθρώποις· ἔσσεσθαι δ' αὐτὸς ἠγεμὼν ὁδοῦ βραχυτέρας, καὶ μᾶλλον ἐμπορίαν τῶν ἐπιτηδείων ἐχούσης. Ταῦτ' ἀκούσας ὁ Ἀντώνιος ἐβουλεύετο, καὶ Πάρθοις μὲν οὐκ ἐβούλετο δοκεῖν ἀπιστεῖν μετὰ σπονδᾶς, τὴν δὲ συντομίαν τῆς ὁδοῦ, καὶ τὸ παρὰ κόμας οἰκονόμενας ἔσσεσθαι τὴν πορείαν ἐπαινῶν, πίστιν ἤτει τὸν Μάρδον. Ὁ δὲ δεῖσαι παρεῖχεν αὐτὸν, ἄχρις οὗ καταστήσῃ τὸν στρατὸν εἰς Ἀρμενίαν, καὶ δεθεῖς ἠγεῖτο δύο ἡμέρας καθ' ἡσυχίαν. Τῇ δὲ τρίτῃ, παντάπασιν τοὺς Πάρθους ἀπεγνωκότος τοῦ Ἀντωνίου, καὶ βαδίζοντος ἀνειμένως διὰ τὸ θαρρόειν, ἰδὼν ὁ Μάρδος ἀπόκωσιν ἐμβολῆς ποταμοῦ νεωστὶ διεσπασμένην, καὶ τὸ εὐῆμα πολὺ πρὸς τὴν ὁδὸν, ἣ πορευτέον ἦν, ἐκχεόμενον, συνῆκεν, ὅτι τῶν Πάρθων ἔργον εἶη τοῦτο, δυσκολίας ἕνεκα καὶ διατριβῆς ἐμποδῶν αὐτοῖς τὸν ποταμὸν τιθεμένων· καὶ τὸν Ἀντώνιον ὄρῶν ἐκέλευε καὶ προσέχειν, ὡς τῶν πολεμίων ἐγγὺς ὄντων. Ἄρτι δ' αὐτοῦ καθιστάντος εἰς τάξιν τὰ ὄπλα, καὶ δι' αὐτῶν τοῖς ἀκοντισταῖς καὶ σφενδονήταις ἐκδρομὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους παρασκευά-

ζοντος, ἐπεφάνησαν οἱ Πάρθοι, καὶ περιήλανον, ὡς κυκλωσόμενοι καὶ συνταράζοντες πανταχόθεν τὸν στρατόν. Ἐκδραμόντων δὲ τῶν ψιλῶν ἐπ' αὐτούς, πολλὰς μὲν δίδόντες ἀπὸ τόξων, οὐκ ἐλάττονας δὲ ταῖς μολυβδίσι καὶ τοῖς ἀκοντίοις πληγὰς λαμβάνοντες, ἀνεχώρουν. Εἴτ' ἐπῆγον αὐθις, ἄχρις οὗ συστρέψαντες οἱ Κελτοὶ τοὺς ἵππους, ἐνέβαλον καὶ διεσκέδασαν αὐτούς, οὐκέτι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὑπόδειγμα γενομένους.

ΧΙΙΙ. Ἐκ τούτου μαθὼν Ἀντώνιος, ὁ ποιεῖν ἔδει, πολλοῖς ἀκοντισταῖς καὶ σφενδογήταις οὐ μόνον τὴν οὐραγίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς πλευρὰς ἐκατέρας στομώσας, ἐν πλαισίῳ τὸν στρατὸν ἤγε, καὶ τοῖς ἱππόταις εἰρητο προσβαλόντας τρέπεσθαι, τρεψαμένους δὲ μὴ πόρρω διώκειν· ὥστε τοὺς Πάρθους τὰς ἐφεξῆς τέσσαρας ἡμέρας, οὐθὲν πλέον δράσαντας, ἢ παθόντας, ἀμβλυτέρους γεγονέναι, καὶ τὸν χειμῶνα ποιουμένους πρόφασιν, ἀπιέναι διανοεῖσθαι. Τῇ δὲ πέμπτῃ Φλαούϊος Γάλλος, ἀνὴρ πολεμικὸς καὶ δραστήριος, ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένος, ἤτησεν Ἀντώνιον προσελθὼν πλείονας ψιλούς ἀπ' οὐράς, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ στόματος ἱπέων τινὰς, ὡς μέγα κατόρθωμα ποιήσων. Δόντος δὲ, προσβαλόντας ἀνέκοπτε τοὺς πολεμίους, οὐχ, ὡσπερ πρότερον, ὑπάγων ἅμα πρὸς τοὺς ὀπίτας καὶ ἀναχωρῶν, ἀλλ' ὑφιστάμενος καὶ συμπλεκόμενος παραβολώτερον. Ὁρῶντες δ' αὐτὸν οἱ τῆς οὐραγίας ἡγεμόνες ἀποξήγνύμενον, ἐκάλουν πέμποντες· ὁ δ' οὐκ ἐπέθετο. Τίτιον δὲ φασί, τὸν ταμίαν, καὶ τῶν σημαίων ἐπιλαβόμενον, στρέφειν ὀπίσω, καὶ λαιδορεῖν τὸν Γάλλον, ὡς ἀπολλύντα πολλοὺς καὶ ἀγαθούς ἀνδρας. Ἀντιλοιδοροῦντος δ' ἐκείνου, καὶ διακελευομένου τοῖς περὶ αὐτὸν μένειν, ὁ μὲν Τίτιος ἀπεχώρει· τὸν δὲ Γάλλον, ὠθείμει-

νον εἰς τοὺς κατὰ στόμα, λανθάνουσι πολλοὶ περισχόντες ἐκ τῶν ὕπισθεν. Βαλλόμενος δὲ πανταχόθεν ἐκάλει πέμπων ἀρωγὴν. Οἱ δὲ τοὺς ὀπλίτας ἄγοντες, ὧν καὶ Κανίδιος ἦν, ἀνὴρ παρ' Ἀντωνίῳ δυνάμενος μέγιστον, οὐ μικρὰ δοκοῦσι διαμαρτεῖν. Δέον γὰρ ἀθρόαν ἐπιστρέφαι τὴν φάλαγγα, πέμποντες κατ' ὀλίγους ἐπιβοηθοῦντας, καὶ πάλιν ἠττωμένων τούτων, ἐτέρους ἀποστέλλοντες, ἔλαθον ὀλίγου δεῖν ἤτις καὶ φυγῆς ὅλον ἀναπλήσαντες τὸ στρατιόπεδον, εἰ μὴ ταχὺ μὲν αὐτὸς Ἀντώνιος μετὰ τῶν ὀπλῶν ἀπὸ τοῦ στόματος ἦκεν ὑπαντιάζων, ταχὺ δὲ τὸ τρίτον τάγμα διὰ τῶν φευγόντων ἐπὶ τοὺς πολεμίους ὠσάμενον ἔσχε τοῦ πρόσω διώκειν.

XLIII. Ἀπέθανον δὲ τρισχιλίων οὐκ ἐλάττους, ἐκομίσθησαν δ' ἐπὶ σκηναὺς τραυματῖαι πεντακισχίλιοι· καὶ Γάλλος ἦν ἐν τούτοις, τέτταρσιν ἐναντίοις διαπεπαρμένος τοξεύμασιν. Ἄλλ' οὗτος μὲν ἐκ τῶν τραυμάτων οὐκ ἀνήνεγκε· τοὺς δ' ἄλλους περὶ ἄντωνιος ἐπεσκόπει καὶ παρεθάρζυνε, δεδακρυμένος καὶ περιπαθῶν. Οἱ δὲ φαιδροὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λαμβανόμενοι, παρεκάλουν ἀπιόντα θεραπεύειν αὐτὸν, καὶ μὴ κακοπαθεῖν, αὐτοκράτορα καλοῦντες, καὶ σώζεσθαι λέγοντες, ἂν ἐκεῖνος ὑγιαίνῃ. Καθόλου μὲν γὰρ οὐτ' ἀλκαῖς, οὔτε ὑπομοναῖς, οὔτε ἡλικία, λαμπρότερον ἄλλος αὐτοκράτωρ στρατὸν ἐκείνου δοκεῖ συναγαγεῖν ἐν τοῖς τότε χρόνοις· ἢ δὲ πρὸς αὐτὸν αἰδῶς τὸν ἡγεμόνα, καὶ πειθαρχία μετ' εὐνοίας, καὶ τὸ πάντα ὁμαλῶς, ἐνδόξους, ἀδόξους, ἀρχοντας, ἰδιώτας, τὴν παρ' Ἀντωνίῳ τιμῆν τε καὶ χάριν μᾶλλον αἰρεῖσθαι τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀσφαλείας, οὐδὲ τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις ἀπέλιπεν ὑπερβολήν. Τούτου δ' αἰτίαι πλείονες ἦσαν, ὡς προειρήκαμεν· εὐγένεια, λόγου δύναμις, ἀπλότης, τὸ φι-

λόδωρον καὶ μεγαλόδωρον, ἢ περὶ τὰς παιδίας καὶ τὰς ὀμιλίας εὐτραπελία. Τότε δὲ καὶ συμπονηῶν καὶ συναλγῶν τοῖς κακοπαθοῦσι, καὶ μεταδιδούς, οὗ τις δεσθεῖη, προθυμοτέρους τῶν ἐρῶμένων τοὺς νοσοῦντας καὶ τετραμένους ἐποίησε.

XLIV. Τοὺς μέντοι πολεμίους ἀπαγορεύοντας ἤδη καὶ κάμνοντας οὕτως ἐπῆρσεν ἢ νίκη, καὶ τοσοῦτον τῶν Ῥωμαίων καταφρόνησαν, ὥστε καὶ νυκτὸς ἐπαντίσασθαι τῇ στρατοπέδῳ, προσδοκῶντας ἀντίκα μάλα σκηναῖς ἐρήμους καὶ χρήματα διαρπάσειν ἀποδιδρασκόντων. Ἄμα δ' ἡμέρᾳ πολὺ πλείονες ἐπηθροίζοντο, καὶ λέγονται τετρακισμυρῶν οὐκ ἐλάττινες ἱππῶται γενέσθαι, βασιλέως καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἀεὶ τταγμένους ὡς ἐπὶ σαφεῖ καὶ βεβαίῳ κατορθώματι πέμψαντος. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐδεμιᾷ μάχῃ παρένυχεν. Ἀντώνιος δὲ, βουλόμενος προσγορεῦσαι τοὺς στρατιώτας, ἤτησε φαῖον ἱμάτιον, ὡς οἰκτροτέρος ὀφθεῖη. Τῶν δὲ φίλων ἐναντιωθέντων, ἐν τῇ στρατηγικῇ φοινικίδι προελθὼν ἐδημηγόρησε, τοὺς μὲν νενικηκότας ἐπαινῶν, ὀνειδίζων δὲ τοὺς φεύγοντας. Τῶν δ' οἱ μὲν παρεκελεύοντο θαρσύνειν, οἱ δ', ἀπολογούμενοι, σφᾶς αὐτοὺς παρεῖχον, εἴτε βούλοιο δεκατεύειν, εἴτ' ἄλλῳ τρόπῳ κολάζειν· μόνον παύσασθαι δυσφοροῦντα καὶ λυπούμενον ἐδέοντο. Πρὸς ταῦτα τὰς χεῖρας ἀνατείνας, ἐπέυξατο τοῖς θεοῖς, εἴ τις ἄρα νέμησις τὰς προσθεν εὐτυχίας αὐτοῦ μέτεισιν, εἰς αὐτὸν ἐλθεῖν, τῷ δ' ἄλλῳ στρατῷ σωτηρίαν δίδοναι καὶ νίκην.

XLV. Τῇ δ' ὑστεραία φραξάμενοι βέλτιον προῆγον, καὶ τοῖς Πάρθοις ἐπιχειροῦσι πολὺς ἀπῆντα παράλογος. Οἰόμενοι γὰρ, ἐφ' ἀσπαγὴν καὶ λεηλασίαν, οὐ μάχην, ἐλαύνειν, εἴτα πολλοῖς βέλεσιν ἐντυγχάνοντες, ἐρῶμένους

δὲ καὶ νεαλεῖς ταῖς προθυμίαις ὄρῳντες, αὐθις ἐξέκαμνον. Ἐπεὶ δὲ καταβαίνουσιν αὐτοῖς ἀπὸ λόφων τινῶν ἐπικλινῶν ἐπέθεντο, καὶ βραδέως ἐπεξάγοντας ἔβαλλον, ἐπιστρέψαντες οἱ θυρεαφόροι συνέκλεισαν εἰσω τῶν ὀπλῶν τοὺς ψιλοὺς, αὐτοὶ δὲ καθέντες εἰς γόνυ προὔβαλλοντο τοὺς θυρεούς· οἱ δ' ὀπισθεν ὑπερέσχον αὐτῶν τὰ ὄπλα, κακείνων ὁμοίως ἕτεροι. Τὸ δὲ σχῆμα, παραπλήσιον ἐρέψει γινόμενον, ὅπῃν τις θεατρικὴν παρέχει, καὶ τῶν προβλημάτων στεγανώτατόν ἐστι πρὸς τοὺς οἰστούς ἀπολισθαίνοντας. Οἱ μέντοι Πάρθοι τὴν εἰς γόνυ κλίσιν τῶν Ῥωμαίων ἀπαγόρευσιν ἠγούμενοι καὶ κάματον εἶναι, τὰ μὲν τόξα κατέθεντο, τοὺς δὲ κοντοὺς διαλαβόντες, ἐγγὺς προσέμιξαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συναλαλάξαντες, ἐξαίφνης ἀνέθορον, καὶ τοῖς ὑσσοῖς παίοντες ἐκ χειρὸς, ἔκτεινάν τε τοὺς πρώτους, καὶ τροπὴν ἔθεντο τῶν ἄλλων ἀπάντων. Ἐγένετο δὲ ταῦτα καὶ ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐπὶ μικρὸν ἀννότων τῆς ὁδοῦ. Καὶ λιμὸς ἤπιετο τοῦ στρατοῦ, σῆτόν τε βραχὺν διὰ μάχης ποριζομένου, καὶ τῶν πρὸς ἀλειὸν σκευῶν οὐκ εὐποροῦντος. Τὰ γὰρ πολλὰ κατελείπετο, τῶν μὲν ἀποθνησκόντων ὑποζυγίων, τῶν δὲ τοὺς νοσοῦντας καὶ τραυματίας φερόντων. Λέγεται δὲ χοῖνιξ Ἀττικὴ πυρῶν πεντήκοντα δραχμῶν ὧνιος γενέσθαι· τοὺς δὲ κριθίνους ἄρτους πρὸς ἀργύριον ἰστάντες ἀπεδίδοντο. Τραπόμενοι δὲ πρὸς λάχανα καὶ ῥίζας, ὀλίγοις μὲν ἐνετύγχανον τῶν συνήθων, ἀναγκαζόμενοι δὲ πειραῶσθαι καὶ τῶν ἀγεύστων πρότερον, ἤπαντο τινὸς πόας ἐπὶ θάνατον διὰ μανίας ἀγούσης. Ὁ γὰρ φαγὼν οὐδὲν ἐμέμνητο τῶν ἄλλων, οὐδ' ἐγίνωσκεν, ἐν δ' ἔργον εἶχεν, κινεῖν καὶ στρέφειν πάντα λίθον, ὡς τι μεγάλης σπουδῆς ἄξιον διαπραττόμενος. Ἦν δὲ μεστὸν τὸ πεδίον κεκυφό-

των χαμάζε, καὶ τοὺς λίθους περιοριζόντων καὶ μεθιστάντων· τέλος δὲ χολὴν ἐμοῦντες ἔθνησκον, ἐπεὶ καὶ τὸ μόνον ἀντιπαθεῖς, οἶνος, ἐξέλιπε. Φθειρομένων δὲ πολλῶν, καὶ τῶν Πάρθων οὐκ ἀφισταμένων, πολλάκις ἀναφθέγγασθαι τὸν Ἀντώνιον ἱστοροῦσιν· „Ὡ μύριοι!“ θαυμάζοντα τοὺς μετὰ Ξενοφῶντος, ὅτι καὶ πλείονα καταβαίνοντες ὁδὸν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας, καὶ πολλαπλασίοις μαχόμενοι πολεμίοις ἀπεσώθησαν.

XLVI. Οἱ δὲ Πάρθοι, διαπλέξαι μὲν οὐ δυνάμενοι τὸν στρατὸν, οὐδὲ διασπάσαι τὴν τάξιν, ἤδη δὲ πολλάκις ἠττημένοι καὶ πεφνευγότες, αὐθις εἰρηρικῶς ἀνემίγνυντο τοῖς ἐπὶ χιλὸν ἢ σῖτον προερχομένοις, καὶ τῶν τόξων τὰς νευρὰς ἐπιδεικνύντες ἀνειμένας, ἔλεγον, ὡς αὐτοὶ μὲν ἀπίασιν ὀπίσω, καὶ τοῦτο ποιοῦνται πέρασ ἀμύνης, ὀλίγοι δὲ Μήδων ἀκολουθήσουσιν ἔτι μιᾶς ἢ δευτέρας ὁδὸν ἡμέρας, οὐδὲν παρενοχλοῦντες, ἀλλὰ τὰς ἀπωτέρω κόμας φυλάττοντες. Τούτοις τοῖς λόγοις ἀσπασμοὶ τε καὶ φιλοφροσύνη προσῆσαν· ὥστε πάντῃ τοὺς Ῥωμαίους εὐθαρσεῖς γενέσθαι, καὶ τὸν Ἀντώνιον ἀκούσαντα, τῶν πεδίων ἐφίεσθαι μᾶλλον, ἀνδρὸν λεγομένης εἶναι τῆς διὰ τῶν ὄρων. Οὕτω δὲ ποιεῖν μέλλοντος, ἤκεν ἀνὴρ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πολεμίων, ὄνομα Μιθριδάτης, ἀνεπιὸς Μοναίσου, τοῦ παρ' Ἀντωνίῳ γενομένου, καὶ τὰς τρεῖς πόλεις δωρεὰν λαβόντος. Ἡξίου δ' αὐτῷ προσελθεῖν τινα τῶν Παρθιστῶν διαλεχθῆναι δυναμένων, ἢ Συριστῶν. Καὶ προσελθόντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀντιοχέως, ὃς ἦν Ἀντωνίῳ συνήθης, ὑπειπὼν, ὃς εἶη, καὶ Μοναίση τὴν χάριν ἀνάπτων, ἠρώτησε τὸν Ἀλέξανδρον, εἰ λόφους συνεχεῖς καὶ ὑψηλοὺς ὄρα πρόσωθεν. Φήσαντος δ' ὄραν· „Υπ' ἐκείνοις, ἔφη, πανστρατιᾷ Πάρθοι λοχῶσιν ὑμῶς.

Τὰ γὰρ μεγάλα πεδία τῶν λόφων τούτων ἐξήρηται, καὶ προσδοκῶσιν ὑμᾶς ἐξηπατημένους ὑπ' αὐτῶν ἐνταῦθα τρέψεσθαι, τὴν διὰ τῶν ὄρων ἀπολιπόντας. Ἐκείνη μὲν οὖν ἔχει δίψος ὑμῖν συνήθη καὶ πόνον· ταύτη δὲ χωρῶν Ἀντώνιος ἴστω τὰς Κράσσου τύχας αὐτὸν ἐκδεχομένης.“

XLVII. Ὁ μὲν οὕτω φράσας ἀπῆλθεν· Ἀντώνιος δ' ἀκούσας, καὶ διαταραχθεὶς, συνεκάλει τοὺς φίλους, καὶ τὸν ἡγεμόνα τοῦ ὄρου, Μάρδον, οὐδ' αὐτὸν ἄλλως φρονοῦντα. Καὶ γὰρ ἄνευ πολεμίων ἐγίνωσκε τὰς διὰ τῶν πεδίων ἀνοδίας καὶ πλάνας χαλεπὰς καὶ δυστεκμάρτους οὔσας· τὴν δὲ τραχεῖαν ἀπέφαινε οὐδὲν ἄλλο δυσχερὲς, ἢ μιᾶς ἡμέρας ἀνυδρίαν, ἔχουσαν. Οὕτω δὴ τραπόμενος ταύτην ἤγε νυκτὸς, ὕδωρ ἐπιφέρεισθαι κελεύσας. Ἀγγείων δὲ ἦν ἀπορία τοῖς πολλοῖς· διὸ καὶ τὰ κράνη πιμπλάντες ὕδατος ἐκόμιζον, οἱ δὲ διφθέραις ὑπολαμβάνοντες. Ἦδη δὲ προχωρῶν ἀγγέλλεται τοῖς Πάρθοις· καὶ παρὰ τὸ εἰωθὸς ἔτι νυκτὸς ἐδίωκον. Ἡλίου δ' ἀνίσχοντος, ἤπτοντο τῶν ἐσχάτων, ἀγρυπνία καὶ πόνο κακῶς διακειμένων. Τεσσαράκοντα γὰρ καὶ διακοσίους ἐν τῇ νυκτὶ σταδίους κατηνύκεισαν· καὶ τὸ μὴ προσδοκῶσιν οὕτω ταχέως ἐπελθεῖν τοὺς πολεμίους ἀθυμίαν παρεῖχε. Καὶ τὸ δίψος ἐπέτεινε ὁ ἀγών· ἀμνόμενοι γὰρ ἅμα προῆγον. Οἱ δὲ πρῶτοι βαδίζοντες ἐντυγχάνουσι ποταμῷ ψυχρὸν μὲν ἔχοντι καὶ διανγές, ἄλμυρόν δὲ καὶ φαρμακῶδες ὕδωρ, ὃ ποθὲν, εὐθύς ὀδύνας, ἐλκουμένης τῆς κοιλίας, καὶ τοῦ δίψους ἀναφλεγομένου, παρεῖχε. Καὶ ταῦτα τοῦ Μάρδου προλέγοντος, οὐδὲν ἤτιον ἐκβιαζόμενοι τοὺς ἀνείχοντας ἔπιον. Ἀντώνιος δὲ περιῶν ἐδεῖτο βραχὺν ἐγκαρτερεῖσαι χρόνον· ἕτερον γὰρ οὐ πόρρω ποταμὸν εἶναι

πότιμον· εἶτα τὴν λοιπὴν ἄφιππον καὶ τραχεῖαν, ὥστε παντάπασιν ἀποτρέψαι τοὺς πολεμίους. Ἄμα δὲ καὶ τοὺς μαχομένους ἀνεκαλεῖτο, καὶ κατὰζευξιν ἐσήμαινεν, ὡς σκιᾶς γούν μεταλάβοιεν οἱ στρατιῶται.

XLVIII. Πηγνυμένων οὖν τῶν σικηνῶν, καὶ τῶν Πάρθων εὐθύς, ὡσπερ εἰώθεισαν, ἀπαλλαιτομένων, ἤκεν αὐτῆς ὁ Μιθριδάτης, καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου προελθόντος, παρήνει μικρὸν ἡσυχάσαντα τὸν στρατὸν ἀνιστάσθαι καὶ σπεύδειν ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ὡς οὐ διαβησομένων Πάρθων, ἄχρι δ' ἐκείνου διωζόντων. Ταῦτ' ἀπαγγέλλας πρὸς Ἀντώνιον Ἀλέξανδρος, ἐκφέρει παρ' αὐτοῦ χρυσᾶ ποτήρια πάμπολλα, καὶ φιάλας, ὧν ἐκεῖνος, ὅσα τῇ ἐσθῆτι κατακρήσθαι δυνατὸς ἦν, λαβὼν ἀπήλκωνεν. Ἔτι δ' ἡμέρας οὐσῆς, ἀναζεύξαντες, ἐπορεύοντο, τῶν πολεμίων οὐ παρενοχλούντων· αὐτοὶ δ' ἑαυτοῖς νύκτα χαλεπωτάτην πασῶν ἐκείνην καὶ φοβερωτάτην ἀπεργασάμενοι. Τοὺς γὰρ ἔχοντας ἀργύριον, ἢ χρυσίον, ἀποκτινύντες ἐσύλων, καὶ τὰ χρήματα τῶν ἵποζυγίων ἀφήρπαζον· τέλος δὲ, τοῖς Ἀντωνίου σκευοφόροις ἐπιχειρήσαντες, ἐκπώματα καὶ τραπέζας πολυτελεῖς κατέκοπτον καὶ διενέμοντο. Θορύβου δὲ πολλοῦ καὶ πλάνου τὸ στρατεύμα πᾶν ἐπέχοντος, (ᾧοντο γὰρ, ἐπιπεπτικώτων τῶν πολεμίων, τροπὴν γεγονέναι καὶ διασπασμὸν) Ἀντώνιος ἕνα καλέσας τῶν δορυφορούντων αὐτὸν ἀπελευθέρων, ὄνομα Ῥάμμον, ὠρκώσεν, ὅταν κελεύσῃ, τὸ ξίφος αὐτοῦ διεῖναι, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμεῖν, ὡς μήτε ἀλόγη ζῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων, μήτε γνωσθεῖη τεθνηκώς. Ἐκδακρυσάντων δὲ τῶν φίλων, ὁ Μάρδος ἐθάρόννε τὸν Ἀντώνιον, ὡς ἐγγὺς ὄντος τοῦ ποταμοῦ· καὶ γὰρ αὐτὰ τις ἀπορρέουσα νοτερὰ, καὶ ψυχρότερος αἴη ἀπαντῶν ἡδίω τὴν ἀναπνοὴν ἐποίει,

καὶ τὸν χρόνον ἔφη τῆς πορείας οὕτω συμπεραίνειν τὸ μέτρον. Οὐκἔτι γὰρ ἦν πολὺ τὸ λειπόμενον τῆς νυκτός. Ἄμα δ' ἀπήγγελλον ἕτεροι, τὸν Θόρυβον ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀδικίας καὶ πλεονεξίας εἶναι. Διὸ καὶ καταστῆσαι τὸ πλῆθος εἰς τάξιν ἐκ τῆς πλάνης καὶ τοῦ διασπασμοῦ βουλόμενος, ἐκέλευσε σημαίνειν κατὰξενεξιν.

XLIX. Ἦδη δ' ὑπέλαμπεν ἡ ἡμέρα, καὶ τοῦ στρατοῦ κόσμον ἀρχομένου τινὰ λαμβάνειν καὶ ἡσυχίαν, προσέπιπε τοῖς τελευταίοις τὰ τῶν Πάρθων τοξεύματα, καὶ μάχης σημεῖον ἐδόθη τοῖς ψιλοῖς. Οἱ δ' ὀπλῖται πάλιν ὁμοίως κατερέψαντες ἀλλήλους τοῖς θυροεῖς, ὑπέμενον τοὺς βάλλοντας, ἐγγὺς οὐ τολμῶντας συνελθεῖν. Ὑπαγαγόντων δὲ κατὰ μικρὸν οὕτως τῶν πρώτων, ὁ ποταμὸς ἐφάνη· καὶ τοὺς ἵππεῖς ἐπ' αὐτῷ παρατάξας Ἀντώνιος ἐναντίους τοῖς πολεμίοις, διεβίβαξε τοὺς ἀσθενεῖς πρώτους. Ἦδη δὲ καὶ τοῖς μαχομένοις ἀδεια καὶ ἠσυχία τοῦ πιεῖν ἦν. Ὡς γὰρ εἶδον οἱ Πάρθοι τὸν ποταμὸν, τὰς τε νευρὰς ἀνῆκαν, καὶ θαρρόντας ἐκέλευον διαπερῶν τοὺς Ῥωμαίους, πολλὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν ἐγκωμιάζοντες. Διαβάντες οὖν καθ' ἡσυχίαν, αὐτοὺς ἀνελάμβανον, εἶτα ὠδενον, οὐ πάνυ τοῖς Πάρθοις πιστεύοντες. Ἐκτη δ' ἡμέρα μετὰ τὴν τελευταίαν μάχην ἐπὶ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ἦκον, ὀρίζοντα Μηδίαν καὶ Ἀρμενίαν. Ἐφάνη δὲ καὶ βάρθαι καὶ τραχύτητι χαλεπός· καὶ λόγος διήλθεν, ἐνεδρεύοντας αὐτόθι τοὺς πολεμίους ἐπιθήσεσθαι διαβαίνουσιν αὐτοῖς. Ἐπεὶ δ' ἀσφαλῶς διαπερῶσαντες, ἐπέβησαν τῆς Ἀρμενίας, ὥσπερ ἄρτι γῆν ἐκείνην ἰδόντες ἐκ πελάγους, προσεκύνουν, καὶ πρὸς δάκρυα καὶ περιβολὰς ἀλλήλων ὑπὸ χαρᾶς εἰράποντο. Προϊόντες δὲ διὰ χώρας εὐδαίμονος, καὶ χροῖμενοι πᾶσιν ἀνέδην ἐν

πολλῆς ἀπορίας, ὑδρικοῖς καὶ κοιλιακοῖς περιέπιπτον ἀρώσθημασιν.

L. Ἐνταῦθα ποιησάμενος ἐξέτασιν αὐτῶν Ἀντώνιος, εὖρος δισμυρίους πεζοὺς καὶ τετρακισχιλίους ἵππεῖς ἀπολωλότας, οὐ πάντα ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῖς νοσήσαντας. Ὦδυσσαν μὲν οὖν ἀπὸ Φραάτων ἡμέρας ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, μάχαις δ' ὀκτώ καὶ δέκα Πάρθους ἐνίκησαν, αἱ δὲ νῆκαι κράτος οὐκ εἶχον, οὐδὲ βεβαιότητα, μικρὰς ποιουμένων καὶ ἀτελεῖς τὰς διώξεις. Ὡς καὶ μάλιστα κατάδηλος ἦν Ἀρταουάσδης ὁ Ἀρμένιος Ἀντώνιον ἐκείνου τοῦ πολέμου τὸ τέλος ἀφελόμενος. Εἰ γάρ, οὗς ἀπήγαγεν ἐκ Μηδίας ἵππεῖς ἑξακισχιλίους καὶ μυρίους, παρῆσαν ἔσκενασμένοι παραπλησίως Πάρθοις, καὶ συνήθεις μάχεσθαι πρὸς αὐτοὺς, Ῥωμαίων μὲν τοὺς μαχομένους τρεπομένων, ἐκείνων δὲ τοὺς φεύγοντας αἰρούτων, οὐκ ἂν ὑπῆρξεν αὐτοῖς ἠττωμένοις ἀναφῆσειν καὶ ἀνατολμῶν τοσαντάκις. Ἄπαντες οὖν ὀργῇ παρώξυνον ἐπὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἀρμενίου τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ λογισμῷ χρησάμενος, οὐτ' ἐμέμψατο τὴν προδοσίαν, οὐτ' ἀφεῖλε τῆς συνήθους φιλοφροσύνης καὶ τιμῆς πρὸς αὐτὸν, ἀσθενὴς τῶ στρατῷ καὶ ἀπορος γεγονώς. Ὑστερον μέντοι πάλιν ἐμβάλων εἰς Ἀρμενίαν, καὶ πολλὰς ὑποσχέσεσι καὶ προκλήσεσι πείσας αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς χεῖρας, συνέλαβε, καὶ δέσμιον καταγαγὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐθριάμβησεν. Ὡς καὶ μάλιστα Ῥωμαίους ἐλύπησεν, ὡς τὰ καλὰ καὶ σεμνὰ τῆς πατρίδος Αἰγυπτίοις διὰ Κλεοπάτραν χαριζόμενος. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐπράχθη.

LI. Τότε δὲ διὰ πολλοῦ χειμῶνος ἤδη καὶ νυφειῶν ἀπαύστων ἐπειγόμενος, ὀκτακισχιλίους ἀπέβαλε καθ' ὁδόν. Αὐτὸς δὲ καταβάς ὀλιγοστός ἐπὶ θάλασσαν, ἐν

χωρίῳ τινὶ μεταξὺ Βηρυτοῦ κειμένου καὶ Σιδῶνος, Λευκή-
κώμη καλεῖται, Κλεοπάτραν περιέμεινε· καὶ βραδυνούσης
ἀδημονῶν ἦλθε, ταχὺ μὲν εἰς τὸ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι
διδούς ἑαυτὸν, οὐ καρτερῶν δὲ κατακείμενος, ἀλλὰ μετα-
ξὺ πινόντων ἀνιστάμενος καὶ ἀναπηδῶν πολλάκις, ἐπι-
σκοπεῖν· ἕως ἐκείνη κατέπλευσεν, ἐσθῆτα πολλὴν καὶ
χρήματα κομίζουσα τοῖς στρατιώταις. Εἰσὶ δ' οἱ λέ-
γοντες, ὅτι τὴν μὲν ἐσθῆτα παρ' ἐκείνης λαβὼν, τὸ δ'
ἀργύριον ἐκ τῶν ἰδίων δίνεμεν, ὡς ἐκείνης διδούσης.

LIH. Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν Μήδων γίνεται διαφορὰ
πρὸς Φραόρτην, τὸν Πάρθον· ἀρξαμένη μὲν, ὡς φασιν,
ὑπὲρ τῶν Ῥωμαϊκῶν λαφύρων, ὑπόνοιαν δὲ τῷ Μήδῳ
καὶ φόβον ἀφαιρέσεως τῆς ἀρχῆς παρασχούσα. Διὸ
καὶ πέμπων ἐκάλεε τὸν Ἀντώνιον, ἐπαγγελλόμενος συμ-
πολεμήσειν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως. Γενομένος οὖν
ἐπ' ἐλπίδος μεγάλης ὁ Ἀντώνιος, (ὧ γὰρ ἐδόκει μόνῳ τοῦ
κατειργάσθαι Πάρθους ἀπολιπεῖν, ἱππέων πολλῶν καὶ
τοξοτῶν ἐνδεῆς ἐλθῶν, τοῦτο ἑώρα προσγινόμενον αὐτῷ,
χαριζομένῳ μᾶλλον, ἢ δεομένῳ) παρεσκευάζετο δι' Ἀρμε-
νίας αὐτῆς ἀναβαίνειν, καὶ συγγερόμενος τῷ Μήδῳ περὶ
ποταμὸν Ἀράξην, οὕτω κινεῖν τὸν πόλεμον.

LIH. Ἐν δὲ Ῥώμῃ βουλομένης Ὀκταβίας πλεῦσαι
πρὸς Ἀντώνιον, ἐπέτρηψε Καῖσαρ, ὡς οἱ πλείους λέγου-
σιν, οὐκ ἐκείνη χαριζόμενος, ἀλλ' ὅπως περιυβρισθεῖσα
καὶ καταμεληθεῖσα πρὸς τὸν πόλεμον αἰτίαν εὐπρεπῆ
παράσχοι. Γενομένη δ' ἐν Ἀθήναις ἐδέξατο γράμματα
παρ' Ἀντωνίου κελεύοντος αὐτόθι προσμένειν, καὶ τὰ
περὶ τὴν ἀνάβασιν δηλοῦντος. Ἡ δὲ, καίπερ ἀχθομένη,
καὶ νοοῦσα τὴν πρόφασιν, ὅμως ἔγραψε, πυνθανομένη,
ποῦ κελεύει πεμφθῆναι τὰ κομίζόμενα πρὸς αὐτόν

Ἐκόμιζε δὲ πολλὴν μὲν ἐσθῆτα στρατιωτικὴν, πολλὰ δ' ὑποζύγια, καὶ χρήματα, καὶ δῶρα τοῖς περὶ αὐτὸν ἡγεμόσι καὶ φίλοις· ἐκτὸς δὲ τούτων ἐπιλέκτους στρατιώτας δισχιλίους, εἰς στρατηγικὰς σπεύρας κεκοσμημένους ἐκπρεπέσι πανοπλίαις. Ταῦτα Νίγρος τις, Ἀντωνίου φίλος, ἀποσταλεὶς παρ' αὐτῆς, ἔφραζε, καὶ προσετίθει τοὺς ἀξιούς καὶ πρόποντας ἐπαίνους. Αἰσθομένη δ' ἡ Κλεοπάτρα τὴν Ὀκταβίαν ὁμόσε χωροῦσαν αὐτῇ, καὶ φοβηθεῖσα, μὴ, τοῦ τρόπου τῇ σεμνότητι καὶ τῇ Καίσαρος δυνάμει προσκτησαμένη τὸ καθ' ἡδονὴν ὁμιλεῖν καὶ θεραπεύειν Ἀντώνιον, ἄμαχος γένηται, καὶ κρατήσῃ παντάπασι τοῦ ἀνδρός, ἐρῶν αὐτὴ προσεποιεῖτο τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τὸ σῶμα λεπταῖς καθήρει διαίταις· τὸ δὲ βλέμμα προσιόντος ἐκπεπληγμένον, ἀπερχομένου δὲ τηκόμενον καὶ ταπεινούμενον ὑπεφαίνετο. Πραγματενομένη δὲ πολλάκις ὀφθῆναι δακρύνουσα, ταχὺ τῶν δακρῶν ἀφήρει καὶ ἀπέκρουπτεν, ὡς δὴ βουλομένη λανθάνειν ἐκείνον. Ἐπράττειτο δὲ ταῦτα, μέλλοντος τοῦ ἀνδρός ἐκ Συρίας ἀναβαίνειν πρὸς τὸν Μῆδον. Οἱ δὲ κόλακες σπουδάζοντες ὑπὲρ αὐτῆς, ἐλοιδόρον τὸν Ἀντώνιον, ὡς σκληρὸν καὶ ἀπαθῆ καὶ παραπολλύντα τὸ γύναιον, εἰς ἓνα καὶ μόνον ἐκείνον ἀνηστημένον. Ὀκταβίαν μὲν γὰρ πραγμάτων ἕνεκα διὰ τὸν ἀδελφὸν συνελθεῖν καὶ τὸ τῆς γαμετῆς ὄνομα καρποῦσθαι· Κλεοπάτραν δὲ, τοσοῦτων ἀνθρώπων βασιλεύουσαν, ἐρωμένην Ἀντωνίου καλεῖσθαι καὶ τοῦνομα τοῦτο μὴ φεύγειν, μηδ' ἀπαξιοῦν, ἕως ὅρῳν ἐκείνον ἔξεστι καὶ συζῆν· ἀπελαυνομένην δὲ τούτου μὴ περιβιώσεσθαι. Τέλος δ' οὖν οὕτω τὸν ἀνθρώπον ἐξέτηξαν καὶ ἀπεθῆλυναν, ὥστε δεῖσαντα, μὴ Κλεοπάτρα πρόηται τὸν βίον, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπανελθεῖν, τὸν δὲ

Μῆδον εἰς ὄραν ἔτους ἀναβαλέσθαι, καίπερ ἐν στάσει τῶν Παρθικῶν εἶναι λεγομένων. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦτον ἀναβάς αὐθις εἰς φιλίαν προσηγάγετο, καὶ λαβὼν ἐνὶ τῶν ἐκ Κλεοπάτρας υἱῶν γυναῖκα μίαν αὐτοῦ τῶν θυγατέρων, εἰ μικρὰν οὖσαν, ἐγγυήσας ἐπανῆλθεν, ἤδη πρὸς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τετραμμένος.

LIV. Ὀκταβίαν δὲ Καῖσαρ ὑβρίσθαι δοκοῦσαν, ὡς ἐπανῆλθεν ἐξ Ἀθηρῶν, ἐκέλευσε καθ' ἑαυτὴν οἰκεῖν. Ἡ δ' οὐκ ἔφη τὸν οἶκον ἀπολείψειν τοῦ ἀνδρός· ἀλλὰ κἀκεῖνον αὐτὸν, εἰ μὴ δι' ἐτέρας αἰτίας ἔγνωκε πολεμεῖν Ἀντωνίῳ, παρεκάλει τὰ καθ' ἑαυτὴν εἶναι· ὡς οὐδ' ἀκοῦσαι καλόν, εἰ τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων ὁ μὲν δι' ἔρωτα γυναικὸς, ὁ δὲ δια ζηλοτυπίας, εἰς ἐμφύλιον πόλεμον Ῥωμαίους κατέστησεν. Ταῦτα δὲ λέγουσα, μᾶλλον ἐβεβαίον δι' ἔργων. Καὶ γὰρ ὤκει τὴν οἰκίαν, ὡσπερ αὐτοῦ παρόντος ἐκείνου, καὶ τῶν τέκνων οὐ μόνον τῶν ἐξ ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ Φουλβίας γεγονότων, καλῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπεμελεῖτο· καὶ τοὺς πεμπομένους ἐπ' ἀρχάς τινας, ἢ πράγματα, τῶν Ἀντωνίου φίλων ὑποδεχομένη, συνέπραττεν ὧν παρὰ Καίσαρος δεηθεῖεν. Ἀκουσα δ' ἐβλαπτε διὰ τούτων Ἀντώνιον· ἐμισεῖτο γὰρ ἀδικῶν γυναῖκα τοιαύτην. Ἐμισήθη δὲ καὶ διὰ τὴν διανέμησιν, ἣν ἐποίησατο τοῖς τέκνοις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τραγικὴν καὶ ὑπερήφανον καὶ μισορῶμαιον φανεῖσαν. Ἐμπλήσας γὰρ ὄχλου τὸ γυμνάσιον, καὶ θέμενος ἐπὶ βήματος ἀργυροῦ δύο θρόνους χρυσοῦς, τὸν μὲν ἑαυτῷ, τὸν δὲ Κλεοπάτρα, καὶ τοῖς παισὶν ἐτέροισι ταπεινοτέροισι· πρῶτον μὲν ἀπέφηνε Κλεοπάτραν βασίλισσαν Αἰγύπτου, καὶ Κύπρου, καὶ Λιβύης, καὶ κοίλης Συρίας, συμβασιλεύοντος αὐτῇ Καισαριάνου, ὃς ἐκ Καίσαρος ἐδόκει τοῦ προτέρου γρ-

γονέναι, Κλεοπάτραν ἔγκνον καταλιπόντος· δεύτερον δέ, τοὺς ἐξ αὐτοῦ καὶ Κλεοπάτρας υἱοὺς βασιλεῖς βασιλείων ἀναγορεύσας, Ἀλεξάνδρῳ μὲν Ἀρμενίαν ἀπένευμε καὶ Μηδίαν, καὶ τὰ Παρθῶν, ὅταν ὑπαγάγηται· Πτολεμαῖο δὲ Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν· ἅμα δὲ καὶ προήγαγε τῶν παιδῶν Ἀλεξάνδρον μὲν ἐσθῆτι Μηδικῇ, τιάραν καὶ κίταριν ὀρθὴν ἐχούσῃ, Πτολεμαῖον δὲ κρηπίσι καὶ χλαμύδι καὶ κάσσια διαδηματοφόρῳ κκοσμημένον. Αὐτὴ γὰρ ἦν σκευὴ τῶν ἀπ' Ἀλεξάνδρου βασιλείων, ἐκείνη δὲ Μήδων καὶ Ἀρμενίων. Ἀσπασαμένων δὲ τῶν παιδῶν τοὺς γονεῖς, τὸν μὲν Ἀρμενίων φυλακὴν περιίιστατο, τὸν δὲ Μακεδόνων. Κλεοπάτρα μὲν γὰρ καὶ τότε καὶ τὸν ἄλλον χρόνον εἰς πλῆθος ἐξιοῦσα, στολὴν ἐτέραν ἱερὰν Ἰσιδος ἐλάμβανε, καὶ νέα Ἴσις ἐχορημάτιζε.

LV. Ταῦτα δ' εἰς σύγκλητον ἐκφέρων Καῖσαρ, καὶ πολλάκις ἐν τῷ δήμῳ κατηγορῶν, παρώξυνε τὸ πλῆθος ἐπ' Ἀντώνιον. Ἐπεμψε δὲ καὶ Ἀντώνιος ἀντεγκαλῶν ἐκείνῳ. Μέγιστα δ' ἦν, ὧν ἐνεκάλει, πρῶτον μὲν, ὅτι, Πομπηίου Σικελίαν ἀφελόμενος, οὐκ ἔνευμε μέρος αὐτῷ τῆς νήσου· δεύτερον, ὅτι χρησάμενος ναῦς παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀπεστέρησε· τρίτον, ὅτι τὸν συνάρχοντα Δέπιδον ἐκβαλὼν τῆς ἀρχῆς, καὶ ποιήσας ἄτιμον, αὐτὸς ἔχει στρατὸν καὶ χώραν, καὶ προσόδους τὰς ἐκείνῳ προσνεμηθείσας· ἐπὶ πᾶσιν, ὅτι τοῖς αὐτοῦ στρατιώταις ἅπασαν ὀλίγου δεῖν Ἰταλίαν κατακεκληρούχηκε, μηδὲν λιπὼν τοῖς ἐκείνου. Πρὸς ταῦτα Καῖσαρ ἀπελογεῖτο, Δέπιδον μὲν ὑβρίζοντα καταπαῦσαι τῆς ἀρχῆς· ἃ δ' ἔσχηκε πολεμήσας, νεμήσεσθαι πρὸς Ἀντώνιον, ὅταν κάκεινος Ἀρμενίαν πρὸς αὐτόν· τοῖς δὲ στρατιώταις Ἰταλίας μὴ μετεῖναι· Μηδίαν γὰρ ἔχειν καὶ Παρθίαν

αὐτοὺς, ἃς προσεκλήσαντο Ῥωμαίοις, καλῶς ἀγωνισάμενοι μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

LVI. Ταῦτ' ἐν Ἀρμενίᾳ διατρίβων Ἀντώνιος ἤκουσε· καὶ Κανίδιον εὐθύς ἐκέλευσεν ἐκκαίδεκα τέλη λαβόντα καταβαίνειν ἐπὶ θάλασσαν. Αὐτὸς δὲ Κλεοπάτραν ἀναλαβὼν εἰς Ἐφεσον ἦκε. Καὶ τὸ ναυτικὸν ἐκεῖ συνήγει πανταχόθεν, ὀκτακόσiai σὺν ὀκτάσι νῆες, ὧν Κλεοπάτρα παρεῖχε διακοσίας, καὶ τάλαντα δισμύρια, καὶ τροφὴν τῷ στρατῷ παντὶ πρὸς τὸν πόλεμον. Ἀντώνιος δὲ πεισθεὶς ὑπὸ Δομιτίου καὶ τινῶν ἄλλων, ἐκέλευε Κλεοπάτραν πλεῖν ἐπ' Αἰγύπτου, κακεῖ διακαραδοκεῖν τὸν πόλεμον. Ἡ δὲ φοβουμένη τὰς δι' Ὀκταβίας πάλιν αὐτοῦ διαλύσεις, ἔπεισε πολλοῖς Κανίδιον χρήμασιν Ἀντανίῳ διαλεχθῆναι περὶ αὐτῆς, ὡς οὔτε δίκαιον, ἀπελαίνεσθαι τοῦ πολέμου γυναικᾶ συμβολὰς τηλικαύτας διδοῦσαν, οὔτε συμφέρον, ἀθνημοτέρους ποιεῖν τοὺς Αἰγυπτίους, μέγα μέρος τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ὄντας· ἄλλως δὲ μηδ' ὄρην, οὔτινος τῶν συστρατευόντων βασιλέων ἀπολείποιο τῷ φρονεῖν Κλεοπάτρα, πολὴν μὲν χρόνον δι' αὐτῆς κυβερνώσα βασιλείαν τοσαύτην, πολὴν δ' ἐκείνῳ συννοῦσα, καὶ μανθάνουσα χρῆσθαι πράγμασι μεγάλοις. Ταῦτα (ἔδει γὰρ εἰς Καίσαρα πάντα περιελθεῖν) ἐνίκα· καὶ συννιουσῶν τῶν δυνάμεων, πλεύσαντες εἰς Σάμον ἐν εὐπαθείαις ἦσαν. Ὡσπερ γὰρ βασιλεῦσι καὶ δυνάσταις καὶ τετράρχαις, ἔθνεσί τε καὶ πόλεσι πάσαις, ταῖς μεταξὺ Συρίας, καὶ Μαιώτιδος, καὶ Ἀρμενίας, καὶ Ἰλλυριῶν προεῖρητο πέμπειν καὶ κομίζειν τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευὰς, οὔτω πᾶσι τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις ἐπάναγκες ἦν εἰς Σάμον ἀπαντᾶν· καὶ τῆς ἐν κύκλῳ σχεδὸν ἀπάσης οἰκουμένης περιθρηγουμένης καὶ περιστεναζομένης, μία

νησος ἐφ' ἡμέρας πολλὰς κατηυλεῖτο καὶ κατεψάλλετο, πληρουμένων θεάτρων καὶ χωρῶν ἀγωνιζομένων. Συνέθυσε δὲ καὶ πόλις πᾶσα βούν πέμπουσα, καὶ βασιλεῖς διημιλλῶντο ταῖς ὑποδοχαῖς καὶ δωρεαῖς πρὸς ἀλλήλους. Ὡστε καὶ λόγος διήκει, τίνες ἔσονται κρατήσαντες ἐν τοῖς ἐπινικίοις, οἱ τοῦ πολέμου τὰς παρασκευὰς οὕτω πολυτελῶς ἐορτάζοντες.

LVII. Γενόμενος δ' ἀπὸ τούτων, τοῖς μὲν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις Προήγην ἔδωκεν οἰκητήριον· αὐτὸς δὲ πλεύσας εἰς Ἀθήνας, πάλιν ἐν παιδιαῖς ἦν καὶ θεάτροις· ζηλοτυπούσα δὲ Κλεοπάτρα τὰς Ὀκταβίας ἐν τῇ πόλει τιμὰς (ἠγαπήθη γὰρ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἢ Ὀκταβία μάλιστα) πολλαῖς ἀνελάμβανε φιλοτιμίαις τὸν δῆμον. Οἱ δὲ τιμὰς αὐτῇ ψηφισάμενοι, πρόσβεις ἔπεμψαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὸ ψήφισμα κομίζοντας, ὧν εἷς ἦν Ἀντώνιος, ὡς δὴ πολίτης Ἀθηναίων· καὶ δὴ καταστάς ἐπ' αὐτῆς, λόγον ὑπὲρ τῆς πόλεως διεξῆλθεν. Εἰς δὲ Ρώμην ἔπεμψε τοὺς Ὀκταβίαν ἐκ τῆς οἰκίας ἐκβαλοῦντας. Ἀπελθεῖν δὲ φασιν αὐτὴν, τὰ μὲν τέκνα πάντα Ἀντωνίου μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσαν, ἄνευ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἐκ Φουλβίας, (ἐκεῖνος γὰρ ἦν παρὰ τῷ πατρὶ) κλαίουσαν δὲ καὶ δυσφοροῦσαν, εἰ δόξει μία τῶν αἰτιῶν τοῦ πολέμου καὶ αὐτῇ γεγονέαι. Ῥωμαῖοι δ' ὄκτειρον οὐκ ἐκείνην, ἀλλ' Ἀντώνιον, καὶ μᾶλλον οἱ Κλεοπάτραν ἐωρακότες, οὔτε κάλλει τῆς Ὀκταβίας, οὔτε ὥρα διαφέρουσαν.

LVIII. Καῖσαρ δὲ τὸ τάχος καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς ἀκούσας, ἐθορυβήθη, μὴ τοῦ θέρους ἐκείνου διαπολεμεῖν ἀναγκασθῆ. Καὶ γὰρ ἐνέδει πολλὰ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐλύπουν αἱ τῶν χρημάτων εἰσπραξῆεις· ἀναγκασόμενοι γὰρ οἱ μὲν ἄλλοι τὰ τέταρτα τῶν καρπῶν,

οἱ δ' ἐξελευθερικοὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν τὰς ὀγδόας ἀποφέρειν, κατεβόων αὐτοῦ, καὶ ταραχαὶ κατεῖχον ἐκ τούτων ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν. Ὅθεν ἐν τοῖς μεγίστοις ἀμαρτήμασιν Ἀντωνίου τὴν ἀναβολὴν τοῦ πολέμου τίθενται. Καὶ γὰρ παρασκευάσασθαι χρόνον ἔδωκε Καίσαρι, καὶ τὰς ταραχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐξέλυσε. Πραττόμενοι γὰρ ἠγριαίνοντο, πραχθέντες δὲ καὶ δόντες ἡσύχαζον. Τίτιος δὲ καὶ Πλάγκος, Ἀντωνίου φίλοι, τῶν ὑπατικῶν, ὑπὸ Κλεοπάτρας προπηλακίζομενοι (πλεῖστα γὰρ ἠναντιώθησαν αὐτῇ περὶ τοῦ συστρατεύειν) ἀποδράντες ὄχοντο πρὸς Καίσαρα, καὶ περὶ τῶν Ἀντωνίου διαθηκῶν ἐγίνοντο μηνυταί, τὰ γεγραμμένα συνειδότες. Ἀπέκειντο δ' αὗται παρὰ ταῖς Ἑστιάσι παρθένους, καὶ Καίσαρος αἰτιοῦντος, οὐκ ἔδωκαν· εἰ δὲ βούλοιο λαμβάνειν, ἔλθειν αὐτὸν ἐκέλευον. Ἐλαβεν οὖν ἔλθῶν· καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς ἰδίᾳ τὰ γεγραμμένα διήλθε, καὶ παρῶσημῆνατο τόπους τινὰς εὐκατηγορήτους· ἔπειτα τὴν βουλὴν ἀθροίσας, ἀεγίνωσκε, τῶν πλείστων ἀηδῶς ἐχόντων. Ἀλλόκοτον γὰρ ἔδοξεν εἶναι καὶ δεινὸν, εὐθύνας τινὰ διδόναι ζῶντα, περὶ ὧν ἐβουλήθη γενέσθαι μετὰ τὴν τελευτήν. Ἐπεφάνετο δὲ τῶν γεγραμμένων μάλιστα τῶν περὶ τῆς ταφῆς. Ἐκέλευε γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ ἐν Ῥώμῃ τελευτήσῃ, δι' ἀγορᾶς πομπευθὲν, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὡς Κλεοπάτραν ἀποσταλῆναι. Καλοῦσις δὲ, Καίσαρος ἑταῖρος, ἔτι καὶ ταῦτα τῶν εἰς Κλεοπάτραν ἐγκλημάτων Ἀντωνίου προὔφερε· χαρίσασθαι μὲν αὐτῇ τὰς ἐκ Πρωγάμου βιβλιοθήκας, ἐν αἷς εἴκοσι μυριάδες βιβλίων ἀπλῶν ἦσαν· ἐν δὲ συνδείπνῳ, πολλῶν παρόντων, ἀναστάντα τρίβειν αὐτῆς τοὺς πόδας, ἐκ τινος ὀρισμοῦ καὶ συνθήκης γενομένης· Ἐφεσίους δ' ἀνασχέσθαι, παρόν-

τος αὐτοῦ, κυρίαν τὴν Κλεοπάτραν ἀσπασαμένους· διακάζοντα δὲ πολλάκις τετράρχαις καὶ βασιλευσιν ἐπὶ βήματος, δελτάρια τῶν ἐρωτικῶν ὀνύχια καὶ χρυσιάλλια δέχεσθαι παρ' αὐτῆς, καὶ ἀναγιώσκειν· Φουρονίου δὲ λέγοντος, ὅς ἦν ἀξιώματος μεγάλου, καὶ δεινότατος εἰπεῖν Ῥωμαίων, τὴν μὲν Κλεοπάτραν ἐν φορείῳ διὰ τῆς ἀγορᾶς κομίζεσθαι, τὸν δ' Ἀντώνιον, ὡς εἶδεν, ἀναπηδήσαντα, τὴν μὲν δίκην ἀπολιπεῖν, ἐκκροεμαννύμενον δὲ τοῦ φορείου παραπέμπειν ἐκείνην.

LIX. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἐδόκει τὰ πλεῖστα καταψεύδεσθαι Καλουΐσιος. Οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἀντωνίου περιῶντες ἐν Ῥώμῃ τὸν δῆμον ἰκέτευσον, ἕνα δ' ἐξ αὐτῶν ἔπεμψαν, Γεμίνιον, δεόμενοι τοῦ Ἀντωνίου, μὴ περῶδεῖν αὐτὸν ἀποψηφισθέντα τῆς ἀρχῆς, καὶ πολέμιον Ῥωμαίων ἀναγορευθέντα. Γεμίνιος δὲ πλεύσας εἰς τὴν Ἑλλάδα, Κλεοπάτρα μὲν ἦν ὑποπτος, ὡς ὑπὲρ Ὀκταβίαν πράττων, σκωπτόμενος δὲ παρὰ δεῖπνον αἰεὶ, καὶ κλισίαις ἀτίμοις προπηλακιζόμενος ἠνείχετο, καιρὸν ἐντεύξεως ἀναμένων· κελευσθεὶς δὲ λέγειν, ἐφ' οἷς ἤκει, παρὰ τὸ δεῖπνον, τὴν μὲν ἄλλην ἔφη νήφοντος εἶναι διάλεξιν· ἐν δὲ καὶ νήφων ἐπίστασθαι καὶ μεθύων, ὅτι καλῶς ἔξει πάντα Κλεοπάτρας εἰς Αἴγυπτον ἀπαλλαγείσης. Πρὸς τοῦτο τοῦ Ἀντωνίου χαλεπήναντος, ἢ Κλεοπάτρα· „Καλῶς, ἔφη, πεποίηκας, ὦ Γεμίνιε, τὴν ἀλήθειαν ἄνευ βασάνων ἐξομολογησάμενος.“ Γεμίνιος μὲν οὖν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀποδρᾶς εἰς Ῥώμην ὤχθητο. Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες ἐξέβαλον, τὰς παροινίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας· ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σιλανός, καὶ Δέλλιος, ὁ ἱστορικός. Οὗτος δὲ καὶ δεῖσαι φησὶν ἐπιβουλήν ἐκ Κλεοπάτρας, Γλαύκου, τοῦ ἱατροῦ,

φράσαντος αὐτοῦ. Προσέκρουσε δὲ Κλεοπάτρα παρὰ δεῖπνον, εἰπὼν, αὐτοῖς μὲν ὄξινην ἐγχεῖσθαι, Σάρμεντον δὲ πίνειν ἐν Ῥώμῃ Φαλερεῖνον. Ὁ δὲ Σάρμεντος ἦν τῶν Καίσαρος παιγνίων παιδάριον, ἃ διλίκια Ῥωμαῖοι καλοῦσιν.

LX. Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάστο Καῖσαρ ἱκανῶς, ψηφίζεται Κλεοπάτρα πολεμεῖν, ἀφελῆσθαι δὲ τῆς ἀρχῆς Ἀντωνίου, ἧς ἐξέστη γυναικί. Καὶ προσεῖπε Καῖσαρ, ὡς Ἀντώνιος μὲν ὑπὸ φαρμάκων οὐδ' ἑαυτοῦ κρατοίη· πολεμοῦσι δ' αὐτοῖς Μαρδίον, ὁ εὐνοῦχος, καὶ Ποθεινός, καὶ Εἰρᾶς, ἡ Κλεοπάτρας κουρεύτρια, καὶ Χάρμιον, ὑφ' ὧν τὰ μέγιστα διοικεῖται τῆς ἡγεμονίας. Σημεῖα δὲ πρὸ τοῦ πολέμου τάδε γενέσθαι λέγεται. Πείσανθα μὲν, Ἀντωνίου πόλις κληρουχία, ὠκισμένη παρὰ τὸν Ἀδρίαν, χασμάτων ὑπορρύαγέντων, κατεπόθη. Τῶν δὲ περὶ Ἀλβαν Ἀντωνίου λιθίνων ἀνδριάντων ἐνὸς ἰδρώς ἀνεπίδνευ ἡμέρας πολλὰς, ἀποματιόντων τινῶν, οὐ πανόμενος. Ἐν δὲ Πάτραις διατριβόντος αὐτοῦ, κεραννοῖς ἐνεπρήσθη τὸ Ἡράκλειον· καὶ τῆς Ἀθήνησι γιγαντομαχίας ὑπὸ πνευμάτων ὁ Διόνυσος ἐκσεισθεὶς εἰς τὸ θέατρον κατηρέχθη. Προσηκείου δ' ἑαυτὸν Ἀντώνιος Ἡρακλεῖ κατὰ γένος, καὶ Διονύῳ κατὰ τὸν τοῦ βίου ζῆλον, ὥσπερ εἴρηται, Διόνυσος νέος προσαγορευόμενος. Ἡ δ' αὐτὴ θύελλα καὶ τοὺς Εὐμενοῦς καὶ Αἰτάλου κολοσσούς, ἐπιγεγραμμένους Ἀντωνίου, Ἀθήνησι ἐμπεσοῦσα, μόνους ἐκ πολλῶν ἀνέτρεψε. Ἡ δὲ Κλεοπάτρας ναυαρχὸς ἐκαλεῖτο μὲν Ἀντωνίας· σημεῖον δὲ περὶ αὐτὴν δεινὸν ἐφάνη. Χελιδόνες γὰρ ὑπὸ τὴν πρύμναν ἐνεόττευσαν· ἕτεραι δ' ἐπελθοῦσαι καὶ ταύτας ἐξήλασαν, καὶ τὰ νεόττια διέφθειραν.

LXI. Συνιόντων δὲ πρὸς τὸν πόλεμον, Ἀντωνίῳ μὲν ἦσαν αἱ μάχimai νῆες οὐκ ἐλάττους πεντακοσίων, ἐν αἷς ὀκτῆρεις πολλαὶ καὶ δεκῆρεις, κεκοσμημένοι σοβαρῶς καὶ πανηγυρικῶς· στρατοῦ δὲ μυριάδες δέκα, δισχίλιοι δ' ἵππεῖς ἐπὶ μυρίοις. Βασιλεῖς δ' ὑπήκοοι συνεμάχουν, Βόγχος, ὁ Λιβύων, καὶ Ταρκόνδημος, ὁ τῆς ἄνω Κιλικίας, καὶ Καππαδοκίας μὲν Ἀρχέλαος, Παφλαγονίας δὲ Φιλάδελφος, Κομμαγενῆς δὲ Μιθριδάτης, Ἀδάλλας δὲ Θράκης. Οὗτοι μὲν αὐτῷ παρήσαν. Ἐκ δὲ Πόντου Πολέμων στρατὸν ἔπεμπε, καὶ Μάλχος ἐξ Ἀραβίας, καὶ Ἡρώδης ὁ Ἰουδαῖος· ἔτι δ' Ἀμύντας, ὁ Λυκαόνων, καὶ [Ἀηϊόταρος, ὁ] Γαλατῶν βασιλεύς· ἦν δὲ καὶ παρὰ τοῦ Μήδων βασιλέως ἀπεσταλμένη βοήθεια. Καίσαρι δὲ νῆες ἦσαν πρὸς ἀλκὴν πενήκοντα καὶ διακόσμιαι, στρατοῦ δ' ὀκτὼ μυριάδες, ἵππεῖς δὲ παραπλήσιοι τὸ πλῆθος τοῖς πολεμίοις. Ἦρχον δ', Ἀντώνιος μὲν τῆς ἀπ' Εὐφράτου καὶ Ἀρμενίας μέχρι πρὸς τὸν Ἰώνιον καὶ Ἰλλυριούς· Καίσαρ δ' ἀπ' Ἰλλυριῶν τῆς ἐπὶ τὸν ἐσπέριον ὠκεανὸν καθηκούσης, καὶ τῆς ἀπ' ὠκεανοῦ πάλιν ἐπὶ τὸ Τυρόηρικὸν καὶ Σικελικὸν πέλαγος. Λιβύης δὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλατίαν καὶ Ἰβηρίαν μέχρι στηλῶν Ἡρακλείων ἀντιπαρήκουσαν εἶχε Καίσαρ· τὰ δ' ἀπὸ Κυρήνης μέχρις Αἰθιοπίας, Ἀντώνιος.

LXII. Οὕτω δ' ἄρα προσθήκη τῆς γυναικὸς ἦν, ὥστε τῷ πεζῷ πολὺ διαφέρων, ἐβούλετο τοῦ ναυτικοῦ τὸ κράτος εἶναι διὰ Κλεοπάτραν· καὶ ταῦτα, πληρωμάτων ἀπορία συναρπαζομένους ὄρων ὑπὸ τῶν τριηραρχῶν ἐκ τῆς πολλὰ δὴ τλάσης Ἑλλάδος ὁδοιπόρους, ὀνηλάτας, θεριστάς, ἐφήβους· καὶ οὐδ' οὕτω πληρουμένας τὰς ναῦς, ἀλλὰ τὰς πλείστας ἀποδεεῖς καὶ μοχθηρῶς πλεονί-

σας. Καῖσαρ δ' οὐ πρὸς ὕψος, οὐδ' ὄγκον, ἐπίδεικτικῶς πεπηγυῖαις ναυσίν, εὐστρόφοις δὲ καὶ ταχείαις καὶ πεπληρωμέναις ἀκριβῶς ἐξηρημένους, ἐν Τάραντι καὶ Βρεντησιῶ συνέχων τὸ ναυτικόν, ἔπεμπε πρὸς Ἀντώνιον, ἀξιῶν μὴ διατρίβειν τὸν χρόνον, ἀλλ' ἔρχεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων· αὐτὸς δὲ τῷ μὲν στόλῳ παρέξειν ὄρους ἀκωλύτως καὶ λιμένας, ὑποχωρήσειν δὲ τῷ πεζῷ τῆς Ἰταλίας ἵππου δρόμον ἀπὸ θαλάσσης, μέχρις ἂν ἀσφαλῶς ἀποβῆ καὶ στρατοπεδεύσῃται. Τούτοις ἀντικομπάζων Ἀντώνιος, αὐτὸν μὲν εἰς μονομαχίαν προὐκαλεῖτο, καίπερ ὢν πρεσβύτερος· εἰ δὲ φείγοι τοῦτο, περὶ Φάρσαλον ἡξίου τοῖς στρατεύμασιν, ὡς πάλαι Καῖσαρ καὶ Πομπήϊος, διαγωνίσασθαι. Φθάνει δὲ Καῖσαρ, Ἀντωνίου περὶ τὸ Ἄκτιον ὁμοῦντος, ἐν ᾧ τόπῳ νῦν ἡ Νικόπολις ἴδρυσται, διαβαλὼν τὸν Ἴόνιον, καὶ τῆς Ἠπείρου χωρίον, ὃ Τορὶνη καλεῖται, κατασχών· θορυβουμένων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντώνιον, (ὕστεροι γὰρ ὁ πεζὸς αὐτοῖς) ἢ μὲν Κλεοπάτρα σκώπτουσα· „Τί δεινόν, ἔλεγεν, εἰ Καῖσαρ ἐπὶ τῇ τορὶνῃ κάθῃται;“

LXIII. Ἀντώνιος δ', ἅμα ἡμέρῃ τῶν πολεμίων ἐπιπλεόντων, φοβηθεὶς, μὴ τῶν ἐπιβιατῶν ἐρήμους ἔλωσι τὰς ναῦς, τοὺς μὲν ἐρέτας ὀπλίσας ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων παρέταξεν ὀψιως ἕνεκα, τοὺς δὲ ταρσοὺς τῶν νεῶν ἐγείρας καὶ πτερώσας, ἐκατέρωθεν ἐν τῷ στόματι περὶ τὸ Ἄκτιον ἀντιπρώρους συνεῖχεν, ὡς ἐνήρεις καὶ παρεσκευασμένας ἀμύνεσθαι. Καὶ Καῖσαρ μὲν οὕτω καταστρατηγηθεὶς ἀπεχώρησεν. Ἔδοξε δὲ καὶ τὸ ὕδωρ εὐμηχάνως ἐρύμασί τισιν ἐμπεριλαβὼν, ἀφελέσθαι τοὺς πολεμίους, τῶν ἐν κύκλῳ χωρίων ὀλίγον καὶ πονηρὸν ἐχόντων.

Εὐγνωμόνως δὲ καὶ Δομίτιω προσηνέχθη παρὰ τὴν Κλεοπάτρας γνώμη. Ἐπεὶ γὰρ ἐκεῖνος ἤδη πυρέττων εἰς μικρὸν ἐμβῆς ἀκάτιον, πρὸς Καίσαρα μετέστη, βαρῆς ἐνεγκῶν ὁ Ἀντώνιος, ὅμως πᾶσαν αὐτῷ τὴν ἀποσκευὴν μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν θεραπόντων ἀπέπεμψε. Καὶ Δομίτιος μὲν, ὡσπερ ἐπὶ τῷ μὴ λαθεῖν τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ καὶ προδοσίαν μεταβαλλόμενος, εὐθύς ἐτελεύτησεν. Ἐγένοντο δὲ καὶ βασιλέων ἀποστάσεις, Ἀμύντου καὶ Δημοτιάρχου, πρὸς Καίσαρα. Τὸ δὲ ναυτικὸν ἐν παντὶ δυσπραγοῦν καὶ πρὸς ἅπασαν ὑστερίζον βοήθειαν, αὐτίς ἠνάγκαζε τῷ πεζῷ προσέχειν τὸν Ἀντώνιον. Ἔσχε δε καὶ Κανίδιον, τὸν ἄρχοντα τοῦ πεζοῦ, μεταβολὴ γνώμης παρὰ τὰ δεινά· καὶ συνεβούλευε Κλεοπάτραν μὲν ἀποπέμπειν, ἀναχωρήσαντα δ' εἰς Θράκην, ἢ Μακεδονίαν, πεζομαχίᾳ κρῖναι. Καὶ γὰρ Δικόμης, ὁ Γετῶν βασιλεὺς ὑπισχνεῖτο πολλῇ στρατιᾷ βοηθήσειν· οὐκ εἶναι δ' αἰσχρὸν, εἰ Καίσαρι, γεγυμνασμένῳ περὶ τὸν Σικελικὸν πόλεμον, ἐκστήσονται τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ δεινὸν, εἰ τῶν πεζῶν ἀγῶνων ἐμπειρότατος ὢν Ἀντώνιος οὐ χρήσεται ὁμίῃ καὶ παρασκευῇ τοσοῦτων ὀπλιτῶν, εἰς ναῦς διανέμων καὶ καταναλίσκων τὴν δύναμιν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐξενίκησε Κλεοπάτρα διὰ τῶν νεῶν κριθῆναι τὸν πόλεμον, ἤδη πρὸς φυγὴν ὀρῶσα, καὶ τιθεμένη τὰ καθ' ἑαυτήν, οὐχ ὅπου πρὸς τὸ νικᾶν ἔσται χρήσιμος, ἀλλ' ὅθεν ἄπεισι ῥᾶστα, τῶν πραγμάτων ἀπολλυμένων. Ἦν δὲ μακρὰ σκέλη κατατεινόντα πρὸς τὸν ναύσταθμον ἀπὸ τῆς στρατοπεδείας, δι' ὧν ὁ Ἀντώνιος εἰώθει παριέναι μηδὲν ὑφορῶμενος. Οἰκέτου δὲ Καίσαρι φράσαντος, ὡς δυνατόν εἶη κατιόντα διὰ τῶν σκελῶν συλλαβεῖν αὐτὸν, ἔπεμψε τοὺς συνεδρεύοντας. Οἱ δὲ παρὰ τοσοῦτον ἦλθον,

ὥστε συναρπάσαι τὸν προηγούμενον αὐτοῦ, προεξανα-
στάντες· αὐτὸς δὲ δρόμῳ μόλις ὑπεξέφυγεν.

LXIV. Ὡς δὲ ναυμαχεῖν ἐδέδοκτο, τὰς μὲν ἄλλας ἐνέπρησε ναῦς, πλὴν ἐξήκοντα τῶν Αἰγυπτίων· τὰς δ' ἀρίστας καὶ μεγίστας ἀπὸ τριήρους μέχρι δεκήρους ἐπλήρου, δισμυρίους ἐμβιβάζων ὀπλίτας, καὶ δισχιλίους τοξότας. Ἐνθα πεζομάχον ἄνδρα τῶν ταξιαρχῶν λέγουσι, παμπόλλους ἠγωνισμένον ἀγῶνας Ἀντωνίῳ, καὶ κατατειριμμένον τὸ σῶμα, τοῦ Ἀντωνίου παριόντος, ἀνακλεύσασθαι, καὶ εἰπεῖν· „Ὡ αὐτόκρατορ, τί τῶν τραυμάτων τούτων, ἢ τοῦ ξίφους, καταγνοῦς, ἐν ξύλοις πονηροῖς ἔχεις τὰς ἐλπίδας; Αἰγύπτιοι καὶ Φοίνικες ἐν θαλάσῃ μαχέσθωσαν, ἡμῖν δὲ γῆν δός, ἐφ' ἧς εἰώθαμεν ἐστῶτες ἀποθνήσκειν, ἢ νικᾶν τοὺς πολεμίους.“ Πρὸς ταῦτα μηδὲν ἀποκρινάμενος, ἀλλὰ τῇ χειρὶ καὶ τῷ προσώπῳ μόνῳ οἷον ἐγκελευσάμενος τὸν ἄνδρα θαρρόειν, παρηλθεν, οὐ χρηστὰς ἔχων ἐλπίδας· ὅς γε καὶ τοὺς κυβερνήτας, τὰ ἰστία βουλομένους ἀπολιπεῖν, ἠνάγκασεν ἐμβαλέσθαι καὶ κομίζειν, λέγων, ὅτι δεῖ μηδένα φεύγοντα τῶν πολεμίων διαφνεῖν.

LXV. Ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τρεῖς τὰς ἐφεξῆς μεγάλῳ πνεύματι κυμανθὲν τὸ πέλαγος τὴν μάχην ἐπέσχε, πέμπτη δὲ, νηνεμίας καὶ γαλήνης ἀκλύστου γενομένης, συνήεσαν· Ἀντώνιος μὲν τὸ δεξιὸν κέρασ ἔχων καὶ Ποπλικόλας· Κοίλιος δὲ τὸ εὐώνυμον· ἐν μέσῳ δὲ Μάρκος Ὀκιάβιος, καὶ Μάρκος Ἰνστιήσιος. Καῖσαρ δ' ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τάξας Ἀγρίππαν, αὐτῷ τὸ δεξιὸν κατέλιπε. Τῶν δὲ πεζῶν, τῶν μὲν Ἀντωνίου, Κανίδιος· τῶν δὲ Καίσαρος, Ταῦρος ἐπὶ τῆς θαλάττης παρατάξαντες ἠσύχαζον. Αὐτῶν δὲ τῶν ἡγεμόνων, Ἀντώνιος μὲν

ἐπεφοίτα πανταχόσε κωπήρει, τοὺς στρατιώτας παρακαλῶν, ὑπὸ βροίθους τῶν νεῶν, ὥσπερ ἐκ γῆς ἐδραίους μάχεσθαι, τοῖς δὲ κυβερνήταις διακελευόμενος, ὥσπερ ὀρμούσαις ἀτρέμα ταῖς ναυσὶ δέχεσθαι τὰς ἐμβολὰς τῶν πολεμίων, τὴν περὶ τὸ στόμα δυσχωρίαν φυλάττοντας. Καίσαρι δὲ λέγεται μὲν ἔτι σκότους ἀπὸ τῆς σκηρῆς κύκλω περιϊόντι πρὸς τὰς ναῦς ἀνθρώπος ἐλαύνων ὄνον ἀπαντῆσαι. Πυθομένῳ δὲ τοῦνομα γνωρίσας αὐτὸν, εἶπεν· „ Ἐμοὶ μὲν Εὐτυχὸς ὄνομα, τῷ δ' ὄνω Νίκων. “ Διὸ καὶ τοῖς ἐμβόλοις τὸν τόπον κοσμῶν ὕστερον, ἔστησε χαλκοῦν ὄνον καὶ ἀνθρώπον. Ἐπιδῶν δὲ τὴν ἄλλην παράταξιν, ἐν πλοίῳ πρὸς τὸ δεξιὸν κομισθεὶς, ἐθάυμασεν ἀτρεμοῦντας ἐν τοῖς στενοῖς τοὺς πολεμίους. Ἢ γὰρ ὄψις ἦν τῶν νεῶν ἐπ' ἀγκύραις ὀρμουσῶν. Καὶ τοῦτο μέχρι πολλοῦ πεπεισμένος, ἀνείχε τὰς ἑαυτοῦ περὶ ὀκτὼ στάδια τῶν ἐναντίων ἀφεσιώσας. Ἐκτε δ' ἦν ὥρα, καὶ πνεύματος αἰρομένου πελαγίου, δυσανασχετοῦντες οἱ Ἀντωνίου πρὸς τὴν διατριβὴν, καὶ τοῖς ὕψει καὶ μεγέθει τῶν οἰκείων νεῶν πεποιθότες, ὡς ἀπροσμάχοις, τὸ εὐώνυμον ἐκίνησαν. Ἰδὼν δὲ Καῖσαρ ἤσθη, καὶ πρῶτα ἐκρούσατο τῷ δεξιῷ, βουλόμενος ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ κόλπου καὶ τῶν στενῶν ἔξω τοὺς πολεμίους ἐπισπάσασθαι, καὶ περιπλέων εὐήρεσι σκάφεσι τοῖς ἑαυτοῦ συμπλέεσθαι πρὸς τὰς ναῦς ὑπ' ὄγκου καὶ πληρωμάτων ὀλιγότητος ἀργὰς καὶ βραδείας.

XXVI. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἀγῶνος ἐν χερσὶν εἶναι, ἐμβολαὶ μὲν οὐκ ἦσαν, οὐδ' ἀναρόηξεις νεῶν· τῶν μὲν Ἀντωνίου διὰ βάρους ῥύμην οὐκ ἔχουσῶν, ἢ μάλιστα ποιεῖ τὰς τῶν ἐμβολῶν πληγὰς ἐνεργούς· τῶν δὲ Καίσαρος οὐ μόνον ἀντιπρώρων συμφέρεσθαι πρὸς χαλκώματα στερεὰ καὶ τραχέα φυλασσομένων, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ πλευρὰν

ἔμβολας δίδοναι θαρρόντων. Ἀπεθροῦντο γὰρ τὰ ἔμβολα ἠιδίας, ἧ προσπέσεις σκάφει τετραγώνων ξύλων μεγάλων σιδήρῳ συνηρμοσμένων πρὸς ἄλληλα δεδεμένοις. Ἦν οὖν πεζομαχίᾳ προσφερῆς ὁ ἀγὼν· τὸ δ' ἄληθέστερον εἶπεῖν, τειχομαχίᾳ. Τρεῖς γὰρ ἅμα καὶ τέσσαρες περὶ μίαν τῶν Ἀντωνίου συνείχοντο, γέροισι καὶ δόρασι καὶ κοντοῖς χρωμένων καὶ πυροβόλοις· οἱ δ' Ἀντωνίου καὶ καταπέλταις ἀπὸ ξυλίνων πύργων ἔβαλλον. Ἀγρίππου δὲ θάτερον κέρας εἰς κύκλωσιν ἐκτείνοντος, ἀντανάγειν Ποπλικόλας ἀναγκαζόμενος, ἀπερῶγγυτο τῶν μέσων. Θορυβουμένων δὲ τούτων, καὶ συμπλεκομένων τοῖς περὶ τὸν Ἀρρῶντιον, ἀκρίτου δὲ καὶ κοινῆς ἔτι τῆς ναυμαχίας συνεστῶσης, αἰφνίδιον αἱ Κλεοπάτρας ἐξήκοντα νῆες ὤφθησαν αἰρόμεναι πρὸς ἀπόπλουν τὰ ἰστία, καὶ διὰ μέσου φεύγουσαι τῶν μαχομένων· ἦσαν γὰρ ὀπίσω τεταγμένοι τῶν μεγάλων, καὶ διεκπίπτουσαι ταραχὴν ἐποίουν. Οἱ δ' ἐναντίοι θαυμάζοντες ἐθεῶντο, τῷ πνεύματι χρωμένας ὄρωντες καὶ ἐπεχούσας πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Ἐνθα δὴ φανερὸν αὐτὸν Ἀντώνιος ἐποίησεν, οὐτ' ἄρχοντος, οὐτ' ἀνδρός, οὔτε ὄλως ἰδίους λογισμοῖς διοικούμενος, ἀλλ', ὅπερ τις παίζων εἶπε, τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρωῶτος ἐν ἀλλοτριῷ σώματι ζῆν, ἐλκόμενος ὑπὸ τῆς γυναικός, ὥσπερ συμπεφυκῶς καὶ συμμεταφερόμενος. Οὐ γὰρ ἔφθη τὴν ἐκείνης ἰδῶν ναῦν ἀποπλέουσαν, καὶ πάντων ἐκλαθόμενος, καὶ προδοῦς καὶ ἀποδράς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ μαχομένους καὶ θνήσκοντας, εἰς πενήτησιν μετεμβάς, Ἀλεξάνδρου τοῦ Σύρου καὶ Σκελλίου μόνων αὐτῷ συνεμβάντων, ἐδίωκε τὴν ἀπολωλεκυῖαν ἤδη καὶ προσαπολοῦσαν αὐτόν.

XXVII. Ἐκείνη δὲ γνωρίσασα σημεῖον ἀπὸ τῆς νεῶς ἀνέσχε· καὶ προσερχθεὶς οὕτω καὶ ἀναληφθεὶς.

ἐκείνην μὲν οὐτ' εἶδεν, οὐτ' ὤφθη· παρελθὼν δὲ μόνος εἰς πρῶραν, ἐφ' αὐτοῦ ἐκάθητο σιωπῇ, ταῖς χερσὶν ἀμφοτέροις ἐχόμενος τῆς κεφαλῆς. Ἐν τούτῳ δὲ λιβυρνίδες ὤφθησαν διώκουσαι παρὰ Καίσαρος· ὁ δ' ἀντιπρωρον ἐπιστρέφειν τὴν ναῦν κελεύσας, τὰς μὲν ἄλλας ἀνέστειλεν· Εὐρυκλῆς δ' ὁ Λάκων ἐνέκειτο σοβαρὸς, λόγχην τινὰ κραδαίνων ἀπὸ τοῦ καταστρώματος, ὡς ἀφήσων εἰς αὐτόν. Ἐπιστάσιος δὲ τῇ πρῶρα τοῦ Ἀντωνίου, καὶ, „Τίς οὗτος, εἰπόντος, ὁ διώκων Ἀντώνιον;“ „Ἐγὼ, εἶπεν, Εὐρυκλῆς ὁ Λαχάρους, τῇ Καίσαρος τύχῃ τὸν τοῦ πατρὸς ἐκδικῶν θάνατον.“ Ὁ δὲ Λαχάρης ὑπ' Ἀντωνίου ληστείας αἰτία περιπεσὼν ἐπελεκίσθη. Πλὴν οὐκ ἐνέβαλεν ὁ Εὐρυκλῆς εἰς τὴν Ἀντωνίου ναῦν, ἀλλὰ τὴν ἐτέραν τῶν ναυαρχίδων (δύο γὰρ ἦσαν) τῷ χαλκῷματι πατάξας περιερόμβησε, καὶ ταύτην τε πλαγίαν περιπεσοῦσαν εἶλε, καὶ τῶν ἄλλων μίαν, ἐν ἣ πολυτελεῖς σκευαὶ τῶν περὶ δίαιταν ἦσαν. Ἀπαλλαγέντος δὲ τούτου, πάλιν ὁ Ἀντώνιος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα καθεὶς ἑαυτὸν, ἡσυχίαν ἦγε· καὶ τρεῖς ἡμέρας καθ' ἑαυτὸν ἐν πρῶρα διαιτηθεὶς, εἶθ' ὑπ' ὀργῆς, εἴτ' αἰδούμενος ἐκείνην, Ταινάρῳ προσέσχεν. Ἐνταῦθα δ' αὐτοὺς αἱ συνήθεις γυναῖκες πρῶτον μὲν εἰς λόγους ἀλλήλοις συνήγαγον, εἶτα συνδειπνεῖν καὶ συγκαθεύδειν ἔπεισαν. Ἦδη δὲ καὶ τῶν στρογγύλων πλοίων οὐκ ὀλίγα, καὶ τῶν φίλων τινὲς ἐκ τῆς τροπῆς ἠθροίζοντο πρὸς αὐτοὺς, ἀγγέλλοντες, ἀπολωλέναι τὸ ναυτικόν, οἷσθαι δὲ τὸ πεζὸν συνεστάναι. Ἀντώνιος δὲ πρὸς μὲν Κανίδιον ἀγγέλους ἔπεμψεν, ἀναχωρεῖν διὰ Μακεδονίας εἰς Ἀσίαν τῷ στρατῷ κατὰ τάχος κελεύων, αὐτὸς δὲ μέλλων ἀπὸ Ταινάρου πρὸς τὴν Λιβύην διαίρειν, ὀλκάδα μίαν πολὺ μὲν νόμισμα, πολλοῦ δ' ἀξίας ἐν

ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ κατασκευὰς τῶν βασιλικῶν κομίζουσαν ἐξελόμενος, τοῖς φίλοις ἐπέδωκε, κοινῇ νείμασθαι καὶ σώζειν ἑαυτοὺς κελεύσας. Ἀρνούμενους δὲ καὶ κλαίοντας εὐμενῶς πάνυ καὶ φιλοφρόνως παραμυθησάμενος καὶ δεηθεὶς, ἀπέστειλε· γράψας πρὸς Θεόφιλον, τὸν ἐν Κορίνθῳ διοικητὴν, ὅπως ἀσφάλειαν ἐκπορίσῃ, καὶ ἀποκρύψῃ τοὺς ἄνδρας, ἄχρις ἂν ἰλάσασθαι Καίσαρα δυναθῶσιν. Οὗτος ἦν Θεόφιλος, Ἰππάρχου πατὴρ, τοῦ πλείστον παρ' Ἀντωνίῳ δυναθέντος, πρώτου δὲ πρὸς Καίσαρα τῶν ἀπελευθέρων μεταβαλομένου, καὶ κατοικήσαντος ὕστερον ἐν Κορίνθῳ.

LXVIII. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὸν Ἀντώνιον. Ἐν Ἀκτίῳ δὲ πολὺν ὁ στόλος ἀντισχῶν Καίσαρι χρόνον, καὶ μέγιστον βλαβεὶς ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ὑψηλοῦ κατὰ πρόωραν ἵσταμένου, μόλις ὥρας δεκάτης ἀπεῖπε. Καὶ νεκροὶ μὲν οὐ πλείους ἐγένοντο πεντακισχιλίων, ἐάλωσαν δὲ τριακόσiai νῆες, ὡς αὐτὸς ἀνέγραψε Καίσαρ. Ἱστοῦντο δ' οὐ πολλοὶ πεφευγότες Ἀντωνίου, καὶ τοῖς πνυθόμενοις τὸ πρόωτον ἀπιστος ἦν ὁ λόγος, εἰ δέκα καὶ ἐννέα τάγματα πεζῶν ἀηττήτων καὶ δισχιλίους ἐπιμυρῖοις ἱππεῖς ἀπολιπῶν οἶχεται, καθάπερ οὐ πολλάκις ἐπ' ἀμφοτέρα τῇ τύχῃ κεκρημένος, οὐδὲ μυρῖων ἀγώνων καὶ πολέμων μεταβολαῖς ἐγγεγυμνασμένος. Οἱ δὲ στρατιῶται καὶ πόθον τινὰ καὶ προσδοκίαν εἶχον, ὡς αὐτίκα ποθὲν ἐπιφανησομένον· καὶ τοσαύτην ἐπεδείξαντο πίστιν καὶ ἀρετὴν, ὥστε καὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ φανεραῶς γενομένης, ἡμερας ἐπὶ συμμεῖναι, περιορῶντες ἐπιπρεσβεύμενον αὐτοῖς Καίσαρα. Τέλος δὲ, τοῦ στρατηγοῦ Κανιδίου νύκτωρ ἀποδράντος, καὶ καταλιπόντος τὸ στρατόπεδον, γινόμενοι πάντων ἔρημοι, καὶ προδοθέντες ὑπὸ τῶν

ἀρχόντων, τῷ κρατοῦντι προσεχώρησαν. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν ἐπ' Ἀθήνας ἐπλευσε, καὶ διαλλαγῆς τοῖς Ἑλλησι, τὸν περιόντα σῆτον ἐκ τοῦ πολέμου διένειμε ταῖς πόλεσι πραιτούσαις ἀθλίως, καὶ περικεκομμέναις χρημάτων, ἀνδραπόδων, ὑποζυγίων. Ὁ γοῦν πρόπαππος ἡμῶν, Νίκαιχος, διηγεῖτο, τοὺς πολίτας ἅπαντας ἀναγκάζεσθαι τοῖς ὅμοις καταφέρειν μέτρομα πυρῶν τεταγμένον ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀντίκυραν θάλασσαν, ὑπὸ μαστιγῶν ἐπιταχνομένους· καὶ μίαν μὲν οὕτω φορὰν ἐνεγκεῖν, τὴν δὲ δευτέραν ἤδη μεμετροημένοις καὶ μέλλουσιν αἰρεσθαι, νενικημένον Ἀντώνιον ἀγγελεῖναι, καὶ τοῦτο διασωῶσαι τὴν πόλιν· εὐθύς γάρ, τῶν Ἀντωνίου διοικητῶν καὶ στρατιωτῶν φυγόντων, διανείμασθαι τὸν σῆτον αὐτούς.

LXIX. Ἀντώνιος δὲ, Λιβύης ἀψάμενος, καὶ Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον ἐκ Περραιονίου προπέμψας, αὐτὸς ἀπέλαυεν ἐρημίας ἀφθόνου σὺν δυσὶ φίλοις ἀλύων καὶ πλανώμενος, Ἑλλησι μὲν Ἀριστοκράτει ῥητορικῶ, Ῥωμαίῳ δὲ Λουκιλίῳ· περὶ οὗ δι' ἑτέρων γεγραψάμεν, ὡς ἐν Φιλίπποις, ὑπὲρ τοῦ διαφυγεῖν Βροῦτον, αὐτὸς αὐτόν, ὡς δὴ Βροῦτος ὢν, ἐνεχείρισε τοῖς διάκονσι· καὶ διασωθεὶς ὑπ' Ἀντωνίου, διὰ τοῦτο πιστὸς αὐτῷ καὶ βέβαιος ἄχρι τῶν ἐσχάτων καιρῶν παρέμεινε. Ἐπι δὲ καὶ τὴν ἐν Λιβύῃ δύναμιν ὁ πεπιστευμένος ἀπέστησεν, ὀρμήσας ἑαυτὸν ἀνελεῖν, καὶ διακωλυθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων, καὶ κομισθεὶς εἰς Ἀλεξάνδρειαν, εὔρε Κλεοπάτραν ἐπιτολμῶσαν ἔργω παραβόλῳ καὶ μεγάλῳ. Τοῦ γὰρ εἴργοντος ἰσθμοῦ τὴν ἐρυθρὰν ἀπὸ τῆς κατ' Αἴγυπτον θαλάσσης, καὶ δοκοῦντος Ἀσίαν καὶ Λιβύην ὀρίζειν, ἧ σφίγγεται μάλιστα τοῖς πελάγεσι, καὶ βραχύτατος εὐρὸς ἐστί, τριακοσίων σταδίων ὄντων, ἐνεχείρησεν ἄρασα τὸν στόλον, ὑπερνεωκῆσαι, καὶ καθεῖσα

τάς ναῦς εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόλπον μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ δυνάμεως, ἔξω κατοικεῖν, ἀποφνγοῦσα δουλείαν καὶ πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ τὰς πρώτας ἀνελκομένας τῶν νεῶν οἱ περὶ τὴν Πέτραν Ἀραβες κατέκαυσαν, ἔτι δ' Ἀντώνιος τὸν ἐν Ἀκτίῳ στρατὸν ὤφειτο συμμαίνειν, ἐπαύσατο, καὶ τὰς ἐμβολὰς ἐφύλαττεν. Ἀντώνιος δὲ, τὴν πόλιν ἐκλιπὼν καὶ τὰς μετὰ τῶν φίλων διατριβὰς, οἴκησιν ἔναλον κατεσκευάζεν αὐτῷ περὶ τὴν Φάρον, εἰς τὴν θάλασσαν χῶμα προβαλὼν· καὶ διῆγεν αὐτόθι φυχὰς ἀνθρώπων, καὶ τὸν Τίμωνος ἀγαπᾶν καὶ ζηλοῦν βίον ἔφασκεν, ὡς δὴ πεπονθῶς ὅμοια· καὶ γὰρ αὐτὸς ἀδικηθεὶς ὑπὸ φίλων καὶ ἀχαριστηθεὶς, διὰ τοῦτο πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπιστεῖν καὶ δυσχεραίνειν.

LXX. Ὁ δὲ Τίμων ἦν Ἀθηναῖος, ὃς καὶ γέγονεν ἡλικίᾳ μάλιστα κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὡς ἐκ τῶν Ἀριστοφάνους καὶ Πλάτωνος δραμάτων λαβεῖν ἔστιν. Κωμωδεῖται γὰρ ἐν ἐκείνοις, ὡς δυσμενὴς καὶ μισάνθρωπος· ἐκκλίνων δὲ καὶ διωθόμενος ἀπασαν ἔντευξιν, Ἀλκιβιάδην, νέον ὄντα καὶ θρασύν, ἠσπιάζετο καὶ κατεφίλει προθύμως. Ἀημιάντου δὲ θαυμάσαντος, καὶ πνυθομένου τὴν αἰτίαν, φιλεῖν ἔφη τὸν νεανίσκον, εἰδὼς, ὅτι πολλῶν Ἀθηναίους κακῶν αἴτιος ἔσοιτο. Τὸν δ' Ἀημιμαντον μόνον, ὡς ὅμοιον αὐτῷ καὶ ζηλοῦντα τὴν δίαιταν, ἔστιν ὅτε προσέειπε· καὶ ποτε, τῆς τῶν Χοῶν οὔσης ἐορτῆς, εἰσιτῶντο καθ' αὐτοὺς οἱ δύο. Τοῦ δ' Ἀημιμαντου φήσαντος, „Ὡς καλόν, ὦ Τίμων, τὸ συμπόσιον ἡμῶν;“ „Εἶγε σὺ, ἔφη, μὴ παρεῖς.“ Λέγεται δ' Ἀθηναίων ἐκκλησιαζόντων, ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα ποιῆσαι σιωπὴν καὶ προσδοκίαν μεγάλην διὰ τὸ παράδοξον· εἶτ' εἶπεῖν· „Ἔστι μοι μικρὸν οἰκόπεδον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,

καὶ συκῆ τις ἐν αὐτῷ πέφυκεν, ἐξ ἧς ἤδη συχνοὶ τῶν πολιτῶν ἀπήρξαντο. Μέλλων οὖν οἰκοδομεῖν τὸν τόπον, ἐβουλήθη δημοσίᾳ προειπεῖν, ἵν' ἂν ἄρα τινὲς ἐθέλωσιν ὑμῶν, πρὶν ἐκκοπήναι τὴν συκῆν, ἀπάγξωνται. Τελευτήσαντος δ' αὐτοῦ, καὶ ταφέντος Ἀλλῆσι παρὰ τὴν θάλασσαν, ὤλισθε τὰ προύχοντα τοῦ αἰγιαλοῦ· καὶ τὸ κῆμα περιελθὼν, ἄβατον καὶ ἀπροσπέλαστον ἀνθρώπων πεποιήκε τὸν τάφον. Ἦν δ' ἐπιγεγραμμένον·

Ἐνθάδ' ἀπορόηξας ψυχὴν βαρυδαίμονα κείμαι.

Τοῦνομα δ' οὐ πεύσεσθε, κακοὶ δὲ κακῶς ἀπόλοισθε. Καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸν ἔτι ζῶντα πεποιηκέναι λέγουσι, τὸ δὲ περιφερόμενον Καλλιμάχειόν ἐστι·

Τίμων μισάνθρωπος ἐσοικέω. Ἀλλὰ πάρελθε,
οἰμώζειν εἶπας πολλὰ, πάρελθε μόνον.

LXXI. Ταῦτα μὲν περὶ Τίμωνος ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα. Τῷ δ' Ἀντωνίῳ Κανιδίῳ τε τῆς ἀποβολῆς τῶν ἐν Ἀκτίῳ δυνάμεων αὐτάγγελος ἦλθε, καὶ τὸν Ἰουδαῖον Ἡρώδην, ἔχοντα τινὰ τάγματα καὶ σπείρας, ἤκουσε Καίσαρι προσκεχωρηκέναι· καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοίως δυνάστας ἀφίστασθαι, καὶ μηδὲν ἔτι συμμένειν τῶν ἐκτός. Οὐ μὴν διετάραξέ τι τούτων αὐτὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἄσμενος τὸ ἐλπίζειν ἀποτεθειμένος, ἵνα καὶ τὸ φροντίζῃν, τὴν μὲν ἔναλον ἐκείνην διαίταν, ἣν Τιμωνεῖαν ὠνόμαζεν, ἐξέλιπεν· ἀναληφθεὶς δ' ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας εἰς τὰ βασιλεία, πρὸς δεῖπνα καὶ πότους καὶ διανομὰς ἔτρεψε τὴν πόλιν, ἐγγράφων μὲν εἰς ἐφήβους τὸν Κλεοπάτρας παῖδα καὶ Καίσαρος, τὸ δ' ἀπόρφυρον καὶ τέλειον ἱμάτιον Ἀντύλλῳ, τῷ ἐκ Φουλβίας, περιτιθεὶς· ἐφ' οἷς ἡμέρας πολλὰς συμπόσια καὶ κῶμοι καὶ θάλειαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατεῖχον. Αὐτοὶ δὲ τὴν τῶν ἀμμητοβίων ἐκείνην σύνοδον

κατέλυσαν, ετέραν δὲ συνέταξαν, οὐδὲν τι λειπομένην ἐκείνης ἀβροότητι καὶ τρυφαίς καὶ πολυτελείαις, ἣν συναποθανομένων ἐκάλουν. Ἀπεγράφοντο γὰρ οἱ φίλοι συναποθανομένους ἑαυτοὺς, καὶ διῆγον εὐπαθοῦντες ἐν δειπνῶν περιόδοις. Κλεοπάτρα δὲ φαρμάκων θανασίμων συνῆγε παντοδαπὰς δυνάμεις, ὧν ἐκάστης τὸ ἀνώδυνον ἐλέγχουσα, προῦβαλλε τοῖς ἐπὶ θανάτῳ φρουρουμένοις. Ἐπεὶ δ' ἑώρα τὰς μὲν ὠκυμόρους τὴν ὀξύτητα τοῦ θανάτου δι' ὀδύνης ἐπιφερούσας, τὰς δὲ προοτέρας τάχος οὐκ ἐχούσας, τῶν θηρίων ἀπεπειράτο, θεωμένης αὐτῆς ἕτερον ἑτέρῳ προσφερόντων. Ἐποίει δὲ καὶ τοῦτο καθ' ἡμέραν· καὶ σχεδὸν ἐν πᾶσι μόνον εὗρισκε τὸ διῆγμα τῆς ἀσπίδος ἄνευ σπασμοῦ καὶ στεναγμοῦ κάρων ὑπνώδη καὶ καταφορὰν ἐφελκόμενον, ἰδρωτὶ μαλακῶ τοῦ προσώπου καὶ τῶν αἰσθητηρίων ἀμανρώσει παραλυμένων ῥαδίως, καὶ δυσχεραίνοντων πρὸς τὰς ἐξεγέρσεις καὶ ἀνακλήσεις, ὥσπερ οἱ βαθείως καθεύδοντες.

LXXII. Ἄμα δὲ καὶ πρὸς Καίσαρα πρέσβεις ἔπεμπον εἰς Ἀσίαν, ἣ μὲν αἰτουμένη τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς παιοῖν ἀρχὴν, ὃ δ' ἀξιοῦν Ἀθηνησιν, εἰ μὴ δοκοῖη περὶ Αἰγυπτίον, ἰδιώτης καταβιῶναι. Φίλων δ' ἀπορία, καὶ ἀπιστία διὰ τὰς αὐτομολίας, ὃ τῶν παιδῶν διδάσκαλος ἐπέμφθη πρεσβέων, Εὐφρόνιος. Καὶ γὰρ Ἀλεξᾶς, ὁ Λαοδικεὺς, γνωρισθεὶς μὲν ἐν Ῥώμῃ διὰ Τιμαγένους, καὶ πλεῖστον Ἑλλήνων δυνηθεὶς, γενόμενος δὲ τῶν Κλεοπάτρας ἐπ' Ἀντώνιον ὀργάνων τὸ βριαϊότατον καὶ τῶν ὑπὲρ Ὀκταβίας ἰσταμένων ἐν αὐτῷ λογισμῶν ἀνατροπεύς, ἐπέμφθη μὲν Ἡρώδην τὸν βασιλέα τῆς μεταβολῆς ἐφέξων· αὐτοῦ δὲ καταμείνας, καὶ προδοὺς Ἀντώνιον, ἐτόλμησεν εἰς ὄψιν ἔλθειν Καίσαρος, Ἡρώδη πεποιθώς.

᾽Ωνησε δ' αὐτὸν οὐδέν Ἡρώδης, ἀλλ' εὐθύς εἰρχθεὶς καὶ κομισθεὶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατριδα δέσμιος, ἐκεῖ, Καίσαρος κελεύσαντος, ἀνηρέθη. Τοιαύτην μὲν Ἀλεξᾶς ἔτι ζῶντι δίκην Ἀντωνίου τῆς ἀπιστίας ἐξέτισε.

LXXIII. Καῖσαρ δὲ τοὺς μὲν ὑπὲρ Ἀντωνίου λόγους οὐκ ἠρέσχετο, Κλεοπάτραν δ' ἀπεκρίνατο μηδενὸς ἀμαρτήσεσθαι τῶν ἐπιεικῶν, ἀνελοῦσαν Ἀντώνιον, ἢ ἐκβαλοῦσαν. Συνέπεμψε δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τινὰ τῶν ἀπελευθέρων, Θύρσον, οὐκ ἀνόητον ἄνθρωπον, οὐδ' ἀπιθάνως ἂν ἀφ' ἡγεμόνος νέου διαλεχθέντα πρὸς γυναῖκα σοβαρὰν, καὶ θαυμασιὸν ὅσον ἐπὶ κάλλει φρονοῦσαν. Οὗτος ἐντογγάνων αὐτῇ μακρότερα τῶν ἄλλων, καὶ τιμώμενος διαφερόντως, ὑπόνοιαν τῷ Ἀντωνίῳ παρέσχε, καὶ συλλαβὼν αὐτὸν ἐμασίγωσεν, εἴτ' ἀφῆκε πρὸς Καίσαρα· γράψας, ὡς ἐντροφῶν καὶ περιφρονῶν παροξύνειεν αὐτὸν, εὐπαρόξυντον ὑπὸ κακῶν ὄντα. „Σὺ δ', εἰ μὴ φέρεις τὸ πρᾶγμα, ἔφη, μετρίως, ἔχεις ἐμὸν ἀπελευθέρων, Ἴππαρχον. Τοῦτον κρεμάσας μαστίγωσον, ἵν' ἴσον ἔχωμεν.“ Ἐκ τούτου Κλεοπάτρα μὲν ἀπολυομένη τὰς αἰτίας καὶ ὑπονοίας, ἐθεράπευεν αὐτὸν περιττῶς· καὶ τὴν ἑαυτῆς γενέθλιον ταπεινῶς διαγαγοῦσα καὶ ταῖς τύχαις προπόντως, τὴν ἐκείνου πᾶσαν ὑπερβαλλομένη λαμπρότητα καὶ πολυτέλειαν ἐώρτασεν, ὥστε πολλοὺς τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον πένητας ἐλθόντας, ἀπελθεῖν πλουσίους. Καίσαρα δ' Ἀγρίππας ἀνεκαλεῖτο πολλάκις ἀπὸ Ῥώμης, γράφων, ὡς τῶν ἐκεῖ πραγμάτων τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ποθοῦντων.

LXXIV. Ἔσχεν οὖν ἀναβολὴν ὁ πόλεμος τότε· τοῦ δὲ χειμῶνος παρελθόντος, αὐθις ἐπήγει διὰ Συρίας, οἱ δὲ στρατηγοὶ διὰ Λιβύης. Ἀλόντος δὲ Πηλουσίου, λόγος

ἦν, ἐνδοῦναι Σέλευκον, οὐκ ἀκούσης τῆς Κλεοπάτρας. Ἡ δ' ἐκείνου μὲν γυναῖκα καὶ παῖδας Ἀντωνίῳ κτείνει παρεῖχεν· αὐτὴ δέ, θήκας ἔχουσα καὶ μνήματα κατεσκευασμένα περιπιῶς εἰς τε κάλλος καὶ ὕψος, ἃ προσωκοδόμησε τῷ ναῷ τῆς Ἴσιδος, ἐνταῦθα τῶν βασιλικῶν συνεφόρει τὰ πλείστης ἀξία σπουδῆς, χρυσόν, ἄργυρον, σμάραγδον, μαργαρίτην, ἔβενον, ἐλέφαντα, κινάμωμον· ἐπὶ πᾶσι δὲ δάδα πολλὴν καὶ στυππεῖον· ὥστε δείσαντα περὶ τῶν χρημάτων Καίσαρα, μὴ τραπομένη πρὸς ἀπόγνωσιν ἢ γυνὴ διαφθείρη καὶ καταφλέξη τὸν πλοῦτον, αἰετίνης ἐλπίδας αὐτῇ φιλανθρώπους προσπέμπειν, ἅμα τῷ στρατῷ πορευόμενον ἐπὶ τὴν πόλιν. Ἴδουθέντος δ' αὐτοῦ περὶ τὸν ἰππόδρομον, Ἀντώνιος ἐπεξελθὼν ἠγωνίσαστο λαμπρῶς, καὶ τροπὴν τῶν Καίσαρος ἰππέων ἐποίησε, καὶ κατεδίωξεν ἄχρι τοῦ στρατοπέδου. Μεγαλυνόμενος δὲ τῇ νίκῃ, παρήλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὴν Κλεοπάτραν κατεφίλησεν ἐν τοῖς ὅπλοις· καὶ τὸν ἠγωνισμένον προθυμότατα τῶν στρατιωτῶν συνέστησεν. Ἡ δ' ἀριστεῖον αὐτῷ θώρακα χρυσοῦν καὶ κράνος ἔδωκεν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ὁ ἄνθρωπος, λαβὼν ταῦτα, διὰ νυκτὸς ἠρτομόλησεν ὡς Καίσαρα.

LXXV. Πάλιν δ' Ἀντώνιος ἔπεμπε, Καίσαρα μονομαχῆσαι προκαλούμενος. Ἀποκρινάμενον δ' ἐκείνου, πολλὰς ὁδοὺς Ἀντωνίῳ παρεῖναι θανάτου, συμφρονήσας, ὅτι τοῦ διὰ μάχης οὐκ ἔστιν αὐτῷ βελτίων θάνατος, ἔγνω καὶ κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρεῖν. Καὶ παρὰ δεῖπνον, ὡς λέγεται, τοὺς οἰκέτας ἐκέλευσεν ὑπεγχεῖν καὶ προθυμότερον εὐχεῖν αὐτόν· ἄδηλον γὰρ, εἰ τοῦτο ποιήσουσιν αὐρίον, ἢ δεσπόταις ἐτέροις ὑπηρετήσουσιν, αὐτὸς δὲ κείσεται σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γενόμενος. Τοὺς

δὲ φίλους ἐπὶ τούτοις δακρύνοντας ὄρων, ἔφη, μὴ προάξειν ἐπὶ τὴν μάχην, ἐξ ἧς αὐτῷ θάνατον εὐκλεᾶ μᾶλλον, ἢ σωτηρίαν ζητεῖν καὶ νίκην. Ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ λέγεται, μεσοῦσης σχεδόν, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ κατηφείᾳ τῆς πόλεως διὰ φόβον καὶ προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος οὐσης, αἰφνίδιον ὀργάνων τε παντοδαπῶν ἐμμελεῖς φωνὰς ἀκουσθῆναι, καὶ βοὴν ὄχλου μετ' εὐασμῶν καὶ πηδησέων σατυρικῶν, ὥσπερ θιάσου τινὸς οὐκ ἀθορύβου ἐξελαύνοντος· εἶναι δὲ τὴν ὀρμὴν ὁμοῦ τι διὰ τῆς πόλεως μέσης, ἐπὶ τὴν πύλην ἔξω, τὴν τετραμμένην πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ταύτη τὸν θόρυβον ἐκπεσεῖν πλεῖστον γενόμενον. Ἐδόκει δὲ τοῖς ἀναλογιζομένοις τὸ σημεῖον ἀπολείπειν ὁ θεὸς Ἀντώνιον, ᾧ μάλιστα συνεξομοιῶν καὶ συνοικειῶν ἑαυτὸν διετελέσεν.

LXXVI. Ἄμα δ' ἡμέρα τὸν πεζὸν αὐτὸς ἐπὶ τῶν πρὸ τῆς πόλεως λόφων ἰδρῦσας, ἐθεάτο τὰς ναῦς ἀνηγμένας, καὶ ταῖς τῶν πολεμίων προσφερομένας· καὶ περιμένων ἔργον τι παρ' ἐκείνων ἰδεῖν, ἡσύχαζεν. Οἱ δ', ὡς ἐγγὺς ἐγένοντο, ταῖς κόπαις ἡσπίασαντο τοὺς Καίσαρος· ἐκείνων δ' ἀντασπασαμένων μετεβάλλοντο, καὶ πάσαις ἅμα ταῖς ναυσὶν ὁ στόλος εἰς γενόμενος ἐπέπλει πρὸς τὴν πόλιν ἀντίπρωρος. Τοῦτ' Ἀντώνιος ἰδὼν, ἀπελείφθη μὲν εὐθύς ὑπὸ τῶν ἰππέων μεταβαλλομένων· ἤτηθεῖς δὲ τοῖς πεζοῖς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν, ὑπὸ Κλεοπάτρας προδεδόσθαι βοῶν, οἷς δι' ἐκείνην ἐπολέμησεν. Ἡ δὲ, τὴν ὀργὴν αὐτοῦ φοβηθεῖσα καὶ τὴν ἀπόνοιαν, εἰς τὸν τάφον κατέφυγε, καὶ τοὺς καταρῥάκτας ἀφήκε, κλείθροισι καὶ μοχλοῖσι καρτεροῦς ὄντας· πρὸς δ' Ἀντώνιον ἔπεμψε τοὺς ἀπαγγελοῦντας, ὅτι τέθνηκε. Πιστεύσας δ' ἐκεῖνος, καὶ εἰπὼν πρὸς αὐτὸν, ,, Τί ἔτι μέλλεις, Ἀντώ-

νιε; Τὴν μόνην ἢ τύχη καὶ λοιπὴν ἀφήρηκε τοῦ φιλοφυ-
χεῖν πρόφασιν· “ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ τὸν θώ-
ρακα παραλύων καὶ διαστελλων, „Ω Κλεοπάτρα, εἶπεν,
οὐκ ἄχθουαί σου στερούμενος· ἀντίκα γὰρ εἰς ταῦτον
ἀφίξομαι· ἀλλ’ ὅτι γυναικὸς ὁ τηλικούτος αὐτοκράτωρ
εὐψυχία πεφώραμαι λειπόμενος.“ Ἦν δὲ τις οἰκέτης αὐ-
τοῦ πιστός, Ἔρωσ ὄνομα. Τοῦτον ἐκ πολλοῦ παρακε-
κληκώς, εἰ δεήσειεν, ἀνελεῖν αὐτὸν, ἀπήτηι τὴν ὑπόσχεσιν.
Ὁ δὲ σπασάμενος τὸ ξίφος, ἀνέσχετο μὲν, ὡς παίσων
ἐκεῖνον, ἀποστρέψας δὲ τὸ πρόσωπον ἑαυτὸν ἀπέκτεινε.
Πεσόντος δ’ αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, ὁ Ἀντώνιος, „Εὐγ’,
εἶπεν, ὦ Ἔρωσ, ὅτι, μὴ δυνηθεὶς αὐτὸς, ἐμὲ ποιεῖν, ὁ δεῖ,
διδάσκεις.“ καὶ παίσας διὰ τῆς κοιλίας ἑαυτὸν ἀφῆκεν
εἰς τὸ κλινίδιον. Ἦν δ’ οὐκ εὐθυθάνατος ἢ πληγῆ-
Διὸ καὶ τῆς φορᾶς τοῦ αἵματος, ἐπεὶ κατεκλίθη, πανσα-
μένης, ἀναλαβὼν, ἐδεῖτο τῶν παρόντων ἐπισφάττειν αὐ-
τόν. Οἱ δ’ ἔφευγον ἐκ τοῦ δωματίου, βοῶντος καὶ
σφαδάζοντος· ἄχρις οὗ παρὰ Κλεοπάτρας ἦκε Διομή-
δης, ὁ γραμματεὺς, κομίζειν αὐτὸν ὡς ἐκείνην εἰς τὸν
τάφον κελυσθεῖς.

LXXVII. Γινούσ ὅν, ὅτι ζῆ, προθύμως ἐκέλευσαν
ἄρασθαι τοῖς ὑπηρέταις τὸ σῶμα, καὶ διὰ χειρῶν προσ-
εκομίσθη ταῖς θύραις τοῦ οἰκήματος. Ἦ δὲ Κλεοπά-
τρα τὰς μὲν θύρας οὐκ ἀνέωξεν, ἐκ δὲ θυρίδων τινῶν
φανεῖσα, σειρὰς καὶ καλώδια καθίει. Καὶ τούτοις
ἐναπάντων τὸν Ἀντώνιον, ἀνεῖλκεν αὐτῆ καὶ δύο γυναῖκες,
ἃς μόνας ἐδέξατο μεθ’ αὐτῆς εἰς τὸν τάφον. Οὐδὲν
ἐκεῖνον λέγουσιν οἰκτροτέρον γενέσθαι οἱ παραγενόμενοι
θάμα. Πεφυρμένος γὰρ αἵματι καὶ δυσθανατῶν εἰλ-
κετο, τὰς χεῖρας ὀρέγων εἰς ἐκείνην καὶ παραιωρούμενος.

Οὐ γὰρ ἦν γυναιξὶ ῥάδιον τὸ ἔργον, ἀλλὰ μόλις ἡ Κλεοπάτρα ταῖν χερσῶν ἐμπεφυκνῦια καὶ κατατεινομένη τῷ προσώπῳ, τὸν δεσμὸν ἀνελάμβανεν, ἐπικελευομένων τῶν κάτωθεν αὐτῇ καὶ συναγωνιώντων. Δεξαμένη δ' αὐτὸν οὕτως, καὶ κατακλίναςα, περιεῤῥήξατο τοὺς πέπλους ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ στέρα τυπτομένη καὶ σπαράττουσα ταῖς χερσὶ, καὶ τῷ προσώπῳ τοῦ αἵματος ἀναματτομένη, δεσπότην ἐκάλει, καὶ ἄνδρα, καὶ αὐτοκράτορα· καὶ μικροῦ δεῖν ἐπιλέληστο τῶν αὐτῆς κακῶν, οἴκτῳ τῶν ἐκείνου. Καταπαύσας δὲ τὸν θρηῆνον αὐτῆς Ἀντώνιος, ἤτησεν οἶνον πιεῖν· εἴτε διψῶν, εἴτε συντομώτερον ἐλπίζων ἀπολυθῆσεσθαι. Πιῶν δὲ, παρήγεσεν αὐτῇ τὰ μὲν ἑαυτῆς, ἂν ἢ μὴ μετ' αἰσχύνῃς, σωτήρια τίθεσθαι, μάλιστα τῶν Καίσαρος ἐταίρων Προκλήϊῳ πιστεύουσιν· αὐτὸν δὲ μὴ θρηνεῖν ἐπὶ ταῖς ὑστάταις μεταβολαῖς, ἀλλὰ μακαρίζειν, ὧν ἔτυχε, καλῶν, ἐπιφανέστατος ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ πλεῖστον ἰσχύσας, καὶ τῶν οὐκ ἄγεννῶς Ῥωμαῖος ὑπὸ Ῥωμαίου κρατηθεῖς.

LXXVIII. Ὅσον δ' οὐπὼ ἀπολιπόντος αὐτοῦ, Προκλήϊος ἦκε παρὰ Καίσαρος. Ἐπεὶ γὰρ ἑαυτὸν πατάξας ὁ Ἀντώνιος ὄχετο πρὸς Κλεοπάτραν κομιζόμενος, Δερκεταῖός τις τῶν δορυφόρων, λαβὼν τὸ ἐγχειρίδιον αὐτοῦ καὶ ἀποκρούσας, ὑπεξῆλθε, καὶ δραμῶν πρὸς Καίσαρα, πρῶτος ἠγγελε τὴν Ἀντωνίου τελευτήν, καὶ τὸ ξίφος ἔδειξεν ἡμαγμένον. Ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, ἐνδοτέρῳ τῆς σκηπῆς ἀποστίας, ἀπεδάκρυσεν ἄνδρα, κηδεστὴν γενόμενον καὶ συνάρχοντα, καὶ πολλῶν ἀγώνων καὶ πραγμάτων κοινωνόν. Ἐῖτα τὰς ἐπιστολάς λαβὼν, καὶ τοὺς φίλους καλέσας, ἀνεγίνωσκεν, ὡς εὐγνώμονα γράφοντος αὐτοῦ καὶ δίκαια φορητικὸς ἦν καὶ ὑπερήφανος ἀεὶ περὶ τὰς

ἀποκρίσεις ἐκείνος. Ἐκ δὲ τούτου τὸν Προκλήϊον ἔπεμψε κελεύσας, ἣν δύνηται, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρας ζώσης κρατῆσαι. Καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἠγάειτο τοῦ θριάμβου, καταγαγεῖν ἐκείνην. Εἰς μὲν οὖν χεῖρας τῷ Προκλήϊῳ συνελθεῖν οὐκ ἠθέλησεν· ἐγίνοντο δὲ λόγοι ἐν τῷ οἰκήματι, προσελθόντος ἔξωθεν αὐτοῦ κατὰ θύρας ἐπιπέδους, ἀποκεκλεισμένης μὲν ὄχρῳς, φωνῇ δὲ διεξοδὸν ἐχούσας. Καὶ διελέχθησαν, ἣ μὲν αἰτουμένη τοῖς παισὶν τὴν βασιλείαν, ὁ δὲ θαρόσθιν καὶ πάντα πιστεύειν Καίσαρι κελεύων.

LXXIX. Ὡς δὲ κατιδὼν τὸν τόπον ἀπήγγειλε Καίσαρι, Γάλλος μὲν ἐπέμφθη, πάλιν ἐντευξόμενος αὐτῇ· καὶ παρὰ τὰς θύρας ἐλθὼν, ἐπίτηδες ἐμήκνυε τὸν λόγον. Ἐν τούτῳ δὲ Προκλήϊος, κλίμακος προστεθείσης, διὰ τῆς θυρίδος εἰσῆλθεν, ἣ τὸν Ἀντώνιον αἱ γυναῖκες ἐδέξαντο. Καὶ πρὸς τὰς θύρας αὐτὰς εὐθύς, αἷς ἡ Κλεοπάτρα παρειστίκει προσέχουσα τῷ Γάλλῳ, κατέβαινε, ὑπερέτας ἔχων δύο μετ' αὐτοῦ. Τῶν δὲ συγκαθειομένων τῇ Κλεοπάτρᾳ γυναικῶν τῆς ἐτέρας ἀνακραγούσης· „Γάλαινα Κλεοπάτρα, ζωγρῆ.“ μεταστραφεῖσα καὶ θεασαμένη τὸν Προκλήϊον, ὤρμησε μὲν αὐτὴν πατάξαι· παρεζωσμένη γὰρ ἐτύγγανε τῶν ληστρικῶν ξιφιδίων· προσδραμῶν δὲ ταχὺ, καὶ περισχῶν αὐτὴν ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ὁ Προκλήϊος· „Ἄδικεῖς, ἔφη, ὦ Κλεοπάτρα, καὶ σεαυτὴν καὶ Καίσαρα, μεγάλην ἀφαιρουμένη χρησιότητος ἐπίδειξιν αὐτοῦ, καὶ διαβάλλουσα τὸν πρῶτατον ἡγεμόνων, ὡς ἄπιστον καὶ ἀδιάλλακτον.“ Ἄμα δὲ καὶ τὸ ξίφος αὐτῆς παρῆλειο, καὶ τὴν ἐσθῆτα, μὴ κρύπτοι τι φάρμακον, ἐξέσεισεν. Ἐπέμφθη δὲ καὶ παρὰ Καίσαρος τῶν ἀπελευθέρων Ἐπαφρόδιτος, ᾧ προσετέτακτο ζῶ-

σαν αὐτήν φυλάττειν, ἰσχυρῶς ἐπιμελούμενον, τὰλλα δὲ πρὸς τὸ ῥᾶστον ἐνδιδόναι καὶ ἥδιστον.

LXXX. Αὐτὸς δὲ Καῖσαρ εἰσήλαυεν εἰς τὴν πόλιν Ἀρεῖω τῷ φιλοσόφῳ προσδιαλεγόμενος, καὶ τὴν δεξιὰν ἐνδεδωκώς· ἴν' εὐθύς ἐν τοῖς πολίταις περιβλεπτός εἴη, καὶ θαυμάζοιτο τιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ διαπρεπῶς. Εἰς δὲ τὸ γυμνάσιον εἰσελθὼν καὶ ἀναβὰς ἐπὶ βῆμά τι πεποιημένον, ἐκπεπληγμένων ὑπὸ δέους τῶν ἀνθρώπων, καὶ προσπιπτόντων, ἀναστῆναι κελεύσας, ἔφη, πάσης αἰτίας τὸν δῆμον ἀφιέναι, πρῶτον μὲν, διὰ τὸν κτίστην, Ἀλέξανδρον· δεύτερον δὲ, τῆς πόλεως θαυμάζων τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος· τρίτον δ', Ἀρεῖω τῷ ἐταίρῳ χαριζόμενος. Ταύτης δὴ τῆς τιμῆς εἴυχεν Ἀρεῖος παρὰ Καῖσαρος, καὶ τῶν ἄλλων ἐξητήσατο συχνούς· ὧν εἷς ἦν καὶ Φιλόστρατος, ἀνὴρ εἰπεῖν μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς τῶν πώποτε σοφιστῶν ἱκανώτατος, εἰσποιῶν δὲ μὴ προσηκόντως ἑαυτὸν τῇ Ἀκαδημίᾳ. Διὸ καὶ Καῖσαρ αὐτοῦ βδελυττόμενος τὸν τρόπον, οὐ προσέειπε τὰς δεήσεις. Ὁ δὲ πάγωνα πολίων καθεῖς, καὶ φαιὸν ἱμάτιον περιβαλόμενος, ἐξόπισθεν Ἀρεῖω παρηκολούθει, τοῦτον αἰετὸν τὸν στίχον ἀναφθεγγόμενος·

Σοφοὶ σοφοὺς σώζουσιν, ἂν ὧσιν σοφοί.

Πυθόμενος δὲ Καῖσαρ, καὶ τοῦ φθόγου μᾶλλον Ἀρεῖον, ἢ τοῦ δέους Φιλόστρατον, ἀπαλλάξαι βουλόμενος διήκε.

LXXXI. Τῶν δ' Ἀντωνίου παίδων ὁ μὲν ἐκ Φουλβίας, Ἀντυλλος, ὑπὸ Θεοδώρου, τοῦ παιδαγωγοῦ, παραδοθεὶς ἀπέθανε· καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν ἀποτεμόντων, ὁ παιδαγωγὸς ἀφελὼν, ὃν ἐφόρει περὶ τῷ τραχήλῳ πολυτιμώτατον λίθον, εἰς τὴν ζώνην κατέβραβεν· ἀρνησάμενος δὲ καὶ φωραθεὶς ἀνεσταυρώθη.

Τὰ δὲ Κλεοπάτρας παιδιά φρουρούμενα μετὰ τῶν τροφόντων ἐλευθέριον εἶχε διαίταν. Καίσαριονα δὲ, τὸν ἐκ Καίσαρος γεγονέναι λεγόμενον, ἡ μὲν μήτηρ ἐξέπεμψε μετὰ χρημάτων πολλῶν εἰς τὴν Ἰνδικὴν δι' Αἰθιοπίας· ἕτερος δὲ παιδαγωγός, ὁμοίος Θεοδώρῳ, Ῥόδων, ἀνέπεισεν ἐπανελθεῖν, ὡς Καίσαρος αὐτὸν ἐπὶ βασιλείαν καλοῦντος. Βουλευομένου δὲ Καίσαρος, Ἄρριον εἶπεῖν λέγουσιν·

Οὐκ ἄγαθὸν πολυκαισαρίη.

LXXXII. Τοῦτον μὲν οὖν ὕστερον ἀπέκτεινε μετὰ τὴν Κλεοπάτρας τελευτήν. Ἀντώνιον δὲ πολλῶν αἰτουμένων θάψαι καὶ βασιλείων καὶ στρατηγῶν, οὐκ ἀφείλετο Κλεοπάτρας τὸ σῶμα Καίσαρος, ἀλλ' ἐθάψετο ταῖς ἐκείνης χερσὶ πολυτελεῶς καὶ βασιλικῶς, πᾶσιν ὡς ἐβούλετο χρῆσθαι λαβούσης. Ἐκ δὲ λύπης ἅμα τοσαύτης καὶ ὀδύνης (ἀνεφλέγμηνε γὰρ αὐτῆς τὰ στέρνα τυπτομένης καὶ ἠλκωτο) πυρετῶν ἐπιλαβόντων, ἠγάπησε τὴν πρόφασιν, ὡς ἀφεξομένη τροφῆς διὰ τοῦτο, καὶ παραλύσουσα τοῦ ζῆν ἀκωλύτως ἑαυτήν. Ἦν δ' ἰατρός αὐτῇ συνήθης, Ὀλυμπος, ᾧ φράσασα τάληθές, ἐχρήτο συμβούλῳ καὶ συνεργῶ τῆς καθαιρέσεως, ὡς αὐτὸς Ὀλυμπος εἶρηκεν, ἱστορίαν τινὰ τῶν πραγμάτων τούτων ἐκδεδωκώς. Ὑπονοήσας δὲ Καίσαρ, ἀπειλὰς μὲν τινὰς αὐτῇ καὶ φόβους περὶ τῶν τέκνων προσέβαλεν, οἷς ἐκείνη, καθάπερ μηχανήμασιν, ὑπηρείπετο, καὶ παρεδίδου τὸ σῶμα θεραπεύειν καὶ τρέφειν τοῖς χρῆζουσιν.

LXXXIII. Ἦκε δὲ καὶ αὐτὸς ἡμέρας ὀλίγας διαλιπῶν, ἐντευξόμενος αὐτῇ καὶ παρηγορήσων. Ἡ δ' ἔτυχε μὲν ἐν στιβάδι κατακειμένη ταπεινῶς· εἰσίσιντι δ' αὐτῷ μονοχίτων ἀναπηδήσασα προσπίπτει, δεινῶς μὲν ἐξηρι-

ωμένη κεφαλὴν καὶ πρόσωπον, ὑπότρομος δὲ τῇ φωνῇ, καὶ συντετηκῦα ταῖς ὄψεσιν. Ἦν δὲ πολλὰ καὶ τῆς περὶ τὸ στέρον αἰκίας καταφανῆ· καὶ ὅλως οὐθὲν ἐδόκει τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἔχειν βέλτιον. Ἡ μέντοι χάρις ἐκείνη καὶ τὸ τῆς ὄρας ἰταμόν οὐ κατέσβεστο παντάπασιν, ἀλλὰ καίπερ οὕτως διακειμένης, ἔνδοθεν ποθεν ἐξέλαμπε καὶ συνσπεφαίνεται τοῖς κινήμασι τοῦ προσώπου. Κελεύσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος αὐτὴν κατακλιθῆναι, καὶ πλησίον αὐτοῦ καθίσαντος, ἤψατο μὲν τινος δικαιολογίας, εἰς ἀνάγκην καὶ φόβον Ἀντωνίου τὰ πεπραγμένα τρέπουσα· ἐνισταμένου δὲ πρὸς ἕκαστον αὐτῇ τοῦ Καίσαρος, ἐξελγχομένη ταχὺ, πρὸς οἶκτον μεθρημόσατο καὶ δέησιν, ὡς δὴ τις ἂν μάλιστα τοῦ ζῆν περιεχομένη. Τέλος δὲ τοῦ πλήθους τῶν χρημάτων ἀναγραφὴν ἔχουσα προσέδωκεν αὐτῷ· Σελεύκου δὲ τινος τῶν ἐπιτρόπων ἐλέγχοντας ὡς ἔνια κρύπτουσαν καὶ διακλέπτουσαν, ἀναπηδήσασα, καὶ τῶν τριχῶν αὐτοῦ λαβομένη, πολλὰς ἐνεφόρει τῷ προσώπῳ πληγὰς. Τοῦ δὲ Καίσαρος μειδιῶντος, καὶ καταπαύοντος αὐτὴν, „Ἄλλ' οὐ δεινόν, εἶπεν, ὦ Καῖσαρ, εἰ σὺ μὲν ἠξίωσας ἀφίκεσθαι πρὸς ἐμὲ καὶ προσειπεῖν οὕτω πράττουσαν, οἱ δὲ δοῦλοί μου κατηγοροῦσιν, εἴ τι τῶν γυναικείων ἀπεθέμην οὐκ ἐμαυτῇ δήπουθεν, ἢ τάλαινα, κόσμον, ἀλλ' ὅπως Ὀκταβία καὶ Λιβία τῇ σῆ μικρὰ δούσα, δι' ἐκείνων ἰλεῶ σου τύχοιμι καὶ προατότερον;“ Τούτοις ὁ Καῖσαρ ἤδρευτο, παντάπασιν αὐτὴν φιλοψυχεῖν οἰόμενος. Εἰπὼν οὖν, ὅτι καὶ ταῦτα ἐπιτρέπει, καὶ τ' ἄλλα πάσης ἐλπίδος αὐτῇ χρήσεται λαμπρότερον, ὅχρευτο ἀπιῶν, ἐξηπατηκῆναι μὲν οἰόμενος, ἐξηπατημένος δὲ μᾶλλον.

LXXXIV. Ἦν δὲ Κορνῆλιος Δολοβέλλας ἐπιφανῆς νεανίσκος ἐν τοῖς Καίσαρος εἰαίροις. Οὗτος εἶχε πρὸς

τὴν Κλεοπάτραν οὐκ ἀηδῶς· καὶ τότε χαριζόμενος αὐτῇ
 δεηθείσῃ κρύφα πέμψας ἐξήγγειλεν, ὡς αὐτὸς μὲν ὁ
 Καῖσαρ ἀναξεύγνυσι περὶ διὰ Συρίας, ἐκείνην δὲ μετὰ
 τῶν τέκνων ἀποστέλλειν εἰς τρίτην ἡμέραν ἔγνωκεν. Ἡ
 δ' ἀκούσασα ταῦτα, πρῶτον μὲν ἐδέθη Καίσαρος, ὅπως
 αὐτὴν εἰς ἡχοῦς ἐπενεγκεῖν Ἀντωνίῳ· καὶ συγχωρήσαν-
 τος, ἐπὶ τὸν τάφον κομισθεῖσα καὶ περιπεσοῦσα τῇ σο-
 ρῷ μετὰ τῶν συνήθων γυναικῶν· „ὦ φίλε Ἀντώνιε, εἶ-
 πεν, ἔθαπτον μὲν σε πρῶτῃν ἔτι χερσὶν ἔλευθέραις, σπέν-
 δω δὲ νῦν αἰχμάλωτος οὖσα, καὶ φρουρουμένη, μήτε κο-
 πτοῖς, μήτε θρήνοις, αἰκίσασθαι τὸ δοῦλον τοῦτο σῶ-
 μα, καὶ τηρούμενον ἐπὶ τοὺς κατὰ σοῦ θριάμβους. Ἄλ-
 λας δὲ μὴ προσδέχου τιμᾶς, ἢ χοῶς· ἀλλ' αὐταὶ σοι τε-
 λενταῖαι, Κλεοπάτρας ἀγομένης. Ζῶντας μὲν γὰρ ἡμᾶς
 οὐθὲν ἀλλήλων διέστησε, κινδυνεύομεν δὲ τῷ θανάτῳ
 διαμείψασθαι τοὺς τόπους· σὺ μὲν ὁ Ῥωμαῖος, ἐνταῦ-
 θα κείμενος, ἐγὼ δ' ἡ δύστηνος, ἐν Ἰταλίᾳ, τοσοῦτο τῆς
 σῆς μεταλαβοῦσα χώρας μόνον. Ἄλλ' εἰ δὴ τις τῶν ἐκεῖ
 θεῶν ἀλκή καὶ δύναμις, (οἱ γὰρ ἐνταῦθα προὔδωκαν
 ἡμᾶς,) μὴ πρόη ζῶσαν τὴν σεαυτοῦ γυναῖκα, μηδ' ἐν
 ἐμοὶ περιόδῃς θριαμβουόμενον σεαυτὸν, ἀλλ' ἐνταῦθά με
 κρίψον μετὰ σεαυτοῦ καὶ σύνθαψον, ὡς ἐμοὶ μυθίων
 κακῶν ὄντων, οὐδὲν οὕτω μέγα καὶ δεινὸν ἔστιν, ὡς ὁ
 βραχὺς οὗτος χρόνος, ὃν σοῦ χωρὶς ἔζηκα.“

LXXXV. Τοιαῦτ' ὀλοφυραμένη, καὶ στέγασσα καὶ
 κατασπασαμένη τὴν σορὸν, ἐκέλευσεν αὐτῇ λουτρόν γενέ-
 σθαι. Λουσαμένη δὲ καὶ κατακλιθεῖσα λαμπρὸν ἄρι-
 στον ἤριστα. Καὶ τις ἤκεν ἀπ' ἀγροῦ κίστην τινὰ κο-
 μίζων· τῶν δὲ φυλάκων, ὅ τι φέροι, πυνθανομένων,
 ἀνοίξας, καὶ ἀφελὼν τὰ θρία, σύκων ἐπίπλων τὸ ἀγγεῖ-

ον ἔδειξε. Θαυμασάντων δὲ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος, μειδιάσας παρεκάλει λαβεῖν· οἱ δὲ πιστεύσαντες ἐκέλευον εἰσενεγκεῖν. μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἢ Κλεοπάτρα δέλτον ἔχουσα γεγραμμένην καὶ κατασεσημασμένην, ἀπέστειλε πρὸς Καίσαρα, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκποδῶν ποιησάμενη, πλὴν τῶν δυοῖν ἐκείνων γυναικῶν, τὰς θύρας ἔκλεισε. Καῖσαρ δὲ λύσας τὴν δέλτον, ὡς ἐνέτυχε λιταῖς καὶ ὀλοφυρμοῖς δεομένης αὐτῆς σὺν Ἀντωνίῳ Θάψαι, ταχὺ συνῆκε τὸ πεπραγμένον. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς ὤρμησε βοηθεῖν, ἔπειτα τοὺς σκεψομένους κατὰ τάχος ἐπέμψεν. Ἐγεγόνει δ' ὄξυ τὸ πάθος. Δρόμοι γὰρ ἐλθόντες, καὶ τοὺς μὲν φυλάσσοντας οὐδὲν ἠσθημένους καταλαμβάνοντες, τὰς δὲ θύρας ἀνοίξαντες, εὗρον αὐτὴν τεθνηκυῖαν, ἐν χρυσῇ κατακειμένην κλίνῃ, κεκοσμημένην βασιλικῶς. Τῶν δὲ γυναικῶν ἢ μὲν Εἴρας λεγομένη πρὸς τοῖς ποσὶν ἀπέθνησκεν· ἢ δὲ Χάρμιον, ἤδη σφαλλομένη καὶ καρηβαροῦσα, κατεκόσμη τὸ διάδημα τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς. Εἰπόντος δὲ τινος ὀργῇ· „Καλὰ ταῦτα, Χάρμιον.“ „Κάλλιστα μὲν οὖν, ἔφη, καὶ πρόποντα τῇ τοσοῦτων ἀπογόνῳ βασιλείων.“ Πλέον δ' οὐδὲν εἶπεν, ἀλλ' αὐτοῦ παρὰ τὴν κλίνην ἔπεσε.

LXXXVI. Λέγεται δὲ, τὴν ἀσπίδα κομισθῆναι σὺν τοῖς σύκοις ἐκείνοις καὶ τοῖς θρίοις ἀνωθεν ἐπικαλυφθεῖσαν. Οὕτω γὰρ τὴν Κλεοπάτραν κελευσαι, μηδὲν αὐτῆς ἐπισταμένης τῷ σώματι προσπεσεῖν τὸ θηρίον· ὡς δ' ἀφαιροῦσα τῶν σύκων εἶδεν, εἶπεῖν· „Ἐνταῦθα ἦν ἄρα τοῦτο.“ καὶ τὸν βραχίονα παρασχεῖν τῷ δειγμάτι γυμνώσασαν. Οἱ δὲ τηρεῖσθαι μὲν ἐν ὑδρία τὴν ἀσπίδα καθυγινομένην φάσκουσιν· ἠλακάτη δὲ τιμὴ χρυσῇ τῆς Κλεοπάτρας ἐκκαλουμένης αὐτὴν καὶ διαχρυσαινούσης, ὄρ-

μήσασαν εμφῦναι τῷ βραχίονι. Τὸ δ' ἄληθές οὐδαὶς οἶδεν· ἐπεὶ καὶ φάρμακον αὐτὴν ἐλέχθη φορεῖν ἐν κνησιτίδι κοίλῃ, τὴν δὲ κνησιτίδα κρύπτειν τῇ κόμῃ· πλὴν οὔτε κηλὶς ἐξήνθησε τοῦ σώματος, οὔτ' ἄλλο φαρμάκου σημεῖον. Οὐ μὴν οὐδὲ τὸ θηρίον ἐντὸς ὠφθῆ, συρμούς δὲ τινὰς αὐτοῦ παρὰ θάλασσαν, ἧ τὸ δωμάτιον ἀφεώρα, καὶ αἱ θυρίδες ἦσαν, ἰδεῖν ἔφασκον. Ἔνοιοι δὲ, καὶ τὸν βραχίονα τῆς Κλεοπάτρας ὠφθῆναι δύο νυγμάς ἔχοντα, λεπτὰς καὶ ἀμυδράς· οἷς ἔοικε πιστεῦσαι καὶ ὁ Καῖσαρ. Ἐν γὰρ τῷ θριάμβῳ τῆς Κλεοπάτρας αὐτῆς εἰδωλον ἐκομίζετο, καὶ τῆς ἀσπίδος ἐμπεφυκυίας. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτω λέγεται γενέσθαι. Καῖσαρ δὲ, καίπερ ἄχθεσθεὶς ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς γυναικὸς, ἐθαύμασε τὴν εὐγένειαν αὐτῆς· καὶ ταφῆναι τὸ σῶμα σὺν Ἀντωνίῳ λαμπρῶς καὶ βασιλικῶς ἐκέλευσεν. Ἐντίμου δὲ καὶ τὰ γύναια κηδείας ἔτυχεν, αὐτοῦ προστάξαντος. Ἐτελεύτησε δὲ Κλεοπάτρα μὲν ἐνὸς δέοντα τεσσαράκοντα ἔτη βιώσασα, καὶ τούτων δύο καὶ εἴκοσι βασιλεύσασα, συνάροξασα δὲ Ἀντωνίῳ πλείω τῶν δεκατεσσάρων. Ἀντώνιον δ' οἱ μὲν ἕξ, οἱ δὲ τρισὶ τὰ πενήκοντα ὑπερβαλεῖν φασίν. Αἱ μὲν οὖν Ἀντωνίου καθηρέθησαν εἰκόνας, αἱ δὲ Κλεοπάτρας κατὰ χώραν ἔμειναν, Ἀρχιβίου τινὸς τῶν φίλων αὐτῆς δισχίλια τάλαντα Καῖσαρι δόντος, ἵνα μὴ τὸ αὐτὸ ταῖς Ἀντωνίου πάθωσιν.

LXXXVII. Ἀντωνίου δὲ γενεὰν ἀπολιπόντος ἐκ τριῶν γυναικῶν ἐπὶ τὰ παῖδας, ὁ πρεσβύτατος, Ἀντυλλος, ὑπὸ Καίσαρος ἀνηρέθη μόνος· τοὺς δὲ λοιποὺς Ὀκταβία παραλαβούσα μετὰ τῶν ἕξ ἑαυτῆς ἔθρεψε. Καὶ Κλεοπάτραν μὲν τὴν ἐκ Κλεοπάτρας Ἰόβη, τῷ χαριστάτῳ βασιλέων, συνῆκισεν· Ἀντώνιον δὲ τὸν ἐκ Φουλβίας

οὕτω μέγαν ἐποίησεν, ὥστε, τὴν πρώτην παρὰ Καίσαρι τιμὴν Ἀγρίππου, τὴν δὲ δευτέραν τῶν Λιβίας παίδων ἔχόντων, τρίτον εἶναι καὶ δοκεῖν Ἀντώνιον. Ἐκ δὲ Μαρκελλου δυοῖν αὐτῇ θυγατέρων οὐσῶν, ἐνὸς δ' υἱοῦ Μαρκελλου, τοῦτον μὲν ἅμα παῖδα καὶ γαμβρὸν ἐποίησατο Καῖσαρ, τῶν δὲ θυγατέρων Ἀγρίππα τὴν ἑτέραν ἔδωκεν. Ἐπεὶ δὲ Μάρκελλος ἐτελεύτησε κομιδῇ νεόγαμος, καὶ Καῖσαρι γαμβρὸν ἔχοντα πίστιν οὐκ εὐπορον ἦν ἐκ τῶν ἄλλων φίλων ἐλέσθαι, λόγον ἢ Ὀκταβία προσήνεγκεν, ὡς χρὴ τὴν Καῖσαρος θυγατέρα λαβεῖν Ἀγρίππαν, ἀφέντα τὴν ἑαυτῆς. Πεισθέντος δὲ Καίσαρος πρώτον, εἶτ' Ἀγρίππου, τὴν μὲν αὐτῆς ἀπολαβοῦσα συνώκησεν Ἀντωνίω, τὴν δὲ Καῖσαρος Ἀγρίππας ἔγημεν. Ἀπολειπομένων δὲ τῶν Ἀντωνίου καὶ Ὀκταβίας δυοῖν θυγατέρων, τὴν μὲν Δομίτιος Αἰνὸβάρβος ἔλαβε, τὴν δὲ σωφροσύνη καὶ κάλλει περιβόητον Ἀντωνίαν Δρουῖσος, ὁ Λιβίας υἱός, πρόγονος δὲ Καίσαρος. Ἐκ τούτων ἐγένετο Γερμανικὸς καὶ Κλαύδιος· ὧν Κλαύδιος μὲν ὕστερον ἦρξε· τῶν δὲ Γερμανικοῦ παίδων Γάϊος μὲν, ἄρξας ἐπιφανῶς οὐ πολὺν χρόνον, ἀνηρέθη μετὰ τέκνον καὶ γυναικός. Ἀγρίππινα δὲ, υἱὸν ἐξ Αἰνοβάρβου Λεύκιον Δομίτιον ἔχουσα, Κλαυδίῳ Καίσαρι συνώκησε· καὶ θέμενος τὸν υἱὸν αὐτῆς Κλαύδιος, Νέρωνα Γερμανικὸν προσωνόμασεν. Οὗτος ἄρξας ἐφ' ἡμῶν, ἀπέκτεινε τὴν μητέρα, καὶ μικρὸν ἐδέησεν ὑπὲρ ἐμπληξίας καὶ παραφροσύνης ἀνατρέψαι τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, πέμπτος ἀπ' Ἀντωνίου καθ' ἀριθμὸν διαδοχῆς γενόμενος.

COMPARATIO ANTONII CUM DEMETRIO

---

*Ἐ*πει τοίνυν μεγάλοι περι ἀμφοτέρους ἐγένοντο μεταβολαί, πρῶτον τὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐπιφανείας σκοπῶμεν. Ὅτι τῷ μὲν ἦν πατρῷα καὶ προκατειρηγασμένα, μέγιστον ἰσχύσαντος Ἀντιγόνου τῶν διαδόχων, καὶ πρὸ τοῦ Δημήτριον ἐν ἡλικίᾳ γενέσθαι τὰ πλεῖστα τῆς Ἀσίας ἐπβλθόντος καὶ κρατήσαντος. Ἀντώνιος δὲ χαριέντος μὲν ἄλλως, ἀπολέμου δὲ καὶ μέγα μηδὲν εἰς δόξαν αὐτῷ καταλιπόντος γενόμενος πατρός, ἐπὶ τὴν Καίσαρος ἐτόλμησεν ἀρχὴν οὐδὲν αὐτῷ κατὰ γένος προσήκουσαν ἐλθεῖν, καὶ τοῖς ἐκείνῳ προπεμπομένοις αὐτὸς ἑαυτὸν εἰσεποίησε διάδοχον. Καὶ τοσοῦτον ἴσχυσεν ἐκ μόνων τῶν περὶ αὐτὸν ὑπαρχόντων ὁρμώμενος, ὥστε δύο μοίρας τὰ σύμπαντα ποιησάμενος, τὴν ἑτέραν ἐλέσθαι καὶ λαβεῖν, τὴν ἐπιφανεστέραν· ἀπὸν δ' αὐτὸς, ὑπηρέταις τε καὶ ὑποστρατήγοις Πάρθους τε νικῆσαι πολλάκις, καὶ τὰ περὶ τὸν Κανκάσον ἔθνη βάσβαρα μέχρι τῆς Κασπίας ὠσασθαι θαλάσσης. Μαριτύρια δὲ τοῦ μεγέθους αὐτῷ καὶ δι' ἃ κακῶς ἀκούει. Δημητρίῳ μὲν γὰρ ὁ πατὴρ ἠγάπησε τὴν Ἀντιπάτρου Φίλαν, ὡς κρείττονα, συνοικίσει παρ' ἡλικίαν· Ἀντωνίῳ δ' ὁ Κλεοπάτρας γάμος ὄνειδος ἦν, γυναικὸς ὑπερβαλομένης δυ-

νάμει καὶ λαμπρότητι πάντα, πλὴν Ἀρσάκου, τοὺς καθ' αὐτὴν βασιλεῖς. Ἀλλ' οὕτως ἐποίησε μέγαν ἑαυτὸν, ὥστε τοῖς ἄλλοις μειζόνων, ἢ ἐβούλετο, δοκεῖν ἄξιος.

II. Ἡ μέντοι προαίρεσις, ἀφ' ἧς ἐκτίσαντο τὴν ἀρχὴν, ἀμεμπτος ἐπὶ τοῦ Δημητρίου, κρατεῖν καὶ βασιλεύειν ἀνθρώπων εἰθισμένων κρατεῖσθαι καὶ βασιλευέσθαι ζητοῦντος· ἢ δ' Ἀντωνίου, χαλεπὴ καὶ τυραννικὴ, καταδουλουμένου τὸν Ῥωμαίων δῆμον, ἄρτι διαφυγόντα τὴν ὑπὸ Καίσαρι μοναρχίαν. Ὁ δ' οὖν μέγιστον αὐτῷ καὶ λαμπρότατόν ἐστι τῶν εἰργασμένων, ὁ πρὸς Κάσσιον καὶ Βροῦτον πόλεμος, ἐπὶ τῷ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς πολίτας ἀφελέσθαι τὴν ἐλευθερίαν ἐπολεμήθη. Δημήτριος δέ, καὶ πρὶν εἰς τύχας ἐλθεῖν ἀναγκαίως, ἐλευθερῶν τὴν Ἑλλάδα, καὶ τῶν πόλεων ἐξελαύνων τὰς φρουράς διετέλεσεν· οὐχ ὥσπερ Ἀντώνιος, ὅτι τοὺς ἐλευθερώσαντας τὴν Ῥώμην ἀπέκτεινεν ἐν Μακεδονίᾳ, σεμννόμενος. Ἐν τοίνυν ἐστὶ τῶν ἐπαινουμένων Ἀντωνίου, τὸ φιλόδωρον καὶ μεγαλόδωρον, ἐν ᾧ τοσοῦτον ὑπεραίρει Δημήτριος, ὥστε χαρίσασθαι τοῖς πολεμίοις, ὅσα τοῖς φίλοις οὐκ ἔδωκεν Ἀντώνιος. Καίτοι ταφῆναί γε καὶ περισταλῆναι κελεύσας Βροῦτον ἐκείνος εὐδοκίμησεν· οὗτος δέ καὶ τοὺς ἀποθανόντας τῶν πολεμίων πάντα ἐκήδευσεν, καὶ τοὺς ἀλόντας Πτολεμαίῳ μετὰ χρημάτων καὶ δωρεῶν ἀπέπεμψεν.

III. Ὑβριστὰὶ μὲν εὐτυχοῦντες ἀμφοτέρω, καὶ πρὸς τρυφὰς ἀνειμένοι καὶ ἀπολαύσεις. Οὐκ ἂν εἴποι δέ τις, ὡς Δημήτριον ἐν εὐπαθείαις καὶ συνουσίαις ὄντα πράξεων καιρὸς ἐξέφυγεν, ἀλλὰ τῇ παρουσίᾳ τῆς σχολῆς ἐπεισῆγε τὰς ἡδονὰς, καὶ τὴν Λαμίαν, ὥσπερ τὴν μυθικήν, ἀτεχνῶς παιζῶν καὶ νυστάζων ἐποιεῖτο διαγωγὴν.

Ἐν δὲ ταῖς τοῦ πολέμου παρασκευαῖς οὐκ εἶχεν αὐτοῦ τὸ δόρυ κιτῶν, οὐδὲ μύρων ᾧδάδει τὸ κράνος· οὐδὲ γεγανωμένος καὶ ἀνθηρὸς ἐπὶ τὰς μάχας ἐκ τῆς γυναικωνίδος προΐει, κοιμίζων δὲ τοὺς θιάσους καὶ τὰ βακχεῖα καταπαύων, ἀμφίπολος Ἄρθεος ἀνιέρων, κατὰ τὸν Εὐριπίδην, ἐγένετο, καὶ δι' ἠδονὴν ἢ ῥαθυμίαν οὐθὲν ἀπλῶς ἔπταισεν. Ἀντώνιον δ', ὡσπερ ἐν ταῖς γραφαῖς ὁρῶμεν τοῦ Ἡρακλέους τὴν Ὀμφάλην ὑφαιροῦσαν τὸ ῥόπαλον, καὶ τὴν λεοντὴν ἀποδύουσαν, οὕτω πολλάκις Κλεοπάτρα παροπλίσασα καὶ καταθέλξασα, συνέπεισεν ἀφέντα μεγάλας πράξεις ἐκ τῶν χειρῶν καὶ στρατείας ἀναγκαίας, ἐν ταῖς περὶ Κάνωβον καὶ Ταφόσιον ἀκταῖς ἀλύειν καὶ παίζειν μετ' αὐτῆς. Τέλος δ', ὡς ὁ Πάρις, ἐκ τῆς μάχης ἀποδράς, εἰς τοὺς ἐκείνης κατεδύετο κόλπους· μᾶλλον δ' ὁ μὲν Πάρις ἠττηθεὶς ἔφευγεν εἰς τὸν θάλαμον, Ἀντώνιος δὲ Κλεοπάτραν διώκων ἔφευγε καὶ προήκατο τὴν νίκην.

IV. Ἐτι Δημήτριος μὲν, οὐ κεκωλυμένον, ἀλλ' ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου γεγονός ἐν ἔθει τοῖς Μακεδόνων βασιλεῦσιν, ἐγάμει γάμους πλείονας, ὡσπερ Ἀνσίμαχος καὶ Πτολεμαῖος· ἔσχε δὲ διὰ τιμῆς, ὅσας ἔγημεν. Ἀντώνιος δὲ πρῶτον μὲν ὁμοῦ δύο γυναῖκας ἠγάγετο, πρᾶγμα μηδενὶ Ῥωμαίῳ τετολμημένον· ἔπειτα τὴν ἀστὴν καὶ δικαίως γαμηθεῖσαν ἐξήλασε, τῇ ξένη καὶ μὴ κατὰ νόμους συνούση χαριζόμενος· ὅθεν καὶ ἐκ γάμου τῷ μὲν οὐθὲν, τῷ δὲ τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἀπήνησεν. Ἀσέβημα μέντοι τοσοῦτον δι' ἀσέλγειαν οὐθὲν ταῖς Ἀντωνίου πράξεσιν, ὅσον ταῖς Δημητρίου πρόσεστιν. Οἱ μὲν γὰρ ἱστορικοὶ φασι, καὶ τῆς ἀκροπόλεως ὅλης εἰργεσθαι τὰς κύννας, διὰ τὸ τὴν μίξιν ἐμφανῆ μάλιστα τοῦ-

το ποιῆσθαι τὸ ζῶον. Ὁ δ' ἐν αὐτῷ τῷ Παρθενῶνι ταῖς τε πόρνοις συνῆν, καὶ τῶν ἀστῶν κατεπόρνευσε πολλὰς· καὶ οὐ τις ἂν ἤμιστα τὰς τοιαύτας τρυφὰς καὶ ἀπολαύσεις οἴοιτο μετέχειν κακοῦ, τῆς ὁμοιότητος, τοῦτ' ἔνεστι τῇ Δημητρίου φιληδονία, περιϋδόντος, μᾶλλον δ' ἀναγκάσαντος οἰκτιρῶς ἀποθανεῖν τὸν κάλλιστον καὶ σωφρονέστατον Ἀθηναίων, φεύγοντα τὸ καθυβρισθῆναι. Συνελόντι δ' εἰπεῖν, Ἀντώνιος μὲν ἐαυτὸν διὰ τὴν ἀκρασίαν, Δημήτριος δ' ἄλλους ἠδίκησε.

V. Πρὸς μέντοι γονεῖς ἀμεμπτον ἐαυτὸν εἰς ἅπαντα παρέσχεν ὁ Δημήτριος· Ἀντώνιος δὲ τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρὸς ἐξέδωκεν ἐπὶ τῷ Κικέρωνα ἀποκτεῖναι, προᾶγμα καὶ καθ' ἐαυτὸ μιαρὸν καὶ ὄμον, ὡς μόλις Ἀντώνιον ἐπ' αὐτῷ συγγνώμης τυχεῖν, εἰ σωτηρίας τοῦ θείου μισθὸς ἦν ὁ Κικέρωνος θάνατος. Ἄ τοίνυν ἐπιώρκησαν ἀμφοτέροι καὶ παρεσπόνδησαν, ὁ μὲν Ἀρτάβαζον συλλαβὼν, ὁ δ' Ἀλέξανδρον ἀποκτείνας, Ἀντωνίῳ μὲν ἔχει τὴν πρόφασιν ὁμολογουμένην· ἀπελείφθη γὰρ ἐν Μήδοις ὑπ' Ἀρταβάζου, καὶ προεδόθη· Δημήτριον δὲ πολλοὶ λέγουσι ψευδεῖς αἰτίας, ἐφ' οἷς ἔδρασε, πλασάμενον κατηγορεῖν ἀδικηθέντα, οὐκ ἀδικήσαντα ἀμύνασθαι. Πάλιν δὲ, τῶν μὲν κατορθωμάτων αὐτουργὸς ὁ Δημήτριος γέγονε· καὶ τὸναντίον ὁ Ἀντώνιος, ἐν οἷς οὐ παρῆν, καλλίστας καὶ μεγίστας διὰ τῶν στρατηγῶν ἀνηρεῖτο νίκας.

VI. Ἐξέπεσον δὲ τῶν πραγμάτων ἀμφοτέροι μὲν δι' αὐτοὺς, οὐ μὴν ὁμοίως· ἀλλ' ὁ μὲν ἐγκαταλειφθεὶς· ἀπέστησαν γὰρ αὐτοῦ Μακεδόνες· ὁ δ' ἐγκαταλιπὼν· ἔφυγε γὰρ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύοντας· ὥστε τοῦ μὲν ἔγκλημα εἶναι τὸ δυσμενεῖς οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεργάσασθαι τοὺς μαχομένους, τοῦ δὲ τὸ παρσκευασμένην εὐ-

νοιαν τοιαύτην καὶ πίστιν ἐγκαταλιπεῖν. Τὸν δὲ θάνατον οὐδετέρου μὲν ἐστὶν ἐπαινεῖσαι, ψεκτὸς δ' ὁ Δημητρίου μᾶλλον. Αἰχμάλωτός τε γὰρ ὑπέμεινε γενέσθαι, καὶ καθεύχθεις ἠγάπησεν ἐπικερδᾶναι τριετίαν, οἴνω καὶ γαστρὶ, καθάπερ τὰ ζῶα, χειροήθης γενόμενος. Ἀντίωμος δὲ δειλῶς μὲν καὶ οἰκτρῶς καὶ ἀτίμως, οὐ μὴν ἀλλὰ πρό γε τοῦ κύριον γενέσθαι τὸν πολέμιον τοῦ σώματος, ἑαυτὸν ἐξήγαγεν.

PA   Plutarchus
4369   Ploutarchou Bioi paralleloi
A2
1881
t.8

PLEASE DO NOT REMOVE

CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 25 05 08 002 3